ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN FRANCE

HARATCH Fondé en 1921 R.C.S. 376.286

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13e)

Tél. : GOB. 15-70 — C. C. P. Paris 1678-63

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ.— Տար. 750, 6ամս. 400, 3ամս. 200 ֆրանք:

Jeudi 1 Novembre 1945 Հինգշաբթի 1 Նոյեմբեր

Թ. ՏԱՐԻ — 17e Année N° 4546-Նոր շրջան թիւ 175 Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ ԳԻՆ՝ 3 Ֆր.

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ՀԻՒԼԷ-ՌՈՒՄԲԸ ՔՈՒՆ ՉԻ ՏԱՐ

Երբեմն կը փորձուինք հարցնել,— Մարդը ե՞րբ աւելի վայրենի էր, դարեր առա՞ջ, երբ քար կը տաշէր լաւարակուռ քարայրներու մէջ, թէ այսօր, երբ չարժման մէջ դրած է հազարաւոր պիտանականներ, ամէնէն հրէշային զէնքերը հնարելու համար...

Ահաւասիկ նոր ճիւաղ մը, հիւլէ-ռումբ, որ հազիւ փորձուած, սխրագուշեր է օրուան յաղթականներուն քունը: Ապա զաղանի ժողովներ, խորհրդակցութիւններ, զլուխ զլխի խօսակցութիւններ: Եւ չտնզալից լուր մը,— Անգլիոյ վարչապետը Ամերիկա պիտի երթայ, խորհրդակցելու համար Մ. Նահանգներու նախագահին հետ, յատկապէս այս հարցի մասին:

Մինչ այս մինչ այն, յաղթականները անհաւատալի միլիոններ կը տրամադրեն, ուսումնասիրելու համար հիւլէական ուժին արժէքը և ապագան:

Մ. Նահանգները խօսքէն կը պահեն իրենց զաղանիքը: Անգլիա դեռ առջի օր որոշեց հիւլէական մը հաստատել, տրամադրելով առ նուազն հարիւր միլիոն սթերլին, իբրեւ սկզբնական ծախք: Ի. Միութիւնն ալ ետ չի մնար այս ճամբուն վրայ, եւ կ'ըսեն թէ յաջողած է զտնել կարգ մը զաղտնիքներ: Իսկ Ֆրանսան անցեալ չաբթի որոշեց մասնաւոր Տեսչութիւն մը հաստատել:

Անշուշտ բարի է բոլորին ալ միտքը,— ապահովել խաղաղութիւնը, հիւլէ-ռումբի սարսափին առաջ պահելով այն ուժերը որ կրնան պատերազմ սարքել: Միւս կողմէ, կատարելագործել հիւլէական ուժը, ի նպիր խաղաղասիրական ձեռնարկներու:

Բայց, «խորհուրդ մարդկան, կամք հիւլէի»: Ո՞վ կրնայ երաշխաւորել ապագան, եթէ այս նոր ուժն ալ դառնայ մահչելի ամէնուն, ինչպէս թընդանօթը կամ օդանաւը:

— Հիւլէական պատերազմ մը կրնայ բնաջնջել երկրի բնակչութեան երկու երրորդը, երկու միլիառ հոգի, եթէ Մ. Նահանգները, Անգլիա եւ Ի. Միութիւնը համաչխարհային հզօր կառավարութիւն մը չհաստատեն:

Դիտնական մըն է որ կ'ուզէ այս ազդարարութիւնը,— Այնշթայն, ուսումնասիրութիւն մը հրատարակելով ամերիկեան մեծ հանդէսին՝ «Էթլէնթիք Մընթլի»ի նոյեմբերի թիւին մէջ:

Հոչակաւոր գիտունը, խորապէս մտահոգ, չուզեր որ հիւլէ-ռումբին զաղտնիքը յանձնուի ոչ Միացեալ Ազգերուն, ոչ ալ Ի. Միութեան: Ան կ'ուզէ միայն համաչխարհային կառավարութեան մը, — աշխարհի երեք հզօր պետութեանց:

Իր ծրագրին համաձայն, մէկ Ամերիկացի, մէկ Անգլիացի եւ մէկ Ռուս պիտանական պէտք է կանոնագիր մը մշակեն, ընդունելի երեք ազգերուն համար: Առաջարկուած համաչխարհային կառավարութիւնը ոչ միայն իր ձեռքին տակ պիտի առնէ բոլոր զինուորական նիւթերը, այլեւ պիտի միջամտէ այն երկիրներուն մէկ ուր փոքրամասնութիւն մը կը հարստահարուի մեծամասնութեան մը կողմէ:

Այնշթայն կը խոստովանի թէ այսպիսի համաչխարհային կառավարութիւն մը կրնայ բռնակալութեան յանդիլ: «Բայց, ամէն կառավարութիւն չարիք մըն է, իսկ համաչխարհային կառավարութիւն մը նուազ չարիք է քան հիւլէական պատերազմը»:

Կացութեան ամէնէն եղերական պարագան այն է որ, երեք Մեծերն ալ փոխադարձ վստահութիւն չունին:

Նախագահ Թրումէն իր առջի օրուան պատմական ճառին մէջ, չշոշափեց նաեւ այս խնդիրը: Ըսաւ թէ հիւլէ ռումբի հարցը յառաջիկային պիտի քննեն Անգլիոյ եւ Քանատայի, աւելի վերջը՝ ուրիշ ազգերու հետ: «Բայց, դարձեալ կը չեշտեմ, այդ քննութիւնը պիտի չչօշափէ հիւլէ-ռումբին չինութեան եղանակը: Մենք քանդումի այս նոր ուժին ստացումը կը համարինք սրբազան ա-ւանդ մը»:

Մնացեալը դուք հետեւցուցէք: Մանաւանդ որ, նոյն ճառին մէջ, ինչպէս աւելի առաջ, նախագահը բարձրաձայն կը յայտարարէր թէ Մ. Նահանգները պիտի մնան աւելի քան հզօր, իբրեւ դինեալ ուժ: (Պարտաւորիչ մարզանք 18—21 տարեկան երիտասարդներու, լման մէկ տարի):

Մղձաւանջին մէկ երեսը միայն պարզած եղանք:

Շ.

ՄԻ ՔԻՉ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ

Սկսած էր չահերի հակամարտութիւնը Անգլիոյ, Գերմանիոյ եւ Ռուսիոյ միջեւ: Անգլիան ուզելով խանգարել Ռուսերի էջքը դէպի «տաք ջուրերը», համաձայնութեան դետին էր փնտռում Գերմանիայում: Ուզում էր ստեղծել հայկական անկախ եւ չէզոք պետութիւն, մի թուրք Ռուսերի յառաջխաղացման դէպի հարաւ: Յանկանում է Նեղուցների խնդրում տեւական թշնամութիւն սերմանել Գերմանիոյ եւ Ռուսիոյ միջեւ: Վիլհէլմ Բ.ր մերժում է Թուրքիայի անդամահատման հարցը, ձգտելով Գերմանիոյ ազդեցութիւնը տարածել Արեւելքում: Քայլերը մի համաձայնութիւն է կնքում Ռուսիայի հետ, պաշտպանելու Թուրքիոյ ամբողջութիւնը որեւէ յարձակմանդէմ:

Անգլիոյ «հայկական թումբ պետութիւն» ըստեղծելու ցանկութիւնը առաջ է բերում Ռուսիայում հակահայ արտադրութիւններ: Ռուսաստանը՝ անզօր պայքարելու Անգլիացիների դէմ, քաուութեան նոխազ է դարձնում Հայերը: 1895 Ցունիս 4ին Ռուսիոյ արտաքին գործերու նախարար Լոբանով Ռոստովսկին ասում է Պետերբուրգի (այժմ Լէնինկրատ) անգլիական դեսպանին — «Ռուսաստանը չի ընդունում, որ փոքր Ասիայում ստեղծուի մի չրջան... որ կարող է կորիզ դառնալ հայկական անկախ մի թագաւորութեան»: Ռուսաստան չընդունիր որ իր սահմաններուն մօտ ստեղծուի երկրորդ Պուլկարիա մը»: Պոլսոյ ռուսական դեսպան Նելիւսովը դառնում է Սուլթանի խորհրդականը — «Կոտորեցէք, վհհափառ, կոտորեցէք»: Հայաստանը նորից դառնում է արցունքի հովիտ:

Երկու դար հաւատարմօրէն ծառայելով ռուսական դրօշին, լինելով անոր յառաջապահ Ասիայում, Հայերը կոտորւում են Ռուսների ցանկութեամբ եւ թելադրանքով:

Բողոքում են պետութիւնները, խորհրդարանները, ժողովուրդները: Ապարդիւն: Զինակցել են Աբդիւլ Համիտը եւ Նիկոլա Բ.ը: Շշմած է հայ ժողովուրդը: Ռուսերը սկսում են հալածանք Հայերի դէմ, կրօնի, եկեղեցու, յեղափոխականի, մտաւորականի, Թրքահայերի դէմ: Կոտորածները սկսել են Վասպուրականում: Պոլսում մի խումբ Դաշնակցականներ (1896 Օգոստոս 26ին) գրաւում են Օսմանեանբանկը, պահանջելով անյապաղ դադարեցնել բարենորոգումները: Ռուսական դեսպանի աւագ խորհրդական Մակսիմովը խաբում է յեղափոխականները, խոստանալով դադարեցնել բարենորոգումները, դուրս է հանում բոլորին պինամէ եւ փոխադրում է Ֆրանսական «Ժիրոնդ» նաւը: Ո՛չ մէկ բարենորոգում, ո՛չ մէկ միջամտութիւն: Պոլիսը լողում էր արեան մէջ: Համատարած ջարդ: Դիւանագէտները խաբել էին Հայերը: Թուրք ոստիկանական ընդհանուր Տեսուչ Նազըմ փաշան բանտում ասում էր ձերբակալուած Հայերին.

— «Եթէ բոլոր Հայերը ոչնչացնենք՝ Եւրոպայի հոգը պիտի չլինի... բայց եթէ նոյնիսկ մեր յօժար կամքով իշխանութիւն տանք Հայերին՝ Ռուսաստանը մեզ թոյլ պիտի չտայ, որ մի Հայաստան ստեղծենք իր սահմանի վրայ»:

Սուլթանը խրախուսուած Ռուսերու հակահայ քաղաքականութենէն, նորից կոտորածներ է կազմակերպում հայկական նահանգներում, մասնաւորապէս Սասունի չրջանում (1904):

Ռուսերն ալ իրենց հերթին սկսում են հալածել Հայերը Կովկասի մէջ: Իշխան Գալիցինի եւ Պլեհվէի քաղաքականութիւնը Կովկասը դարձնում է արեան ծով: Բռնագրաւում են հայ եկեղեցիները, փակում են դպրոցները, հրահրում են մահմեդական խուժանի մոլեռանդութիւնը: Սկսւում են հայ - թաթարական ընդհարումները: Ռուսական կառավարութիւնը հովանաւորում է թաթարները: Ամէն տեղ սկսւում են կոտորածներ թուրք խուժանի,— «Եա՛ Ալլահ, եա՛ Մուհամմէտ, եա՛ Ալի, մահ Իսլամի, խալիֆ - Սուլթանի թշնամի Հայերին» աղաղակներով եւ դրօշներով:

Ալաքբար խան Մամեռովը ռուս սպաներին ծափերի տակ խօսում էր — «Պարոնայք սպաներ, բացատրեցէք ձեր զինուորներին, որ մենք թուրքերս, բաղմաթիւ զոհեր տալով, կռւում ենք ցարի թշնամիների՝ Հայերի դէմ»: Հայկական կոտորածները ամէն տեղ մեծ ցնցում են առաջ բերում Եւրոպայի մէջ: Լորտ Բրայս, Պրեսանսէ, Ժոռէս, Մարսէլ Սանբա, Վադերվէլդ եւ ուրիշներ բողոքի ձայն բարձրացրին ընդդէմ Թուրքի եւ Ռուսի: Նոյնիսկ Ֆրանսայի արտաքին նախարար Դելկասէն յայտարարում էր. «Հայերի ... ապստամբութիւնը ամէնից սուրբն է բոլոր պարտաւորութիւններից»:

Դժբախտաբար քիչ բան փոխուեցաւ ռուսական եւ թրքական քաղաքականութեան մէջ Հայերու հանդէպ:

(5) ՀԱՑԱՍՏԱՆՑԻ

ԱՆԳԼԻԱ ԵՒ ԱՄԵՐԻԿԱ ԿԸ ԽՈՐՀՐԴԱԿՑԻՆ

Անգլիոյ վարչապետը պաշտօնապէս հաղորդեց երեսփ. ժողովին թէ Մ. Նահանգները պիտի երթայ մօտերս (նոյեմբեր 11), խորհրդակցելու համար նախագահ Թրումընի եւ Քանատայի վարչապետին հետ, հիւլէ-ռումբի վերաբերեալ հարցերու մասին: Իրեն պիտի ընկերանայ Սըր Ճօն Ընըրսըն, հիւլէական ուժի յանձնաժողովին նախագահը, իբրեւ խորհրդական: Պ. Զըրչիլ յաջողութիւն մաղթելով, վստահութիւն յայտնեց թէ խօսակցութիւնը պիտի չսահմանափակուի մասնաւոր հարցի մը վրայ, այլ պիտի չօշափեն ամէն խնդիր որ կրնայ աւելի սերտ բարեկամութիւն հաստատել երկու մեծ երկիրներուն միջեւ:

Իրազեկ աղբիւրէ կը հաւաստեն թէ այս տեսակցութիւնը պիտի չսահմանափակուի հիւլէական ուժին վրայ, թէեւ օրակարգի գլխաւոր հարցը այդ է: Նախագահը եւ վարչապետը պիտի քննեն նաեւ ուրիշ կենսական խնդիր մը,— Մ. Նահանգներու եւ Անգլիոյ յարաբերութիւնները Ի. Միութեան հետ: Իր պաշտօնավարութենէն ի վեր, նախագահ Թրումըն հակառակ եղած է միայն Անգլիոյ եւ Մ. Նահանգներու վարիչներուն տեսակցութեան, դիտել տալով թէ լաւ տպաւորութիւն չըներ Ռուսիոյ վրայ: Բայց խնդիրը այն է որ Սթալին չէ հրաւիրուած այս տեսակցութեան, որուն նախաձեռնարկը եղած է Անգլիոյ վարչապետը, յատկապէս հիւլէ-ռումբի խնդիրը քննելու համար: Տարակոյս չկայ թէ ուրիշ խնդիրներու կարգին, պիտի քննեն նաեւ Պաղեստինի խնդիրը:

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՀՈԳԵՐՆ

«Թայմզ»ի Անգարայի թղթակիցը կը հեռագրէ Հոկտեմբեր 28 թուականով.— Թուրք հանրապետութեան 22րդ տարեդարձը (29 Հոկտ.) պիտի տօնուի Թուրք ժողովուրդին մասհոդութեանց եւ դժուարութեանց մէջ:

Պատերազմին տեւողութեանը, վեց տարի, Թուրքիոյ գլխաւոր նպատակը եղաւ իր չէզոքութիւնը պահելու եւ պատերազմէն դուրս դալու միջոցները խորհիլ: Թուրքիա իր այս նպատակին հասաւ, եւ անոր համար ալ չատ գոհ է, երբ կը տեսնէ թէ ի՛նչ վիճակի մէջ կը գտնուին իր դրացիները, որոնց երկիրները պատերազմի թատրոնդիտացան: Այսուհանդերձ, զոհունակութեան այս զգացումը անխառն չէ: Թուրքիւոլուս յարաբերութեանց անդոհացուցիչ վիճակը եւ Նեղուցներուն ապագայ կարգուսարքին մասին մինչեւ հիմա տիրող անստուգութիւնը ծանր մտահոգութիւն կը պատճառեն: Նեղուցներուն խնդրին մասին չատ խօսուեցաւ, եւ հիմա Թուրքերը այն եզրակացութեան յանգած են թէ անոր կարգադրութիւնը բոլորովին կախում ունի այն փոխադարձ վստահութենէն կամ վստահութենէն որով տոգորուած պիտի ըլլան մեծ պետութեանց յարաբերութիւնները: Եթէ անոնք յաջողին իրենց յարաբերութիւնները հիմնել փոխադարձ վստահութեան վրայ, Նեղուցներուն, ինչպէս ուրիշ տակաւ խնդիրներու կարգադրութիւնըկրնայ դիւրաւ եւ դոհացուցիչ կերպով լուծուիլ, հակառակ պարագային տեսակէտներու ամէնէն պարզ տարբերութիւնը կրնայ պատճառ ըլլալ չատ մեծ եւ անլուծելի տագնապի մը:

ԹՈՒՐՔ ԵՒՐՏԱԿԱՆ ՀՈՒԿԱՒԵՐՈՒՆ ԿՈՐՈՒՍՏ

Գերմանական եւ կեդրոնական Եւրոպայի միւս առեւտրական չուկաներուն կորուստը, որոնց հետ Թուրքիա երկար տարիներ է վեր առեւտրական յարաբերութիւններ կը մշակէր, Թուրքիոյ արտաքին առեւտուրը մեծապէս խանգարած է: Քանքեր կը կատարուին կորսուած չուկաներուն պակասը լեցնելու առեւտրական յարաբերութիւններ ստեղծելով Անգլիոյ եւ Մ. Նահանգներուն հետ, բայց բազմաթիւ դժուարութիւններու պէտք է յաղթել — դժուարութիւններ որ կը ծագին դիներու սղութենէն եւ դրամի փոխանակութեան սեզմանումներէն — մինչեւ որ այս նոր չուկաներուն մէջ առեւտուրը հաստատուն եւ տեւական հիմերու վրայ դրուի: Այս խնդիրը Թուրք կառավարութեան գլխաւոր մտահոգութիւններէն մին է:

ՄՇԱԿՈՑԹԻ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹԻՒՆ ՄԸ հաստատելու համար խորհրդաժողով մը կը բացուի այսօր, Լոնտոնի մէջ, մասնակցութեամբ 35 ազգերու (բացի Ի. Միութենէն): Ֆրանսական պատուիրակութեան նախագահն է Լէոն Պլում: Բացման պիտի խօսի Անգլիոյ վարչապետը:

ՀԱԾ ՏԱՐՐԸ
Մ. Նահանգներուն մէջ

(Գ. եւ վերջին մաս)

Մ. Նահանգներու Քաղաքակրթութեան Օրէնքը հինէն ի վեր հիմնուած է անգլիական Սովորութեանց Օրէնքի այն սկզբունքին վրայ թէ ո եւ է մարդ որ ծնած է բրիտանական գահուն ենթակայ հողամասի մը վրայ կը նկատուի Նորին Վեհափառութեան հպատակը, հոգ չէ թէ ինղզը եղած ըլլան բրիտանական հպատակ կամ ոչ: Այս ըմբռնումին հետեւողութեամբ, ամէն Ամերիկացի ծնունդին հետեւողութեամբ, ամէն Ամերիկացի ծնունդ եւ կամ իբրեւ բնիկ քաղաքացի է: Ըստ 1940ի մարդահարին Մ. Նահանգներու բնակչութեան թիւին 5ուկէս առ հարիւրը օտարածին էր, այսինքն 11ուկէս միլիոնը: Այս թիւին 7ուկէս միլիոնէն աւելին արդէն քաղաքակրթիւն ստացած է: Սակայն պատերազմի ընթացքին Ամերիկեան կառավարութիւնը խիստ լայնամիտ քաղաքակրթութեան մը հետեւելով 1 Մարտ 1944ին ոչ-քաղաքացի օտարներու թիւը յաղորդած էր 3 միլիոն 600 հազարի իջեցնել: Պատերազմի ընթացքին Ամերիկեան կառավարութեան առաջնորդող սկզբունքը եղած է անպայման Ամերիկեան քաղաքակրթիւն տալ բոլոր այն օտարներուն որոնք ծառայած են Ամերիկեան դրօշի տակ, առանց խնդրոյ առարկայ ընելու թէ օտարականը մնայուն թէ ժամանակաւոր վիզայով Ամերիկա մտած է, ոչ ալ պահանջելու որ զաղթականը՝ հինգ տարի առանց ընդմիջումի Մ. Ն.երու մէջ բնակած ըլլալուն ապացոյցը ներկայացնէ: Կառավարութիւնը այս ուղղութեամբ աւելի յառաջ երթալով, նոյնիսկ մանաւանդ Յանձնախումբեր ղրկած է արտասահմանի պատերազմական դիխաւոր թատրերը, որ պէտք կարելի ըլլայ, ի հարկին, Ամերիկեան բանակին մէջ ծառայող որ եւ է օտար պատերազմիկի Ամերիկեան քաղաքացիութիւն տալ դայն առաջնորդելէ առաջ: Այսպէսով Ամերիկեան հանրապետութիւնը, առաջին անգամ ըլլալով, երկրի սահմաններէն դուրս ալ քաղաքացիութեան իրաւունքը չնորհած է օտար անձնուէր մարտիկներու, որոնցմէ 7921 հոգի այս ձեւով քաղաքացի դարձած են մինչեւ 30 յունիս 1944:

Միւս կողմէ երկրին սահմաններէն ներս՝ օտարներու բնիկ դառնալուն մեծ պարկ տրուած է 1944ի թիւր հասցնելով 435.483ի որուն 49.213ը Զինեալ Ոյժերու մէջ տեղաւորելէ առաջ:

Կառավարական Ըրջանակներու զաղթային քաղաքականութիւնը պատերազմի տարիներու ընդմէջ յատակօրէն երեւան կուգայ իր երկու փուլերուն մէջ. նախ՝ Սեպտեմբ եւ Արգելք ներդաղթող օտարներու հանդէպ, յետոյ՝ Մղում եւ դիւրացում երկրին սահմաններէն ներս ապրող օտարներու արագօրէն բնիկ դառնալու: Սովորական պայմաններու տակ քաղաքացիութիւն տալէ առաջ օտար ներդաղթողէն կը պահանջուի հետեւեալ կարեւոր պայմաններու լրացումը.—

1. Մ. Նահանգները մուտքի մնայուն վիզա:

2. Երկիր մտնելէ վերջ՝ Մտադրութեան Ծայտարարութիւն (առաջին թուղթեր): Այս յայտարարութիւնը մեծ արժէք ունի, քանի որ օտարականին կ'ընձայէ որոշ դիւրութիւններ գործ ճարելու, օրինական պաշտպանութիւն վայելելու եւն. ի համար:

3. Հինգ տարի առանց ընդհատումի Մ. Նահանգներու մէջ բնակած ըլլալու ապացոյց, եւ առնուազն 6 ամիս ալ այն նահանգին մէջ որուն դատարանէն կը խնդրուի քաղաքացիութեան իրաւունք:

4. Դատարանի առջեւ կարենալ անգլիերէն խօսիլ եւ անունը ստորագրել, ինչպէս նաեւ որոշ չափով տեղեակ ըլլալ ամերիկեան պատմութեան եւ կառավարական դրութեան:

5. Երկու հոգիի վկայութիւնը թեկնածուի լաւ նկարագրի մասին:

6. Հանդիսաւոր երդում կանգուն պահելու եւ պաշտպանելու Հանրապետութեան Դերադոյն Օրէնքը՝ Ամերիկեան Սահմանադրութիւնը:

Դեր. դնդապետ Հէրի Ա. Սաչաքեան, երբ Հիւս. Ամերիկէի մէջ գտնուող ամերիկեան Օդային բանակին մէջ կը ծառայէր, պատշաճաւորեցաւ այս յայտարարութիւնը ըրած է, նոյն ատեն թարգմանը հանդիսանալով, զօրավարէն մինչեւ պարզ զինուորի դիրքը գրաւող այն 10.000 Ամերիկահայ պատերազմիկներուն որոնք յաղթականօրէն կըռուած են Աւետեաւոր Հանրապետութեան դրօշին տակ, չատ չանգիս ալ իրրեւ կամաւոր:

— « Երբ դէպքերս հաշիւի կը դնեմ, կը տեսնեմ թէ երկու բան ունիմ որոնք դիս աշխարհի ամէնէն հարուստ մարդը կ'ընէն.— Նախ՝ իմ ամերիկեան ծնունդս, յետոյ՝ հայ ցեղին պատկանիլս:

Ուրիշ հեղինակաւոր հայրենակից մը, Ռուբէն Կաւուր սապէս կ'արտայայտուի.

— « Իրենց երկար պատմութեան ընթացքին Հայերը ցոյց տուած են այնպիսի ձիրքեր ու բարեմասնութիւններ որոնք միայն յատուկ են մեծ ազգերու,— հաստատամտութիւն, քաջութիւն, ինքնավստահութիւն, աշխատելու կարողութիւն, ազատութեան սէր»:

Ամերիկացի եւ հայ տարրերու բաղադրութեան կենդանի պատկերն է ալժմու Մ. Նահանգներու Հայ գաղութը որուն կազմն ու ամերիկեան կեանքի զանազան ասպարէզներուն մէջ մասնակցութիւնը համառօտակի ներկայացուցինք: Աչխարհի բեմին վրայ իրրեւ «զերազդ» մը, անօրինակ ալժի եւ բարօրութեան տիրացած ամերիկեան ժողովրդի բաղկացուցիչ մէկ մասնիկը, այն նոյն ցեղին կը պատկանի որուն օգակները Ֆրանսայէն մինչեւ Մօտաւոր Արեւելք եւ Կովկաս հայկական նկարագրի ինքնուրոյն դրոշմը կը կրեն: Այդ չըզթան թող ըլլայ ամուր եւ պրկուած:

Կ. ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ

Թուրքիոյ ներքին վիճակը

Վերջին քանի մը ամսուան ընթացքին յամր բայց տեւական բարելաւում մը տեղի կ'ունենայ Թուրքիոյ ներքին քաղաքականութեան մէջ ղեպի աւելի ազատական եւ աւելի ժողովրդավար սկզբունքներու կիրարկումը երկրին քաղաքական կարգերուն մէջ: Ասոր մէկ փաստն է այն կատարեալ ազատութիւնը, զոր թուրք մամուլը կը վայելէ հիմա: Եթէ նախատեսումները ճիշդ են, յառաջիկայ հինգշաբթի, 1 Նոյեմբեր, ազգային մեծ ժողովին նոր նստաշրջանին բացման առթիւ նախագահ Ինէօնիւ ճառ մը պիտի արտասանէ, որ պիտի պարունակէ ամենակարեւոր յայտարարութիւններ, որոնք թուրք հանրապետութեան քաղաքական կարգերուն զարգացման մէկ նոր փուլ մը պիտի կազմեն:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՊԱՐԵՆԱԻՈՐՄԱՆ մասին լաւագոյն տեղեկութիւններ հաղորդեց նախարարը, Պ. Փինօ: Հացի վաճառումը ազատ է այսօրուընէ սկսեալ (1 Նոյ.): Ձարպեղէնի բաժնեչափը պիտի մնայ 600 կրամ, երիտասարդներու համար՝ 750: Միսի բաժինը՝ 200 կրամ, 50 կրամ ալ խոզեղէն: Նոյնիսկ յայտ կայ որ 50 կրամ եւս աւելնայ միսը: Շաքարի բաժնեչափը անփոփոխ, երիտասարդներու համար՝ 600 կրամ: Խնձոր կը ներածուի Պելճիայէն, 150 հազար թոն նարինջ՝ Սպանիայէն եւ Հիւս. Աֆրիկէէն, գետնախնձոր՝ Մ. Նահանգներէն, զինի՝ Ալժերիայէն: Արձանագրութիւնները ընդունած են թարմ եւ պահածոյ միսի, խոզեղէնի, հաւկիթի, չոքոլայի եւ անուշեղէնի համար:

ՍԵՒ ՇՈՒԿԱՆ զարհուրելի չափերու հասած ըլլալով Պերլինի մէջ, Զօր. Այզընհաուըր նոր հրահանգներ ստացաւ, սանձելու համար ամերիկեան զինուորներու առեւտրական գործառնութիւնները: «Ն. Ե. Հէրըլտ» կը գրէ թէ զինուորներու կողմէ Ամերիկա ղրկուած դրամներու գումարը չատ վեր է իրենց ռոճիկէն: Վերջին չարաթներու ընթացքին մէկէ աւելի հասարակ զինուորներ, որոնք ամսական 40 տոլոր կը ստանան, հազարաւոր տոլար ղրկած են, իբրեւ թէ «խաղի մէջ չհաղուած»: Սպաներն ալ չհաւատար առեւտուրներ ըրած են: Ամերիկայէն, Զուիցերիայէն կամ Շուէտէն ներածուած ժամացոյցներ ռուս զինուորներու կը ծախուին 10.000 մարքի (1000 տոլար): Մէկ տուփ ծխախոտը 50 տոլար: Նոյնիսկ «ձիփ»եր կը ծախուին 500 տոլարի չափ:

ՋԱԽԱԿՈՂՄԵԱՆ ՀՈՍԱՆՔՆԵՐՈՒ պատուիրակութիւնները ժողով գումարեցին երէկ, վերջնական մշակելու համար կառավարութեան ծրագիրը, որ պիտի ներկայացուի գոր. տր Կօլի:

ՑԵՂԱՓՈԽՈՒԹԻՒՆ ՄԸ ծագեցաւ Պրազիլիոյ մէջ, առաջնորդութեամբ բանակին որ տապալելով նախագահ Վարկասը, իշխանութիւնը յանձնեց Դերադոյն Առեանին նախագահին, մինչեւ դեկտեմբեր 2: Այս առթիւ արիւնալի կռիւներ տեղի ունեցան Ռիօ-տը-Եանէյրոյի փողոցներուն մէջ: Զինուորներ կը շրջին ամէն կողմ, հրասայլերով եւ թնդանօթներով: Բազմաթիւ ձերբակալութիւններ կատարուեցան: Կալանաւորներուն մէջ կը դըտնուին նախարարներ, համայնավար պետը եւն.:

ԼԻԲԱՆԱՆԻ կառավարութիւնը պահանջեց Ֆրանսական պատուիրակութենէն անմիջապէս իրեն յանձնել կարգ մը վարչութեանց, մասնաւորապէս Պէյրութի եւ Տրիպոլսոյ նաւահանգիստներուն կազմակերպութիւնը:

ԼԱՎԱԼԻ փաստաբանները մամուլին յանձնեցին 100 էջնոց պաշտպանողական մը, զոր նախկին վարչապետը պատրաստած էր բանտին մէջ եւ պիտի կարդար Դերագոյն Առեանին առջեւ: Պաշտպանողականը նորութիւն մը չի պարունակեր եւ կ'ամբաստանէ Փէթէնը: Այս վաւերագրին կցուած է նամակ մը, որով երեք փաստաբանները դիտել կուտան թէ Դերագոյն Առեանը կարճ կապեց դատավարութիւնը, տեղի տալով քաղաքական նկատումներու եւ թէ օրինական պատճառներ կան վերաքանչելու դատը:

ԴԵՐՄԱՆԱԿԱՆ ՀԱՏՈՒԾՈՒՄՆԵՐՈՒ ծանձնաժողովը նիստի հրաւիրուած է Փարիզի մէջ, Նոյ.

Օր. ՄԱՌԻ ՀՈՒԹՈՑԵԱՆ եւ Պ. ՆՇԱՆ ՔԷՆՏԷՐԵԱՆ, ամուսնացած: 28 Հոկտ. 1945, Պոստո

9ին, ճշդելու համար իւրաքանչիւր պետութեան ստանալիք բաժինը:— Ֆրանսայի քաղաքական չրջանակներուն մէջ համաձայն չեն որ Գերմանիոյ քաղաքական կուսակցութիւնները միացեալ ճակատ կազմեն, քանի չէ կարգադրուած Հռենոսի եւ Ռուրի չրջաններուն ճակատագիրը:

ՍԼՆԻ ՆԱՀԱՆԳԱՑԻՆ ԺՈՂՈՎԻՆ նախագահ վերընտրուեցաւ Ժոռժ Մառան (համայնավար), հակառակ ընկերվարականներու ընդդիմութեան:

ԱՑՆ ԲՈԼՈՐ ԹԵՐԹԵՐԸ որ հրատարակուած են Վիշիի կառավարութեան օրով, դատի պիտի յանձնուին առանց բացառութեան, համաձայն տեղեկատու նախաբարին յայտարարութեան:

ՎԱԼԱՆՍ.— Հ. Ց. Դ. Քրիստափոր կոմիտէի ընդհ. ժողովը՝ այս ուրբաթ 2 Նոյեմբեր, սովորական հաւաքատեղին:

SOCIÉTÉS SAVANTESի սրահին մէջ, 8 rue Danton, 4 Նոյեմբեր կիրակի ժամը 2.30ին, բացառիկ ներկայացում Մարսիլիոյ Թատերախումբին, ղեկավարութեամբ կատակերգակ դերասան Փէքմէզեանի եւ մասնակցութեամբ սիրուած դերասան Բարիլոյսեանի: Երգ, պար:

Կը ներկայացուի խիստ քրքջալիր կատակերգութիւն մը 2 արար, «Կինդ կէս ժամ վոխ տուր»:

ԼԻԼԱՑԻ եւ չրջանի (Փրէ Սէն ժերվէ, Ռոմէնվիլ եւ Պանեոլէ, հայերէնի դասընթացքները վերսկսած ըլլալով, կը խնդրուի ծնողքներէն անյապաղ արձանագրել 1 Նոյեմբեր եւ 8 Նոյեմբեր հինգշաբթի, ժամը 9—11, եւ 2—4, նախկին սրահը 15 rue des Bruyères: Նոյեմբեր 8, հինգշաբթի ժամը 9ին ծնողքներու եւ Հայ Կանանց Միութեան ժողով նոյն սրահին մէջ:

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ—Cabaret - Dancing l'Orientale

Նոյեմբեր 3էն սկսեալ ամէն գիշեր մինչեւ առաւօտ արեւելեան նուագախումբ, ղեկավարութեամբ Բանոնի Ճակոբի, Սագի Համբարի, Ուտի Սարգիսի, Հանեթոնի Արթաքիի եւ յայտնի պարուհի Տիկին Էլիզի (1931ի Գաղթ. ցուցահանդէսէն): 2 Rue Frochot Paris, Métro Pigale: Հեռ. TRU 61-56

ՖՐԱՆՍԱՀԱՑ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ, կազմուած 1944 հոկտ. 14ին, ներքին գործերու նախարարին արտօնագիրը ստացած ըլլալով, այն հայրենակիցները որոնք համալսարան մը (Ֆաքիւլթէ) եւ կամ բարձրագոյն վարժարան մը աւարտած են եւ կամ համալսարանի մը կամ բարձրագոյն վարժարանի մը կանոնաւոր ուսանող են, դիմեն, դրաւոր, ընդհ. քարտուղար՝ Պ. Ց. Ճոլիկեանի, 22 rue de Maubeuge, իրենց անդամակցութեան համար, որպէսզի կարենան մասնակցիլ ընդհ. ժողովին: Ճաշակօրէն դրել անուն-մականուն, ծննդեան թուական, հասցէ եւ զբաղում:

ՆԱԽԿԻՆ ՈՒՍՈՒՑԻՉ մը հայերէնի մասնաւոր դասեր կը ստանձնէ: Դիմել Ն. Ազամալեանի, 16 rue de Palestine, Paris (19): Ամէն երեկոյ ժամը 7էն 8, բացի չարաթ եւ կիրակի օրերէն:

ԼԻՈՆ.— Ֆրանսական Բանակի Հայ Նախկին Մարտիկներու Միութեան մասնաճիւղի վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները անխտիր, կիրակի 4 Նոյեմբեր, կէսօրէ վերջ, ժամը 2ին, 78 rue Rabelaisի սրահին մէջ: Կարեւոր օրակարգ:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ.— Այրի Տիկին Ազատի Դուրեան, Տէր եւ Տիկին Սեդրաք Աստուրեան, Պ. Գրիգոր Ժամկոչեան, Տէր եւ Տիկին Աստուր Փիլոյեան, Տէր եւ Տիկին Աստուր Տէրճեան, եւ բոլոր աղգականները իրենց խորին չնորհակալութիւնը կը յայտնեն ամէն անոնց որոնք անձամբ կամ դրաւոր եւ ծաղկեպսակով ցաւակցութիւն յայտնեցին իրենց պատկին, քրոջը, նշանածին, աղգականին, Օր. ՄԱՐԻԱՄ ԳՈՒՐԵԱՆի կսկծալի մահուան առթիւ (Ալֆորվիլ):

ԴԱՇՆԱԿԻ ԴԱՍԵՐ դիւրամատչելի պայմաններով: Դիմել Mme. Lavalléeի, 14 rue Lafontaine, Paris:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ Սթալակ XI Bէն գերի կարապետ Նշանեան, թիւ 102604, որ Ֆրանսա վերադարձած ըլլալ կը կարծուի: Տեղեկացնել Ճակոբեանի, 27 rue de Senlis, Asnières (Seine), լուր տալու համար մօրը (Պոլիս):

Le Gérant : H. AGONEYAN

Imprimerie DER-AGOPIAN, 17, Rue Damesme - 13e

ՅԱՌԱՋԸ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN FRANCE

HARATCH Fondé en 1928
R.C.S. 376.286
Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
17, Rue Damesme — PARIS (13e)
Tél. : GOB. 15-70 — C. C. P. Paris 1678-63

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ.— Տար. 750, 6ամս. 400, 3ամս. 200 ֆրանք:

Vendredi 2 Novembre 1945 Ուրբաթ 2 Նոյեմբեր

Թ. ՏԱՐԻ — 17e Année N° 4547-Նոր շրջան թիւ 176 խմբ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ ԳԻՆ՝ 3 Ֆր.

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ՉԻՆԵՆՔ, ՉԻՆՈՒԻՆՔ

Պատերազմէն առաջ, բովանդակ աշխարհ ահուդողմ մատնուած էր, տեսնելով աննախընթաց զինարշաւը որ կր ծաւալէր ամէն կողմ:

Այդ բոլոր պատրաստութիւնները ի հարկէ պիտի յանդէին փոթորիկի մը: Մանաւանդ որ, արդիական ապառազինութեանց կախարդական ուժը փորձութեան կը մատնէր օրուան հզօրները:

Սուր էին աշխարհակալութեան ախորժակնեբը: Թունաւոր մթնոլորտ մր ստեղծուած էր Ազգերու Դաշնակցութեան չուրջը: Ով որ իր ուժի գաղաթնակէտին հասած էր, այլեւս չէր ուզեր կապ ունենալ անոր հետ: Եւ անոնք որ լաւ սեր-ուած էին արդի զինարուեստին դաղտնիքները, կ'աճապարէին զարնել առաջին հարուածը:

Այսպէս պայթեցաւ «չանթամարա»ը, յետոյ Աչխարհամարտը, հիմէն սարսեղով ամբողջ Եւրոպան: Արիւն եւ արեր տարածելով մինչեւ Ափրիկէ եւ Ասիա: Մինչեւ Խաղաղականի ափերը:

Մնացեալը երկուան պատմութիւն է: Շանթամարտը յանդեցաւ ահռելի վերջուքմի մը: Երեք հզօր, միահեծան կայսրութիւնները, Գերմանիա, Իտալիա եւ Ճափոն վերածուեցան ահաւոր քաոսի մը: Ելքը ոչ իսկ Աստուած կրնայ նախատեսել:

Միայն ժողովուրդներու թշուառութիւնը նկարագրելով, թերթերը կր գրեն թէ 13 միլիոն Գերմաններ ցիրուցան կը թափառին կեդր. Եւրոպայի ճամբաներուն վրայ, տարուբեր՝ չորս հո-վերէն: Գաղթ մը, ելք մը, որուն նմանը չէ տես-նուած աշխարհի պատմութեան մէջ:

Եւ ահա նորէն զինարշաւ: Ապառազինութիւն՝ անհեւակայելի չափերով: Ամէն ճակատի վրայ եւ ռազմական գիտութեան բոլոր հնարքներով:

Զինարշաւ՝ ապահովելու համար խաղաղու-թիւնը եւ յաղթականներուն վաստակը: «Որպէսզի այլ եւս ո եւ է պետութիւն չհամարձակի պատե-րազմ յայտարարել», ինչպէս կ'ըսեն:

Նոր ապառազինութեանց թագ ու պսակը պիտի կազմէ, անշուշտ, հիւլէ - ռումբը, որուն առա-ջին փորձը կատարուեցաւ ճափոնական երկու քա-ղաքներու վրայ եւ համարուեցաւ «փրկարար»:

Այսպէս, այն երկու պետութիւնները որ մին-չեւ հիմա կը խրտչէին պարտաւորիչ զինուորու-թենէն, — Մեծն Բրիտանիա եւ Մ. Նահանգները, արդէն իսկ ծրագիրներ կ'որոճան, միւս կանգուն եւ չարժուն պահելու համար իրենց բոլոր ուժերը:

Հիթլէրական նախայարձակման առթիւ էր որ Անգլիա մէկդի դրաւ դարաւոր աւանդութիւն մր եւ հաստատեց պարտաւորիչ զինուորութիւն: Որ եւ է նշան չկայ թէ պիտի ջնջուի օրէնքը:

Պատերազմի ընթացքին էր որ Մ. Նահանգնե-րը որոշեցին զէնքի տակ առնել մինչեւ 45 տարե-կանները, կազմակերպելով միլիոնաւոր, ամե-նազօր բանակներ:

Արդ, պատերազմը հպիւ դադրած, զինուոր-ները դեռ տուն չհասած, Մ. Նահանգներու նախա-գահը կը պահանջէ կազմակերպել նոր բանակը: Մէկ տարի մարզանքի ենթարկել 18—21 տարե-կան երիտասարդները, որպէսզի լեցնեն նախկին ռազմիկներուն տեղը:

Պ. Թրումըն պարծանքով կը յայտարարէր.

— « Մ. Նահանգները այսօր ունին զինուրա-կան ուժ մը շատ աւելի մեծ քան որ եւ է ատեն մեր պատմութեան մէջ: Այդ ուժը շատ աւելի մեծ է քան ուրիշ ո եւ է ազգի ուժը»:

Եւ, միեւնոյն ատեն, կր թելադրէր աւելի դարկ տալ ապառազինութեանց: «Միայն բոնի ու-ժով կրնանք հասկցնել հասունական նախայար-ձակներու թէ թոյլ պիտի չտանք որ եւ է ապառնա-լիք խաղաղութեան եւ ազատութեան դէմ»:

Նոյն իսկ հիւլէ - ռումբին դիւտը ապահովու-թիւն չէ ներշնչեր Մ. Նահանգներու նախագահին:

Տակաւին խօսէ՞նք Ա. Միութեան մասին,— անսպառ չտեմարան մարդկային ուժի, որ աշ-խարհ զարմացուց իր ռազմական խոյանքով:

Ճաղթանակէն անմիջապէս վերջը, այնտեղ ալ ձեռնարկած են բազմապատկելու, կատարելագոր-ծելու բանակը, նաւատորմը եւ օդատորմիղը: Մարտական կրթութիւնը պիտի սկսի չատ կանուխ-խէն: Իսկ հիւլէ - ռումբի եւ ուրիշ գիւտերու դաղտնիքը կորզելու համար, հազարաւոր գիտնա-կանները կը տքնին դիւշեր - ցերեկ: Մինչեւ անգամ կանները կը տքնին դիւշեր - ցերեկ: Մինչեւ անգամ դրուեցաւ թէ զերման գիտնականներ եւ մասնա-գէտներ հրաւիրուած են:

Զինենք, զինուինք, — մինչեւ նոր պատերազմ:

Շ.

ԵՐԻՏԱՍԱՐԴԱԿԱՆ

ՀԱՑՐԵՆԻՔ ԵՒ ԱԶԱՏՈՒԹԻՒՆ

Անցեալ անգամ փորձեցինք բնդհանուր ակ-նարկ մը՝ հայրենիքի եւ նոր սերունդի մասին: Այժմ խօսինք հայրենիքի եւ ազատութեան մասին:

Բոլորս ալ պիտինք որ հայրենիք եւ ազատու-թիւն իրար լրացնող, երկու զուգընթաց բառեր են: Եթէ չկանանք իրարմէ պատել, անկասկած ի-րենց բուն արժէքին որոշ բան մր կը կորսնցնեն:

Միքայէլ Նալբանտեան Ազատութիւնը կ'եր-դէր իր մանուկ հասակէն իսկ,—«Եւ իմ անզօրթե-ւերով ազատութիւն գրկեցի...»: Հսկայական գրականութիւն մշակուած է այս մասին, ամէն ազ-դի մէջ:

Ինչպէս անհատները, նոյնպէս ժողովուրդնե-րը կը ձգտին իրենց հայրենիքի ազատութեան: Ի-րաքանչիւր ժողովուրդի պատմութեան մէջ յա-ճախ կը հանդիպինք ազատութեան ոգին մարմնա-ցնող դէպքերու: Ըլլան անոնք ներքին թէ արտա-քին պոռթկումներ: Ու միշտ կը տեսնենք պայքար բռնակալութեան դէմ՝ ազատութեան համար: Այս վերջին պատերազմին տեսանք թէ ինչպէս ժողո-վուրդները պայքարեցան, նոյնիսկ տարբեր վար-դապետութեանց հետեւող ազգեր, իրենց հայրե-նիքի եւ ազատութեան համար, թէ ինչպէս յա-մառօրէն կառչած մնացին իրենց այդ գաղափա-րին, անընդհատ կռուելով ներքին թէ արտաքին ճակատներու վրայ: Մանաւանդ չեչտեցինք ներքինը, որովհետեւ ազատութեան խմաստը խե-ղաթիւրող մարդիկ միշտ գտնուած են աշխարհի վրայ: Զօր. տը Կոլ, դիմադրական եւ ազատու-թեան ոգին մարմնացնող մարտիկը, իր բռնա-դրաւուած հայրենիքը կը տեսնէր միշտ ազատ: Ջէ՞ որ կը խօսէր Ազատ Ֆրանսայի անունով: Ժո-ղովուրդներու մէջ դիմադրութեան եւ պայքարի ոգին չատ աւելի զօրաւոր է, երբ իրենք կը զըս-նուին հայրենիքի ազատութիւնը կորսնցնելու ոտնձգութեան կամ վտանգին առջեւ եւ կամ կոր-ուած ազատութիւն մր կ'ուզեն ձեռք ձգել: Ոչ հայրենիք եւ ոչ ալ ազատութիւն ձրի կը տրուին ժողովուրդներու, այլ ժողովուրդներն են որ կ'ստա-նեն, նոյնիսկ մահուան գնով: Այդպէս չէ՞ր արդեօք հայ ռազմիկին նշանախօսքը, երբ իր պայքա-րի դրօշին վրայ արիւնով կ'արձանագրէր Մահ կամ Ազատութիւն, մինչ հայ ծերունին լալով կը խնդրէր «Հայրենիքի ազատութիւն տեսնել ու մեռ-նիլ ...»:

Անհատի ազատութիւնը ճիշդ է, պէտք է տեղի տայ հաւաքական ազատութեան, բայց միեւնոյն ժամանակ չմոռնանք որ անհատներու ազատու-թեան վրայ հիմնուած են հաւաքական ազատու-թիւնները:

Երկրի մր ներքին օրէնքները թէեւ որոշ չա-փով կը կաշկանդեն անհատին ազատութիւնը, բայց միւս կողմէ կ'ապահովեն հաւաքականու-թեան ազատութիւնը:

Ազատութիւնը երբեք առաձգական բառ մր պէտք չէ դառնայ: Եթէ ըսենք, օրինակ, թէ ա-զատութիւնը ազատութիւն է ուր որ ալ ըլլայ, սխալած պիտի ըլլանք որոշ չափով: Ամէն երկիր ունի իր մասնայատուկ պայմանները: Ամէն երկրի մէջ թէեւ ազատութեան խմաստը նոյն ձեւով կը բացատրեն, բայց նոյն ձեւով չեն գործադրեր:

Հայրենիք մր ապրելու, աճելու եւ բարգաւա-ճելու համար, պէտք ունի ազատութեան:

Պատմութիւնը մեզ կը սորվեցնէ թէ հայրե-նիքն ու ազատութիւնը անհրաժեշտ են ժողովուրդ-ներու համար: Բայց այդ նոյն պատմութիւնը կը հաստատէ նաեւ թէ ժողովուրդները յաճախ կոր-սընցուցած են պայքարով ձեռք բերուած ազա-տութիւնները: Ինչպէս ժողովուրդներն են ազա-տութիւն ձեռք ձգողները, նոյնպէս այդ նոյն ժողո-վուրդներն են զայն կորսնցնողը: Ամէն ժողովուրդ կառչած կը մնայ իր հայրենիքին եւ ազատու-թեան, մահուան գնով իսկ:

Ի զուր չէր, երբ հայ մամիկր կ'ողբար «Ազա-տութեան սիրոյն համար չատ արիւններ թափուե-ցան ...»:

Ի զուր չէր երբեք, երբ բանաստեղծը կը դոչէր «Ազատութիւն սիրոյդին այս աշխարհը խիստ նեղ է...»: Ի զուր չէին վերջապէս այդ բոլոր թափ-ուած արիւնն ու կեանքը:

Տիեզերական օրէնք է,— սիրել հայրենիքը, սիրել նաեւ Ազատութիւնը:

ՆԵՐՍԷՍ

ԶԱԽԵՐՈՒ ԾՐԱԳԻՐԸ

Զախակողմեան հոսանքներու պատուիրակու-թիւնները երէկ ալ չարունակեցին իրենց խորհըր-դակցութիւնները, միացեալ ծրագիր մը կազմելու համար, որ պիտի ներկայացուի ապագայ վարչա-պետին: Թերթերը կը գրեն թէ առջի օրուան ժո-ղովին մէջ համաձայնութիւն գոյացաւ ներքին քա-ղաքականութեան մասին: Երէկ պիտի քննէին արտաքին, տնտեսական եւ ընկերային խնդիրները:

Այս խորհրդակցութեաց կը մասնակցին Աչ-խատանքի Դաշնակցութիւնը եւ Մարդու Իրա-ւունքներու Լիկան, ինչ որ դժգոհութիւն պատճա-ռած է աջակողմեան հոսանքներուն: Ցետոյ, խոր-հրդակցութիւններէն դուրս կը մնայ Հանրապե-տական - ժողովրդական Շարժումը, որ վերջին ընտրութեանց երեք յաղթականներէն մէկն է: Ի՞նչ դիրք պիտի բռնէ այս հոսանքը, եթէ ընկեր-վարականները, համայնավարները եւ միւս ձախ հոսանքները այնպիսի ծրագիր մր մշակեն որ ըն-դունելի չըլլայ իրեն համար:

Մամուլը այժմէն կը քրքրէ այս խնդիրները, դիտել տալով թէ մեծապէս պիտի դժուարանայ նոր կառավարութեան կազմը, եթէ երեք յաղթա-կան հոսանքները միացեալ ճակատ չկազմեն, ընդհանուր ծրագրով մը:

Պալքանեան թնճուկը

Ինչպէս կը յիշուի, Անգլիա եւ Մ. Նահանգ-ները բողոքած էին Ռ. Միութեան դէմ որ տնտե-սական դաշնագիրներ կնքած էր Ռումանիոյ, Հունգարիոյ եւ Պուլկարիոյ հետ, առանց խորհըր-դակցելու: Անգլիոյ երեսփ. ժողովին մէջ արտա-քին նախարարը յայտարարեց թէ ստացած են Մոս-կուայի պատասխանը: Թէեւ մանրամասնութիւն-ներ չհաղորդեց, բայց իրազեկները կը հաւատան թէ տպաւորութիւնը լաւ չէ: Մոսկուա պարզապէս կը պատասխանէ թէ կնքուած պայմանագիրները չեն վնասեր Անգլիոյ կենսական շահերուն, եւ կը ձգտին զարկ տալ Ռ. Միութեան եւ դրացի երկիր-ներու առեւտրական յարաբերութեանց:

Նախարարին յայտարարութիւններէն կը հե-տեւի թէ Անգլիա յոռետես է Պալքաններու կա-ցութեան մասին, ցորչափ ընդհ. ընտրութիւններ կատարուած չեն, ժողովրդապետութիւն հաստա-տելու համար: Ռումանիոյ մէջ որ եւ է կարգա-դրութիւն չէ եղած այս ուղղութեամբ: Պուլկա-դրութիւն չէ եղած այս ուղղութեամբ: Պուլկա-րիոյ մէջ ընդդիմադիր հոսանքները որոշած են չմասնակցիլ ընտրութեանց: Լոնտոնի մէջ կը կարծուի թէ մինչեւ որ ազատ ընտրութիւններ չկա-տարուին այլ երկիրներուն մէջ, Անգլիա պիտի չճանչնայ անոնց ներկայ կառավարութիւնները:

Նախարարը պատասխանելով հարցումի մը, յայտարարեց թէ կառավարութիւնը կ'ընդունի նախագահ Թրումընի 12 կէտերը, աշխարհի խա-դաղութիւնը ապահովելու համար:

Հիւլէ - Ռումբին գաղտնիքը

Նախագահ Թրումըն հերքեց այն զրոյցները թէ դաղտնի համաձայնութիւն մը կնքուած էր Բոզվէլթի եւ Չըրչիլի միջեւ, հիւլէ - ռումբի դոր-ծածութեան մասին: Նախագահին յայտարարու-թեան համաձայն, Մ. Նահանգները, Անգլիա եւ Քանատա հաւասարապէս բաժնեկից են եւ գիտեն հիւլէ - ռումբին գաղտնիքը: Անգլիոյ վարչապե-տը Ուոչինկթըն կ'երթայ, քննելու համար միջազ-գային քաղաքականութիւնը՝ հիւլէ - ռումբի դիւ-տին առթիւ: Երբ այս մասին համաձայնութիւն գոյանայ Մ. Նահանգներուն, Անգլիոյ եւ Քանա-տայի միջեւ, այն ատեն խորհրդակցութիւններ պիտի կատարուին ուրիշ ազգերու հետ:

Նախագահը հերքեց այն ենթադրութիւնը թէ այս քննութիւնը կրնայ դուռ բանալ երեք Մեծե-րու նոր ժողովի մը: Եւ կրկնեց թէ Անգլիոյ վար-չապետը կրնայ ուրիշ որ եւ է հարցի մասին խօ-սիլ, բայց իր այցելութեան դլխաւոր նպատակը հիւլէական ուժի խնդիրն է:

ՍԹԱԼԻՆԻ ՊԱՏԱՍԽԱՆԸ

Նախագահը այս առթիւ հաստատեց թէ ստա-ցած է պատասխանը այն նամակին զոր դրկած էր Սթալինի, Մոսկուայի ամերիկեան դեսպանին մի-ջոցաւ: Իր յայտարարութեան համաձայն, պա-տասխանը գոհացուցիչ է, տողորուած բարեկա-մական զգացումներով: Երբ հարցուցին թէ որ եւ է պատճառ կա՞յ չհրատարակելու երկու նամակ-ները, նախագահը կարճ «այո» մր պատասխանեց եւ աւելցուց թէ նամակները պիտի հրատարակ-ուին երբ որ յարմար դատուի:

Խօսելով Գերմանիոյ մասին, նախագահը յայ-տարարեց թէ ամերիկեան չրջանին զինուորական իշխանութիւնը քաղաքային իշխանութեան պիտի վերածուի մինչեւ 1946 Ցունիս 1: Ճափոնի հա-մար ալ նոյն կարգադրութիւնը պիտի ըլլայ: Այս առթիւ կարգաց զօր. Այզընհաուըրի մէկ նամակը, Գերմանիոյ վարչական կազմակերպութեան մա-սին: Զօրավարը իր երրորդ տեղեկագրին մէջ կը դանդատի որ Ֆրանսացիները չեն ընդունիր Գեր-մանիան կեդրոնական վարչութեան մը վերածելու տեսակէտը, հետեւաբար ծրագրուած կազմակեր-պութիւնը կը կաղայ:

ՇԱՐԱԿԱՆԱՑ

SUBLIME SACRIFICE

Քարոզչական այնքան միջակ եւ տաղտկալի պատառաններուն քով որոնք կը վխտան այս մկրտիչ, ովասիս մըն է «Գերազոյն Զոհողութիւն»ըոր կը ներկայացուի Caméo-ի սրահին մէջ» Անգլիական չարժանկար մըն է, ձօնուած գերման ժողովուրդին: Նիւթը՝ գերմանական գիւղաքաղաքի մը կեանքն է պատերազմի նախօրեակին: Կեանք խաղաղ եւ երջանիկ մինչեւ այն օրը երբ ազգային-ընկերվարութիւնը (նացիականութիւն) տէր տիրական դառնալով Գերմանիոյ, այդ գիւղը կը ղրկէ իր ներկայացուցիչները: Ասոնք նոր դաղափարներով տարուած, կ'ուզեն ամէն ինչ փոխել տեղին վրայ: Վարժարանին մէջ նոր մեթոտներ կը կիրարկուին, նոր մարդիկ կուգան դործի ղլուխ եւ կը սկսի հալածանքը, «Հայրենիքի թշնամիներուն» եւ մասնաւորապէս Հրեաներուն դէմ...: Գիւղին հոգեւոր հովիւը, սիրուած եւ յարգուած բնակիչներէն, զուր կը փորձէ ըմբռնել հայրենիքի այն նոր վարդապետութիւնը, սակայն չի կրնար հաշտուիլ անոր բիրտ կանոններուն հետ: Կարգ մը դէպքեր կուգան զինքը բոլորովին ըմբոստացնել եւ բողոք կը բարձրացնէ, վտանգելով իր ազատութիւնը: Հաղիւ կ'ազատի բանտարկութենէ, չնորհիւ S. S.ներու պետին որ կը սիրէ աղջիկը եւ կը յուսայ տիրանալ անոր: Սակայն երկար չի տեւեր այս կացութիւնը: Քահանային աղջիկը նշանուած է ուրիշ երիտասարդի մը հետ եւ կը մերժէ S. S.ներու պետին առաջարկը: Այս վերջինս զայրացած կը ձերբակալէ հոգեւոր հովիւը, երբ ան քարող մը կը պատրաստէր ուր պիտի պախարակէր նոր վարդապետութիւնը եւ անոր առաջնորդները:

Հոս կը սկսին բանտին անտանելի օրերը... Այս կեանքը ծանր է հոգեւոր հովիւին համար: Երիտասարդ S. S. մը գիւղէն, որ կը ճանչնար հոգեւոր հովիւը, չհանդուրժելով անոր կրած տառապանքին, կ'ազատէ զայն իր կեանքը զոհելով:

Կիրակի է, հաւատացեալները հաւաքուած են գիւղին եկեղեցին ուր S. S.ներէն պարտադրուած նոր առաջնորդը կիրակնօրեայ արարողութիւնը կը կատարէ: Նախկին հովիւը, հաղիւ բանտէն ազատուած, հաղիւ ինքզինքը գտած, համոզելով իր չուրջինները որոնք զինքր կ'ուղեն պահել եւ փախցնել օտար երկիր, կ'ուղղուի դէպի եկեղեցի, կը բանայ դուռը, եւ ապշահար ներկաներուն մէջէն կը յառաջանայ հանդարտ, խաղաղ, մինչդեռ նոր քահանան սարսափած կը փախչի լուրը տալու S. S.ներուն: Հովիւը կը բարձրանայ ամպիոն եւ կը քարոզէ... Կը խօսի պարզ ու մեղմ, յուզելով բոլորը, մինչեւ իր լաւագոյն բարեկամը, անհաւատ, որ սուրը ձեռքին, եկեղեցիին մէջ, կը հսկէ իր վրայ: Բոլորը ծնրադիր կ'աղօթեն... Հովիւը կ'ինչէ հանդարտ քայլերով, կը յառաջանայ դէպի դուռը, անցնելով բարեկամին առջեւէն որ իր կարգին ծունկի կուգայ դլխահակ...: Դուրսը տասնեակ մը S. S.ներ կը սպասեն զէնքերը պատրաստ:

Ահաւասիկ բաւադոյն քարոզութիւնը որ կըրնայ ազդել ոչ միայն զանդուածին, այլեւ բոլորին եւ նոյն իսկ գերման ժողովուրդին վրայ որուն ձօնուած է: Պատմութիւնը թերեւս թուղթի վրայ ճոռոմաբան երեւի, սակայն չարժանկարը այնքան լաւ չինուած է, այնքան պարզութիւն, փափկանկատութիւն եւ կշիռ կայ որ կր յուզէ իր պարզութեամբ եւ անկեղծութեամբ:

Հոն ամբողջ ժողովուրդ մը իրրեւ դազան չեն ներկայացներ մեզի, այլ առաջնորդները, եւ կր հանդիպինք մարդկային զգացումներու ալ:

Երբ այսպէս խիղախ կերպով կր մօտենանք հարցին, քարոզութիւնր կրնայ իր ազնիւ դերը կատարել,— ազդերը իրար մօտեցնել և ճանչցնել, փոխանակ առելութիւնը հրահրելու միշտ անոնց միջեւ:

Դերասանները եւ բեմադիրը, անձանօթ Ֆրանսացի հասարակութեան, կատարեալ էին իրենց ժուժկալ եւ միանգամայն ազդու խաղարկութեամբ:

ՄՈՒՇԵՂ

Ց. Գ.— Տ. Նշանեան յոբելենական հանդէսին չկրցայ ներկայ ըլլալ: Իմացայ որ ներկայացման որակր չատ դնահատելի էր, սակայն դժբախտաբար ժողովուրդր չէր կատարած իր պարտականութիւնը, սրահին կէսէն աւելին պարապ ձգելով: Ցաւալի երեւոյթ որ կը վհատեցնէ Հայկ. մշակոյթին ծառայողները: Մ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՖՐԱՆՍԱ. հաստատ կը մնայ իր տեսակէտին վրայ, ամէն բանէ առաջ պահանջելով Հունոսի չրջանր բաժնել Գերմանիային իբրեւ հատուցում Ռուրի մէջ:

ՄԱՐՏԻՆԸ կը հետապրհն թէ դինեալ յարձակումները կ'ուժին օրէ օր: Քսանըչորս ժամուան մէջ ամերիկացի սպառազէն զինուորներ կողոպտած են երկու կապելաներ, լրագրավաճառի կրպակ մը եւ քանի մր անցորդներ: Այս վերջինները կր ստիպուին հանել իրենց մկկուն չապիկը եւ կօշիկները անդամ յափշտակած են: Իսկ Ռաֆէլ-լէ-Առլի մէջ սպանուած են պողավաճառ կին մը եւ իր պարտիզպան:

ՎԻՒՆԱՑԻ անգլիական, ամերիկեան, ֆրանսական եւ ռուսական հրամանատարները հրահանգեցին զարնել կամ ձերբակալել բոլոր այն զինուորները եւ քաղաքացիները որ կողոպուտներ եւ ոճիրներ կը գործեն: Այս առթիւ հրատարակուած տեղեկագիր մը կ'ըսէ թէ ոուս եւ ուրիշ զինուորներ տունները մտնելով կը սպառնան եւ կողոպուտներ կր կատարեն:

ՄԱՀՈՒԱՆ ԴԱՏԱՊԱՐՏՈՒԵՑԱՒ Ժան Լուսթօ, 29 տարեկան լրագրող մը, որ զնդակահարուած Ժան-Փաքիի օդնականն էր Ռատիօ-Փարիի մէջ, գործօն անդամ «Ազգիօն Ֆրանսէզ»ի եւ մոլեռանդ հակարոյշեւիկ: Ամբաստանեալը խոստովանեցաւ թէ կամաւոր եղած է S. S.ներու վաչխին մէջ եւ երկաթեայ խաչ չքանչաններ ստացած, թէ ճակատ գնաց իրրեւ թղթակից, 1943ին, երբ Դաշնակիցները ցամաք եկան:

ԳՈՐԾԱԴՈՒԼՆԵՐԸ սասակացած ըլլալով Մ. Նահանգներուն մէջ, նախագահ Թրումըն ուղղակի միջամտեց: Այս առթիւ ճառ մը խօսելով յայտարարեց թէ ճարտարագործութիւնները ի վիճակի են աւելցնելու բանուորներու օրավարձը, առանց գիները աւելցնելու: «Չեմ կարծեր թէ բոլորն ալ կը հասկնան այն ծանր հարուածը զոր կրնեին բանուորները, երբ դադրեցաւ պատերազմական արտադրութիւնը: Միլիոնաւոր բանուորներ անգործութեան դատապարտուեցան»:

ԱՆԳԼԻԱՑԻ ՁՕՐԱՎԱՐ ՄԸ ՍՊԱՆՆՈՒԵՑԱՒ Սուբապայայի մէջ (Ճավա), ուր 4000 անգլիացի զինուորներ կը կռուին 25.000 ապստամբներու դէմ: Անգլիացիները նոր զօրք եւ մարտանաւեր ղրկեցին:

1220ի ԲԱՐՁՐԱՑԱՒ Փարիզի թափսիներուն թիւը: Հիւանդներէն զատ, պիտի օգտուին նաեւ անոնք որ ծանր բեռներ ունին:

ՍԻՆԵՄԱՆԵՐԸ յերեկներն ալ պիտի բանին վաղուընէ սկսեալ, պայմանով որ ներկայացումները վերջանան ժամը 17.30ին:

ՁԱՓՈՆԻ ամենամեծ մարտանաւերը պիտի խորտակուին, մասնաւորապէս փորձելու համար հիւլէ-ռումբը, իսկ փոքրերը պիտի բաժնուին յաղթականներուն միջեւ:

ՓՈՔՐ ԳԱՂՈՒԹԻ ՄԸ ՃԻԳԵՐԸ

Ութսնի 26 տնուր դաղութը, ի նպաստ Հայկ. Դատի, չատ դեղեցիկ հանդէս մը կազմակերպած էր, Հոկտեմբեր 21ին, Հովանաւորութեամբ Ազդ. Միութեան: Կ. Խաչը, իր պարտականութեան դիտակից, նուիրուած հայ մանուկներու եւ չարհահասներու հայերէնի ուսուցման, դնահատելի յաջողութիւններ ձեռք բերած էր: Հանդէսին մէջ երդուած երդերն ու եղած արտասանութիւնները, անժխտելի ապացոյցներն էին տարուած աշխատանքին: Եւ ինչ զուարթ, բնական եւ կենդանի արտայայտութիւններ:

Հանդէսը կազմակերպած էր Կ. Խաչը, հասոյթը յատկացնելու համար Հայկ. Դատի Պաշտ. Յանձնախումբին: Լիոնի չրջ. վարչութեան անդամ Կ. Տայեան խօսք առնելով, յոյս յայտնեց թէ Հայկ. Դատր պիտի լուծուի չնորհիւ Ա. Միութեան: Յանձնախումբի տեղական մարմնի առենապետն ալ խօսք առնելով, ձեռնարկեց հանդանակութեան եւ տեղին վրայ գոյացաւ 15.000 Ֆրանքի դումար մը: — Անցորդ

ՍԱՅԵԱՓ ՆՈՎԱՑԻ 150ԱՄԵԱԿ

Սայեաթ Նովայի ծննդեան Հարիւրհինգամեակին առթիւ, նախաձեռնութեամբ Հայ Գրողներու Ընկերութեան, դրական եւ դեղարուեստական երեկոյթ մր կազմակերպուած է, այս չաբաթ գիչեր 3 Նոյեմբեր), ժամը 20.30ին, Սալ Ժէօկ Ժրաքիի մէջ, 184, Պուլվար Սէն Ժէրմէն: Սայեաթ Նովայի մասին պիտի խօսի Պ. Ա. Զօպանեան:

Օրիորդներ Հայկանուշ Թորոսեան եւ Իրիս Պիւլպիւլեան պիտի երգեն, Տիկին Ա. Սարդիսեան պիտ արտասանէ: Պ. Մ. Ազնաւուր պիտի նուագէ ու երգէ Թառի վրայ, Թառիստ Գարեդին պիտի նուագէ եւ Օր. Ցոլհաննէսեան պիտի պարէ:

SOCIÉTÉS SAVANTESի սրահին մէջ, 8 rue Danton, 4 Նոյեմբեր Կիրակի ժամը 2.30ին, բացառիկ ներկայացում Մարսիլիոյ Թատերախումբին, դեկավարութեամբ կատակերդակ դերասան Փէքմէզեանի եւ մասնակցութեամբ սիրուած դերասան Բարիլոյսեանի: Երգ, պար:

Կը ներկայացուի խիստ քրքջալիր կատակերդութիւն մը 2 արար, «Կինդ կէս ժամ փոխ տուր»:

ՊՈՒՏՕ.— Այս կիրակի կէս օրէ վերջ, ժամը 2.30ին, Մուլէն Պլէօի սրահին մէջ, «Աչուդ Ղալբիլը», նախաձեռնութեամբ Ազդ. Միութեան:

Le Gérant : H. AGONEYAN
Imprimerie DER-AGOPIAN, 17, Rue Damesme - 13e

ԺՐԱՋԱՆ ԳԱՂՈՒԹ ՄԸ

Վիչն (Ցառաջ).— Վերջին թղթակցութենէս ի վեր, նոր եռանդ մր սկսաւ տեսնուիլ նորահաս սերունդին մէջ: Հոկտեմբեր 14ին մենք ալ ունեցանք մեր «Հայկ. Դասի պաշտպան յանձնախումբը»: Կր սպասենք որ չուտով յարաբերութեան մէջ մտնէ փարիզի կեդր. յանձնախումբին հետ եւ սկսի գործել:

Ֆր. Հայ Կաթոյտ Խաչի միութիւնը տարի-ներէ ի վեր — նոյնիսկ զրաւման չրջանին — իս-կապէս նախախնամական աշխատանք կատարած է եւ կը կատարէ տակաւին: Իր կողքին ունէր մինչեւ հիմա Սանուհիներու Միութիւն մր, աւելի աչխոյժ եւ եռանդուն, պատրաստ հասնելու ուր որ թչուառութիւն կայ, ինչպէս նաեւ ուր որ ազգ. գեղարուեստական ձեռնարկ մր տեղի կ'ունենայ: Վերջերս Սանուհիներու երկրորդ մասնաճիւղ մր ստեղծուեցաւ քաղաքիս Էսթրէսէն թաղամասին մէջ:

Կաթոյտ Խաչի Սանուհիները կը հետեւին հայերէն դասախօսութեանց եւ երեկոյթներու: Եւ այսպէս, Խաչուհիներ եւ Սանուհիներ յաճախակի տեսակցութիւններով իրար կը հրահրեն բնելու լաւագոյնը եւ ստիպողականը:

Տիկին Էլլէն Բիւզանդի այցը դաղութիս, եղաւ իրապէս խանդավառ եւ արտասովիչ: Մեղկերը անդամ սթափեցան եւ բոլորուեցան Կաթոյտ Խաչին չուրջ: Երեքչաբթի (23 Հոկտեմբեր) Էսթրէսէնի «Սահակ – Մեսրոպ» դպրոցի նորոգուած սրահին մէջ, ընկերա-համակրական հաւաքոյթիմբ մէջ, տաղանդաւոր զրադիտուհին, իրրեւ ներկայացուցիչ Կաթոյտ Խաչի Շրջանային Վարչութեան, առաւ տեղեկութիւններ եւ բացատրութիւններ, վեց երկար տարիներու ընթացքին կատարուած գործերու մասին եւ ոգեւորութիւն տեղեծց: Այստեղ նմանապէս փայլեցան մեր տանուհիները իրենց հայրենասէր երգերով, ինչպէս նաեւ փոքրիկ Լուիզակհարը՝ Պէրպէրեան, իր նուագով:

Չորեքչաբթի (24 Հոկտեմբեր) երեկոյեան, նոյն ձեւով եւ նոյն նպատակով, Կաթոյտ Խաչի վիչնի մասնաճիւղը կազմակերպած էր ընկերա-համակրական հաւաքոյթ Պետրոսեանի սրճարանին մէջ: Եղան երգեր եւ արտասանութիւններ: Խանդավառ մթնոլորտի մէջ: Տիկին Էլլէն Բիւզանդ, նոյն եռանդով մէկ ժամէ աւելի խօսեցաւ, չկրմապէս դնահատուելով:

× Դաղութիս մէջ, 1938էն ի վեր հայերէնի ուսուցման համար դպրոց չունէինք: Ազատագրումէն վերջ, այն խանդավառ օրերուն, քաղաքիս կեդրոնին մէջ բացուեցաւ դպրոց մը, ուր հարիւրէ աւելի մանչեր եւ աղջիկներ սկսան հայերէն սորվիլ, ուսուցիչ ունենալով Հ. Տէրմոյեանը: Դժբախտաբար երկար չտեւեց: Քանի մը ամիս վերջ դպրոցի սրահը եւս պահանջուեցաւ իր սեփ. կողմէ եւ այսպէս մեր նոր սերունդը զրկուեցաւ հայերէնի ուսուցումէն:

1945 Յունիսին Էսթրէսէնի թաղամասին մէջ բացուեցաւ դպրոց մը, որ կոչուեցաւ մեր անմահ Սահակի եւ Մեսրոպի անուններով: Հպարտութեամբ պէտք է արձանագրել այստեղ որ դաղութիս մէջ միակ հայ դպրոցն է ուր կը յաճախեն մօտաւորապէս 60 աշակերտներ: Շաբաթ երեկու անդամ, Չորեքչաբթի եւ Ուրբաթ օրերը երեկոյին տեղի կ'ունենան դասաւանդութիւնները, ուսուցիչը՝ Հայր Տէրմոյեան: Դպրոցին հոգածարձութիւնը կազմուած է երիտասարդներէ եւ հիմակ ու հիմա աշակերտութիւնը ձրիաբար կը հետեւի դասերուն: Կաթոյտ Խաչի մասնաճիւղը եւ Հ. Մ. Ը. Մ. վարչութիւնը իրենց եղբայրական նպաստները կը տրամադրեն միչտ:

× Հ. Մ. Ը. Մ.ի մարզիկները եւ սկաուտները նմանապէս ժրաջան գործունէութեան մէջ են: Սկաուտները, սկաուտական կեանքէն զատ ուրիշ նաեւ կրթական եւ ազգային կեանք մր. ամէն հինդչաբթի, իրենց ակումբին մէջ հայերէն կարդալ եւ գրել-կր սորվին: Այս դասերուն կը հետեւին նաեւ ոչ-սկաուտներ եւ փոքրիկ աղջիկներ:

Հ. Մ. Ը. Մ.ի Փութպոլի խումբը յաղթելէ վերջ ամէն տեսակի դժուարութեանց, ասպարէզ պիտի իջնէ յառաջիկայ 4 Նոյեմբերին (Կիրակի), խաղալու համար Շասի Ֆրանսական խումբին դէմ: Թղթակից **1945**

Ա. ԱՀԱՐՈՆԵԱՆ ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲԻՆ անդամները ժողովի կր հրաւիրուին այսօր, ուրբաթ, ժամը 6.30ին «Ցառաջ»ի խմբագրատունը:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄԵԾ ՃԱՇԱՐԱՆ
Տնօրէններ ԳԼԷՄԱՆ եւ ԳՕՖԱՐԵԱՆ
6 rue Maubeuge, Paris (9), Métro Cadet, Notre Dame de Lorette: Tél. TRU. 85-47
Առաջնակարգ օդի եւ ամէն տեսակ ըմպելիներ, ընտիր ազանդեր, պոլսական կերակուրներ եւ անուշեղէն: Ընդարձակ եւ օդաւէտ սրահ: Ամէն երեկոյ ժամը 7էն սկսեալ Ջութակահար Հայկ, քանոնի Պօղոս, ուտի Ալֆօնս եւ երգիչ Արթաքի կր նուագեն եւ կ'երգեն հայկական եւ արեւելեան երգեր: Դուց է Չորեքչաբթի օրերը:

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN FRANCE

HARATCH Fondé en 1928
R.C.S. 376.286

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
17, Rue Damesme — PARIS (13e)
Tél. : GOB. 15-70 — C. C. P. Paris 1673-63

ԲԱԺԱՆԵՑԻՆ.— Տար. 750, 6ամս. 400, 3ամս. 200 ֆրանք:

Samedi 3 Novembre 1945 Շաբաթ 3 Նոյեմբեր

ԺԷ· ՏԱՐԻ — 17e Année N° 4548-Նոր շրջան թիւ 177 Խմբագիր՝ Շ· ՄԻՍԱՔԵԱՆ ԳԻՆ՝ 3 Ֆր

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ՈՋ ԻՄԿ ԵՐԿՈՒ ՏՈՂ

—o—

Ամէն անգամ որ առիթ կը ներկայանայ խօսելու նոր սերունդի փրկութեան մասին, ինքնին կը բարձրանայ չարաբաստիկ հարցը,—լեզու: Տեսակ մը մղձաւանջ՝ բաւական յուսատու գործունէութեան մը վերեւ:

Այնքան միամիտ չենք, հաւատալու համար թէ կարելի է չարիքը դարմանել, ահազանգ հընչեցնելով պարբերաբար:

Մէկ բանի կը հաւատանք,— անհրաժեշտ է մուրճը դարնել անզադար, որպէսզի «ամբաստանեալները» սթափին: Գոնէ կարելին փորձեն:

Վնասին կէս ճամբէն վերադառնալն ալ օգուտ է, կ'ըսէ ժողովուրդին իմաստութիւնը:

Եւ կը կարծենք թէ մամուլը տարբերան պարտականութիւն մը կատարած կ'ըլլայ, մանրանկարելով ամէնէն աննշան երեւոյթներն անգամ:

Դիտա՞ծ էք որ, կարգ մը երիտասարդական Միութիւններ կը չարունակեն ժողովի, դասախոսութեանց, երեկոյթներու կամ ներկայացումներու հրաւէրներ ուղղել··· Ֆրանսերէն:

Ուրեմն ոչ իսկ փոքր ճիգ մը՝ դոնէ հայերէն խմբագրելու համար հրաւէր մը՝ որ ուղղուած է Հայերու:

Չե՞ն կրնար: Երկու տող հրաւիրագիր չարադրելու չա՞փ ալ հայերէն չսորվեցան, այնքան դասընթացքներ բոլորելէ վերջը:

Հրաւէր ստացողները չե՞ն կրնար կարդալ:

Բայց ինչո՞ւ չեն պարտադրեր որ սորվին: Հայրենիքին - մայրենիքին հարցնեն եւ սորվին:

Ի՞նչ է, վերջապէս, իրենց դիմաւոր նպատակը, երբ կը կազմակերպուին, ժողովներ եւ դասախօսութիւններ կը սարքեն:

Բոլորին ալ ծրագիրը մէկ է,— ծանօթանալ Հայոց պատմութեան, գրականութեան, աշխարհագրութեան: «Հայր Հայ պահել», ինչպէս կ'ըսէն:

Արդ, ի՞նչպէս կարելի է գլուխ հանել այս ամէնը, երբ ժողովի մը հրաւէրն անգամ ֆրանսերէնի թարգմանելու ստիպուած են:

Կ'իմանանք թէ երիտ· Միութիւն մը վերջերս որոշած է այլեւս անհատական հրաւէր չղրկել, քանի որ դասախօսութեանց աղդերը կանոնաւորապէս կը հրատարակուին հայերէն թերթերու մէջ:

Կը չնորհաւորենք այս որոշումը, իրրեւ բարենշան երեւոյթ մը: Ուրեմն անդամ-անդամուհի պիտի մղուին հայերէն կարդալու: Եւ եթէ չեն գիտեր, պիտի հարկադրուին սորվիլ:

Իսկ սորվելու արամադրութի՞ւնը:

Մեր ձեռքն անցած ֆրանսերէն ազդի մը մէջ կը կարդանք ·

— « Ուրախ ենք ծանուցանելու թէ հայերէնի ձրի դասընթացքները պիտի սկսին, անմիջապէս որ թեկնածուներու բաւարար թիւ մը ունենանք»:

«Թեկնածուներու բաւարար թիւ մը »···

Ճամփա հեռաքքրքրուած ենք թէ քանի՞ հոգի կը հետեւին հայերէնի դասերուն, այս կամ այն Միութեան մէջ:

Պատասխանը եղած է··· «ղգայացունց» : Եթէ Միութիւնը 60—70 անդամ ունի, հազիւ մէկ երրորդը: Այն ալ անկանոն: Երբեմն կ'երթան, երբեմն չեն երթար: Կամ կէս ճամբան կը ձգեն, «չատ ղբաղած ըլլալով»:

Մինչդեռ, տարբերան արժանապատուութիւնը կը պահանջէր դասերուն հետեւիլ առանց բացատրութեան, իրենց իսկ օգտին համար: Դասարան երթալ խմբովին եւ դիտակցօրէն: Հաւատքով եւ խանդավառութեամբ: Այնպէս ինչպէս ղպրոց կ'երթան ուսում առնելու համար: Ամէն պարագայի մէջ, գոնէ այնքան եռանդով որքան կը վատնեն «սուինկ» կամ «ռումպա» սորվելու համար:

Առանց այս նախանձախնդրութեան, իրենց բոլոր ճիգերը պիտի դատապարտուին ամլութեան: Պիտի դառնան անամէջ մարզանքներ: Պարզապէս «պարապ վախտի խաղալիկ»:

Ամէն տեղ դասախօսութիւններ տեղի կ'ունենան այլազան նիւթերու մասին: Քանի՞ հոգի բանդրած ըրած են անոնց չնորհիւ ալ զարգացնել իրենց մայրենի լեզուն, հարցումներ ուղղելով, նիչեր առնելով, բառ եւ բացատրութիւն սորվելով:

Չե՞ն լսած ուրիչ առած մը,— «Զղիտնալը ամօթ չէ, չսորվիլն է ամօթ»:

Հաճելի պարտականութիւն մը չէ որ կը կատարենք, չարունակ յիչեցնելով այս տարբերան ճշմարտութիւնները :

Սարսափեցէք միջակութենէն, երիտասարդներ: Մանաւանդ այս պողոտաներուն վրայ : Շ·

Վաստակաւոր Հայուհին

(ՏԻԿԻՆ ՁԱՒՕ ԼԵՒՈՆ ՇԱՆԹ)

—o—

Տարագիր հայ մամուլը խոր յուզումով դուժեց կորուստը մեր տարաբախտ ընկերուհիին՝ Տիկին Շանթի :

Դժուա՛ր է հաւատալ առաջին յուզումով , երբ կը հաղորդեն՝ սիրելիի մը վախճանը:

Եւ աւելի դժուարին է համակերպիլ մահուան ճակատագրականութեան, երբ հայկական կեանքը կարօտ ունի իր կռչումին գիտակից նուիրեալներու : Կը խորհիմ սակայն, իմ սիրելի Տիկին Շանթ, ինչպէ՞ս մոռնա՛ր··· հրաժեշտի արտասուալից մեծարանքի - թէ յաւերժանին չուրջ, որ սարքուած էր ի պատիւ քեզի, Սուրիա մեկնումիդ առթիւ, եւ ուր վերջին խօսքը առիր խոր յուզումով «...Ցտեսութի՛ւն, ընկերուհիներ: Մաղթում եմ որ տարագիր հայութիւնը այլեւս հայրենիքի մէջ հանդիպի իրար: Ցտեսութի՛ւն...»

Եւ այսօ՛ր··· այսքան յոժարութեամբ լքեցի՛ր քու սիրասուն ընտանիքդ, հարազատնե՛րդ ու սիրելի գործդ:

Անհնարին է մոռնա՛լ մանաւանդ ժողովներու թէ մտերմիկ խօսակցութեանց ընթացքին յաճախ կրկնելդ .— Ընկերուհիներ, մենք շատ գործ ունինք, շա՛տ: Եւ սա՝ կիներու գործ է միայն:

Պարտաւորութեան հզօր ձայնն էր որ կը բխէր էութենդ խորունկ ակերէն, արձագանգը մայրական անկեղծ սրտերու, աղբիւրը քու առաքինազարդ գործունէութեան:

« Շէնքին հիմերը չեն՝ տեսնուիր» , սիրելի Տիկ· Շանթ: Դուն իրրեւ Կապոյտ Խաչի ճշմարիտ հաւատաւոր, օրինակելի համեստութեամբ ու եռանդով տարիր ամէն աշխատանք ու վարչական պատասխանատու պաշտօններ ,ցոյց տալով թէ կինը իր սեփական ընտանիքին վեհմտօրէն պարտականութենէն վերջ, կրնայ օգտակար դեր ստանձնել նաեւ իր երկրորդ ընտանիքին — իր ժողովուրդին եւ մարդկութեան, զարկ տալով մանաւանդ այս հայ կնոջ ազատագրումին եւ զարգացման գործին, որպէսզի կինը իմանայ թէ ինքը կոչուած է ծառայելու, թէ՝ իր աշխատանքը պարտք մըն է եւ ոչ շնորհ մը: Ահա այս հոյակապ գիտակցութեամբ հանրային գործը վայելք մըն էր քու ազնիւ հոգւոյդ համար: Եւ ահա թէ ինչու ճամբան ցուրտն ու բուքը սաստկացունչ, ամրան տապն ու տօթը կիպիչ, չյաջողեցան արգիլել քայլերդ դէպի պատրաստանութիւն, դէպի քու սիրելի զարմանատունը: Դարմանատո՛ւն··· ուր սպիտակ չապիկով սպասաւորեցի՛ր հիւանդին, տկարին, անոքին, սփոփելով հարիւրաւոր տառապեալներ , որոնք կարօտ էին օժանդակութեան :

Օ՛հ, ինչպիսի քաղցր երանութեամբ կը չարար արամանոյշ դէմքդ, երբ բիւրեղեայ հրճուանքով կը հաղորդէիր ժողովուրդին գոհունակութիւնը եւ կանոնաւոր ու անթերի աշխատանքը այդ օրհնեալ հաստատութեան մէջ:

Ախտոս որ «Յառաջ»ի ծաւալը չի թոյլատրեր յիշատակութեան արժանի մանրամասնութիւններ, նկարագրիդ ազնիւ գիծերէն, որոնց նուրբ ու քընքոյշ թելերով կը հիւսուի համերաչխութեան ոսկի ցանցը :

Այսպէս ահա մեր պատուական կազմակերպութիւնը փորձաքարը եղաւ քու անխարդախ ոսկի սրտիդ : Ու մեծ եղար դուն, իմ սիրելի եւ յարգելի ընկերուհի, քու մաքուր եւ անշահախնդիր ոգիով, իրրեւ հանրային գործիչ, արժանանալով այս տիպարսին վսեմ յատկութեամբ:

Ու այս կերպով միայն իրրեւ Կապոյտ Խաչի արժանապատուութեան նախանձախնդիր անդադրութի՛ւն, ընչհանուր յարգանքի եւ վստահութեան արժանացար: Մայրական սիրտդ գոհացաւ, մնացեալը ոչինչ էր քեզի համար:

Այսպէս ապրեցար իրրեւ պանդո՛ւխտ եւ օտարակա՛ն, երբե՛ք, երբեք չմոռնալով ինչ որ քուկդ էր ու դուն անոր կը պատկանէիր — ՀԱՅՐԵՆԻՔ , ՀԱՅ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴ :

Ահա մեծութիւնն ու իմաստը կեանքիդ :

Խոր էին վէրքերդ, աւա՛ղ··· իմ տարաբախտ ընկերուհի, եւ առաւել խորացա՛ն ու մահուան դառնութիւնը ապրեցար, երբ մայրական սիրտդ բզկտեցի՛ն··· սիրասուն զաւկիդ կորուստը դուժելով :

Դարեւի՞ էր հաչտուիլ ճակատագրի այն ահաւոր զաղափարին թէ մայրական լայնատարած թեւերը չէասա՛ն զրկելու զլուխը քու ցաւատանջ հոգեհատորիդ ···

Ինչպէ՞ս համակերպիլ մանաւանդ, երբ կարօտով ու մայրական գորովանքով զեղուն սիրտդ

Երկաթուղի կը պայթեցնեն Պաղեստինի մէջ

—o—

Լոնտոնի թերթերը կը դրեն թէ հինգշաբթի օր ահաբեկիչներ պայթեցուցին Պաղեստինի զըլխաւոր երկաթուղին 50 տարբեր կէտերէ: Պաշտօնական զեկոյցը կ'ըսէ թէ դաւադիրները Հրեաներ էին: Սպաննուած են չորս հոգի, վիրաւորուած՝ տասը հոգի: Անմիջապէս պաշարման վիճակ յայտարարուեցաւ Պաղեստինի մէջ: Արգիլուած է տուներէն դուրս ելլել որոչ ժամէ մը վերջ:

Հեռագիրը կ'ըսէ թէ դաւադիրները դիչերանց Հայֆայի քարիւղի զտարանները պայթեցուցին , ոստիկանական մակոյկ մը ընկղմեցին Եաֆայի մէջ, երկու հատ ալ վնասեցին Հայֆայի առջեւ: Երկաթուղին կտրուեցաւ Լիտտայի եւ Երուսաղէմի, Ակրայի եւ Կաղայի միջեւ: Անկէնէն ծանր յարձակումը գործուեցաւ Լիտտայի մէջ, որ Պաղեստինի երկաթուղիին ամէնէն կարեւոր հանդոյցն է: Անգլիացի պահակը զարնուեցաւ կնայակէն, երբ վտանգի ազդանչանը կուտար հեռաձայնով: Ահաբեկիչները ժելինիք զետեղելով ազդանչան - կայանին վրայ, պայթեցուցին: Նոյն պահուն ուրիչ երիտասարդներ կրակ կը տեղային դլխաւոր կայանին վրայ, պահակները մոլորեցնելու համար:

Գիչերը Երուսաղէմի մէջ ալ պայթիւն մը լսուեցաւ: Քիչ առաջ լոյսերը մարած էին խորհրդաւոր պարագաներու տակ: Վերջին լուրերու համաձայն ուրիչ դաւադրութիւններ ալ սարքուած են: Կ'ենթադրուի թէ առնուազն 2000 հրեայ ահաբեկիչներ նչանակուած են, յեղափոխական ձեռնարկներ կատարելու համար: Անգլիական ոստիկանութիւնը յատկապէս մարզուած չուներ կը գործածէ, դաւադրութեանց բոյները երեւան հանելու համար Երուսաղէմի, Հայֆայի, Եաֆայի եւ Թել - Ավիվի մէջ: Հրէական կեդրոնի մը մէջ հետապնդումներ կատարուած առեն ամբոխը քարերով եւ բիրերով յարձակեցաւ անպէ· ոստիկանութեան վրայ: Շրջաններէն ալ բազմութիւն մը խուժեց: Երկաթուղին պայթեցնող դաւադիրներէն չատեր զինուորական կամ ոստիկանական համազդեստներ հագած էին: Ցիսուն ահաբեկիչներ կամուրջ մը պայթեցուցին Երուսաղէմի մէջ: Ուրիչ բազմաթիւ կամուրջներ վնասուած ըլլալով, երթեւեկը դադրեցաւ:

× Լոնտոնի Արաբական դրասենեակը յայտարարութեամբ մը կը դատապարտէ այս դաւադրական ձեռնարկները, դիտել տալով թէ Պաղեստինի ներկայ տագնապին պատասխանատուներն են Սիոնականները:— Եգիպտոսի խանութպանները, կառավարները եւ պաշտօնեաները դործադուլ հռչակեցին երէկ, ուրբաթ, բողոքելու համար Պալֆըրի յայտարարութեան դէմ որ Ազգ· Տուն մը խոստացած էր Հրեաներուն, Պաղեստինի մէջ:

Հիթլէր անձնասպան եղած է

—o—

Անգլ· Գաղտնի Սպասարկութիւնը (Ինթելլիճընս) զեկոյց մը հրատարակեց, որուն համաձայն Հիթլէր անձնասպան եղած է ապրիլ 30ին, իր սիրուհին՝ Եւա Պրաուն թոյն խմած է, յետոյ բարեկամներ երկուքին մարմինները այրելով, միայն ոսկորները ձգած են:

Տեղեկագիրը, որ հրապարակ հանուեցաւ նոյ· 1ին, մանրամասնօրէն կը պատմէ ամբողջ անցուդարձը: Հիթլէր անձնասպան եղած է առաջնակը բերնին պարպելով: Եւա Պրաունի հետ ամուսնացած էր Ապրիլ 29ին: Տեղեկագիրը հիմնուած է ականատեսներու եւ ուրիչ վկաներու յայտարարութեանց վրայ եւ համոզիչ կը համարուի: Այդ վկաները են Ա· քաղաքացիներ եւ զօրավարներ որոնք Հիթլէրի այցելած էին Ապրիլ 20—30.— Բ· Պերլինի վարչապետարանի սպայակոյտին անդամները,— Գ· կին քարտուղարներ.— Դ· Պահակներ, ներսէն թէ դուրսէն.— Ե· Զանազան անձեր որ պատահաբարվարչապետարան հանդիպած էին:

Թերթերը կը դրեն թէ հետագոտութիւնները կատարուած էին Անգլիացիներու կողմէ, բայց համախորհուրդ՝ Ռուսերու հետ որոնք տակաւին թերահաւատ են: Քառասուն կալոն քարիւղ զոհած է Հիթլէրի եւ Եւայի հրկիզման համար որ տեղի ունեցած է աւազուտ խրամի մը մէջ:

չկրցա՛ւ հասնիլ օդնութեան իր աչքի լոյս զաւակին ահաւոր վիճակին··· նման բազմահազար ծնողներու եւ որդիներու, որոնց բոլո՛րն ալ են - կան չանթահար, կարօտա՛ծ հարազատի մը սփոփարար չունչին ու փոչիացա՛ն ու անյայտացա՛ն խաւար դիչերին, յուսաւորեալ մարդկութեան անէծքին՝ պատերազմի դիտութեան չնորհիւ: Ահա՛ ծանր խաչը որ խաչերու դառնագոյնը եղաւ տառապած հոգւոյդ համար, ու ինկա՛ր պարտականութեանդ ճամբան ուժասպառ, պարուրուած ցաւին կրա՛կէ չապիկովը···

Սրտին քար դրած ուխտաւորն եմ թարմ հոդակոյտիդ, իմ վշտահար ընկերուհի Տիկ· Շանթ, ընդունէ՛ խորունկ յուզումով ու արցունքներով դրոշմուած մտերիմ դիրս, իրրեւ խունկ անուշաբոյր սիրելի եւ անմոռանալի յիչատակիդ :

ԱՆՆԱ ՇԱՀԼԱՄԵԱՆ

Կարս խաղաթը

ՀԱՅՈՑ ՏԻՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ ԺԱՄԱՆԱԿ

Ա.

Կարսը, որու մասին կը խօսուի ամիսներէ ի վեր, ամուր բերդաքաղաք մըն է, եւ ունեցած է նշանաւոր անցեալ մը:

Կարսը կը դտնուի Արարատի Վանանդ գաւառին մէջ, Լէնինկրատէն (Ալեքսանդրապոլ) 70, Երեւանէն 130, իսկ Կարինէն 200 քիլոմ. հեռու:

Քաղաքին սկզբնաւորութեան մասին, պատմիչներ որոշ տեղեկութիւն մը չեն արձանագրած: Շատեր կը կարծեն թէ Վանանդացիներէն աւելի հին ցեղի մը մէկ դլխաւոր չինութիւնն է որ կը ճանչցուէր Վիրք անունով, եւ մեր մէջ թարդմանուեցաւ կարիս - քաղաք կամ ըստ ուրիշներու Դրան-քաղաք: Սակայն, ո՛վ որ ալ ըլլայ Կարսի անձանօթ հիմնադիրը, զրեթէ բոլոր պատմաբաններու կողմէ համաձայնած է ռազմական դիրք ճանչնալու եւ ըստ այնմ նպաստաւոր քաղաք մը հիմնելու մեծ ուշիմութիւն ունեցող անձնաւորութիւն մը:

Կարսը չինուած է Կարուց կամ մեզի աւելի ծանօթ Ախուրեան անուն գետին արմուկին մէջ: Գետին յատակէն ու եզերքէն բաւական բարձր այս քաղաքը ամբացած է պարիսպներով, մարտկոցներով, բերդիկներով եւ բլրակներով: Ունի մօտաւորապէս մէկ քիլոմէթր երկայնք եւ ¼ քիլոմէթր լայնք, շրջապատուած հրաբխային քարերէն չինուած կրկնակի պարիսպներով եւ քառակուսի աշտարակներով: Անկիւններուն եւ դուռներուն մօտ կանգնած են մեծադոյն աշտարակները, որոնց վրայ տեսնուած են մեր նախնի իշխողներու արձանագրութիւնները, եւ որոնք սակայն, ժ.դարէն անդին չեն անցնիր, այսինքն երբ Կարսը այլեւս մերինը չէր:

Քաղաքին արեւմտեան կողմը կը բարձրանայ Գարա - Տաղ անուն քարաւէրը, որուն վրայ Թուրքերը, իրենց տիրապետութեան ժամանակ մարտկոց կանգնեցին եւ որուն չնորհիւ քանիցս Ռուս - ներու յարձակումը անյաջողութեան մատնեցին: Հիւսիսային կողմէ Զաքմաք քարաբլուրները կը միանան Շօրաթայ բլուրներուն եւ կը հասնին դէպի հարաւ: Կարսը անառիկ կոչուած է նաեւ անոր համար որ այս բարձունքներէն զատ մերձակայ ուրիշ լեռներ չունի:

Մեր պատմութեան մէջ, Կարս քաղաքը կամ բերդը Ք. դարու կէսէն առաջ չի յիշուիր, թէեւ Վանանդ գաւառը շատ կանուխէն ծանօթ է: Վարդանանց ժամանակ, Արտաշատի մէջ դումարուած ժողովին ներկայ էին Առաւանի Վանանդեցի նախարարն ու Գադ Վանանդայ եպիսկոպոսը: Ցետոյ, 506, 554 եւ 648ին Դուինի մէջ դումարուած եկեղեցական ժողովներուն մասնակցողներու ցանկերուն մէջ կը տեսնենք Վանանդի ներկայացուցիչներու անունները:

Կարս քաղաքը մեկի ծանօթ կը դառնայ Հայոց իշխանապետ եւ ապա թագաւոր Աշոտ Բագրատունիի ժամանակ, որ հոն կեցաւ առեն մը: Աշոտի թագաւորութեան ժամանակ, իր եղբայրը, Աբաս սպարապետ Վանանդի կողմերը դնաց խաղաղացնելու եւ կառավարելու համար: Ան հաստատուեցաւ Կարսի մէջ եւ նորանոր շինութիւններով զօրացուց եւ ծաղկեցուց զայն:

Աշոտի մահուան ժամանակ, Աբաս, Կարսի մէջ մեծ հեղինակութիւն կը վայելէր: Ժամանակակից պատմիչներ մեզ կը տեղեկացնեն թէ Աշոտ մեռաւ 71 տարեկան, Շիրակի մէջ, ճամբորդութեան մը ընթացքին: Սմբատ թագաժառանգ արքայորդին զոյժ առնելուն պէս եկաւ Շիրակաւան: Փառաւոր յուղարկաւորութենէն վերջ, մեռնող թագաւորին ճամբորդութեան ընկերացող միւս երեք որդիները եւ նախարարները երբ պատրաստ էին Սմբատը իբրեւ թագաւոր ողջունել, կարսի Աբաս սպարապետը, եղբօր ժառանգութիւնը իրեն սեփական կը կարծէր եւ ինքզինքը Հայոց թագաւոր հռչակելու կր ձեռնարկէր: Եւ ատոր համար ալ, երբ Վրաց իշխան՝ Ատրներսեհ, Կարսէն անցնելու ժամանակ Աբասին յայտնեց թէ կ'ուզէ Շիրակաւան երթալ չնորհաւորելու Հայոց նոր թագաւորը, այս վերջինը արդելք հանդիսացաւ անոր, որպէսզի Սմբատ իբրեւ թագաւոր չճանչցուի:

Արտրներսեհ սակայն, ցաւակցական այցելութեան անհրաժեշտ պայմանը լրացնելու պատճառաբանութեամբ, Աբասէն արտօնութիւն ուտացաւ: Վերադարձին, Աբաս, տեղեկանալով այցելութեան արդիւնքին եւ փոխադարձաբար նուիրուած սիրոյ ընծաներուն, «Կալեայ կապէ զնա երկաթէ շղթայիւ եւ դնէ ի բանտին ի բերդին Կարուց»: Սմբատ, լսելով Ատրներսեհի բանտարկութիւնը սաստիկ զայրացաւ, անցաւ բանակին գլուխը եւ քալեց Կարսի վրայ:

Գէորգ Բ. Գառնեցի կաթողիկոսը միջամտեց, բայց չկրցաւ Աբասը համոզել, Սմբատ նորէն քալեց Կարսի վրայ: Աբաս պայմանագրութեամբ հաշտութիւն խնդրեց, Ատրներսեհն ալ թէեւ ատատ արձակեց, սակայն չդադրեցաւ իր եղբօրորդւոյն դէմ դործելէ, մինչեւ որ յուսահատած՝ Կատարեալ համաձայնութիւն զոյացուց: Աբաս, իր համաձայնութենէն վերջ երկար չապրեցաւ եւ Կարսն ալ իր չրջականերով արքունի սեփականութիւն դարձաւ, ու սպարապետութեան պաշտօնը յանձնուեցաւ Սմբատի եղբօր՝ Շապուհին:

Քիչ վերջ, Ափչին Ատիկեանի յարձակումներու ժամանակ, Հայ իշխաններու երկպառակութեան եւ մասնաւորաբար Հրամանատար Գագիկ Ապուսմբրուանի դաւադրութեամբ Սմբատ սպարտուեցաւ եւ Տայոց նահանգին մէջ Յորոփեաց կոչուած քարաժայռ ձորը ապաստանեցաւ: Այս միջոցին, ապահովութեան համար, Սմբատ, իր թագուհին, եղերաց թագաւորին դուստրը, ազատագունդ կիները եւ արքունական գանձերը Կարսի բերդին մէջ դետեղեց եւ Հասան Գնթունի նախարարն ալ պահապան կարգեց:

Ափչին, տեղեակ այս իրողութեան, որոշեց Կարսը գրաւել. «մոլութեամբ եւ պատնէշ պատշաճմամբ պատէր զամրոցն»: Պաշարումը այնքան ատատկացաւ որ Հասան Գնթունի պարտաւորութեացաւ անձերու ազատութեան պայմանով անձնատուր ըլլալ: Իսկ բռնաւորը, հակառակ իր պայմանագրութեան, թագուհին ու հարսը, ազատ կի - ները, Հասան հրամանատարը արքունականդանձերուն հետ առնելով Դուին գնաց, եւ այն տեղէն ալ պարսաւի կողմերը անցաւ: Սմբատ իմանալով Կարսի պաշարման վերցուելուն լուրը, փութաց քաղաքը հասնիլ եւ անձամբ տեղեկանալ թշնամիին բոլոր յափշտակածները: Եւ որովհետեւ ձմեռը հասած էր, յուսախաբ քաշուեցաւ Երասխաձորի կաղդուան բերդը, ձմեռը անցընելու համար: Ու այն տեղէն սկսաւ Ափչինի հետ բանակցութեան մտնել դեսպաններու միջոցաւ: Դեսպանները երթեւեկը բաւական երկարեցաւ, բայց վերջապէս հաշտութիւն մը կնքուեցաւ, թագուհին ու տիկիններն ազատեցան 897ին:

ԿԻՒՐԵՂ ԽՐԱՑԵԱՆ

Օր. ԱՐՄԻՆԷ ՔՒՀԵԱՆԱՆ եւ Պ. ԱՐԱՄԱՑԻՍ ՍՐԱՊԵԱՆ, ամուսնացած:

Միլուոս, 20 Հոկտեմբեր 1945

Հայու մը հրաշքները...

Աժանս Ֆրանս Փրէս կը հաղորդէ Թէհրանէն Հոկտեմբեր 14 թուականով.

Ամբողջ Իրան կը խօսի Աւազ անուամբ հայ տղու մը մասին, որ հրաշալի բուժումներ կր կատարէ, ցարդ անբուժելի նկատուած պարագաներու մէջ: Ինչպէս՝ ամբողջական կամ մասնակի հաշմանդամութիւն եւ խլութիւն, խենդութիւն; անարիւնութիւն, եւայլն:

Կը յիշեն նոյնիսկ պարագան խեղդամահ տղու մը, որ մեռած կր նկատուէր, եւ զոր Աւազ վերակենդանացուցած էր:

Հսկայ բաղմութիւն կը հաւաքուի, ամէն օր, այն վայրին չուրջ, ուր բուժիչը հաստատուած է. եւ ոստիկանութիւնը մեծ ճիգերով հազիւ թէ կր յաջողի ցրուել ամբոխը:

Իրանի Հոդերուժական Ընկերութեան մէկ զեկոյցը կ'ըսէ, թէ ներկայիս Գիտական Հետազոտութեանց Մարմինը դէպքերու ստուգումին ձեռնարկած է, զանոնք պաշտօնապէս արձանագրելու համար: Ընկերութիւնը մօտ ատենէն պիտի հրապարակէ արդիւնքը: Այս առիթով, Ընկերութեան քարտուղարը յայտարարած է.

— «Կրնայ լլալ որ Աւազ դառնայ մին ա - մենամեծ բուժողներէն, զոր աշխարհ ճանչցած ըլլայ երբ եւիցէ»:

Աւազ, որ մօտ քսան պարեկան է, Թաւրիզի չրջականերէն հայ զեղջուկ մըն է: Վերջերս, Թեհրանի մէջ ոսկերիչի մը օդնականն էր: Երիտասարդը կր յայտնէ, թէ իր զօրութիւնը յայտնուեցաւ իրեն երազի մը մէջ:

Պ. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ արտաքին նախարարը յայտարարեց թէ լիովին կ'ըմբռնեն Ռուսիոյ «ապահովութեան մասնաւոր պայմանները» արեւելեան եւ կեդրոնական Եւրոպայի մէջ եւ երբեք պիտի չմիանան անոր դէմ ուղղուած դաւերու: «Վըստահ ենք թէ Ռ. Միութիւնն ալ պիտի չմիանայ որ եւ է թշնամական դաւադրութեան՝ մեզի դէմ, այս կեանգունդին մէջ»: — Զօր. Այզընհաուըր ալ պատասխանելով «Ն. Ե. Հէրըլտ»ի հարցումներուն, ըսաւ թէ դժգոհութիւնը կ'աճի վերման ժողովուրդին մէջ եւ կրնայ կազմակերպուած ըմբոստութեան մը յանգիլ այս ձմեռ: «Վերման երիտասարդութիւնը խորապէս դառնացած է ամերիկեան դինուորներու եւ Վերմանուհիներու մտերմացումին, եւ այս դառնութիւնը, միացած՝ բռնի անդորձութեան հետ, արդէն իսկ տեղի տուած է զանազան դէպքերու»:

ԹԱՔՈՒՆ ԳԻՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Թաքուն գիտութիւնները (Sciences Occultes) շատ ծաւալած են Փարիզի մէջ: Salle de Géographie, ամէն կիրակի ժամը 3ին, բանախօսութիւն կը սարքուի Ֆրանսական կազմակերպութեան մը կողմէ: Հոկտեմբեր 28ին ալ Պ. Գրիմիթէլ հրաւիրուած էր խօսելու երազներու հարցին մասին: Սրահը լեցուն էր Ֆրանսայի երկսեռ բազմութեամբ, կային նաեւ հայ ընտանիքներ:

Օրուան նախագահը, Պ. Անրի Քաչօ ներկայացնելով Պ. Գրիմիթէլը՝ իրրեւ փաստաբան եւ դրագէտ, դրուատական խօսքեր արտասանեց հայ ժողովուրդի մասին եւ յիշեց իր ողբացեալ բարեկամը, Մերուժան Պարսամեան:

Պ. Գրիմիթէլ սահուն Ֆրանսերէնով պարզեց եւ ընդլայնեց երազաբանութեան (Oniromancie) դիտութիւնը, չերմապէս դնահատուելով: Ցետոյ խօսք առաւ կազմակերպիչը, Խտուար Սապի, նիւթ ունենալով, «Կեանքը մահէն վերջ»:

Պ. Գրիմիթէլի դիրքերէն, «Լոյսը երազներու միջոցով» (La lumière par les Rêves) ծախուեցաւ հարիւր օրինակէն աւելի: Թ.

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Ց. Դ. Վառմեան ենթակայ միաւին ընդհ. ժողովը՝ այս կիրակի, ժամը 8ին, սովորական հաւաքատեղին:

ՄԱՆԿԱՏՄԱԾՈՒԹԵԱՆ դասախօսութիւններ բժշկուհի Վարիա Բէզդատեանի կողմէ ամէն չաբաթ իրիկուն ժամը 6—7, Սթիւտիօ Ալէմչահի մէջ, 19a rue Caumartin, Փարիզ: Առաջին դասախօսութիւնը՝ այս իրիկուն:

ԿԸ ՓՆՏՈՒՒԻ Գասպար Տէրմանեան որ 1933ին կր գտնուէր Կրընոպլը (Ֆրանսա), իսկ յետոյ իմացանք որ մեկնած է Սուրիա: Կը խնդրուի սուրիահայ թերթերէն արտատպել: Տեղեկացնել Անդրանիկ Տէրմանեանին, 63 rue Domer, Lyon (Rhône):

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԵՑԱՆ զերմանական դրամատուներու 22 ականաւոր վարիչներ, ամերիկեան չրջանին մէջ: Բոլորն ալ ամբաստանուած են թէ նիւթապէս կ'աջակցէին հիթլէրական չարժումին: Ձերբակալութիւնները պիտի չարունակուին:

ՄԵՌԵԼՈՑԻ ԱՒԹԻՒ անհամար բազմութիւն մը խռնուած էր փարիզի զերեզմանատուններուն մէջ: Մասնաւորապէս ծանուեցաւ պատերազմի եւ Դիմադրական Ճակատի զոհերուն յիշատակը:

ԻԲՐԵՒ ՀԱՏՈՒՑՈՒՄ իր կրած մնասներուն, Ֆրանսա կր պահանջէ զերմանական 23 մեծ գործարաններ, որոնց մէկ մասին վրայ աչք ունի նաեւ Ռ. Միութիւնը:

ՄՇՈՒԿՈՑԻ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԻՆ առթիւ, որ բացուեցաւ Լոնտոնի մէջ, Լէոն Պլում փարիզը առաջարկեց իրրեւ կեդրոն ապագայ կազմակերպութեան: Այս առթիւ ճառ մը խօսելով, չեչտեց թէ անհրաժեշտ է «վատահութեան եւ խաղաղութեան միջադդային մթնոլորտ մը ստեղծել»:

ՍԻՐՏԻՆ ՏԵՂ ՍԻՐՏ ՄԸ տեղաւորելու կամ հիւանդ սիրտ պատուաստելու համար երկար աւանդ ի վեր հետազօտութիւններ կր կատարէր ռուս գիտնական մը, Սինեցին: Մոսկուայի դորձակալութիւնը կր ծանուցանէ թէ մինչեւ հիմա կատարուած փորձերը յաջող են եւ կրնան յեղաչրջուն յառաջ բերել: Փորձերը կատարուած են պորտերու եւ ուրիշ անասուններու վրայ:

ՆՈՐ ՀԱՆՔԵՐ սկսած են չահագործել Ազրբէջանի մէջ: Կը յուսան մէկ միլիոն թոն հանածոյ արտադրել որ 67 առ հարիւր զուտ երկաթ կր պարունակէ: Վերաչինութեան աչխատանքները յառաջ կր տարուին ամբողջ Ռ. Միութեան մէջ:

ԱՆԳԼԻԱ մինչեւ 1.250.000.000 սթերլին փոխ պիտի տանայ Մ. Նահանգներէն, համաձայն վերջին լուրերու, վճարելի 50 տարիէն: Սթերլիներ պիտի չարժեզրկուի եւ Անգլիա յանձն պիտի առնէ որոշ դիւրութիւններ բնծայել, համաչխարհային առեւտուրի համար:

Le Gérant : H. AGONEYAN
Imprimerie DER-AGOPIAN, 17, Rue Damesme - 13

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN FRANCE

HARATCH Fondé en 1928 R.C.S. 376.286

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN

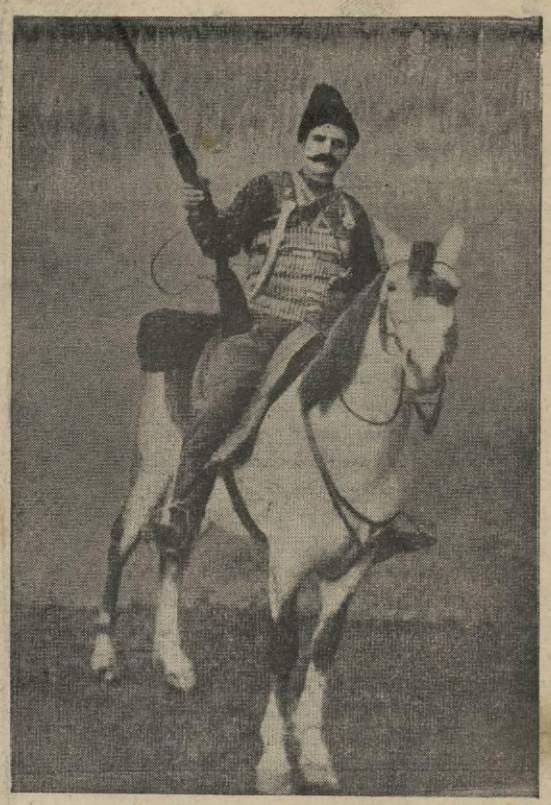
17, Rue Damesme — PARIS (13e)

Tél. : GOB. 15-70 — C. C. P. Paris 1678-63

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ.— Տար. 750, 6 ամս. 400, 3 ամս. 200 ֆրանք:

Dimanche 4 Novembre 1945 կիրակի 4 Նոյեմբեր

Թ. ՏԱՐԻ — 17e Année N° 4549-Նոր շրջան թիւ 178 Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ ԳԻՆ՝ 3 Ֆր.

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ԻԲՐԵՒ ԱՐԾԻՒ...

Ո՛րքան պատկերալից են եւ սարսռուն ժողովրդական երգերը, իրենց պարզութեամբ եւ ա-նարուեստ հիւսուածքով: Մանաւանդ երբ կը խօսին քաջերու, ռազմիկներու, հերոսներու մասին:

Ժողովուրդը չատ խորունկ չի մտածեր: Չի խրիր մանուածապատ խորհրդածութեանց մէջ:

Ան կը պատկերացնէ պարզապէս: Կ'առնէ դէպք մը, երեւոյթ մը, դէմք մը կամ վայրկեան մը,— եւ կ'երգէ՛, թռիչք տալով իր երեւակայութեան: Եւ երգը բերնէ բերան թռչելով, կը վարակէ անհամար բազմութիւններ: Այն ատեհան որ, ի վերջոյ դժուար կ'ըլլայ գտնել, ճանչնալ հեղինակները:

Ինչո՞ւ զարմանալ, եթէ չափազանցութիւններ ալ կ'երեւան այդ երգերուն մէջ

Ամէն տեղ ալ, ժողովուրդը կը սիրէ խտացնել գոյները, պատկերները յօրինել համաձայն իր պատկառանքներուն եւ պարզուկ տրամաբանութեան: Աւտով իսկ, չաճախ աւելի հարազատ է ու անկեղծ, քան վաեմ, նրբարուեստ քերթուած մը:

Ճարտասանական անամէնչ մարզանք մը չէ որ երգել կուտայ.—

Իբրեւ արծիւ սաւառնում ես լեռ ու ձոր,— Թնդացնում ես երկինք - երկիր անդադար...

Արդարեւ, Անդրանիկ եղաւ արծիւ մը, որ կը թռչէր սարէ սար, հայրենիքի ամէնէն դժբախտ, արիւնազանդ չրջանին մէջ:

Ի ծնէ յեղափոխական, երբ առաջին դասը կուտար իր ծննդավայրին մէջ, Անդրանիկ մնաց միշտ ըմբոստ եւ խիզախ: Աբի եւ ահարկու: Աւտով իսկ՝ յարդանք պարտադրելով թշնամիներուն: Մինչեւ անդամ զոհաստանական երգեր հիւսել տալով:

Մարմնացած ցայտքի, Անդրանիկ միեւնոյն ատեն առիւծ մըն էր որ կը մռնչէր, արտայայտելու համար տառապանքը հոլոմծականի, արիւնաքամ ժողովուրդի մը:

Ի վերջոյ, ի՞նչ է հերոս մը, եթէ ոչ խտացեալ արտայայտիչը տրորուած բազմութեանց որ հազիւ արթնցած՝ լեզու կը փնտռեն, փրկարար բառուկին կը սպասեն:

Անդրանիկ եղաւ ե՛ւ լեզու ե՛ւ բառուկ: Լեզու մը հատու, հրամայական: Եւ բառուկ մը քաջ յաղթ, ինչպէս Դաշնակցութեան բոլոր ռազմիկները:

Անշուշտ առաջինը չէ ինք, իբրեւ յեղափոխական, իբրեւ ռազմիկ, իբրեւ հերոս:

Եթէ տարազիր ժողովուրդը, այսօր, զոհ է բրած Անդրանիկին անունը, չի նշանակեր թէ կը մոռնայ միւսները,— սքանչելի, աննման փաղանգը Գէորգ Զաւարեաններու, Մուրատներու, Նիկոլներու, Սերոբներու: Բոլոր անոնց որ իրենց արիւնով մաքրեցին ստրկութեան, վախկոտութեան, դեռնաքարշ համակերպութեան արատը այս ժողովուրդի ճակտէն:

Ժողովուրդի մաքին մէջ՝ Անդրանիկը խտացումն է այդ արի արանց սերունդին: Մորհրդանշան ռազմական յեղափոխութեան:

Ան միեւնոյն ատեն «աչք»ն է մեր ժամանակակից պատմութեան, որ տակաւին չէ գրուած:

Եւ այդ աչքը, Փարիզի ամէնէն չքնդ դերեզմանատան մէջ, մէկ բան կ'ըսէ, ինչպէս 1904ին.

— «Մի՛ վհատիր, միւնչեւ վերջը, հայ ժողովուրդ: Յոյզ տուր fո յանդգնութիւնդ եւ տոկունութիւնդ:

... Թող մեզի ստրուկ չըլլաիք»:

Ո՛րքան կարօտ ենք այդ յորդորին, այսօր լոկ, այս ազատ պողոտաներուն վրայ:

— «Թող մենք ստրուկ չըլլանք»:

Եւ թող Անդրանիկին — բոլոր Անդրանիկնե-րուն իրտիտ, սայրատուր նայուածքը զառնայ ահազանգ: Տեսակ մը պատուհաս, ամէն անգամ որ ստրկութեան սոդոմն սոդոսկի տարազիր բազմութեանց երակներուն մէջ:

Թող մենք ստրուկ չըլլանք ոչ օտար լուծի տակ, ոչ ալ մտքով: Մանաւանդ մտքով,— ա-մենադաժան ստրկութիւնը:

Թող անոր «ազնիւ քաջի արիւնը» զառնայ միւռոն՝ եղբայրութեան, հայրենասիրութեան եւ ազատութեան:

Իր ձիաւոր յուշարձանը բարձրահասցէ՝ առաջնորդ եւ ուղեցոյց, որպէս զի չմոլորինք:

Ոչ թէ դամբարան, այլ հայրենի լուսաղբիւր մը՝ փէռ Լաշէզի յուշարձանը:

Շ.

ԱՆԴՐԱՆԻԿ

... Բախտաւոր ու զարմանալի մարդ էր Անդրանիկ: Իր կենդանութեան իսկ իր կեանքը մի համայիչ առասպել էր, ինչպէս Գարիբալդիի կեանքը, որին նա այնքան նման էր: Մտաւորական թէ ռամիկ, յեղափոխական թէ սովորական ո եւ է անձ նրա մասին խօսելիս փնտռում էին միշտ արտայայտութեան տարբեր, աւելի անուշ, աւելի մաերիմ ձեւեր, ինչպէս մայրը կ'անէր իր զաւակի հանդէպ: Անդրանիկի թերութիւններն ու վրիպումները քաջածանօթ են. բայց ոչ ոք, բացարձակապէս ոչ ոք չէր անդրադառնում նրա կեանքի ու գործունէութեան այդ բացասական փաստերին, ոչ ոք չէր քննադատում նրա երբեմն քմահաճ ու յախտուն ընթացքը եւ սքանչացումով, գուրգուրանքով փարում էր նրա ալեծուփ, փոթորկալի գոյութեան անհման դրուագներին:

Գաղափարը՝ որի մարմնացումն էր Անդրանիկ, այնքան հարուստ էր ու այնքան թովիչ, որ մեղք էր թւում, վրեմէ յանգամանք՝ պատկերի պեղեկութիւնը խաթարել թէկուզ թեթեւ քննադատութեամբ: Մեր ժողովրդի բոլոր խաւերի համար Անդրանիկ դարձած էր անքննադատելի եւ լուսաւոր մի դէմք, որ արեւի պէս ճառագայթում էր արդարութեան եւ ազատութեան ծարաւի հոգիներում:

×

... Անդրանիկ սոսկական յեղափոխական մարտիկ չէր. նա Հայոց աշխարհի ըմբոստացումն էր, հայ արօրուած, անարդուած հողի վիթխարի ազատակը, թէ «է՛լ չեմ կարող, չեմ կարող տակալ»:

Ոչ մի յեղափոխական քարոզիչ նրա դուռը չի բացել. Գարիբալդիի անունը չգիտէ եւ ոչ կարլ Մարքսի, Քրիստոսից դժգոհ է. նա չատ է հեզ ու խոնարհ:

×

... Առաջնորդ, շէֆ էր ծնած Անդրանիկ: Իր ձեռքի չարժումը լայն էր, ասիական. հայեացքը անխարդախ ու կախարդիչ. խօսքը՝ անկաշկանդ ու միշտ հրամայական. ձայնը իշխանական ու անփութօրէն հզօր, հակառակ իր թովիչ քաղցրութեան: Գեղջուկ էր իր ապրուստի եղանակով, իր նիստուկացով, իր ուտել - խմելով, իր հոգեկան պարզութեամբ, իր բարոյական եւ քաղաքական ըմբռնումներով, բայց ի սպառ վերծ գեղջկական գձուձ նիւթապաշտութիւնից եւ մանաւանդ, ժողովրդի քննող սարկամտութիւնից, նրա համբերատար ոգուց: Սքանչելի մանկական ծիծաղի հետ՝ անհնարին ցասումն ունէր, որպէս ամրոպային Արամազդ: Ցախտուն եւ չանդուղն իր վճիռների մէջ, նաեւ խիզախ էր իր գործերի եւ չարժումների մէջ:

... Ի՞նչ ունէր այս անօրինակ մարդը այս ատաիճան մոգական ազդեցութիւն. ներչնչելու համար իր զինակիցներին:

Ու մի անգամ հարցրի Մուրատին թէ ինչո՞ւմն է Անդրանիկ շէֆ, երբ ինքն ու իր միւս ընկերները նրանից ոչնչով պակաս չեն:

Հարցս հաճելի չեղաւ նրան, եւ նա խոյս տալով ի վերջոյ պատասխանեց.

— Անդրանիկ «աչք ունի», մենք չունինք... Հա՛, սար ու ձորով կ'անցնինք խմբով, հրացանները ուսերիս, եւ ամէն մէկս իր ճամբան կը քալէ. իսկ Անդրանիկ ամէնքին ճամբան. մենք անհոգ կ'երթանք, ան կը տեսնէ, կը դիտէ, կը պրպտէ ամէն քար ու ղար, ամէն ժայռ ու բլրակ, ձոր ու փոս, մացառ ու պուրակ: Ոչինչ չի վրիպիր նրա տեսողութիւնից: Եւ ինչ մի անգամ տեսաւ, էլ երբեք չի մոռանայ. թէ նոյն ճամբով յետ դառնալու լինենք կուտով եւ նահանջելով, նա հրաշալի դիտէ թէ մինչեւ ուր պիտի քաշուինք այսինչ բլրին, քարին, սարին, ժայռին, թմբին, ձորերին հանդիպելու համար: Ցետոյ նա գիտէ աննման դիրք բռնել թշնամու դէմ եւ մի անգամ որ նա մեր տեղերը որոշեց կուտից առաջ, այն ժայռի տակ, այս բլրի յետեւ, այն պուրակի ծոցում, ապա մենք վստահ ենք որ դա լաւագոյնն է: Արդարեւ, նա երբեք չի սխալւում. ամբողջ օրը կռիւ կ'անենք եւ մեր դիրքերը միշտ լաւագոյնը կը մնան: Անդրանիկի հրամանին տակ կռուիլը խաղ ու պար է: Աչք ունի, կ'ըսեմ...

Անդրանիկ ծընեւ էր մի տարի: Գնացի կայարան, ապա երկսով միասին ոտքով ճամբայ ինկանք դէպի իմ ապրած գիւղը: Ճամբան անցնում էր խիտ, դարաւոր անտառի միջից: Բարձրանում էինք դրուցելով: Նա լուռ քայլում էր եւ յանկարծ թեւս բռնեց ու կանգ առաւ.

— Տեսնո՞ւմ ես այս անտառը, այս հսկա ծառերը. ա՛խ, եթէ մեր Սասունի անտառները այսպէս խիտ լինէին եւ ծառերն այս ատաիճան հսկաաուտ, մենք անյաղթելի կը լինէինք միշտ:

— Չեմ հասկանում, ասացի:

— Ի՞նչ կայ չհասկանալու, ասաց քրքջալով իմ տգիտութեան վրայ արծաթահնչուն ծիծաղով. Սասնոյ ծառերը բարակ են, յետեւը չես կարող պաշտպանուել, կռիւների ժամանակ, մինչդեռ սրանք, այ, այսպէս — ու նա անցաւ ասջեւի ծառի յետեւը — կանգնիր, կուրծքդ դէմ տուր ծառի բնին, կրակիր, հա կրակիր, դիչեր հասաւ, մութն ինկաւ, անտառի խորքերը քաշուիր, ա՛խ, թէ Սասնոյ ծառերը այսպէս հսկա լինէին, վերջացրեց նա հառաչելով...

×

... Անդրանիկ չէր սիրում իր հայրենապաչտ զգացմունքը հրապարակներում փռել. նա միայն պատմում էր երբեմն աննման դրուագներ իր արկածալից կեանքից հէքեաթների պէս անուշ ու կախարդիչ, եւ այդ ժամանակ մեր ժողովրդի համակ կեանքը, նրա ասաբինութիւնները, իր խոտոտաբոյս կենցաղը իրար էին յաջորդում ինչպէս չարժապատկեր եւ պատմողը՝ ինքը Անդրանիկ յափշտակւում, ասես յուզւում էր իր նկարագրած պատկերների հետ: Նրան լսելիս մարդ զգում էր որ համայն հայ ժողովուրդը այս անզուգական մարդու կրծքի տակ է ամփոփուած, ինչպէս ճուտերը թռչնի թեւերի տակ:

Ա. ԱՀԱՐՈՆԵԱՆ

ԹՈՒՐՔԻԱ ՎՃՌԱՊԷՍ ԿԸ ՄԵՐԺԷ...

Անգարայէն կը հեռագրեն նոյեմբեր 1 թուականով.— *Իմ Էյնօնիւ Ազգ. Մեծ ժողովի առաջին նստաշրջանին բացման առիթ խօսք ատնելով, յայտարարեց թէ Թուրքիա կը մերժէ որ եւ է հող ձգել ուրիչին կամ հրաժարիլ իր իրաւունքներէն: «Կը յայտարարենք բացէ ի բաց թէ պարտք չունինք ո եւ է մէկուն՝ Թուրքիոյ հողերուն եւ իրաւունքներուն վրայ: Մենք կ'ապրինք իրրեւ պատուաւոր մարդիկ եւ պիտի մեռնինք իրրեւ պատուաւոր մարդիկ»:*

Թերթերը այս յայտարարութենէն կը հետեւցնեն թէ Թուրքիա կը մերժէ բանակցիլ Կարսի եւ Արտահանի, ինչպէս եւ Նեղուցներու մէջ ռազմական կայաններ տրամադրելու մասին:

ԵՒ ՍԱԿԱՅՁՆ ՄՏԱՀՈՂ Է

Մոսկուայի յաւտեկեակ չրջանակներուն մէջ կը հաւատան թէ հաւանական չէ որ ամերիկեան դիւանագիտական խօսակցութիւններ տեղի ունենան Ս. Միութեան եւ Թուրքիոյ միջեւ, թէեւ երկու երկիրներուն ներկայ բարեկամականդաչինքին պայմանաժամը կը լրանայ յառաջիկայ հինգշաբթի: Ինչպէս կը լիշուի, Ռուսիա անցեալ մարտին չեղեալ հռչակեց դաշինքը, ի պատասխանութիւն ուրիչ դաշնագրի մը, քանի որ «խոր փոփոխութիւններ տեղի ունեցած են պատերազմի ընթացքին»: Զարմանազան զրոյցներ չրջան կ'ընեն անկէ ի վեր: Ամերիկեան գործակալութեան քաղած տեղեկութեանց համաձայն, Ս. Միութիւնը հետեւեալ քաղաքականութեան կը հետեւի.—

1. Նախ եւ առաջ նոր կարգադրութիւն մը պահանջել Նեղուցներու մասին.— 2. Իրրեւ գլխաւոր չահակից պետութիւն, Ռուսիա կը զրայ թէ

(Շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ԱՆԴՐԱՆԻԿ

(ԵՐԿՈՒ ԲԱՌ ԻՐ ԱՆՀԱՏԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ԲՆՈՐՈՇՈՒՄԻՆ)

—o—

Les actes héroïques sont les amours de l'Histoire. Et que serait la vie des hommes sans l'amour ? **A. SUARÈS**

Ժամանակակից հայ տարեգրութեանց պատեանները կը ճաթռտին իր սաւառնող անունէն : Պատմութիւնը, իր բազուկին զարկերէն, դարձաւ հրաշավէպ : Իր սպիտակ երիվարին դոյլը՝ ե - դաւ կ'ոտոյթը պատմութեան : Տասնեակ դարեր բռնութեան կարմիր ձեռքը իջաւ հայ ոտքին, հայ ուղեղին : Ո՛չ սիրտը, ո՛չ ուղեղը կորնչուց իր ներքին կեանքը : Տասնեակ դար, ցաւի ճմրթիկ - մէն, կազմուեցաւ անպատում թթխմորը՝ վի - ճակուած իր մէկ զաւկի հոգիին : Ու այն օրը, օ՛ր ճակատագրանիշ, կարմիր թաթը, անգամ մը եւս, այս անգամ՝ իջաւ անոր հօրը երեսին : Թթխմորը ինկաւ խմորին մէջ : Դարերու աշխատանքին տա - ջեւ՝ պատուղը սկսաւ հասուննալ ակնարկներուն դիմաց : Անհօրուս պատանին՝ դարձաւ կորի՛ւն ա - հարկու : Պատմութեան մատները բացին նոր գը - լուխ : Նախատինքները եւ բռնութեանց զազիր կոյուղիներուն առջեւ՝ բացուեցաւ հատուցումնե - րու արքայական քառուղին :

Այդ նոյն խղճի մէկ ապտակէն՝ կրեց դարե - րու երկայնքին խոպոտուած բոլոր հայրերու ապ - տակին ցաւը : Մինչեւ այդ մէ՛կ հօր զաւակ, դար - ձաւ Զաւակը բոլոր հայրերուն : Մինչեւ այդ մա՛րդ, տակէ յետոյ դարձաւ երեւոյթ : Մինչեւ այդ կամք սպասուն, դարձաւ կամք պարտադրող : Հօրը կրած նախատինքը դարձաւ արդարամտաբար հրդեհ իր խղճին մէջ : Հրդե՜հ, որուն կրակէն սպառազուռ ամբաստաւ տարկական խոնարհութիւ - նը, որուն բոցերուն մէջ հիմնոսացած թափօրներ սկսան անցնիլ, աչքերու ահարկու չողչողումնե - րով : Սասնոյ լեռներու կողերուն՝ խրճիթները սկսան լոյս վառել : Սասնոյ կատարները Արծիւին թեւաբախ՝ պահպանիչ կռինչներուն արձագանգ տուին : Իր արդար բազուկին մէն մի չարժումէն , քօղ մը եւս չքացաւ իր ցեղին դիտակցութեան վր - րայէն : Հաւաքական դիտակցութիւնը սկսաւ փղ - փղալ : Զարթեցնել դիտակցութիւնը կակի մը՝ դո՞րծ ազնուագոյն : Վերադարձնել դիտակցու - թիւնը ցեղի մը՝ արա՛րք երկնային :

Հայաստանի կիրճերուն մէջ որսացուա՛ծ Փա - շան : Յալիլ փաչային գլուխը ... Ոչ ոք բիրտ վրէժխնդրութիւնը դարձուցած է վրէժխնդրական սուրը արարք ինչպէս ան : Ոչ մէկ բառ սդմուած է դատապանին՝ աւելի ծանր արդարութեամբ՝ քան անորը : Եւ եթէ հարց է որ անպայման արիւներ հոսի՝ այդ գլուխնին էր որ պէտք էր հոսէր : Այդ գլուխներուն էր, այդ գլուխներուն է ...

Ու եթէ այդ նոյն արարքը բոլոր երկինքնե - րուն տակ հերոսութիւնն է, Հայաստանի կիրճե - րուն ծոցը՝ եղաւ դիւցազնութիւն : Մեծ արարք - ները կը ծնին մեծ կամքերէն : Մեծ կամքերը կը լծուին մեծ Գաղափարին : Ու Հայոց՝ ժամանակա - կից պատմութեան մէջ, ոչ ոքի աչքերուն առջեւ ազատագրութեան ճանապարհը երկարեցաւ աւելի ուղիղ, քան անոր գերապայծառ խղճին մէջ : Մէկ բան հասկնալ տարապայման մեծութեամբ՝ հա - ւասար է ամէն բան հասկնալու : Մէկ բանի տենչալ տարապայման ուժգնութեամբ՝ հաւասար է ամէն բան ապահովելու : Գործադրել զայն՝ կը նչանա - կէ դպրիլ մարդ ըլլալէ , եւ դառնալ խորհրդանիշ ցեղին զարթնումի դիտակցութեանը, գործիք՝ ա - նոր ծարաւի կամքին :

Ո՛չ մէկ աստուած դիմացած է փորձութեանը, դեռ հոգին վրայ, ապրիլ իր նմաններուն հետ, իր նմաններուն պէս, եւ միեւնոյն ժամանակ քալել պատմութեան ուղիներէն՝ որպէս անպատում հրաշավէպի մը հերոսը : Մեծ Քորսիքացին իսկ կը հաղնէր առասպելական ծիրանին, արքայական պալատներէն հեռու, Կոլերու հոգերէն դուրս :

Իր ահարկու յանդգնութիւնը անհուն էր, ո - րովհետեւ անհուն էր իր հոգիին անմեղութիւնը , անհուն էր արդարութիւնը իր ցեղի խղճին :

Ու ակնթարթ մը անոր հրաչունչ ոգին թող թրթռացնէ այս պահը ու մղէ դիս որքան ալ յան - դուգն՝ բայց բոլոր ճշմարտութիւններովը ներ - ուած բաղդատութեանց : Կարիպալդի՛, Անդրա - նի՛կ ... Զինորսի՛ զաւակ, երկաթագործի՛ որդի : Ճշմարիտ իշխաններր ժողովուրդներէն կուգան : Առաջինին մէջ դեռ տարբեր ժողովրդավարի, կարմիր շապիկ՝ բեմի վրայ, վերատեսական երա - ժշտութիւն՝ չեփոր, նաեւ՝ ափոռտէոն՝ լացատոնի կրպակներու : Երկրորդը՝ ցեղին արդանդէն, ցե - ղին հանքէն դուրս ժայթքած՝ անրիծ ազամանդ մեծդի, վերջնական տաշումով յղկուած : Հոն՝ զո - հողութեանց, հրաժարումներու, անճնազոհու - թեան առաքինութիւնները ոսկիէ են, հոս՝ ազա - մանդէ՛ : Հոն՝ միեւնոյն արարքը զօրացած անմի - ջական համախոհներով, Եւրոպայի ծափերուն տակ՝ հերոսութիւն է . հոս՝ խաւարակուռ տարա - ծութեան մէջ, ուժերու անհաւասարութեան հրէ - շային չափին, դարակուտակ կրաւորականութեան հապարէ պատերուն դիմաց՝ դիւցազնութիւն է, հրա՛չք է :

ՔԱՆԻ ՄԸ ԷՋ ԱՆԴՐԱՆԻԿԻ ՅՈՒՇԵՐԷՆ (1904)

—o—

... Անգլիական Կոնսուլը կուռւ գիշերը հեռա - գիր մը ղրկած է Պոլիս իրենց ընդհանուր հիւպա - տոսին, թէ Անդրանիկը զացեր է իր խմբով Կու - բաւու . թէ զօրք Մուշէն կ'երթար Ծխաւու, էր - զրումէն եկած թնդանօթները բերելու, երբ կը հասնի Կուբաւու, զէնքերը չթմա կը զարկեն ծա - ռերու տակ հանդստանալու, թէ Անդրանիկ յար - ձակում ըրեր է զօրքի վրայ, 80 հոգի կոտորեր է եւ հրացանները վերցուցեր :

Ես տեղեկագիր մը պատրաստեցի . եւ ղրկեցի Վարդան վարդապետին եւ Մշոյ Կոմիտէին, անոնք ալ հասկցուցած էին Կոնսուլին, որ մենք նախա - յարձակ չենք եղած :

Կուբաւու կուռւ երկրորդ օրը մեծամասնու - թեամբ կոտորած են Ծխաւայ, (արտերու մէջ եւ ճանապարհին) , Ազճնայ եւ Աւրնայ զիւղացիները : Այդ երեք տեղից լուր եկաւ, որ 71 հոգի սպան - նուած են, որոնց մէջ կան կին եւ երեխայ :

Այդ օրը Տիգրակերտից եկաւ ամերիկեան կոն - սուլը : Նա կոտորածի տեղէն կը հաւաքէ դիակնե - րը, կը լեցնէ եկեղեցի մը, պատուհաններն ու դուռները կը կնքէ : Երկու օր վերջ հրաման կ'ընէ Հայերուն, որ երթան թաղեն իրենց դիակները :

Կռւից զուրս եկած առնիս հետերից բե - րած էինք Կուբաւուի Ռէս Օհանը, որ ամէնկողմից անվախ մարդ մըն էր : Իր անցեալին մէջ անգի - տակցօրէն մատնութիւններ ըրած է : Նա կռւի օրը կը պատրաստ .

— Զարկէ՛ք, ձեր հոգուն մատաղ, տղե՛րք, ես մինչեւ հիմա չէի գիտեր յեղափոխականներու կոպէս ըլլալը : Հերիք է, որ աչքովս տեսայ սրանց կոպէս զարնելը, թո՛ղ հարստութիւնն ալ դնա , դեղն ալ աւրուի : Զարկէ՛ք, տղերք ջա՛ն, ձեր հո - գուն մատաղ :

Ինքն ալ կը կռուէր եկեղեցու տանիքէն՝ տղա - յոց հետ : Ինչպէս Ծխաւու Աւրթը, այդ չրջանի մէջ Ռէս Օհանը հանրածանօթ մարդ է : Երկուքն ալ հարուստ են :

Ռէս Օհանին յորդորեցինք, բաւական խրատ - ներ տուինք, Մուշ ուղեցինք ղրկել : Հարցուցինք : — Փող ունի՞ս : Ըսաւ .— Չունիմ, բայց որ Մուշ հասնիմ՝ կը դանեմ :

— Դէ՛հ, ուրեմն, ըսի, — ա՛ռ քեզ էս երկու արծաթը, սա մարդը կ'ընկնի քո առաջը, դիշերով կը հանապարհուէք Մուշ :

Նա կ'երթայ Մուշ, Առաջնորդը կերպով մը կը ղրկէ նրան դեսպաններու (ՅՄԲ.— Հիւպատոս ը - սել կ'ուզէ) : Դեսպանները կը կանչեն կուսակա - լին, քննութիւն կը կատարեն էդ մարդոց : Կուսա - կալը կ'ըսէ .

— Ինչո՞ւ չան ֆէտայիները գիւղը բերիր ու պահեցիր, որ զօրքի գլխուն այսպիսի բան եղաւ : Նա անվախ կը պատասխանէ .

— Դու ինչո՞ւ թողուցիր, որ էտոնք Ռուսաս - տանէն տասը օրէն մինչեւ հոս գան : Ես մինչեւ հիմա կառավարութեան չատ հաւատարիմ եմ ե - ղած եւ իրեն չատ բարիքներ եմ հասցուցած : Քո գլուխդ երեք ամիս կ'ըլլայ, որ գիս լաւ չես ճանչ - նար, բայց քո կառավարութիւնը գիս լաւ կը ճանչնայ : Մինակ նրանք չան ֆէտայ չեն, մեր ե - րեխաներն ալ չան - ֆէտայ են : Դուք էք զարճու - ցած չան ֆէտայ (թարգմաններր միշտ կը թարգ - մանեն դեսպաններուն) : Դուն ինձի կ'ըսես թէ գիւղր բերիր եւ հայ տուիր : Նա իմ գիւղր եկած է 100 հոգով : Հայ չտայի՝ հրացանը կր դնէին որսիս, կը սպաննէին :

— Լա՛ւ, որ եկան, ինչո՞ւ չուտով լուր չի տուիր, կ'ըսէ կուսակալը :

— Շատերն են լուր տուած . ի՞նչ են հաս - կցած . բոլորն ալ սպաննուած են : Լուր տայի՝ զօրքերր պիտի գային ջարդուէին, գիւղն ալ աւերուէր : Ըսի՝ կաոր մր հաց կուտամ, թող եր - թան : Հիմա դուք հոս էք . տասր գինուած երիտա - սարդ որ ներս մտնեն՝ ինչ որ ըսեն, չէ՞ք կատա - րեր, ինչ որ անոնք ուզեն՝ չէ՞ք տար :

Դեսպանները (հիւպատոս) իրաւունք են տր -

Հայ ցեղի պատմութեան մեծագոյն դէմքը : Հերոսներու զրութեան՝ արեւակ կեդրոնական : Ուրիշներ այլ հորիզոններու տակ, կեանքր տր - ուին, դուն՝ ոգին ներփչեցիր ցեղիդ կիսակենդան մարմնին մէջ : Դուն ապահովեցիր աւելի՛ քան եր - ջանկութիւնը : Երբ պետութիւն մը, որքան ալ եր - ջանիկ, կորսնցուցած է իր հաւաքական արժանա - վայելչութիւնը, հետամուտ միայն նիւթական բարօրութեան, արդէն օտար արշաւանքը, անտե - սանելի, իր սահմաններուն վրայ կը կատարուի :

Իսկ դուն պետութենէ զրկուած ժողովուրդին տուիր ազգային իտէալի թալիսմանը, հաւաքա - կան արժանավայելչութեան պահպանումր եւ զա - նոնք նիւթական բոլոր բարօրութիւններէն , երջան - կութենէն վերիվեր դասելու զաղտնիքը : Եւ այդ - պէսով արդէն ապահովեցիր անոր քաղաքական ա - պատութեան բախտանիշ թուականը :

Անդրանի՛կ, ազամանդէ կեսար ահեղ, հայ ցեղի պատմութեան դէմքը մեծագոյն :

ՀՐԱԶ ԶԱՐԴԱՐԵԱՆ

ՀԱՅ ՄԱՅՐԵՐԻՆ

(ՍԱՍՈՒՆԻ ԿՈՏՈՐԱԾԻՆ ԱՌԹԻԻ)

—o—

Որդեկորոյս խղճուկ մայրեր ,
Մի՛ լաք այդպէս դառնագին ,
Որ սիրասուն ձեր զաւակներ
Կեանքը զոհած էէ ազգին ,
Մատաղ օրեր , ծաղիկ հասակ ,
Ծնող , հոյդեր մոռացան ,
Եւ սուրբ գործի բաջ նահատակ՝
Ռազմի դաշտում կոուեցա՜ն ...

Ո՛չ հոգեբուխ սուրբ ազօթքը
Օրհնեց անթաղ դիակներ ,
Ո՛չ մայրական դողդոջ ձեռքը
Փակեց անկեանք , սառն աչեր .
Միայն երկինք , խաւար երկինք
Արեամբ ներկուած աշխարհի
Տեսաւ բարձրից , օրհնեց լրոիկ
Վերջին շունչը բաջերի ...

Բայց դուք մի լաք , ո՛վ հայ մայրեր ,
Ձեր սնուցած բաջ որդիք
Ձէին սիրում արտասուքներ .
Երբ բազմատանջ հայրենիք ,
Ազատութեան ջերմ փափաքով
Ազգից խնդրեց ողջակէզ ,
Նոքա անվազ , վառուած հոգով
Վերջի՜ն համբոյր տուին ձեզ ...

Վերջին համբոյր ... եւ սրլացան
Դէպի լեռներ արեւաներկ ,
Մատաղ ձեռքին սուր , հրացան ,
Վարդ շրթունքին՝ ազատ երգ ...
Մի՛ լաք , մայրե՛ր , դուք երջանի՛կ
Եւ անմահ էք , որ ազգին
Պարգեւեցիք հերոս որդիք ,
Փառք չի՛ հասնիլ ձեր փառքին ...

ԱԼԵՔՍԱՆԴՐ ԾԱՏՈՒՐԵԱՆ

ւած բռանձներուն , Ռէս Օհանը պատմեր է նաեւ սպանութիւնները , աւերածութիւնները , ամեն - յնէն ոտիկանի չարիքները զիւղերու զլխին : Դեսպանները իրենց հովանաւորութեան տակ վեր - ցուցած են զրան եւ ազատած :

×

Լաւ ղրկեցինք Մշոյ կոմիտէին եւ Վարդան վարդապետին թէ՝ «Մեր դրութիւնը անատնելի է , Եւրոպայի կողմից ոչ մի միջամտութիւն , իսկ մեղի ալ մնացեր է միայն երկու կուռւը փամ - փուշ : Ահա՛ մենք կ'երթանք Վան , ի՞նչ խոր - հուրդ կուտաք » :

Նրանք լուր ղրկեցին թէ .— «Ընելիքդ դու գի - տես , միայն , եթէ կարելի է , Իսօն երեք ընկերնե - րով հոս մնայ : . . . .

Ես ըսի . «Կ'երթամ վասպուրական , կը խոր - հրդակցիմ էնտեղի ընկերներուն հետ . թէ պէտք եղաւ , նորէն կը վերադարձնենք մէկ խումբ » :

Մշուց փող առացանք , մեր պահեստի զէնքե - րը մաքրեցինք , իւղեցինք , վաթսթեցինք եւ յանձնեցինք հաւատարիմ մարդկանց , ասինք վը - կայականները :

×

... Ռէս Բենիամինը չատ լաւ եւ բարի մարդ էր : Մուսա բէկի Գիւլօին տարին , բողոքողներու մէկն էլ ան էր եղած :

Մուսա բէկը նրանց դիւղի մէջ յայտնի մի մարդ զրեր էր օճախի մէջ , չամփուրը անցուցեր էր սիրտը եւ այնպէս վառեր : Այդ այն դիւղէն է , որ Պոլիս տարան , հիւպատոսներուն ներկայա - թեամբ քննութիւն կատարեցին : Մուսա բէկը աքսոր զրկեցին , բայց ոչ թէ դիւղէն փախցնելու , մարդը կենդանի այրելու եւ Մշոյ դաշտի մէջ ը - րած զազանութիւններու համար , այլ ... Մատըը Պոլը եւ անգլիական բժիշկ մը , օր մը , դաշտ կը պատահին : Մուսա բէկը կը յարձակի դրանց վը - րայ , վրանուն ժամացոյցը ու փողը կ'առնէ , մի թուր կը զարնէ բժիշկին , քիչ մը կը վիրաւորէ ա - կանջի չուռւ : Մատըը Պոլը կ'ըսէ .

— Էդ մարդը Աւետարանից չի՞ հասկնար . դլուխ մը Աւետարան կարդամ վրան :

Ֆիւրաը կ'ըսէ .— Աւ չիար բէժի , մակուրէ մը պապէ , դարիքիմ : (Էդ ի՞նչ կ'ըսէ , էտոր պապի դլուխը ...) :

Մուսա բէկը կ'առնէ Մատըը Պոլի ձին ալ եւ կը հեռանայ : Մատըը Պոլը կ'ըսէ իր ծառաներուն .

— Տղե՛րք , ըսէք այդ զազանին , որ ձիս 10 ոսկով առած եմ , թող աժան չծախէ :

Դրանց բողոքով էր , որ Մուսա բէկին աքսո - րեցին :

Զիւրայ բէկեր եւ Մուսա բէկը էն տեղ ինչ հայու հարսնիք ըլլար , պիտի ներկայ գտնուէին եւ պարած տեղերնին ո՛ր կին որ հանէին , նրանց ձեռք պիտի ձգէին , ուզածնին ալ առեւանգէին , սիրածնին ալ փախցնէին :

Այդպիսի զազանութիւններ մինչեւ հիմա ար կը չարունակուին :

ԱՆԴՐԱՆԻԿ

ՊՈՒՏՄ ՅԱՐԳԱՆՔ

«Հայրենիքի տէր ու պաշտպան...»

Եւ հեռո՛ւ հայրենիքէն, փակեց աչքերն ու իջաւ դերեզման՝ յոյսի ճառագայթները դուրս ձգելով այդ խաւար խորչէն...

Իր բոյնը փնտռող արծիւի մը պէս, տարիներէ ի վեր, կը թեւածէ անոր անունէ մարմինը՝ երկրէ երկիր: Տակաւին չգտաւ իր բոյնը, իր հայրենի հողը, որուն ազատութեան համար պայքարեցաւ, եւ կեանքն իսկ արհամարհեց: Եւ այսօր կը դամբանուի օտար հողին մէջ՝ հեռո՛ւ իր պաշտած հայրենի լեռներէն ու սարերէն, իր սիրած ընկերներուն հողակոյտներէն...

Իրեն համար, հայրենի հողին խոնարհ մէկ անկիւնը նախընտրելի էր քան այս չքեղափառ ոստանի արձանազարդ չիրմաստանը:

Հանգի՛ստ ոսկորներուդ...

Օ՛, եթէ կարենար գլուխը վերցնել իր մութ դամբարանէն, պիտի պոռար անշուշտ.

— «Ես պէտք չունիմ կոպճ-կոփած չքեղ արձանի: Պարզ վէմ մը վրաս, բաւական է: Հանգիստ թողուցէք զիս: Ինչ որ ալ ընէք, պիտի չհանգչին ոսկորներս: Օտար եւ ծանր է հողը՝ որուն մէջ բանտարկեցիք զիս...»

Եւ ի՜նչ աւելի վեհ՝ քան պարզ չիրմաքար մը, վրան մակագրուած «ՀԱՅՈՑ ԱՆԴՐԱՆԻԿԸ»...

Շապին - Գարահիսարէն, ըմբոստութեան դրօշր պարզած, ուրքի տակ առաւ Մասունր եւ հայրենի լեռներն ու սարերը: Սուրաց իբրեւ արծիւ եւ իբրեւ մռնչող առիւծ՝ բաւարձակ, ահ ու սարսափ ձգելով վառ թշնամիին հոդիէն ներս, յարձանքի հրաւիրելով զայն՝ հայ իրաւունքի հանդէպ:

Մի՛՛ այս էր վարձքը: Օտար չիրմաստանի մէջ կորսուիլ: Մի՛՛ պիտի չլսէ հայ մեծասքանչ չարաչանները, մխացող խունկով հոտաւէտ: Օրօր պիտի չերգե՛՛ հայրենի հովերն եւ խոխոջացող Արաքսը՝ անոր չիրմին վրայ: Պիտի չհովանաւորէ՛՛ զայն, Մասիսի վեհափառ չուքը ...

Հաւատացէք, որ դաժան է այս ճակատագիրը, հայրենիքի տէր ու պաշտպան Անդրանիկի համար ..

Բայց օր մը: Ես կը հաւատամ: Հայաստան աշխարհի Պանթէոնը իր թեւերը պիտի բանայ, ընդունելու համար անոր խոնջ աճիւնը, իր արժանաւոր զաւակներուն կողքին, ալեփառ Մասիսի հովանիին տակ:

«Հայոց կուսանիք դափնեայ պսակ պիտ՝ հիւսեն·
Քնքուշ ձեռամբ իր շիրիմը զարդարեն·
Քաջ անունը պիտի յիշուի դարէ - դար ...»

Ահա՛ այն առեն, հանգի՛ստ ոսկորներուդ, ո՛վ դիւցազուն Անդրանիկ...

Կ. ՊԵՏՈՒՇ

ՄԵՌՆՈՂ ԵՐԱԶԻՆ

Ի՛նչ վեհ էր սլացիդ դէպի եթերն, վե՛ր,
Ի՛նչ արտասովոր ժըպիտներ մանկան
Կր ծաղկէին վարդ - շուրթերուդ եզրեր,
Ո՞վ կրնար սանձել վերելիդ ճամբան:

Մինչ սլացիդ շուրջ ամպեր դիզուէին,
— Հսկայ վերելիդ արգելէ անսահման —
Քու սլացքը վեհ ու աստուածային
Շարունակէր դեռ սրբազան ճամբան :

Եւ վերելիդ մէջ ի՛նչ անուշ էիր,
Աչքերդ ժպտուն, յոյսերով օծուն,
Եւ դէմդ պայծառ, երջանիկ էիր
Գտնելու՝ կեանքի ծիծաղկոտ առուն :

Բայց, յանկարծ ի՛նչ սեւ ամպրոպ մը շաչեց
Յոյսերուդ ճամբուն վրայ անտեղի·
Եւ ա՞ր սատաճայ ոյժը խանգարեց
Քու բաղցր երազին խաոնելով լեղի :

Յոյսերով յամառ, մըղեցիր պայքար,
Ժըպիտը դէմքիդ փորձեց խուսափիլ ,
Բայց, դու ապրելու կամքովդ յամառ
Երազներով վառ, դեռ կ'ուզես խանձուիլ ...

Փոթորիկն բանդեց յոյսերուդ խորան,
Հոգիիդ մէջ, ո՛հ, տանջարներ փըլան,
Աստուածներ հրզօր, աստուածներ տիտան
Իրենց իսկ մահը վեհօրէն կ'ողբան :

Հոգիիդ մէջը աստուածներ մեռան
Յոյսէն խորտակուած, յոյսէն վիրաւոր ,
Ու դեռ երազդ իր ճամբին վրայ
Տրտմօրէն ապշած՝ մահն իր կր սըգայ :

ԴԵՂԱՆ ՇԻՆԻԿՃԵԱՆ - ՓԱՓԱԶԵԱՆ

ՋԱՅԵՐՈՒ ՊԱՏՈՒԻՐԱԿՈՒԹԻՒՆԸ առջի օրուան ժողովին մէջ քննեց արտաքին քաղաքական եւ ազգայնացման խնդիրները: Իրենց թերթերը չատ լաւատես կ'երեւան: Խորհրդակցութիւնները պիտի չարունակուին երկուշաբթի օր, խմբագրելու համար վերջնական ծրագիրը որ պիտի ներկայացուի ապագայ վարչապետին:

Սարաճօղլուի հաւատիմիներն

«ՄԻԼԹԷՎԷԼԼԻ»ՆԵՐՈՒ, ԱԶԳ· ԴՊՐՈՑՆԵՐՈՒ ԵՒ ՔԱՂԱՔ· ԺՈՂՈՎԻ ՄԱՍԻՆ

(Մասնաւոր թղթակցութիւն Ցառաջի)

Հաղորդեր էի, մօտաւորապէս մէկ ամիս առաջ, թէ Սեպտեմբերին, լրագրողներու հաւաքոյթին, Թուրք վարչապետ Շիւքրիւ Սարաճօղլուն ունկնդրութեան ընդունած է նաեւ Պոլսոյ «Մարմարա» թերթին խմբագիրը, եւ այս առիթով արձանագրած բոլոր այն դիտողութիւնները, զորս ան կատարած էր միակ «միլթէվէլլի»ներու դրութեան ու Քաղաք· Ժողովի եւ Թաղականութիւններուն ձեռնթափութեան չուրջ:

Հոկտեմբեր 3ի լրագրողներու հաւաքոյթին, մասնակցած է ոչ միայն «Մարմարա»ի, այլ նաեւ «Ժամանակ»ի խմբագիրը: Ցոյն թերթերէն «Մեթախրիթեւսիս»ի խմբագրապետ Քոսթաքի Փափասիւլօ եւս, որ «ճիմր բերանը մարդ է»,— ինչպէս պիտի ըսէր ողբացեալ Եսան— , ներկայ գտնուած է զրոյցին, պարզելու համար փոքրամասնութեանց խնդրանքները:

Վարչապետ Սարաճօղլու, մասնաւորելով իր խօսքը հայ համայնքին, յայտարարած է·

Միլթէվէլլիներու խնդիր·— «Այնքան նախապէս գանգատած էիք միակ «միլթէվէլլի»ի (մասամբ կարար) գրութենէն, ու չեչտած՝ թէ անպատեհութիւններ կր ներկայացնէ այս պարագան, առիթ տալով ընդհանուր դժգոհութիւններու: Հրաւիրեցի Էվզաֆի Տնօրէնը, եւ այս մասին մանրամասն բացատրութիւնները ստացայ: Պատասխանեց, թէ իրենք ալ դժգոհ են միակ միլթէվէլլի» ներու դրութենէն, որով ամբողջ թաղի մր մատակարարութիւնր կր յանձնուի միակ անձի մը, որ հակակշիռ կր խուսափի չափաւ: Էվզաֆի տնօրէնը այս մասին պիտի պատրաստէ մանրամասն տեղեկագիր մը, ու պիտի ներկայացնէ մեզի: Մենք ալ, այդ հիման վրայ նոր կարգադրութիւններ պիտի ընենք:

Չեր բոլոր դժգոհութիւնները յայտնելու համար, վաղր ներկայացէք Մամուլի Ընդհ· Տնօրէնին, եւ գրաւոր թէ բերանացի, ըսէք ինչ որ կր թելադրէք: Կառավարութիւնր որոշած է ժողովրդապետական սկզբունքներու համաձայն կարգադրել ամէն ինչ, բարեփոխել որոշ օրէնքները, ու հանրութեան կամքը յարգել՝ հանրային ամէն խնդրի առիթով :

Պպրոցներու պարագան·— «Քաջալերուած վարչապետին խօսքերէն, «Մարմարա»ի խմբագիրը յիշած է հայկ· դպրոցներու պարագան:

— « Միակ «միլթէվէլլիներու խնդրէն զատ, տարրեր յաւ մըն ալ ունի մեր հանրութիւնը : Գիտէք թէ համայնական վարժարաններ ունինք մենք, որոնք կը մատակարարուին չափազանց անձուկ պիւտճէներով: Անոնց հաստիքի ապրիւրները ուրիշ բան չեն, բայց եթէ պատահական օժանդակութիւններ եւ համեստ դումարներ, որոնցմով կարելի պիտի ըլլայ ոտքի վրայ պահել աշակերտութիւն եւ ուսուցչութիւն: Երբ այս է կացութիւնը, հայ վարժարաններէ չհամաւութք կր պահանջուի, եւ այս մասին կատարուած դիտողութիւնները անլսելի կը մնան յաճախ: Մինչդեռ, մեր դպրոցները բացարձակապէս չհարեր հաստատութիւններ չեն, այլ ժողովուրդի լումաներով գոհացող կրթական վաստարաններ, որոնք բաց ուներին յաճախ, եւ չեն կրնար ենթակայ ըլլալ տուրքերու օրէնքին:

Սարաճօղլու·— Մինչեւ հիմա ինչո՞ւ չըսիք ձեր այդ դժգոհութիւնը, զոր հարկ է նկատի առնել:

«Մարմարա»·— Առաջին անգամն է որ պարբեր կ'ունենանք ներկայանալու Ձեր Վսեմութեան եւ բանալու մեր յաւերը: Այլապէս, պիտի ուղղինք ձեր նկատառման յանձնել այս կէտերր , քանի որ նախանձախնդիր էք համայնքին գործերուն, կարելի չէ՞ որ ձեռնարկներ ընէք այս ուղղութեամբ :

«Մարմարա»·— Մենք լրագրող ենք, հետեւարար պարտաւոր ենք հետու մնալ հանրային կարգադրութիւններէ : Ձենք կրնար գործնապէս միջամտել այդ գործերուն: Մեր կոչումէն եւ իրաւասութենէն դուրս է այսպիսի միջամտութիւն մը: Միայն թէ համայնքր յաւեր ունի, եւ կ'արժէ լրջօրէն նկատի առնել զանոնք: Այսպիսի խնդիրներու կարգադրութեան համար, համայնքր ընտրած էր նախապէս Վարչական Ժողով մը, որուն տրուած էր ամէն իրաւասութիւն, քննելու հասարակութեան գործերը,— նկատի առնելով թէ բարոյական տեսակէտով, եւ, միաժամանակ, կապ հաստատելու կառավարութեան հետ, իբր միութեան հիմնական միջոցը՝ համայնքին եւ պետութեան միջեւ: Վարչական Ժողովը, որ կր կազմուէր փորձեւ բանիմաց տարրերէ, այժմ ձեռնթափ կը մնայ· բայց, եթէ կը փափաքիք, այդ մարմինէն երկու անդամ կրնան ներկայանալ Ձեր Վսեմութեան, եւ մի առ մի պարզել մեր ժողովուրդի բաղձանքներ-

րը: Կը խորհինք, թէ կարգադրութեան յարմարագոյն եղանակն է այս:

Այս առաջարկին ի լուր, «Ժամանակ»ի ներկայացուցիչ Պ· Մարտիրոս Գոչ (ունեան) կը միջամտէ եւ կը յայտարարէ·— «Քաղաք· Ժողովի անդամները եթէ առանձնին այս պաշտօնը, ժողովուրդի փափաքներուն չեն կրնար գոհացում տալ: Աւելի լաւ է, որ այս խնդիրները կապենք Պատրիարքարանին (Ալտլանեան արք·ի, Ց·), ու անոր թողունք համայնքի բաղձանքներու կարգադրութիւնը:

Վարչապետը·— Գիտէք, որ կառավարութիւնը բացարձակապէս անկաւած է Պատրիարքարանը աշխարհիկ գործերէ, ու անոր տուած է միայն կրօնական իրաւասութիւնը: Կրօնք եւ համայնք ամբողջովին տարբեր են իրարմէ· Հետեւաբար՝ Պատրիարքարանր ի վիճակի չէ համայնքի վարչական խնդիրներով զբաղելու: (Ցօսքր ուղղելով կրկին «Մարմարա»ի) — Նօթադրեցէք ձեր բոլոր դիտողութիւնները ու ներկայացուցէք, վաղը, Մամուլի վերաւեչուչին :

Տեսակցելէ վերջ Մամուլի եւ Հրատարակութեանց Ընդհ· Տնօրէն Նեամի Վէյսել Իլքինի հետ, «Մարմարա»յի խմբագիրը կը հետաձայնէ իր թերթին՝ Հոկտեմբեր 5ին·

— « Միլթէվէլլիներու խնդիրր կարելի է կարգադրուած նկատել: Որոշուած է հակակշիռ, եւ մատակարարական բնականոն իրաւակարգ մը ստեղծել մեր հանրային հաստատութեանց համար,— եկեղեցի, դպրոց, թէ Պատրիարքարան: Ձեռնարկներ կատարեցինք հայերէն ներկայացման համար, ու Մամուլի Վերաւեչութեան ենթակեցինք թաւերախաղի թարգմանութիւնը:

Փակագիծ մը·— Անդարայէ վերադարձին «Մարմարա»ի խմբագիրը կ'անդրադառնայ Վարչապետին հետ իր տեսակցութեան, ու կը զրէ ի մէջ այլոց·

— « Երբ առաջարկ ներկայացուցինք վերահաստատել Քաղ· Ժողովը իր պաշտօնին մէջ, Պ· Մարտիրոս Գոչ, տեղապահ Ասլանեանի գործակիցներու ներկայացուցիչը, միջամտեց յանկարծ՝ «դիտել տալու համար» թէ անպատեհութիւններ կը ներկայացնէ այս վերադարձը՝ ղեկի նախորդ ձեւ: Ահա՛ իր բառերը· «Խոթանպուլի հայութիւնը երկուքի բաժնուած է· (կ'ակնարկէ Տեղապահական «քլիք»ին, ու հակատեղապահական ժողովուրդին, Մ·), եթէ Քաղ· Ժողովը գործի գլուխ գայ, կրնան նոր տարակարծութիւններ հրահրուիլ»...: Սարաճօղլու կր պատասխանէ·— «Արդէն չատ գործաւոր էին, այս անգամ ալ չորսի թող բաժնուին, քիչ մր աւելի կր զբաղուին...:

Թերթր կ'աւելցնէ, թէ չատ անախորժ տպաւորութիւն գործած է այս խօսակցութիւնը: Մ·

Հաւատարիմ իր աւանդին

Մահուան տարեդարձները իրարու կր յաջորդեն:

Մէկր եղաւ մեծ վարպետը երգի, համերգի, աննման կոմիտասը, ճշմարիտ վարդապետը մեր ազգին, մեռաց կարօտով հայրենի, սիրահար իր լեռներուն, դաշտերուն, հայ դեղջուկին ու գութանին, պաղ ջուրերուն ու ադրիւրներուն որ մրեցաւ Վիլիւիւիի մենարանին մէջ:

Ճիւաղ Թուրքր չէր խնայած վարդապետին ալ եւ այնքան մեծ արժէքներու կարգին դնենք ալ կապեց կարաւանին...Իսկ երբ կ'ես ճամբան վերադարձաւ, ինքն ալ արդէն կէս մարդ եղած էր:

Միւսր, մեր զինքի վարպետն ու կուիւ հերոսը, քաջ Անդրանիկն եղաւ որ ամբողջ իր կեանքն անցուց պայքարի մէջ, լեռներու կատարները, ձորերու խորը, հետապնդելով թշնամին, հետեւելով անոր դաւաճան քայլերուն, պաշտպանելու համար Հայուն կեանքը, պատիւը, ինչքը:

Ան խոյացաւ հոն ուր վտանգ կար, նետուեցաւ հոն ուր կր տեսնէր հայ կոյսր բռնաբարուած ու հայ գիւղը թալանուած:

Վստահ իր յաղթանակին, սարսափն էր ան Թուրքին ու Քիւրտին: Արդելք չկար իր առջեւ : Ո՛չ խոչընդոտ, ո՛չ երկիւղ:

Իր անունր բաւական էր զսպ տալու իր ոսոխին որ թոյլ էր զօրաւորին առջեւ, իսկ հզօր՝ տկարին ու անզէնին համար:

Ան ցոյց տուաւ իր անձին օրինակովը թէ Հայր սարուկ չէ ու չուզեր մնալ օտար լուծի ու բռնութեան տակ, թէ ան ալ ուժ ունի ու բազուկ, ինքնապաշտպանութեան համար:

Ի՛նչ կ'ըլլար եթէ այս մեծ մարդոց կեանքր երկարէր որքան որ պէտք էր, որպէսզի կարենայ լրացնել իրենց սկսած գործը...

Մեզի կր մնայ գոնէ հաւատարմօրէն պահել իրենց աւանդը, չարունակել կէս մնացած գործը, յանուն Հայրենիքի ամբողջացման:

Եւ թող քաղաքակիրթ աշխարհը տեսնէ անդամ մր եւս թէ մենք ունինք մեր հերոսները եւ արժէքներր ամէն ասպարէզի մէջ, թէ մենք ալ արժանի ենք ունենալու հայրենիք մը սեփական ու տեւական:

Մէն - Սէ

ամէն իրաւունք ունի լաւագոյն կարգադրութեան յանդելու Թորքիոյ հետ, դէմ դիմաց խօսելով, առանց ուրիշ միջամտութեան.— 3. Ֆ. Միութիւնը կ'աճապարէ, բայց միեւնոյն ատեն միտք չունի փոխելու դէպքերու ներկայ ընթացքը:

× Նոր հեռագրի մը համաձայն, Իմէթ Ինէօնիւ ըսած է նաեւ.— «Ինքզինքս չեմ խաբեր թէ դիւրին պիտի ըլլայ Ռուսիոյ, Անգլիոյ եւ Մ. Նահանգներուն բացատրել Թուրքիոյ դերը պատերազմին մէջ»: Ժողովին բացման ատեն աչքի կը զարնէր յարաշուն մտահոգութիւնը՝ բարեկամական դաշինքի պայմանաժամին լրացման եւ նէրկուցներու հարցին առթիւ:

Սուրիոյ Հրեաները կը հալածուին եւ կը փախչին

Ռուսէլի թղթակիցը երկար հեռագրով մը կը տեղեկացնէ թէ հակաքրիստոնէական ահռելի սաստիկ երկիւղալի համեմատութիւններ կ'առնէ Սուրիոյ մէջ, «համաձայն բացարձակապէս վըստահելի լուրերու»: Կը թարգմանենք որոշ վերապահութեամբ:

Սուրիոյ զիւղացիներէն եւ քրիստոնեայ առեւտրականներէն հազարաւորներ կը լքեն իրենց ագարակները եւ գոյքերը, Սուրիոյ ապստամբական-ներու սպառնալիքներուն եւ ճնշումին առակ: Արդէն իսկ **21.000** Սուրիացի Հրիստոնեաներ Լիբանան փախած են եւ հազարաւոր քրիստոնեաներ եւ քիւրտ ցեղախումբեր Թուրքիա ապաստանած, ուր կը պատսպարուին եւ թոյլ կը տրուի պահել իրենց զէնքերը: Ռաս-էլ-Այնի շրջանին մէջ, զիւղերուն կէսը պարապ են եւ լքուած: Այն Սուրիացիները որ աշխատած են օտարներու, մանաւանդ Ֆրանսացիներու համար, կը ծեծուին ապստամբականներու կողմէ: Սակիչ մը վեհին փոխելով կաչկանդուեցաւ եւ խաղցանի բանուեցաւ աւելի քան մէկ ժամ, որովհետեւ Ֆրանսացի պինուորներ ածիլած էր: Միսիոնարներ որոնք տարիներով աշխատած են Սուրիոյ զպրոցներուն եւ հիւանդանոցներուն մէջ, չարունակ մահուան սպառնալիքներ կը ստանան: Նոյնիսկ բրիտանական բանակին հոգեւոր հովիւները ենթակայ են ձերբակալութեան եւ խոչտանգումի: Տէր-Զօրի մէջ զոմիսիկեան հովիւ մը որ պաշտօն ունէր բրիտանական զօրամասին մէջ, երկու անգամ ձերբակալուեցաւ սուրիական ոստիկանութեան կողմէ եւ խիստ հարցաքննութեան ենթարկուեցաւ: Կալանաւորը ազատակուեցաւ երբ Անգլիացիները ատոր պինուոր զրկեցին գնդացիրներով եւ զրահապատ կառքով մը:

ԴՊՐՈՑՆԵՆ ԱԼ ՎՏԱՆԳՈՒԱԾ

Հակաքրիստոնէական պայքարը տարածուած է նաեւ քրիստոնեայ զպրոցներուն վրայ: Բռնի փակուեցան այն կաթոլիկ զպրոցները զոր կը վարէին Ֆրանսացի, զուիցերիացի, պելճիացի եւ ուրիշ միսիոնարներ, հակառակ պապական նուիրակին հրապարակային բողոքին: Սուրիոյ կառավարութիւնը հաղորդած է թէ զպրոցները կրնան վերարացուիլ այն պայմանով որ Տնօրէնը Սուրիացի ըլլայ եւ Գուրան ալ ուսուցանեն: Եւ որովհետեւ Գուրանին ուսուցումը կը հակասէ քրիստոնեայ միսիոնարական զպրոցներու հիմնական դաւանանքին, այս պայմանով պարզապէս պիտի խափանուին այդ քրիստոնեայ զպրոցները:

Առ այժմ այս կանոնները չեն զործադրուիր բողոքական զպրոցներուն համար: Ընդհակառակը, Փարիզ տասած լուրերու համաձայն, Պէյրութի Ամերիկեան Համալսարանին վարչութիւնը կը խորհի ամերիկեան զպրոցները տարածել Սուրիոյ մէջ եւ թէ ամերիկեան ուրիշ համալսարան մը պիտի բացուի Դամասկոսի մէջ:

Մինչ այս մինչ այն, Սուրիացի ականաւոր զէմքեր եւ ազգայնականներ կը չարունակեն իրենց զաւակները զրկել սահմանէն անդին, Լիբանանի միսիոնարական զպրոցները: Այժմ Սուրիացի ազգայնականներու 1100 զաւակներ այդպիսի զպրոցներ կը յաճախեն Պէյրութի մէջ: Ֆրանսերէնի ուսուցումը արգիլուած է Սուրիոյ դպրոցներուն մէջ եւ տեղը հաստատուած է անգլերէնը: Ո՛վ որ Ֆրանսերէն բառեր կը զործածէ փողոցին մէջ, օրինակ՝ մատամ, մէրսի եւն. անմիջապէս տուգանքի կը դատապարտուի: Սուրիոյ ազգայնականները իրենց մոլեռանդութիւնը չեն սահմանափակեր միայն քրիստոնեաներուն վրայ, այլեւ կը տարածեն ուրիշ ոչ-իսլամներու: Անոնք թոյլ չեն տար որ կղզը. Եւրոպացին պաղեստինի համար կանոնաւոր անցագիր ստացած Հրեաներ անցնին Սուրիայէն: Կը կարծուի թէ Պապը կոչ մը պիտի ուղղէ քրիստոնեայ աշխարհին, միջամտելու համար:

ՈՒՐԻՇ ՄԱՆՐԱՄԱՍՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Ֆրանսայի արտաքին զործերու նախարարութեան ներկայացուցիչը առջի օր յայտարարեց մամուլի ներկայացուցիչներուն թէ Սուրիոյ կառավարութիւնը հոկտեմբեր 15էն ի վեր փակած է բոլոր կաթոլիկ զպրոցները, ուսումէ զրկելով 36.000 աշակերտներ: Փակուած զպրոցներէն շատերը զոյութիւն ունին 200 տարիէ ի վեր: Վերաբացման համար պայման դրուած է որ բոլոր ուսուցիչները Արաբներ ըլլան եւ Գուրանն ալ ուսուցուի: (Մնացեալը յաջորդով):

Արիւնալի ցոյցեր Եգիպտոսի մէջ Հրեաներու դէմ

Ինչպէս հաղորդած էինք երէկ, ուրբաթ օր ընդհ. զործադուլ հռչակուեցաւ Եգիպտոսի մէջ, Պալֆըրի յայտարարութեան տարեդարձին առթիւ: (Այդ յայտարարութիւնը Ազգ. Տուն մը կը խոստանար Հրեաներուն, Պաղեստինի մէջ): Ուչ ատեն հեռագիրները հաղորդեցին թէ շատ աւելի ծանր դէպքեր պատահած են Գահիրէի եւ Ալեքսանդրիոյ մէջ: Այս վերջին քաղաքին մէջ ոստիկանութիւնը կրակ բացած ըլլալով, վեց հոգի սպաննուած, 200 հոգի վիրաւորուած են:

Գործադուլը, որ սարքուած էր ամբողջ Միջին Արեւելքի մէջ, իբրեւ բողոքի ցոյց, հանդարտ սկսաւ, բայց յետոյ վերածուեցաւ հակահրէական ցոյցերու, հետզհետէ սաստկանալով: Շարժումը կը քաջալերէին ծայրայեղ կազմակերպութիւնները,— Իսլամական Եղբայրութիւն, Երիտասարդ Եգիպտոս եւ Վաֆթ կուսակցութիւնները: Առաւն կանուխ խումբ խումբ երիտասարդներ խանութները հանդիպելով, պատուիրած էին փակել, այլապէս ջարդուփշուր պիտի ըլլան: Յետոյ սկզբան խուովութիւնները,— խանութներ քարկոծուեցան, խորտակուեցան եւ աւարի տրուեցան Գահիրէի մէջ: Ոչ-Հրեաներ ալ վնասուեցան կարեւոր հրապարակներու վրայ: Ամէնէն ծանր դէպքը պատահեցաւ Մուսքիի հրապարակին վրայ ուր կը տիրապետեն Հրեաները: Ոստիկանութիւնը միջոցներ ձեռք առած էր, բայց անզօր հանդիսացաւ: Ամբոխը խորտակեց չղթաները երէկական նեղ փողոցներուն մէջ, աւարի տալով բոլոր խանութները: Երիտասարդներ տեսնուեցան որ հակերով հագուստ, մետաքս, բրդեղէն, սրբիչներ, զուլպաներ եւն. կը կրէին: Հանրակառք մը կրակի տրուեցաւ եւ հրշեջներն անգամ յարձակման են թարկուեցան: Ուրիշ հանրակառքեր չջնջուեցան եւ ջարդուփշուր եղան: Սինակոկ մըն ալ աւարի տրուելով հրկիզուեցաւ: Բազմաթիւ ոստիկաններ վիրաւորուեցան, ինչպէս եւ ձիեր, եւ զինուորական կառքեր խորտակուեցան: Ի վերջոյ ոստիկանութիւնը յաջողեցաւ վերահաստատել բարեկարգութիւնը, երբ 30—40.000 հոգինոց բազմութիւն մը թագաւորին պալատը կ'երթար, բողոքելու համար ի նպաստ Պաղեստինի Արաբներուն:

Ազեքսանդրիոյ մէջ եւրոպական խանութներ ալ քարկոծուեցան, ինչպէս եւ յունական եկեղեցին:

× Նոյն օրը զործադուլներ տեղի ունեցան նաեւ Սուրիոյ եւ Լիբանանի մէջ:

ՓԱՆԻ ՄԸ ՏՂՈՎ

ՊԱՂԵՍՏԻՆի բրիտանական մարզպանը, լսած կորթ, հրաժարեցաւ առողջական պատճառներով: Անգլիոյ երեսփ. ժողովին մէջ զաղթային նախարարը կարեւոր յայտարարութիւններ ըրաւ Պաղեստինի մէջ սարքուած հրկիզական զաւդրութեանց մասին եւ հաստատեց թէ ծրագիրը մը մշակուած էր ընդհ. ապստամբութեան համար: Այս առթիւ ապստամբութիւն մը ուզղեց Հրեաններուն: Անգլիա բաւարար զօրք ունի Պաղեստինի մէջ, բարեկարգութիւնը պահպանելու համար: Իրագեկներ 20—30.000 կը հաշուեն հրեայ զաւդրներուն թիւը:

ՆԱԽԱՐԱՐԱԿԱՆ խորհուրդը վերջին նիստը զումարեց ուրբաթ օր: Զօր. ատ կոչ առաջարկ կառավարութեան հրաժարականը պիտի ներկայացնէ Սահմանադիր ժողովին (որ պիտի բացուի Նոյեմբեր 6ին), դիւանին կազմութենէն անմիջապէս վերջը:

ՌՈՒԻԻ ՇՐՋԱՆԸ միջազգայնացնելու փրանսական ծրագրին համաձայն է նաեւ Մ. Միութիւնը, որ պատրաստակամութիւն յայտնած է մասնակցելու զրաման: Անգլիա եւ Մ. Նահանգները վերապահ են:

ՊԵԼՃԻՈՑ թագաւորին եւ Հիթլէրի միջեւ եղած խօսակցութեանց առնչագրութիւնը հրատարակուեցաւ կառավարութեան կողմէ: Թագաւորը անմիջապէս յայտարարեց թէ այդ առնչագրութիւնը վաւերական չէ, կազմուած ըլլալով Հիթլէրի թարգմանին՝ Տոքթ. Շմիթի կողմէ:

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆի նոր կառավարութիւնը կազմուեցաւ մեծ մասով երիտասարդներէ, վարչապետութեամբ Պ. Քանէլոփուլոսի: Գլխաւորաբար պիտի զբաղի տնտեսական խնդիրներով:— Ամբողջ ընտանիք մը, որ կը բաղկանար հինգ անդամներէ եւ կը զատուէր իրեւ զործակից, Քանտիայի (Կրետէ) մէջ, տեղն ու տեղը ջարդուեցաւ զատական տեսանին առջեւ:

Անդրանիկի Յուշարձանին բացումը

Նախաձեռնութեամբ կեդր. Յանձնաժողովին եւ հովանաւորութեամբ Ազգ. Միութեան

Այսօր, կիրակի, ժամը ինչդ 2ին, Փէռ Լաչէզի պերեզմանատունը: Հաւաքավայր՝ Մալթ Պրէօն փողոցի եւ Փէռ Լաչէզի անկիւնը, մէկթօ Կամպէթթայի մօտ:

Առաւն հոգեհանդիստ Փարիզի Հայոց եկեղեցին: Կը հրաւիրուին բոլոր կազմակերպութիւնները եւ հասարակութիւնը:

---

17 ՄԻԼԻՈՆ խորհրդային քաղաքացիներ մեռած են պատերազմի ընթացքին, համաձայն Մոսկուայի հրատարակութեանց: Այսպէս, 7 միլիոն զինուորներ սպաննուած կամ իրենց վէրքերէն մեռած են, հինգ միլիոն քաղաքացիներ ջարդուած, հինգ միլիոն քաղաքացիներ մեռած անօթութենէն, ցուրտէն կամ աքսորի տառապանքներէն: Վիրաւորուած են 11 ուկէս միլիոն զինուորներ, երեք միլիոներ բոլորովին անկար:

Այրի Տիկին Նէվրիկ Նիկողոսեան, Պ. Հրանտ Նիկողոսեան, Տէր եւ Տիկին Բիւզանդ եւ Paulette Նիկողոսեան, Տէր եւ Տիկին Arthur եւ Թադուհի Այվազեան ցաւ ի սիրտ կը ծանուցանեն զառնա-դէպ մահը իրենց ամուսնոյն, հօր եւ ազգականին

ՀՄԱՅԵԱԿ ՆԻԿՈՂՈՍԵԱՆի

որ կնքեց իր մահկանացուն, Նոյ. 1ին 79 տարեկան:

Յուղարկաւորութիւնը պիտի կատարուի երեքշաբթի, 6 Նոյեմբեր, ժամը 11ին, Փարիզի Հայոց եկեղեցին, 15 rue Jean Goujon:

Մասնաւոր մահազդ ղրկուած չըլլալով, իր յարգարժան յարգողներէն կը խնդրուի ներկայ ըլլալ յուղարկաւորութեան:

ԴԱՇՆԱԿ ԴԱՄԵՐ դիւրամատչելի պայմաններով: Դիմել Mme. Lavalléeի, 14 rue Lafontaine, Paris:

ՍԷՆ ՇԱՄՄԻՆ.— Տէր եւ Տիկին Արմենակ Գուլումճեան իրենց շնորհակալութիւնը կը յայտնեն բոլոր անոնց, որ նամակներով, թերթերով եւ անձամբ իրենց ցաւակցութիւնը յայտնեցին, իրենց զաւկին վաղամեռիկ ԳՐԻԳՈՐի մահուան առթիւ:

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ «ՌՈՖՓԻ» խումբին Գ. դասախօսութիւնը՝ չորեքշաբթի, 7 Նոյեմբեր, ժամը իրիկուան 8.30ին, Սիթուիօ Ալէմչահ, 19a Rue Caumartin: Դասախօս Պ. Հ. Զարդարեան: Նիւթ՝ «Ռոֆֆիի Ոգին», (չարունակութիւն նախորդ դասախօսութեան):

«ԱՌԱՋ» ԿՐ ՆՈՒԻՐԵՆ.— Պ. Տիկճեան մէկ տարեկան «Առաջ» կը նուիրէ իր քրոջը աղջկանը՝ Օր. Ա. Սարգսեանի, (Ամերիկա):

ՓԱՐԻԶԻ ԱՂՔԱՏԱՒԱՆԱՄԻՆ հանդէսը՝ յաւելիկայ կիրակի, 11 Նոյեմբեր, ժամը 4ին, Սալ Ժան Կուժոն, 8 rue Jean Goujon: Տոմսի համար հեռաձայնել Պ. Վահէ Զիլինկիրեանի, Central 48 - 51:

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ - Cabaret - Dancing l'Orientale

Նոյեմբեր 10էն սկսեալ ամէն զիշեր մինչեւ առաւօտ արեւելեան նուագախումբ, զեկավարութեամբ Բաւոնի Յակոբի, Սազի Համբարձի, Ուտի Սարգիսի, հաւեներ Արթաքիի եւ յայտնի պարուհի Տիկին Էլիզի (1931ի Գաղթ. ցուցահանդէսէն): 2 Rue Frochot Paris, Métro Pigale: Հեռ. TRU 61-56

CHEZ SASSOUNI

ՁԱՇԱՐԱՆ Հ. ԱԱՍՈՒՆԻ

ԲՈԼՈՐ ՆՐԲԱՃԱՇԱԿՆԵՐՈՒ ԺԱՄԱԴՐԱՎԱՃԱՐԸ

31 rue d'Alexandrie, Paris (2) Métro: Reaumur

Tél. GUT. 92-65

Հայկական կերակուրներ, ընտիր օղի եւ զանազան: Հարսնիքի, նշանառութի, կնունքի մասնաւոր սրահ: Ամէն երեկոյ, ժամը 7էն սկսեալ արեւելեան նուագ մասնակցութեամբ երգչուհի Տիկին Սօնիա Գարագաշի: Կիրակի օրերը պոյ է:

ՆԱԽԿԻՆ ՈՒՍՈՒՑԻՉ մը հայերէնի մասնաւոր դասեր կը ստանձնէ: Դիմել Ն. Ազամալեանի, 16 rue de Palestine, Paris (19): Ամէն երեկոյ ժամը 7էն 8, բացի չաբաթ եւ կիրակի օրերէն:

CONFECTIONի ԿԱՐ ԿԱՐՈՂ բանուոր եւ բանուորուհիներ կը փնտռուին Պ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆի աշխատանոցին մէջ: Լաւ վճարում, ինքնուրեան թուղթի համար ալ կանոնաւոր ակրիվիթա կրնայ տալ: Հասցէ.— Mr. Manouguian, 86, Fbg St. Denis, Paris:

Le Gérant : H. AGONEYAN

Imprimerie DER-AGOPIAN, 17, Rue Damesme - 13

ՀԱՐԱՉ

ՀՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN FRANCE

HARATCH Fondé en 1924 R.C.S. 376.286

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13e)

Tél. : GOB. 15-70 — C. C. P. Paris 1678-63

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ.— Տար. 750, 6ամս. 400, 3ամս. 200 ֆրանք:

Mardi 6 Novembre 1945 երեքշաբթի 6 Նոյեմբեր

ԺԷ· ՏԱՐԻ — 17e Année N° 4550-Նոր շրջան թիւ 179 խմբագիր՝ Շ· ՄԻՍԱՔԵԱՆ ԳԻՆ՝ 3 ՖՐ·

ԹՈՒՐՔԻԱՆ ԵՐԿՆ ԵՒ ԱՅՍՕՐ

Շուկայից վտարումներ

21 Սեպտեմբերի «Հալք» կուսակցութեան մէկ պաշտօնական դիմոյդը, Անգարայէն կը հաղորդէր թէ «Հանրապետական Հալք Կուսակցութեան Իւնանը, որ կը բաղկանայ Կուսակցութեան Նախագահէն, Պզ· Մեծ Ժողովի Նախագահէն, զօրավարներէն, Վարչական Մարհուրդէն, Մարհրդարանական եւ Անկախ խմբակներէն, ժամը 17ին ժողով գումարած է վարչապետ Շիւքրիւ Սարաճօղլուի նախագահութեամբ, եւ նկատի առնելով երկու երեսփոխաններու՝ Առնան Մէնտէրէսի (Այդըն) եւ Փրոֆ· Ֆուատ Քէօփրիւլիւի (Կարս) զործունէութիւնը եւ վերջին ընթացքը, զանոնք Կուսակցութենէն արտաքսելու որոշում առած է, իբրեւ անսասող կուսակցական կարգապահութեան»: (Ուլուս, 22 Սեպտ· 1945):

Ահա՛ դաս, ահա որոշում:

Բ՞նչ էր, սակայն, «կուսակցական կարգապահութեան դէմ» այս երկու երեսփոխաններու «ընթացքը»:

Իրենք, վտարեալները, հեռուէն կերպով կը սահմանեն իրենց ոճիրը:—

Փրոֆ· Ֆուատ Քէօփրիւլիւ.— «Նամակ մը ստացայ Կուսակցութենէն, որ կ'ըսէր՝ թէ ժողովին մէջ կատարած բննադատութիւններս ու զրած յօդուածներս չեն պատշաճիր կուսակցութեան կանոնագրին: Պատասխանեցի, թէ խղճիս ձայնին կ'անսամ, եւ իբրեւ երեսփոխան պարտականութիւնս կը կատարեմ: Երկար տեսնէ ի վեր, պայքարներու ձեռնարկած էի Հալքի մէջ, նպատակ ունենալով զայն զօրացնել եւ ժողովրդավարութեան սկզբունքներուն պատշաճեցնել: Իրբեւ վարձատրութիւն, դիս «դուրս կը հանեն հիմա Կուսակցութենէն»:

Այտընի երեսփոխան Առնան Մէնտէրէս իր մասին տրուած որոշումը «լսած է ձայնասփիւռէն», ու «հասկցած»՝ որ «ժողովին մէջ կատարած վերջին քննադատութիւնները պատճառ դարձած են այս որոշումին»: («Վաթան», 22 Սեպտ· 1945):—

Ուրեմն, երկու «ըմբոստ»ներն ալ մեղադրուած են նոյն պատճառով, «հակակարգապահական ընթացք»:

Ո՛չ մէկ մանրամասնութիւն, այս առածդ բանաձեւը դարձնելու համար մատչելի:

Արդարեւ, բ՞նչ էր կարգապահութեան դէմ այդ քայլը, ու բ՞նչ մտահոգութիւններէ թելադրուած էին այդ թունաւոր ելոյթները:

Առաջինն՝ ա՛յն, որ Հալքի այս անդամները, Պզ· Ժողովի նիստերու ընթացքին, անխնայ կը քննադատէին իրենց ղեկավարները՝ հակաժողովրդավար նկատելով Կուսակցութիւն մը, որ Ժողովուրդինն է, իր անունով, իր առաքելութիւնով ալ: Երկրորդ՝ ա՛յն, որ մասնաւորաբար մտմտալի «ղեմոկրատական» նկրկայ պայքարին մէջ, Կուսակցութեան այս «հաւատաւորները» իւզ կը քսէին ընդդիմադիրներու հացին, յականէ անուանէ ու անվերապահ բրտութեամբ քննադատելով Հալքը եւ իր արբանեակները: Երրորդ՝ ա՛յն, որ իրենց առարկայ դատապարտելիները, Պզ· Ժողովի Ցունիսի նիստերուն, բուռն կերպով քննադատած էին «Հողային Բաշխումի» նոր օրինագիծը, եւ Սարաճօղլուի այս քայլը նկատած «ճախաւեր» ու «հակադեմոկրատիկ» ելոյթ մը: (Տես «Յառաջ»ի 7 Օգոստոսի, եւն·):

Այս բոլորը ըմբռնելի, թերեւս: Բայց բ՞նչ պատճառ, որ երեսփոխանութենէն հրաժարի նաեւ —ինքնաբերաբար—, Իզմիրի երեսփոխան ու նախորդ վարչապետ Ճէլալ Պայար:

Եթէ յիշենք նաեւ այն չորրորդ պատճառը, որ «զլուխը կերաւ» Առնան Մէնտէրէսի եւ Ֆուատ Քէօփրիւլիւի, կը պարզուի իմաստը այս վերջին «ասպետական» քայլին:

Արդարեւ, Մայիսի ընթացքին, յիշեալ երկու երեսփոխանները եւ «այլք՝ ընդ նոսին», նախորդ վարչապետ Ճէլալ Պայարի գլխաւորութեամբ, Պզ· Ժողովի նախագահութեան յանձնեցին խնդրագիր մը՝ որով կ'առաջարկէին «Թուրք օրէնքներ բարեկարգել՝ պատշաճեցնելու համար Հիմնական Կազմակերպութեան Օրէնքներու ոգիին»: Ցուշագիրը բարձի թողի դարձաւ, իրբեւ թէ ոչ օր խօսած կամ չարժած ըլլար:

Ու, անցան հինգ երկար ամիսներ: «Թան»ի մէջ, Սերթել ամոլը մէկէ աւելի առիթներով «զպաւ» այս կէտին, չեշտելով մասնաւորաբար թէ հարկ է ականջ չխփել այս անգամ, ու փութացնել բարեկարգութիւնը, փրկելու համար նախ վարկը ժողովին, եւ, երկրորդ՝ Հիմն· Կազմակերպութեան ոգին զարձնելու համար ներչնչական՝ ժողովրդապետական օրէնքներու: Միչա, «ձայն բարբառոյ···»: Եւ վերջապէս, արտաքսումի որոշումը՝ երկու երեսփոխաններուն համար, որոնք «Վաթան»ի սիւնակները բաց դռան միչտ իրենց առջեւ, զատափետելու համար կառավարութիւնը:

Ճէլալ Պայարի հրաժարումը՝ երեսփոխանութենէ, այս պայմաններուն տակ, աքսորեալներ «հովանաւորելու» չարժուձեւ մըն էր, ու անոնց կոչին՝ անոնց ընդվզումը բաժնելու փորձ մը: Միւս կողմէ, երեւոյթը փաստ եւ նշանակ կը հանդիսանար՝ թէ Հալքի մէջ տարակարծութիւնները «վերջ առած՝ կը քալեն», ու հաստատականութեան վտանգը դեռին կը դանէ:

Տարօրինակ չէր, որ 2 Հոկտեմբերի «Վագըթ» (երեսփոխան Ասըմ Ուս) խորհրդածէր այս առիթով.— «Ճէլալ Պայարի հրաժարումը կարելի է Հալք Կուսակցութեան մէջ տարակարծութեան կամ բաժանումի չարժումի մը սկզբնաւորութիւնը նկատել: Անշուշտ, կանխահաս է խորացնել այս խորհրդածութիւնը· բայց անտարակուսելի է՝ որ բախում մը զոյութիւն ունի արտաքսուած երեսփոխաններու եւ Կուսակցութեան այլ անդամներուն միջեւ: Նախորդ վարչապետ ուզած է հասկցնել պարզապէս, թէ ինք եւս չի կրնար աչխատիլ իրբեւ երեսփոխան, երբ իր ընկերները կը վտարուին հասարակաց «յանցանք»ի մը համար: Անշուշտ, Մարհրդարանական Մարկը պիտի ուզէ դիտնալ այս հրաժարումին պատճառները, եւ փոխադարձ լուսաբանութեան դեռին պիտի ուզէ պատրաստել: Այդ պարագային, Ճէլալ Պայար կրնայ եւս առնել նոյնիսկ իր հրաժարականը: Այլապէս, հեռացողներուն կրնան միանալ նաեւ ուրիշներ, եւ դէպքերը կ'ընթանան դէպի բաժանում»:

«Հիւր Սէս», 30 Սեպտեմբերի իր թիւով արձագանգ կը հանդիսանայ լուրերու, որոնք աւելի լուրջ ձեռնարկներու թեկնածու կը ներկայացնեն Ճէլալ Պայարը: Արդարեւ, ճշդելէ վերջ՝ թէ «Աթաթիւրքի մահէն վերջ նախկին վարչապետ միչտ կրաւորական դերք մը բռնեց երկրին հիմնական դաւերուն հանդէպ», թերթը կ'ընդգծէ·

— «Այժմ, կրնանք սպասել՝ որ Ճէլալ Պայար, իր գանգատ զործակիցներով նոր կուսակցութիւն մը կազմէ»:

«Ենի Սապահ», նոյն օրուան թիւով, նոյն առիթով, եւ նոյնքան ապահով, կը ճշդէ· «Հաւանական է, որ նոր երեսփոխաններ ալ հրաժարին: Կը յիշուին անուններ Մուամմէր Էրիչի, Րէֆիք Գորալթանի, Առնան Մէնտերեսի եւ Ֆուատ Քէօփրիւլիւի, որոնց վերջին երկուքը՝ «դուրս ձգուած» են նաեւ Հալքէն: Կ'ըսուի թէ Ճէլալ Պայարի կողմէ կազմելի նոր կուսակցութեան մաս պիտի կազմեն ծանօթ անձնաւորութիւններ, ինչպէս նախորդ երեսփոխան եւ Հանր· Նախագահութեան նախորդ ընդհ· քարտուղար Հասան Բիլա Սոյաք, Ծովային Ձամբաներու Վարչութեան նախորդ ընդհ· տնօրէն Եուսուֆ Ջիա, ինչպէս նաեւ նախորդ Արտաքին Գործոց Նախարար Թէվֆիք Րիւշտու Արաս»: (30 Սեպտեմբեր 1945):

ԱՐՄԷՆ ԱՄԱՏԵԱՆ

Անդրանիկի Ծուշարձանին բացումը

Կիրակի օր տեղի ունեցաւ Անդրանիկի յուշարձանին բացումը, մեծ հանդիսաւորութեամբ եւ կատարեալ բարեկարգութեամբ: Փարիզի բոլոր մասերէն Փէռ Լաչէզի դերեզմանատունը համախմբուած էր խուռն բազմութիւն մը, մօտ 3000 հոգի, ժողովուրդի բոլոր խաւերէն: Կրօնական արարողութիւնը կատարեց Արսէն ուազ քահանայ: Ճեռոյ, իբրեւ զինակից Անդրանիկի, յուշարձանին փողը բացաւ զօր· Սմբատ: Այնուհետեւ չարք մը ուղերձներ խօսեցան կամ կարդացին զանազան կազմակերպութիւններու եւ մամուլի ներկայացուցիչները: (Յառաջի կողմէ՝ խմբագիրը): Բազմաթիւ չքեղ ծաղկեպսակներ կը զարդարէին յուշարձանը: Հանդիսականներուն բաժնուած էր ազգ· հերոսին լուսանկարը, իբրեւ զարդանիչ: Հ· Մ· Ը· Մ·ի արիները (սկաուտ) եւ արենոյշները կը հըսկէին կարգապահութեան, իրենց խորհրդանիշներով: Գեաուղն ալ հիւրեր եկած էին, ինչպէս եւ պատուիրակութիւններ Փարիզի զանազան կազմակերպութիւններէն:

Մանրամասնութիւնները յաջորդով:

վարկը ժողովին, եւ, երկրորդ՝ Հիմն· Կազմակերպութեան ոգին զարձնելու համար ներչնչական՝ ժողովրդապետական օրէնքներու: Միչա, «ձայն բարբառոյ···»: Եւ վերջապէս, արտաքսումի որոշումը՝ երկու երեսփոխաններուն համար, որոնք «Վաթան»ի սիւնակները բաց դռան միչտ իրենց առջեւ, զատափետելու համար կառավարութիւնը:

Ճէլալ Պայարի հրաժարումը՝ երեսփոխանութենէ, այս պայմաններուն տակ, աքսորեալներ «հովանաւորելու» չարժուձեւ մըն էր, ու անոնց կոչին՝ անոնց ընդվզումը բաժնելու փորձ մը: Միւս կողմէ, երեւոյթը փաստ եւ նշանակ կը հանդիսանար՝ թէ Հալքի մէջ տարակարծութիւնները «վերջ առած՝ կը քալեն», ու հաստատականութեան վտանգը դեռին կը դանէ:

Տարօրինակ չէր, որ 2 Հոկտեմբերի «Վագըթ» (երեսփոխան Ասըմ Ուս) խորհրդածէր այս առիթով.— «Ճէլալ Պայարի հրաժարումը կարելի է Հալք Կուսակցութեան մէջ տարակարծութեան կամ բաժանումի չարժումի մը սկզբնաւորութիւնը նկատել: Անշուշտ, կանխահաս է խորացնել այս խորհրդածութիւնը· բայց անտարակուսելի է՝ որ բախում մը զոյութիւն ունի արտաքսուած երեսփոխաններու եւ Կուսակցութեան այլ անդամներուն միջեւ: Նախորդ վարչապետ ուզած է հասկցնել պարզապէս, թէ ինք եւս չի կրնար աչխատիլ իրբեւ երեսփոխան, երբ իր ընկերները կը վտարուին հասարակաց «յանցանք»ի մը համար: Անշուշտ, Մարհրդարանական Մարկը պիտի ուզէ դիտնալ այս հրաժարումին պատճառները, եւ փոխադարձ լուսաբանութեան դեռին պիտի ուզէ պատրաստել: Այդ պարագային, Ճէլալ Պայար կրնայ եւս առնել նոյնիսկ իր հրաժարականը: Այլապէս, հեռացողներուն կրնան միանալ նաեւ ուրիշներ, եւ դէպքերը կ'ընթանան դէպի բաժանում»:

«Հիւր Սէս», 30 Սեպտեմբերի իր թիւով արձագանգ կը հանդիսանայ լուրերու, որոնք աւելի լուրջ ձեռնարկներու թեկնածու կը ներկայացնեն Ճէլալ Պայարը: Արդարեւ, ճշդելէ վերջ՝ թէ «Աթաթիւրքի մահէն վերջ նախկին վարչապետ միչտ կրաւորական դերք մը բռնեց երկրին հիմնական դաւերուն հանդէպ», թերթը կ'ընդգծէ·

— «Այժմ, կրնանք սպասել՝ որ Ճէլալ Պայար, իր գանգատ զործակիցներով նոր կուսակցութիւն մը կազմէ»:

«Ենի Սապահ», նոյն օրուան թիւով, նոյն առիթով, եւ նոյնքան ապահով, կը ճշդէ· «Հաւանական է, որ նոր երեսփոխաններ ալ հրաժարին: Կը յիշուին անուններ Մուամմէր Էրիչի, Րէֆիք Գորալթանի, Առնան Մէնտերեսի եւ Ֆուատ Քէօփրիւլիւի, որոնց վերջին երկուքը՝ «դուրս ձգուած» են նաեւ Հալքէն: Կ'ըսուի թէ Ճէլալ Պայարի կողմէ կազմելի նոր կուսակցութեան մաս պիտի կազմեն ծանօթ անձնաւորութիւններ, ինչպէս նախորդ երեսփոխան եւ Հանր· Նախագահութեան նախորդ ընդհ· քարտուղար Հասան Բիլա Սոյաք, Ծովային Ձամբաներու Վարչութեան նախորդ ընդհ· տնօրէն Եուսուֆ Ջիա, ինչպէս նաեւ նախորդ Արտաքին Գործոց Նախարար Թէվֆիք Րիւշտու Արաս»: (30 Սեպտեմբեր 1945):

ԱՐՄԷՆ ԱՄԱՏԵԱՆ

ԵԳԻՊՏՈՍԻ ԱՐԻՒՆԱԼԻ ԴԷՊՔԵՐԸ

Գահիրէի Հայոց վարժարանը եւ ակնդետին ալ վնասուած

Կիրակի օր նկարագրած էինք Գահիրէի եւ Ալէքսանդրիոյ մէջ սարքուած հակահրէական ցոյցերը, որոնք ի վերջոյ յանգեցան արիւնալի խռովութիւններու եւ աւարառութիւններու: Մինչդեռ կը կարծուէր թէ բարեկարգութիւնը վերահաստատուած է, չարաթ առաւ նոր դէպքեր պատահեցան Գահիրէի հրեական թաղերուն մէջ: Սիւէյզեան փաչա փողոցին մէջ հաւաքուած բազմութիւն մը աւարի առաւ չատ մը հրէական եւ հրեական վաճառատուններ, մասնաւորապէս ընտրելով զոհարավաճառներու խանութները: Մէկ ակնթարթի մէջ մեծ խանութները փակուեցան եւ փողոցները մէնացին միայն անոնք որ ցոյցեր կատարելու եկած էին: Ոստիկանութիւնը նորէն միջամտելով չատ մը ձերբակալութիւններ կատարեց:

Եգիպտոսի պետական չրջանակներուն մէջ կը ցաւին որ նախորդ օրը վարչապետին կողմէ ուղղուած կոչը չկրնացաւ, թէեւ չարաթ օրուան դէպքերը այնքան մեծ չէին: Ուրբաթ օրուան խռովութեանց զոհերուն թիւը չատ աւելի մեծ է քան կ'ենթադրուէր: Միայն Գահիրէի մէջ մեռած են **12** հոգի, վիրաւորուած՝ **230** հոգի որուց **90**ը ոստիկան: Շատեր ծանր վէրքեր ստացած ըլլալով, մահերու թիւը կ'աւելնայ: Քանի մը հարիւր ձերբակալութիւններ կատարուած են: Կ'ըսուի թէ վարչապետ Նոքրասի փաչա անձամբ ձերբակալած է ոտահարներ, երբ զողցուած ապրանքներ կը փոխադրէին: Ալէքսանդրիոյ մէջ սպաննուած են **9** հոգի, վիրաւորուած՝ **200** հոգի:

ԵՐԿՈՒ ՀԱՅ ՔԱՀԱՆԱՆԵՐ ԱԼ ՎԻՐԱՒՈՐՈՒԱԾ

Վերջին լուրերու համաձայն, աւարառութիւնները կատարուած են առանց սղդի եւ կրօնի խտրութեան: Այսպէս, աւարի տրուած է 18 անդամ Մէքքէ զացած իսլամի մը խանութը, պարզապէս՝ այն պատճառով որ կը զտնուէր սինակոկին մօտ: Յարձակում կատարուած է նաեւ Հայոց դպրոցին (Գալատեան?) եւ մայր եկեղեցիին, Ղըպտիներու վարժարանին, օրթոտոքս Յոյներու Պատրիարքարանին, Սուրիացի կաթոլիկ եկեղեցիին վրայ: Յարձակում կրած եւ վիրաւորուած են երկու հայ բահանաներ, Ֆրանսական Հիւանդանոցին բժիչկը եւ Ֆրանսացի մայրապետ մը: Ամերիկեան քահանայութեամբ կերպաս զոգցուած է մեծ վաճառատուններէն եւ վնասները քանի մը հարիւր հազար ոսկի կը հաչուեն:

Ուրբաթ օր 60.000 կը հաչուէին ցուցարարները Թիւբ Գահիրէի մէջ: Ամէնէն ծանր դէպքերը պատահեցան Մալիքա Ֆէրիհէ հրապարակին մօտ, Գահիրէի առեւտրական թաղին մէջ:

Վարչապետ Նոքրասի փաչա խստիւ պախարակեց դէպքերը, զանոնք վնասակար համարելով Եգիպտոսի համբաւին եւ արժանապատուութեան համար: Եւ յայտարարեց թէ ոճրագործները պիտի պատժուին: Այս առթիւ հաստատեց թէ ինք անձամբ «օձիքներէն բռնելով» բանտարկեց քանի մը աւարառուներ: Շարաթ օր կալանաւորներուն թիւը հասած էր 310ի, որոնց 150ը ամբաստանուած են իրբեւ աւարառու, միւսներն ալ իբրեւ խռովարար: Ոստիկանական զօրաւոր խումբեր, զինուած հրացաններով եւ բիրերով, զիչեր ցերեկ հսկողութիւն կը կատարեն, պաչտպանելու համար խանութները: Շարաթ առտուան խռովութիւնը հարկ մը տեւեց, բայց ամբողջ կարգուփչուր բերաւ ոստիկանները Գահիրէի զլխաւոր հրապարակին վրայ: Յուցարարները քարկոծեցին նաեւ ամերիկեան սինէմա մը: Օտար զինուորներ ալ կը չրջին Գահիրէի մէջ, բարեկարգութիւնը պահպանելու համար: Գահիրէի Ֆուատ եւ Ալէքսանդրիոյ Ֆարուք համալսարաններուն ուսանողները բողոքագիրներ ուղղեցին անգլիական եւ ամերիկեան դեսպաններուն, դատապարտելով անոնց քաղաքականութիւնը Պաղեստինի մէջ:

Հեռագրի մը համաձայն, մէկ հատիկ ոսկակի մնացած չէ Ալէքսանդրիոյ առեւտրական կեդրոնին մէջ: Հաղորդակցութիւնները դադրեցան, սրճարանները եւ սինէմաները փակուեցան չարաթ օր:

Պոտր կացութիւն Սուրիոյ եւ Պաղեստինի մէջ

Կիրակի հաղորդած էինք Սուրիոյ մէջ պատահած դէպքերը,— քրիստոնեաներու յուզումը, կաթոլիկ դպրոցներու փակումը եւն·:

Ֆրանսայի արտաքին նախարարութեան ներկայացուցիչը Թղթակիցներուն հաղորդեց նաեւ հետեւեալ տեղեկութիւնները·—

Թէեւ Սուրիոյ դպրոցները չատ մը ֆրանսացի ուսուցիչներ ունին, բայց պատասխանատու են Վատիկանի: Միայն երկու դպրոցներ կան որ ֆրանսական են եւ ոչ-կրօնական: Անոնք ալ փակուած են: Ֆրանսա բողոքած է այս գործողութեան դէմ, դիտել տալով թէ կը բռնաբարէ 1913ին Ֆրանսայի եւ Թուրքիոյ միջեւ կնքուած պայմանագիրը, որ կ'ապահովէր քրիստոնեայ դպրոց-

Սայաթ - Նովա

(Մահուան **150**ամեակին առթիւ)

—o—

Սայաթ - Նովա, իսկական անունով Արութին կամ Յարութիւն Սայաթեան, Հայոց ամէնէն նշանաւոր աշուղն է, որ իր մէջ միացուցած է նաեւ քնարերգակ բանաստեղծի եւ երգահան - երաժիշտի յատկութիւնները:

Ծնած է Թիֆլիս կամ հայկական յորջորջումով՝ Տփղիս կովկասեան քաղաքին մէջ (այժմ Վրաստանի մայրաքաղաք), հաւանաբար 1712ին: Ջաւակն էր Հալէպէն (Հերիա) գաղթած մահտեսի կարապետ ժամկոչին եւ Հալլաբարցի (Թիֆլիսի թաղ մը) Սառային:

Հայաստանի Պետական Հրատարակչականի լոյս ընծայած Սայաթ - Նովայի երգերուն հատորիկին յառաջաբանին մէջ, Գ. Լէւոնեան կը հրատարակէ աշուղին Թուրքերէն գրած մէկ երգէն հետեւեալ հատուածը, որ լոյս կը սփռէ Արութինի ծագումին վրայ, միանգամ ընդ միշտ վակելով այն վէճը, որ Հայերու, Վրացիներու եւ Թուրքերու միջեւ ծագած է Սայաթ - Նովան սեփականացնելու համար:

Վաթաեըմ Թիֆլիս տուր, սէմթի Կուրճիստան,
Անամ Հավլաբարլու, աթամ Հալաբլու:
(Հայրենիքս Թիֆլիսն է, կեդմն Վրաստան,
Մայրս Հալաբարցի, հայրս Հալէպցի):

Արութին իր ուսումը (կարճատեւ ուսում մը) ստացած է վանքի մը մէջ, հաւանաբար Սանահին, նկատի առնելով իր ժամանակին եւ այդ չրջանի Սանահինի բարգաւաճ հանգամանքը: Տասներկու տարեկանին ակամայ հրաժարելով «գրել - կարդալ»էն, մտած է ջուլհակի մը քով իբրեւ աշկերտ: Գ. Ախվերդեան, Սայաթ - Նովայի հայերէն երգերուն առաջին հրատարակիչը, կը գրէ. «Արութին ջուլհակի արհեստին մէջ խիստ աչքառու լինելով՝ կարճ ժամանակում այնքան վարպետացնում է, որ ինքն իր համար մի մեքենայ է հնարում, որտեղ կատար երկայն փողոցի մէջ հինելու տեղ, հինում եւ գործում է իր սենեակում»:

Սովորութիւն էր, որ աշուղները ծածկանուն մը ունենային: Այս սովորութեան համաձայն՝ Արութին ինքզինքը կոչած էր Սայաթ - Նովա:

1740ին մօտերը Սայաթ Նովա անունը սիրելի էր արդէն Թիֆլիսի զուարճասէր հասարակութեան, եւ մարդիկ պինք կը փնտռէին ամէն մէջլիսի կամ հարսնիքի ընթացքին: Մէջլիս կը կոչուէին կերուխումի եւ զուարճութեան պարբերական հաւաքոյթները, զորս տարբերու սովորութիւնը ունէր Թիֆլիսցի հայ, վրացի թէ թուրք բնակչութիւնը:

Աւրէնքաւոր ըլլալու համար պայման էր, որ աշուղը ինքը յօրինէ իր երգերը: Իրբեւ յօրինող, եւ յանպատրաստից յաճախ, Սայաթ Նովա մեծապէս գնահատուած է երիք տղոցութենից պատկանող զուարճասէրներէ միանգամայն: Ակռ թէ - բեւ՝ Սայաթ-Նովայի երիք լեզուներով գրելու սովորութիւնը, նախ թուրքերէն, ապա վրացերէն եւ ուրիշ հայերէն:

Ի վերջոյ, Սայաթ Նովայի անունը կը հասնի վրաց թագաւորին: Ան կը հրաւիրուի պալատ եւ մաս կը կազմէ արքայական երաժշտանոցին «նադարխանէ»ին: Աչուղներով լեցուն ժամանակաչրջանի մը մէջ դառնալ թագաւորին երգիչը, նշանաւոր եւ կատակախօսը: Մեծ պատիւ էր Արութինի համար, եւ ուրիկա հպարտութեամբ կը լեցնէր իր սիրտը: Իր վրացերէն երգերէն մէկուն մէջ կ'ըսէ.

վրաստանի թագաւորի սազանդարն եմ ես,
Սայաթ - Նովա, որին Արութին կ'ըսեն:

Սայաթ Նովա բնութենէն ժառանգած էր իր արուեստին համեմատ արժանիքներ, ֆիզիքական, մտաւոր եւ նկարագրի: Պարթեւահասակ, դէզդէմ, ընկերական մարդ մըն էր, պատրաստաբան եւ անկեղծ: Այս յատկութիւններուն կը միանային վարպետի անունը համաձայն եւ չոնկուրի նուագածութեան, զեղեցիկ ձայն եւ անվերջ զուարճութիւն: Այս զուարճութեան տակ, ինչպէս կը երգերն ալ ցոյց կուտան, Սայաթ Նովա ունէր երբեմն մելամաղձոտ, դղրդուն եւ տատապող հոգի մը, որ իր արուեստին կուտար նաեւ խմաստասիրական խորք:

Աչուղական ասպարէզին մէջ իր բերած նորութիւններէն մէկը եւ ամենակարեւորն է թուրքերէն եւ վրացերէն երգերը պարակական եղանակներու վրայ երգելը: (Մացեալը յաջորդով)

⚔ *Շաբաթ օր զեղեցիկ հանդէս մը տեղի ունեցաւ Սայաթ Նովայի մահուան 150ամեակին առթիւ, նախաձեռնութեամբ Հայ Գրողներու Ընկերակցութեան: Մանրամասնութիւնները յաջորդով:*

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՂԱ�ով

ՊԱՏԵՐԱԶՄԻ ռազմագործներուն գաղը, որ տեղի պիտի ունենար Նոյեմբեր 20ին, հաւանաբար յետաձգուի Դեկտեմբեր 20ին կամ Յունուար 2ին, նոյնիսկ մինչեւ չորս ամիս:

ԳԵՐՄԱՆ ԴԵՍՊԱՆ Ապէց պիտի գաղուի Քրանսական առեւտրի մը առջեւ, երկու գերման զօրավարներու հետ, գրաւման առեն կատարուած ոճիրներու համար:

ՆԵՂՈՒԱՑՆԵՐՈՒ պայմանագիրը վերաքննելու համար, Մ. Նահանգները ծանուցագիր մը ուղղեցին Թուրքիոյ: Պայմանագիրը մեքենաբար վերաքննելի է ամէն հինգ տարին անգամ մը: Ներկայ հնգամեակը կը լրանայ 1946ին:

93.000.000 ՀՈԳԻ ԱՆՕԹի պիտի մնան այս ձմեռ, Եւրոպայի մէջ, համաձայն UNRAի վերջին տեղեկագրին, եթէ անմիջական միջոցներ ձեռք չառնուին: Ամէնէն աւելի օգնութեան կը կարօտին Յունաստան, Իտալիա, Ֆրանսա, Պելժիա, Տանըմարքա, Զեխոսլովաքիա, Եուկոսլաւիա, Նորվեկիա եւ Գերմանիա:

ԼՈՆՏՈՆԻ ՔԱՂԱՔԱՊԵՏԱԿԱՆ ընտրութեանց մէջ չախչախիչ յաղթանակ մը չահեցան աչխատաւորականները, գրաւելով 28 չրջաններէն 22ը:

ՀԻՒԼ-ՌՈՒՄԲԻՒ ԳԱՂՏՆԻՔԸ վեց ամիս անգամ չի կրնար պահուիլ, համաձայն անդլիացի պիտունի մը յայտարարութեան: Կ'ըսուի թէ երկու պիտանականներ, մէկը Քրանսացի, միւսը դանիացի, արդէն գտած են զազանիքը: Մոսկուա կը պահանջէ միջազգային հսկողութիւն հաստատել:

500.000 ՖՐԱՆԿԻ ՆԱՄԱԿԱԴՐՈՇՄ գողնալու համար, անձանօթ մը մուրճով գարկաւ սպաննեց Պ. Փոլաքի սպասուհին, երբ գուռը կը բանար, յետոյ վիրաւորեց կինը եւ տգան:

ԹՈՒՐՔԻԱՆ հիթլէրական իչխանութեան հրաւ հպատակ գործիքն էր, կ'ըսէ Մոսկուայի «Les Temps Nouveaux» պարբերականը, կարեւոր յայտնութիւններ ընելով: «Թուրքիա չներեց Ռուսիոյ յաղթանակը»: Հինգչաբթի, 7 Նոյեմբեր, կը լրանայ Թուրքիոյ ազնուպետին պայմանաժամը: Այս առթիւ L'Ordre ալ ծանրագիտ կը մեղադրէ Թուրքիան, յուչելով Կարսի եւ Արտահանի խնդիրը: (Յաջորդով՝ երկու յօդուածներուն մանրամասնութիւնները):

«ՄԱԹԻՆ»ի անօրէնը, Պունօ - Վարիլլա, որ միլիոններ չահած էր Գերմաններէն, պիտի գատուի մօտերս:

Հ. Յ. Դ. ՋԱԻԱՐԵԱՆ ենթակոմիտէին ընդհ. ժողովը՝ այս ուրբաթ իրիկուն, ժամը 8.30ին, Մրմեան սրահին մէջ:

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Պուլվար Օտտոյի Նոր Սերունդի «Մատիսեան» խումբին ընդհ. ժողովը՝ այս հինգչաբթի, 8 Նոյեմբեր, ժամը 8.30ին, սովորական հաւաքատեղին:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՈՒՍՈՒՄՆԱՐԱՆԻՆ (Institut Arménien) եւ Հայ Ուսանողական Տան կողմէ Պ. Պ. Զաւէն Մէսրոպեան, Նէլլիկ Զամալեան եւ Նուպար Պօղոսեան Լոնտոն կը մեկնին, մասնակցելու միջազգային մչակոյթի համաժողովին:

Յ. ՊԱՐՈՆԵԱՆԻ ՕՐ

Տաղանդաւոր ԵՐԳԻԾՈՒՀԻ ՅԱԿՈԲ ՊԱՐՈՆԵԱՆի մահուան չրջանակը պիտի տօնուի կիրակի, 11 Նոյեմբեր, ժամը 3ին, Salle de Chimieի մէջ, նախաձեռնութեամբ Ֆ. Հ. Ը. Միութեան Գեղարուեստական յանձնախումբին: Այս առթիւ փարիզի Ազգ. թատերախումբը պիտի ներկայացնէ ՄԵԾԱՊԱՏԻԻ ՄՈՒՐԱՅԿԱՆՆԵՐԸ:

Այրի Տիկին Վերժին Մալխասեան ինչպէս նաեւ Զիչկեան (Նիւ Եորք եւ Մուսուլ), Մալխասեան (Աֆիոնք եւ Պաղտատ), Ալեանաքեան (Փարիզ եւ Ֆիլատելֆիա), Օսանեան (Պոլիս), Նուրիճան (Նիւ Եորք), Աֆչարեան, Թունդայեան, Գըրդեան, Աբգարեան, Ճիպէրեան բնտանիքները շնորհակալութիւն կը յայտնեն ամէն անոնց որոնք ամէն նամակով եւ ծաղկեպսակով ցաւակցութիւն յայտնեցին իրենց ամուսնոյն, եղբօր եւ տղայ ՄԱՐՏԻԿ ՄԱԼԽԱՍԵԱՆի մահուան առթիւ որ տեղի ունեցաւ իր բնակարանը, 51 rue Lafayette, 50 տարեկան հասակին մէջ: Թաղումը կատարուեցաւ Նոյեմբեր 5ին, Փարիզի Հայոց Եկեղեցին:

Ծանօթ.— Արտահատանի թերթերէն կը խնդրուի ծանուցանել:

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅՑ ԵՐԻՏ. ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ կը կազմակերպէ գեղարուեստական մեծ հանդէս մը, Մալ Փլէյէլի չքեղ սրահին մէջ, կիրակի 18 Նոյեմբեր, ժամը 14ին, մասնակցութեամբ Լէյլա Պէտէրխանի, Ռափֆի Պետրոսեանի, Լիտի Տէմիրճեանի, Օրքէսթր Ռէյմօն Վէրնէյլ եւն.:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ «Նոր Սերունդ»ի Դ. դասախօսութիւնը՝ այս չորեքչաբթի 7 Նոյեմբեր, իրիկուան ժամը 7ին, Café Noaillesի ներքնասրահին մէջ: Դասախօս՝ Պ. Փոլատեան: Կը հրաւիրուին նաեւ սանուհիները:

ներուն իրաւունքները: Հալէպի կաթոլիկ արքեպիսկոպոսն ալ բողոքած է:

⚔ Պէյրութէն կը հեռագրեն թէ ուրբաթ օրուան ընդհ. զործադուլին առթիւ, ցուցարարներու պատուիրակութիւն մը ներկայացաւ վարչապետին եւ պահանջեց վերազարձնել Երուսադէմի մեծ մուֆթին, որ արգելափակուած է Ֆրանսայի մէջ, իբրեւ զործակից Առանցքին: Հակահրէական ցոյցեր տեղի ունեցան նաեւ Դամասկոսի մէջ:

Անգլ. զինուորներ զրաւած են Պաղեստինի զնխաւոր կէտերը, կանխելու համար նոր դէպքեր:

Պէյրութէն կը հեռագրեն թէ ոսմիկանութիւնը կը փնտռէ անձանօթ մը որ հրացան մը ուսին կը սպասէր ծառի մը կոճղին մէջ, սպաննելու համար նախագահ Պչարա էլ Խուրին: Նախագահը իր կնոջը հետ կառք նստած կ'անցնէր երբ զնդակ մը արձակուեցաւ, առանց նպատակին հասնելու:

Ապօր կը բացուի Սահմանադիր ժողովը

—o—

Այսօր, երեքչաբթի, կէս օրէն վերջ հանդիսաւորապէս պիտի բացուի նորընծայ Սահմանադիր Ժողովը: Դիւանին կազմութենէն անմիջապէս վերջը զօր. ոը Կօլ առժամեայ կառավարութեան հրաժարականը պիտի ներկայացնէ:

Զանակոդմեան հոսանքներու պատուիրակութիւնը երէկ վերջացուց իր աչխատանքները, մչակելով ծրագիր մը որ պիտի առաջարկուի նոր կառավարութեան: Ծրագիրը կը պարունակէ հետեւեալ տրամադրութիւնները.—

1. *Ազատութիւն մամուլի, խղճի եւ մամուլի.— 2. Ջնջում վարչական (կամայական) ձերբակալութեանց.— 3. Ջնջում քաղաքական ոսոխականութեան, մէջն ըլլալով դադրման կազմակերպութիւն մը որ ծանօթ է D. G. E. R. սկզբնատառերով.— 4. Արմատական ջնջում ցեղային խտրութեանց (հակահրէական օրէնքներ).— 5. Բարենորոգում բանակի, հաստատելով կարճատեւ զինուորութիւն եւ արդիական մարզանք.— 6. Կատարեալ բարենորոգում զպրոցական դրութեան.—7. Կեդրոնացեալ ազգ. տնտեսութիւն.— 8. Ազդայնացում մեծ դրամատուներու, ապահովագրական ընկերութեանց, էլեկտրականութեան եւ կազի, մետաղագործութեան, քիմիական ճարտարարուեստի, փոխադրութեանց, քարիւղի եւ առեւտրական տորմիղի:— 9. Նուազագոյն օրավարձ եւ հանգստեան թոշակ ծերերու:*

Ծրագիրը կը չօշափէ նաեւ արտաքին քաղաքականութեան խնդիրները, ամէն բանէ առաջ պահանջելով հաւաքական ապահովութիւն:

Այս խորհրդակցութիւններէն դուրս ձգուած է երեք յաղթականներէն M. R. P.ն (Հանրապետական - Ժողովրդական Շարժում), որուն հիմնադիրն է արտաքին նախարարը, Պ. Պիտօ: Բայց կը կարծուի թէ կարելի պիտի բլլայ մինչեւ ճամբայ մը գտնել, նոր կառավարութիւնը հիմնելու համար երեք յաղթական հոսանքներուն վրայ: Պ. Պիտօ տեսակցութեան մը առթիւ յայտարարեց թէ կը յուսայ որ համաձայնութիւն մը պիտի գոյանայ իր կազմակերպութեան, ընկերվարականներուն եւ համայնավարներուն հետ: «Քաղաքական սովորական խաղեր են վերջերս պատահած վէճերը»:

ՅՐԱՆՔԻՆ ՎԻՃԱԿԸ ԵՒ ՈՒՐԻՇ ՀՈԳԵՐ

Բոլոր հոսանքներուն համար հիմնական հող մըն է նաեւ ֆրանքին վիճակը: Բոլորն ալ համաձայն են թէ կարելի չէ պահել ներկայ դինը, բայց համայնավարները կ'ըզդիմանան որ եւ է փոփոխութեան, Սահմանադիր ժողովի հօթնամսեայ պաշտօնավարութեան ընթացքին: Իրենց ընտրականներ պայքարի առնելիս միչտ կը խօսէին ֆրանքին պաշտպանութեան մասին: Ամէն պարագայի մէջ, տասյդ է որ արժեզրկումի որ եւ է փորձ չի կրնար ըլլալ առանց Անդլիոյ եւ Մ. Նահանգներուն կարծիքն առնելու, այն ալ ոչ Դեկտեմբերէն առաջ:

Թերթերը այս առթիւ դիտել կուտան թէ ապրուստը աղած է մօտ 500 առ հարիւր, բաղդատելով նախապատերազմեան գիներուն հետ: Թղթադրամի չրջաբերութիւնը, որ 444 միլիառ ֆրանք էր Օգոստոս 2ին, բաձրացած է 515 միլիառի, ինչ որ տակաւին վար կը մնայ անցեալ տարուան հոկտեմբեր 5ի դումարէն, 632 միլիառ:

⚔ *Մորիս Թորէզ, համայնավար կուսակցութեան ընդհ. քարտուղարը, ճառ մը խօսելով, յայտարարեց թէ իր կուսակցութիւնը պատրաստ է առանձնելու ամէնէն ծանր պատասխանատուութիւնները նոր կառավարութեան մէջ եւ պիտի պահէ որոշ թիւով եւ կարեւոր նախարարութիւններ, համաձայն իր ղրուած դիրքին: Կուսակցութիւնը համաձայն է Միացեալ Ազգերու կազմակերպութեան եւ կը պահանջէ աւելի ամրապնդել կապերը Ռուսիոյ հետ: «Մ. Միութիւնը չէ որ պէտք ունի Ֆրանսայի, այլ այս վերջինն է որ պէտք ունի Մ. Միութեան»:*

Մարսէլ Քաչէն ալ ճառ մը խօսելով, թելադրեց երկու միլիոնի բարձրացնել կուսակցութեան անդամներուն թիւը, որ մէկ միլիոն է այժմ:

Le Gérant : H. AGONEYAN

Imprimerie DER-AGOPIAN, 17, Rue Damesme - 13

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN FRANCE

HARATCH Fondé en 1928 R.C.S. 876.286

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13e)

Tél. : GOB. 15-70 — C. C. P. Paris 1678-63

ԲԱԺԱՆԳԻՆ.— Տար. 750, 6ամս. 400, 3ամս. 200 ֆրանք:

Mercredi 7 Novembre 1945 Չորեքշաբթի 7 Նոյեմբեր

ԺԷ· ՏԱՐԻ — 17e Année № 4551.-Նոր շրջան թիւ 180

Խմբագիր՝ Շ· ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ՝ 3 ՖՐ·

ԱՆԴՐԱՆԻԿԻ ՅՈՒՇԱՐՁԱՆԻՆ ՀԱՆԴԻՍԱՒՈՐ ԲԱՑՈՒՄԸ

Փէռ Լաշէզի գերեզմանատան մէջ

ՅՄԲ.— Ինչպէս հաղորդած էինք երէկ, կիրակի օր տեղի ունեցաւ Անդրանիկի Յուշարձանին բացումը, Փէռ Լաշէզի գերեզմանատան մէջ, նախաձեռնութեամբ Յուշարձանի Կեդր· Յանձնախումբին եւ հովանաւորութեամբ Ազգ· Միութեան: Ստորեւ՝ հանդիսութեանց մանրամասնութիւնները·—

Երբ Յուշարձանին քօղը բացուեցաւ, մեր առջեւ կը պարզուէր Քաջ Անդրանիկի խրոխտ եւ անվեհեր քարակերտ արձանը, նստած իր սպիտակ երիվարին վրայ, որ կը մագլցի ապառաժուտ լեռներու կատարը: Հերոսը ձախ ձեռքով սանձը ամուր բռնած, աջ ափին մէջ կը պահէ հեռադիտակ մը, թշնամի բանակներու դիրքերը անմիջապէս կարենալ ճշդելու համար: Դժբախտաբար արձանագործը չէ կրցած տալ Անդրանիկի բուն դիմագիծը:

Կրօնական արարողութիւններէն վերջ, Պ· Մ· Գազանճեան ուղերձ մը կարդաց յանուն Յուշարձանի Ցանձնախումբին, յիշելով Մովսէս Խորենացիին խօսքը,— «Մարդիկ կան որ անմահներու շարքին կը պատկանին»: Մեր սիրած Անդրանիկը անոնցմէ է: Երբ հայ ժողովուրդը հայրենիք վերադառնայ, իր հետ պիտի փոխադրէ անոր աճիւնը: Հանգիստ ոսկորներուդ, անմահ Անդրանիկ»: Ցետոյ կարդաց Զօր· Սմբատի դրուագ ճառը որ մանաւորաբար կ'ոգեկոչէր Արծիւին ազատագրութիւնը, «Մահս չեմ հոգար, այլ գործս, որ կիսատ մնաց»:— «Ոչ, քու այդ գործդ կիսատ չմնաց, հայ ժողովուրդը ոտքի է կանգնած: Ես վստահ եմ եւ հաւատք ունիմ որ քու կիսատ գործդ վերջացնելէետք քու չիրմդ նաեւ կը փոխադրէ Հայաստան միացնելու համար քու կրակնցուցած քաջերի անմահներուդ հողին: Քրիստափոր, Զօ· ւարեան, Աղասի, Շահումեան, Մուրատ ... եւ այսպէս բազմաթիւ նահատակ հերոսներու, իմ անմոռանալի զօրավար: Այժմ ես երկիւղածութեամբ կը խոնարհիմ քու բոլոր քաջերի ընկերներուդ կողմէ քեզ համար կանգնուած յուշարձանին առջեւ, իրենց յարգանքը մատուցանելու»:

Յուշարձանի Ցանձնախումբին տեղեկագիրը ջերմագէս կը դնահատէր հայ մամուլը եւ մասնաւորապէս «Յառաջ»ը, որուն կատարած հանգանակութեան չնորհիւ մեծագէս ապահովուած էր Յուշարձանին իրագործումը, պատերազմէն առաջ իսկ: Կը յիշէր նաեւ Սեւանիկի եւ Աբէնքի դաղութին աջակցութիւնը, ինչպէս եւ Շապին - Գարահիսարցիներու Միութեան կատարած հանգանակութիւնը, եւ Շահխթունին որ գործօն դեր մը ունեցած էր այս ձեռնարկին մէջ: Շնորհակալութիւն կը յայտնէր բոլոր օժանդակող կազմակերպութիւններուն եւ անհատներուն: Կը գնահատէր նաեւ վաստակաւոր արձանագործ Լեւոն Մուրատեանի անխոնջ աշխատանքը:

Ապա ուղերձ մը կարդաց Հազարապետ Իշխէնեան, Անդրանիկի զինուորներէն, փառաբանելով հերոսը: Հայ Սպայից Միութեան կողմէ խօսեցաւ զնդապետ Շահխթունի:— «Երախայ էինք, երբ Անդրանիկի քաջագործութիւնները կը լսէինք: Երբ բանակին մէջ էինք, տեսանք անոր մղած հերոսական կռիւները: Երեսուն տարի չբունակ ան իր զօրաւոր բռունցքը բարձրացուց մեզ հալածող եւ սարկութեան ենթարկող թշնամիներուն դէմ: Անընդհատ կռուեցաւ իր հայ եղբայրներուն ազատագրութեան համար: Հանգիստ ննջիր, իմ թանկագին զօրավար: Մօտ է ժամանակը երբ քու ներեզմանդ պիտի փոխադրեն Մ· Հայաստան, ուր քեզ համար նոր կառուցուած արձանի մը վրայ գրուած ըլլայ «Հայուն պատիւը»:

Հ· Մ· Ը· Մ·ի արիներու կողմէ ուղերձ մը կարդաց խմբապետ Սերոբեան:

Ապա հրաւիրուեցան մամուլի ներկայացուցիչները: «Յառաջ»ի կողմէ խօսեցաւ Շ· Մխաքեան.

— «Երդի մը երկու բառերը — «Անդրանիկը քաջ...» Ոչ մէկ տիտղոս, ոչ մէկ փառաբանութիւն այնքան հարազատօրէն կը պատկերացնէ հերոսը որքան այդ երկու բառերը: Ամէն ժողովուրդի մէջ ալ քաջութիւնը խտացումն է շարք մը առաքինութեանց: Ո՞ւր կը կայանայ Անդրանիկի մեծութիւնը, որո՞նք են իր արդար, իր անթառամ փառքին պսակները,— 1. Պատիւ,— իր ծննդավայրին մէջ, հայրը կը խոշտանգեն, եւ երիտասարդը կ'ըմբոստանայ, կը հարուածէ բռնաւորը, եւ կը նետուի դուրս: Այնուհետեւ ամբողջ աշխարհ մը կը բացուի իր առջեւ,— աշխարհ մը տառապանքի, հալածանքի եւ անլուր բռնութեանց,— 2. Հայրենասիրութիւն: Անդրանիկ ապստամբութեան դինուոր է այլեւս, «Փէտայի»: Կը մղացնէ լեռ ու ձոր..., 1912ին Պալքանները, 1914ին նորէն Կովկաս եւ Հայաստան, Դաշնակցութեան մէկ հեռագրին վրայ·— 3. Ցեղափոխականի գիտակցութիւն,— Արծիւը զրոյ - բրոյ մը չէր, բայց իր բնական ուշիմութեամբ, իր մէկ նայուածքով կը բռնագաւառէր ամբողջ բազմութիւններ:— 4. Անձնուիրութիւն,— Սահման չունէին իր սէրն ու զոհողութիւնը խոնարհ խաւերուն հանդէպ, ուր որ գտնուէր: Թուրք դասալիք դինուորներ անդամ, որ իր մէկ խումբին միացած էին, կը խոստովանէին թէ Անդրանիկ «աւազակ» մը չէ, այլ քաջ մը որ կը կռուի ազատութեան համար... Հերոսը հառաչանք մը ափձակած է,— «Դարձս կէս մնաց»: Եթէ հրաչք մը պատահէր եւ Անդրանիկը արթննար, պիտի տեսնէր որ գետին մէկ ափը դրաւած ենք արդէն եւ պիտի հասնինք միւս ափը: Եթէ «Փէտայի»ներ չկան այսօր, կան բազմութիւններ օժտուած արդի զինարուեստի բոլոր դիտելիքներով, բոլոր ռազմադաշտերուն վրայ, Ամերիկայի, Ֆրանսայի, եւ մանաւանդ Հայաստանի մէջ, ամէն կարգի մասնագէտներով եւ զօրավարներով... Այս յուշարձանը մեր Անծանօթ Զինուորին դամբարանն է: Անդրանիկ, իր այս կերպարանքով, կը մարմնացնէ բոլոր այն ծանօթ եւ անծանօթ ռազմիկները որ զոհուեցան ազատութեան համար, Հայաստանի «մաքի»ներուն մէջ: Կը ներկայացնէ Ապստամբը, որուն առջեւ Աստուած անդամ ծունկի կուգայ»:

Ազգ· Միութեան օրկանին կողմէ խօսեցաւ խմբագիրը, փառաբանելով Անդրանիկը իբրեւ ժողովուրդի գաւակ եւ իբրեւ բարեկամ Մ· Հայաստանի: «Արեւմուտք» շաբաթաթերթին կողմէ խօսեցաւ Պ· Լեւոն Զորմիխան, նշելով թէ քիչ անդամ պատահած է որ այսքան բազմութիւն հաւաքուի մէկ դաղափարի շուրջը: Այս ոգեւորիչ երեւոյթը պէտք է մղէ մեզ միշտ միացեալ ճակատով աշխատելու: «Ապագայ»ի ներկայացուցիչն ալ հրաւիրեցին, բայց ներկայ չէր: Ազգ· Միութեան կողմէ Փրանսերէն ուղերձ մը կարդաց Պ· Մարմարեան, փառաբանելով հերոսին յիշատակը: Ամէնէն վերջը խօսք առաւ Ա· Զօպանեան, որ իր կարդին բացատրեց թէ Անդրանիկի դործը կէս էէ մնացած, քանի որ գոյութիւն ունի «մեր սիրելի Մ· Հայաստանը»:

Հանդէսը վերջացաւ «Իբրեւ արծիւ» խմբերգով զոր երգեց Սիփան - Կոմիտաս երգչախումբը:

— Արարողութեանց ներկայ էին Հ· Մ· Ը· Մ·ի արիներէն եւ արիներէն զատ, որոնք ստանձնած էին կարգապահութիւնը, Դպրոցասէրի եւ ուրիշ դպրոցներու աշակերտ - աշակերտուհիները:

— Մադկեպսակներ բերած էին Հայ Սպայից Միութիւնը, 1914—18ի, 1939—45ի, F. F. I. եւ Դիմադրութեան Ռազմիկներու եւ Մարտիկներու Միութիւնը, Յուշարձանի Շինութեան Կեդր· Ցանձնախումբը, Հ· Ա· Ճ·ը, Հ· Մ· Ը· Մ·ը, Հայ Կանանց Միութիւնը, Հ· Մ· Ը· Մ·ի Փորթ ա'Իթալիի մասնաճիւղը, «Մեր դիւցազն Անդրանիկին», Սիփան-Կոմիտաս երգչախումբը, եւայլն:

Այդ օրը մինչեւ իսկ արեւը՝ եղանակի օրէնքներուն դէմ ըմբոստացած՝ լուսաշող ճառագայթներով կը փառաւորէր հանդէսը, բայց բազմութեան հոգիներուն մէջ դժգոհութեան մթնոլորտ մը տեղծուած էր, իբրեւ հետեւանք տարօրինակ նեղմտութեան մը: Թող այդ օրուան հայ եւ օտար բազմութիւնը վկայ ըլլայ պատմութեան առջեւ թէ՝ մարդիկ անտեսելով մինչեւ իսկ զինուորական պատիւի տարրական դիտակցութիւնը, զօրավարի մը, ազգ· հերոսի մը Յուշարձանին բացումը կը կատարէին ոչ թէ դրօշակով մը, այլ պարզ կապուտակ քղանցքով մը... Ամէն բան կար բացի ազգ· խորհրդանշանէ մը: Եւ եղեր են քաջեր որ հանեն տուեր են եռագոյն ժապաւէնը Հ·Մ·Ը·Մ·ի Իթալիի մասնաճիւղի պատկին վրայէն: Երեւի եռագոյնէն խուսափելու համար էր որ չէին հրաւիրած ոչ Ֆրանսացի, ոչ ալ ուրիշ օտար սպաներ եւ հիւրեր կամ թղթակիցներ, ինչպէս նաեւ զինուորական նուագախումբ մը, որ տարրական պահանջ էր:

× Կրօնական արարողութիւններէն վերջ դեղեցիկ ճառ մը խօսեցաւ Արսէն Ա· քահանայ, որ առաջուն եկեղեցին ալ խօսած էր, հոգեհանդիստի առթիւ: Բանախօսութեանցկարգին, ոտանաւոր ուղերձ մը կարդաց հայ - Հռոմէականներու հոգեւոր հովիւը, Մոնճեան վարդապետ, պանծացնելով Անդրանիկը իբրեւ յաւիտենական հերոս:

ԿՐՕՆ ՃԱՆՃՔԵԱՆ

Սահմանադիր ժողովին բացումը

Երէկ, երեքշաբթի, տեղի ունեցաւ Սահմանադիր Ժողովին բացումը, ուանդակաւ արարողութեամբ, երեսփ· ժողովի սրահին մէջ որ լուսած էր Ֆրանսայի փլուզումէն ի վեր: Զօր· ու կօղ, առժամեայ կառավարութեան նախագահը եւ Պ· Քիւթօլի, երիցագոյն անդամը (84 տարեկան) ժողովարահ մտան հանրապետական պահակներու շարքին մէջ: Զօրավարը կառավարութեան հրաժարականը պիտի ներկայացնէ դիւանին ընտրութենէն անմիջապէս վերջը, դառնալով պարզ քաղաքացի: Տարակոյս չկայ թէ նորէն իրեն պիտի յանձնուի նոր դահլիճին կազմութիւնը:

Ի՞նչպէս պիտի նստին Սահմանադիր Ժողովին անդամները: Ֆրանսական աւանդութեամբ, բոլոր ձախակողմեան պատգամաւորները կը նստին սրահին ձախ կողմը, իսկ աջերը՝ աջ: Արդ, ընկերվարականները, Համայնավարները, Հանրապետական Ժողովրդականները (M. R. P.) որ կաթոլիկներու ձախ թեւը կը ներկայացնեն եւ արմատականները բոլորն ալ յայտարարած են թէ՝ պիտի նստին սրահին ձախ կողմը: Եւ բաւարար տեղ չկայ, այդ բոլոր ձախերը տեղաւորելու համար: Ուրեմն վէճ պիտի ծագի աթոռի համար, եթէ վերջին պահուն մէկին համբայ մը չդանուի:

Ի՞ՆՉՊԷՍ ՊԻՏԻ ԿԱԶՄՈՒԻ ՆՈՐ ԴԱՀԼԻՃԸ

Սահմանադիր Ժողովին դումարումով, կը սկսի Չորրորդ Հանրապետութեան շրջանը: Ժողովին առաջին գործը պիտի ըլլայ մշակել նոր Սահմանադրութիւնը, քանի որ ինքնին գազրած է 1875ի Սահմանադրութիւնը, իբրեւ հետեւանք հոկտեմբեր 21ի ընտրութեանց: Զօր· ու կօղ առժամեայ կառավարութեան գլուխը կը գտնուի 1940 յունիս 18էն ի վեր: Երբ դահլիճին հրաժարականը ներկայացնէ, ժողովը պիտի խնդրէ վարել ընթացիկ գործերը, մինչեւ նոր կառավարութեան կազմութիւնը:

Ընտրութիւնները տատնդելէ վերջ, հինգշաբթի օր պիտի կարդան տեղեկագիրը, յետոյ պիտի կատարուի նախագահին ընտրութիւնը: Իբրեւ Ա· նախագահ հաւանական թեկնածու կը համարուի Պ· Ֆելիքս Կուէն, ընկերվարական, որ նախագահն էր խորհրդարանական ժողովին:

Ձախակողմեան հոսանքներու ծրագիրը ընկերվարական կուսակցութեանց կողմէ երէկ յանձնուեցաւ Հանրապետական - Ժողովրդական Շարժումին, համախորհուրդ համայնավար կուսակցութեան հետ: Ընդհանուր կարծիքն այն է թէ եթէ յաղթական հոսանքները պիտի համաձայնին, միասին կազմելու համար նոր դահլիճը, նախագահութեամբ զօր· ու կօղի:

Թուրքիա եւ Նեղուցներու խնդիրը

Le Monde թղթակիցը չահեկան տեղեկութիւններ կը հաղորդէ Անդարայէն, Նեղուցներու հարցին եւ առ հասարակ Թուրքիոյ դիրքի մասին: Ցիշելով Թուրքեւոուս բարեկամութեան դաշնագրին դադարումը, որ տեղի կ'ունենայ վաղը, հինգշաբթի, թղթակիցը կը գրէ թէ Նեղուցներու խնդիրը քննուած է Փոցտամի ժողովին մէջ: Այն ատեն Մ· Նահանգներ առաջարկեր են միջազգայնացնել Նեղուցները, ինչպէս եւ Դանուբը, Հենոր եւն·: Ցետոյ իրենց միտքը փոխած եւ առաջարկած են փակել Նեղուցները, միայն Մ· Միութեան մարտանաւերուն իրաւունք տալով անցնիլ պատերազմի թէ խաղաղութեան առեն, առանց նահմանափակելու տարողութիւնը: Ուրեմն; պատերազմի առեն միւս պետութեանց մարտանաւերը պիտի չկրնան Սեւ Ծով մտնել: Ի՞նչ է Ռուսիոյ դիրքը, այս առաջարկին հանդէպ: Վերջերս Մոսկուայի զործակալութիւնը, առանց խօսելու միջազգայնացման մասին, դիտել կուտար թէ Նեղուցներու նոր պայմանագիրը չի համապատասխաներ ներկայ պայմաններուն: Կը նշանակէ թէ Մ· Միութիւնը չէ փոխած իր դիրքը եւ հաստատ կը մնայ իր պահանջին վրայ,— ռազմական խարիսխներ ապահովել Նեղուցներուն վրայ:

Ամէն պարագայի մէջ, երեք Մեծերը անջատ բանակցութիւններ պիտի կատարեն Թուրքիոյ հետ, եւ ամերիկեան կառավարութիւնը արդէն ծանուցած է Անդարայի դեսպանին միջոցաւ: Հեռագրի մը համաձայն, Մ· Նահանգները հասկցուցած է թէ չեն կրնար համաձայնիլ եւ է առաջարկի որ կրնայ վնասել Թուրքիոյ անկախութեան, գերիշխանութեան եւ հողային ամբողջութեան:

ԳԵՐՄԱՆԻՈՑ ՄԷՋ կեդրոնական կառավարութիւն մը հաստատելու ձեռնարկած են երեք Մեծերը, հակառակ Ֆրանսայի ընդդիմութեան: Այս վերջինը կը մերժէ մասնակցիլ, մինչեւ որ չկարգադրուի Հռենոսի եւ Ռուրի շրջաններուն խնդիրը (անջատում եւ միջազգայնացում):

ՊԱՏԵՐԱԶՄԻ ՈՃԲԱԳՈՐԾՆԵՐՈՒՆ դասը պիտի չյետաձգուի, համաձայն նոր տեղեկութեանց: Ուրեմն տեղի պիտի ունենայ նոյ· 20ին:

Սայաթ Նովայի յիշատակին

Հայաստանէն վերջ փարիզն ալ ոտնից յիշատակը աննման աչուղին՝ Սայաթ Նովայի՝ որուն մահուան 150ամեակը կը լրանայ այս տարի: Հանդէսը կազմակերպած էր Հայ Գրողներու Ընկերութիւնը, նախագահութեամբ՝ Պ. Արշակ Զօպանեանի, որ կարճ բանախօսութեամբ մը բացատրեց թէ մեծ աչուղին կեանքը կ'ընդգրկէ ամբողջ 18րդ դարը: Թէեւ ծննդեան թուականը չատ որոշ չէ, սակայն կը կարծուի թէ ծնած ըլլայ 1712ին եւ մեռած 1795ին Թիֆլիսի մէջ: Սայաթ Նովա եղած է Կովկասցի աչուղ մը, դրելով հայերէն, վրացերէն եւ թուրքերէն: Կը կարծուէր որ հայերէն երգերը 46 հատ էին, բայց յետոյ 8 տաղեր եւս գտնուեցան Աչուղ Ջիւանիի որդի Թարեզին Լեւոնեանի կողմէ, որ Մ. Հայաստանի մէջ զեղեցիկ տպագրութեամբ մը լոյս ընծայած է բոլոր տաղերը: Սայաթ Նովայի գործերուն առաջին հրատարակութիւնը եղած է Գէորգ Հախվերտեանի կողմէ Մոսկուայի մէջ, համալից ուսումնասիրութեամբ մը: Սայաթ Նովայի թուրքերէն եւ վրացերէն տաղերը անտիպ են տակաւին: Կը կարծուէր թէ Սայաթ Նովա անունը կը նշանակէ երգերու որնորդ, սակայն ասիկա ենթադրութիւն մըն է: Գ. Լեւոնեան կ'ըսէ թէ պարզապէս կը նշանակէ Սայաթեան Ճարտարութիւն: Աբհետով Ջուլհակ, իր կենդանութեան մեծ համբաւ վայելած է իբրեւ աչուղ պակաս յետոյ մոռցուած է: Յովհաննէս Թումանեան մեծ հակազդուութեամբ եւ համոզութեամբ պարզած է անոր կեանքն ու գործը: Սայաթ Նովայի տաղերուն մէջ կը նշմարուի պարսիկ երաժշտութեան ազդեցութիւնը, որովհետեւ անոր տաղանդը զուտ հայկական միջավայրի մէջ չէր որ կազմուեցաւ:

Կովկասի մէջ իր մեծ հռչակը գարձուց զինք վրաց թագաւորներու պալատական աչուղը: (ՀՄԲ.— Ուրիշ մանրամասնութիւններ կարդալ երկկ եւ այսօր հրատարակուած գրութեան մէջ):

Հանդէսին զեղարուեստական մասը սկսաւ Տիկին Ա. Սարգիսեանի արտասանութեամբ: Հասկնալի գարձնելու համար Սայաթ Նովայի տաղերը, Տիկինը նախ բացատրեց անծանօթ մասերը ու յետոյ իսր զգացումով արտասանեց «Աչխարումս ախ չեմ քաչի» եւ «Մի խօսք ունիմ իլթիմադով»: Օր. Հայկանուշ Թորոսեան վարպետի ինքնավերատահութեամբ երգեց «Ես քու գիմէքըր չեմ գիտի», «Դուն էն գլխէն իմասուն ես» (դաշնաւորում Բարխուդարեանի), «Ո՞ւստի կուգաս, գարիպ բըլբուլ (դաշնաւորում Սպենդիարեանի): Օր. Իրիս Պիւլպիւլեանի հայկական տարազը հաճելի անակնկալ մըն էր: Հայ հարսնուկ մը գարճած, երգեց «Մի խօսք ունիմ իլթիմադով», «Բիլբուլի հետ լաց իս էլի» եւ «Ի՞նչ կոնիմ հեքիմըն, ի՞նչ կոնիմ ջարէն» զոր կրկնեց հանդիսականներուն ծափերուն տակ: Թաւիսա Գարեգին Օհանեանեան նուագեց Թառի վրայ փոխադրելով մեզ հետո՞ւ հետո՞ւ, հայրենի աչխարհը: Պ. Մ. Ազնաւուրեան Թառի ընկերակցութեամբ աչուղական չէջտով երգեց «Բարով տեսայ իմ սիրական», «Բարի թաւուրը», այնքան հարազատ, որ «Սայաթ Նովեան» հնաոյթ երկսեռ հայ պատանիներուն երիտասարդներուն հետաքրքրութիւն մը բուն գրգռմը տուաւ: Հանդիսականներու բուռն ծափերը չէին ձգեր որ երգիչը հեռանար բեմէն: Երգերուն յաջորդեցին շնորհալի պարուհի Ռէյժին Օհանեանեանի հեզահնչուն եւ թեթեւաոտ պարերը ընկերակցութեամբ իր հօր՝ Գարեգինի Թառին եւ փոքրիկ քրոջը «տաֆ»ին: Պարեց «Դիլիջան» եւ «Նազպարը» այնքան վարպետօրէն եւ արտայայտիչ չարժումներով որ կը զգայիր թէ Ռէյժին խորապէս ըմբռնած է պարի հոգին: Սրահը ամբողջովին լեցուած էր:

Երջուն թղթակից

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՂՈՎ

ԲՈԼՇԵՒԻԿԵԱՆ ՑԵՂԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ 28րդ տարեդարձր պիտի տօնուի այսօր, 7 Նոյեմբեր: Ա՛յս առթիւ տեղի պիտի ունենայ ուանդական զօրահանդէսը Մոսկուայի Կարմիր Հրապարակին վրայ: Անգլ. թերթերը կը գրեն թէ այս առթիւ 54 նշանախօսքեր կը գարդարեն խորհրդային թերթերու ամբողջ մէկ էջը: Երեք նշանախօսքեր կը վերաբերին Մ. Նահանդները եւ միւս գաչնակիցները, երեք նշանախօսքեր կ'ողջունեն աչխարհի խաղաղութիւնը, երեք հատ՝ զօրացրումը եւ պատերազմէ հերոսները, երեք նշանախօսքեր կը պանծացնեն խորհրդային առմանադրութիւնը, 32 նշանախօսքեր կը հրաւիրեն նուիրուիլ վերաչինութեան եւ ընկերվարութեան կառուցման: Ծօսք չկայ Կոմինտէրնի, աչխարհակալութեան, գաղթավայրերու, օտար աչխատաւոր բազմութեանց եւն. մասին որոնք պատերազմէն առաջ այն տեղ կը գրաւէին տօնական նշանախօսքերուն մէջ: կարճ խօսքով, կուսակցութիւնը կը թելադրէ նախ «իրենց պարտէզր մչակել»:

ՀԱՎՈՒի մէջ բռնութիւններ կատարուած ըլլալով, ամերիկեան եւ անգլիական հրամանատարները պիտի զինուորներուն արգիլեցին յաճախել սրճարանները, ճաչարանները, կապելանները եւ ուրիչ զբօսարաններ: Թերթերը կը գրեն թէ 9 օրէ ի վեր ամէն գիչեր գէպքեր կը պատահէին, նեղելով ժողովուրդը:

91 ՏԱՐԵԿԱՆ անգլիացի մը հարցնու կը վերաբերի, ազգ մը հրատարակելով թերթերուն մէջ: Ներկայացան 75 թեկնածուներ, որոնց մէկին ընտրելէ առանց տեսած ըլլալու,— այրի մը որ ունի չորս ամուսնացած զաւակներ:

ՊԱՂԵՍՏԻՆԻ ԽՆԴԻՐԸ կարգադրելու համար, Անգլիոյ վարչապետը Մ. Նահանդներու նախագահին աջակցութիւնը պիտի խնդրէ: Կը կարծուի թէ պիտի առաջարկէ Միացեալ Ազգերու կազմակերպութիւնը հսկողութիւն պաղեստինի վրայ:

ՀՈՒՆԴԱՐԻՈՑ մանր կալուածատէրերը չահեցան քուներու 50 առ հարիւրը, փչեթայի ընտրութեանց մէջ, ընկերվարականները՝ 25 առ հարիւր, համայնավարները՝ 21 առ հարիւր եւն.:

ՄՈՍԿՈՒԱՑԻՆ կը հեռագրեն թէ լուծուեցան երկու գերման կազմակերպութիւններ, « Ազատ Գերմանիա» եւ «Գերման Սպանիոյ Միութիւն», որ կազմուած էին Սթալինկրատի պարտութենէն վերջը:

ՌՈՒԲԷՆ ՄԱՐՏԻՐՈՍՈՎ անուն միջազգային ախոյեան մը սպանուած է Լոնտոն, կռիւի մը մէջ: Զերբակալուած են երկու լեհ գինուորներ:

ԳԱՀԻՐԷի ԵՒ ԱՂԵՔՍԱՆԴՐԻՈՑ մէջ կացութիւնը պղտոր է տակաւին: Աւելի քան հազար հոգի ձերբակալուած են, վերջին դէպքերուն հետեւանքով:

ՌՈՒՍԵՐԸ 3 ՄԻԼԻՈՆ ԶԻՆՈՒՈՐ կը պահեն Պեհեմիոյ լեռներուն եւ Սեւ Ծովու միջեւ, համաձայն Լոնտոնի թերթերուն քաղած տեղեկութեանց: Միայն Աւստրիոյ մէջ ունին 600.000 — 750.000 գինուոր, մէկ միլիոնէն մինչեւ 1.200.000 գինուոր Հունգարիոյ մէջ, ուրիչ 1 միլիոն՝ Ռումանիոյ եւ մօտ կէս միլիոն՝ Պուլկարիոյ մէջ:

ԱՐԱԲԻՈՑ Թագաւորը, Իպնը Սուուտ, պատյար մը պիտի կատարէ Մօտաւոր Արեւելքի մէջ, այցելելով Եգիպտոս, Լիբանան եւ Թուրքիա: Մեծ կարեւորութիւն կ'ընծայուի այս այցելութեան, նկատի առնելով Մօտաւոր Արեւելքի կացութիւնը, կ'ըսուի թէ Իրաքի նախորդ վարչապետը, Նուրի փաչա, կը ջանայ խմբակցութիւն մը կազմել Կովկասի չուրջը, մասնակցութեամբ Իրաքի, Իրանի, Թուրքիոյ, Աֆղանիստանի եւ արաբական երկիրներու:

ՑՈՒՆԱՍՏԱՆԻ ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ քննելու համար Անգլիոյ արտաքին նախարարութիւնը ՍԷՅնք պիտի ղրկէ իր խորհրդականը: Լուր առնուած է թէ Ճանապահանի ներկայ վարչաձեւր տեսակ մը դիկտատուրա է, որով կարելի չէ ազատ ընտրութիւններ կատարել:

ԴԱՄԱՍԿՈՍԷն կը հեռագրեն թէ հականգլիական թռուցիկներ բաժնուած են: Պէյրութի փողոցներուն մէջ համայնավարական թռիչոր մը անգլիատէր թռչորի մը հանդիպելով, խռովութիւններ ծագած են: Մէկ հոգի մեռած, եօթը հոգի վիրաւորուած են:

Հ. Յ. Դ. ՓԱՐԻԶԻ «Եգիպտացի» կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր չրջանի բոլոր ընկերները, այս չարաթ իրիկուն, ժամը 8.30ին, ծանոթ հաւաքատեղին:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ Հայոց եկեղեցին, այս կիրակի, ողբացեալ հրապարակագիր եւ ուսուցիչ ՄԱՆՈՒԿ ԱՄԱԼԱՆԵԱՆի համար, նախաճեռնութեամբ իր զաւկին եւ փեսին, Տէր եւ Տիկին Ա. Պաամաճեանի: Կը հրաւիրուին իր յիչատակը յարգողները:

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ երիտ. Միութեան փարիզի չրջանը կազմակերպած բլլալով հայերէն լեզուի ուսուցման ձրի դասընթացքներ, կոչ կ'ուղղէ երկսեռ հայ պատանիներուն եւ երիտասարդներուն հետեւիլ այս դասընթացքներուն, որ տեղի կ'ունենան չարաթը երկու անգամ, չորեքչաբթի իրիկուն ժամը 6—7.30 եւ չարաթ կէսօրէ վերջ, ժամը 4—6, Սթիւտիօ-կլիմչահի մէջ, 19 rue Caumartin, Փարիզ:

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴի «Ռաֆֆի» խումբին Գ. դասախօսութիւնը՝ չորեքչաբթի, 7 Նոյեմբեր, ժամը իրիկուան 8.30ին, Սթիւտիօ Ալէմչահ, 19a Rue Caumartin: Դասախօս Պ. Հ. Զարդարեան: Նիւթ՝ «Ռաֆֆիի Ոգին», (չարունակութիւն նախորդ դասախօսութեան):

Ց. ՊԱՐՈՆԵԱՆի ՕՐ

Տաղանդաւոր ԵՐԳԻՉՈՒՀԻ ՑԱԿՈԲ ՊԱՐՈՆԵԱՆի մահուան չորսամեակը պիտի տօնուի կիրակի, 11 Նոյեմբեր, ժամը 3ին, Salle de Chimie մէջ, նախաճեռնութեամբ Ֆ. Հ. Ը. Միութեան Գեղարուեստական յանձնախումբին: Այս առթիւ Փարիզի Ազգ. Թատերախումբը պիտի ներկայացնէ ՄԵԾԱՊԱՏԻԻ ՄՈՒՐԱՑԿԱՆՆԵՐԸ:

«Դաչնակցութեան Օրը»

ԼԻՈՆի Մէջ նախաճեռնութեամբ վարանդեան կոմիտէի, այս չարաթ, 10 Նոյեմբեր, իրիկուան ժամը 8ին, 8 Victorien Sardou, François Coppée խաչահին մէջ, կը նախագահէ ընկեր ՎԱՐԴԱՆ ՋՈՒԼԼԻԵԱՆ, կը բանախօսէ ընկեր ՀՐԱՆՏ ԱԿՈՆԱՑԵԱՆ: Գեղարուեստական բաժինն կը մասնակցին յայտնի երգչուհի Օր. ԾՈՎԻՆԱՐ ՏԷՐ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ եւ ուրիչներ: Մուտքը ազատ է:

ՎԻԼՆի Մէջ, այս կիրակի, կէս օրէն վերջ ժամը 2.30ին, քաղաքապետարանի սրահին մէջ: Կը նախագահէ ընկեր Վ. ՋՈՒԼԼԻԵԱՆ, կը խօսին Տիկին Odette Միխայէլեան (Վալանսէն), ընկեր Հ. Ակոնեանեան՝ (Փարիզէն) եւ ընկերվարականներու ներկայացուցիչը: Գեղարուեստական խնամուած բաժին: Կ'երգէն Օր. Ծովինար Տէր Պետրոսեան եւ Տիկին Պերճուհի Ահարոնեան (Լիոնէն), կ'արտասանեն ընկերներ Մ. Մխրզ, Յ. Մաթոսեան եւ օր. Ս. Մաթոսեան: Գեղջկական պարեր եւ երգեր սանուհիներու կողմէ: Մուտքը ազատ է:

ՏԻՒՐՆի Մէջ՝ կիրակի իրիկուն, կը խօսի ընկեր ՀՐ. ԱԿՈՆԱՑԵԱՆ:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՖՈՒԹՊՈԼԻ ՑԱՋՈՂՈՒԹԻՒՆ

Այս կիրակի Մէզոն Ալֆորի մէջ Հ. Մ. Ը. Մ.ի փարթ ա'Թթալիի Ֆութպոլի խումբը, որ վերջերս կազմուեցաւ, մրցում մը կատարեց Մէզոն Ալֆորի Սթատ Միւնիսիփալ Ա. խումբին հետ եւ յաղթեց 0ի դէմ 3ով:

Հայ խումբին պաչտպանութիւնը չատ լաւ էր, բայց ամէնէն երիտասարդը փոչ՝ ամէնէն թոյլն էր, իսկ ամէնէն ծերը քափիթէնը՝ Գէորգ Զէնկինեան ամէնէն չատ վազողը: Ճարտակումը մինչեւ 6 մեթր լաւ էր, բայց անկէ անդին իրենք պիրենք կը կորանցնէին եւ վերջաւորութիւն չունէին, այս պատճառով երկու երեք նչանակէտ կորանցուցին: կօլերը յաջողցնողներն են Աբրիկեան եւ Համբարձումեան: Կը յուսանք որ ամէն կիրակի աւերի կարեւոր խումբերու հետ մրցելով նոր յաջողութիւններ կ'ունենան:— Տ. Տ.

CONFECTIONի ԿԱՐ ԿԱՐՈՂ բանուոր եւ բանուորուհիներ կը փնտուին Պ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆի աչխատանոցին մէջ: Լաւ վճարում, ինքնութեան թուղթի համար ալ կանոնաւոր սէրթիֆիքա կրնայ տալ: Հասցէ.— Mr. Manouguian, 86, Fbg St. Denis, Paris:

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ, 22—31 Սեպտ.

ՓԻԼԻՓՎԻԼ՝ Մխքայէլեան 750, ՓԱՐԻԶ՝ Տաուբեան 400, ՆԻՄ՝ Զօհեան 400, ՄՈՆԹՐԷՕԼ՝ Թորոսեան 750, Աստրեան 750, ՌՈՄԷՆՎԻԼ՝ Յակոբեան 400, ԹՈՒԼՈՆ՝ Լղկիւլեան 750, ՄԱՐՍԷՅԼ՝ Ս. Լուի Թադէոսեան 750, ԱՓԹ՝ Քէհեհեան 400, ԼԻ ՄԸ՝ Խաչիկեան 400, ԼԻ ՎԱՆ՝ Պետրոսեան 200, ՓԱՐԻԶ՝ Կէօզիւմեան 400, ՄԱՐՍԷՅԼ՝ Ս. Փերոմ Ժամկոչեան 200, ՊԱՆԵԼՕ՝ Մագմանեան 200, ԿՐԸՆՈՊԼ՝ Գործ. 1687.50, ԼԻՈՆ՝ Շ. (անունը եւ հասցէն չկրցանք կարդալ) 750, ԼԱ ԹԱԼՕՏԻԼ՝ Աչանեան 400, ՎԻԼՄՈՄՊԼԸ՝ Սիւնկիւճեան 200, ԼԱՆՍԼԷ՝ Մուրատեան 400, ՍԷՆԹ ԱՆԹՈՒԱՆ՝ Միւհէրդիճեան 610, ՔԱՇԱՆ՝ Երանեան 550, ՓԱՐԻԶ՝ Փանոսեան Ա. 400, ՌԻՒԵԼ՝ Մկըրտիչեան 400, ՆԻՄ՝ Մեսրոպեան 200, ՖՈՆԹԸՆԷԳ՝ Փափազեան 750, ՊԱՆԵԼՕ՝ Մելքոնեան 200, ՓԱՐԻԶ՝ Քիւրքճեան 400, ԻՄԻ՝ Ազգանաղ 400, ՓԱՐԻԶ՝ Պայթարեան 400, ՄԱՐՍԷՅԼ՝ Մալաեան 200, ՖՈՑԱՆՍ՝ Սարաքեան 400, ՎԵԼԻԶԻ՝ Սարաֆեան 400, ՍԻՎՐԱՆ՝ Թորոսեան 200 ֆրանք:

(Շար.)

ԼԻՈՆ.— Հ. Յ. Դ. Վարանդեան կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները, այս հինգչաբթի, 8 Նոյեմբեր, իրիկուան ժամը 8.30ին, ընկերվարականներու սրահը, 14, Cours Lafayette: Ճշդապահ ըլլալ:

Հ. Յ. Դ. ՋԱՒԱՐԵԱՆ ենթակոմիտէին ընդհ. ժողովը՝ այս ուրբաթ իրիկուն, ժամը 8.30ին, Արմանեան սրահին մէջ:

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Պուլվար Օտտոյի Նոր Սերունդի «Մատիսեան» խումբին ընդհ. ժողովը՝ այս հինգչաբթի, 8 Նոյեմբեր, ժամը 8.30ին, սովորական հաւաքատեղին:

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԵՐԻՏ. ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ կը կազմակերպէ գեղարուեստական մեծ հանդէս մը, Սալ Փլեյէլի չքեղ սրահին մէջ, կիրակի 18 Նոյեմբեր, ժամը 14ին, մասնակցութեամբ Էդիտ Պիաֆի Պետրոսեանի, Ռաֆֆի Պետրոսեանի, Լիտի Տէմիրճեանի, Օրքեսթր Ռէյմոն Վէրնէյի եւն.:

Le Gérant : H. AGONEYAN
Imprimerie DER-AGOPIAN, 17, Rue Damesme - 13e

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN FRANCE

HARATCH Fondé en 1924 R.C.S. 376.286

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13e)

Tél. : GOB. 15-70 — C. C. P. Paris 1678-63

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ.— Տար. 750, 6ամս. 400, 3ամս. 200 ֆրանք:

Jeudi 8 Novembre 1945 Հինգշաբթի 8 Նոյեմբեր

Թ. ՏԱՐԻ — 17e Année N° 4552-Նոր շրջան թիւ 181 Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ ԳԻՆ՝ 3 Ֆր.

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ԾԱՊԼՎԱՐԸ ԿԸ ԾԱՂԿԻ

Ցաճախ հարց կուտանք,— եթէ օր մը մէկուն խելքին փչէ առաջարկել որ երեւանի հայերէնը կամ ուղղագրութիւնը զործածուի Արտասահմանի մէջ ալ, իրրեւ պետական օրէնք, ի՞նչ պիտի ը՞ նենք:

Բողոքել՝ համաձայն պիտի դառնար «հակա - հայաստանեան կամ հակախորհրդային վարքա - դիծ» վարելու, ինչպէս կ'ըսեն: Համակերպիլ՝ պիտի նշանակէր խաչ քաշել ժողովրդապետու - թեան, մարքի անկախութեան, Արտասահմանի սարրական ինքնավարութեան վրայ: Պիտի նշա - նակէր դառնալ հասարակ հօտ:

Մեր չար բախտէն, այլեւս ենթադրութեան մը առջեւ չէ որ կը զտնուինք: «Հաւատարիմնե - րը» զործի ձեռնարկած են արդէն:

Կարդացէք եւ պատմեցէք իրարու: Հայկպի « Եփրատ »ն է որ կը հաղորդէ (ոամկավար):

— « Պուլկարահայ փոխրամասնութեանց Ա - ժամեայ Կոմիտէն վաւերացուցած է ուսուցչական համագումարին որոշումը, պուլկարահայ զաղու - թին մէջ ես հայերէն լեզուի նոր ուղղագրութիւնը որդեգրելու: Սոփիա հրատարակուող պաշտօնա - կից մը՝ Երեւան, արդէն սկսած է մասամբ կիրարկել տրուած որոշումը, Հայաստանեան լուրերու եւ յօդուածներու հրատարակութեան ժամանակ: Որոշ թուականէ մը վերջ, Պուլկարիոյ հայ ազգա - յին բոլոր հաստատութիւնները պիտի կիրարկեն նոր ուղղագրութիւնը: (Ազդարար, 6 Հոկտ.):

Խոստովանինք հրապարակաւ,— ո՛ր եւ է ատոյգ լուր չունինք ոչ Պուլկարիայէն, ոչ ալ Ռու - մանիայէն: Գիտենք որ, երկու զաղութներուն մէջ ալ «նոր մարդիկ» ապստրէզ իջած, տիրարար ձեռք առած են ազգային զործերը, օգտուելով օր - ուան հովերէն:

Ոչքան լաւ ենք, անանք ակռ-ատիրականն են ոչ միայն ազգ· հաստատութեանց, այլեւ անոնց հարստութեանց, զանազան կուսակցութեանց ա - կումբներուն եւ զոյքերուն: Կոտրել - թափելու, ամէն քան իրենց կարճ կանգունին համաձայն չա - փել - ձեւելու չջլան մըն է որ կը բոլորէն: Նորօրի - նակ Ծապլվար մը, ուր կղերականներ ալ ջուր կու - տան Ջաղացքին:

Եւ ահաւասիկ առաջին արդիւնքը,— Երեւան - եան ուղղագրութիւն: Ձիշդ այն պահուն, երբ Ե - րեւանը ինք նահանջ մը կը փորձէ, մասնակի բա - րեփոխում մը կատարելով, քանի տարի վերջը:

Ոչ խնդալու տրամադրութիւն ունինք, ոչ ալ մանաւանդ վիճելու:

Պատկերը այնքան վրդովիչ է որ, ծիծաղը ինքնին կը սառի դէմքիդ վրայ: Իսկ վիճիլ՝ պիտի նշանակէր ջուր ծեծել: Մարդիկ սորված – փորիկ բանաձեւեր ունին, եւ «խօսք չեն ուզեր»:

Ոչի՛նչ· Թող մեր տարրական պարտքն ըլլայ հրապարակաւ պոռալ իրենց երեսին,— երիցս երանեալ տարուկներ եւ սոփեաններ, որ ճամբայ կը բանաք նոր քաոսի մը: Ո՞ւր սորվեցաք հայերէ - նը, եւ մանաւանդ այդ բարբարոս ուղղագրութիւ - նը, որ ոչ իսկ նորութեան հրապոյրն ունի: Եւ ա - պահովարարներեանի մէջ ալ ծիծաղ պիտի չարժէ:

Մեզի համար դժուար է հաւատալ թէ՝ յեղա - փոխական իշխանութիւն մը կրնայ հաճելի զտնել ամէն կապկութիւն: Մանաւանդ երբ ինքն ալ ձեռ - նարկած է վերաքննելու այդ անճոռնի ուղղա - գրութիւնը :

Ա· Հայաստանը սիրել, օգնել անոր զարգաց - ման, սերտ կապեր հաստատել մշակոյթի գետնին վրայ՝ չի նշանակեր կորսնցնել խորհելու եւ զոր - ծելու անկախութիւնը: Չի նշանակեր սողալ, գծնիլ, հաւատարմութիւնը չփոթել ստրկամտու - թեան եւ ասիական հաճոյակատարութեան հետ:

Մէկ միլիոն ենք, արմատախիլ եւ ցիրուցան : Երեւանը ինք թելադրեց որ մենք մեր ձեռքով հե - ռացնդենք մեր Դատը :

Երբ հրապարակաւ կը ճանչնան այս տարրա - կան իրաւունքը, քաղաքական գետնի վրայ, ուր պէտք ունինք իրենց աջակցութեան, ի՞նչպէս կըր - նան պահանջել որ ծապլվարական մարզանքներ կատարենք մշակոյթի ճակատին վրայ: Ճակատ մը ուր ոչ թէ սորվելիք, այլ յաճախ սորվեցնելիք բաներ ունինք: Եւ չա՛տ ու շատ բաներ, դժբախ - տաբար :

Ուղղագրութենէն վերջ, ճամբան շատ երկար չէ, «ռեսպուբլիկա»ները, «պարտիա»ները, «ռէ - վոլիւցիա»ները եւ ուրիշ «օյինպազութիւն»ներ ալ արտասահման փոխադրելու համար:

Շ.

Սայաթ - Նովա

(Մահուան **150**ամեակին առթիւ)

(Բ· եւ վերջին մաս)

Սայաթ Նովա Վրաց Թագաւորին աչուղը կը մնայ մինչեւ 1750 կամ քիչ մը աւելի: Ու օր մը յանկարծ Թագաւորը կը զայրանայ իր դէմ եւ կը հրամայէ «դուրս կորսուիլ պալատէն»: Վտարման պատճառը անծանօթ կը մնայ: Հետագային Սա - յաթ Նովա իր վրացերէն մէկ երգին մէջ հետեւեալ ակնարկութիւնը կ'ընէ Թագաւորին·

Է՛յ դու պղտորուած կուր՝ Արաքս վտակով ,
Ես ձեզ չեմ դիմանայ հազար սաքարով :
Ուրիշ առթիւ, Թուրքերէն երգի մը մէջ՝
Սայաթ Նովա դիներնա իմիթար էթմազ ,—
Էրմէնի տուր : (Սայաթ Նովա հաւատիր չուրա - ւար, Հայ է):

Ասիկա երկրորդ եւ անառարկելի ապացոյցն է, որ Սայաթ Նովա ոչ Վրացի է եւ ոչ ալ Թուրք:

Պալատէն մեկնած առեն զրուած վրացերէն երգի մը մէջ նշանակելի է հետեւեալ քառեակը·

Թո՛ղ ինձ ազատ, վատ մարդ լինել չեմ ուզում ,
Էս աշխարհում փարթամ ապրիլ չեմ ուզում ,
Ինձ մօտ մի վատ խօսք ասելը չեմ ուզում ,
Ոսմիկ եմ, իշխան դառնալ չեմ ուզում :

Սայաթ Նովա, այլեւս յափրացած մէջլիսնե - րու, կերուխումներու եւ զուարճութեանց կենցա - ղէն, նաեւ մարդոցմէն դառնացած՝ կը զառնայ հոգեւորական կախէթի կոխ ուսանին: Պնդողներ կան սակայն, որ Սայաթ Նովա ո՛ եւ է առեն չէ կրնացած աշխարհիկ կեանքէն, եւ իր քահանա - յացումը տեղի ունեցած է բռնութեան տակ: Վրա - ցի բանաստէր Գէորգի Լիսնիձէի կարծիքով՝ Վրաց Թագաւորի զաղտնի մասնակցութեամբ եղած է ա - սիկա: Իր քահանայութեան անունն էր Տէր Ստե - փան :

Մինչեւ 1768 իսկմամօրէն կը կատարէ հոգեւոր հովիւի իր պաշտօնը: Այս թուականին, երբ կը մեռնի իր կինը, զոր չատ կը սիրէր, վշտահար եւ «բեզարած», կ'երթայ Հաղպատի վանքը, կը զառ - նայ աբեղայ եւ հոն կը մնայ քանեւհինդ տարի չարունակ:

Երբեմն, վերյիչելով իր անցեալ փայլուն օ - րերը, Թիֆլիսի զուարճասէր «խալխը» (ժողո - վուրդը), «մէջլիսներու զոզալները» (հաւաքոյթ - ներու զեղուհիները) եւ Ֆամանչան, սազը, ըմպե - լին եւայլն, կարծես կը զղջայ կուսակրօն զառնա - լուն: Այդ կը տեսնենք իր վրացերէն երգերէն մէ - կուն մէջ.—

Բրինձ էի, գարի լինելն ի՞նչիս էր պէտք ,
Ես ադաւնի, լորի լինելն ինչի՞ս էրպէտք ,
Աշխարհական էի ,Ֆահաճայանալն ինչի՞ս էրպէտք ,
Զըխմանամ Ֆիլիսատան ,— Դոնմանամ խա - պէտք :

1795ի աշնան, Աղա Մէհմէտ Խան Պարսկաս - տանէն կը քալէ Վրաստանի վրայ: Սայաթ Նովա Հաղպատի մէջ այս արշաւանքի լուրն առնելով՝ կը փութայ ապաստանիլ Թիֆլիս, իր զաւակները դրկելով Մոզոկ: Աղա Մէհմէտի զօրքը կը մտնէ Թիֆլիս, կը կողոպտէ, կ'ասպատակէ եւ կրակի կուտայ քաղաքը: Սայաթ Նովա, արդէն 82ամեայ ծերունի, ապաստանած է Բերդի Ս· Գէորգ եկե - ղեցիին մէջ: Թշնամին կը մտնէ նաեւ եկեղեցին : Կը հրամայէ Սայաթ Նովայի զուրս հլլել եկեղե - ցիէն եւ ուրանալ իր կրօնքը՝ ողջ մնալու համար : Սայաթ Նովա կը պատասխանէ ·—

Զըխմանամ Ֆիլիսատան, — Դոնմանամ Խա - տան : (Չեմ ելլեր եկեղեցիէն,— Չեմ դառնար Ցի - սուսէն):

Այս պատասխանը կը փութացնէ իր նահատա - կութիւնը: Իր մարմինը կ'ամփոփուի նոյն եկե - ղեցիին պատին տակ: Իսկ 1914ին Թիֆլիսի Հայ Գրողներու Ընկերութիւնը անոր չիրմին վրայ չի - նել կուտայ զեղեցիկ մահարձան մը:

Սայաթ Նովայէն մեզի կը հասնին երկու հա - տոր (դաւթար), որոնց մէջ ամփոփուած է իր երգերուն եւ խաղերուն մեծ մասը: Այդ դավթար - ներէն առաջինը զրուած է հեղինակին կողմէ եւ կը պարունակէ Թուրքերէն երգեր հայերէն տառերով եւ հայերէն երգեր վրացերէն տառերով: Ասիկա կը զտնուի Երեւանի Կուլտուր- Պատմական Թան - զարանին մէջ:

Երկրորդը ընդօրինակուած է Սայաթ Նովայի որդի Օհանի կողմէ 1823ին եւ կը պարունակէ Թուրքերէն, վրացերէն եւ հայերէն երգեր, բոլորն ալ վրացերէն տառերով զրուած: Սայաթ Նովայի զրի առնուած բոլոր երգերուն Թիւն է երկու հա - րիւր ինը· ասոնցմէ հարիւր տասնեւհինգը՝ Թուր -

Սահմանադիր ժողովը եւ նոր դահլիճը

Երեքշաբթի օր, Սահմանադիր ժողովին բաց - ման առթիւ, առաջադահ նախազահը — երիցա - զոյն անդամ Փիլթոլի կարգաց զօր· ը որ կ'ելլի մէկ կարճ նամակը, որ կ'ըսէր թէ դիւանին կազմութե - նէն անմիջապէս վերջը իր նախազահած առաջա - եայ կառավարութիւնը վերջացած պիտի նկատէ իր պաշտօնը: «Այսպէս Ֆրանսայի յաղթանակին եւ ժողովուրդի դերիշխանութեան վերահաստատա - ման չնորհիւ, պիտի կրնայ իր իշխանութիւնը յանձնել ազգին ներկայացուցիչներուն, ինչպէս կը յուսար միշտ: (Բուռն ծափեր): Առաջադահ կա - ռավարութիւնը պիտի չարունակէ վարել ընթացիկ գործերը, մինչեւ որ կազմուի իր յաջորդը, հա - մաձայն հոկտեմբեր 21ին ժողովուրդին կողմէ քուէարկուած պետական օրէնքին»:

Նիսաը բացուած առեն, երբ զօր· ը կու ներս կը մտնէր ընկերակցութեամբ Պ· Փիլթոլիի (84 տարեկան), ողջունուեցաւ որոտընդոստ ծափերով որոնք տեւեցին մօտ տասը վայրկեան: Առաջադահ նախագահին ճառէն վերջը, զօրավարը մեկնեցաւ, եւ ժողովը զբաղեցաւ նախապատրաստական աշ - խատանքներով: Այսօր, հինգշաբթի, պիտի վա - ւերացուին ընտրութիւնները: Վաղը պիտի ընտ - րուի դիւանը, իսկ չարաթ օր՝ նոր վարչապետը, որ անմոտարակոյս պիտի ըլլայ զօր· ը կու:

Նախագահ Փիլթոլի իր բացման ճառին մէջ յիշելէ վերջ 1940էն ի վեր պատահած դէպքերը, պարզեց Սահմանադիր ժողովին պարտականու - թիւնները,— օրէնքներուն մէջ ներմուծել «նորը եւ բանաւորը»· (Զօր· ը կու բանաձեւը): «Ժո - ղովուրդը խօսեցաւ եւ հաստատեց թէ Ֆրանսան դէպի ձախ կ'երթայ: Ֆրանսան պէտք է ունենայ ոչ միայն քաղաքական, այլեւ տնտեսական եւ խի - զախօրէն ընկերային ժողովրդապետութիւն մը: Ուշադրութիւն ընենք որ բանաւորութիւնը յաճախ մէջտեղ չդրուի անոնց դէմ որ նորը կ'ուզեն: Ու - շադրութիւն ընենք որ չատ մը Ֆրանսացիներու համար բանաւորը յաճախ չնոյնանայ հինին հետ, այն կարդուսարքին հետ որ զոյութիւն ունէր մօ - տաւոր կամ հեռաւոր անցեալին մէջ»:

Ժողովին տրամադրութիւնները կ'արտայայ - տուէին ծափահարելով ճառին այս կամ այն մա - սը: Այսպէս, երբ նախագահը կը քննադատէր Ֆրանսական բանակը, ձախերը ուժգնօրէն կը ծա - փահարէին: Երբ կը փառաբանէր զօր· ը կօլը, Հանրապետական - Ժողովրդական ներկայացու - ցիչները եւ չափաւորները կը ծափահարէին նոյն ուժգնութեամբ: Նախագահը չարունակեց·

— « Այլեւս չքմեղանք չհայ վարանումներու եւ ձգձգումներու համար: Հասած է ժամը յան - դուգն գործունէութեան: Ֆրանսայի ժողովուրդը իր յոյսը դրած է ձեր քաջութեան վրայ, ձեր սահ - մանադրական եւ օրէնսդրական գործով ապահո - վելու համար Ֆրանսայի ապագան»:

Անդրադառնալով արտաքին քաղաքականու - թեան, նախագահը յիշեցուց թէ «այնպիսի առեն մը երբ օդանաւերը ովկիանոսները կը կտրեն կ'անցնին քանի մը ժամէն, երբ առանց առաջնոր - դի ռումբեր կը սուրան ճեղքելով երկինքը, երբ հիւլէ - ռումբը հնարուած է, այլեւս ոչ մէկուն համար չկայ ապահովութիւն մը հիմնուած՝ բնա - կան սահմաններու վրայ: Ցիշեցէք թէ այլեւս պատերազմը չի կրնար սահմանափակուիլ երկու ազգերու մէջեւ, թէ բոլոր ընդհարումները, եթէ դժբախտաբար պատահին, պիտի ըլլան համաշ - խարհային, հետեւաբար, ո եւ է ազգի համար ա - պահովութիւնը կրնայ ըլլալ միայն համաշխարհա - յին կազմակերպութեամբ»:

× Ժողովասրահին մէջ համայնավարները նստած էին ձայրագոյն ձախակողմը, յետոյ կու - դային ընկերվարականները եւ արմատականները : Ձախակողմեան կաթոլիկներու նոր եւ հզօր հո - սանքին՝ Հանրապետական - Ժողովրդական Շար - ժումի ներկայացուցիչները տիպուած էին զրա - ւել կեդրոնը, տհաճութեամբ: Ձախաւորները կը զտնուէին աջ կողմը:

Ձախերու պատուիրակութեան քաղաքական , ընկերային եւ տնտեսական ծրագիրը հիմ պիտի ծառայէ նոր կառավարութեան ուղեգծին, երբ ըն - դունուի Հանր· - Ժողովրդական Շարժումին կողմէ: Համայնավարները եւ ընկերվարականները համաձայն են վարչապետութիւնը յանձնելու զօր· ը կօլի, պայմանաւ որ նախապէս ընդունի իրենց ծրագիրը: Բայց զօրավարը տրամադիր չէ այդպի - սի պայման ընդունելու, եւ կ'ուզէ որ զործադիր իշխանութիւնը զործէ համաձայն որոշ ծրագրի մը, համախորհուրդ քաղաքական կուսակցու - քերէն, վեթռունը՝ հայերէն եւ երեսունըչորսը՝ վրացերէն են:

Հայերէն երգերը լոյս տեսած են չատ անգամ - ներ, 1752ին, 1914ին, 1932ին, 1935ին, Թիֆլիս եւ Երեւան, 1931ին՝ Պէյրութ: Անդրկովկասեան եր - կու հրատարակութիւնները եղած են խորհրդահայ ուղղագրութեամբ :

Սայաթ Նովայի հայերէն երգերէն մեծ մասին մէջ ձայնագրութիւնը կարելի եղած է ձեռք ձգել, աւանդաբար կամ վերամշակումով:

Հ· Ծ·

Յակոբիկին զայրոյթը

—o—

Պէյօղլուցի (Բերա) կալուածական յանձնա-
կատար Պ. Յակոբ Ա.թաստէվ, «Ազդակ»ի 5 Հոկտ.ի
թիւին մէջ հրատարակած է «Թրքահայու մը պա-
տասխանը՝ արտասահմանի Հայերուն»: Իր սրտա-
ղեղ տողերուն մէջ, ահաւասիկ ամփոփումը Պ.
Յակոբիկի ընդվզումի ձայնին.

— « Երկու օրը անգամ մը, մեր թերթերը ար-
ձագանգ կը հանդիսանան տգեղ, անտրամաբանա-
կան ու թշնամական քարոզութիւններուն : —
Այս ինչ կամ այնինչ Հայ Կոմիտէն դիմած է Երեք-
ներուն, միւս օր ալ Հինդերուն : Ինչի խայթ կը
զգանք, երբ կը կարդանք որ իբր թէ մեզ կը մեղ-
քընան, իբր թէ ապահովութեան մէջ չէ մեր
կեանքը, եւայլն, եւայլն: Արտասահմանի մէջ,
միայն իրենց անհատական ցանկութիւններուն
հետամուտ կարդ մը արկածախնդիրներ Նիւ Եորքի
Հայ Ազգ. Կոմիտէի կամ այնինչ Մխիթեան անուա-
նին տակ կծկուած, կը խօսին մեր անունով եւ մեր
չահերու (!) սիրոյն,— կարծես մենք իրաւասու-
թիւն տուած ըլլայինք իրենց այս ուղղութեամբ
ձեռնարկներ կատարելու :

Ըսեմ անմիջապէս այդ պարոններուն, որ՝ ոչ
թրքահայոց կեանքը, եւ ոչ ալ անոնց սեփականու-
թիւնները վտանգի տակ են : Եթէ այս կարգի աղ-
մուկներով կ'ուզեն հայ հասարակութեան հա-
մակրանքը չահիլ, ընդհակառակն՝ զրաւանք միայն
կը պատճառեն : Այս պարոնները կը մոռնան թէ-
բեւս որ քանիերորդ գարու մէջ կ'ապրին, եւ թէ
ոչ ոք իրաւունք կուտայ բարբանջանքներու : Եթէ
այդ պարոն Մխաքեաններր կը փափաքին, ահա-
սիկ Հայաստանը... Փոխանակ արտասահմանի
մէջ վէրլուկ բարձրացնելու, թող «երկիր» երթան,
եւ հոն փորձեն իրենց «չարլաթանութիւնները» :
Զեն երթար, որովհետեւ այնտեղ ատանկ բաներ
չեն քալեր. որովհետեւ այնտեղ ամէն ոք գիտէ՝
թէ արկածախնդիրներ են ատոնք... : Գալով մեզի,
Թրքահայերուս, կասկած չկայ թէ խորապէս ազ-
դուած ենք այս էլոյթներէն, որովհետեւ ոչ ոք
կրնայ զանգատ ունենալ այս նուիրական հողէն եւ
հայրենիքէն... : Ոչ մէկ խտրականութիւն, ոչ մէկ
ծուռ նայուածք՝ մեզի դէմ: Երջանիկ կ'ապրինք,
ու ո եւ է լրջօ չունինք փոփոխութեան ենթարկե-
լու մեր կեանքը: Հայկական խնդիր գոյութիւն
չունի հոս, չի կրնար ունենալ» :

Շեփումներ ունենալէ վերջ «պետական» չըր-
ջանակներու հետ, «Մարմարա»ի խմբագրապետը
կը գրէ.

— «Երբ ամանք թեթեւօրէն կը չարժին, եւ
բողոքի արտայայտութիւններ կ'ակնկալեն Թրքա-
հայերէն (կ'ակնարկէ «Սօն Փոսթա» եւ «Թասվիր»
թերթերուն՝ որոնք հրապարակաւ պահանջեցին,
որ «Թրքահայ հայրենակիցներ» ձայն բարձրա-
ցնեն Ամերիկահայ Ազգ. Կոմիտէի ձեռնարկներուն
դէմ, Մ.), անդին՝ իրապէս պատասխանատուներ
ընդհակառակն անօգուտ կը նկատեն նման ե-
լոյթները, անոնց հաւանական հակազդեցութիւն-
ներն ալ նախատեսելով» : (9 Հոկտ. 1945).—

«ՔԻԼՕՂԼԱՆ»Ի ՅԵՏՍ ԿՈՉՈՒՄԸ.— 8 Հոկ-
տեմբերի «Քիլօղլան», Ատանայի լիրերը, հետեւ-
եալ երկտողը հրատարակած է, «ի բուժումն դայ-
թակղեալ մտաց» .— «Կը տեղեկանանք, թէ Իս-
թանպուլի մեր հայ հայրենակիցները ազդուեր են
այն հրատարակութիւններէն՝ զորս «Քիլօղլան»
կատարեց վերջերս, Ամերիկայի եւ Սուրիոյ Հա-
յերուն կողմէ մեղի դէմ կատարուած չարժումնե-
րուն առիթով: Մեղի կսկիծ պատճառեց ցաւը մեր
Հայերուն, որոնց հետ նոյն հողերուն վրայ կը
բնակինք, նոյն մասածումներն ու նոյն զգացում-
ները անուցանելով: Մեր հրատարակութիւնները
ուղղուած են կարգ մը օտպարահպատակ խառնակիչ
Հայերու, որոնք ոչ մէկ կապ ունին այս հողերուն
հետ, բայց ամէն առիթով թշնամութիւն կ'արտա-
յայտեն Թուրքիոյ հանդէպ: Մեզի համար ո եւ է
տարբերութիւն չկայ Հայու մը, Յոյնի մը եւ
Թուրքի մը միջեւ, երբ Թուրքիոյ գէշութիւն կը
բաղձայ ատոնցմէ մէկը: Նոյն բանը՝ նաեւ Թուրք
չահերն ու զգացումները իւրացնողներուպարագա-
յին: Այսպէս թող դիտնան մեր Հայերը: Մ.

ՊԱՇՏՕՆԱԿԱՆ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ

ՄՄԲ.— Ազգ. Ընդհ. Միութեան դիւանէն
ստացած ենք հետեւեալ գեկոյցը, հրատարակու-
թեան խնդրանքով .—

Վերջերս Փարիզի եւ Մարսէյլի հայ գաղութ-
ներուն մէջ զրոյցներ կը չրջին ըստ որում, Նիմի
փարթիղաններու Ա. Սովետական կոկատը, որ
Ֆրանս. հրամանատարին կողմէ իբրեն յանձնուած
դրօչակով միասին իր ամբողջ կազմով հայրենիք
վերադարձաւ, իբրեւ թէ սովետական հողը ուրք
դրած ժամանակ զազրելին միջոցներու ենթար-
կուած է :

Վճռապէս կը յայտարարենք, որ այս անհիմն
զրոյցները մեր դաշնակից Ֆրանսայի հողին վրայ
տակաւին ապրող կարգ մը հակասովետական
տարրերու կողմէ տարածուած տգեղ զրպարտու-
թիւններ են :

Ֆրանսայի սովետական դեսպանատան եւ Սով.
կառավարութեան հայրենիք վերադարձի գործե-
րուն արեւմտեան Եւրոպայի լիազօր ներկայա-
ցուցչութեան կողմէ Մոսկուայէն ստացուած լու-
րերու համաձայն, վերոյիշեալ Չոկատին պատկա-
նող մարտիկներն ու սպաները, իսկոյն որ վերա-
դարձան, զօրացրումի ենթարկուելով միացան
իրենց ընտանիքներուն, որոնցմէ այնքան երկար
ժամանակէ ի վեր բաժնուած էին :

Չոկատի հրամանատարը, հրամանատար Ղա-
դնարեան Մոսկուա կը դտնուի, ուր Չոկատի զրօչա-
կին կարմիր բանակի բարձր հրամանատարու-
թեան յանձնումի արարողութիւնը պատրաստուե-
լու վրայ է : Ձինուորական կցորդ

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. ՓԱՐԻԶԻ «Եղիպտացի» կոմիտէն
ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր չրջանի բոլոր ըն-
կերները, այս չաբաթ իրիկուն, ժամը 8.30ին, ծա-
նօթ հաւաքատեղին :

Ֆ. Ա. Ը. ՄԻՈՒԹԵԱՆ Ալֆորվիլի մասնաճիւ-
ղը կազմակերպած է հրապարակային մեծ ժողով
մը այս կիրակի, 11 Նոյեմբեր, կէս օրէ վերջ, ժա-
մը 2.30ին, Ս. Պօղոս - Պետրոս եկեղեցւոյն մէջ :
Կը խօսին Պ. Ա. Զօպանեան Հայկ. Դատի եւ Պ.
Լ. Զորմիսեան՝ Ֆ. Հայաստանի մասին :

ՇԱՎԻԼԻի Հայ Ռազմիկներու Միութիւնը Նոյ.
11ին հրաւիրուած ըլլալով քաղաքապետարանը,
մասնակցելու համար պինադարի ոտնին, կը
խնդրէ Հայ հասարակութենէն, մեծ թիւով ներ-
կայանալ ճիշդ ժամը 10ին, քաղաքապետարանին
առջեւ :

ՄԱՐՍԷՅԻ ՈՒԽՏԱԴՆԱՅՈՒԹԻՒՆԸ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Ինչպէս ուրիչ տարիներ, այս
տարի եւս, մեծ չուքով տեղի ունեցաւ Մարսէյլի
Հայ գաղութին տարեկան ուխտադնացութիւնը
դէպի Notre Dame de la Garde ի սրբավայրը, անցեալ
կիրակի՝ 28 Հոկտեմբեր :

Հակառակ անպատատ օդին, հսկայ սրբավայ-
րը որոշուած մասէն առաջ լեցուած էր հեռուէր
արուարձաններէն ու կեդրոնէն եկած հայ հաւա-
տացեալներով : Ներկայ էին ու դասրեղ դրաւած՝
Մարսէյլի հայ ազգ. մարմիններու եւ կազմակեր-
պութեանց ներկայացուցիչներն ու Mgr. Deloy ի
ներկայացուցիչը՝ Mgr. Borel : Պատարագեց Հ.
Յովհաննէս Ծ. Վրդ. Զուխաճեան : Պատարագի
երգեցողութիւնները խիստ ներդաշնակօրէն կա-
տարուեցան՝ ընկերակցութեամբ երգեհոնի եւ չու-
թակի՝ Փրատոյի Ս. Սահակ Մեսրոպ Մայր եկե-
ղեցւոյ երկուս երգչախումբին կողմէ՝ ղեկավա-
րութեամբ դպրապետ Պ. Յակոբ Մալաքեանի :
Յետոյ տեղի ունեցաւ հոգեհանգիստ նահատակ-
ներու եւ դոհարանական աղօթք՝ Հայաստան աչ-
խարհի եւ Ֆրանսայի համար : Պատարագիչը պեր-
ճախօս քարոզով մը բացատրեց թէ՝ «Բուն խաղա-
ղութիւնը այն ատեն միայն կ'իրականանայ, երբ
քրիստոնէական ճշմարիտ արդարութիւնը եւ սէրը
տիրեն աչխարհի վրայ : Թէեւ թնդանօթներր լռած
են, սակայն անհանդիստ է մարդկութիւնը տակա-
ւին ու անձկութեամբ կը սպասէ այդ ճշմարիտ
խաղաղութեան» : Այս առթիւ սքանչացումով եւ
հպարտութեամբ յիշեցուց թէ՝ Հայ. եկեղեցին՝
զարերէ ի վեր՝ հոգեհունչ եւ խորիմաստ աղօթք-
ներ հաստատած է այդ նպատակով : Ամէն Հայ
ջերմեռանդօրէն պէտք է ներչնչուի անոնցմէ ու
աղօթէ հաստատ հաւատքով եւն. :

Ժամանակը ուշ ըլլալով՝ կարելի չեղաւ ֆը-
րանսերէն լեզուով եւս տալ նոյն քարոզը, ինչպէս
յանձնարուած էր կանխապէս :— Զ.

CONFECTIONի ԿԱՐ ԿԱՐՈՂ բանուոր եւ բան-
ուորուհիներ կը փնտուին Պ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆի աչ-
խատանոցին մէջ: Լաւ վճարում, ինքնութեան
թուղթի համար ալ կանոնաւոր սէրթիֆիֆա կրնայ
տալ: Հասցէ.— Mr. Manouguian, 86, Fbg St. Denis,
Paris :

ԴԱՇՆԱԿԻ ԴԱՍԵՐ դիւրամատչելի պայման-
ներով: Դիմել Mme Lavallée (premier prix de con-
servatoire, 14 rue Lafontaine, Paris: Tél. 33-16:

Ցեղափոխութեան 28ամեակին առթիւ

—o—

Հիւլէ-ռումբին գաղտնիքը

Երեքշաբթի իրիկուան թերթերը խոշոր խո-
րագիրներով կը ծանուցանէին թէ Սթալին Սոչիէն
—արձակուրդէն — վերադարձած ըլլալով, չատ
կարեւոր ճառ մը պիտի խօսի դիչերը : Paris - Presse
նոյն իսկ նախատեսած էր խօսելիք նիւթերը, վեց
կարեւոր կէտեր յիչելով ...

Իրականին մէջ, ճառը խօսեցաւ արտաքին
գործակալը, Մոլոթով : Նոյնիսկ յայտնի չեղաւ
թէ Սթալին ո'ւր կը գտնուի :

Մոլոթով ըսաւ թէ անգլեւսաքսոնական ամե-
րիկեան գործակցութիւնը, որ հաստատուած էր
պատերազմի ընթացքին, այժմ կը փորձուի խա-
զաղութեան համար : Հինգերու խորհուրդին ձա-
խողումը ճակատագրական չէ : Այդպիսի տարա-
կարծութիւններ պատերազմի առեն ալ պատահած
են :«Հիւլէ ռումբին գործածութիւնը կ'ապացուցա-
նէ անոր կործանարար մեծ ուժը : Հիւլէ ռումբը
տակաւին փորձուած չէ նախայարձակումըխափա-
նելու կամ խաղաղութիւնը ապահովելու համար :
Բայց, օրուան այս ժամուն, այդ մեծութեամբ
արհեստագիտական գաղտնիք մը չի կրնար սեփա-
կանութիւնը մնալ մէկ պետութեան կամ պետու-
թեանց միակ խումբի մը : Հիւլէ ուժին դիւտը
պէտք չէ անպատասխանատուութեանառաջնորդէ :
Կ'ապրինք գիտական եւ ճարտարագործական զար-
գացման չրջանի մը մէջ երբ նոյնիսկ հիւլէական
ուժին օգտագործումը կրնայ կարելի դառնալ» :

Խօսելով Ճափոնի մասին, արտաքին գործա-
վարը բացատրեց թէ Եւրոպայի պատերազմէն
վերջը Խ. Միութիւնը չէր կրնար չմասնակցիլ
Ծայր. Արեւելքի պատերազմին: Խ. Միութիւնր
փութացուց Ճափոնի պարտութիւնը: Պարզելէ
վերջ խորհրդային պահանջները Ծայր. Արեւելքի
մէջ, Մոլոթով չեչտեց թէ Խ. Միութիւնը միչտ
ձգտած է ապահովել խաղաղութիւնը եւ միջազգա-
յին բարեկամական չարաբերութիւնները: Պէտք է
միչտ արձոյն հսկել, քանի դեռ վերջնապէս չըն-
ջուած չեն նախայարձակման արմատները : « Խ.
Միութիւնը երբեք չէ մասնակցած ազդերու խըմ-
բակցութեան մը որ ուղղուած ըլլայ խաղաղասէր
ազդի մը դէմ : Արեւմուտքի մէջ այդպիսի փորձեր
եղած են: Գերմանիա, Իտալիա եւ Ճափոն որոչ
ժամանակաչրջանի մը համար զուրս նետուած են
Մեծ պետութենից չրջանակէն. պետութիւններ որ
իրենց դերը կր կատարեն միջազգային կեանքի
մէջ, իրրեւ մէկ ամբողջութիւն» :

Խօսելով գերմանական արչաւանքի հետեւանք-
ներուն վրայ, արտաքին գործավարը յիչեց թէ
1710 քաղաքներ քանդուած են ամբողջովին կամ
մասամբ, 75.000 գիւղեր նոյնպէս : Քաղաքային
գոհերուն թիւը կ'անցնի վեց միլիոնը, 25 միլիոն
Ռուսեր անպատսպար կը մնան : Խ. Միութեան
նիւթական կորուստը կը հաչուուի 679 միլիառ
րուբլի : «Մենք չենք կրնար մոռնալ այս բոլորը:
Ոչ ոք կրնայ այդ բանը պահանջել մեզմէ. ատոր
համար է որ հատուցում կը պահանջենք» :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԳԵՐՄԱՆ ԳԵՐԻՆԵՐՈՒՆ պարենաչափը կրկ-
նապատկուած է, համաձայն պաչտօնական տեղե-
կութեանց : Անոնք որ դէչ կը վարուին գերիներուն
հետ, զինուորական առեանի պիտի յանձնուին :
Ամերիկացիները Ֆրանսայի յանձնած են 550.000
գերիներ, իսկ Ֆրանսական բանակը գերի բռնած է
150.000 հոգի :

ԻՏԱԼԻՈՅ ՉԻՆԱԴԱՐԻՆ պայմանագիրը, որ
կնքուած էր 1943 օգոստոսին եւ գաղտնի կր պահ-
ուէր մինչեւ հիմա, հրատարակուեցաւ Թերթե-
րուն մէջ : Պայմանագիրը կը բաղկանայ 12 յօդ-
ուածներէ եւ անպայման անձնատուրութիւն չի պա-
հանջեր :

ՓԱՐԻԶի մասնաճառները ժողով գումարելով,
որոչեցին գործադուլ հռչակել, եթէ գոհացում
չառանան մինչեւ Նոյեմբեր 12 :

ԱՄԷՆ ԳԻՇԵՐ 25—30 ոճիրներ եւ ուրիչ դէպ-
քեր կը պատահին Փարիզի մէջ, համաձայն Թեր-
թերու հրատարակած տեղեկութեանց :

1.000.000 ԳԵՐՄԱՆՆԵՐ Գերմանիոյ խորհրդա-
յին չրջանէն պիտի փոխադրուին արեւմտեան
չրջանները, փոխանակուելով 1.060.000 Գերմաննե-
րու հետ :

ՄԱՐՍԷՅԻ ԵԻ ՇՐՋԱՆԻ ՀԱՅԵՐԵՆԱԿԻՑՆԵՐՈՒՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Թրքահայ Դատի պաչտպան
Ցանձնախումբը կը խնդրէ բոլոր այն անձերէն ո-
րոնք արձանագրուեցան իր փոնտին, ինչպէս եւ
բոլոր այն նորերէն որ կը փափաքին նուէրներ ը-
նել, ներկայանալ, 31 rue Longue des Capoucines, ուր
անմիջապէս պիտի տտանան իրենց վճարումներուն
համապատասխան տտացագիր :

Ցանձնախումբս լիացոյս է թէ ամէն ազգասէր
Հայ, ամէնէն համեստէն մինչեւ ամէնէն հարուս-
տը, լայնօրէն պիտի մասնակցի, բոլորիս համար
նուիրական այս մեծ եւ համազգային հանդանա-
կութեան :— Վարչութիւն Թրքահ. Դատի Պաշտ-
պան Ցանձնախումբի :

Le Gérant : H. AGONEYAN
Imprimerie DER-AGOPIAN, 17, Rue Damesme - 13

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN FRANCE

HARATCH Fondé en 1928 R.C.S. 376.286

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13e)

Tél. : GOB. 15-70 — C. C. P. Paris 1678-63

ԲԱԺԵՆԳԻՆ.— Տար. 750, 6ամս. 400, 3ամս. 200 ֆրանք:

Vendredi 9 Novembre 1945 Ուրբաթ 9 Նոյեմբեր

Թ. ՏԱՐԻ — 17e Année N° 4553-Նոր շրջան թիւ 182 խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ ԳԻՆ՝ 3 ՖՔ.

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԵՒ ԳԱՂՈՒԹՆԵՐՈՒ ՄԱՍԻՆ

ՏՊԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԵՒ ԵԶՐԱԿԱՑՈՒԹԻՒՆ

Կարդացի կամ լսեցի այն բոլոր տեղեկութիւնները, զոր բերին Հայաստանի պատգամաւոր – ները:

Ինձի համար նորութիւններ չէին այդ տեղեկութիւնները: Հայաստանի չինարարական, մշա – կութային, տնտեսական նուաճումներուն արձա – դանգը տակաւին կը թրթռայ «Յառաջ»ի մէջ, որ, իբրեւ պարկեշտ ընդդիմադիր՝ իր քննադատու – թիւններուն կողքին, հաւատարմութեամբ արձա – նագրեց առաջին օրէն, նոյնիսկ աւելի մանրամասն քան «Հայաստանագրութիւն» մամուլը, ամէն լուր եւ ամէն զեկոյց երկրին յառաջդիմութեան մասին: Եւ այս՝ հակառակ Երեւանեան հրատարակութիւն – ներ ձեռք ձգելու դժուարութեան: Այսպէս, Հա – յաստանի մշակութային, չինարարական, տնտե – սական նուաճումներուն պատկերը այնքան ճըշ – դրիտ կը ցոլանար «Յառաջ»ի մէջ, որ վերջին հինգ տարիներու ընթացքին՝ պահ մը վորձուեցայ հա – ւաքել, դասաւորել եւ պատկերազարդելով հրա – տարակել բոլոր այդ տեղեկութիւնները իրրեւ Հա – մայնագիտարան Հայաստանի, ուր ընթերցողը, ժամանակագրական կարգով պիտի գտնէր, օրի – նակ, թէ ի՛նչ հանքեր գտնուեցան եւ ո՛ւր, թէ ի՛նչ դիրքեր լոյս տեսան եւ ի՛նչ բովանդակութեամբ, թէ ի՛նչ չէնքեր հիմնուեցան եւ ի՛նչ ոճով, եւն,— առանց կողքին՝ Հայաստանի մասնագէտներուն կեանքը եւ աշխատանքը, մասնագիտական յօդ – ուածներու համառօտագրութիւնը, մեռնող դրա – գէտներու փոխ՝ նորահաս գրողները, եւ դեռ ի՛նչ նկարագրական էջեր Հայաստանի աքանչելի բու – ժական վայրերու մասին, աշխարհագրական ուսում – նասիրութիւններ հայրենի աշխարհին անծանօթ անկիւններուն եւ բնական հարստութեանց մասին: Դուք այս ամէնը կը գտնէք «Յառաջ»ի մէջ, վա – ւերական աղբիւրներէ քաղուած, եւ ոչ թէ այս կամ այն պատգամաւորին պզտոր յիշողութեամբ կամ տալթոնական տեսողութեամբ:

Պատգամաւորներու զեկոյցներուն անբաւա – կանութենէն անկախ, ինծի վրդովում պատճառեց սակայն զեկոյց լսելու վազող բազմութեան հի – ւանդ հետաքրքրութիւնը, — արդարեւ, ունկնդիր – ները, Հայաստան երթալու համար, հայրենասի – րութեան ճաշակն եւ պարտականութենէն առաջ, ապահովութեան փաստ մը կը փնտռէին կարծես պատգամաւորներու չրթներուն մէջ՝ որպէսզի ո – րոշէին լքել իրենց ներկայ դիրքն ու կայքը: Այ – ինքն, ահ մտածումը կը մատնէին. «Ես հոս լաւ կ'ուտեմ, լաւ կը հագուիմ, լաւ կը զուարճանամ, Հայաստանի մէջ ալ ինձի պիտի տրուի՞ն այս պայմանները, եթէ այո՝ կ'երթամ, եթէ ոչ՝ չեմ երթար»: Եւ կը թուի թէ մեր պատգամաւորներն ալ, իրենց զեկոյցով, կ'աշխատէին զոհացնել այս վատ հետաքրքրութիւնը: Արդ, պէտք է միանգամ ընդ միշտ յայտարարել, թէ Հայաստան պէտք է երթալ ոչ թէ լաւ ապրելու, այլ Հայաստանը ապ – րեցնելու համար,— եթէ կ'ուզենք հայրենիք ունե – նալ, պետութիւն եւ պատմութիւն, ազգային կեանք եւ մշակոյթ, պէտք է մեկնիլ Հայաստան, զոհ – ուելք ըլլայ թէ դրախտ: Ժողովուրդ երկրին մէջ, համախմբուիլ հայրենիքին մէջ՝ ի՛նչ պայմաններ ալ տիրեն այնտեղ: Վաղուն հայրենիքը կը ստեղ – ծուի տառապանքով, անձնուրացութեամբ, զոհա – բերութեամբ: Այնպէս որ սխալ կը գտնեմ այն տրամաբանութիւնը թէ Հայաստանը «Աւետեաց երկիր» կամ մեղր ու կարագի աշխարհ պէտք է ցոյց տալ ունկնդրութեան վաղող մեր տարագիր – ներուն: Հիւանդ հոգիներու մէջ հիասթափութիւ – ն մահու չափ դառն կը դառնայ եռքէն: Պէտք է ըսել,— Հայրենի՛ք կ'ուզէք ստեղծել, դարձեք Հայաստան:

Այդ հիւանդ հետաքրքրութիւնը, պէտք է խոստովանիլ, կը ծագի այն մտավախութենէն զոր ստեղծեց ոչ թէ արտասահմանի ընդդիմադիր մա – մուլը, այլ հայրենասիրութեան կապանքը՝ երկ – րէն ներս հաստատուած, այժմ քակուած: Միակ նորութիւնն ալ, զոր կը բերեն պատգամաւորները, այդ է,— հայրենասիրութեան կապանքներուն խորտակումը: Հայ ժողովուրդը, վերջապէ՞ս, պլպլուլ է դարձեր եւ հայրենիք կ'երգէ, ազգային եւ պատմական հողերուն վրայ իր ինքնատիպ մշա – կոյթը ստեղծելու կամքը կ'արտայայտէ,— այսօր ազա՞տ են դրագէտները, որովհետեւ ջնջուած է հրէշային դրաքննութիւնը, որ Զարեհը բանտար – կեց՝ անոր համար որ, ոտանաւորի մը սկզբնատա – ռերով, կը հրաւիրէր հայ ժողովուրդը յոյս չդնել

ԹՐՔԱԿԱՆ ՋՕՐԱՇԱՐԺ ԿՈՎԿԱՍԻ ՍԱՀՄԱՆԻՆ ՎՐԱՑ

Քիւրտերու ապստամբութիւնը

Ամանոս Ռիւթէր հետեւեալ տեղեկութիւնները կը հաղորդէ նոյեմբեր 7 թուականով.—

Վաւերական աղբիւրէ կը տեղեկացնեն թէ քրտական ապստամբութիւնը, որ ամառէն ի վեր կը խմորուէր Ամրատի շրջանին մէջ, վտանգաւոր ծաւալման մը նշանները կը ցուցնէ: Հակառակ շահակից կառավարութեանց խիստ զգաքննու – թեան, զրոյցներ կը շրջին որոնց համաձայն խլըր – տումը անցած է Իրաքի սահմանը եւ կը տարածուի մինչեւ Թուրքիա եւ Իրան:

Կ'բսուի թէ ապստամբները մեծ թիւ մը կը կազմեն, աւելի լաւ սպառազինուած քան նախըն – թաց ապստամբութեանց ատեն: Կը թուի թէ աւե – լի ճշդրիտ ծրագիր մը ունին, թեեւ շատ քիչ տե – ղեկութիւններ կան այս մասին: Շրջան զրոյցնե – րուն համաձայն, ապստամբները կը պահանջեն հաստատել քրտական ինքնավար հանրապետու – թիւն մը, առանց ցշդելու թէ այդ պետութիւնը, Թուրքիոյ կամ Իրաքի՞ պիտի կցուի, թէ, ինչպէս հայ հասարակութիւնը, կ'ուզէ Ս. Միութեան մաս կազմել:

Պէտք չէ բոլորովին մէկդի դնել այս վերջին ենթադրութիւնը: Ինչ որ ալ ըլլայ, այս ապստա – նալիքին դէմ պայքարելու համար, կ'բսուի թէ քրմական իշխանութիւնները զօրք համախմբած են Կովկասի ապստամբած շրջանին մէջ, ինչ որ տեղի տուած է Ռուսերու բողոքին: Լոնտոնի մէջ ուշադրութեամբ կը հետեւին Թուրքիոյ եղած ապատնալիքին, քանի որ խռովութիւնները ծագած են այն շրջանին մէջ զոր վերջերս պահանջեցին Ռուսերը: (Կարս - Արտահան):

Կացութիւնը կը բարդանայ սա իրողութեամբ որ ինքնավարութեան շարժում մը սարքուած է Ատրպատականի մէջ (Հիւսիսային Իրան), իսկ – հրդային Ատրբէյճանէն եկած պարսիկ գործիչնե – րու գլխաւորութեամբ: Իրանեան կառավարութիւնը հե – տքմ մը հրատարակեց այս մասին, բայց վիճելի չէ թուիր թէ հիւս. Իրանի խորհրդային գրաւման շրջանին մէջ հիմնուած ատրպատականեան նոր կուսակցութիւնը պայքար մը բացած է, իբրեւ երկիրը Թուրքիոյ հետ միացնելու հա – մար:

իրմէ դուրս, կամ Բակունցը աքսորեց, անոր հա – մար որ կը յայտարարէր, իր մէկ վիպակին հերո – սին բերնով, թէ «մեր սահմանները նեղ են»: Այժմ արտօնուա՞ծ են գրագէտները որ պահանջեն իրենց հայրենի հողերը: Եւ հայ գրականութեան ամայացած պարտէզը ղարձեալ սկսաւ լեցուիլ նոր սոխակներով, որոնք կ'երգեն «ա՛խ, հայրենիք», մինչդեռ երէկ ոճիր էր կանչել այդպէս:

Ասոնք նորութիւններ են: Երէկ իրականու – թիւն չէր այս պահը, հիմակ իրականութիւն է: Իսկ՞ երէկ ընդմիշտ:

Կրնա՞յ տեւել,— կրնայ տեւել, եւ կրնայ չտեւել: Բայց եթէ նոյնիսկ չտեւէ, տակիկա ար – գելք մը չէ, որ ժողովուրդը չդառնայ իր երկիրը: Պէտք է երկիր վերադառնան բոլոր անոնք, որ գործ չունին այստեղ, արտասահմանի մէջ: Պէտք է երկիր վերադարձնել վարձու աշխատաւորները, արհեստաւորները, մասնագէտները: Պէտք է եր – կիր վերադարձնել մանաւանդ հայկական նիւթա – կան զրամագլուխը,— Բարեգործականին ոսկի – ները: Ինչո՞ւ խօսող չկայ այս մասին: Ներզաղթ աշխատաւորի եւ զրամագլուխի: Իսկ անոնք որ պիտի մնան արտասահմանի մէջ՝ բաւական են արծարծելու եւ հետապնդելու համար Թրքահայ Դատը:

Ուստի, աղաչեմ ասել Տէր Ողորմեա:

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ՌՈՒՏԻ ԵՒ ՀՈՒՆԱՍԻ շրջաններու անջատման մասին Փրանսայի տեսակէտները պարզելու հա – մար, օգանուով Ուռչինկիէն մեկնեցաւ արտաքին նախարարութեան բարձր պաշտօնատար մը: Փա – րիզի մէջ այս հարցը կենսական կը նկատեն Ֆը – րանսայի ապագային համար:

ՍԱՀՄԱՆԱԴԻՐ ԺՈՂՈՎԸ կը շարունակէ իր աշխատանքները: Առջի օր վաւերացուց աւելի քան 500 բնտրութիւններ: Պատգամաւորները պիտի կոչուին երեսփոխան: Հաւանական է որ այսօր կատարուի նոր վարչապետին ընտրութիւնը, ան – միջապէս կազմելու համար կառավարութիւնը:

ՏԱՐՏԱՆԷԼԻ ԽՆԴԻՐԸ

Երէկ, հինգշաբթի, 7 Նոյեմբեր, վերջացաւ այն դաշնագիրը որ կնքուած էր Ս. Միութեան եւ Թուրքիոյ միջեւ 1925ին եւ զոր Մոսկուա չեղեալ հռչակեց անցեալ մարտին: Ուրեմն Ռուսիա այլեւս որ եւ է յանձնառութիւն չունի Թուրքիոյ հան – դէպ եւ ճամբան բացուած է, նոր կարգադրու – թեամբ մը լուծելու համար երկուերկիրներուն մի – ջեւ եղած դարաւոր վէճերը,— Տարտանէլի եւ հիւսիսային - արեւելեան սահմաններու խնդիր – ները:

Մոսկուա բացորոշապէս ճշդած է իր դիրքը այս երկու հարցերու մասին եւ Լոնտոնի ժողովին մէջ հաստատուեցաւ թէ չէ փոխած իր դիրքը: Ս. Միութեան կարծիքով, Մոնթրէօյի պայմանագի – րը, որ Թուրքիոյ կը յանձնէր Նեղուցներու պահ – պանութիւնը, այլեւս արժէք չունի եւ ռուսական տորմիղը այլեւս չի կրնար բանտարկուիլ Սեւ Ծո – վու մէջ: Հետեւաբար Մոսկուա կը պահանջէ Թուրքերէն միասին պաշտպանել Նեղուցները: Կը պահանջէ նաեւ Կարսի, Արտահանի եւ Արդուինի նահանգները: Փոցտամի ժողովին մէջ, երեք Մե – ծերը համաձայնեցան որ Նեղուցներու պայմանա – գիրը վերաքննուի, առանց աւելի խորանալու, քանի որ պղիտաւոր չհակիրճ Թուրքիա, բացա – կայ էր: Անկէ ի վեր խուլ պայքար մը կը մղուի Անգարայի մէջ, մեծ պետութեանց միջեւ:

Արդ, կը հաստատուի թէ Մ. Նահանգները եւ Անգլիա արդէն իսկ ծանուցագիրներ ուղղած են Թուրքիոյ, պարզելով իրենց տեսակէտները Նե – ղուցներու հարցին կարգադրութեան մասին: Ուշադրութեան կառավարութիւնը հետեւեալ չորս առաջարկները ըրած է.—

1. Նեղուցները պէտք է բաց ըլլան բոլոր ազ – գերու առեւտրական նաւերուն առջեւ, ամէն ժա – մանակ.— 2. Պէտք է բաց ըլլան Սեւ Ծովի պետու – թեանց մարտանաւերուն առջեւ (Ս. Միութիւն, Թուրքիա, Ռումանիա եւ Պուլկարիա), ամէն ժա – մանակ,— 3. Նեղուցները պէտք է փակուին այն մարտանաւերուն առջեւ որ չեն պատկանիր Սեւ Ծովու պետութեանց. կրնան բացուիլ միայն այդ պետութեանց հաւանութեամբ.— 4. Պէտք է կարգ մը փոփոխութիւններ կատարել, Մոնթրէօյի պայ – մանագրին յարմարցնելու համար ներկայ պայ – մաններուն: (Այս վերջին առաջարկին միտքն է Ազգերու Դաշնակցութեան տեղ հաստատել Միացեալ Ազգերու կազմակերպութիւնը, իբրեւ վերըս – տուգիչ մարմին, եւ դուրս ձգել Ճապոնը):

Թուրքիա տակաւին չէ պատասխանած այս առաջարկներուն: Անգարայէն կը հետագրեն թէ Անգլիա եւս ծանուցագիր մը յանձնած է, պարզե – լով իր տեսակէտները, իսկ Ս. Միութիւնը տեղե – կացուցեր է թէ միտք չունի անջատ պահանջ մը ներկայացնելու Թուրքիոյ: Անգարայի պաշտօնա – կան շրջանակները բացարձակ լռութիւն կը պահեն այս ծանուցագիրներու մասին:

Անգլիա եւ Ս. Միութիւնը

Անգլիոյ երեսփ. ժողովին մէջ չատ կարեւոր յայտարարութիւններ եղան չորեքշաբթի օր, ար – տաքին քաղաքականութեան մասին: Վիճաբանու – թիւնները բացաւ Պ. Զըրչիլ, թելադրելով հետե – ւեալ քաղաքականութիւնը.—

1. Պէտք է ամէն կերպով զօրացնենք մեր մաս – նաւոր եւ բարեկամական կապերը Մ. Նահանգնե – րուն հետ, միասնաբար ապահովելու համար աշ – խարհի խաղաղութիւնը.— 2. Այս կապակցութիւնը պէտք չէ որ եւ է կերպով ուղղուած ըլլայ ո եւ է պետութեան դէմ, մեծ թէ փոքր, այլ պէտք է ձգտի համախմբել բոլոր յաղթական պետութիւն – ները հաւատար զեռնի վրայ եւ փոխադարձ բար – եացակամութեամբ.— 3. Պէտք չէ երեսի վրայ թողունք մեր մասնաւոր կապը Մ. Նահանգներուն եւ Քանատայի հետ, հիւլէ-ռումբի մասին եւ պէտք է օգնենք Մ. Նահանգներուն որպէսզի պահեն այս զէնիը իբրեւ նուիրական աւանդ մը խաղաղութեան համար:— 4. Պէտք է չարունակ աշխատինք, զո – բացնելու համար Միացեալ Ազգերու համաշխար – հային կազմակերպութիւնը, որպէսզի պատեհ ժա – մուն ան կարենայ ապահով թաթասոցք դառնալ այդ ուժին.— 5. Պէտք է հիւլէ-ռումբեր չինենք մենք մեզի եւ հոս պահենք, — նոյն իսկ եթէ այ – լոր չինուած ըլլան — կարելի եղածին չափ չատ:

Ճիստոյ խօսեցաւ արտաքին նախարարը, Պ. Պէվին, որ մասնաւորապէս գնահատեց Մ. Նա – հանգներու նախագահին քաղաքականութիւնը: Հիւլէ ռումբի մասին ըսաւ թէ կարելի չէ թոյլ տալ որ դիտնականները պետութեան տեղը անց – նին, թէ անոնք պարտաւոր են պահել իրենց դաղտնիքները: «Հիւլէ ռումբը կարելի է վատա – հել միայն միջազգային կազմակերպութեան մը, եթէ կարելի ըլլայ հաստատել թէ այդ կազմակեր – պութիւնը կրնայ դոհացուցիչ քաղաքականութիւն մը վարել»:

Անցնելով արտաքին քաղաքականութեան, նախարարը մասնաւորապէս ծանրացաւ Ս. Միու – թեան հետ եղած յարաբերութեանց վրայ: Մաս – նաւորապէս չեչտեց թէ Անգլիա որ եւ է վնասա – կար բան չըներ Ռուսիոյ դէմ, հետեւաբար ան – բնական է որ Ռուսերը փակեն Արեւելեան Եւրո – պայի դուռները անգլիական առեւտուրին առջեւ:

Թ. Միութեան խաղախականութիւնը

«Թայմզ»ի (29 Հոկտ.) աչխատակիցներէն մէկը ընդարձակ յօդուածի մը մէջ կը քննէ մէկ կողմէ Ա. Միութեան եւ միւս կողմէ Անգլիոյ եւ Մ. Նահանգներուն միջեւ անհասկացողութեան պատճառները: Ահաւասիկ ամփոփումը.—

Երկու կողմերն ալ կը փափաքին համաձայնել, բայց երկու կողմերն ալ կը յաջողին հասկնալ թէ իրենց քաղաքականութեանց տարբերութեան կենսական կէտը որն է: Անգլեւոուս յարաբերութեանց մէջ պարբերական «տագնապ»ներուն պատճառը անյաստութիւնն է: Երկու կողմերը ոչ նոյն լեզուն ունին, ոչ նոյն աւանդութիւնները, ոչ ալ նոյն աչխարհահայեացքը — մէկ խօսքով պէտք եղած կերպով զիրար չեն հասկնար որպէսզի սրտրաց վիճաբանութեան դէմին մը դրնեն, եւ անհրաժեշտ փոխադարձ վստահութիւնը չունին որ կարենան, փոխադարձաբար, իրենց քաղաքականութեանց չարժառիթներուն մասին կասկածները բառնալ:

Իրար հասկնալու համար առաջին քայլն է գիտակցիլ որ Ռուսիոյ ամէնէն խոր մտահոգութիւնն է իր ապահովութիւնը: Թէ Անգլիոյ եւ թէ Ամերիկայի մէջ, շատեր կը վախնան որ Ռուսիա կը չարձակի իրենց վրայ: Ռուսիոյ մէջ աւելի մեծ է թիւը անոնց որ կը վախնան թէ Անգլիա եւ Ամերիկա կը չարձակին Ռուսիոյ վրայ: Ռուսիա չարձակման ենթարկուած է, Ժ. Եւ Ժէ. դարերուն, Լեհերուն եւ Շուէտացիներուն, Նափոլէոնի օրով Ֆրանսայի, Ի. դարուն երկու անգամ, Գերմանիոյ, 1918էն առ չարթնական Դաշնակիցներուն, 1920ին նորէն Լեհերուն կողմէ: Արեւմուտքէն չարձակող այս բոլոր թշնամիները մինչեւ Ռուսիոյ խորերը չաջողած են չառաջանալ եւ սպառնալ նոյնինքն Ռուսիոյ գոյութեան:

Անցեալին այս չիշատակները խոր տպաւորութիւն թողած են Ռուսերուն չիշողութեան վրայ: Դիւանագիտական ո եւ է գործունէութիւն որ Ռուսիան, նոյնիսկ ամենապղծն չափով, կը մերկասացնէ այն տպաւորութիւնը կը թողու թէ միւս երկիրները կը միանան իրեն դէմ, եւ ասիկա կ'աւելցնէ իր ապահովութեան մասին իր մտահոգութիւնները: «Եթէ այսօր Ռուսիա անտեղի ղղայնութիւն մը ցոյց կուտայ իր արեւմտեան սահմաններուն վրայ դնտուող փոքր պետութեանց գործերուն մէջ ուրիչ մեծ պետութեանց կողմէ գործուած միջամտութեանց մասին, այդ ղգայնութիւնը բացատրելու համար թերեւս օգտակար է չիչել թէ Անգլիա, անցեալին մէջ, որքան կ'աղղուէր երբ օտար միջամտութեան վտանգ կը տեսնէր Հոլանտայի եւ Պելճիոյ կամ Եգիպտոսի եւ Ամերիկայի մէջ»:

Ռուսական դիւանագիտութիւնը միշտ կատաղած կը մնայ այն սկզբունքին թէ միջազգային մեծ խնդիրները վերջ ի վերջոյ պէտք է վճռուին այն երկիրներուն կողմէ, որոնք անհրաժեշտ ուժը ունին իրենց տեսակէտները պարտադրելու եւ պաշտպանելու: Ռուսական տեսակէտը այն է թէ արտաքին քաղաքականութեան մէջ արդիւնաւոր գործ մը տեսնելու համար անհրաժեշտ է ոյժ ունենալ: Ասով կը բացատրուի Ռուսիոյ ընթացքը Լոնտոնի, Տրմպարթըն Օքսի եւ Սան Ֆրանչիսկոյի ժողովներուն եւ պալքանեան երկիրներուն մէջ «ռամկավարական ոչ ժ/ո»ներու խնդրին մէջ:

Ռուսական տեսակէտով, խնդիրը այն չէ թէ արեւմտեան աչխարհը կը հաւանի ռուսական կարգերուն եւ ուղղութեան եւ կամ կը փափաքի զանոնք ընդօրինակել եւ անոնց հետեւիլ: Ռուսերը կ'ըսեն թէ կոմինտէրնին լուծումէն վերջ հեռու կը մնան աւանդաբար անգլիական կամ ամերիկեան ապահովութեան համար անհրաժեշտ նկատուած երկիրներուն մէջ ո եւ է միջամտութենէ — եւ իրենց այս հաւաստումը ընդհանրապէս ճիշդ է: Հետեւաբար, կը հարցնեն, Անգլիա եւ Ամերիկա ի՞նչ պատճառ ունին միջամտելու այն երկիրներուն մէջ զոր բանաւոր է նկատել ռուսական ապահովութեան գօտի: Միջամտութեան այս խնդիրը կենսական է, վասնզի, յիրաւի կամ չնիրաւի, Ռուսերը այս միջամտութիւնը վտանգ մը կը նկատեն իրենց ապահովութեան: Եթէ վստահութեան լաւագոյն մթնոլորտ մը տիրէ եւ փարատին Ռուսերուն երկիրին ապահովութեան եւ կասկածները Դաշնակիցներուն մտադրութեանց մասին, Ռուսիոյ դրացի երկիրներուն մէկկարծիքները աւելի ազատօրէն պիտի կրնան արտայայտուիլ:

Վերջապէս, ոմանք կ'ըսեն թէ ընկերային եւ անտեսական դրութեանց տարբերութիւնները արգելք կը կազմեն Ա. Ռուսիոյ եւ արեւմտեան աչխարհին միջեւ վստահութեան, կամ թէ Անգլիա եւ Մ. Նահանգները չեն ունին ռուսական տգիտութեան տարածումը արգիլելու մէջ, վասնզի այս տգիտութիւնը դէպի «պոլչեւիզմ» պիտի առաջնորդէ: Անկեղծօրէն այսպէս մտածողներչատ են տակաւին թէ Ռուսիոյ եւ թէ Անգլիական երկիրներուն մէջ, թէեւ ասոնց թիւը հետզհետէ կը պակսի: Բայց այսօր ո եւ է պատճառ չկայ խորհելու որ Ռուսիա կը ջանայ արեւմտեան ժողովրդավարութեանց ընկերային, տնտեսական կամ քաղաքական կարգերը տապալել, ինչպէս ո եւ է պատճառ չկայ մտածելու թէ «դրամատիրական» երկիրները դեռ հակամէտ են կործանելու խորհրդային կարգերը Ռուսիոյ մէջ:

Փարատելով Ռուսիոյ կասկածները «արեւմտեան խմբակցութեան մը» մասին, որ չնճաղս կ'ապրարարուի Մոսկուայի անթելին միջոցաւ, Պ. Պէվին ըսաւ թէ չի կրնար ընդունիլ թէ Ա. Միութիւնը միակ երկիրն է որ իրաւունք ունի բարեկամական յարաբերութիւններ հաստատելու իր դրացիներուն հետ: «Ոճիր գործած չեմ ըլլար, եթէ կ'ուզեմ բարեկամական յարաբերութիւններ մշակել Անգլիոյ սահմանակից երկիրներու հետ»: Այս առթիւ դիտել տուաւ թէ Անգլիա միշտ ընդառաջած է Ռուսիոյ հողային պահանջներուն, առանց մէկ թիզ հող առնելու կամ ուզելու:

ՀԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԿԱՐՄԻՐ ԲԱՆԱԿԻՆ ՀՍԿԱՑ ՁՕՐԱՀԱՆԴԷՍԸ տեղի ունեցաւ Նոյեմբեր 7ին, Մոսկուայի Կարմիր հրապարակին վրայ, Հոկտեմբերեան յեղափոխութեան 28րդ տարեդարձին առթիւ: Սթալին ներկայ չէր, ինչ որ մեծ զարմանք պատճառեց: Առանդական ճառը խօսեցաւ զօր. Մինոռով, ընդհ. Սպայակոյտին պետը, չեշտելով թէ կարմիր բանակը «չի կրնար հանդչիլ իր յաղթանակի դափնիներուն վրայ եւ պէտք է չարունակէ կատարելագործուիլ: Կարմիր բանակը ապագային ալ պիտի ըլլայ վստահելի պահնէշը իր ընկերվարական հայրենիքին ապատութեան եւ անկախութեան»: Իրմէ առաջ խօսեցան Մարէչալ Վասիլեւսկի եւ Ծովակալ Կուզնեցով: Զօրահանդէսին մասնակցեցան հոգւր զօրամասեր բանակէն, օդատորմիղէն եւ նաւատորմիղէն: Փարիզի մէջ ալ մեծ հանդիսաւորութեամբ տօնուեցաւ տարեդարձը:

74 ՀՐԵԱՆԵՐ ՍՊԱՆՆՈՒԵՑԱՆ Ափրիկեան Տրիպոլոյ մէջ, 183 հոգի ալ վիրաւորուեցան, ինչպէս եւ 36 Արաբներ, Ծանր խռովութիւններ ծագած ըլլալով:

ՕԴԱՆԱՒԱՑԻՆ ԹՌԻՉՔ ՄԸ կատարելով, անգլիացի օդաչու մը, Ուիլսըն սուրաց ժամական 975 քիլոմեթր արագութեամբ: Վերջին մըրցանիչը չհասած էր Գերմանացի մը 1939 ապրիլին (755 քլմ.): Նոր փորձ մը պիտի կատարուի, հազար քիլոմեթրը անցնելու համար:

ՄԻՍԻ ԵՒ ԽՈՉԵՂէՆԻ արձանագրութիւնը ջնջուեցաւ: Այժմ մարդ իր բաժնեչափը կրնայ առնել ուզած խանութէն:

«Դաչնակցութեան Օրը»

Լիոնի Մէջ նախաձեռնութեամբ վարանդեան կոմիտէի, այս չաբաթ, 10 Նոյեմբեր, իրիկուան ժամը 8ին, 8 Victorien Sardou, François Coppée խաչին մէջ, կը նախագահէ ընկեր ՎԱՐԴԱՆ ՁՈՒԼԷԲԵԱՆ, կը բանախօսէ ընկեր ՀՐԱՆՏ ԱԿՈՆԱՑԵԱՆ: Գեղարուեստական բաժինն կը մասնակչին չայտնի երգչուհի Օր. ԾՈՎԻՆԱՐ ՏԷՐ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ եւ ուրիչներ: Մուտքը ազատ է:

Վիչիի Մէջ, այս կիրակի, կէս օրէն վերջ ժամը 2.30ին, քաղաքապետարանի սրահին մէջ: կը նախագահէ ընկեր Վ. ՁՈՒԼԷԲԵԱՆ, կը խօսին Տիկին Odette Միհայէլեան (Վալանսէն), ընկեր Հ. Ակոնեայեան՝ (Փարիզէն) եւ ընկերվարականներու ներկայացուցիչը: Գեղարուեստական խնամած բաժին: Կ'երգէն Օր. Ծովինար Տէր Պետրոսեան եւ Տիկին Պերճուհի Ահարոնեան (Լիոնէն), կ'արտասանեն ընկերներ Մ. Մխրզ, Ց. Մաթոսեան եւ օր. Ս. Մաթոսեան: Գեղչկական պարեր եւ երգեր սանուհիներու կողմէ: Մուտքը ազատ է:

ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ՝ կիրակի իրիկուն, կը խօսի ընկեր ՀՐ. ԱԿՈՆԱՑԵԱՆ:

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

Հ. Ց. Դ. ՓԱՐԻԶԻ «Եգիպտացի» կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր չրջանի բոլոր ընկերները, այս չաբաթ իրիկուն, ժամը 8.30ին, ծանօթ հաւաքատեղին:

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ Կապոյտ Խաչի պարահանդէսը՝ Նոյեմբեր 25ին: Նկատի ունենալ այդ թուականը:

ՀԱՑ ՈՒՍԱՆՈՂԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ Կեդր. վարչութիւնը Նոյեմբեր 1էն ի վեր վերակազմած է իր հայրերէն ըլեզուի դասընթացքը չաբաթ օրերը ժամը 4—6, Հայ Ուսանողական Միութեան սրահին մէջ, 7 rue Phalsbourg, Métro Villier:

ՀԱՑ ՈՒՍԱՆՈՂԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ սրահին մէջ, 7 rue phalsbourg, métro Villier, Շբ. Նոյեմբեր 10ին, ժամը 18ին պիտի խօսի Պ. Շահխաթունի, նիւթ՝ «Հայ Թատրոնը Արեւելքի մէջ»:

ՈՒՐՔԱՑԻ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԻՆ 30ամեակը՝ 3 Դեկտեմբեր, կիրակի, ժամը 14ին, մեծ չուքով:

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ Երիտ. Միութեան Փարիզի չրջանը կազմակերպած ըլլալով հայերէն լեզուի ուսուցման ձրի դասընթացքներ, կոչ կ'ուղղէ երկտեա հայ պատանիներուն եւ երիտասարդներուն հետեւիլ այս դասընթացքներուն, որ տեղի կ'ունենան չաբաթը երկու անգամ, չորեքչաբթի իրիկուն ժամը 6—7.30 եւ չաբաթ կէսօրէ վերջ, ժամը 4—6, Սթթիւիօ Այէմչահի մէջ, 19 rue Caumartin, Փարիզ:

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԵՐԻՏ. ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ կը կազմակերպէ գեղարուեստական մեծ հանդէս մը, Սալ Փլէյէլի չքեղ սրահին մէջ, կիրակի 18 Նոյեմբեր, ժամը 14ին, մասնակցութեամբ Լէյլա Պէտէթխաճի, Ռաֆֆի Պետրոսեանի, Լիտի Տէմիրճեանի, Օրքէսթր Ռէյմոն Վէրնէյլի եւն.:

Արտակարգ յայտագիր մը՝ երգի, պարի, թատրոնի եւ հայկական սէնթիմենթ նուագի: Շտապեցէք ձեր տոմսերը ապահովել, սովորական վայրերէն:

ՍՐԱՀԻ ՏԻԿԻՆ ՎԵՐԺԻՆ ՅԱՐՈՒԹԻՒՆԵԱՆ ի յիչատակ ամուսնոյն 200 Ֆրանք կը նուիրէ Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի Պանեէօ Քաչանի մասնաճիւղին:

ՏԷՐ ԵՒ ՏԻԿԻՆ Երամեան 200 Ֆր. կը նուիրեն Ֆր. Կապոյտ Խաչի Պանեէօ Քաչանի մասնաճիւղին, Տէր եւ Տիկին Ալթունեանի ծնողքին յիչատակին:

ՍՏԱՅԱՆՔ

ՑԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԴԻՄՔԵՐ (մասնորականներ եւ հայդուկներ): Գրեց՝ Գարբիէլ Լազեան: 410 մեծադիր էջ: Հրատ. Հ. Ց. Դ. Երիտ. Միութեան: Գահիրէ, 1945, դիմել հեղինակին, B. R. 868, Le Caire (Egypte):

ՀԱՑՐԵՆԻՔ ԱՄՍԱԳԻՐ, 23րդ տարի, թիւ 5, Սեպտեմբեր – Հոկտեմբեր 1945, ճոխ եւ այլազան բովանդակութեամբ: Հասցէ՝— 212 Stuart Street, Boston, 16, Mass. (U. S. A.):

ՅՈՒՍԱՓԵՐ, գրական, գեղարուեստական եւ դիտական բաժին: Բ. տարի թիւ 3, 5 Հոկտ. 1945: Հասցէ՝— B. P. 868, Le Caire (Egypte):

CONFECTIONի ԿԱՐ ԿԱՐՈՂ բանուոր եւ բանուորուհիներ կը փնտռուին Պ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆի աչխատանոցին մէջ: Լաւ վճարում, ինքնութեան թուղթի համար ալ կանոնաւոր սէրթիֆիքա կրնայ տալ: Հասցէ՝— Mr. Manouguian, 86, Fbg St. Denis, Paris:

Le Gérant : H. AGONEYAN
Imprimerie DER-AGOPIAN, 17, Rue Damesme - 13

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN FRANCE

HARATCH Fondé en 1928 R.C.S. 376.286

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13e)

Tél. : GOB. 15-70 — C. C. P. Paris 1678-63

ԲԱԺԱՆԳԻՆ.— Տար. 750, 6ամս. 400, 3ամս. 200 ֆրանք:

Samedi 10 Novembre 1945 Շաբաթ 10 Նոյեմբեր

Թ. ՏԱՐԻ — 17e Année — № 4554-Նոր շրջան թիւ 183 Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ ԳԻՆ՝ 3 Ֆր.

ԻՐԱՐԱՆՑՈՒՄ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԷՋ

Ռուսերը ուժ կը հաւախմբեն

ԶԻՆՈՒՈՐԱԿԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄՆԵՐ ԹՐԱԿՈՒՈՑ ԵՒ ԱՆԴՐԿՈՎԿԱՍԻ ՄԷՋ.— ՍԱՐԱՃՕՂԼՈՒ ԿԸ ԽՈՐՀՐԴԱԿՑԻ ԱՆԳԼ. ԵՒ ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ԴԵՍՊԱՆՆԵՐՈՒՆ ՀԵՏ.— ԽՈՐՀՐԴԱՑԻՆ ԿԱՐԵՒՈՐ ԴԷՄՔ ՄԸ ԱՆԳԱՐԱՑԻ ՄԷՋ.— ԱԶԳ. ԺՈՂՈՎԻՆ ԱՐՏԱԿԱՐԳ ՆԻՍՏԸ.— ՔՐՏԱԿԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄՆԵՐ ԵՒ ԹԱԼԱՆ ՊԱՑԱՉԻՏԻ ՄԷՋ.— 16—60 ՏԱՐԵԿԱՆ ԹՈՒՐՔ ԱՅՐԵՐԸ ԵՒ 20—45 ԿԻՆԵՐԸ ԶԻՆՈՒՈՐ,

(Մասնաւոր թղթակցութիւն «Յառաջ»ի)

Դէպքերը չատ արագ կը զարգանան Թուրքիոյ մէջ, ու Թուրքիոյ չուրջ: Նաեւ՝ Թուրքիոյ առընչութեամբ: Թուրք մամուլը, երեւութական պարպարիւնի տակ, թարգման կը հանդիսանայ ամէն առենէ աւելի յստակ վիճակի մը, որ չարժման մէջ է դրած պետական բոլոր կազմակերպութիւնները, — Արտաքին Գործավարութենէն մինչեւ Գաւառապահական: Թուրք կեանքը, Անգարայի մինչեւ Սեւ Ծով, Արեւելեան եւ Հարաւ. Արեւելեան Սահանգներ, կը պարզէ վրդովիչ կացութիւն մը: Անգարա եւ խոխանգուլ, մասնաւորաբար, կեդրոն կը հանդիսանան տենդագին դիւանագիտական գործունէութիւններու:

Համաձայն Թրքական վերջին Թղթաբերին (մինչեւ 26 Հոկտեմբեր), Թուրք հանրային կարծիքը լուրջ մտահոգութեան մասնուած է յայտարարական հետեւեալ դէպքերու եւ իրադարձութեանց հետեւանքով:

Ա.— Վարչապետ Սարաճօղլու, 12 Հոկտեմբերէն մինչեւ 16 Հոկտեմբեր, չորս օրեր ունեցած է, Պոլսոյ մէջ, անգլ. դեսպան Սըր Մորիս Փեթերսընի, ամերիկեան դեսպան Սըր Ուիլսընի, եւ Ամերիկեան Ծերակոյտի Արտ. Յանձնաժողովի անդամներէն Սըր Քլոտ Փեպփըրի հետ, որ, համաձայն գործառոյթ չորս օրերու, «մասնաւոր առաքելութեամբ» հանդիպած է նաեւ Թուրքիա: «Թասվիր», 14 Հոկտեմբերի թիւով կը հաղորդէ աւելի նշանակալից լուր մը, որու համաձայն «Սովիէթ պետական կարեւոր անձնաւորութիւն մը» Մոսկուայէն Իսթանպուլ եկած է, չորս օրեր ունենալու համար վարչապետ Սարաճօղլուի հետ: Աւելորդ է նշել, թէ բոլոր այս բանակցութիւններուն կը մասնակցին Հասան Սաքա, Թուրքիոյ արտաքին գործակալը, եւ երկու կողմէ արտաքին գործակալութեանց պաշտօնատարներ: Թուրք մամուլը չի ծածկեր, թէ երկու կողմէ ճիգ կը թափուի լուծելու սովիէթաթուրք բոլոր տակաւ խնդիրներ, եւ վերանորոգելու բարեկամական դաշնագրերը:

Բ.— «Թանին», 14 Հոկտեմբերի թիւով տեղ կուտայ լուրերու, որոնց համաձայն, սովիէթ պինուորական չարժումներ տեղի կ'ունենան Թուրքիոյ պուլկարական սահմաններուն եւ մասնաւորաբար Անդրկովկասի մէջ: Թերթը այս առիթով կուտայ նաեւ «Շիքակօ Թրիպիւն»ի վկայութիւնը, չեշտելով՝ թէ Ռուսիա վրդովիչ կացութիւն մը կը ստեղծէ նաեւ «անգլեամերիկեան չրջանակներու» համար: Սովիէթ 300.000 զինուորներ համախմբուած են Անդրկովկասի մէջ: Թիֆլիսի, Պաքուի եւ Նախիջեւանի միջեւ, ուչագրաւ է երկաթուղիի եռուզեռը: Մոսկուա մեծ ուժեր կը պատրաստէ նաեւ իրանեան Ադրպէյճանի եւ Թուրքիոյ սահմաններուն վրայ: 4—5 նաւեր, ամէն չաբաթ զինուորական պիտոյքներ կը փոխադրեն Պուլկարիա, Սեւ Ծովու ռուսական նաւահանգիստները: «Շիքակօ Թրիպիւն», կը գրէ «Թանին» 14 Հոկտեմբերի թիւով, մտահոգ է մասնաւորաբար անով որ Սովիէթները յարձակողական նպատակներ կը հետապնդեն: Աղրարեւ, իրանեան Ադրպէյճանի մէջ կը պատրաստուին ռազմական դիծեր, որոնք, փորձագէտներու վկայութեամբ իսկ, կը թուին մեկնակէտ հանդիսանալ զէպի հարաւ սովիէթ առաջխաղացումի մը: Անդրկովկասի մէջ եւս, Ռուսերը տէր են կատարեալ երկաթուղիի մը, ու իրենց համար դժուար պիտի չերլայ զինուորական փոխադրութիւնը՝ այդ չերջանակներուն մէջ: Ամերիկեան մամուլը կ'արձանագրէ աւելի յատկանչական չարժումներ Սեւ Ծովու թուրք ափերուն վրայ: «Թանին» օտար աղբիւրներու կը վերագրէ լուրեր, որոնց համաձայն Սովիէթ վայրաչուներ (վառաչիթեթ) բազմութեամբ կ'իջնեն Թուրք եզերքներու վրայ: Միւս կողմէ, ռուսական փոքրիկ նաւեր կը փորձեն զինուորական խումբեր ցամաք հանել, թափանցելու համար խորերը, եւ ձեռնարկելու՝ անհրաժեշտ հետազօտութեանց: Նաւերը զինուած են դնդացիրներով: Պարբերական բախումներ տեղի կ'ունենան եղերապահ ուժերու եւ սովիէթ միութիւններու միջեւ:

Միւս կողմէ, բիւրտ հրոսախումբեր յարձակումի կը գործեն Պայազիտի թուրբ գիւղերուն վրայ, թալանի տալով եւ հրդեհելով զանոնք: Բրիտանական գեղախումբ մը, կը գրէ Թանին, ցարդ **300** գործակալներ ղրկած է Թուրբիա,— Ատրպէյճանի եամբով,բոլորն ալ զինուած ռուսական զէնքերով:

Լոնտոնի ռատիօն, 22 Հոկտեմբերի իր հրատարակութեանց կարգին, կը հաղորդէր թէ անգլ. ամուլը մասնաւոր կարեւորութեամբ տեղ կուտայ բոլոր այս չչուկները հաստատող դէպքերու: Աղրարեւ, համաձայն լոնտոնեան թերթերու, ռուսական կարեւոր ուժեր կը համախմբուին Թուրքեւպուլկար սահմանագլուխին վրայ: Թուով թէեւ մեծ դումար մը չեն կազմեր անոնք, սակայն զինուած են «ծանր զէնքերով»: Անգլ. եւ ամերիկեան մամուլը կը չեշտէ, այս առիթով, թէ Ռումանիայէն փոխադրուած խորհրդային ուժեր են անոնք, որոնք կը ձգտին չիղերու պատերազմ մղել, առ այժմ, Թուրքիոյ դէմ:

Պէտք չէ, անչուշտ, իրենց այս ձեւին մէջ վաւերական նկատել բոլոր այս մանրամասնութիւնները: Սակայն փաստ է որ կը չեշտուին խրտուումները՝ սահմանամերձ չրջաններու մէջ, ու կը թուի թէ Մոսկուա անդրդուելի կը մնայ իր բոլոր պահանջներուն մէջ:

Անգարա կը յուսայ որ Մ. Նահանգները պիտի պաշտպանեն իր տեսակէտը, Նեղուցները պահելով իրենց ներկայ դոյալիճակին մէջ, եւ պատերազմի թէ խաղաղութեան չրջաններու, ազատ անցք չնորհելով խորհրդային մարտանաւերուն, Սեւ Ծովէն Միջերկրական, եւ փոխադարձաբար: Ճոռեզոյն պարագային, Անգարա պիտի համակերպի անչուշտ միջազգային հակակշռի մը, այլ երբեմ ռուսական խարիսխներու: Կը թուի, թէ Ռուսիա պիտի չգիջի դիւրաւ այս հարցին մէջ, նաեւ Կարսի, Արտահանի եւ Արդուինի պահանջներուն, որոնք «նախապայման»ներ են բանակցութեան:

Անհրաժեշտ է, բոլոր այս խնդիրներու հաշտասէր ոգիով կարգադրութեան համար, ապահովել Դաշնակիցներու եւ մասնաւորաբար Անգլիոյ եթէ ոչ համաձայնութիւնը, գէթ վերապահութիւնը: Միամտութիւն պիտի ըլլար խորհիլ՝ թէ Լոնտոն կամ Ուոշինկթըն ծայրայեղ միջոցներու կրնան դիմել, եթէ Մոսկուա ուզէ «թիկամբ» խօսիլ Անգարայի հետ: Այս քայլը, սակայն, մօտաւոր կամ հեռաւոր ապագային, կրնայ դուռ բանալ նոր բարդութիւններու: Սթալին պիտի չվարանի, վերջին պարագային, հոսելու դէպի Արեւելք, բայց այդ քայլը առնելէ առաջ, պիտի հաշուէ նաեւ անոր անդրադարձումները:

Նոյնինքն Թուրքիա, համոզուած է, որ ու, կամ կանուխ, — թերեւս անակնկալ բռնկումով մը—, պիտի պայթի անխուսափելին: Եւ սակայն, վերջին յոյսը ունի, որ Անգլեւսաքսոնները գէթ պիտի սահմանափակեն ամբողջական պիջումները:

Մինչ այս մինչ այն, Թուրք զործավարներու Խորհուրդը վաւերացուցած եւ պաշտօնաթերթին («Ըէսմի կազէթէ») Հոկտեմբեր 11ի թիւին մէջ հրատարակած է Զօրաչարժի նոր օրէնքը, որուն համաձայն, «զօրաչարժի մը պարագային, զինուորական պարտաւորիչ ծառայութեան ենթակայ են **16—60** տարեկան բոլոր այրերը, եւ **20—45** տարեկան բոլոր կիները: Անոնք, որ զինեալ ծառայութեան ենթարկուելու ի վիճակի չեն, պիտի բանանձնեն օժանդակ գերեր: Այր ու կին, սահմանամերձ հեռաւոր նահանգներու կամ ծովեզերեայ զօրիններու մէջ, ենթակայ են այդ չրջաններու կուսակալութեանց հրահանգին, զինեալ կամ անզէն կոիւ մղելու համար թշնամի օդազօրքի դէմ:

20 Հոկտեմբերի Թուրք թերթերը կը հաղորդեն, թէ Ազգ. ժողովը հրաւիրուած է «արտակարգ» նիստի մը: Շատեր, երեսփոխանական միաստիճան բնտրութեանց նախօրեակի յատուկ խորհրդակցութիւններ կը նախատեսեն. ուրիշներ՝ սակայն, այս դէմարումը կը վերագրեն Մ. Միութեան պահանջներու չուրջ վերջին խորհրդակցութեան մը: Դէպքերը կրնան կանխել մեզ, կամ կրնան հասուննալ՝ հետզհետէ: Մինչ այդ, Թուրքիոյ մէջ օրէ օր կը պրկուին չիղերը:

ԱՐՄԷՆ ԱՄԱՏԵԱՆ

ԱԹԷՆՔԷն կը հեռագրեն թէ մահուան դատապարտուեցաւ «Էլաս»ի հինգ անդամներ:

Նոր դահիճին կազմութիւնը

Ազգ. Ժողովը — այսպէս կը կոչուի այժմ — աոջի օրուան նիստին մէջ ընտրեց դիւանը, որ կը բաղկանայ 17 անդամներէ: 521ի վրայ 512 ձայնով նախագահ ընտրուեցաւ քաղաքացի Ֆէյիքս Կուէն (ընկերվարական, նախագահ Ժողովրդական Ժողովի): Փոխ-նախագահներէն երկուքը համակիրներ են, Պ. Պ. Ժաք Տիւքլօ եւ Անտրէ Մէտիէ: (Համայնավարները հինգ ներկայացուցիչ ունին դահլիճին մէջ, երկուքը քարտուղար, մէկը վարչական պաշտօնեայ):

Ընկերվարականներն ալ, նախագահէն զատ, ունին երկու քարտուղար եւ մէկ վարչական — գանձային պաշտօնեայ,— Լիւսիէն Հիւսէլ, Վիէննի քաղաքապետ երեսփոխանը: Քարտուղարներէն մէկը կին է:

Նոր վարչապետին ընտրութիւնը պիտի կատարուէր երէկ, բայց յետաձգուեցաւ այսօրուան: Թերթերը կը զրեն թէ կրնայ յետաձգուիլ նոյն իսկ մինչեւ երեքշաբթի, որովհետեւ զօր. ժը կոլ հասկցուցած է թէ չի կրնար ընդունիլ որ եւ է ծրագիր որ մշակուած է առանց իր մասնակցութեան: Հրաժարումէն ի վեր, զօրավարը այցելու չընդունիլ: L'Ordre «ցաւալի կացութիւն» խորագրով տեսութեան մը մէջ կը զարմանայ որ փոխանակ մէկ անդամէն կառավարութիւն կազմելու, ձգձգումներ տեղի կ'ունենան: Ընկերվարականները, հակամայնավարները եւ Հանրապետական-ժողովրդական Շարժումի 30ական ներկայացուցիչներ նշանակած են, խորհրդակցելու եւ միացեալ ծրագիր մը կազմելու համար: Զօրավարը արդէն ունին մանրամասն ծրագիր մը: Հանրապետական-ժողովրդական Շարժումն ալ (M. R. P.) առանձին ծրագիր մը յօրինած է, հիմնուած Դիմադրութեան Ազգ. Խորհուրդի ծրագրին վրայ: Ան ալ կը պահանջէ վարչական եւ զատական բարենորոգում, ատրճանական ազդայնացում, վերաչինութիւն եւայլն.

Սթալին հիւանդ է

Թերթերը հակասական լուրեր կը հրատարակեն Սթալինի առողջական վիճակի մասին: Բոլորն ալ կը հաստատեն թէ սրտի հիւանդութենէ կը տառապի. բայց մանրամասնութեանց մէջ կը տարբերին: Կարգ մը թերթեր զրեցին թէ Սթալինին վիճակը ծանրացած ըլլալով, իր տնային մօտ կանչած է աղջիկը, որ ուսանող է Մոսկուայի մէջ: A. E. P. զործակալութեան Թղթակիցը հեռաւոր ուղղած է Մոսկուայէն.—

Վերջին լուրերու համաձայն, Սթալին չէ կրցած ներկայ ըլլալ նոյեմբեր 7ի զօրահանդէսին, իր առողջական վիճակը ծանրացած ըլլալով: Այդ ծանրացումը տեղի ունեցած է հոկտեմբեր 25էն ի վեր, երբ Սթալին վերջին անգամ ունկնդրութեան ընդունեցաւ Մոսկուայի ամերիկեան դեսպանը, որ նամակ մը բերած էր նախագահ Թրումընէն: Հոկտեմբեր 28ին չժչկական խորհուրդ մը, որ կը բաղկանար եօթը խորհրդային երեւելիներէ, Սոչի հրաւիրուեցաւ ստիպողաբար: Քաղաքական Բիւրօն ալ արտակարգ նիստ գումարեց, եւ մեծաձայնութեամբ բանաձեւ մը քուէարկեց, խնդրելով որ Սպարապետը ներկայ ըլլայ Յեղափոխութեան ծոներուն, առանց սակայն ճառ խօսելու: Ճառը պիտի խօսէր Մոլոթով եւ մինչեւ Նոյեմբեր 4 յոյս կար թէ Սթալին Մոսկուա պիտի դառնար: Արդ, Նոյեմբեր 4էն 5ի դիշերը Մոլոթով կրէմլին - Սոչի հեռագրին գլուխը կանչուեցաւ: Յաջորդ օրը Քաղաքական Բիւրօն նոր ժողով մը գումարեց, ուր Մոլոթով յայտնեց թէ Սպարապետին առողջական վիճակը ծանրացած է յանկարծ եւ թէ բժիշկները կ'ընդդիմանան որ եւ է տեղափոխութեան: Ասոր վրայ աղջիկը Սոչի վերադարձաւ եւ մասնագէտները ղրկուեցան հիւանդին քով որ փոխադրուած է զարմանատուն մը, Գակրի (Սոչիի մօտ):

Ամերիկեան թերթերը կը զրեն թէ Սթալին սրտի ծանր տագնապ մը անցուցած ըլլալով քանի մը չաբաթ առաջ, բժիշկները պատուիրած են հանգիստ ընել: Ուոշինկթընի պաշտօնական չրջանակներուն մէջ ալ իմացած են թէ Սթալին պաղատած է, եւ հանգստանալու պէտք ունի: Կ'ըսուի թէ իր կարգ մը իրաւասութիւնները պիտի յանձնէ փոխանորդներու, որոնց գլուխը կը գտնուի Մոլոթով, արտաքին գործակալը:

Հեռագրի մը համաձայն, Անգլիոյ վարչապետը եւ Մ. Նահանգներու նախագահը նոր փորձ մը պիտի կատարեն, խնդրելով Սթալինէն որ ելք մը գտնէ, երեք Մեծերու գումարումը փութացնելու համար:

4.200.000 ՖՐ.Ի ԾԱԽՈՒԵՑԱՒ ագամանդէ եւ զմրուխտ մատնի մը, որ կը պատկանէր «գործակից» Անտէ Մարքէի (բանտարկուած): Ապարանքի մը աճուրդը բարձրացաւ 915.000ի եւն.: Զորս օրուան աճուրդէն զոյացաւ 37 միլիոն ֆր.: (Մարքէ դատապարտուած է մէկ միլիարդ ֆրանք տուգանքի):

90 ԳԵՐՄԱՆ ԳԻՏՈՒՆՆԵՐ Ամերիկա փոխադրուեցան ստիպողաբար, հիւղէ ռումբի եւ ուրիշ զաղանի զէնքերու խնդիրը ուսումնասիրելու համար:

«Անդրանիկ ջան»

ԽՄԲ.— Ինչպէս գրած էիմք, Անդրանիկի յուշարձանին բացման առթիւ, կիրակի օր կարգացուեցաւ իր գինակից եղբօր՝ զօր. Սմբատի գրաւոր ճառը, այնման սրտառուչ: Ստորեւ՝ պատնէնը.—

Ահա տասնեակ տարիներ է անցեր, ինչ դուն հեռացար անդարձ, թողլով հայ ժողովորդը եւ Քու այնքան սիրած՝ զինքի հաւատարիմ ընկերները սուգի եւ հառաչանքի մէջ, օտար երկնքի տակ, որոնց համար երեսունէ աւելի տարիներ մարտնչեցար մեր ոխերիմ անարդ թշնամու բռնակալութեան դէմ, կուրծքդ վահան եւ կամքդ նիզակ բրած:

Անդրանիկ ջան, միշտ եւ միշտ ականջիս Քու վերջին խօսքերուդ արձագանգը դեռ կը հնչէ զօր ըսիր. «Մահս չեմ հոգար, այլ գործս որ կիսատ մնաց»: Անդրանիկ ջա՛ն, թող Քու տառապած եւ յոգնած ոսկորները հանգիստ ընեն, այդ կիսաւարտ գործդ, մեզ համար ամենասուրբ է եւ նուիրական: Հայ ժողովուրդը խորին երկիւղածութեամբ կը խոնարհի, ու տարուշաններ կը վառէ կիսատարտ գործիդ առջեւ, եւ որպէսզի հանգիստ ներհես Քու յաւիտենական քունը, հայ ժողովուրդը խափուս աշխարհի ոտքիէկանգնած մէկ չունչ մէկ բերան, եւ մէկ ոյժ այդ թանկագին գործդ աւարտելու աշխատանքին լծուած:

Ես, Անդրանիկ ջա՛ն, ես վստահ եմ եւ խոր հաւատքն ունիմ, որ չուտով կ'աւարտի այդ կիսատ գործը, ու այն ատեն, այդ Քու սիրած ժողովուրդը Քեզ պիտի փոխադրէ Տարօնի աշխարհը, հոն ուր դեռեղուած են անմահ ընկերներուդ՝ Սերոբ Ազբիւրի, Գալէն, Սողոն, Նատոն, Սերոբ եւ իր Կորիւնները, Գէորգ Զավուշի, Հրայրի, Յոլակ Աբամի, Յակոբ Կոտոյեանի, Սէյտոյի, Զաւէնի, Զնտոյի, Կոբիւնի, Մճոյի, Տոնճոյ Մոսոյի, Զալ-Փոփախի, Ճիրոյի, եւ չատ չատերու անայց, անխունկ եւ անծաղիկ չիրխիները: Հո՛ն Անդրանիկ ջան, պիտեմ հոն, Քու այնքա՛ն սիրած ընկերներուդ մօտ միայն հանդիստ պիտի ընես: Կիսատարտ գործդ աւարտելէ յետոյ, հոն այդ սրբազան հողի վրայ, հայ ժողովուրդը պիտի կանգնէ Քու ասպետական կոթողը, ինչպէս նաեւ բոլոր հերոսներուն, որոնք մայր երկրի հողէն դուրս կը հանդչին, որպէս Քրիստափոր, Զաւարեան, Րոստոմ, Մուրատ, Սեպուհ, Փարաքազ եւ ընկերներ, Զարզանդ, Մխօ Շահէն, Աղասին, Պըճոյ Աբրօ, Արտաշէս, Մանուէլ, Ժիրայր, Յակոբ Տէր Զաքարեան, Շահումեան, Միասնիկեան, Հասրաթ, Երեմեան, Շապուհ, Տիգրան, Յրօճիի Մուրատ, Մխէյ եւ այսպէս բազմաթիւ նահատակներ:

Հայ ժողովուրդը անոնց համար պիտի կանգնէ հսկայ յուշարձաններ, առանց գաղափարի խորութեան, քանի որ բոլոր գաղափարները նոյն նպատակի համար կռիւներ մղած՝ ու մարտնչած են եւ արիւն թափած, հայ ժողովուրդի վերակենդանացման վսեմ գծով:

Իսկ ես իմ անմոռանալի Զօրավարս, ես գերթ վերաւոր կռունկ մը, երամից զրկուած անզօր թեւերով ման կուգամ, մինչեւ որ տեսնեմ Քեր սուրը դարձին լրիւ աւարտումը: Այո՛, ես դեռ պիտի ապրիմ, պիտի տեսնեմ մեր մարտիրոս ժողովուրդի երջանիկ օրը: Ու երբ օր մը ես ալ հրաժեշտս տամ այս անցաւոր աշխարհին, ու դամ Քեզ միանալու, Քեզի պիտի բերեմ այդ սրբազան աւետիքը:

Առայժմ, Անդրանիկ ջան, ես երկիւղածութեամբ կը խոնարհիմ չերմիդ առջեւ, եւ կը համբուրեմ այդ հողը, որ խորթ է եւ ծածկած է Քու հսկիչ կոմքը:

Սպասուր դինեղբայրդ՝ ՍՄԲԱՏ

«ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴ»Ի ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆԸ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Ց. Դ. Նոր Սերունդի դասախօսութիւնը տեղի ունեցաւ Café Noailles-ի ներքնասրահին մէջ: Ներկայ էր խուռն բազմութիւն մը երիտասարդներու եւ տանուհիներու: Շատեր նստելու տեղ չգտնելով ոտքի վրայ մնացին: Երջանային ատենապետին բացման խօսքէն վերջ, Պ. Փօլտեան՝ դասախօսը չարունակեց իր նիւթը,— «Ինչու Հայ մը հպարտ պէտք է ըլլայ», ակնարկ մը նետելով Հայոց պատմութեան չուրջ: Կը յայտնէ նախ թէ պիտի չկարենայ ամբողջապէս զայն մեղի ներկայացնել, ժամանակը քիչ է, յետոյ «Մեր ուզածը դասաւանդութիւն մը չէ, այլ ընդհանրապէս մը տալ»:

Ու հարեւանցի հայեացքով կը պարզէ Հայկի յաջորդող իշխանները՝ Արմենակ, Արամայիս, քիչ մը կը տարածուի Արամի չուրջ, որուն անունէն է որ Յոյներն մեզ Արմէն կոչած են եւ Արայ Գեղեցիկի ու հպարտ ըլ նենգաւոր Շամիրամի պատերազմը կը նկարագրէ. ու հիւսելով չարան չարանմեր աչքերէն կ'անցընէ թագաւորները՝ Տիգրան Երուանդեան, Պարոյր ու կը հասնի Վահագնի որ իրր աստուած պաշտուած է ժողովուրդէն, դասախօսը կր յիշէ անոր չուրջ հիւսուած բանաստեղծութիւնները եւ կը յորդորէ սորվիլ.— «Երկնէր երկին ու երկիր, երկնէր եւ ծիրանի ծով»:

Ջերմ ծափեր կ'ողջունեն դասախօսը որ կը խոստանայ յաջորդ անգամ աւելի ոգեւորել մեզ:

Անդրանիկ

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՎԱԼԱՆՍ.— Հ. Մ. Ը. Մ-ի Ա. խումբը այս տարի 9 Սեպտեմբերէն սկսեալ Տրոմ - Արահէյի Փութպոլի Տիվիզիոն Սիւփէրիէոր աստիճանին դասաւորուելէ վերջ ունեցաւ Սէն - Մարդէն - որ Վալանս 6—1, Լամասարր 2—2, Լա Վուլթ 2—0, Սէնթ Ակրէվ 9—1, Ա. Ս. Բոլիս 4—1, եւ Ա. Ս. Թուրնոնի դէմ 3—1, ուրեմն վեց ախոյենական յաղթական մրցումներու չարք մը: Թուրնոնի դէմ մրցումը տեղի ունեցաւ 4 Նոյեմբեր կիրակի, կէս օրէ վերջ Փոլիկոնի մարզադաշտին վրայ, չուրջ 1200 հայ եւ ֆրանսացի մարզասէրներու ներկայութեամբ: Մրնութիւնը ունի նաեւ «պահեստի», «պատանիներու» եւ «կրասէրներու» երեք խումբերը:

Վալանսի բոլոր հայ մարզիկները արժանի են գովեստի: Վարչութիւնը լրջօրէն լծուած է աշխատանքի: Մամբրէ Սէմէրճեան, Թ. Կէվիկեան եւ Պաղտջէրեան չանք չեն խնայեր յաջողելու համար:

Կը ցաւիմ կրկին յիշեցնելու հայեցի դաստիարակութեան փչրտ հարցը: Մասնաւորապէս զեկավարները անհրաժեշտ բծախնդրութիւնը չունին, թէեւ բոլորն ալ պիտակից երիտասարդներ են: Մեր մարզիկները պարտաւոր են սիրել իրենց մայրենիքն ու հայրենիքը առնուազն այնքան որքան կը սիրեն իրենց մարզանքն ու դաշտը: Կր թելադրենք վարչութեան նկատի ունենալ, եւ մասնաւորապէս Գ. Սինապեանին, Մամբրէյին, Կէվիկեանին եւ Մ. Ձէրանեանին:— Թղթակից

Լոյս կը տեսնէ յառաջիկայ շաբթու

ՀԱՅ - ԲՈՅԺ

ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ԱՄՍԱԹԵՐԹ

ԲԺՇԿՈՒԹԵԱՆ ԵՒ ԱՌՈՂՋԱՊԱՀՈՒԹԵԱՆ

Տարեկան բաժնեգին **200** ֆրանք (կանխիկ)

Իւրաքանչիւր թիւ 24 էջ, Հոկտեմբերի եւ Նոյեմբերի թիւերը (60 եւ 61) միաժամանակ պիտի ղրկուին միայն իրենց բաժանորդագրութիւնը նորոգողներուն: Ջեռք հաւսոյ չի ծախուիր, կ'ընդունուի միայն տարեկան բաժնեգին: Բաժնեգինները ղրկել մանտա-ֆարթով եւ կամ ֆրանսերէն Ch. Aïvazian *անունով: Բաժանորդագրութիւնը համար, Ֆրանսայի մէջ.—*

Մարսէյլ.— *Ց. Մալաքեան*, 3 Bld. Théodore Turner
Կրընոպլ.— *Ս. Սիսլեան*, 84 Ave. d'Eybens
Վալանս.— *Ա. Տէր-Մարգոսեան*— 15 Fbg.St. Jacques
Վիէն.— *Վ. Զուլլէրեան*, B. P. 66
Լիոն.— *Ղ. Ղազարեան*, 65 Rue Cuvier
Պորտօ.— *Կ. Տօնէրեան*, 74 Rue du Loup

CHEZ SASSOUNI

ՁԱՇԱՐԱՆ Հ. ՍԱՍՈՒՆԻ

ԲՈԼՈՐ ՆՐԲԱՁԱՇՆԱԿՆԵՐՈՒ ԺԱՄԱԴՐԱՎԱՃԸՐ

31 rue d'Alexandrie, Paris (2) Métro: Reaumur

Tél. GUT. 92-65

Հայկական կերակուրներ, ընտիր օղի եւ գաղանդեր: Հարսնիքի, նշանտուքի, կնունքի մասնաւոր սրահ: Ամէն երեկոյ, ժամը 7էն սկսեալ արեւելեան նուագ մասնակցութեամբ երգչուհի Տիկին Սօնիա Գարագաշի: Կիրակի օրերը դոց է:

Le Gérant : H. AGONEYAN

Imprimerie DER-AGOPIAN, 17, Rue Damesme - 13

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՐԻՒՆԱԼի ԴԷՊՔԵՐ պատահեցան Պուքրէշի մէջ, երբ ժողովուրդը թափոր կազմած արքայական պալատ կ'երթար, ողջունելու համար թագաւորին տարեդարձը: Կառավարութիւնը արգիլած էր ցոյցը: Հեռագիրը կ'ըսէ թէ դիմուորները կրակ բացին, երկու ընթերաշարժներ տապալեցան, վեց հոգի սպաննուեցան եւ բազմաթիւ մարդիկ վիրաւորուեցան: Ընդհարումը տեղի ունեցած էր թագաւորին կուսակիցներուն եւ համոյնալարներու միջեւ, որոնց առաջիններուն թիւը կը հաշուեն 40—50.000, միւսներուն թիւը՝ 14.000: Ռումուրթիւնները տեւեցին վեց ժամ: Թագաւորը առենք մը ի վեր քաշուած է ամէն գործէ եւ չատերը պաշտօնագիրները:

ՀԻՒԼԻ ՌՈՒՄԲԻ ՄԱՍԻՆ լայն խորհրդակցութիւն մը պիտի կատարեն Անգլիոյ վարչապետը, Մ. Նահանգներու նախագահը եւ Քանատայի վարչապետը, Ուաշինկթընի մէջ: Կ'ըսուի թէ պիտի առաջարկեն միջազգային յանձնաժողով մը կազմել, առ այժմ անոր յայտնելու համար նոր ռումբին գաղտնիքը: Աւելի վերջը, երբ միջազգային մթնոլորտը պայծառանայ, բոլոր գաղտնիքները պիտի հաղորդուին Միացեալ Ազգերու Ապահովութեան Խորհուրդին, յետոյ, միջազգային համաձայնութեամբ, օրէնքէ դուրս պիտի հռչակուի հիւդ-ռումբը: Նոյն ազրիւրին համաձայն, Անգլիոյ եւ Քանատայի վարչապետները արդէն համաձայնած են այս մասին եւ կը յուսան համոզել նախագահ Թրումընը:

«Շէֆ - ՓՈՍԹԱԼ» վարչութեան պաշտօնեաները գործադուլ հռչակեցին, նախատրրը մերժած ըլլալով պաշտօնէ արձակել տնօրէն մը, Պ. Տալլաս, որ կ'ամբաստանուի թէ չատ խիստ վարուած է գրասեան չրջանին: Բայց կը մնայ միայն տեսնելի վճարելի չէքերու գրասենեակը:

ԻՏԱԼԱԿԱՆ կառավարութիւնը ծանուցագիր մը ուղղելով յաղթական պետութեանց, յանձն կ'առնէ Ցունաստանի վերադարձնել Երկոտասան կղզիները (Հոդոս եւն.), որոշ սրբագրութիւններ կատարել Ֆրանքօ-իտալական սահմանին վրայ, տեղական ինքնավարութիւն տալ Հարաւային Թիրոլի, միջին համրայ մը դանել Թրիէսթի հարցին լուծման համար եւն.: Բայց կ'ուզէ պահել Էրիթրէայի եւ Ափրիկեան Տրիպոլսոյ գաղթավայրերը:

ՏԱՐՏԱՆԵԼԻ ԽՆԴԻՐԸ լրջօրէն կը զբաղեցնէ Անգլիոյ եւ Մ. Նահանգներու քաղաքական չրջանակները: Լոնտոնի թրքական նոր դեսպանը, Ձէվատ Ալչքալըն, պիտի չանայ իմանալ Անթլիոյ տեսակէտը: Մ. Նահանգները արդէն յայտնեցին իրենց առաջարկները, որոնք չատ լաւ տպաւորութիւն գործած են Անգարայի մէջ: Անհամբեր կը սպասուի Մ. Միութեան եւ Անգլիոյ յայտարարութեանց: Անգարայի պաշտօնաթերթը, «Ուլուս», կը գրէ այս առթիւ.— «Թուրքիա մեծապէս պիտի գնահատէր Մոլինի մէկ ժէստը որ յայտնէր ռուսական բաղձանքները: Իսկապէս, երբեք այնքան անձկութեամբ սպասուած չէր այդ ժէստին»:

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅՑ Կապոյտ Խաչի Պանէօ - Քաշանի պարահանդէսը՝ Նոյեմբեր 25ին: Նկատի ունենալ այդ թուականը:

ՀԱՅ ՈՒՍԱՆՈՂԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ կեդր. վարչութիւնը Նոյեմբեր 1էն ի վեր վերակազմած է իր հայերէն լեզուի դասընթացքը չարաթ օրերը ժամը 4—6, Հայ Ուսանողական Միութեան սրահին մէջ, 7 rue Phalsbourg, Métro Villier:

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅՑ ԵՐԻՏ. ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ կը կազմակերպէ գեղարուեստական մեծ հանդէս մը, Սալ Փլէյէլի չքեղ սրահին մէջ, կիրակի 18 Նոյեմբեր, ժամը 14ին, մասնակցութեամբ Լէյլա Պետէրխանի, Ռափֆի Պետրոսեանի, Լիտի Տէմիրճեանի, Օրքէսթր Ռէյմոն Վէրնէյլ եւն.:

Արտակարգ յայտագիրը մը՝ երգի, պարի, թատրոնի եւ հայկական ակնճոնիք նուագի: Շտապեցէք ձեր տոմսերը ապահովել, սովորական վայրերէն:

Ա.ՋԳ. ԴԱՏԻ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴԱԿԱՆ ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲ

Մարսիլիոյ բոլոր երիտասարդական կազմակերպութիւնները յանձին Հ. Մ. Ը. Մ-ի, Նորք Մարզականի, Ֆրանսահայ Երիտասարդաց Միութեան, Հայ Երիտասարդական Ընկերակցութեան, Հայ Արիներու եւ Հ.Ց.Դ. Նոր Սերունդի, փափաքելով սերտօրէն գործակցիլ հայկ. արդար Դատի պաշտպանութեան, կազմեցին Երիտասարդական յանձնախումբ մը որ իր առաջին մեծ միջինկը կը սարքէ Ռիալթօ սինեմային մէջ, Նոյեմբեր 25ին, ժամը 9էն 12: Բոլոր հայ հասարակութիւնը եւ մասնաւորապէս հայ երիտասարդութիւնը ջերմապէս կը հրաւիրուի:

Ց. ՊԱՐՈՆԵԱՆԻ ՕՐ

Մեծանուն երգիծարան Ց. Պարոնեանի մահուան յիսնամեակին առթիւ Ֆ. Ա. Ը. Միութեան նախանձախնդրութեամբ՝ *Փարիզահայ Ազգ. Թատերախումբը*, 11 Նոյեմբեր, կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին **Maison de la Chimie**ի մէջ, **28 rue St. Dominique**

Առաջին անգամ ըլլալով, ամբողջութեամբ կը ներկայացնէ ՄԵԾԱՊԱՏԻՒ ՄՈՒՐԱՑԿԱՆՆԵՐ

կատակերգութիւն 4 արար, Ց. Պարոնեանի

Բեմադրութիւն՝ Վ. Սվաճեանի

Տոմսերը կարելի է հայթայթել սովորական վայրերէն:

Ծանօթ.— Այս թատերաշրջանին համար հրապարակ հանուած են բաժնետոմսեր 8 ներկայացման համար: Դիմել Ա. Սուրէնեանի, 218 rue de Grenelle : Tél. INV. 76-06:

ՆՈՅ. 10 ԵՒ 11Ը սուգի օր հռչակուած են եւ երեք թափորներ պիտի կազմուին: Այսօր, ժամը 18.20էն սկսեալ պիտի գոցուին բոլոր գինետուները, բապաէները, գրօսարանները եւն.: Արգիլուած են նաեւ պարահանդէսները:

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN FRANCE

HARATCH Fondé en 1928 B.C.S. 376.286

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13e)

Tél. : GOB. 15-70 — C. C. P. Paris 1678-63

ԲԱԺԱՆԵՑԻՆ.— Տար. 750, 6ամս. 400, 3ամս. 200 ֆրանք:

Dimanche 11 Novembre 1945 Կիրակի 11 Նոյեմբեր

Թ. Տ. ԱՐԻ — 17e Année N° 4455-Նոր շրջան թիւ 184 Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ ԳԻՆ՝ 3 Ֆր.

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ՀՈԳԵՎՐՏԻՔ

Որքա՜ն կսկծալի մահեր՝ 1940ի Յունիսէն ի վեր, երբ դադրեցուցինք թերթին հրատարակութիւնը, երկրին զրաման հետեւանքով:

Գոյժեր կան որ հազիւ քանի մը տողով արձանագրուեցան: Ուրիշներ ոչ իսկ յիշուեցան, կապերը կտրուած ըլլալով զաղութէ զաղութ:

Ի՞նչպէս զարմանալ այս վրիպումները:

Կը խորհինք ամբողջ «Արձանի» մը նուիրել այն զէմքերուն, որ անդարձ բաժնուեցան մեզմէ: Իսկ «Յառաջ»ի միջոցաւ, բացառիկ թիւեր հրատարակել կամ մասնաւոր յօդուածներ նուիրել պարբերաբար, իւրաքանչիւրին մահուան տարեդարձին առթիւ: Դէմքերը ներկայացնելով ամփոփ դիծերու մէջ: Այնքան որքան Թոյլ կուտան թերթին կարճ սիւնակները:

Այդպիսի փորձ մըն է որ կը կատարենք, այսօր, ողեկոչելով երկու տարեդարձներ:

Մանուկ Ալանեան.— Այս տողերը գրողը, երբ 1922ին Մանուկ Ալանեանի կը յանձնէր «Ճակատամարտ»ին խմբագրութիւնը, դեռ լիովին ծանօթ չէր անոր ամբողջ կարողութեան: Աւելի չատ ուսուցիչը կը ճանչնար քան հրապարակագիրը:

Մանուկ սոխուած էր թերթին գիծը պահել դժնդակ պարագաներու մէջ,— Միլլի յաղթանակ: Ազգային միութիւն: Գունդապետ արատադաղթ Պոլսէն: Իսկ «Ճակատամարտ»ը չատոնց աչքի փուշ:

Հազիւ երկու տարի անցած, «անձանօթ»ը արդէն զարձած էր սիրական զէմք: Ոչ միայն դիմացած էր անորակելի փորձութեանց, այլեւ, ընդհանրապէս պահած թերթին ուղեգիծը, հակառակ դժուան զրաքննութեան եւ ճգճիմ «զպէքճաճի»ներու դաւերուն: Իր խմբագրականները կշիռ ունէին թէ իրենց տեսակէտ եւ թէ իրենց պաշար:

Կոչումով ուսուցիչ դիտութեանց եւ հետինակ դասագիրքերու, Մանուկ չատ կանուխէն ժամանակ էր պրպտելու, վերլուծելու, համադրելու ձիրքերը: Եւ հետզհետէ կը զարգանար, կը խորանար ազգային թէ միջազգային հարցերու վերլուծման մէջ: Մանաւանդ երբ անցաւ արտասահման, Լիբանան, վայելելով մամուլի ազատութեան բարիքները: Իսկ Թրքական կեանքը իր մանրամասնութիւնն էր: «Հայրենիք», «Ծառաբեր», «Յառաջ» անհամբեր կը սպասէին Դէտի Թղթակցութեանց:

Մանուկ Ալանեան ունէր արդի հրապարակագրութեան հիմնական արժանիքները,— լեզու, տեսակէտ, ջիղ: Պայքարը նպատակ չէր իրեն համար — ինչպէս մեզի համար — բայց եթէ սոխուկը վիճիլ, բուռ սլաքները եւ ճոռոմաբանութիւնը չէին որ կը սահէին տողերուն մէջ, այլ կուռ փաստերն ու կորովի արտայայտութիւնը: Հեղինակաւոր ձայն մըն էր որ կը բարձրանար, չրջապատի տգիտութեանց եւ փոքրոգութեանց ժխորին վերեւ:

Մէկ խօսքով, Մանուկ եղաւ արիւն եւ իմաստուն պահակ մը «Ազատամարտ»ի եւ «Ճակատամարտ»ի աւանդութեանց:

Մերուժան Պարոնեան.— Մեր ողբացեալ բարեկամը ամէն բանէ առաջ բանաստեղծ բլլալով, կարելի չէ իր վաստակին դնահատումը կատարել այս նեղ սիւնակներուն մէջ:

Ուրեմն քանի մը ժպտուն տողեր, պարզապէս իրեւ հատուցում յարգանքի:

Երբ տակաւին տղայ էինք, սերունդի պայքար ունէինք իրեն եւ ուրիշ ուղեկիցներու հետ: Մենք՝ ըմբոստները, անոնք՝ «սալոնական» կամ «ջերմանոցի ծաղիկ», ինչպէս կ'ըսէին, այն առանն, Պոլսոյ մէջ:

1918ի զինադադարին, Մերուժան Պարոնեան ալ իջաւ ասպարէզ, եւ իր «Շանթ»ով փարատեց կարզ մը կանխակալ կարծիքներ: Այնպէս որ, խոր կսկիծ մը զգացինք երբ, Պոլսէն Փարիզ փոխադրուելէ վերջ, հետզհետէ անջատուեցաւ հայկական կեանքէն, ամփոփուելու համար ֆրանսական չրջանակի մէջ:

Սխալ պիտի ըլլար ըսել թէ քէն ըրաւ: Կը չարունակէր նորէն, ֆրանսերէնին հետ, գրել նաեւ հայերէն բանաստեղծութիւններ (վերջին հատորը՝ Մարդկային): Եւ սակայն, կորուստը կորուստ էր: Թէեւ չերմապէս գնահատուեցաւ օտար անդաստանին մէջ, իր մահէն առաջ թէ վերջը:

Հայերէն թէ ֆրանսերէն, Մերուժան Պարոնեան իր եռին կը ձգէ 40 տարուան վաստակ մը, արժանի լուրջ վերլուծման:

Շ.

Մ. ԱԼԱՆԵԱՆ

Չինք չեմ ճանչնար անձամբ:

Միլլիհինեերու յաղթանակէն եաքը, Շաւարշ մեկնած էր «Լօզան, մօտէն հետեւելու համար» հաչտութեան սակարկութեան, բայց կը մնար Սոֆիա, ուրկէ կը վարէր «Ճակատամարտ»ը: Փարիզէն, ուր եկեր էր ուսանելու, կապս կը վերահաստատեմ թերթին հետ՝ յօդուածով մը, որուն ի պատասխան՝ Շաւարշ կը զրկէր Սոֆիայէն թէ տղաքը Պոլիսէն հասցէս զրկած են իրեն, ու — բախտաբերն կը յայտնէր կապը վերահաստատելուս, եւ տեղեկութիւն կուտար թէ ինչպէս խմբագրութիւն կ'ընէր Սոֆիայէն Պոլիս, ձեռագիրներուն ճամբորդութիւնը քանի մը ժամուան խնդիր: Այդ առթիւ կուտար նաեւ ներքին խմբագրութեան վարողներուն անունները: Մէկը աղօտ կը յիշէի, Ոսկեղջիւրի մէկ զպրոցէն, միւսը՝ բնաւ:

Այնուհետեւ, անձանօթը, որ միեակը կը խմբագրէր այլեւս թերթը եւ Մ. Ալանեան կը տոնդրէր մանրատիկ եւ քիչ մը անընթեռնլի դիրով, երբեմն հէքեաթ մը կ'ուղէր կամ գրական էջ մը Կաղանդի բացառիկին համար, ու ծանօթներ զարձանք նամակով: Իրեն կը պարտիմ Կաղանդին հետ խօսակցութիւններս մանուկի հոգիով:

Սկիզբները չատ կը զրէի իր թերթին, որ ատենն կը փոխէր, «Ճակատամարտ»էն վերջ «Մարմարա», յետոյ «Ազդարար», գրուած՝ միշտ ձեռվր «Ազատամարտ»ի տատերուն, չմաչող եւ անխորտակելի մեռաղէ եւ տաճարական հին արձանագրութիւններուն գեղեցկութեամբ: Ու քանի չատոյան թշնամութիւնները եւ քամութիւնները իր շուրջ, ծածկելու համար մեր կապը իրեն հետ՝ տատրագրութիւն փոխեցինք մենք ալ, ան՝ երբեմն Ազատանի, երբեմն Աստղիկ, երբեմն՝ ուրիշ անուն մը պատահական:

×

Դիւրին բան չէ հրապարակագրութիւն ընել Պոլսոյ մէջ, Թուրքերուն քթին տակ: Այստեղ, տատատանման մէջ [illegible] րան մըն է թերթ հրատարակելը, անոր համար որ ամէն ձախողած մարդ կամ նախակրթարան չեռացած «մտաւորական» խմբագիր է անպայման: Խմբագրութիւնն ալ բա՞ն է որ մարդ սորվի: Պօղոս կ'երգէ, Ապօղոս կրպարէ: Կամ.—

Անթառամ նստեր կով կը կթէ,
Ակորն ալ ելեր դուռ կը տփէ:

Ոչ վախնալ կայ պատասխանատուութենէ, ոչ ալ ամչնալ՝ խելքին ծակ տոպրակին համար:

Չեմ րսեր թէ Պոլսոյ խմբագիրները աւելի բան մը կ'արժէն, բայց քաջութիւն պէտք է ունենալ այնտեղ եւ արհեստին՝ ամէն օր վտանգին դէմ կենալու համար: Անհրաժեշտ է ունենալ նկարագիր՝ չսոդալու համար, խելացութիւն՝ կռուելու համար, մտաւորական պաշար՝ առաջնորդելու համար:

Պոլսոյ հայ հրապարակագրական կեանքին մէջ «Հայրենիք» բացառիկ չրջան մը, որ կը յատկանշուի ընկերային – բարոյական յեղափոխութեան մը սկզբունքներով՝ իրրեւ խորք, իրապաշտ գեղեցկագիտութեան մը տեսակէտներով՝ իրրեւ ձեւ: Յեղափոխական աւելի խոր ակօս մը բացաւ Ազատամարտ – Ճակատամարտի խմբագրութիւնը՝ վերադնահատութեան ենթարկելով եւ ի նորոյ բանաձեւելով վարդապետութիւնը ազգային մշակոյթի, լեզուի եւ գրականութեան, հայ բնաչխարհի մասին,— առանձին յօդուածի նիւթ է պարզել կատարուած յեղափոխութիւնը:

Մ. Ալանեան իւրացուցած էր այդ յեղափոխութեան վարդապետութիւնը, եւ թերթը վարեց հատատարիմ մնալով հրապարակագրական երի տատարդ դպրոցին, Հ. Ց. Դաշնակցութեան մչակութային քաղաքականութեան: Վատ պահել յ ի դափոխական կուսակցութեան ատենդութիւններուն՝ արհամարհելով Անգարայի Միլլիճիներուն սարսափը,— թերթին անուան տատերուն ձեւն իսկ կը խորհրդանչէր Հ. Ց. Դաշնակցութեան գոյութիւնը՝ յաչս թէ թուրք կառավարութեան եւ թէ հայ ժողովուրդին: Զախչախել Պոլսոյ հայ թէմէնճահիներուն ողնայարը՝ առանց վախնալու անոնց քսութիւններէն: Ահա պայքարը զոր տարաւ Մ. Ալանեան ճկուն եւ քաջ, արթուն եւ խելացի: Իրմէ կը յիշեմ Դէտ ծածկանունով բանավէճի երկար շարք մը, զոր համոյքով կարդացեր եմ, — ուր սուր հեգնանքը արշաւալի նման կը ցայտէ հակառակորդին երեսին ի վեր, ուր անառարկելի փաստարկութիւն մը խեղդկապի նման կը փաթթուի ընդդիմադիրին վզին: Այդ բանավէճերուն մէջ ոչ յիշողութիւնը դաւաճանեց իրեն՝ հին փաստեր յիշեցնելու համար, ոչ ալ արդարամտութիւնը՝ չիյնալու համար սխալ տեսակէտներու մէջ: Հակառակորդները մատնեցին պինք, բայց Մ. Ալանեան արթնութիւնը ունեցաւ Մ. Ալանեան անուանակից մը ցոյց տալու ... խորհ. Հայաստան թերթին մէջ, զոր գտնելու եւ իրեն զրկելու համար մենք եւս ատիպուեցանք ատկն ու վրայ բնել «Յառաջ»ի խմբագրատան հին թերթերու հաւաքածոները:

Մ. Ալանեան խոր սէր մը ցոյց կուտար հայ գրականութեան մասին, — կ'աչխատէր իր թերթին միացնել երիտասարդ ուժեր, մասնաւոր խրախոյս մը կը մատնէր գրական արժէքաւոր թերթօններ թարգմանելու եւ տալու, (չատեր պիտի յիշեն Յ. Տէրունիի թարգմանած Յախսարիկը, զեղեցիկ վէպը):

Մ. Ալանեան անմոռանալի անուն մը կը թողու հայ հրապարակագրութեան պատմութեան մէջ:

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ՃԱՄԲՈՐԴԻ ՄԸ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ
ՊՈՒԼԿԱՐԱՁԱՅ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԻ ՄԱՍԻՆ

Ս. ՀԱՑԱՄՏԱՆԻ ԳԵՐ. ԽՈՐՀՈՒՐԴԻ ՄԸԿ ԱՆԴԱՄ ԱՒ. ՆԵՐԿԱՑ

(Մասնաւոր թղթակցութիւն «Յառաջ»ի)

Պուլկարիայէն նոր վերադարձած ճամբորդ մը կը բաղեմ հետեւեալ տեղեկութիւնները, հայ զաղութի եւ Ս. Հայաստանի մասին. —

— « Բնականոն կեանքը վերահաստատուած է Պուլկարիոյ մէջ, եւ հայ զաղութը ձեռնարկած է զարմանելու պատերազմի պատճառած վնասները: Առաջ. Տեղապահ Գուսան եպսկ.ի եւ Թեմ. Խորհուրդի Չանգիրով, նորանոր յաւելումներով ամբողջովին նորոգուած է Առաջնորդարանը, որուն վերնայարկը քանդուած էր 1944 Մարտ 30ի օդային ռմբակոծման ընթացքին: Սոֆիայի հայութիւնը յաչորած է 600.000 լեվա հատաքէ: Ներկայիս, նորակառոյց չէնքին մէջ բացուած է վարժարանին աղքատիկ տղոց յատուկ ճաշի սեղանատունը: Նոյնպէս, բացուած է մանկապարտէզ մը, որ պոյտիին չունէր տակէ առաջ:

Պուլկարահայութիւնը ներկայիս ձեռնարկած է զաղութին վարչական մեքենան վերակազմելու, համաձայն նորատեղի պայմաններուն: Նախկին Թեմ. Խորհուրդին փոխարէն կազմուած է «Հայ լեռնիքի Ճակատի Հայ Փոքրամասնութեանց Կամիտէ» մը, ատենապետութեամբ Գ. Գաբրիէլեանի:

Մշակութային մարզի մէջ, կազմուած է «Երեւան» Ճառաջդիմասէր Միութիւնը, որ իր մէջ ձուլած է բոլոր մշակութային նախկին միութիւնները: Գեղարուեստական մարզի մէջ, ուշադրութիւն դրաւած է Ռուսճուքի Հայկ. Երգչախումբը, բաղկացած 70 երկտեւ անդամներէ, որոնց մէջ մասնաւոր դնահատանքի արժանացած են օրիորդներ Ս. Յովհաննէսեան, Ա. Պեհեան, եւ ուրիշ իսկական թէ արական արժէքներ:

Սոֆիայի Զին. Ակումբին մէջ, ներկայ եղայ դեղարուեստական երեկոյթի մը,— այդ առիթով ծանօթացայ Հայաստանի Գերապոյն Խորհուրդի երկու ներկայացուցիչներուն, բժիչկ Բաբգէն Ասատուատուրեանի, եւ հայազգի պատմագէտ Եղուարդ Փապրիքովի, որոնք երեւանէն Սոֆիա հասած էին: Գեղարուեստական այդ հատաբոյթին կը մասնակցէին Պուլկարիոյ բոլոր փոքրամասնութիւնները:

Ճառեր խօսուեցան,— Հայ Փոքրամասնութեան կողմէ Գ. Գաբրիէլեան, հրեայ փոքրամասնութեան կողմէ Իզքասէզ Մայէր,— ինչո՞ւ, չէ, նկատելու: Բոլորէն վերջ խօսք առաւ Բժ. Բարգէն Ասատուատուրեան, որ մանրամասն զեկուցում կատարեց Ս. Հայաստանի մչակութային, ընկերային եւ զեղարուեստական նուաճումներու մասին: Տեղական թերթերը արձանագրեցին այս զեղարուեստական երեկոյթը, հետեւեալ տեղեկութիւններ հաղորդելով հիւր պատուիրակներու մասին:

— Բժիչկ Բաբգէն Ասատուատուրեան ծնած է 1905ին, Քանաքեռի մէջ, 1927ին չրջանաւարտ՝ Երեւանի համալսարանէն, եւ 1938ին՝ ընտրուած անդամ Գերագոյն Խորհուրդին: Եղուարդ Փապրիկով ծնած է 1907ին, Հիւս. Կովկաս, ուսած է Մոսկուայի Պատմագիտական Համալսարանը: Օտար դասախարակութեան պատճառով, արկար է իր հայերէնը: Պատմագէտը ներկայիս կը վարէ Երեւանի Դիտութեանց Ակադեմիայի քարտուղարի պաշտօնը:

ԸՆԴՀ. ՆԵՐՍԻՄ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

Երկու պատուիրակները Սոֆիայէ վերջ այցելեցին Պուլկարիոյ հայաչատ քաղաքները, ընկերակցութեամբ Գ. Գաբրիէլեանի: Պուլկար թերթերը կը զրեն թէ պատուիրակները ամէն տեղ խանդավառ ընդունելութիւն զտած են, ու կը գրեն: Հիւր պատուիրակները այցելեցին նաեւ տեղապահ Գուսան Եպիսկ.ի: Պատուիրակները յայտնած են թէ Նորընտիր Կաթուղիկոսը մեծ

(Շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՄԱՆՈՒԿ ԱԼԱՆԵԱՆ

—o—

Տարին լրացաւ արդէն։ Մենք իր մահուան դոյժը առացանք չառ ուշ, երբ յարաբերութիւն - ներր քիչ չառ վերսկան Սուրիոյ հետ։

Զգուած Պոլսոյ լրագրութեան ապազդային, ըզգուած մթնոլորտէն, Լիբանան էր հաստատ - ուած պատերազմէն առաջ, 1938ին։ Պէյրութի մէջ իրրեւ խմբագիր «Ազդակ»ի, ապա իր սեփա - կան թերթին՝ «Ապագար»ի մէջ իր սիրած գործին զլուխն էր, եւ հոն ալ մեռաւ գործաթափար, տակաւին ծերութեան դուռը չհասած։

Մանուկ Ալանեան գինքը ճանչցող երկու հան - բայի չրջանակ է ունեցած, նախ իր ուսուցչական ապագրկին առիթով եւ յետոյ իբրեւ հրապարա - կագիր։

Ասոնցմէ ո՞րն է որ միւսը մոռցնել կուտայ մեզի։ Ես գոնէ երկուքն ալ կը յիշեմ, թէեւ գնա - հատման կչիռը պիտի հակի զէպի վերջինը, մա - մուլը։ Հոն էր որ աւելի մօտէն ճանչցայ գինքը, մեր առօրեայ աշխատանքի չրջանին։ Հոն էր որ կրցայ գնահատել իր յարատեւութիւնը։ Հոն էր որ պիտի տեսնէի իր համեստ երեւոյթին տակ թագ - նուած տոկուն նկարագիրը մը, օրուան հոսանքնե - րուն դէմ ամուր կեցուածքով մը։

Երբ «Ճակատամարտ»ը լուծարքի ենթարկե - ցինք քանի մը յետամնացներս (1922), ժողովե - ցինք ինչ որ մնացած էր մեր զեղեցիկ խմբագրա - տունէն եւ զացինք ապաստանեցանք Ղալաթիա, Պիլլօր փողոց։ Լուսաւոր վերնայարկ մըն էր մեր աշխատանոցը, երկք մասի բաժնուած, ուր կը բարձրանայինք նեղ եւ ցից սանդուղով մը, որ Թրքական մինարէներր կը յիշեցնէր եւ ամէն առ - թիւ Մանուկին կատակներուն դուռ կը բանար։ Զէ՞ որ մեր ոտքերուն տակ էր «Վերջին Լուր»ի խմբագրատունը։

Տոկուն աշխատող մը, առտուն կանուխէն կր լսէինք իր ոտնաձայնր որ վայրկեան մը կանգ կ'առնէր վարի յարկը, տպարանը, վիճելով գրա - չարներուն հետ։ Ո՞ր խմբագիրն է որ վէճ չունի իր անբաժան ընկերոջ, դրաչարին հետ, մէկ միւ - սին ծառայ, մէկը միւսին բախտակից, բարեկամ - թչնամի, միշտ իրարու տարակարծիք, բայց ի վերջոյ հաչտուած մարմարէ սեղանին առջեւ։

Մանուկը բացառութիւն չկազմեց։ Գրեթէ նոր մահ էր (1922ին) «Ճակատամարտ»ի մէջ։ (Ա - պարէգին համար նոր մը չէր)։ Օգնականով մը կ'աշխատէր ձեռագիր հասցնել տասը ձեռքերու, որոնք արագ եւ չարժուն, անվերջ կ'երթեւեկէին խոչչ խոչ հայկական Ա. Բ. Գ.ին։ Հանդիստ եւ անտարբեր կր սիմաւորէր հոսկէ հոնկէ փորձիչ հարցումները։ «Ճակատամարտ»ի նոր խմբագրու - թիւնր եւ վարչութիւնր բնաւ կապ չունին հինին հետ»։

Թուրք լրարեր մը ունէինք, Օսման, որ Պապը Ալիի լուրերը կը բերէր մեզի ամէն օր։ Օր մըն ալ առաջարկեց Մանուկին որ գինքը էնկլիւբ դրկել տայ, որպէսզի Դաշնակցութիւնը եւ Մ.իւլի նոր կազմակերպութիւնը իրարու մօտեցնելու համար անհրաժեշտ աշխատանքը տանի։ Մանուկ Ալանեան անխռով պատասխանեց.— Բայց ես ի՞նչ հանդամանք ունիմ այդ բանին համար. Փարիզ Ա - հարոնեանին դրէ։

— Չատ հեռու զացիր, Չաւարչը աւելի մօտ է, Սոֆիա, դրէ՛ դուն անոր եւ ան կը կարզադրէ։

— Բեզմէ կը լսեմ Չաւարչին Սոֆիա րլլալը։ Մենք լոզան դրկեցինք գինքը. եթէ դուն գիտես, չգրե՞ս։

Եւ կատարեալ հանդարտութեամբ ձեռքը կ'եր - կարէր ցրուիչին, որ նոյն օրուան ծրարը կը յանձ - նէր իրեն, Սոֆիայէն դրկուած ամենօրեայ խմբ - րագրականներով (Շ.)։

Շարթուան մէջ քանի մը անգամ չունէը կ'առ - նէր զրասենեակս առջեւ եւ կ'աչխատէր համոզել գիս որ քանի մը ոսկի տամ սա վարի զրան առջեւ սկսացող ոսոխականին.— Մեզք է, վեց հոգի են եղեր, զոքանչը գլուխր կը տանի խեղճ մարդուն որ երթայ փնտռէ գտնէ ձեռքէն փախցուցած «Ըր - մէնի քամիթէճին» որ իր պաշտօնանկութեանր պատճառ եղաւ եւ վերստանայ ոսոխականական հա - դուստը։

Պատմութիւնր վերի խմբագրատան հրդեհի արկածէն կը սկսէր։ Երբ պայուսակը ձեռքը, մէջն ալ ազուոր «տատնոց մը» պատկած մեր ընկերնե - րէն մէկը խնդալէն խեղալէն դուրս կ'ելլէր չէն - քէն, իրրեւ զող կը ձերբակալուի եւ կը յանձնուի այդ ոսոխականին որ կալաթա Սերայի ճամբուն վրայ ձեռքէն կը թոցնէ թռչուն։

Ու մարդը իրրեւ պահակ «Ճակատամարտ»ի խմբագրատան դուռը ելլող - մտնողին դէմքին վը - րան հետք մը, նմանութիւն մը կը փնտռէր, Եգիպ - տոս ապաստանած Մարտիրոսին։

Մանուկ անպատճառ բան մը կը փրցնէր, այդ յաւահատ անօթի մարդուն տալու համար, երբ առտու մըն ալ իր զրաշարատուն այցելութիւնը գունաթափ ըրաւ գինքը։ Մեր խելօքիկ զործա - տուներէն մէկը, նոր ամուսնացած, որ տպարանէն դուրս չէր ելած եւ երբեք «Ճակատամարտ»ի չէն - քը ոտք չէր դրած, օձիքը ձեռք կուտայ վարի պա - հակին։ Այս անգամ քանի մը ոսկիին գլուխր չէր գործը, պէտք էր տղան ազատել Թուրքին վրէժէն։

ՎԵՐՑԻՇՈՒՄՆԵՐ

(Մահուան տարելիցին առիթւ)

—o—

ՄՄԲ.— Այս գրուածքը, նուիրուած ողբաց - եալ բանաստեղծ Մերուժան Պարսամեանի յիշա - տակին, ստացած ենք հոկտեմբերին։ (Մահը տեղի ունեցաւ **1944** Հոկտեմբեր **16**ին)։ Վերջին կիրակի - ները քացադիկ թիւերու նուիրուած ըլլալով, այ - սօր միայն առիթ կ'ունենանք հրատարակելու։

Հաչտուած չեմ երբեք յիչատակներ գրելու պարտադրութեան հետ։ Հակառակ գրչի եղբայ - րակիցներու եւ բարեկամներու թելադրութեան, թուղթին յանձնելու համար քանի մը յուչեր, — որոնք մեր կեանքին տարիները չքմայլ մը օզակ - ներուն պէս իրարու կը միացնեն եւ առով իսկ ար - ժէք մը կը զառնան,— մտավախութիւնն ունեցեր եմ մտիկ ընելու այդ ալնիւ ու անվերապահ թելադ - րութիւններուն։ Խորհած եմ, եւ այսօր ալ կր խորհիմ, որ յիչատակներու գրականութիւնը սեռ մըն է, որուն ամէն մարդ մօտենալու չէ։ Ձիւղ է, ամէն մարդ կրնայ եւ իրաւունք ունի յիչատակա - րան մը կամ յուչատետր մը բռնելու, ինչպէս մենք ալ ըրած ենք դպրոցական գրասեղաններու վրայ, թուղթին յանձնելով յաճախ աննչան մանրամաս - նութիւններ, առօրեայ կեանքին կապուած փոքրիկ միջադէպեր, ընթերցումներէ ընդօրինակութիւն - ներ։ Բայց գրողներուն եւ արուեստագէտներուն համար մտքի այդ մարզանքր սովորական բան մը նկատելու չէ։

Այն ինչ որ հոս թուղթին վրայ պիտի փորձեմ արձանագրել, իմ անձիս վերաբերող յիչատակներ չեն, այլ ողբացեալ եղբօրս մանկական եւ պատա - նեկան տարիներուն կապուած քանի մը յուչեր են, որոնցմով բովանդակութիւն տալ կը փորձեմ անոր նկարագրին եւ անդիտակից մանկութեան իմաստէ զուրկ ապրումներուն։ Կը զգամ թէ պարտականու - թեամբ մէջ թերացեր եմ, երբ մահուան տարելի - ցին առթիւ միայն կ'ողեկոչեմ իր յիչատակը, այս - պէս հրապարակով։

Հազիւ պատանի տարիքի մր սահմաններուն մօտեցած էինք, երբ մեր հայրը սպաննուած գր - տանք գիւղին եղերքէն հոսող ձորի մր մէջ։ (Ա.ս ահաւոր դէպքը, որ մեր պատանիի իմացականու - թեան եւ պատմութիւններուն վրայ ներգործող մեծ եւ անմոռանալի դէպքը պիտի մնար, տարիներ վերջ նկարագրած Մերուժանին մէկ գրուած - քին, Արիւնոտ Յուշատետրը խորագրով, քանի որ մեր տարաբախտ հօրը գրպանէն գտած էինք անոր յուչատետրը, արիւնով բծաւորուած եւ անճանա - չելի վիճակի մը մէջ)։

Հիւրասէր։ Այդ թուականէն սկսեալ, ան զարձաւ աւերակ, մերկ եւ անհիւրընկալ։ Առօրեայ կեան - քին դժուարութիւնները եւ բազմանդամ ընտանի - քի մր բոլո՛ր հոգերը ծանրացան դժբախտ մօր մը ուսերուն, մայր մը, որուն տառապանքր ուղիղ կր համեմատէր իր զգացած պարտականութեան գի - տակցութեան հետ։ Բայց ապրիլ պէտք էր։ Պէտք էր չարունակել վառ պահել հայրենի օճախր։ Պէտք էր մանաւանդ մտածել իրեններուն հոգեկան սնունդին մասին։

Այդ տարիք, տխուր եւ լքուած տարիները հզօր կնիք մը զրին Մերուժանին նկարագրին վր - րայ։ Անիկա, հակառակ իր երիտմի զուարթ տրամադրութիւններուն, խորքին մէջ կր մնար տխուր, մելամաղձոտ, կասկածոտ մարդոց եւ ե - րեւոյթներուն հանդէպ։ Կր զառնար սիրոյ երգիչ, բայց տխրութեամբ համակուած անոր բանաս - տեղծութիւնր կը զրոչմուէր հոգեկան այդ կլիմա - յին ազդեցութեամբ։ Այդ անյոյս եւ տխուր օրե - րուն մայրս լաւ էր, որ ընտանիքի մր հայրր սպաննուղները իրենց սեւ հոգիին զառնութիւնր յայտնած էին, տեսնելով նոյն աւերակ տան մէջ մարզկային էակներու նոր բողբոջները, ինչպէս կայծակնահար պարտէզի մր մէկ անկիւնր բողբո - ջիլ սկսող բուսականութեան մր հրաչքր, որ արե - ւուն դէմ բացուիլ ու փթթիլ կր սկսի։ Մէկ զոհի դէմ վեց ժառանգորդներ, չարունակելու համար դերդաստանին գոյութիւնը...։

Մայրս, հեռատես կին, անմիջական եւ անյե - տաձգելի դաղափարն ունեցած էր իր զուրգուրան - քէն հեռացնելու զէթ երկուքը։ Գաղափարր իրա - կանութեան կր վերածուէր։ Եղբայրս, մեր երէ - ցը, կը մեկնէր Պոլիս, եւ այս տողերը առորդ - զողն ալ, զէպի Խարբերդ, Կեդրոնական վարժա - բանին երկու տարի աչակերտելէ վերջ, զէպի Կա - բին, Սանասարեան վարժարանին աչակերտելու համար։ Ինչո՞ւ չառ տեսնել հայ մայրերու արդար իրաւունքը եւ հպարտութիւնը կազմող այդ զգա - ցումէն ունեցած իր ալ բաժինը, մայրեր որոնք զրկանքներու գնով, իրենց սրտին թելերը կտրա - տելով, կարծես զգացումը չառիս խեղդելով ի - րենց մէջ, կը տօկան պանդխտութեան սրամաչու - քին ...։

Գիւղական զպրոցէն վերջ ուրեմն, Ամասիոյ կր զառնար իր մտքին եւ տրամադրութիւններուն ա - ռաջին հանդրուանը։ Մտաւորական այդ հնոցին մէջ, կէս մը աչխարհական, կէս մը կրօնաչունչ, առաջին անգամն էր որ իր մէջ կ'արթննար հայ զրականութեան զէրը։ Արմաչը եղիչէ Դուրեան եւ Թորգոմ Գուչակեան եպիսկոպոսներուն օրով

*ՄԵՐՈՒԺԱՆ ՊԱՐՍԱՄԵԱՆ ծնած է **1883**ին, Ակնայ Ապուչեխ գիւղր։ **1897**ին մեկնած է Պոլիս եւ յետոյ Արմաշ, ուր մը - նացած է չորս տարի։ Գրական գործունէութիւնը կր սկսի **1903**ին։ Հայե - րէն բանաստեղծութիւն - ներէն զատ, զրած է նաև շարք մը փրանսերէն հա - տորներ։ Խմբագիր Շանթ զրական հանդէսին։*

կ'ապրէր իր լաւագոյն չրջանը։ Դպրեվանքին մէջն էր ուրեմն որ Մերուժանին հոգին կը թրթռար հայ զրականութեան համար։

Շատ յատկանչական են իր ինքնակենսագրու - թեան հետեւեալ քանի մր տողերը։

— «Այնքան ազդուած էի ջարդին տեսարան - ներէն որ, անպատմելի տխրութիւն մը համակած էր հոգիս։ Ինդալու երջանկութիւնր չճանչցայ բնաւ։ Ըմբռնողութիւն մը հետզհետէ արմատ կ'առնէր մէջս։ Հայ ազգային եւ սրբազան պատ - մութիւններէն զատ ուրիչ որ եւ է դաս չէր հետա - քրքրեր զիս։ Մանաւանդ կ'տաէի թուրքերէն լե - զուն։ Բախտս, թուրքերէնի ուսուցիչս, Ստեփան Թոպաքեան, տաբօրինակ կերպով, ֆիզիքապէս, դժբախտ հայրս կը յիչեցնէր։ Օր մը զիս պատժե - լու համար Դպրեվանքին մատենադարանը բան - տարկած էին։ Ընկերներէս մէկուն խաղ մը ըրած էի, նախաճաչի առեն, իր պանիրը օճառի կտորի մր հետ փոխած ըլլալով։ Քանի մր ժամ ձանձ - րոյթս ոտքերուս տակ ճզմելէ յետոյ, մատենադա - րանի մաքուր զարակներուն մէջ քով քովի դասա - տուորուած դիրքերը աչքէ սկսայ անցընել։ Թղթա - տեղի Աբրիարի, Շահնազարի Հայրենիքները։ Եւ այդ օրէն իմ մէջս սկսաւ զրականութեան յանկար - ծակաև սէր մը»։

×

Մերուժան Պարսամեանի բանաստեղծութեան մէջ զգալի է մեղ չրջապատող նիւթական աչխար - հին ներկայութիւնը։ Նիւթը, առարկան, նոյնիսկ անունչ, կապուած են մեր կեանքին, մեզի հետ կ'ապրին, մեզ կ'ոգեւորեն, մեզ կը խանդավառեն, մեզ կը փոխադրեն հեռաւոր անցեալին վիրկը, յիչատակները կ'արթնցնեն, բարեկամութիւններ կ'ստեղծեն, գաղնուութեան եւ չքմայ զուարթու - թեան պատճառ կը զառնան։ Այս նիւթական աչ - խարհին ներգործութեան տակ ապրեցաւ ան, չրջ - ջապատուած յիչատակներով։

Անոր զուրգուրանքին առարկայ զարձան ըն - տանեկան հնօրեայ յիչատակներ, դէղնած թուղթի կտորի մր վրայ զրուած քանի մր տողեր տարա - բախտ հօր մր կողմէ, թաչկինակ մր, որուն մէջ մայրական արցունքի չիմերը կր պատմէին տպա - հովարար դառնութեան եւ տառապանքի պահերը, զաւկի մր բացակայութիւնր ողբացող։ Տակաւին նամականի՞ր, նամականի՞ր զրուած զրչի եղբայրա - կիցներու կողմէ, զուրգուրանքով ու հոգածու - թեամբ պահուած։ Լուսանկարներու կապոցներ, որոնք տարին անդամ մը իր ուչադրութիւնր կը դրաւէին, եւ որոնցմէ յաճախ կր սոխպուէր բաժ - նուիլ, անհատատարիմ բարեկամութիւններ հաս - տատած բլլալու տխրութեամբ։ Այս էր պատճա - ռը, որ իր առելութիւններուն մէջ անառելիտալի էր, ինչպէս իր ճշմարիտ ու անխաթարպա բարե - կամութիւններուն մէջ հաւատարիմ։ Կեանքին համար բարեկամութիւններն անհրաժեշտ կր նկա - տէր, ինչպէս զեղեցկութեան զգայութիւնր, որուն նուիրեց ան երկար տարիներ իր բանաստեղծու - թիւններուն այլազան փունջը։

×

Կ'ըսէի որ դառն ու մեղանձոտ պատանեկու - թիւն մր ունեցաւ, որուն ներգործութիւնը կրեց ան մինչեւ իր կեանքին վերջին տարիները։

Սիրե՞ց ան բնութիւնը։ Տուա՞ւ անոր իր տուր - քը։ Երգե՞ց անոր բազմազան երեւոյթները։ Շըն - չե՞ց անոր ծոցին մէջ։— Քննութիւն մր անհրա - ժեշտ է, զառնելու համար այդ գիծը։ Արդիւնքր ինչ որ ալ րլլայ, անոր մելամաղձոտ հոգիին կեն - դանի մէկ վկայութիւնն է Բնութեան վերնագրով հետեւեալ քերթուածը, զոր կը ներկայացնեմ ա - ռանց մեկնութեան։

ԲՆՈՒԹԵԱՆ

Ջեմ սիրած բեզ, նոյնիսկ ատած երբեմն ալ,
Դո՛ւն որ կեանքիս հեզնութիւնն ես միշտ շեշտած,
Վերածնուղիդ կանանչները բիւրածալ,
Տխրութեանըս մօրուտներնէն ըստուերած։
Երեւոյթներդ ա՞յնքան տարբեր իրարմէ,
Որոնք դիւթած են ընկերներս իմ բոլոր,
Յաբափոխոխ պատկերներու տողանցքն է,
Որ հոգիիս ոչի՛նչ կ'ըսէ դեռ այսօր։
Հեռացած եմ fou սահմանէդ անդրագիծ,
Եւ անատակ որդիին պէս մոռցած բեզ,
Զր խորհելով որ թեւերովդ հողալից,
Վերջին անգամ մարմինս պիտի դուն գրկես...։

ՄԿՐՏԻՉ ՊԱՐՍԱՄԵԱՆ

կինը լալով կը պատմէր թէ զիշերը սատիկ ծե – ծած էին իր ամուսինը, եւ հազիւ ոտքի վրայ կայնելու կարողութիւն ունէր առաուն, ոստիկանատան բանտի խցիկին մէջ:

Իրար անցան մեր խմբագրապետը: Ալ չխըն-դաց, վարի անօթիին յուսահատ եւ անօգուտ սպասումներուն համար: Ես էի հին «Ճակատա – մարտ»ի վարչական տնօրէնը, պէտք էր երթայի

ոստիկանատուն եւ բացատրէի, փաստէր թէ մեր նոր գրաչարը չէր կրնար իրենց փնտռածն ըլլալ:

— « Գոհ՛ը, բան մը գտիր որ համոզուին անօ-ւիններդ, նորէն պիտի ծեծեն որ խոստովանի չգործած յանցանքդ :

Ի՞նչ սակայն, մեր հասատատ համոզումը իրա-կանութեան բաւական չէր: Գտանք վերջապէս , Շէնքին կից հրեայ գրացին օգնութեան հասաւ : Տեսած էր ոստիկանին տարածը, երդումով հաս – տատեց թէ ան չէր: Ու Մանուկ, անխռով, բոլո – րովին մոռցած իր յուզումը, գանգատ քալլերով մատաւ իր աշխատանքի սենեակը: Կիսաժպիտ մը սակայն եւ ուրախ մտածում մը փոխեց դէմքը — Ալ ազատեցայ ըսաւ, վարի մղձաւանջէն:— Ես ալ օրական երկու ոսկիէն, պատասխանատուի ինդալով:

Ո՞ր մէկը յիշել սակայն, մեր միասին անցու-ցած աշխատանքի դաժան պայմաններէն: Եկաւ օր մը որ այլեւս չկրցաւ «մենք կապ չունինք « Ճա – կատամարտ»ին հետ» խօսքերով փակել ծուռ բե-րանները:

« Մարամարա» խորթ անուն մը առաջարկե – ցին իրեն, որուն հետ մինչեւ վերջն ալ անհաշտ մնաց: «Ազգաբար»ր մեղմացուց իր յուսաբեկու – թիւնը :

Ամէն օր կը նայէր «Մարմարայի» պրէքրուն, ազեղ կը գտնէր գանոնք: «Ճակատամարտ»ը ուրիշ բան էր իրեն համար, ան գաւնդ մըն էր իրեն յանձնուած, որու վրայ պէտք էր բոլորս ալ գուր-գուրայինք, գաժան բան էր համակերպիլ անոր մահուան: Համակերպեցաւ սակայն քաջութեամբ, հայ գիրը, հայ խօսքը, հայ մշակոյթը անարժան ձեռքերու չձգելու մտահոգութեամբ եւ տարաւ այդ բեռը մինչեւ 1937, 15 տարի ուրիշ, երբ իր Պոլիս մնալը անկարելի դարձաւ այլեւս, իր պայ-քարող եւ չհանդուրժող տեսակէտներուն պատ – ճառով :

1937—1944 եօթը տարուան նոր պայքար մը Սուրիոյ եւ Լիբանանի մէջ, ուր վակեց աչքերը կիսով մոտեցած իր սիրած երկրին, իր ծննդավայր Պիթլիսին, անոր զրացի մեր հայրենիքին որուն ծառայելու համար եղած էր Դաշնակցական:

Պէտք է ապրէր տակաւին եւ թերեւս տեսնէր որ այլեւս Թուրքին ոտքը քաշուած է իր հայրենի հողէն, որ պիտի երթայ միանալու իր մեծ քրոջը, կարենալ ծաղկեցնելու համար բոլոր Մանուկ Ա-լանեաններու իտէալը եւ անոնց տառապած ցիրու-ցան ոսկորները հաւաքելու իր ծոցը:

Տ. Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՀԱՅՐԵՆԻ ԵՐԿՆԻ ՏԱԿ

Հայրենի երկնի տակ, հայրենի երկնի տակ,
Այն ոսկի արտերում, մարգերում ցօղապատ ,
Հաւաքենք շուշաններ, յասմիկներ անապակ,
Հայրենի երկնի տակ, հայրենի երկնի տակ:
Արեւշող ցերեկներ, գիշերներ աստղազարդ,
Ծածենք սէգ լեռների զով հովը հարազատ,
Հայրենի երկնի տակ, հայրենի երկնի տակ:
Խակ երբ ես մեռնեմ՝ ինձ համար գերեզման
Թող լինի մեր ազատ սեւ հողը սրբազան,
Հայրենի երկնի տակ, հայրենի երկնի տակ ...

ԳՈՐԵԱՆ

ՊՈԻՏ Մ ՏԻՇԱՂ

Մեծապատիւ Ազգայնագործներ..

Տպագրուած էրզիձարան՝ Յակոբ Պարոնեա-նի «Մեծապատիւ Մուրացկանները»ու տիպարները, որոշ ձեւափոխութիւններով, իրենց դոյութիւնը կը պահեն ներկայիս, մեր ազգային կեանքին մէջ:

Մասնաւորապէս «Մանուկ եւ Աբիսողոմ ա – գա»ները, այ – ձախ կը վիճան մեր չուրջը, Տիար Աբիսողոմ կամ պարոն Մանուկի ձեւափոխուած..

Այս նոր տիպարները չունին Տրապիզոնցի Աբիսողոմոնին մխամտութիւնը կամ Պոլսեցի Մա-նուկի բարեմիտ նկարագիրը: Ասոնք, «գործը գիտցող» աեսակէն են...

Տանը մէջ, կնկանը չուքչն վախցողները, «ազգ կառավարել»ու համար հրապարակ նետուած՝ կ'ասնեն, կուտան, կը ճառախօսեն, ազգային գատ կը հետապնդեն... կարծես թէ՝ ըսել կ'ուզեն . «Կնի՛կ, կը տեսնե՞ս, ահա ես ալ մարդ եմ: Ձիս ալ կը յարչեն, կը պատուեն: Անունս գրուկ ա լրա – գիրներուն մէջ...»:

— Աբիսողո՛մ, սա տղոց կօշիկները ե՞րբ պի-տի բերես...

— Ժամանակ չունիմ, կնի՛կ, ժողովի պիտի երթամ...

— Ինչի՞ս ժողովն է նորչն, տան գործերը ե-րեսի վրայ մնացած են: Տղաքը գլուխնին առեր կ'երթան: Ապչիկը գձէն ելած է: Մէճ մանչը կէս գիշերչն հոքը տուն կը մտնէ: Պզտիկը չարաթ մրն է տուն եկած չէ: Երբ գիտողութիւն ընեմ, «ձայնդ կտրէ, օտարական» կը պոռան... Հայերէն խօսիլն իսկ արգիլած են ինձի: Ալ համբերելու ուժ չու – նիմ ...

— Կնի՛կ, կարեւոր ժողովներու օրեր են: Գլուխ քերելու առնն չունիմ: Գիտե՞ս, Ազգային Դատ կը հետապնդենք: Նոր սերունդը փրկելու կ'աշխատինք: Դպրոց – թատրոն կը կազմակեր – պենք: Ասոնք աւելի կարեւոր են քան քու ասէ-կո-սէներդ: Ամբողջ ծանր գործերը իմ վրաս ձգած՝ ինձի վատահած են: Մէյ մը փրկենք ես Հայաս-տանը, անկէ ետքը ....

— Մա՛րդ, խանութդ, տունդ երեսի վրայ ձգած՝ պարապ գործերու հետէն կ'էգնաս: Սա խէղճերը հոգիս կը հանեն, գոնէ քեզմէ վախնա-յին քիչ մը...

— Գիտես որ ինձի կարեւորութիւն չեն տար այդ լակոտները: Պատճառն ալ դուն ես: Ազգին համար վազելն ալ աշխատանք է: Միայն խանութ բանեցնելո՞վ գրամ կը շահի մարդ... Մնա՛ս բա – րեաւ, ժողովին տանէր կ'անցնի, բանախօս նշա – նակուած եմ այսօրուան հանդէսին: Կը սպասեն ինձի ...

— Վա՛յ այս ազգին որ...

×

« Հայրենակիցնե՛ր, Ազգային Դատը պէտք է հետապնդենք մեր ամբողջ ուժովը: Բոլոր ազգե-րը իրար անցընելու ենք այս նպատակով... Մենք պիտի հետապնդենք գայն, մինչեւ որ իրականա – ցնենք: Պիտի մաքառինք, պիտի չախչախենք, պիտի փլցնենք, պիտի քանդենք մեր ճամբուն վը-րայ, բոլոր արգելքները... Ես պատրաստ եմ, իմ ամբողջ կարողութիւնս, կորովս դնել այս խոհա-լին իրականացման համար... »:

«Միեւնոյն ատեն, պէտք չէ մոռնանք մեր նոր սերունդը, մեր երիտասարդները: Անոնք են ապ – գին ապագան: Ջեր դաստիներուն կրթութեան հոգ պէտք է տանիք: Հայ լեզուն, հայ գիրը պէտք է սորվեցնէք անոնց: Ազգային պատասխանատու էք ազգին առջեւ: Հայրենակիցնե՛ր, այս ալ Ազգ. Դատին միւս երեսն է... կեցցէ՛ հայ երիտասար – դութիւնը, կեցցէ՛ հայ ժողովուրդը եւ Հայկական Դատը ...»:

Կեցցէ՛ Պ. Աբիսողոմ, հուռռա՛...

Կ. ՊԵՏՈՒՇ

ԼՈՒՍԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

« Արեւմուտք »ի խմբագիրը Մանուկի յիշա – տակին նուիրուած գրութեան մը մէջ կը յայտա – բարէ .

— « Միեսկ էր եւ բարոյական օժանդակու – թեան իսկ զրկուած արտասահմանի իր ընկերնե – րէն: Այս բոլորը դառնութեամբ կը յիշէր անիկա իր մէկ նամակին մէջ»:

Ա՛ս նուազն թիւրիմացութիւն է այս վերա – գրումը:

1922 Հոկտեմբերին, երբ սահեցին Պոլսէն հեռանալ, ես էի որ Մանուկ Ալանեանին վստա – հեցայ «Ճակատամարտ»ի խմբագրութիւնը, յանձն առնելով ամէն օր խմբագրական հասցնել Սոֆիա-յէն (կը հասնէր օրը օրին): Այդ պարտականու – թիւնը չարունակեցի ոչ միայն լման երկու տարի, մինչեւ 1924 Նոյեմբեր , երբ կը հեռանայի Պուլ-կարիայէն, այլեւ Փարիզէն ալ, 8—10 ամիս: Ամ-բողջ այդ շրջանին ոչ միայն ամէն բարոյական օ-ժանդակութիւն, այլեւ նիւթական աջակցութիւն ընծայեցինք իրեն: Վկայ՝ դէղերով նամակները: Եթէ նամակագրութիւնը հեղհեղէ նօսրացաւ, պատճառն այն էր որ Մանուկի կացութիւնը դար-ձած էր անտանելի եւ ստիպուած էինք զղուշանալ, իր իսկ թելադրութեամբ :

Շ.

ԻՂՋ ԵՒ ՀՐԱՒԷՐ

Եկուր մենք այսօր ըլլանք միասին.
Թափառինք հոս հոն բադիին խորունկներն.
Կենանք ինչ մը հոս, հանգչինք ինչ մը հոն.
Եկո՛ւր մենք այսօր ըլլանք միասին:

Թափառինք հոս հոն բադիին խորունկներն.
Բարեւ տանք անցնող մեր ճանչուորներուն.
Եւ յետոյ դարձեալ շրջինք հոս ու հոն .
Եկո՛ւր մենք այսօր ըլլանք միասին:

Քաղաքն է մեծդի, բէ՛ նոր եւ բէ հին.
Ան մենք գտնելու ունինք անկեղծ սէր.
Եկո՛ւր մենք այսօր ըլլանք միասին:

Համբաւներ կան որ սրտին կը խօսին,
Յուզելով մեր սէրն ինչդ երգի նըման.
Եկո՛ւր մենք այսօր ըլլանք միասին:

Մ. Քոչառ ԱՐԱՄԱՅԻՍ ՍԱՊՊԱՆ

Մանուկ Ալանեան

ԽՄԲ.— Ընկեր Գուրգէն Մխիթարեան, խըմ-բագիր Յուսաբերի, որ երկար տարիներ աշխա – տակցած է ողբացեալ Մանուկի հետ, կը ներկայա-ցնէ անոր կեանքն ու գործը.—

Հանդուցեալը հազիւ 52 տարեկան, Պիթլիսցի էր, բայց փոքր տարիքէն Վան զացած ու հոն կըր-թուած ու մեծցած: Նախնական կրթութիւնը ա – ւարտելէ ետք, 1908ին, զաւառէն Պոլիս խուժող ուսանողներու չարքէն էր: Մէկ երկու տարի յա-ջողած էր հետեւիլ Կեդրոնական վարժարանի , ուրկէ անցած է Թրքական երկրորդական վարժա-րան եւ յետոյ երկրաչափական համալսարան, ո – րուն ընթացքը ուսրտած էր փայլուն կերպով :

Աւարտելէն ետք, եղած էր ուսուցիչ եւ չատ չանցած վրայ հասած էր 1914ի պատերազմը, զոր անցուցած էր կերպով մը, տաղնապի մէջ, երբեմն իրրեւ պահեստի սպայի թեկնածու, երբեմն փա – խստական, մինչեւ զինադադար :

Ըլլայ Վանի մէջ, ըլլայ Պոլսոյ մէջ, Դաշնակ-ցական Ցուառնոզ . Մխիթեան գործօն ու հաւատա-րիմ անդամներէն եղած էր, գնահատուելով իրրեւ նոանդան ու մտքուր երիտասարդ, զուարթ ու ընկերական ոգեով : Ջինադադարէն ետք, մտած էր դանազան թերթերու մէջ, թուրքերէնի բաժինը տանձնելով եւ յօդուածներ ալ գրելով երբեմն :

Իմբագրական պաշտօնը ընդհատաբար չարու-նակելով, զուգընթաց դիտութեան դասեր ալ կու-տար, իրրեւ այցելու ուսուցիչ:

Հեղինակած է հինգ գիրք, որոնք իրենց տա – տակին մէջ լուսագոյներ կը կազմեն եւ գործածու – թեան մէջ են այսօր Լիբանանի, Սուրիոյ եւ մաս մըն ալ Եգիպտոսի Ազգ. վարժարաններուն մէջ, եւ ուշադրաւ են իրենց պարզ ու մաքուր լեզուով, դասաւանդութեամբ ու գիտութեամբ:

1922ին, քէմալականներու մուտքէն ետք, Պո-լիս մնացողներէն եղաւ ինք, ստանձնելով «Ճա – կատամարտ»ի իմբագրի պատասխանատուութիւնը: Անխոնջ կերպով եւ ձեռնհասօրէն վարեց թերթը, մինչեւ մը աշխատակիցներու հետ, 1922ին մինչեւ 1937: Այդ դժուարին օրերուն, Ալանեան իր թեր-թով սիրական դէմքը դարձաւ Պոլսոյ իմմուլին մէջ եւ արի ու անվեհեր պայքար բացաւ ազգ. ներքին կեանքին ապականութեան ինչպէս գեռնա-քարչ բախտախնդիրներուն դէմ, անհատ թէ խըմ-բակցութիւն:

1938ին, գժուար պայմաններով յաղթեցաւ անցնիլ Սուրիա (Ալեքսանդրէթ), իրրեւ ուսու – ցիչ, Պոլսէն բերել տալով յետոյ նաեւ իր կինն ու զաւակը, որոնք աջակից եղած են միշտ իրեն: Ա-պա անցաւ Պէյրութ, ուր կոչուեցաւ «Ազգակ» օ-րաթերթի իմբագրութեան, զոր վարեց չուրջ ե-րեք տարի մինչեւ «Ազգարար»ի հրատարակութիւ-նը, իր սեփական միջոցներով եւ բարեկամներու աջակցութեամբ :

Շուտով, ուշադրութիւն գրաւեց Ալանեան , իր իմբագրականներով եւ մանաւանդ Թուրքիոյ չուրջ իր յօդուածներով, զոր գրեց Յուսաբերի եւ «Հայրենիք»ի մէջ ալ, ըլլալով իրապէս Թուրքիոյ մամուլին, մարզոց եւ պետական բովանդակ կեանքին ու գործերուն:

«Ազգարար», հակառակ չարաթաթերթի մը ըլ-ալուն, փնտռուեցաւ չուտով եւ ժողովրդականու-թիւն չահեցաւ: Ալանեան ,Դաշնակցական կրթու-թեամբ ու աշխարհայեացքով, անկաչառ ու կորո-վի հրապարակագիր մը մնաց, չնորհիւ յստակ մտքերով եւ փաստարկութեամբ կառուցուած իր յօդուածներուն ու խմբագրականներուն: Թէեւ, «Ազգարար»ի հրատարակութեան օրերէն՝ վարչա-կան – կարդապահական պատճառով, մեկուսացած գերբի մէջ էր դժբախտաբար իր չրջանի կազմէն, պետացաւ սակայն հաւատարմօրէն չարունակել իր գաղափարական պայքարը, յօդուտ ժողովուրդին եւ հանրային գործունէութեան արդիւնաւորման ;

հահագրգռութիւն ցոյց կուտայ արտասահմանեան հոգեւոր կեանքին հանդէպ :

Պատուիրակները յայտնած են նաեւ, թէ այս տարի մեծ հանդիսութեամբ պիտի տօնուի Հայաստանի խորհրդայնացման 25ամեակը : Լրացուցիչ տեղեկութեանց համաձայն, հաւանական է որ այս առիթով հռչակուի ընդհանուր ներում մը, ու ազատ արձակուին կարգ մը մտաւորականներ : Կ'ըսուի թէ ներումը պիտի ընդարձակ հանգամանիք պիտի ունենայ, ու միւնչեւ այսօր «հակառակորդ» նկատուողներ անգամ պիտի կարենան օգտուիլ անկէ :

Պատրաստութեան մէջ է նաեւ համայնապատկեր հատոր մը, ուր պիտի ամփոփուին հայ գրականութեան լաւագոյն նմոյշները՝ լրիւ ներկայացնելու համար մշակութային կեանքն ու անոր նուաճումները :

Պուլկար պետութիւնը լաւագոյն տրամադրութիւններ կը մնուցանէ հանդէպ հայ գաղութին, որ խաղաղասէր ու չինարար տարր հանդիսացած է, ղղուշանալով միջամտել երկրի ներքին գործերուն : Մ.

× «Անատոլու»ի գործակալութեան Սոֆիայի թղթակիցը կը հաղորդէ Հոկտեմբեր 1 թուակիր նով. — «Պուլկար կառավարութեան պաշտօնաթերթ «Հայրենիքի ձակատ» կը գրէ՝ թէ Յառաջդիմասէր Հայկ. Միութիւնը, որ «Երեւան» անունը կը կրէ, եւ որ 9 Սեպտեմբեր 1944էն վերջ կազմուեցաւ Պուլկարիոյ մէջ, 30 Սեպտեմբեր 1945ի իրիկունը ժողով մը գումարեց Պուլկար Բանակի Տան մէջ : Ը. Հայաստանի Հանրապետութեան Գերագոյն Խորհուրդէն անդամ մը, որ հրաւիրուած էր Համաժողովին կողմէ, ինչպէս նաեւ Հայկ. Գիտական Ակադեմիի քարտուղարը, Սոֆիա եկան, ու մասնակցեցան այս համագումարին» (Թուրք Մամուլ, 2 Հոկտեմբեր 1945) .—

× Ատանայի հանրածանօթ լիրբը,— «Քէլօղլան», իր 4 Հոկտեմբերի թիւին մէջ, կը գրէ այս առիթով .— «Երեւան անուն հայկական խոսվարտրական կոմիտէն ժողով մը գումարեց Սոֆիայի մէջ : Այս ժողովին մասնակցեցան Սուբհայէն (!) եւ Հայաստանէն եկած խումբ մը էշէկեաններ : Առանցքէ Պ. Գաթրեան նեռեց - բոնեց Թուրքերու հասցէին, իսկ Պ. Տոմուղեան օձի նման թոյն արձակեց :

Թուրքիոյ Հայե՛ր, ձայն բարձրացուցէք այս ատորին արարածներուն դէմ : Ձեզմէ չենք կասկածիր, բայց մեր ատամոքոր տակն ու վրայ կ'ըլլայ, որովհետեւ Հայ են այդ անպատիւները » :

Վարչապետին ընտրութիւնը ձգուեցաւ Գշ. օրուան

Ազգ. Սահմանադիր ժողովը իր առջի օրուան նիստին մէջ 51ի դէմ 350 ձայնով որոշեց երեքշաբթի օրուան յետաձգել վարչապետին ընտրութիւնը : Այս բանաձեւը առաջարկած էին ընկերվարականները : Համայնավարները եւ չատ մը պատգամաւորականներ ձեռնպահ մնացին : (Ձեռնպահներու թիւն էր 160) :

Այս յետաձգումը անակնկալ մը չէր, նկատի առնելով ժողովին բացումէն ի վեր պարզուած եղեւոյթները : Բանակցութիւնները կը շարունակուին երեք յաղթական հոսանքներուն մէջ, միացեալ ծրագիր մը կազմելու համար : Ընկերվարականները պաշտօնաթերթը երէկ կը հաղորդէր թէ համաձայնութիւն գոյացած է ղիւաւոր հարցերու մասին,— մաքրագործում, գրաւում սեւ չուկաներու գոյքերու, կառաւարչ ազատութիւն մամուլի, խղճի, արտայայտութեան, ազատութիւն մամուլի, ապագայացում ղիւաւոր մենաշնորհեալ ճարտարագործութեանց, արտադրութեան միջոցներու եւն. :

Խնդիրը այն է որ ղիւաւոր թեկնածուն, որ. որ կոչ հիմ բռնելով հոկտեմբեր 21ի հանրաքուէն, կը մերժէ կաշկանդուիլ որ եւ է ծրագրով, հաւատքարար ներկայացուած թէ մէկ հոսանքի կողմէ : Ժողովուրդը Հոկտեմբեր 21ին «այո» պատասխանած ըլլալով Բ. հարցումին, Սահմանադիր ժողովին կը մնայ ընտրել նոր վարչապետ, որ դահլիճը պիտի կազմէ եւ ժողովին պիտի ներկայանայ իր յայտարարութիւն - ծրագրով :

Կը վախցուի որ տագնապը երկարաձգուի, եթէ չընդունուի այս տեսակէտը : Որ. որ կոչ բացորոշապէս յայտնած է թէ չի կրնար ընդունիլ վարչապետութիւնը, եթէ ստուար մեծամասնութիւն մը չունենայ :

Այսպէս կամ այնպէս, Ֆրանսան կառավարութիւն չունի Նոյեմբեր 11ի օրով, ինչպէս դիտել կուտան թերթերը, եւ հին դահլիճն է որ կը վարէ ընթացիկ գործերը :

× Պ. Ֆէլիքս Կուէն, Սահմանադիր ժողովին նորընտիր նախագահը, իր բացման ճառին մէջ փառաբանեց որ. որ կոչը, որ եղաւ «սքանչելի խորհրդանշանը եւ հրաշալի վարիչ Ֆրանսական Դիմադրութեան, երբ ամէն բան կորսուած կր համարուէր, մինչեւ անգամ պատիւը» : Ցետոյ պարզեց Սահմանադիր ժողովին պարտականութիւնները, «այնքան վտանգալից եւ ահարկու» :

ՋԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՄՈՍԿՈՒԱՑԻՆ Լոնտոն հասած լուրերու համաձայն, Անտրէյ Ժտանով, որ տարիներով նախագահն էր Լէնինկրատի Սովետին, իր պաշտօնը ձգած եւ մայրաքաղաք հասած է այս շաբթու, ձեռք առնելու համար երկրին զեկը, Սթալինի հեռանդութեան միջոցին : Ֆինլանտական աղբիւրէ ալ կր հաղորդեն թէ Սթալին իրեն յաջորդ նչանակած է Ժտանովը, կնքուած նամակով մը, ինչպէս ժամանակին ըրած էր Լէնին : Ժտանով 49 տարեկան է եւ մեծ հեղինակութիւն կը վայելէ կուսակցութեան շարքերուն մէջ, վրացի Բերիայէն վերջ (ներքին գործավար, որ նախապէս տի - բարար կը վարէր Կովկասը) : Քինուորական շրջանակներու մէջ ալ մեծ համբաւ չահեցաւ, իբրեւ կազմակերպիչը Լէնինկրատի պաշտպանութեան :

ԱՆԴԼՈՒՈՒ ՎԱՐՋԱՊԵՏ՝ Ուսինկրըն մեկնեցաւ օդանաւով, ընկերակցութեամբ խումբ մը պիտնականներու, քննելու համար հիւլէ - ռումբի խնդիրը, Մ. Նահանգներու նախագահին եւ Բանասպետարանի վարչապետին հետ : Ժողովը տեղի պիտի ունենայ նախագահին գրասենեակին մէջ, մասնակցութեամբ հիւլէ ռումբի մասնագէտներու : Անշուշտ պիտի քննեն նաեւ քաղաքական խնդիրները, որոնք անելի մը յանդած են զժուարացնելով Երեք Մեծերու հանդիպումը :

ՆՈՅ. 11Ի ՔԻՆԱԴԱԴԱՐԻՆ առթիւ, երէկ սկսան սուզի արարողութիւնները, երեք թափորներով : Գերմաններու կողմէ սպաննուած 15 հայրենասէրներու մարմինները Լինվալիտ փոխադրուեցան Թնդանօթի կառքերու վրայ, ընկերակցութեամբ հեծելազօրքի, իսկ այս առտու ժամը 9ին պիտի փոխադրուին Էթուալի հրապարակը : Այս առթիւ ճառ մը պիտի խօսի զոր. որ Կօլ : Յետոյ տեղի պիտի ունենայ աւանդական զօրահանդէսը : Կէս օրէն վերջը՝ հայրենասիրական թափոր Քոնքորտէն Էթուալ, կազմակերպուած Դիմադրական Ճակատին կողմէ : Ժամը 18ին 15 զոհերուն մարմինները նորէն թնդանօթի կառքերու վրայ տեղաւորուելով, պիտի փոխադրուին Մոն Վալէրիէն, ամփոփուելու համար մասնաւոր յիշատակարանի մը մէջ :

ՀԱՅՈՒՅՈՒՄՆԵՐՈՒ խորհրդաժողովը գումարուեցաւ Փարիզի մէջ, նախագահութեամբ Պ. Պիւտոյի (արտաքին նախարար), որ ճառ մը խօսեցաւ այս առթիւ : Ժողովին ղեկաւար զործը պիտի ըլլայ ճշդել իւրաքանչիւր երկրի տառնտիւք հատուցումներու բաժինը : (Միայն Ֆրանսայի նիւթական կորուստը կը հաշուուի մօտ 5000 միլիառ ֆր.) :

ԱՆԳԱՐԱՑԻՆ կը հերքեն այն լրոյցները թէ Թուրքիա ճանչցած է Սուրիոյ անկախութիւնը : Թուրքիա անկարելի կը գտնէ ճանչնալ այդ անկախութիւնը, ցորչափ Սուրիա չընդունիր Ալեքսանտրէթի Սանճաքին վերաբերեալ պայմանագիրը :

ԲԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՄՈՍԿՈՒԱՑԻՆ Լոնտոն հասած լուրերու համաձայն, Անտրէյ Ժտանով, որ տարիներով նախագահն էր Լէնինկրատի Սովետին, իր պաշտօնը ձգած եւ մայրաքաղաք հասած է այս շաբթու, ձեռք առնելու համար երկրին զեկը, Սթալինի հեռանդութեան միջոցին : Ֆինլանտական աղբիւրէ ալ կր հաղորդեն թէ Սթալին իրեն յաջորդ նչանակած է Ժտանովը, կնքուած նամակով մը, ինչպէս ժամանակին ըրած էր Լէնին : Ժտանով 49 տարեկան է եւ մեծ հեղինակութիւն կը վայելէ կուսակցութեան շարքերուն մէջ, վրացի Բերիայէն վերջ (ներքին գործավար, որ նախապէս տի - բարար կը վարէր Կովկասը) : Քինուորական շրջանակներու մէջ ալ մեծ համբաւ չահեցաւ, իբրեւ կազմակերպիչը Լէնինկրատի պաշտպանութեան :

ԱՆԴԼՈՒՈՒ ՎԱՐՋԱՊԵՏ՝ Ուսինկրըն մեկնեցաւ օդանաւով, ընկերակցութեամբ խումբ մը պիտնականներու, քննելու համար հիւլէ - ռումբի խնդիրը, Մ. Նահանգներու նախագահին եւ Բանասպետարանի վարչապետին հետ : Ժողովը տեղի պիտի ունենայ նախագահին գրասենեակին մէջ, մասնակցութեամբ հիւլէ ռումբի մասնագէտներու : Անշուշտ պիտի քննեն նաեւ քաղաքական խնդիրները, որոնք անելի մը յանդած են զժուարացնելով Երեք Մեծերու հանդիպումը :

ՆՈՅ. 11Ի ՔԻՆԱԴԱԴԱՐԻՆ առթիւ, երէկ սկսան սուզի արարողութիւնները, երեք թափորներով : Գերմաններու կողմէ սպաննուած 15 հայրենասէրներու մարմինները Լինվալիտ փոխադրուեցան Թնդանօթի կառքերու վրայ, ընկերակցութեամբ հեծելազօրքի, իսկ այս առտու ժամը 9ին պիտի փոխադրուին Էթուալի հրապարակը : Այս առթիւ ճառ մը պիտի խօսի զոր. որ Կօլ : Յետոյ տեղի պիտի ունենայ աւանդական զօրահանդէսը : Կէս օրէն վերջը՝ հայրենասիրական թափոր Քոնքորտէն Էթուալ, կազմակերպուած Դիմադրական Ճակատին կողմէ : Ժամը 18ին 15 զոհերուն մարմինները նորէն թնդանօթի կառքերու վրայ տեղաւորուելով, պիտի փոխադրուին Մոն Վալէրիէն, ամփոփուելու համար մասնաւոր յիշատակարանի մը մէջ :

ՀԱՅՈՒՅՈՒՄՆԵՐՈՒ խորհրդաժողովը գումարուեցաւ Փարիզի մէջ, նախագահութեամբ Պ. Պիւտոյի (արտաքին նախարար), որ ճառ մը խօսեցաւ այս առթիւ : Ժողովին ղեկաւար զործը պիտի ըլլայ ճշդել իւրաքանչիւր երկրի տառնտիւք հատուցումներու բաժինը : (Միայն Ֆրանսայի նիւթական կորուստը կը հաշուուի մօտ 5000 միլիառ ֆր.) :

ԱՆԳԱՐԱՑԻՆ կը հերքեն այն լրոյցները թէ Թուրքիա ճանչցած է Սուրիոյ անկախութիւնը : Թուրքիա անկարելի կը գտնէ ճանչնալ այդ անկախութիւնը, ցորչափ Սուրիա չընդունիր Ալեքսանտրէթի Սանճաքին վերաբերեալ պայմանագիրը :

ԻՐԱՆԵԱՆ ազբիւրէ կը հաղորդեն թէ 12.000 խորհրդային զինուորներ ցամաք եւած են Պէնոգրի մէջ (Կասպից ծով) :

ՋՕՐ. ԱՑՁԸՆՀԱՄԻՐԸՐ Ամերիկա կանչուեցաւ տեղեկագրաբար :

ԵՐԻՏԱՍԱՐԴԱԿԱՆ Համաշխարհային Դաշնակցութեան համագումարը, որ տեղի կ'ունենայ Լոնտոնի մէջ, մասնակցութեամբ 63 երկիրներու, որոշեց նոր կազմակերպութեան կեդրոնը հաստատել Փարիզի մէջ :

«ՍՈՎԵՏ ՀԱՅԱՍՏԱՆ» անուն գրական պատկերազարդ ամսագիր մը պիտի հրատարակուի Մոսկուայի մէջ :

ՍԻՆԻՄԱՅԻ ԲԱՑԱՌԻԿ ՆԵՐԿԱՑԱՑՈՒՄ. — Ֆ. Ա. Ը. Մ.ը Սինէմայի մասնաւոր երեկոյթ մը կազմակերպած է 19 Նոյեմբեր երկուշաբթի երեկոյ ժամը 9ին, Սալ որ լա Շիմիի մէջ, 28պիս, րիւ Սէն Տոմինիք : Պիտի ներկայացուի, Օգոստ. 12ին Մոսկուայի մէջ տեղի ունեցած մարզական չքերթը (փառատօն սբօրթիվ) որուն մէջ կր մասնակցին 300 հայ մարզիկներ, ինչպէս նաեւ Հայրենաց համար խիստ հետաքրքրական ժապաւէն մր կովկասեան կեանքէ :

Այս բացառիկ երեկոյթին համար հրաւիրատոմսեր կարելի է ունենալ 12 Նոյեմբերէն սկսեալ, Ֆ. Ա. Ը. Մ.ի Սինեմայի կեդրոնէն 9 Place de la Madeleine եւ Մանուչեան ակումբէն, 8 rue Maubeuge :

ՄԱՐՍԻԼԻՆ Տէր եւ Տիկին Գ. Ծէրիկեան 300 ֆրանք կը նուիրեն Ֆ. Կ. Խաչին, փոխան ծաղկեպսակի Տիկին ԱՏՐԻՆԷ ԲՐՈՑԵԱՆի (ծնեալ Մոմճեան) մահուան առթիւ :

ՍԻՓԱՆ – ԿՈՄԻՏԱՍԻ պարահանդէսը, Դեկտ. 15ին, ժամը 21էն մինչեւ առաւօտեան ժամը 6ը : Կը խնդրուի նկատի ունենալ այս թուականը : Մանրամասնութիւնները յաջորդով :

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ Հայոց եկեղեցին, այս կիրակի, ողբացեալ հրապարակագիր եւ ուսուցիչ ՄԱՆՈՒԿ ԱՒԱԼԱՆԵԱՆի համար, նախաձեռնութեամբ իր զաւկին եւ փեսին, Տէր եւ Տիկին Ա. Պասմաճեանի : Կը հրաւիրուին իր յիշատակը յարգողները :

Հայկ. դպրոցներն Իրանի մէջ

ՄՄԲ.— Իրանի խորհրդարանի անդամ Տոքթ. Ա. Ադայեան հետեւեալ զեկոյցը հաղորդած է Թէհրանի «Ալիք» թերթին (20 Յուլիս).—

Ի հետեւանս իրար յաջորդող կառավարութիւններէ հետ ունեցած բանակցութիւններէ եւ Ն. Վ. Մ. Շահնշահի բարեհամ միջամտութեան, մեր ազգապատկան կայքերէ եւ հայերէնի ու կրօնի դասաւանդման հարցը լուծուած է հետեւեալ ձեւով.—

1) Հայկական բոլոր ազգապատկան կալուածներն ու կահկարասիքը վերադարձուած են մեզ :

2) Այն չէնքերը որ այժմ ծառայած են իբրեւ դպրոց՝ կը շարունակեն մնալ այդպիսին մեզ համար, իսկ կոտակուած չէնքերն եւ ունեցուածքները կը ծառայեն կտակի մէջ նչանակուած նպատակին :

3) Հայերէն լեզուի եւ կրօնի դասաւանդութիւնը կը լինի չաբաթական 12դաս 10ի փոխարէն :

4) Այն դիւղերում ուր պետական դպրոց կայ մար, իսկ կոտակուած չէնքերն եւ ստացուածքները կարող են հայերէնի եւ կրօնի ուսուցիչ ունենալ :

5) Մեր դպրոցները եւ դպրոցական մարմինները կր կիրառեն պետական կրթական ծրագիրը եւ համերկրային կարգադրութիւնները :

Այս սկզբունքները կարող են կիրառել անմիջապէս :

Ես անհատապէս այն կարծիքն ունեմ, որ մեկնելով ներկայ սահմանադրական օրէնքից — որ կրօնական փոքրամասնութիւնները ճանաչում է — այդ կրօնական փոքրամասնութիւնները պէտք է մի օրէնք ունենան իրենց համայնական գործերը իրենք կառավարելու համար, որպէսզի կախուած չլինեն այս կամ այն կառավարութեան կամ պետական ծառայողի քմահաճոյքից : Այս տեսակէտի հետ համաձայն են հրեայ եւ զրադաչական պատգամաւորները : Այս մտքով պատրաստուում է մի օրինագիծ, որ չուտով պիտի ներկայացուի խորհրդարանին :

ՍԱՑԱՔ ՆՈՎԱ Անունը

Հայ Գրողներու կազմակերպած չաբաթ իրիկուան երեկոյթին՝ Պ. Զօպանեան բացատրեց զայն՝ իբր երգի դասդդ, յայտնելով որ բոնապրօս կը գտնէ, եւ հիմք չունի :

Ժողովուրդին յատուկ վանկաչրջումի զգացնիքներէն եւ այն գաբերու սովորութիւններէն մէկն է ան. այսինքն Նովա՝ չրջուած ձեւն է Օվան անունին : Ինչպէս գրչապրին մէջ՝ հայ բժիշկի մը անունը Սիգրաս է գրուելր փոխան Սարգիսի : Եւ յայտնի է որ (Ազգ. Հնդս, 7.) Սայեաթ - Նովան ինքն ու իր հայրը կը կոչուէին նաեւ Օհան կամ Իվան կամ Եօվան, վրական կամ ռուսական հնչեղումով :

Իսկ Սայեաթ բառը՝ արաբերէն Սէյիա բառն է ու կր նչանակէ ազնուական, իշխանազուն, մեծ, ինչպէս որ է թերեւս Սայեաթ Նովա՝ իր ծագումովը :

Ուրեմն Սայեաթ Նովա անունը՝ պիտի նչանակէ Իշխանազուն Օհան :

Կրնայ ըլլալ նաեւ՝ իր մօրը Սառա եւ հօրը՝ երկրորդ Յարութ անունին՝ Սա-Յաթ վանկերուն միացումէն կազմուած, իբր Սառայի եւ Յարութի պատակ Օվան (Նովա) :

Ձիքունի

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԵՐԻՏ. ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ կը կազմակերպէ զեղարուեստական մեծ հանդէս մը, Սալ Փլեյէլ չքեղ սրահին մէջ, կիրակի 18 Նոյեմբեր, ժամը 14ին, մասնակցութեամբ Լէյլա Պէտէրխանի, Ռաֆֆի Պետրոսեանի, Լիտի Տէմիրճեանի, Օր. Ալպալեի, եւայլն :

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ – Cabaret - Dancing l'Orientale

Նոյեմբեր 10էն սկսեալ ամէն գիչեր մինչեւ առաւօտ արեւելեան նուագախումբ, զեկավարութեամբ Բաճոնի Յակոբի, Սազի Համբարի, Ուտի Սարգիսի, հանեճիէ Արթաքիի եւ յայտնի պարուհի Տիկին Էլիզի (1931ի Գաղթ. ցուցահանդէսէն) : 2 Rue Frochot Paris, Métro Pigale : Հեռ. TRU 61-56

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄԵԾ ՃԱՇԱՐԱՆ

Տիօրէնութիւն Գալէման եւ Գօճաբանեան
6 rue Maubeuge, Paris (9), Métro Cadet, Notre Dame de Lorette : Tél. TRU. 85-47

Առաջնակարգ օդի եւ ամէն տեսակ ըմպելիներ, ընտիր ազանդեր, պոլսական կերակուրներ եւ անուշեղէն : Ընդարձակ եւ օդաւէտ սրահ : Ամէն երեկոյ ժամը 7էն սկսեալ ջութակահար Հայկ, քանոնի Պօղոս, ուտի Ալֆոնս եւ երգիչ Արթաքի կր նուագեն եւ կ'երգեն հայկական եւ արեւելեան երգեր : Գոց է Ձորեքշաբթի օրերը :

ԴԱՇՆԱԿԻ ԴԱՍԵՐ դիւրամատչելի պայմաններով : Դիմել Mme Lavallée (premier prix de conservatoire, 14 rue Lafontaine, Paris : Tél. AUT. 33-16:

Le Gérant : H. AGONEYAN

Imprimerie DER-AGOPIAN, 17, Rue Damesme - 13

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN FRANCE

HARATCH Fondé en 1928 R.C.S. 876.286

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13e)

Tél. : GOB. 15-70 — C. C. P. Paris 1678-63

ԲԱԺՆԵՑԻՆ.— Տար. 750, 6ամս. 400, 3ամս. 200 ֆրանք:

Mardi 13 Novembre 1945 երեքշաբթի 13 Նոյեմբեր

Թ. ՏԱՐԻ — 17e Année N° 4456-Նոր շրջան թիւ 135 Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ ԳԻՆ՝ 3 Ֆր.

Ի՞ՆՉ Կ'ԱՆՑՆԻ ԿԸ ԴԱՌՆԱՑ

Վարչապետին ընտրութիւնը

Այսօր, երեքշաբթի, Սահմանադիր Ժողովը պիտի ընտրէ նոր վարչապետը, կազմելու համար կառավարութիւնը, եթէ նոր անակնկալ մը չպատահի:

Քրանսական մամուլը երկու մասի բաժնուած է, այս հարցին առթիւ: Դիմադրական ճակատին օրկաններն անդամ կը քննադատեն ձախակողմեան հոսանքները, դիտել տալով թէ միացեալ ծրագիրը մը յօրինած են, բայց չեն համաձայնիր առանձնել իշխանութեան պատասխանատուութիւնը:

Combat, որուն նշանաբանն է «Դիմադրութենէն դէպի յեղափոխութիւն», կը հարցնէ կծու խմբագրականով մը.

— «Մարկացումէն դուրս ելանք կեղծաւորութեան եւ վախի մէջ իյնալու համար: Նոյեմբեր 11ի այս օրով կուսակցական խաղերը Ֆրանսա մը ձգեցին առանց կառավարութեան: Շատերը ո՞ նոնցմէ որ կը մեծարուին այսօր, մեռան կռուելով, որպէսզի ժողովրդապետութիւն մը վերածնի այս երկրին մէջ: Ի՞նչ պիտի ըսէին անոնք, եթէ տեսնէին որ այդ ժողովրդապետութիւնը չի համարձակիր գործադրել իր իսկ սկզբունքները»:

Թերթը զարմանալի կը գտնէ որ «Ֆրանսայի առաջին կուսակցութիւնը», համայնավար հոսանքը, չի փութար ստանձնել իշխանութեան պատասխանատուութիւնը: «Բնական օրէնքով, ինքն է որ պէտք է ճարէ վարչապետը: Բայց ոչ Թորէզ, ոչ Տիւքլօ, ոչ ալ Քաշէն բաւական յանդուգն չեն եւ բաւար թեթեւ սրտով ստանձնելու ահարկու բեռը: Քանի մը նախապարական աթոռներ, ամէնէն հաւնելիները, կը բաւեն զոհացնելու «առաջին կուսակցութեան» փառասիրութիւնը»:

Անշուշտ համայնավարները խօսքի տակ չեն մնար: Իրենց օրկանը, «Իւմանիթէ», օրը օրին արձանագրելով այլեւ թէ ձախէն արձակուած սլաքները, կը մերժէ որ եւ է պատասխանատուութիւն այս ձգձգումներուն մէջ: Կը բացատրէ թէ իրենք չէին որ յետաձգել տուին վարչապետին ընտրութիւնը: «Համայնավարները կարդ մը նախապայմաններ դրած են, մասնակցելու համար դահլիճին: Եւ հպարտ են որ միակն եղան անվեհեր պաշտպանելու համար ընկերվարական կուսակցութեան, Աչխատանքի Դաշնակցութեան եւ Մարդու Իրաւունքի Լիկային հետ համախորհուրդ ընդունուած ծրագիրը, ծրագիր մը որուն հաւանութիւն յայտնեց նաեւ արմատական կուսակցութիւնը »:

Այսպէս կամ այնպէս, խորհրդակցութիւնները կը շարունակուին, ելք մը գտնելու համար: Ընկերվարականները ամէն միջոց կը փորձեն, համաձայնութիւն զոյացնելու համար միւս երկու յաղթական կուսակցութեանց, համայնավարներուն եւ ժողովրդական - հանրապետականներուն միջեւ: Երկկ նոր ժողով մը պիտի դումարուէր: Այս առթիւ բարեդէպ կը համարուի Լէոն Պլումի վերադարձը Լոնտոնէն:

Ո՞ւր է գաղտնիքը այս անելին:

Երեք հոսանքներն ալ համաձայն են որ զօրավ կօլի յանձնուի նոր կառավարութեան կազմութիւնը: Երեքն ալ կ'ընդունին թէ այդ կառավարութիւնը պէտք է հիմնուի ոչ թէ աննշան փոքրամասնութեան մը, այլ երեք յաղթական կուսակցութեանց հաստատուն աջակցութեան վրայ: Եւ սակայն, ձախերը կը պնդեն որ նոր վարչապետը նախապէս ընդունի իրենց հիմնական ծրագիրը: Արդ, զօրավ կօլ չուզեր կաշկանդուիլ, հիմնուելով ընտրութեանց առթիւ քուէարկուած օրէնքին վրայ: Եթէ ինք պիտի կազմէ նոր կառավարութիւնը, անոր քաղաքական ծրագիրն ալ ինք պիտի ներկայացնէ, անշուշտ խորհրդակցելով երեք Մեծերուն — յաղթականներուն — հետ: Այս առթիւ զօրավարին կուսակիցները կը քննադատեն նաեւ ընկերվարական կուսակցութիւնը, դիտել տալով թէ երկրորդ հարցումին ալ «այո» պատասխանելէ վերջ, իրաւունք չունին ծրագիրը մը պարտադրելու կառավարութեան:

Կացութիւնը պիտի պարզուի այսօր:

ՀԻՒԼԷ-ՌՈՒՄԲԻՆ ՄՂԶԱՒԱՆՋԸ

Անգլիոյ վարչապետը Ուրչինկթըն հասաւ չաբաթ օր եւ անմիջապէս սկսաւ քննել հիւլէ-ռումբին խնդիրը, նախագահ Թրումընի՝ եւ Քանատայի վարչապետին հետ: Ժողովը տեւեց երեք ժամ եւ չարունակուեցաւ կիրակի օր: Անգլիոյ վարչապետը Ուրչինկթըն պիտի մնայ մինչեւ հինգշաբթի, քննելու համար ուրիշ ծանրակչիռ խնդիրներ:

ԿԱՐՍ ՔԱՂԱՔԸ

ՀԱՅՈՑ ՏԻՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ ԺԱՄԱՆԱԿ

Բ.

Մմբատի եւ Ափշինի հաշտութեամբ Հայաստանի մէջ զոհացուցիչ հանդարտութիւն մը տիրեց, բայց երկար չտեւեց դժբախտաբար:

Կարգ մը ոչ հեռատես հայ իշխաններ եւ նախարարներ անձնական հաշիւներէ եւ փառամոլութիւններէ տարուած՝ իրենց թագաւորին՝ իրենց դերագոյն իշխանութեան դէմ գործելու ասպարէզ դարձուցին հայ հայրենիքը: Այս պարագան թէեւ ուղղակի կապ չունի Կարսի հետ, սակայն, իրրեւ ժամանակակից պատկեր, կ'արժէ ներկայացնել զայն, ցոյց տալու համար մեր անհամբերաշտութեան եւ դժտութեան հետեւանքները, զոր մեր պատմութիւնը անդադար արձանագրած է: Կ'արժէ վերյիշեցնել զայն իրրեւ մեր պատմութեան ահաւոր դասերէն մէկը, մանաւանդ այս միջոցին, երբ նորէն կ'արձագանգուի Հայկ. Հարցը:

Հայերու համաձայնութեան ուժին առջեւ, Արաբները յանդգնութիւն չունէին վերստին արշաւելու Հայաստանի վրայ: Սմբատ, մտածեց այդ ուժը աւելի հաստատուն դարձնել: Ասոր համար, ան ուղեց իրեն համակիր եւ համախոհ Վրաց իշխանըԱարեբռեհ՝ իր կողքին ապահովել, չնորհելով անոր մանաւանդ պատիւներ, որպէս «երկրորդ իշխայ տիրութեան զնա հաստատէր»:

Ստեղծուած այս նորութեան առջեւ, հայ իշխանները ուղեցին բաժնել Հայաստանը եւ մէկ մէկ թագաւորներ դառնալ: Սմբատ ի զուր յորդորեց զանոնք: Անոնք ոչ միայն մտիկ չըրին, այլեւ, վերջ ի վերջոյ մերժուելով հրահարեցին Ափշինը Սմբատի դէմ: Սմբատ, իմանալով Ափշինի թշնամութեան վերսկսիլը, ամառպարեց մեծ բանակ մը կազմել Հայոց լեռներուն մէջ: Ափշին վախցաւ եւ խուսափելով եա քաշուեցաւ վինքը դրդող հայ իշխաններէն ստուարացնելու իր զօրութիւնը: Ու երբ այլեւս իր յաղթանակին վստահ՝ համբայ ելաւ, ծանր հիւանդութիւնը տարածուեցաւ իր բանակին մէջ եւ ինքն ալ վարակուելով մեռաւ:

Ափշինի յաջորդեց իր եղբայրը, Եուսուֆ, որ խորամանկ խաղաղութեամբ քանի մը տարի զբաղեցաւ սերտելու Հայաստանի զօրութիւնն ու Հայերու դժտութիւնը: Այդ միջոցին Սմբատ մեծ յաջողութիւններ ունեցաւ: Նախ Պաղատաի Ամիրապետը, հակառակ Եուսուֆի ջանկութեան, Սմբատին դրկեց «դեսպակա՛ եւ ընծայս գեղեցկայար - մարս, քիչ յետոյ «զգեստ արքունական եւ թագ արքայականև կամար ականակապ իհամակ ոսկւոյ, եւ սուսեր պատուական, եւ երիվարս իրրեւ օգագնաց իմն՝ կազմուածով զինուց եւ զարդուց»: Ետնայ Լեւոն կայսրին հետ ալ «միաբանական սիրոյ» արտայայտութիւններ եւ ընծաներ եւ ուրիշ պատուաւոր պարգեւներ փոխանակեց:

Հակառակ այս ամէնուն, հայ իշխանները, մանաւանդ Եզեարացիներու եւ Արծրունիներու իշխանները համոզելով Սմբատէն բաժնեցին նաեւ Վրաց իշխանը եւ ապա Սմբատի եղբօրորդին Ա - շոտ նախարարապետը ու բոլորը միանալով Թըշնամի Եուսուֆի կողքին, քալեցին թագաւորին զօրքին վրայ: Առաջին ճակատամարտը տեղի ունեցաւ Նիդ. դաւառին մէջ, ուր Սմբատի որդիներէն՝ Աշոտ հաղիւ ազատուեցաւ, իսկ Մուշեղը գերի ինկաւ իր մարտիկներով 910ին:

Սմբատ ի զուր արտաքին միջոցներու դիմեց: Ետնայ Լեւոն Զ. Իսմաուտսէր կայսրը թէեւ խոստացած էր օգնութիւն հասցնել, բայց մեռաւ: Անոր յաջորդող եղբայրը ի վիճակի չեղաւ, ներքին ապստամբներով զբաղելուն պատճառով: Միւս կողմէ, Սմբատ զսպելու համար Եուսուֆը, Մոկաց խոհեմ ու հանճարեղ ճանչցուած Գրիգոր իշխանին դլխաւորութեամբ դեսպանութիւն մը դրկեց Ամիրապետին: Գրիգոր իշխան, թէեւ կըրցաւ համոզել Մըքթատիր ամիրապետն ու անոր արքունիքը, սակայն Կարմաթացիները Արաբիոյ եւ Ֆաթիմեանները Ափրիկէի մէջ զբաւած էին ամիրապետութեան բոլոր ուժերը: Ուրեմն Եուսուֆ ինքնիշխան կը նայէր Հայաստանի բախտին վրայ, չնորհիւ իրեն միացող դաւաճաններուն:

«Առանց հարկի պատճառանաց, մերձաւորք եւ հեռաւորք յաւէտ հեռի եղիցի ի ճմանէ արդեամբ եւ խորհրդեամբ, եւ ծանեալ զօտարս էութ զնա, եւ զօրս այն սիրէր բարեկամութեամբ, էեցեալ ի բաց քերան ի ճմանէ խաոնեալ ընդ թշնամիս», կը դրէ ժամանակակից պատմիչը:

913ին, Եուսուֆ որոշեց վերջին յարձակումը տալ Սմբատի դէմ որ ամրացած էր Կապոյտ բերդը: Եուսուֆ միչա խնայելով իրենները, վարձկան Հայերը անդադար կը քշէր ամրոցին դէմ եւ կը զուարճանար Հայերով Հայերը ջարդել տալու յաղողութենէն:

Եղբայրասպան կռտորածի այս սրտաճմլիկ ահաւորութեան առջեւ, Սմբատ խոնարհեցաւ եւ կամաւոր յանձնուեցաւ թշնամիին, որ չդիմացաւ Դուին տարաւ ու յետոյ, տէրութեան աւանդներն ու մեծ տիկիններն պաշտպանող երիջակի քով բերդապահներու աչքերուն առջեւ չարչարելով դլուխը կարել տուաւ:

Սմբատի այս ձեւի պարտութեամբ եւ մահով Հայաստանի գահը վերջացած եւ Բագրատունեանց հարստութիւնը կէս ճամբան խեղդուած պիտի ըլլար, աչքեւս մենք պիտի չունենայինք մեր ընդարարական պատմութեան պարծանքը՝ Ծաղկեալ Անի մը, եթէ յանկարծ, Նիգի ճակատամարտէն հաղիւ խուսափող Սմբատի որդին, Աշոտ, դարերու երեւակայութիւնը խանդավառող մեր հերոսական փառքի մէկ վիթխարի, գերմարդկային ուժը չդառնար:

Աշոտ, որ կը կոչուի նաեւ Աշոտ Երկաթ, իր հօր մահուան լուրը առնելուն պէս, արիական խումբ մը կազմեց եւ իր փոքր եղբայրը՝ Սմբատն ալ միանին առնելով մոլեդնօրէն յարձակեցաւ Շիրակի կողմերը, կոտորեց այնտեղի Սարակինոս պահակ խումբերը, իջաւ Բագրեւանդ, Վագարշակերտի մէջ բռնելով անոնց մեծաւորը, տիկ դարձուց ու կախեց պարիսպէն: Շիրակէն վերադարձին, հրեղէնի պէս յառաջացաւ Գուգարաց կողմերը, հասաւ մինչեւ Տփղիս ու բոլոր թշնամիները սարսափեցնելով, անոնց մեծաւորները չղթայակապ բերաւ փոխանակելու հայ գերիներուն հետ: Տփղիսէն վերադարձին, առանց դադար առնելու խոյացաւ դէպի Տայքը գաւառ, եւ Աղստեւ կամ այժմու Աղստավա կոչուած ձորամէջին ջարդեց Հագարացիներու զօրքը, առաւ անոնց ունեցածները, վերադարձաւ Արշարունեաց գաւառ եւ ատկից ալ իրրեւ մրրիկ վազեց Ափխազի կողմերը:

Գժտուած հայ իշխանները սարսափեցան, դաւաճանները ծունկի եկան եւ դաժան Եուսուֆն ալ խոնարհելով միաձայնութեամբ Աշոտ Երկաթ թագաւոր պսակեցին «փոխանակ հօր իւրոյ»:

ԿԻՒՐԵՂ ԽՐՕՑԵԱՆ

ՅՈՎՀ. ՉԱԻՐԻԵԻ

Վերջին պահուն խորին ցաւով կ'իմանանք մահը Պ. Յովհ. Չաւրիեւի, որ երկար տարիներ վարած էր: Եղբայրը՝ քաջածանօթ տոքթ. Չաւրիեւի, հանդուցեալը չարք մը մասնագիտական պաշտօններ վարած է Հայաստանի մէջ: Փարիզ վերադրուելէ վերջ, երկար տարիներ վարած է Նավառ տպարանը: Մօտէն կը հետեւէր հանրային եւ մշակութային կեանքին, եւ կ'աշխատակցէր «Հայրենիք» ամսագրին եւ «Վէմ»ի, հմտալից ուսումնասիրութիւններով:

Պիտի խօսինք իր կեանքի եւ գործի մասին:

Նոյ. 11ի հակայ ցոյցը

Կիրակի օր հսկայ թափոր մը կազմուած էր Քոնքորտէն Էթուալ, Նոյեմբեր 11ի տարեդարձին առթիւ: Առտուն կատարուեցան պաշտօնական արարողութիւնները Անծանօթ Զինուորի դամբարանին առջեւ, նախագահութեամբ զօր. տը Կոլի: Ցետոյ կատարուեցաւ փառաւոր զօրահանդէս մը: Կէս օրէն վերջը ժամը 2ին սկսաւ բազմաթիւ կազմակերպութեանց թափորը, որ պողոտային կը բարձրանար դէպի Էթուալ եւ որ տեւեց 4—5 ժամ: Առջեւէն կ'երթային երկու պատերազմներու հաշմանդամները: Ցետոյ չարք-չարք պատուիրակութիւններ Դիմադրական ճակատի, դերիներու, ըմբոստներու, աքսորականներու, կիներու, Սպանիացիներու, Իտալացիներու, Քաոիի, Աչխատանքի Դաշնակցութեան, ընկերվարական, ժողովրդական եւ համայնավար կուսակցութեանց, հերոսասարդական եւ պատանեկանմիութեանց, իրենց յուշգան խորհրդանշաններով, նշանախօսքերով, հուշագախտմբերով եւն.:

Ցաղթական կամարին չուրջը չինուած էին 15 մահաբեմներ դերութեան չրջանի 15 զոհերուն համար, որոնք փոխադրուեցան Մօն Վալէրիէն, ամփոփուելով առժամեայ դամբարանի մը մէջ:

Մոսկուայի ղուրիւնը Տարտանելի մասին

Քաղաքական չրջանակներու մէջ զարմանքով կը դիտեն որ Մոսկուա լուրիւն կը պահէ Նեզուցներու հարցի մասին, Թուրքեւխորհրդային դաշնագրի պայմանաժամին լրացումէն վերջն ալ: Ինչպէս կը յիչուի, Իսմէթ Ինէօնիւ բարձրաձայն յայտարարեց Ազգ. Ժողովին մէջ թէ Թուրքիա

Ի՞նչպէս չհիւսուեցաւ Անդրանիկի յուշարձանը

ՄՄՒ.— Ախտաբեկ ամփոփումը այն տեղէ - կագրին, որ կարդացուեցաւ կիրակի օր, Անդրանիկի Յուշարձանի կեդր. Յանձնախումբին կողմէ, արձանին բացման առթիւ.—

Մեծ զինուորին թաղման յաջորդ օրն իսկ, Փարիզահայ գաղութի յայտնի դէմքերէն կազմուեցաւ՝ Յուշարձանի հիմնութեան կեդրոնական Յանձնախումբ մը եւ ձեռնարկուեցաւ հանգանակութեան: Դժբախտաբար ան կատարուած ըլլալով չատ սեղմ ըրջանակի մը մէջ, արդիւնքը հազիւ բաւեց այս դերեզմանի հողի դնումին եւ դամբարանի հիմնութեան, ուր զետեղուեցաւ հերոսին թանկագին աճիւնը, վրան դրուելով կափարիչ մը եւ վայել խաչ մը:

Ընորհաւորութեան արժանի աշխատանք մը տարած էր յանձնախումբը, բայց չէր իրականացուցած կարեւորը,— Յուշարձանի մը կանգնումը: Քանի մը տարի դերեզմանը մնաց անկերպարան վիճակի մը մէջ: Համաչխարհային տնտեսական տագնապը թոյլ չտուաւ Ֆրանսահայութեան որ իր առօրեայ հոգերէն դուրս, աղգային նման պարտականութիւններու անդրադառնար:

Անդրանիկի մահուան տարեդարձներուն, այս դերեզմանին վրայ կատարուած ուխտագնացութեան՝ ուխտաւորներու հոծ բազմութիւն մը կուգար իր յարգանքի տուրքը տալու, բայց սրտի խոր մորմոքումով կը բաժնուէր, ի տես իր պաշտելի հերոսին դերեզմանին տխուր վիճակին:

Շաղին Գարահիսարցիները՝ նախ Հայուերկրորդ՝ Անդրանիկի հայրենակցի մեր կրկնակ հանդամանքով, աւելի խոր կը զգայինք մեր սրտի ճմլումը եւ 1935ի աշնան, ուխտագնացութեան վազորդային իսկ, Շաղին Գարահիսարի «Ռազմիկ» Հայր. Միութեան Կեդր. վարչութիւնը, իր ժողովին մէջ, միահամուռ ցանկութեամբ որոշեց ի դին ամէն զոհողութեան իրականացնել յուշարձանի մը հիմնութեան ծրագիրը, զայն առաւելագոյն իր պարտականութիւնը նկատելով:

Այդ թուականին՝ զբեթէ կազմալուծուած էր նախորդ կեդր. Յանձնախումբը, ուստի, անոր միակ գործօն անդամին, Պ. Արմենակ Համբարձումեանին՝ որ էր նաեւ իրաւաւէրը դերեզմանին, առանալով գործելու ամէն իրաւասութիւն, արդէն իսկ իրրեւ օժանդակ յանձնախումբ դոյութիւն ունեցող յանձնախումբս՝ դարձաւ Յուշարձանի կեդրոնական յանձնախումբ:

Յանձնախումբիս առաջին գործը եղաւ՝ Սփիւռքի հայութեան ուղղել կոչ մը, յեսոյ կազմակերպել ընդհանուր հանգանակութիւն մը, ի նպաստ Յուշարձանի չինութեան: Որպէսզի կանգնուելիք յուշարձանը բլլար յարգանքի արտայայտութիւնը բովանդակ հայ ժողովուրդին, Յրանսայէն վերջ հարկ էր ապահովել՝ միւս գաղութներու օժանդակութիւնն ալ: Ահա այս ծրագրով ջանացինք մեր կազմակերպական աշխատանքը երկարել մինչեւ հեռաւոր գաղութները, սեղծելով օժանդակ յանձնախումբեր:

Դժբախտաբար, Ֆրանսայի մէջ մեր բացած հանգանակութիւնը չտուաւ սպասուած արդիւնքը, իրրեւ հետեւանք տարիներ տեւող տնտեսական տագնապին: Փարիզի մէջ, հանգանակութեան համար մեզ օժանդակներ ունեցանք, առաջին՝ հայ մամուլը, « Յառաջ », «Ապագայ» եւ «Նոր Երկիր» օրաթերթերը, որ ոչ միայն, նուիրատուութեան սիւնակներ բացին, այլեւ սիրով տեղ տուին՝ Յուշարձանի գործին վերաբերող ամէն հրատարակութիւններ, խմբագրականներով ալ քաջալերելով հանգանակութիւնը: Յանուն Յուշարձանի Յանձնախումբին՝ նախագահը՝ իսր շնորհակալութիւնները բոլորին, մանաւանդ «Յառաջ»ի, որուն բացած հանգանակութեան սիւնակները եղան արդիւնաւոր:

Մեր երկրորդ օժանդակները եղան՝ Զատիկեան Որբերու Միութիւնը, Հայ Մարմնամարզական Միութեան սկաուտներն ու Հայ Արիները: Անոնք իրենց խմբապետներով խումբ առ խումբ ըրջագայեցան Փարիզի հայաշատ թաղերն ու արուարձանները, հաւաքելով հերոսին յիշատակը յարգողներու նուէրները: Անոնք բերին նոյնպէս իրենց օգտակար ծառայութիւնը՝ մեր կազմակերպած հանդէսներուն: Շնորհակալութիւն բոլորին:

Փարիզէն վերջ՝ Լիոնի, Մարսէյլի, Սէնթ Էթիէնի, Վիչիի եւ Այժեոյի Պլիտա քաղաքի հա – մեհատ աշխատաւորները՝ «Յառաջ»ի միջոցաւ մեզ հասցուցին իրենց սրտաբուխ նուէրները: Շնորհակալութիւն բոլորին:

Գաղութներու մէջ հանգանակութիւնը արդիւնաւոր դարձնելու համար, մեր լուսարձիկ օժանդակները կարող էին բլլալ՝ տեղական մամուլն ու առաջնորդները: Ուստի Սփիւռքի հայութեան ուղղած մեր կոչէն մէկ մէկ օրինակ պաշտօնական նամակներու կցելով դրկեցինք՝ արտասահմանի դրեթէ բոլոր օրաթերթերու խմբագրութեանց եւ առաջնորդներու, խնդրելով համերաշխ գործակցութեամբ կազմակերպել տեղական հանդանակիչ յանձնախումբեր:

Յաւով կը յայտնենք որ Անգլիոյ, Պելճիքայի, Եգիպտոսի, Պարսկաստանի եւ Հարաւային Ամերիկայի բարգաւաճ գաղութները՝ իրենց մամուլին ու առաջնորդներովը՝ լուռ մնացին մեր կոչերուն: Իսկ Պալքաններէն՝ բացառութիւն կազմեց՝ տնտեսապէս Համեստ Բուլղարիոյ գաղութը որ իր օժանդակութիւնը բերաւ յուշարձանի գործին:

Սեւանիկի «Հորիզոն»ը եւ Ամէնքի «Նոր Օր»ը, իրենց հանգանակութեան դրամարկղերը փութացուցին մեզի: Շնորհակալութիւն՝ վերոյիշեալ թերթերու խմբագրութեանց եւ նուիրատուներու որ եւ եղած են զիսաւորաբար աշխատաւորներ եւ գործչի աշակերտներ:

Իսկ հոգեւորականներու մէջ՝ բացառութիւն կազմեցին՝ Երուսաղէմի հանգուցեալ պատրիարքը՝ երջանկայիշատակ Տէր Թորգոմ արք. Գուշակեան, որ նամակով մը մեզ զրկած էր օրհնութիւն եւ մաղթանք մեր ձեռնարկին յաջողութեան համար, յայտնելով թէ իրենց նիւթական պարտականութիւնը կատարած են նախորդ կեդր. Յանձնախումբին օրով:

Երկրորդ Միլանոյի հանգուցեալ հոգեւոր հովիւ՝ Տէր Եղիշէ Ա. քահանայ Պարսամեան, Անդրանիկի քոյր եւ հերոս զինուորը, որ հակառակ իր հիւանդ եւ նիւթապէս անճոռնի վիճակին, ճամբորդի մը միջոցաւ յայտնած էր թէ՝ 50 լիր պահած է բարձին տակ, իր պարտքը կատարելու համար Անդրանիկի յիշատակին: Համեստ քահանայի մը պարտականութեան այս դիտակցութիւնը՝ յուղիչ պարագայ մըն էր:

(Մնացեալը յաջորդով)

«Դաշնակցութեան Օր»ը

ՄԱԲՍԷՅԻ ՄԷՋ

Կր տօնուի այս չաբաթ դիշեր, 17 Նոյեմբեր, ժամը 8ին, Salle Mazenodի մէջ, հովանաւորութեամբ S. F. I. O.ի Պուշ-Տիւ-Ռոնի շրջանային վարչութեան: Բանախօսութիւններ հայերէն եւ Ֆրանսերէն: Գեղարուեստական ճոխ բաժին: Մանրամասնութիւնները յաջորդով:

ԱԼՊԱՆԻՈՑ անկախութիւնը ճանչցուեցաւ, Ա. Միութեան, Անգլիոյ եւ Մ. Նահանգներուն կողմէ, պայմանաւ որ ընտրութիւններ կատարուին կարելի եղածին չափ չուտ:

ԼՈՐՏ ՐՈԶԻՏ, որ վիտական ծառայութիւններ մատուցած էր պատերազմին առեն, Անգլիոյ աշխատաւորական (ընկերվարական) կուսակցութեան մխացաւ:

ՅՐԱՆՍԱՅԻ ՆՈՐ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐՈՒԹԻՒՆԸ մըշակելու համար մասնաւոր յանձնաժողով մը կազմուեցաւ, որ կը բաղկանայ 100 երեսփոխաններէ:

ՊՈՒՔՐԻԵԻ խռովութեանց հետեւանքով մեռած են 13 հոգի, վիրաւորուած՝ 80 հոգի: Ոստիկանութիւնը բազմաթիւ ձերբակալութիւններ կատարած է, զրոյցի մը համաձայն՝ աւելի քան 500: Կ'ըսուի թէ կը հետապնդուին երկու ընդդիմադիր կուսակցապետներ, Մանիու եւ Պրաթիանու:

ԳԵՐՄԱՆԻՈՑ միջազգայնակցային վերստուգիչ յանձնաժողովին մէջ, Ֆրանսական ներկայացուցիչը ընդմիջացաւ գերման ոչնախքաններու կեդրոնացման ծրագրին:

ԳԱՆԳԱՏՈՂՆԵՐՈՒՆ

Ցաճախ դանդատ կը լսենք մեր աչխատակիցներէն եւ մանաւանդ թղթակիցներէն, երբ կ'ուշանայ իրենց զրկած նիւթերուն հրատարակութիւնը:

« Զա՛րկ, բայց մտիկ ըրէ»:— Թերթին ծառայը կը տեսնէ: Դէպ մը յօդուածներ կարգի կը սպասեն (առանց հաչուելու «չարունակելի»ները, որոնցմէ ի զուր կը փորձենք խուսափիլ): Թղթակցութիւնները իրար կը հրմչակեն: Այնպէս որ, ամենօրեայ խմբագրականներն անդամ կը զոհենք, անմիջական նիւթերը եւ լուրերը տեղաւորելու համար: (Ամէն օր քանի մը սիւնակ չարուած նիւթ կ'աւելնայ):

Տակաւին միջոցներ կը պակսին, թերթին ծաւալը զոնէ մասամբ ընդարձակելու համար:

Ուրեմն, կրկին կը խնդրենք.—

1. Կարելի եղածին չափ խուսափիլ շարունակելի նիւթերէ:

2. Թղթակցութիւնները եւ մանաւանդ հանդէսի նկարագրութիւնները, դասախօսութիւնները, մարզական մրցումները գրել ԱՄՓՈՓ:

Այրի Տիկին Նունէ Զաւրիեւ եւ զաւակները խորին ցաւով կը ծանուցանեն մահը իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝

ՅՈՎՀ. ԶԱՒՐԻԵԻԻ

որ տեղի ունեցաւ նոյեմբեր 9ին: Յուղարկաւորութիւնը պիտի կատարուի այսօր, երեքշաբթի, ժամը 2.30ին, Հայոց եկեղեցին, 15 rue Jean Goujon:

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի իբր այդ նկատել ներկայս:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. ՓԱՐԻԶԻ ԵԳԻՊՏԱՑԻ կամքէն ընդհ. ժողովը՝ այս չաբաթ ժամը 8.30ին, Յանօթ հաւաքատեղին:

ՏԻԿԻՆ ԱՐՇԱԿ ՋԱՄԱԼԵԱՆ ԵՒ ԸՆՏԱՆԻՔԸ սրտանոյշ յայտնում են, որ իրաւունք չեն տալիս իրենց պարմիկ Նեղիկ Սահակեանին կրելու ՋԱՄԱԼԵԱՆ մականունը, որ լինելով զրական եւ հասարակական անունը հանդուցեալ Արշակ Ջամալեանի, հանդիսանում է միակ սեպհականութիւնը իր կնոջ եւ իր զաւակների:

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒԻՓ

ՓԱՐԻԶ՝ Գասպարեան 750, ԼԻՈՆ՝ Տէր Պետրոսեան 750, ՎԻՊՈԶ՝ Դանիէլ 300, ՓԱՐԻԶ՝ Խաչատուրեան 750, ՎԱԼԱՆՍ՝ Ալակէօզեան 500, ՊԱՆԵԼՕ՝ Կոճիկեան 750, ԼԻՈՆ՝ Սահակեան 400, ԱՆԻԷՌ՝ Սապունճեան 400, ԼԻՈՆ՝ Թոմա 400, ՄՈՆՄՈՐԱՆՍԻ՝ Թաթիանեան 200, ԹՈՒԼՈՆ՝ Օհաննէսեան 375, ՓԱՐԻԶ՝ Տիկին Ունճեան 200, ՔՈՐԵԶ՝ Երկանեան 750, ՍԵՎՐԱՆ՝ Քլուեան 400, ՌՈՄԱՆ՝ Ծովակիեան 200, Խաչատուրեան 200, ՍԷՆ - ՄԱՐԿՐԻԹ՝ Տէմիրճեան 200, Քէհեաեան 200, ՓԱ. ՏԸ ՔԱԼԷ՝ Քանեեան 200, Քէհեաեան ՎՈՒԱ՝ Կրէկուար 200, ՔԱՓԻՒՍԵԼ՝ Սարիկեան 200, ՄԱՐՍԷՑ՝ Պալիկեան 750, ԼԻՈՆ՝ Մալճեան 200 Ֆրանք:

Le Gérant : H. AGONEYAN
Imprimerie DER-AGOPIAN, 17, Rue Damesme - 13

հոգային պարտք չունի որ եւ է մէկուն (ակնարկելով «հայկական վիլայէթներու», ինչպէս կը դրեն տեղական թերթերը): Արդ, Մոսկուա այս մարտակոչին ալ չպատասխանեց: Յետոյ տեղի ունեցաւ նոր դէպք մը,— Մ. Նահանդներուն ծանուցագիրը Նեղուցներու հարցի մասին, թրքական առաջարկներով: Նորէն, ինչպէս Անգլիա, նոյնպէս Խ. Միութիւնը լուռ կը մնան այս մասին: Մոսկուա վերջերս միայն մէկ անգամ արտայայտեցաւ թրքական հարցի մասին, հերքելով այն լուրը թէ 320.000 կարմիր զինուորներ համախմբուած են Թուրքիոյ արեւելեան սահմաններուն վրայ:

Անդարայի մէջ կ'ենթադրեն թէ Պ. Մոլոթով պատեհ ժամուն կը սպասէ, Խ. Միութեան պահանջները բանաձեւելու համար, «ի հարկին օգտագործելով հայկական վիլայէթներու խնդիրը, իբրեւ մանրուք դրամ», ինչպէս կը զրէ տեղական թերթ մը: Վերջնական դիրք ճշդելէ առաջ, թէ - բեւս կ'ուզէ դիտնալ, նաեւ, թէ ինչ որոշում պիտի տան Անգլիոյ վարչապետը եւ Մ. Նահանգներու նախագահը, հիւլէ - ռումբի եւ անոր գաղտնիքի մասին:

ԿԱՐՏԱՆի (Մարսէյլ) մէջ թղթակիցը կը զրէ թէ Նոյեմբեր 8ին կապի պայթիւն մը տեղի ունեցաւ Puits Bivertի ածխահանքին մէջ եւ վեց բանուորներ ողջ ողջ վառեցան: Բոլորն ալ երիտասարդներ են, 16—35 տարեկան, չորսը ամուսնացած, երկուքը մանուկ: Հայեր չկան զոհերուն մէջ: Մեծ դժուարութեամբ կարելի եղած է ազատել ողջ մնացած բանուորները, ինչպէս եւ դիակները:

Հասկցողին շատ բաւ

Պէյրութի թերթերէն կ'արտատպենք հետեւեալ պաշտօնական յայտարարութիւնը.—

Շարունակելով անցեալ տարուան համեմատական ոգին, Հ. Ց. Դաշնակցութիւնը, Ռամկ. Ազատական եւ Ս. Դ. Հնչակեան կուսակցութիւնները ու Հայ Կոմունիստներու Պիւրօն համաձայնեցան ընտրական ցանկի մը շուրջ, եւ մէկ ցանկով հրապարակ պիտի գան 21 հոգւոյ տեղի ունենալիք Լիբանանի Դասաւորական Ժողովի ընտրութեանց ընթացքին, ընտրական բոլոր շրջաններուն մէջ:— Ս. Դ. Հնչակեան կուսակցութիւն, Հ. Ց. Դաշնակցութիւն, Ռամկ. Ազատական կուսակցութիւն, Հայ Կոմունիստներու Պիւրօ:

ՀԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՆԱԽԿԻՆ ՎԱՐՉԱՊԵՏ Պ. Ֆլանտէն առջի օր հարցաքննուելով, յայտարարեց թէ ինք հակառակ էր Լավալի քաղաքականութեան եւ կ'ուզէր փրկել սահմանադրութիւնը:

ՀԱՅԱՐ ԲԱՖՖԻՆՆԵՐ Ուոշինկթըն «պիտի արշաւեն», ճնշելու համար Անգլիոյ վարչապետին վրայ, որպէսզի լուծէ Պաղեստինի խնդիրը, արտօնելով Եւրոպայի Հրեաներուն ներգաղթը:

ՄՈՍԿՈՒԱՑԻՆ հասած լուրերու համաձայն, Սթալին մայրաքաղաք պիտի վերադառնայ Նոյեմբերի կիսուն, վերստանձնելով իր պարտականութիւնները: Ան այժմ հաւանական չէ որ մեծ փոփոխութիւններ տեղի ունենան խորհրդային վարչութեան մէջ:

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN FRANCE

HARATCH Fondé en 1924 R.C.S. 376.286

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13e)

Tél. : GOB. 15-70 — C. C. P. Paris 1678-63

ԲԱԺԱՆԵՒՈՒՄ.— Տար. 750, 6ամս. 400, 3ամս. 200 ֆրանք։

Mercredi 14 Novembre 1945 Չորեքշաբթի 14 Նոյեմբեր

Թ. ՏԱՐԻ — 17e Année N° 4457-նոր շրջան թիւ 186 Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ ԳԻՆ՝ 3 Ֆր

Պոլսոյ Պատր. Տեղապահին հայատառ ակութիւններ

(Մասնաւոր թղթակցութիւն «Յառաջ»ի)

Ինչպէս հաղորդեր էի նախապէս, լուսահոգի Նարոյեան Պատրիարքի վախճանումէն վերջ, Պոլսահայ դաղութը մատնուած է կատարեալ անտիրութեան, Պատրիարքարանը՝ մասնաւորաբար։ Տեղապահ Արսլանեան արք. ամէն օր նոր չհամակրութիւններու կը դիմէ։ Թշնամութեան դէմ ուղղուած նշանակէտ կը հանդիսանայ Ազգ. Հիւանդանոցի Հոդարարձութիւնը, որուն բժշկապետն ու պատասխանատու բժիշկը (Տոքթ. Պ. Մանուէլեան եւ Տոքթ. Հ. Փէչտիմալճեան) կատակատարներն են հանդուցեալ Պատրիարքին։ Տեղապահ Արսլանեան կ'առարկէ, թէ Նարոյեանի Թողոններու կարդին պէտք է իրեն յանձնուին 50 եպիսկ. Քրէտի փոնսիէ, 186 հնչուն ոսկի, եպիսկոպոսական թանկարժէք մատանի մը, փղոսկրեայ մեծարժէք դաւազան մը, անձնական տոմարներ, թանկարժէք դիրքեր, եւ օրագրութիւն մը՝ ուր օրը օրին արձանագրուած են բոլոր դէպքերն ու պատահարները, որոնք լոյս կը սփռեն հանրային բաղմաթիւ խնդիրներու վրայ։ Կատակատարները, յենլով Պատրիարքի կատկին վրայ, կ'առարկեն՝ թէ Նարոյեանի բոլոր անձնական դոյքերը կը պատկանին Հիւանդանոցին, ինչպէս բոլոր այն դումարները (մօտ 10.000 ֆրթ. ոսկի) որոնք իր դրպանէն դրամ նուէրեցան, մահէն քիչ վերջ։

Այս եւ այս կարգի այլ վէճեր, կարելի չէ եղած կարգադրել իրաւախոհութեամբ, եւ երկու կողմերը գնացած են դատարան։ 15 Հոկտեմբերի դատավարութեան, Նարոյեանի կատակատարները պարզած են իրենց տեսակէտը դատարանին առջեւ։ Համաձայն օրէնքին, անհատական սեփականութիւն կը նկատուին բոլոր այն դումարներն ու իրերը, որ կը դտնուին հանդուցեալի մը տուն։ Երբ Տեղապահ Արսլանեան կը յամառի պրծնել, թէ իրեն պէտք է յանձնուին Թողոնները, պէտք է Պատրիարքարանի տոմարներով հաստատէ, թէ անոնք կը պատկանին Պատրիարքարանին։

Դատարանը իրաւունք տուած է կատակատարներուն, եւ միւս կողմէ մէջոց՝ Արսլանեանի ու իր արբանեակներուն, որպէսզի մինչեւ յաջորդ դատավարութիւն, ներկայացնեն իրենց փաստերը։

Պոլսահայ շրջանակներու մէջ, արդար յուզում պատճառած է Տեղապահին ընթացքը, որ կը հակասէ իր խոստումներուն։

Արսլանեան արք. չէ բաւականացած այսքանով, եւ որոշած է իր միջոցներով հրատարակել նաեւ «Գրպանի Օրացոյց»ները, որոնք սեփականութիւն են Ազգ. Հիւանդանոցին, եւ որոնց հասոյթը կը դոցէ պիտուէէի մէկ մասը ազգային այս մեծագոյն հաստատութեան։ Տեղապահը կ'առարկէ թէ Պատրիարքարանի պիւտճէն անձկութեան մէջ է, եւ թէ հասոյթի աղբիւրները նուազած են. մինչդեռ՝ կը խուսափի հաշիւ ներկայացնել հանրութեան եւ հակակշռի ենթարկել իր գործունէութիւնը։

«Ժամանակ»՝ Տեղապահի կողքին է, «Մարմարա»՝ անոր ստանձնածէն գործունէութեան դէմ։ Վերջինը, 17 Հոկտեմբերի իր թիւով, կը հրաւիրէ կողմերը իրաւախոհութեամբ լուծել տարակարծութիւնները, նոր տագտուկներ ու ամօթ խնայելու համար մեր համայնքին, որ հազարումէկ մտահոգութիւններով բեռնաւոր է արդէն։

Պիտի ուզէ՞ իմանալ սակայն Արսլանեան արք., որուն ականջները «ծանր» են արդէն...։

Մ.

ՄՈՍԿՈՒԱՅԷն կը հեռագրեն թէ օտար թղթակիցներու դրութեանց վրայ հաստատուած պրաքտնութիւնը ջնջուած է կամ պիտի ջնջուի, իրրեւ հետեւանք վերջերս կատարուած դիմումներու։ Մոլոթով ուկնդրութեան ընդունելով օտար թղթակիցները, դինեճոնի մը առթիւ, հաւաստիքներ բնծայեց այս մասին։ Վերջին լուրերու համաձայն, Սթալինի առողջական վիճակը լաւ է։ Սպարապետը ներկայ չէ եղած Մոսկուայի ատենդական զօրահանդէսին, որովհետեւ պիտի ստիպուէր ոտքի վրայ մնալ 5—6 ժամ։ Յետոյ, Սովիէտ բարեխառն կլիմայէն յանկարծ Մոսկուայի խստաշունչ ցուրտին հանդիպելով, կրնար տկարանալ։ Ուրեմն ատեն մըն ալ պիտի մնայ Կովկասի ափերը։

ԿԱՐՄԻՐ ՋԻՆՈՒՈՐՆԵՐԸ ակսան պարպել Զեխոսլավաքիան։

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՊԵՏԱԿԱՆ ՔԱՅԼԵՐԳԸ

Բանաստեղծութիւն՝ ՍԱՐՄԻՆԻ

Երաժշտութիւն՝ ԱՐԱՄ ԽԱՉԱՏՈՒՐԵԱՆԻ

Սովետական ազատ աշխարհ՝ Հայաստան,
Բազում դարեր դաժան ճամբայ դու անցար,
Քաջ նախնիք մեր մահառնացու բեզ համար,
Որ դառնաս դու մայր—հայրենիք հայութեան։

Փառք բեզ, միշտ փառք, հերոսական Հայաստան,
Հանճարեղ դու ճարտարագործ — շինարար,
Ժողովրդոց սուրբ դաշինքով ստալինեան
Դու ծաղկում ես եւ կերտում լոյս ապագադ։

Լենինն անմահ մեզ հուրն անշէջ պարգեւեց,
Միր դէմ շողաց երջանկաբեր այգաբաց,
Ստալինը Մեծ՝ կործանումից մեզ փրկեց
Եւ տուեց մեզ նոր ազատ կեանք փառապանծ։

Փառք բեզ, միշտ փառք, վերածնուած Հայաստան,
Հանճարեղ դու ճարտարագործ — շինարար,
Ժողովրդոց սուրբ դաշինքով ստալինեան
Դու ծաղկում ես եւ կերտում լոյս ապագադ։

Մեծ Ռուսիան մեզ եղբայրութեան ձեռք մեկնեց,
Մենք կերտեցինք ամրակուռ նոր պետութիւն,
Ոչ մի ոսոխ չի կարող ծրնկի բերել
Անսասան ժողովրդին մեր հնագոյն։

Փառք բեզ, միշտ փառք, Սովետական Հայաստան,
Հանճարեղ դու ճարտարագործ շինարար,
Ժողովրդոց սուրբ դաշինքով ստալինեան
Դու ծաղկում ես եւ կերտում լոյս ապագադ։

ՓԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԵԳԻՊՏՈՍԻ խորհրդարանին բացման առթիւ, վարչապետը կարդաց Թագաւորին պահանջագիրը, որ առաւելապէս կը զբաղի ներքին դործերով,— տնտեսական, ընկերային, եւմտական։ Արտաքին քաղաքականութեան առթիւ, պահանջագիրը նորէն բաղձանք յայտնեց որ օտար զինուորները հեռանան եւ Սուեզեան միացուի Եդիպտոսի։ Այս մասին բանակցութիւններ կը կատարուին Անգլիոյ հետ։ Կառավարութիւնը հնգամեայ ծրագիր մը կազմած է 25 միլիոն ոսկի ծախքով։ Երկու միլիոն ոսկի պիտի յատկացուի, պետական պաշտօնեաներու եւ բանուորներու վիճակը բարւոքելու համար։

ՀԻՒԼԷՍԿԱՆ ՈՒԺՈՎ բանող ինքնաշարժներ հնարած են երկու Ֆրանսացիներ, համաձայն անգլիական արտօնագրի ստացած տեղեկութեանց։ Նորահնար գործիքը փորձուած է 50 տարբեր կառքերու վրայ որոնք այժմ կը բանին Փարիզի մէջ։ Մանրամասնութիւնները դաղտնի կը պահուին առայժմ։

ՁԱՓՈՆԷՆ կը հեռագրեն թէ տակաւին չարաթը 3 — 4 հոդի կը մեռնին Նակազաքիի մէջ, իրրեւ հետեւանք հիւլէ ռումբի յարձակման որ կատարուեցաւ ամիսներ առաջ։ Առաջին առթիւ մեռած էին 30—40.000 քաղաքացիներ, իսկ նոյնքան ալ մեռած են ամբարկոծութեան յաջորդ վեց չաբաթներու ընթացքին։

ԵՈՒԿՈՍԼԱՒԻՈՑ երեսփ. ընտրութեանց մէջ, 80 առ հարիւր չհամած է Ազգ. Ճակատը։ Զեղջպահներ ալ կան, բայց ընդհանուր արդիւնքը ջախջախիչ յաղթանակ մըն է մարէշալ Թիթոյի համար, որ ընտրուած է թէ Պելկրատի եւ թէ Զաղրէպի մէջ։ Ընտրողներուն թիւն էր 8 միլիոն որոնց 90 առ հարիւրը մասնակցած են քուէարկութեանց։

ՀՈՒՆԳԱՐԻՈՑ նոր վարչութիւնը պիտի կազմէ յաղթական կուսակցութեան՝ մանր կալուածատէրերու ներկայացուցիչը, Զօլթան Թիլդի։ Դահլիճը պիտի բաղկանայ 14 անդամներէ, որոնց 7ը պիտի ըլլան փոքր կալուածատէրեր, եւ բնչքական՝ ընկերվարականները եւ համայնավարները եւայլն։

ՊՈՒԽԲՐԻՇԷՆ կը հեռագրեն թէ՝ վերջին խռովութեանց հետեւանքով, զինուորական ատեանի պիտի յանձնուին 130 ամբաստանեալներ, անդամ ընդդիմադիր կուսակցութեանց։ Կ'ըսուի թէ կառավարութիւնը ի հարկին օրէնքէ դուրս պիտի հռչակէ ընդդիմադիր կուսակցապետները եւ պաշարման վիճակ պիտի յայտարարէ։ Միւս կողմէ, թագաւորը կը չարունակէ դիմումներ կատարել Ա. Մ. Լութեան, Անգլիոյ եւ Մ. Նահանդներուն, որպէսզի ճամբեն Կրոցէյի կառավարութիւնը։ Ներքին նախարարը, համայնավար Եորկէսքու, կը յայտարարէ թէ իր համբերութիւնը սպառած է։

1200 *ԻՏԱԼԱՑԻՆԵՐ* պիտի արտաքսուին Թունուզէն, իրրեւ ֆաչական։

ՁՕՐ ՑԸ ԿՕՂ ՊԻՏԻ ԿԱԶՄ�է ՆՈՐ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

Սահմանադիր ժողովի երէկուան նիստին մէջ, պիտի քուէարկուէր հետեւեալ բանաձեւը, վարչապետին ընտրութեան առթիւ.— «Կը յայտարարէ՝ թէ քուէս կուտամ...»։ Տարակոյս չկայ թէ չափազանց մեծամասնութիւնը պիտի քուէարկէր ղոր. տը Կօլի համար, որ կը խորհրդանշէ դիմադրական պայքարը եւ յաղթանակը։

Մէկ օր առաջ, կացութիւնը այնքան ալ պարզ չէր։ Ընկերվարական կուսակցութիւնը նամակ մը ուղղելով համայնավար կուսակցութեան, հետեւեալ հարցումները կ'ուղղէր.— 1. Ի՞նչ են ձեր դիտաւորութիւնները կառավարութեան կազմութեան մասին,— 2. Որո՞ւ պիտի տաք ձեր քուէն, իրրեւ նախագահ առաջադահ կառավարութեան, ա. եթէ ղոր. տը Կօլի թեկնածութիւնը դրուի, — բ. եթէ չդրուի կամ դուք չընդունիք։

Նամակը, որ կը պահանջէր «յստակ եւ ճշդրիտ» պատասխան մը, անձամբ յանձնուեցաւ ընդհ. քարտուղարին եւ երկու պատուիրակներու կողմէ։

Համայնավար կուսակցութիւնը անմիջապէս պատասխանեց այս նամակին, պարզելով իր տեսակէտները քաղաքական ծրագրի մասին։ Վարչապետի ընտրութեան առթիւ, նամակը կ'ըսէ թէ համայնավար կուսակցութիւնը, «որ առաջինն է չահած քուէներու եւ աթոռներու թիւով», չի կրնար ստանձնել նոր կառավարութիւնը կազմելու պատասխանը, նկատի առնելով հանրաքուէի Բ. հարցումին «այո» պատասխանողներու ստեղծած կացութիւնը։ Նախատեսելով որ ղոր. տը Կօլի թեկնածութիւնը ապահովուած է, համայնավար կեդր. կոմիտէն կը յայտարարէ.— «Ցարգելով ընդհ. քուէարկութեան վճիռները եւ համաձայն նախապէս տրուած որոշումներու, ինքնին կը հասկնայ թէ մենք չենք կրնար խորհրդատու հանդիսանալ, եթէ ազգային միաձայնութիւն մը արտայայտուի թեկնածութեան մը շուրջ որ բնականօրէն կը բիւր հանրաքուէի արդիւնքէն»։

Ամբողջ նամակը խմբագրուած է ճկուն պատճառաբանութեամբ։ Համայնավարները չեն հրաժարած իրենց հիմնական տեսակէտէն, — ձախակողմեան կառավարութիւն մը կազմել, դործադրելու համար միասնաբար մշակուած ծրագիրը։ Բայց, ընդհանրապէս կը կարծուի թէ պիտի չմերժեն մասնակցիլ ղոր. տը Կօլի նախագահութեամբ կազմուած կառավարութեան մը, եթէ Սահմանադիր ժողովին ներկայացուի անոր ծրագիրը։

× *Նոյեմբեր 11ի տարեդարձին առթիւ, ղոր. տը Կօլ կարճ բանախօսութեամբ մը պանծացնելով պատերազմի դոհերուն յիշատակը, յորդորեց լսել անոնց տուած դասը,— «Անհրաժեշտ է որ ընդունինք միանալ եղբայրաբար, բժշկելու համար վիրաւոր Ֆրանսան։ Եղբայրաբար, այսինքն լեռնցնելով անհեթեթ կռիւները, քալելու համար միեւնոյն ճամբով, միեւնոյն քալուածքով, երդելով միեւնոյն երդը»։*

Հիւլէ-ռումբը եւ ուրիշ գաղտնիքներ

Ուշադրութեան կը հեռագրեն թէ Անգլիոյ եւ Քանատայի վարչապետներուն եւ Մ. Նահանգներու նախագահին բանակցութիւնները պիտի վերջանան նախատեսուած ժամանակէն առաջ։ Հաւանական է որպաշտօնականացնելու մը երեքտարակուսի այսօր-վաղը։ Իրագեկ աղբիւրէ հաղորդուած տեղեկութեանց համաձայն, Անգլիոյ վարչապետը ծրագիր մը ներկայացուցած է, հետեւեալ բովանդակութեամբ.—

1. Մեծն Բրիտանիա, Մ. Նահանգները եւ Քանատա համաձայն են Միացեալ Ազգերու Ապահովութեան խորհուրդին յանձնելու հիւլէ-ռումբին դործածութեան եւ շինութեան բոլոր դաղտնիքները։

2. Պայմանաւ որ դուգընթաց համաձայնութիւն մը ստորագրուի մեծ պետութիւններ միջեւ, համաձայնութիւն մը որով յանձն առնեն, ներկայիս եւ ապադային, նոյնպէս Ապահովութեան խորհուրդին յանձնել եղած բոլոր դաղտնի դիւտերը։

3. Մ. Միութիւնը պէտք է կատարեալ յայտարարութիւն մը ընէ այն պայմաններու մասին զոր անհրաժեշտ կը դտնէ իր ապահովութեան համար, որպէսզի կարելի ըլլայ այդ յայտարարութիւնը քննել եւ ընդունիլ։ Ուղղամտութեան նմանօրինակ ապացոյցներ պէտք է տրուին բոլոր չհակակից պետութեանց կողմէ։

*Տակաւին յայտնի չէ թէ նախագահ Թրումըն ինչ պատասխանած է այս առաջարկներուն։ Բայց կը հաւաստեն թէ Անգլիոյ վարչապետը լաւատես կ'երեւայ։ Շատ մը ամերիկացի մասնագէտներ անկարելի կը դտնեն միջազգային հսկողութիւն մը հաստատել հիւլէական հետազօտութեանց վրայ, որովհետեւ այն ատեն հարկ պիտի ըլլայ հաղարաւոր դիտնականներ նշանակել, ատոգործի համար։ «Նիւ Եորք Թայմզ» դիտել կուտայ այս առթիւ,— «Պէ՞տք է որ նորէն զոհենք մեր առաւելութիւնը— որքան ալ ժամանակաւոր ըլլայ — այն յոյսով թէ միւս աղգերը մեր օրինակին պիտի հետեւին, թէ,**

Ի՞նչպէս չհիւանդացաւ Անդրանիկի յուշարձանը

(Բ։ եւ վերջին մաս)

Դժուար է այս սեղմ էջերուն մէջ գտալ ամբողջական պատմութիւնը՝ Ցուշարձանի շինութեան գործին։ Տնտեսական տագնապ, հետեւաբար հանգանակութեան դանդաղ ընացք, դերեզմանի իրաւաւորական հարցի բարդութիւն, պատերազմ, գերմանական գրաւում, շինանիւթի պակաս եւ դեռ ուրիշ զանազան պատճառներ՝ պատասխանն են չատերու այն հարցումին՝ թէ ինչո՞ւ յուշարձանի գործը տեւեց տարիներ։ 1937ի սկիզբը, յանձնախումբս նիհար պիւտճէով մը կը գտնուէր մեծ գործի մը առջեւ։ Նախորդ կեդր. յանձնախումբին ժառանգած էինք՝ պարտք միայն։ Մեր առջեւ ցցուող այս գժուարութիւնները սակայն՝ չյուսահատեցուցին մեզ, Անդրանիկի յիշատակին ու աննկուն կորովի օրինակը զօտեպնդեց մեզ եւ անվհատ չարունակեցինք մեր ստանձնած գործը։

Ուժ տուինք մեր կազմակերպական աշխատանքին Ամերիկայի մէջ եւ յաջողացանք ստեղծել՝ Նիւ Եորքի եւ Տիթրոյիթի մէջ հանգանակիչ յանձնախումբեր, երկուքն ալ կազմուած՝ Շապին Գարապետեանի «Ռազմիկ» հայրենակցական միութիւններէն։ Մեր յոյսերը լիուլի պսակեցին անոնք, յաջորդաբար հասցնելով մեզ կարեւոր դումարներ, առանց որոնց՝ թերեւս դեռ անաւարտ մնար յուշարձանը։ Շնորհակալութիւններ՝ մեր հեռաւոր հայրենակիցներուն եւ նուիրատուներուն։

Մեր պիւտճէի կազմութեան համընթաց, ըստ հանրային ձեռնարկներու մասին ընդունուած սովորութեան, կազմակերպեցինք՝ ապագայ յուշարձանի նախագծին ընտրութեան համար մրցոյմ մը, որուն մասնակցեցան տասնի չափ հայ արուեստագէտներ։ Մեր նպատակն էր՝ այս կերպով քաջալերել միանդամայն հայ արուեստագէտը։

Գլխաւորաբար, Փարիզ յայտնի հայ արուեստագէտներն՝ նկարիչ, լուսանկարիչ, ճարտարապետ եւ արձանագործ, կազմուած դնահատիչ մարմին մը, իր երրորդ նիստին, զաղանի քուէարկութեամբ իր ընտրութիւնը կեդրոնացուց այս յուշարձանի նախագծին, հեղինակութիւն՝ արձանագործ Պ. Լեւոն Մուրատեանի, զոյն դնելով լաւագոյն արտայայտիչը՝ Անդրանիկի կեանքին, իրրեւ հայդուկ եւ զինուոր, անբաժան իր Ապանէն որ մեծ բաժին ունեցած է անոր առասպելական յաղթանակներուն մէջ։

Շնորհակալութիւն՝ դնահատիչ մարմնի բոլոր անդամներուն։ (ՀՄՄ.— Տեղի անձկութեան պատճառով, ստիպուած ենք զանց առնել շարք մը շնորհակալութիւններ, ուղղուած յուշարձանի պատրաստութեան աջակցող արուեստագէտներու եւ Միութեանց, բացման հանդէսին մասնակցող անհատներու, յարաբերութեանց, մամուլին եւ զանազան կազմակերպութեանց, ինչպէս եւ նուիրատուներուն)։

... Յանձնախումբս, աւելի քան 13 տարուան աշխատանքէ մը վերջ, իր պարտքը մասամբ կատարած բլլալու սրտի անհուն գոհունակութեամբ կը խոնարհի՝ Մեծ Զինուորին դերեզմանին առջեւ, խոստանալով չլքել զայն մինչեւ այն օրը՝ երբ անոր նուիրական ճաիւնը կ'երթայ զրկել հայրենի հողը, որուն համար իր սիրը պաշտամունքի հասած էր։

Հայրենակիցնե՛ր, քաղաքակրթուած ազգերը ունին իրենց Անծանօթ Զինուորի դերեզմանը, ուր խումբ առ խումբ կ'երթան երկիւղածութեամբ խոնարհիլ եւ արծարծել այն հուրը որ խորհրդանիշն է ազգային զգացումին կենդանութեան։ Մենք ունինք հոս մեր Ծանօթ զինուորի դերեզմանը, որուն մէջ կը հանգչի մեր քաջ եւ անվեհեր ռազմիկը՝ Անդրանիկ։

Այս դամբարանը սակայն, դերեզմանը չենք ատենք միայն նոր օրերու վարդանին, այլեւ զաղափարակիրա պանթէոն մը, ուր կը հանգչին Անդրանիկի կողքին՝ հոգիները իր բիւրաւոր զէնքի ընկերներուն՝ Քեռիներու, Իշխաններու, Գէորգ Զաւուշներու, Աղբիւր Սերոբներու, Մուրատներու եւ Հրայրներու որ ինկան հայրենիքի ազատութեանն-ուիրական զաղափարի ճամբուն վրայ, չունենալով ան մը հող եւ փունջ մը ծաղիկ իրենց թանկագին աճիւնները ծածկող։

Բոլորիս մեծագոյն մղձաւանջն է՝ նորահաս սերունդին այլասերումը։ Այս յուշարձանը կրնայ ըլլալ մեծ ազդակ մը այդ այլասերման դէմ պայքարելու։ Անոր տակ կը հանդչի մեր վերջին կէս դարու ազատագրական պայքարի պատմութեան խտացումը։ Անդրանիկ չէ եղած լոկ հայդուկ եւ զինուոր, այլեւ յեղափոխական դաստիարակ ամբողջ սերունդի մը, անոր հոգիէն ներս թափելով՝ կրակը հայրենասիրութեան, սէրը՝ ազատութեան։

Այս դերեզմանը թող ըլլայ ուրեմն ուխտավայրը՝ Փարիզահայուն, Ֆրանսահայուն եւ անցորդ Հայուն։ Տարին մէկ անգամ չգանք Մեծ Հերոսին մատուցանելու, այլեւ մեր ապրող բոլոր ազգերը թող դառնան ուխտագնացութեան օր՝ դէպի այս դերեզմանը, ուր երկչոտները առաքինորդուին իրենց կրտսերները, երկիւղածութեամբ հաղորդուելու համար Անդրանիկի եւ Անդրանիկներու հոգիին ներշնչումովը։ Անոնք մեռած են ֆիզիքապէս, բայց կ'ապրին՝ հոգիով եւ իրենց ձգած գործով։ Այդ գործը՝ մեր պատմական մեծ հայրենիքին կենդանի կորիզն է։ Հոն՝ խոր հայրենասիրութեամբ վառ ու պատրաստ սերունդ մը կայ որ իր աչքերը յառած ղէպի բոսրբազեղ հորիզոնը, հոն կը տեսնէ իր զարաւոր իղձերուն ղեղեցիկ ուրուանկարը։ Ահա՛, այդ կազմ ու պատրաստ սերունդի կողքին՝ Անդրանիկի հոգիով թրծենք ու չաղնք՝ զայթահաս նորահաս սերունդն ալ, առուարացնելու համար թիւը այն հայրենասէր զանգուածին, որ կոչուած է իրականացնելու մեր այդ զարաւոր երազը՝ մօտաւոր ապագայի մը մէջ։

Անդրանիկ բաած է. «Գործս կէս մնաց»։ Այս եղած է իր կարապի երգը, երբ փոթորկալից կեանքէ մը եւ դիւցազնական մարտնչումներէ վերջ, իրեն համար անարգաձալի մահով մը մեռաւ իր սիրած ու պաշտած հայրենիքէն հեռու։ Այդ անգր-չիրիմեան ձայնը կ'արձագանգէ դեռ մեր ականջներուն մէջ։ Պատրաստ ըլլանք կատարելու իր պատգամը։ Ահա՛ այն առեն է որ Մեծ հերոսը՝ հոգեկան երանութեամբ մը պիտի զանէ իր յաւիտենական հանդիստը, տեսնելով որ կայ հայրենասէր սերունդ մը՝ ամբողջացնող իր գործը։

Յարգա՛նք իր անմահ յիշատակին։

Յուշարձանի կեդր. Յանձնախումբ

«Դաշնակցութեան Օրը»

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Այս չաբաթ դիչեր, ժամը 8ին, Salle Mazenod, 88 rue d'Aubagne, հովանաւորութեամբ S. F. I. O. չրջանային վարչութեան եւ նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Երջ. Կոմիտէի։

Կը խօսին ընկեր ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼ, քաղաքացի GASTON DEFFERRE։ երեսփոխան եւ նախորդ քաղաքապետ Մարսէյլի եւ ուրիչներ։

Դեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին Լիոնի ծանօթ ծանօթ երգչուհին, Օր. Ծովինար Տէր Պետրոսեան, սիրուած չութախահար Պ. Ս. Չէօրէքճեան։ Արտասանութիւններ եւ երգախառն պատկեր մը կապոյտ խաչի Սանուիիներու կողմէ։ ՄՈՒՏՔը ԱԶԱՏ Է։

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. ՓԱՐԻԶԻ ԵԳԻՊՏԱՑԻ կոմիտէին ընդհ. ժողովը՝ այս չաբաթ ժամը 8.30ին, ծանօթ հաւաքատեղին։

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ Երիտ. Միութեան դասախոսութիւնը՝ այս հինգչաբթի ժամը 8.45ին, Միթուիօ Ալէմչահի մէջ, 19a rue Caumartin։ Կը խօսի Պ. Շահխաթունի։ Նիւթը՝ «Անդրանիկ իբրեւ ազգային հերոս եւ զինուորական»։

ԱՂՔԱՏԱՀԱՆԱՄԻՆ ԵՐԵԿՈՑԹԸ

Կիրակի ժամը 4ին լեցուած էր ժան Կուժոնի վարի սրահը,— ամէնէն անյարմարը նման հանդէսի մը համար, որուն մուտքն ալ նչանակած էին 300 ֆրանք։

Բաժանութիւնը իր վրայ զրուած պարտականութիւնը լի ու լի կատարեց, 160 հաղարի բարձրացնելով ճաւարդը (մէկ չիչ Հայաստանեան քօնեակ) եւ սպառնալով պիւֆէն։ Ընդհ. հասոյթը հասնելով 300.000 ֆրանք, եթէ ոչ աւելի։

Շատ յաջող էր դեղարուեստական բաժինը։ Annie Bernardի (Ֆրանսացի) հայերէն երգերը, ինչպէս Օր. Nila Garaի, Օր. Ատամեանի, Օր. Ա-ճէմեանի եւ Պ. Մ. Ազնաւուրի երգերը չատ հաճելի մթնոլորտ մը ստեղծեցին։ Իսկ Casino de Parisի պարող զոյգը եւ Պ. Անտրէ Էքեանի նուագախումբը աւելի բարձրացուցին տրամադրութիւնները։

Կազմակերպիչները անչուչտ լսեցին ոտքի վրայ մնացողներուն եւ հետ զարձողներուն տըրտունջները։ Աւելի ընդարձակ սրահ կը պակսէր։

Երջուն թղթակից

ԶԼՐՋԻԼ Փարիզ եկած բլլալով, ընտրուեցաւ անդամ Ֆրանսական Կաճառին։ Այս առթիւ խանդավառ ընդունելութիւն մը սարքուեցաւ Ֆրանսայի պիանականներուն, պատմաբաններուն եւ փիլիսոփաներուն կողմէ։ Նախկին վարչապետը ճաչեց Պ. Լէոն Պլումի հետ։ Երկկ ընդունուեցաւ զօր. սը Կոլի կողմէ։

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ.— Տիկին Ազատի Թաթարեան կը ծանուցանէ թէ մասնաւոր հոգեհանգստեան պաչտօն պիտի կատարուի կիր., Նոյ. 18ին, Փարիզի Հայոց եկեղեցիին մէջ, 15 rue Jean Goujon, իր մօրը, ՏԻԿ. ՄԱՐԻԱՄ ԳԱԱՊԱՐԵԱՆի մահուան տարելիցին առթիւ։ Կը հրաւիրուին իր յարչատակը յարգողները։

ՏԻԿԻՆ ԱՂԱՒՆԻ ԹԱԹԱՐԵԱՆ 1000 ֆրանք կը նուիրէ «Ցուսաց»ին, իր մօրը՝ ՏԻԿԻՆ ՄԱՐԻԱՄ ԳԱԱՊԱՐԵԱՆի մահուան տարելիցին առթիւ։

ՕՐ. ԱՂԱՒՆԻ ԱՒԵՏԻՍԵԱՆ 500 ֆրանք կը նուիրէ Ֆ. Կապոյտ Խաչի Իսի էֆ Մուլինոյի դարմանատան, ողբացեալ Տիկին Լ. Շաւիթի մահուան առթիւ։

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ—Cabaret - Dancing l'Orientale

Նոյեմբեր 10էն սկսեալ ամէն դիչեր մինչեւ առաւօտ արեւելեան նուագախումբ, դեկավարութեամբ Բանոնի Յակոբի, Սագի Համբարի, Ուտի Սարգիսի, հանեմաէ Արթաքիի եւ յայտնի պարուհի Տիկին Էլիզի (1931ի Գաղթ. ցուցահանդէսէն)։ 2 Rue Frochot Paris, Métro Pigale։ Հեռ. TRU 61-56

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄԵԾ ՃԱՇԱՐԱՆ

Ցնօրէնութիւն ԳԼԷՄԱՆ ԵՒ ԳՕՓԱՐԱՆԵԱՆ

6 rue Maubeuge, Paris (9), Métro Cadet, Notre Dame de Lorette: Tél. TRU. 85-47

Առաջնակարգ օշի եւ ամէն տեսակ ըմպելիներ, ընտիր աղանդեր, պոլսական կերակուրներ եւ անուշեղէն։ Ընդարձակ եւ օդաւէտ սրահ։ Ամէն երեկոյ ժամը 7էն սկսեալ, Ջութախահար Հայկ, քանոնի Պօղոս, ուտի Ալֆօնս եւ երգիչ Արթաքի կը նուագեն եւ կ'երգեն հայկական եւ արեւելեան երգեր։ Գոց է Զորեքշաբթի օրերը։

Le Gérant : H. AGONEYAN
Imprimerie DER-AGOPIAN, 17, Rue Damesme - 13

ընդհակառակն, պէտք է պահենք այդ դերապանցութիւնը մեր իսկ ապահովութեան համար եւ զայն է սպառ դնենք լաւագոյն աշխարհի մը, ուր այլեւս աւելորդ պիտի դառնայ ռումբերու զործածութիւնը»։

Ամէնէն վախուկ խնդիրներէն մէկն ալ Ռուսիոյ դիրքն է։ Մոսկուա պիտի ընդունի՞ անգլիական ծրագիրը։ Ուչինկիրքի դիւանագիտական չրջանակներուն կարծիքով, Մ. Միութեան եւ անգլեւսաքսոն պետութեանց յարաբերութիւնները ծանր տագնապ մը կ'անցընեն այս միջոցին, եւ այս տագնապը պիտի չվարաւի, ցորչափ համաձայնութիւն չէ գոյացած Երեք Մեծերուն միջեւ։

× Բանակցութեանց ընթացքին, նախագահ Թրումէն հետաքրքրուեցաւ նաեւ Մօտաւոր Արեւելքի խնդիրներով։ Լուծիւն կը տիրէ այս մասին, բայց կը հաւատան թէ խօսակցութեանց նիւթը միայն Պաղեստինի խնդիրը չէր։

Խ. Միութիւնը եւ Թուրքիա

Մոսկուայի օտար չրջանակներուն մէջ կը կարծեն թէ՝ քանի որ Մ. Նահանգները խարխափներ կ'ուղեն ապահովել արտասահմանի մէջ, Մ. Միութիւնն ալ իրաւունք ունի խարխափներ պահանջելու իր ապահովութեան համար։ Նկատի առնելով իր վճռական դերը Գերմանիոյ եւ Ճափոնի պարտութեան մէջ, Մ. Միութիւնը դիտել կուտայ թէ ինքն ալ ունեւ է ազգի չափ իրաւունք ունի խարխափներ ապահովելու իր հողերէն դուրս, մանաւանդ այն չրջաններուն մէջ ուր վտանգ կը սպառնայ իր ապահովութեան։ Քանի որ Մ. Նահանգները կը չնորհեն խարխափներ ապահովել Խաղաղոյկեանի մէջ, Ռուսերը կը կարծեն թէ իրենք ալ իրաւունք ունին նոյնպէս խարխափներ ընելու հարաւակողմէն, ապահովելու համար իրենց հաղորդակցութիւնները Սեւ Ծովու մէջ։ Հետեւաբար —միչտ համաձայն նոյն աղբիւրներուն— Մոսկուայի չյոգրդ տրամաբանական քայլը պիտի ըլլայ խարխափներ պահանջել Թուրքիայէն։

«ՍԻՒՐԲԸ ՄԵԶ ԼԻ ՊԻՏԻ ՓՐԿԻ»

Հաղորդեր էինք Ֆրանս - Փրէս հեռագր. գործակալութեան մէկ լուրը, որուն համաձայն, Թէհրանի մէջ հայ երիտասարդ մը՝ Աւագ, հրաչքի համարօր բժչկութիւններ կը կատարէ։ Պէյրութի «Ազդակ» օրաթերթը, 24 Հոկտեմբերի թիւով կը հաղորդէ հետեւեալ մանրամասնութիւնները, Թէհրանէն 7 Հոկտեմբերին զրուած նամակէ մը քաղելով.

— «Հետաքրքրական նորութիւն ձեզ. մի փրկիչ է գտնուել, որ հաւատքով ու Յիսուսի անունով բժչկութիւն է անում։ Այսօր, մենք պիտի դնանք իր դուռը։ Ի՞նչպէս զրեմ որ հաւատաք. հսկայ բազմութիւն, հայ ու պարսիկ, պոչ բռնած հերթի է սպասում, իր տանը առջեւ։ Զարմանալի զործեր է կատարում։ Օրինակ, իրեն բերին մի երեխայի, որ մեռած էր երկու ժամ առաջ։ Առաւ երեխային, մի աղօթք կարդաց, բռնեց ձեռքից, երեխան վերակենդանացաւ եւ սկսեց լաց լինել։ Անմիջապէս նազմիից եկան, երեխան առին, ու տարան՝ որ քննութիւն կատարեն։ Հիմա բոլորս հաւատքով սպասում ենք, որ սուրբը մեզ էլ փրկի մեր չաւերից»։

ԲՆԱԿԱՐԱՆՆԵՐԸ պիտի ցուցակագրուին դեկտեմբեր 1—4, պարենատոմսերու բաչխումին առթիւ։ Հարցազրոյցներ պատրաստուած են քաղաքապետութեանց կողմէ։

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN FRANCE

HARATCH Fondé en 1928 R.C.S. 876.286

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13e)

Tél. : GOB. 15-70 — C. C. P. Paris 1678-63

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ.— Տար. 750, 6ամս. 400, 3ամս. 200 ֆրանք.

Jeudi 15 Novembre 1945 · Հինգշաբթի 15 Նոյեմբեր

ԺԷ· ՏԱՐԻ — 17e Année N° 4458-Նոր շրջան թիւ 187 · Խմբագիր՝ Շ· ՄԻՍԱՔԵԱՆ · ԳԻՆ՝ 3 Ֆր

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ՔՈՒՐԵՐԸ ՊՂՏՈՐ ԵՆ

Միջադդային կացութի՞ւնը,— ամպոտ երկինք, պղտոր ջուրեր:

Ցաղթականները դիշերը ցերեկին խառնած կ'որոճան, ելք մը գտնելու համար ահաւոր լաբիւրինթոսին մէջ:

Ի՞նչպէս պիտի կազմակերպուի խաղաղութիւնը: Կարելի պիտի ըլլա՞յ միանգամ ընդ միշտ խափանել մարդկութեան անէծքը,— պատերազմը: Մանաւանդ հիմա որ հիւլէ - ռումբի եւ ուրիշ զաղանի զէնքերու մզձաւանջը կը սաւառնի մեծ թէ փոքր պետութեանց գլխուն:

Այսօր կ'ուզէինք ակնարկ մը նետել դէպի «սրեւելեան կողմն աշխարհի»: Այնտեղ ուր կատարուած խմորումները ուղղակի կապ ունին մեր ճակատագրին հետ:

Թուրք թերթերը կը չարունակեն փչել ու փչել, կրակ տեղալ··· Ա· Մխուեեան զէմ:

Հոչակաւոր խուժանավար մը, Լպուզիա Զիլեան, կ'ազդարարէ խմբագրականի մը մէջ.

— «*Փրավտա*» փաշականութեամբ կ'ամբաստանէ բովանդակ թուրք մամուլը՝ բացառութիւն նկատելով միայն *Թանը*: Ռուսերուն տեսակէտով փաշական են բոլոր անոնք որ չեն ծառայեր Մոսկուայի ցպատակներուն: Ռուս թերթերն ու ձայնասփիւռը տարիներէ ի վեր կը հայհոյեն ու կ'անարգեն թուրք լրագրողները: Այսօր Ռուսերը կ'ուզեն Մեծն Պետրոսի ծրագիրը իրականացնել, ու խարխլուներ կր պահանջեն Նեղուցներուն վրայ եւ կ'ուզեն որ վերադարձուին Կարսն ու Արտահանը:

Հիմի՞ էլ լռենք, երբ երեւան եկած են մեր երկրին հանդէպ սնուցուած գէշ ցպատակները: Միենե՞ր պիտի հայհոյեն եւ մենք «էյվալլահ» պիտի ըսենք: Ո՛չ, Փրավտա էֆէնտի, ո՛չ: Եթէ բարեկամ ըլլաս՝ մեզմէ լաւագոյն բարեկամ չես կրնար գտնել, իսկ եթէ թշնամի ըլլաս՝ չես կրնար մեզմէ աւելի դիմացկուն թշնամիի հանդիպիլ »:

Ուրիշ զրոյց մը, Փէյամի Սաֆա ամէնայն ամբարտաւանութեամբ կը յայտարարէ թէ ժողովրդապետութեան ասպարէզին մէջ Թուրքիա պէտք չունի դասեր առնելու Ռուսիայէն: Ընդհակառակը, «կը մտիքէ որ Ռուսիա կարենայ Թուրքիոյ աստիճանին հասնիլ այդ մարզին մէջ»:

Պատահաբար մեր ձեռքն անցան քանի մը թուրքերէն թերթեր: Օր չանցնիր որ խմբագրական մը, ճառ մը կամ յօդուած մը չերեւայ, միեւնոյն բովանդակութեամբ: Մեր մասնաւոր թղթակիցը կանոնաւորապէս կը հետեւի թուրք մամուլին:

Ինչպէս լման 15 տարի, այսուհետեւ ալ պիտի ջանանք ճոխացնել այդ բաժինը, որպէսզի «Ցառաջ»ի ընթերցողները լման գան թէ ի՛նչ կ'անցնի կը դառնայ Թուրքիոյ մէջ:

Տարրական պարտականութիւն է դիտնալ թէ ի՛նչ կ'ընէ, ի՛նչ կը խորհի թշնամին, որպէսզի անոր համեմատ կազմակերպենք քու աշխատանքդ:

Այսպէս ուրեմն, թուրք մամուլը ամէն ազատութիւն ստացած է կառավարութենէն, ժողովուրդին կորովը բարձր պահելու, անոր դիմադրական ոգին ամրապնդելու համար: Ա· Մխուեեան պահանջները, Արտահանի հայկական շարժումները աւելի կը սաստկացնեն այդ ճզտումը, որ արդէն հասած է մոլուցքի մը, սպառնալից չանթերով:

Ի հարկէ այս բոլորը ծիծաղ կը շարժեն, երբ նկատի առնենք Անգարայի դիմաց կանգնած ուժը:

Եւ սակայն, հորիզոնը այնքան ալ պայծառ չէ: Ջուրերը երթալով կը պղտորին:

Եթէ Անգարան այսքան բարձր կը խօսի, նոյն իսկ ապսպարէզ կարդալով Մոսկուայի, պատճառն այն է որ ապաւինած է ֆայտնի եւ թաքուն ալեկցութեանց:

Մինչ Ա· Մխուեեանը կը նախընտրէ լռութիւն պահել, պատեհ ժամուն գործելու համար, Լոնտոն եւ Ուաշինկթըն չեն ծածկեր իրենց տրամադրութիւնները:

Դեռ անցեալ շաբթու էր որ, Մ· Նահանգներու պաշտօնական շրջանակները կ'ազդարարէին թէ պիտի չհաւանին որ եւ է կարդադրութեան որ կը սպառնայ Թուրքիոյ անկախութեան եւ հողային ամբողջութեան: Իսկ Անգլիոյ արտաքին նախարարը անուղղակի տրտունջներ կր յայտնէր, Ա· Մխուեեան հողային պահանջներու մասին:

Կան աւելի խօսուն ախտանշաններ: Շ·

ՄԻ ՔԻՉ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ

1908ին Թուրքիայում հռչակւում է սահմանադրութիւն, «ազատութիւն, արդարութիւն, հաւասարութիւն» նշանաբանով:

Երիտասարդ Թուրքերը սիրաշահելով քրիստոնեաները, մասնաւորապէս Հայերը, ուզում են ժամանակ չտալ ամբապնդուելու համար երկրի մէջ եւ 8 ամիս չանցած, սահմանադրական Թուրքերը կիլիկիայի մէջ ջարդում են 30.000 Հայեր:

1912ին, Ռուսները տեսնելով գերմանական ազդեցութեան ծաւալումը Փոքր Ասիայում, անհանդստութեան նշաններ են սկսում ցոյց տալ: Ռուս կառավարութիւնը հաւաստիքներ է տալիս Գէորգ Ե· կաթողիկոսին, թէ փոխուել է Ռուսերի քաղաքականութիւնը Հայերի հանդէպ: Թելադրում է Հայկական Հարցը վերարծարծել եւ լուծումը թողնել Ռուսաստանին: 1912 Հոկտեմբեր 2ին կաթողիկոսը դիմում է Նիկոլա Բ·ին, խնդրելով՝ Թուրքիայի Հայերին ընդունիլ իր հովանաւորութեան տակ: Կաթողիկոսը նաեւ նշանակում է Պօղոս Նուպար փաշային պատուիրակութիւնը, Եւրոպայում, չցանկանալով հայկական հարցը ձգել ամբողջովին Ռուսին: Պոլսոյ ռուսական դեսպան Գիւրս (28 Նոյեմբեր 1912) գրում է Սազանովին· —*վախնալով որ միւս պետութիւնները կարող են մէջնորդել,*— «*Անհրաժեշտ է հաւաստիք տալ կաթողիկոսին եւ Պոլսոյ պատրիարքին թէ կայսրական կառավարութիւնը հայ ժողովուրդին ցոյց կուտայ հնարաւոր հովանաւորութիւնը: Դա կարող է նրանց յետ պահելպետութիւններին դիմելուց* »··· *Միեւնոյն ժամանակ աւելացնելով·* «*Պատրաստ լինել այն բանին, որ մեր զօրքերի մուտքը հայկական նահանգները դուցէ անհրաժեշտ դառնայ*»:

1912 Դեկտեմբեր 22ին, նոյն ոգիով եւ աւելի յստակ Կովկասի վերադրքան դիմում է Հայոց կաթողիկոսին·—«*Կայսրական կառավարութիւնը առաջարկութիւն է արել Թուրքական կառավարութեան ··· այժմ իսկ լուրջ կերպով զբաղիլ բարենորոգումներով՝ Թուրքայ Հայաստանում: Հետեւելով դասաւոր աւանդութիւններին եւ խորին ղգացումներով վերաբերելով հայ ժողովրդի տանջանքներին, կայսրական կառավարութիւնը այսուհետեւ էլ մտադիր է ամէնաբարեացակամ կերպով վերաբերուել Թուրքիայում հարատեւող հայ ժողովրդի կարիքներին ··· անհրաժեշտ բարենորոգումները իրագործելու նպատակով*»: Ապա չարունակելով զրում է — «*Կայսրական կառավարութիւնը, սակայն, դնում է որ Հայերի չահերին անհամապատասխան է հայկական հարցի քննութեան առնելը պետութիւնների առաջիկայ խորհրդաժողովում (Լոնտոնի), որ հաւաքւում է բալկանեան տագնապը լուծելու, որովհետեւ հիմք ունի կասկածելու, թէ եւրոպական պետութիւնները միակամ չլինեն Հայերի համար կենսական հարցի լուծման ժամանակ: Եւ սակայն, պետութիւնների այսպիսի միակամութեան բացակայութիւնը, ինչպէս ապացուցել է պատմական տխուր փորձը, պիտի ստեղծէ նպաստաւոր պարագաներ, որպէսզի Թուրք վարչութիւնը խուսափողական վերաբերմունք ցոյց տայ դէպի Հայերի կացութեան բարւոքման գործը:··· Ես առանձնապէս կարեւոր կը համարէի, որ ներկայ վճռական վայրկեանին Հայերը ցոյց տային առանձին չրջահայեցութիւն·· եւ հաւաքական անժամանակ դիմումներով չբարդացնէին կայսրական կառավարութեան գործը՝ Թուրքիայի Հայոց կացութեան լաւացման խնդրում*»:

Ըմբռնելի է Ռուսերի ցանկութիւնը: Ուզում են ապահովել Հայկական Հարցի նախաձեռնութիւնը, չէզոքացնելով մեծ պետութիւնների ազդեցութիւնը, եւ բարենորոգումների խնդիրը արծարծելով դրդռել Թուրքերը որ նոր կոտորածներ կազմակերպեն, որպէսզի իրենք առիթ դտնեն միջամտելու եւ դրաւելու Թրքահայաստանը:

Հայերը դիւրաւ չխաբուեցան: Նրանք դիմեցին վեց պետութեանց: Հայերը դեռ չէին մոռացել լոքանովեան քաղաքականութիւնը:

(6) ՀԱՑԱՍՏԱՆՑԻ

ԵԼՄՏԱԿԱՆ նախարարութիւնը կը հերքէ այն զրոյցը թէ սթերլինի դինը 400էն պիտի հաշուեն այսուհետեւ, փոխանակ 200ի: Պ· Մանուէս Ֆրանս, նախկին ելմտական նախարարը Ամերիկա պիտի երթայ մօտերս, քննելու համար Ֆրանքին արժեզրկումի խնդիրը:

ՀԱՋԱՐ ՀԱՆՐԱԿԱՒՔԵՐ եւս պիտի բանին Փարիզի մէջ, տարին չվերջացած: Այժմ կր բանին միայն 400 հանրակառքեր (օթօպիւս):

ՋՕՐ. ՏԸ ԿՕԼ ՎԱՐՉԱՊԵՏ ՄԻԱՋԱՅՆՈՒԹԵԱՄԲ

Սահմանադիր ժողովը պատմական նիստ մը դումարեց Նոյեմբեր 13ին, միաձայնութեամբ վարչապետ ընտրելով զօր· տը Կօլը: Քուէարկուներուն թիւն էր 555 (ընդհ· թիւը՝ 556): Զօրավարը արդէն իսկ աչխատանքի ձեռնարկած է, կազմելու համար նոր կառավարութիւնը:

Քուէարկութենէն անմիջապէս վերջը յուզիչ ցոյց մը տեղի ունեցաւ: Բոլոր հոսանքներու ներկայացուցիչները, որոնք դեռ քիչ առաջ հեգնական, մինչեւ իսկ նախատական ակնարկներ կը փոխանակէին, մէկ մարդու պէս ոտքի ելան, «Մարսէյյէզ»ը երգելու համար: Այս պատմական պահուն ամբողջ ժողովը միացեալ ճակատ կազմած էր, ծափահարելու համար այն մարդը որ Ֆրանսայի դիմադրական ոգին կը խորհրդանչէր 1940 Յունիսէն ի վեր:

Նախագահը, Ֆէլիքս Կուէն, ընտրութեան արդիւնքը յայտարարեց «կեցցէ՛ Ֆրանսա» ազդակելով: Բոլոր երեսփոխանները մէկ վայրկեան յոտնկայս լռութիւն պահեցին, իբրեւ յարգանք ազատագրութեան զոհերուն: Զօր· տը Կօլ ներկայ չէր ժողովին, եւ նախագահն էր որ պաշտօնապէս հաղորդեց ընտրութիւնը: Բոլոր կուսակցապետները միաձայնութեամբ քուէարկած էին հետեւեալ բանաձեւը,— «Ճակատին ռազմիկները, անոնք որ պայքարեցան եւ տառապեցան Դիմադրութեան համար, Ազատագրութեան բանակները, զօր· տը Կօլ լիովին արժանի հանդիսացան Հայրենիքին»:

Նիստէն առաջ, գլխաւոր հոսանքներու առաջնորդները պարզեցին իրենց տեսակէտները, ապահովելու համար միաձայնութիւնը: Պ· Թէթժէն, Հանրապետական - ժողովրդական կուսակցութեան ներկայացուցիչը, յայտարարեց,— «Այսօր մենք բոլորս պիտի միանանք նշանակելու համար մերինները լաւագոյնը, ան որուն կր սպասէ ամբողջ տիեզերքը: Վաղը, բոլորս միասին զօր· տը Կօլի չուրջը համախմբուած, պիտի ջանանք վերահաստատել Ֆրանսան եւ հիմնել Դ· Հանրապետութիւնը ազատութեան մէջ»:

Պ· Վէնսան Օրիոլ, ընկերվարական առաջնորդը, խօսեցաւ տասը վայրկեան, եւ, սահմանադրական բացատրութիւններէ վերջ, յայտարարեց·— «Ժողովը գերիչխան է եւ մենք ազատօրէն պիտի ընտրենք կառավարութեան նախագահը: Երկիրը մեզմէ կը սպասէ Ֆրանսայի վերաչինութիւնը համաձայն Դիմադրական ճակատի ծրագրին, բան իսկ անոնց կողմէ որ պաշտպանեցին գայն եւ կառավարութեան չուրջը կազմակերպուած մեծամասնութեամբ մը»: Այս առթիւ անուղղակի յորդոր մը ուղղեց համայնավարներուն որոնք վերապահ դիրք մը բռնած էին, արմատական հաներուն հետ: «Եթէ երեք օր կորսնցուցինք, պատճառը այն է որ չէինք ուզեր եօթը ամիս կորսնցնել: Մենք երեք յաղթական կուսակցութիւններս իրարմէ կասկածելու պատճառներ չունինք»:

Համայնավար կուսակցութեան կողմէ խօսեցաւ պ· Ժաք Տիւքլօ, որ պատասխանելով գնդապետ Ան ակնարկներու, յայտարարեց·— «Մի կարծէք թէ մենք չենք մտածեր այն սարսափելի պատասխանատուութեանց վրայ որ կը բխին մեր վերադարձութենէն: Մենք ուզեցինք չօչափել դեմքը: Մենք փորձաքար մը ունէինք իմանալու համար թէ ի՛նչպէս պիտի ընդունուի մեր քաղաքականութիւնը,— այդ փորձաքարն էր դիւանին ընտրութիւնը»:

Այս առթիւ նոր յայտնուեցաւ թէ համայնավարները «ամէնէն եղբայրական ընկերականութեամբ» խնդրած էին ընկերվարականներէն որ ժողովին նախագահ ընտրուի համայնավար մը: «Արդ, հակառակ մեր ջանքերուն, չյաջողեցանք համոզել մեր ընկերվարական ընկերները եւ ասոր վրայ էր որ բոլորս միասին քուէարկեցինք ընկերվարական Ֆէլիքս Կուէնի համար, դոհանալով քանի մը փոքր-նախագահներու պաշտօններով: Այլեւս պատրանքներ չունէինք: Եթէ մեզի կր մերժէին այս ժողովին նախագահութիւնը, անշուշտ մեզի պիտի չյանձնէին վարչապետութիւնը»:

Ճառով խօսեցաւ քաղաքական ծրագրի մասին, նորէն սլաքներ արձակելով, որոնց պատասխանեց ընկերվարական երեսփոխան մը: Միւս հոսանքներու ներկայացուցիչներն ալ լսելէ վերջ, ժողովը անցաւ քուէարկութեան, որ տեւեց մէկ ժամ:

Վարչապետին յայտարարութիւնները

Զօր· տը Կօլ ընտրութիւնը իմանալէ անմիջապէս վերջը յայտարարութիւն մը ուղղեց, պարզելով իր տեսակէտները: Մասնաւորապէս չեչտեց թէ կառավարութեան անկախութիւնը, կազմը եւ հեղինակութիւնը պէտք է համապատասխան ըլլան իր պաշտօնին ծանրութեան:

« Ես ինձի իրաւունք չեմ տար կազմել, ոչ ալ վարել կառավարութիւն մը որ չի վայելեր այդ հեղինակութիւնը, համամտութիւնը եւ անկախութիւնը: Շատ խօսուեցաւ ծրագրի մասին: եթէ հար-

HYMNE

Հայերէն թերթերու մէջ յաճախ կը կարդանք. — « *Նուագախումբը հնչեցուց ֆրանսական կամ անգլիական քայլերգը*»; *երբ ո՛ւ եւ է հանդիսաւոր առիթով ազգի մը hymneը կը նուագուի:*

Քայլերգ բառը հիմնովին սխալ է իրրեւ բա - ցատրականը hymneին որ երբեք falելու hետ ա - ռընչութիւն չունի:

Hymne *բառը — յունարէն* humnos,— *իր մէջ ունի կրօնական հանդիսաւոր հանդամանք մը եւ որ չատ հին ժամանակներու մէջ երգի ձեւին տակ կը յօրինուէր զովաբանելու համար աստուածները, տուրբերը, հերոսները, աւելի վերջը ամբողջ ժողովուրդ մը եւ հետեւաբար երկիր մը, այս պա - րագային կոչուելով* Hymne National:

Անոր երգուածքը աւելի դանդաղ եւ հանդի - սաւոր է ինչպէս անգլիական God save the King*ը եւ դերմանական ծանօթ կտորը: Մինչդեռ քայլերգը կը նուագուի ուղղակի զինուորական քալուածքի կշռոյթով:*

Այսպէս՝ Madelon*ը,* Lorraine*ը,* Sambre et Meuse*ր քայլերգներ են, իսկ* Marseillaise*՝ ոչ: Թէեւ այս վերջինն ալ կը զարտուղի* hymne*ի ոգիէն եւ հանդամանքէն իր մարտական նկարագրին եւ բա - ներուն համար, բայց եւ այնպէս ընդունուած է իբրեւ ֆրանսականը:*

Վերջերս մեր ձեռքը հասաւ նաեւ Հայաստանի պետական հիմնը (ճիշդ այս օտար բառը գործած - ուած է առ այժմ, արտատպումի առթիւ «քայ - լերգ» բացատրութեամբ, մինչդեռ դանդաղ եղա - նակ մըն է):

Արդ, հիմա որ դիտենք hymne*ի իմաստը, կա - րելի չէ՞ դտնել ածանցուած բառ մը, իրրեւ հա - մապատասխան այս չատ գործածական բառին:*

Բառարանները կուտան հետեւեալները.— երգ, ազգային երգ, տաղ, մաղթանք, ձօն եւն.: *Ասոնք բոլորը բուն իմաստին չուրջ կը դեգերին: Փափա - քելի է որ լեզուաբաններ ներկայացնեն վերոյիշ - եալ իմաստները լրացնող ածանցուած կամ բոլո - րովին նոր բառ մը, եթէ առաջինը կարելի չէ:*

Իմ կողմէս մօտաւորապէս պիտի առաջարկէի Օրհներգ, *կամ* գովերգ, *բառերը (գովաբանական երգի իմաստով), հետեւողութեամբ՝* նաւերգ, համերգ, կալերգ *բառերուն: Եւ երբ ազգային* hymne *մըն է՝ կոչել ազգային օրհներգ կամ աւելի ճիշդ՝ ազգային գովերգ:*

Ա. ՊԱՐԹԻԵԱՆ

ՄՄԲ.— Ա՛ն այժմ ամէնէն յարմարը «Օրհներգ»ն է, զոր մենք յաճախ կը գործածենք:

«Դաշնակցութեան Օրը» ՄԱՐՍԷյԼԻ ՄԷՋ

Այս չաբաթ դիշեր, ժամը 8ին, Salle Mazenod, 88 rue d'Aubagne, *հովանաւորութեամբ* S. F. I. O. *չրջանային վարչութեան եւ նախաձեռնութեամբ Հ. Ց. Դ. Շրջ. Կոմիտէի:*

Կը խօսին ընկեր ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼ, քաղաքա - գի GASTON DEFFERRE: *Երեւոյթան եւ նախորդ քաղաքապետ Մարսէյլի եւ ուրիշներ:*

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին Լիոնի հանրածանօթ երգչուհին, Օր. Ծովինար Տէր Պետրոսեան, սիրուած չուլթակահար Պ. Ս. Չէօրէքճեան: Արտասանութիւններ եւ երգա - խառն պատկեր մը կապոյտ խաչի Սանուիիներու կողմէ: ՄՈՒՏՔը ԱԶԱՏ է:

« ՄԵԾԱՊԱՏԻՒ ՄՈՒՐԱՑԿԱՆՆԵՐ »

Մեր մեծ երգիծաբանին՝ Ց. Պարոնեանի մահ - ուան 55ամեակին առթիւ (զոր ծանուցած էինք իր - րեւ չհնամեակ), «Մեծապատիւ Մուրացկաննե - ր»ներկայացուեցաւ կիրակի օր, Salle de la Chimie*ի մէջ, Ազգ. Թատերախումբին կողմէ: Խաղը չատ ժողովրդական ըլլալով, պէտք էր լեցնէր սրահը: Պարոնեանի համբաւն ալ չէր օդնած, սակայն, այդ երկու աղգակներուն եւ քիչ մը ցուրտ կերպով լեցուն սրահի մը վրայ բացուեցաւ վարագոյրը Պ. Արամ Ազնաւուրի առջեւ:*

Յաւալի է որ դժուար կ'ըմբռնենք եւ չենք ալ սորվիր թէ ո՛ւր եւ ի՛նչ կարելի է հրամցնել մեր ժողովուրդին որ մինչ մեղադրուած է իրրեւ չհասկցող: Եթէ ներկաները ընդմիջեցին դասախո - սը եւ աղմկեցին, ո՞րուընն էր յանցանքը: Կարելի՞ է ներկայացումէ մը առաջ իրրեւ յարգանք Պա - րոնեանի, կարդալ մէկ ժամ տեւող դասախոսու - թիւն մը ուր ոչ միայն Պարոնեան քայ առ քայլ, տող առ տող կը բաղդատուէր եւրոպական մեծ երգիծաբաններու հետ, այլեւ երգիծանքի դանա - զան սեռեր մէկիկ - մէկիկ կը քննուէին ցուրտէն կծկուած եւ անհամբեր Աբիսողոմ ազգային սպա - ռող ժողովուրդին առջեւ:

Վերջապէս ներկայացումը սկսաւ նոր բեմա - դրութեամբ մը, որ հաճելի էր, եթէ քիչ մը աւելի խնամք տարուած ըլլար չոգենաւէն դուրս եկող բազմութեան եւ մաքսատան չրջապատին: Մուրա - ցկիկը իր սրտառուչ երգով լ՞ինչու քիչ մը աւելի տեսանելի չէր ամբողջ սրահէն: Ո՛րքան լաւ էր նիւթը: Իսկ ներկայացումը թէեւ խնամուած, դուրկ չէր թերութիւններէ: Օրինակ Պ. Տ. Նչան - եան միջոցնակ էր եւ դանդաղ եւ իր չաճախակի կրկնութիւնները խաղին կը վնասէին: Պ. Ռ. Զարդարեան «քոլու»ն էր խաղին իր 'բանաստեղծ բարձրաթռիչ ճառով: Արդար պէտք է ըլլալ Պ. Պչտիկեանի համար որ Մանուկ աղայի դերը տա - րաւ չատ խղճմտօրէն ինչպէս եւ Տիկին Ազնաւո - րը: Գալով այս խումբին միւս անդամներուն, մի - չակ էին բոլորն ալ, առանց խանդարելու ներդաշ - նակութիւնը: Պ. Վաղինակ Ալթունեան կրցաւ այդ միջակութենէն դուրս դալ իրրեւ բեմնակիր, Մա - նուկ աղայի տան մէջ մասնաւորաբար:

Թատերասէր

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

Հ. Ց. Դ. ՓԱՐԻԶԻ ԵԳԻՊՏԱՑիի կոմիտէին ընդհ. ժողովը՝ այս չաբաթ ժամը 8.30ին, ծանօթ հաւաքատեղին:

Հ. Ց. Դ. ՍԻՆ ԾԱՄՈՆի Վարուժան կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները այսօր Հինդչաբթի, 15 Նոյեմբեր, իրիկուան ժամը 8ին, սովորական հաւաքատեղին:

ՄԱՐՍԷյԼԻ Հ. Ց. Դ. Նոր Սերունդի Ե. դա - սախօսութիւնը՝ այս կիրակի, 18 Նոյեմբեր, առ - տուան ժամը 9.30ին, ընկերվարականներու սրա - հին մէջ, 53 rue Grignan: Դասախօս՝ ընկեր Հրանտ Սամուէլ: Կը հրաւիրուին երիտասարդներ եւ ե - րիտասարդուհիներ:

Հ. Ց. Դ. ՄԱՐՍԷյԼԻ «Քրիստափոր» ենթա - կոմիտէի ընդհ. ժողովը այս կիրակի, 18 Նոյեմ - բեր, կէս օրէ վերջ ժամը ճիշդ 3ին, ընկերվարա - կաններու սրահին մէջ, 15 Place Marceau:

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐՈՒԱՆ առթիւ ընկերա - համակրական խնջոյք Իսի լէ Մուլինոյի Հ. Ց. Դ. Զաւարեան կոմիտէի կողմէ, 18 Նոյեմբեր կիրակի կէս օրէ վերջ ժամը 3ին, 4 rue de la Défense:

Կը խօսի ընկեր Հ. ՋՐՈՒԱՆԴԵԱՆ:

Պ. ՕՆՆԻԿ ՊԼՊՊԼԵԱՆ իր տարեկան նուագա - հանդէսը պիտի տայ 30 Դեկտեմբեր կիրակի օրը Սալ Կավոյի մէջ եւ լսելի պիտի ընէ իր նոր հեղի - նակած Հայկ. Սէնֆոնին: Կը խնդրուի նկատի ու - նենալ այս թուականը:

Le Gérant : H. AGONEYAN
Imprimerie DER-AGOPIAN, 17, Rue Damesme - 13

ՅԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՄԵՐԻԿԱՑԻՆԵՐԸ ՕԴԸ ՀԱՆԵՑԻՆ Ֆրանք - ֆորթի քիմիական հնչակաւոր գործարանները, Ֆարալըն, ի գործադրութիւն Գերմանիոյ ապա - կինման ծրագրին: Ամերիկեան զօրավարը ինք ար - ձակեց ելեկտրական հոսանքը, որ 14 յաջորդական պայթիւններով փոշիացուց 14 չէնքեր:

ՀԻՒԼԷ - ՌՈՒՄԲԻ մասին բանակցութիւնները կը չարունակուին Անգլիոյ եւ Քանատայի վարչա - պետներուն եւ նախագահ Թրումընի միջեւ: Անգ - լիոյ վարչապետ ճառ մը խօսելով Մ. Նահանգ - ներու խորհրդարանին առջեւ, ազդարարեց թէ պաշտպանողական սահմանադրութիւնները, լեռնային պատուարները եւ ռմբկիանոսները այլեւս արդեօք չեն դինուորական չարձակման: «Քանի մը տարիէն աւերիչ դէնքերը, որոնք կը կատարելագործուին այժմ, կրնան սպառնալ աշխարհի որ եւ է մասին: Մեր քաղաքակրթութիւնը կրնայ փրկուիլ միայն այն ատեն երբ ընդունինք քրիստոնէական սկըզ - բունքները միջազգային յարաբերութեանց եւ ազ - գային կեանքին մէջ»:

ՊՈՒԻՐԻՇԷՒ կը հետագրեն թէ կառավարու - թիւնը ամէն միջոց ձեռք առած է, չլսուելու հա - մար ընդդիմադիր հոսանքները: Քաղաքը չղա - զրեղ մի՛ճակի մը մատնուած է: Ընդդիմադիր ե - րեւելիները հեռացած են իրենց տուներէն, վախ - նալով որ կը ձերբակալուին: Մորհրդային դես - պանը ճառ մը խօսելով հասկցուց թէ նոյեմբեր 8ի դէպքերը «զոնէ մասամբ ցոյց մը կը կազմէին իր երկրին դէմ, տեսակ մը թունաւոր օճ Պուքրէշի փողոցներուն մէջ»: Երեքշաբթի օր փակուեցան խանութները եւ կառավարական դրասենեակները: Մօտ 500.000 հողինոց թափոր մը կազմուեցաւ, յարգելու համար նոյեմբեր 8ին սպաննուած եօթը զոհերու յիչատակը: Այս առթիւ բուռն ճառեր խօսուեցան ընդդիմադիրներուն դէմ: Յուցարարնե - րը եզրակ. րին «երբեք չմոռնալ նոյեմբեր 8ի դէպքերը»:

ԳՈՒԼՊԱՆԵՐՈՒ արուեստը յառաջ կը տարուի մեծ թափով, այնպէս որ գործարան - ներնները կը հաւատան թէ քանի մը չաբաթէն կարելի պիտի ըլլայ 150—200 ֆրանքի ծախել ռէյօն զուլպաները, մանաւանդ որ ներածումներ ալ կը կատարուին: «Մինչեւ Ծնունդ ծանր հար - ուած մը պիտի տրուի սեւ չուկային»:

ԱԻԼՐԱՌՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ հետզհետէ կ'աճին կեդր. Եւրոպայի մէջ: Թափառական վինուորներ եւ աքսորականներ ուսելիք եւ դինուս չգտնելով, բռնի միջոցներու կը դիմեն: Միայն Փէչթայի մէջ 2000 սպաննութիւններ կատարուած են Սեպտեմբեր ամսուն:

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԵՐԻՏ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ դեղարուես - տական մեծ հանդէսը այս կիրակի, 18 Նոյեմբեր, ժամը 14ին, Salle Pleyel*ի մէջ: Արտակարգ յայտա - գիր,— երգ, պար, թատրոն եւ հայկական սեւնօ - ենիք նուագ: Կը մասնակցին Լէյլա Պէտէրխան, Ռափֆի Պետրոսեան, Լիսի Տէմիրճեան, Ա. Ա - պան եւ* Société des Concerts de Conservatoire*ի ար - ուեստագէտներ: Շտապեցէք ապահովել ձեր տոմ - սերը սովորական վայրերէն:*

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ.— *Այս կիրակի, 18 Նոյեմ - բեր, Հոգեհանգիստ պիտի կատարուի Հանգուց - եալ Վ.Ա.ՀԱՆ ԹՈՒՆԱՅԱՑԵԱՆի մահուան քառա - սունքին առթիւ: Կը հրաւիրուին իր յիչատակը յարգողները:*

ՀԱՑ ՈՒՍԱՆՈՂԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ կեդր. վար - չութիւնը Նոյեմբեր 1էն ի վեր վերսկսած է իր հայերէն լեզուի դասընթացքը չաբաթ օրերը ժա - մը 4—6, Հայ Ուսանողական Միութեան սրահին մէջ, 7 rue Phalsbourg, Métro Villier:

ՀԱՐԱՉ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN FRANCE

HARATCH Fondé en 1928
R.C.S. 376.286
Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
17, Rue Damesme — PARIS (13e)
Tél. : GOB. 15-70 — C. C. P. Paris 1678-65

Վաճառին.— Տար. 750. 6ամս. 400. 3ամս. 200 ֆրանք

Vendredi 16 Novembre 1945 Ուրբաթ 16 Նոյեմբեր

ՏԱՐԻ — 17e Année N° 4459-Նոր շրջան թիւ 188 Խմբագիր Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ ԳԻՆ՝ 3 Ֆ.

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ԻՆՉՈՒ ՊԱՏՐԱՐ ԵՆ

Միջազգային քաղաքականութեան ասիերուն վրայ, Ջուրերը աւելի կը պղտորին միեւնոյն պատճառներով,— մրցակցութիւն մեծ պետութեանց:

Ինչպէս հաղորդեցինք երէկ, Անգլիա եւ Մ. Նահանգները որոշած են խառն յանձնաժողով մը ղրկել Պաղեստին, արաբ - հրէական խնդիրը տեղին վրայ քննելու եւ լուծելու համար:

Երեւոյթները ցոյց կուտան որ այս համաձայնութիւնը չի սահմանափակուիր Պաղեստինով: Երկու երկիրները կ'ուզեն համախորհուրդ դործել Մօտաւոր եւ Միջին Արեւելքի մէջ: Լոնտոնի տեսակէտով, այս հաղաթականութեան գլխաւոր նպատակներէն մէկը պիտի ըլլայ պաշտպանել Թուրքիոյ անկախութիւնը եւ ամրողջութիւնը:

Այս տեսակէտէն ուշագրաւ են Անգլիոյ արտաքին նախարարին վերջին երկու ճառերը, ուր կը չօշափէր Մ. Միութեան եւ Արեւելքի հետ կապուած խնդիրները:

Առաջինով միջանկեալ կը դանդատէր թէ Անգլիա զրեթէ միշտ ընդ առաջ դացած է Մ. Միութեան հողային պահանջներուն, առանց ինք թիզ մը հող ուզելու:

Երկրորդով, դեռ առչի օր, կը յայտարարէր թէ «իր փառասիրութիւնը պիտի ըլլայ առեղծվարժութիւն մը, որուն շնորհիւ ժողովրդավարական ապառութիւն պիտի վայելեն 600.000.000 քաղաքացիներ Արեւելեան Միջերկրականի եւ Մայր. Արեւելքի միջեւ, մէջն ըլլալով Հնդկաստանը»:

Այդ, օրուան դէպքերը կ'ապացուցանեն թէ Մ. Նահանգները չատ ալ հեռու չեն անգլիական տեսակէտէն, մանաւանդ Մօտաւոր Արեւելքի վերաբերեալ հարցերու մէջ:

Ամերիկեան կառավարութիւնը արդէն փութացած իր տեսակէտները հաղորդել Թուրքիոյ, Նեղուցներու նոր կարգուսարքի մասին, չորս տասնեակներով:

1. Նեղուցները պէտք է բաց ըլլան բոլոր ազգերու առեւտրական նաւերուն առջեւ.— 2. Պէտք է բաց ըլլան Սեւ Ծովու պետութեանց մարտանաւերուն առջեւ. (Ս. Միութիւն, Թուրքիա, Ռումանիա եւ Պուլկարիա), ամէն ժամանակ.— 3. Պէտք է փակուին այն մարտանաւերուն առջեւ որ չեն պատկանիր Սեւ Ծովու պետութիւններուն. (կրնան բացուիլ միայն այդ պետութեանց հաւանութեամբ).— 4. Կարգ մը փոփոխութիւններ կատարել Մոնթրէոյի պայմանագրին մէջ, յարմարցնելու համար ներկայ պարագաներուն եւն.:

Թերթերը գրեցին թէ այս առաջարկները նպատակաւոր ընդունելութիւն դտած են Անդարայի մէջ, որ անհամբեր կը սպասէ միւս երկու Ջողեղու առաջարկներուն:

Աւելորդ է բացատրել թէ հարցին կարգադրութիւնը կախում ունի միւս երկու Ջողերուն, Մեծն Բրիտանիոյ եւ Ս. Միութեան դիրքէն: Առաջինը մասամբ միայն համաձայն է ամերիկեան տեսակէտին: Իսկ երկրորդը, թէեւ լուռ, հրաժարած չէ իր հիմնական պահանջէն,— խարխլեցնել Տարտանէլի եւ Վոսփորի ափերուն վրայ, իրրեւ զրաւական իր ապահովութեան:

Ահա թէ ինչո՛ւ Թուրքիա ապաւինած է Անգլիոյ եւ Մ. Նահանգներու աջակցութեան:

Այս մտահոգութեամբ, Անդարա ծանրագնդութեան մը ձեռնարկած է մանաւորապէս Ամերիկայի մէջ, ուր բաւական գեղին չահած են:

Վերջերս Թրքասէր Ամերիկացիներ, նոյն իսկ Թուրքեր չարք մը բանախօսութիւններ տարքեցին Ֆրէզնոյի մէջ (Քալիֆորնիա), ուր հայկական չէն գաղութ մը ունինք: Բայց Անդարա տակաւին գոհ չէ: Այն Թուրք խմբագիրները որ Սան Ֆրանչիսկո գացած էին, Միացեալ Ազգերու խորհրդաժողովին առթիւ, կը խոստովանին թէ «մեծ յանգանք մը գործած են, իրենք զիրենք չծանօթացնելով Ամերիկայի մէջ:

— « Բոլոր անոնք որ կ'ուզեն մեզի դէմ գործել, ասպարէզը բաց կը գտնեն եւ իրենց ուզածը կ'ընեն: Մենք հոս հեռուէն հեռու մենք մեզի կը խօսինք եւ ինչ որ կ'ըսենք, մենք միայն կ'իմանանք » (Վաթան):

Այս տողերը գրուած են անցեալ սեպտեմբերի վերջերը: Անկէ ի վեր, Թրքանպատ քարոզութեանց աշխատանքը ծաւալած է: Մասնաւոր եռանդով կը գործեն միսիոնարական, եւ մանաւանդ սեղանաւորական շրջանակները, որոնք տրամադիր են մինչեւ 500 միլիոն տոլար փոխ տալու Թուրքիոյ:

Շ.

ԵՐԻՏԱՍԱՐԴԱԿԱՆ

Ազգապահպանում՝

Երբ ազդապահպանման մասին կ'ուզենք խօսիլ, վայրկենապէս կը պատկերացնենք երկու ճակատ,— հայրենիք եւ արտասահման:

Անկասկած ազդապահպանման գլխաւոր ազդակն է հայրենիքը: Ան է որ կը կապէ ժողովուրդը իր ազդին:

Աւելորդ պիտի ըլլար խօսիլ հայրենիքի ազդապահպանման մասին: Եւ չատ դիւրին լուծում մը դտած պիտի ըլլայինք, երկրորդին ալ, եթէ ըսէինք թէ ազդապահպանման միակ եւ կարեւոր դործօնը հայրենիքի դարձը դէպի հայրենիք:

Բայց նկատելով որ, անկախ մեր կամքէն, դոյութիւն ունի արտասահմանեան հոծ դաղութ մը, պարտաւոր ենք մտածել այդ մասին, մինչեւ վերջնական կարգադրութիւն, Հայը Հայ պահելու, մանաւանդ նոր սերունդը կապելու ազդին:

Նոր սերունդի փրկութեան կամ պահպանումի մասին ահագին հրատարակութիւններ կան որոնք մատենադարան մը կրնան կազմել: Խորքին մէջ բոլորին ալ մտահոգութիւնը նոյնն է,— ի՞նչպէս ընել որ մեր նոր սերունդը չկորսուի: Այդքան պատիւ են ըրեր, արդեօք նոր սերո՞ւնդն է որ անտարբեր պիտի մնայ: Բոլորին ալ նպատակը նոր սերունդին է չատ:

Չի բաւեր միայն ազդի, գաղափարի, ազատութեան կամ հայրենիքի պաշտամունք ունենալ: Անհրաժեշտ է նաեւ դիտնալ դանոնք պահպանելը: Սիրել եւ պահպանել, այո՛, բայց դիտնալով նաեւ յարգել ուրիշներուն: Ֆրանսայի ազատագրութեան օրերուն նախարար մը, ազատութեան մասին խօսելով կը չեշտէր թէ չատ դեղեցիկ եւ նուիրական բան հազատութիւնը սիրելը, բայց նոյնքան նուիրական պարտականութիւն է դիմացինին ազատութիւնը դիտնալ յարգելը:

Եւ եթէ ժողովուրդները դիտնային առաջնորդուիլ այս սկզբունքներէն ...

Այս վերջին տարիներուն ծանօթացանք երկրի թէ արտասահմանի դանազան դաղութներու հայ նոր սերունդի ճիղերուն: Հիւրընկալ երկիրներու համեստ հպատակներ, կը չանան հոդեկան կապերը պահել համաձայն միջավայրի պայմաններուն: Բայց կարելի՞ է գոհանալ այդքանով:

Նոր սերունդի ամէն մէկ անդամ պարտաւոր է այդ հարցումները ուղղել ինքն իրեն եւ միշտ մտածել անոնց լուծումին եւ մասնաւորապէս դործադրութեան մասին:

Անցեալներս երիտասարդ հայ երաժշտագէտ մը պարծանքով կը խօսէր հայ երաժշտութեան մասին եւ հպարտ էր ինքն ալ, ծառայելով այդ ասպարէզին մէջ: Բայց դիտէ՞ք թէ ինչ եղած էին իր սկզնական տրամադրութիւնները հայ երաժշտութեան մասին,— անունն իսկ չէր տար անոր, իրրեւ անարժէք: Օր մը, երբ իր օտար վարպետը հիացումով կը խօսէր մեր երգի եւ երաժշտութեան մասին, ինքն ալ կարծէք հարկադրաբար կը նետուի այդ ասպարէզը, եւ անտարբերութեան կը յաջորդէ պաչտամունքը: Նոր սերունդի համեստ մէկ անդամն էր որ կը պատմէր իր այս հոդեվերխումը, ան որ թերեւս չէր հաւատար իսկ իր ազդային արժէքներուն: Շատ կան այդպիսի օրինակներ:

Նոր սերունդի պարտականութիւնն է մնալ հաւատարիմ իր ազդին եւ ամէն ինչ ընել անոր պահպանման համար: Հայրենիքը կրնայ պարծենալ իր ազդով, ինչպէս իր հպատակները կրնան պարծենալ անով, այն առեն երբ անոնք կը ներկայացնեն որոշ արժէք:

Հայրենիքի պաշտպանութեան համար ալ անհրաժեշտ է ազդապահպանում:

Ցովհաննէս Թումանեան կը չեշտէր,— «Ապրիք, երեխէք, բայց մեղ պէս չապրիք»: Ամէն սերունդ պէտք է արժեցնէ իր ապրիլը եւ ունենայ պարտականութեան գիտակցութիւնը իր ազդին հանդէպ:

Ժողովուրդի մը ամէնէն կենսունակ տարրը միշտ եղած է նոր սերունդը: Քանի քանի անդամներ կրկնուած են այս խօսքերը: Նոր սերունդի ուսերուն վրայ կը ծանրանայ ուրեմն, ազդապահպանման նուիրական պարտականութիւնը:

«Կեանքը իմիմին պարտականութիւն մըն է» , ըսած է փիլիսոփան: Կատարենք մեր տարրական պարտականութիւնները, հաւատքով եւ խանդավառութեամբ: Այն առեն միայն, պատմութիւնը պիտի արձանագրէ, փոխան «Աստ հանդչի»ի, Աստ ապրին:

ՆԵՐՍԷՍ

Ի՞նչպէս պիտի կազմուի նոր դահլիճը

Զօր. տը Կոլ իր ընտրութենէն անմիջապէս վերջը ձեռնարկելով խորհրդակցութեանց, յաջորդաբար ունկնդրութեան ընդունեցաւ երեք քաղաքական կուսակցութեանց ներկայացուցիչները,— Պ. Տիւքլո (Համամայնավար), Պ. Վէնսան Օրիոլ (ընկերվարական), Պ. Մորիս Շիւման (Ժողովրդական-հանրապետական): Բոլորն ալ մերժեցին որ եւ է յայտարարութիւն ընել մամուլին: Երէկ ալ հրաւիրուած էին Պ. Պ. Թորէզ, Լէոն Պլում և Ֆրանսիսկ Կէյ, միեւնոյն կուսակցութիւններէն: Խորհրդակցութիւններ տեղի ունեցան նաեւ զօր. Քէօնիկի, Պ. Ժանընէյի (նախագահ նախկին Ժերակոյտի), Էոիոյի, Լուի Մառէնի եւ ուրիշ ակնառու դէմքերու հետ:

Վերջին տեղեկութեանց համաձայն, դահլիճը կազմուած պիտի ըլլայ մինչեւ կիրակի: Երեք գլխաւոր նախարարութիւններ պիտի բաժնուին երեք յաղթական հոսանքներուն միջեւ,— Ներքինը յանձնելով ընկերվարականի մը, արտաքինը՝ ժողովրդականի մը (Պիտօ), դատականը՝ համայնավարի մը: Կարգ մը թերթերու քաղած տեղեկութեանց համաձայն, փոխ-վարչապետ պիտի ըլլայ Պ. Վէնսան Օրիոլ (ընկերվարական), զէտական, այսինքն անպաչտօն նախարար՝ Պ. Մարսէլ Քաչէն (Համամայնավար), դարձեալ պետական՝ Ֆրանսիսկ Կէյ (Ժողովրդական), պատերազմական՝ Թիքսիէ (ընկերվարական), ներքին՝ Պ. Տէֆէռ (ընկերվարական, Մարսէյլի նախորդ քաղաքապետը), ազգ. տնտեսութեան՝ Պ. Թօշէ (Համամայնավար), էմմատական՝ Պ. Փլէվէն (նախկինը, հանրապետական), կրթական՝ Փօլ Ռիվէ (ընկերվարական), Թոշակներու եւ պատերազմի զոհերու՝ Պ. Շիւման (Ժողովրդական), Հանրօգուտ չինութեանց՝ Պ. Ժիւլ Մօք (ընկերվարական), աշխատանքի՝ Պ. Ամպրուազ (Համամայնավար), առողջապահական՝ Պ. Պիյու (Համամայնավար), Տեղեկատու՝ Պ. Սուսթէլ (նախկինը, հանրապետական), Հողագործական՝ Թանկի - Փռիժան (ընկերվարական, նախկինը), Երիտասարդութեան եւ մարզանքներու՝ Պ. Ֆաժօն (Համամայնավար), զաղթականին՝ Պ. Փէյռ Պլօք (ընկերվարական), պարենաւորման՝ Պ. Լըքուա (Ժողովրդական), Թղթատարական՝ Պ. Թոմա (ընկերվարական), օդանաւային՝ Պ. Կոլմիէ (Համամայնավար) եւն.:

Հիւլէ-ռումբը օրհնի՞ դուրս

Ուշիննկթընէն կը հեռագրեն թէ վերջացած է նախագահ Թրումընի եւ Անդլիոյ եւ Քանատայի վարչապետներուն խորհրդակցութիւնը՝ հիւլէռումբի եւ ուրիշ հարցերու մասին եւ պաչտօնական դեկոյց մը պիտի հրատարակուի այսօր-վաղը:

Լոնտոն հաւած տեղեկութեանց համաձայն, հիմնական տարբերութիւններ չկան անդլիական եւ ամերիկեան տեսակէտներուն միջեւ: Իրարեկ աղբիւրէ կը հաղորդեն թէ նախագահ Թրումընն հետեւեալ առաջարկները ներկայացուցած է Անդլիոյ վարչապետին,— 1. Համաձայն է անդլիական առաջարկին որ Ս. Միութենէն պահանջուի յայտնել իր տեսչերը,— 2. Համաձայն է որ հիւլէ-ռումբին գործածութիւնը օրէնքէ դուրս հռչակուի համաչխարհային պայմանագրութեամբ մը,— 3. Հաստատել նոր օրհան մը Միացեալ Ազգերու կազմակերպութեան մէջ, իրրեւ աւանդապահ հիւլէական եւ ուրիշ դաղտնի զէնքերու: Այս նոր օրհանը պիտի բաղկանայ Անդլիոյ, Ս. Միութեան եւ Մ. Նահանգներուն համար ընդունելի անձերէ: Նախագահ հիւլէ - ռումբը օրէնքէ դուրս հռչակելու առաջարկին հետ, թելադրած է նաեւ որ համաչխարհային պայմանագրով պետութիւնները յանձն առնեն փոխադարձաբար հաղորդել հիւլէական ուժի զարգացման վերաբերեալ տեղեկութիւնները: Անդլիոյ վարչապետը քիչ մը տարբեր կը մտածէ այս վերջին կէտի մասին, բայց կը յուսան ի վերջոյ համաձայնիլ:

Ազարեներն ալ, Հրեաներն ալ դժգոհ

Ինչպէս հաղորդած էինք երէկ, Անդլիա եւ Մ. Նահանգները որոշած են խառն յանձնաժողով մը կազմել, տեղին վրայ քննելու եւ լուծելու համար Պաղեստինի հարցը: Այս առթիւ նշանակալից յայտարարութիւններ ըրաւ Անդլիոյ արտաքին նախարարը, Պ. Պեվին, չեղելով Պալֆըրի պատմական յանձնառութենէն:

Վերջին լուրերու համաձայն, այս յայտարարութիւններէն դժգոհ մնացած են ոչ միայն Հրեաները, այլեւ Արաբները: Անչուշտ երկու կողմերուն դժգոհութիւնը կր ծնի տարբեր պատճառներէ: Արաբները կր դանդատին թէ յուսախաբ եղած են եւ թէ անգլ. կառավարութիւնը կր չեղի 1939ի Ճերմակ Գրքին տրամադրութիւններէն: Արաբական Դաչնակցութիւնը որոչեց բողոքել, մասնաւոր նիստ մը դումարելով: Իսկ Հրեաները Պ. Պեվինի յայտարարութիւնը կ'որակեն իրրեւ «նպատակաւոր դժուամ հրեայ ժողովուրդին տրուած խոստումներու»: Այս առթիւ 12 ժամ դործադուլ

«Արիւնատու ստիւր»

ՄՄԲ.— Թուրք մամուլը կը շարունակէ փչել Ս. Միութեան դէմ: Ահաւասիկ նմոյշ մը եւս, քաղուած Սեպտ. 24—25ի թերթերէն.—

« Թասվիր» (Փէյամի Սաֆա).— Ռուսիա կլլեց պալթեան երկիրները: Ռուսիա աշխարհի մէկ վեցերորդ մասը ծածկող իրդիւային ստամոքսը իջեցուց Լեհաստանի կէսը: Ռուսը իր ճանկը երկարեց կեդրոնական Եւրոպա եւ իր հակակշռին ենթարկեց Հունդարիոյ տնտեսութեան կէսը:

Ռուսիա իր հրամաններուն ենթակայ խամաճիկ կառավարութիւններ կազմեց Ռումանիոյ, Պուլկարիոյ եւ Եուկոսլաւիոյ մէջ, ուր «էֆէնտի»ի դիրք ունի: Ռուսիա «էֆէնտի» է նաեւ աթեւեան Գերմանիոյ մէջ: Ռուսիա Նեղուցներուն վրայ խարխոխ կ'ուղէ եւ Կարսն ու Արտահանը կը պահանջէ: Ռուսիա իրաւունք կ'ուղէ Երկոտասան կղզիներուն, Ափրիկեան Տրիպոլսոյ եւ Էրիթրէի մէջ:

Հինգերու Ժողովը կ'աշխատի գծել սահմանը այդ դեւին ախորժակին, որ ուտելով կը բացուի: Բազմաթիւ թերթեր կը գրեն թէ այս պահանջները չուքին մէջ կը ձգեն Հիթլէրի պահանջները: Այս կերպով նոր ժառանգորդ մը երեւան կ'ելլէ Մէյերկրականի իտալական վտանգին:

Ինդիր է թէ դիւանագիտութիւնը ինչպէս պիտի կարենայ լուծել հարցը՝ առանց կաթիլ մը արիւն թափելու:

Ոմանք կը հարցնեն թէ Սովիէթները մինչեւ ե՞րբ պիտի պնդեն այդ բաղձանքներուն մասին, երբ սերտօրէն միացած են Անգլիան, Ամերիկան, Ֆրանսան, Իտալիան, Չեխոսլովաքիան (ուր վերջերս այցելեց Մոնկոմէրի), ու երբ այդ հսկայ խմբակցութեան մէջ կը գտնուին Յունաստանը, Թուրքիան, Արաբական Աշխարհը, եւ կամ երբ հաւանական է որ ամերիկեան լաւագոյն բանիւերը այս անգամ Ռուսիոյ դէմ գործածուին եւ վերջապէս երբ Քրէմլինի տանիքին վրայ կը ճօճէ հիւլէ ռումբին ահաւոր սուտերը:

Կասկած չկայ թէ չգործածուելու պարագային իսկ դէնքը մինչ ոյժ մը կը ներկայացնէ եւ ինդիր մը լուծելու համար անհրաժեշտ չէ որ անպայման պայթի դէնք մը: Միայն թէ քաղաքական նահանջները բաւական չեն ախորժակներուն առաջքը առնելու: Կասկած չկայ, որ վաղը առաջին առիթէն օգտուիլ պիտի ուզէ Ռուսիա, որ այսօր կը հրաժարի կամ կը բաւականանայ թուքը կլլելով:

Ինդիր է թէ դիւանագիտութիւնը ինչպէս պիտի կարենայ լուծել հարցը՝ առանց կաթիլ մը արիւնով լեցուն սրինգ մը, որ կը դիմեցնէ ձգձգողական եւ առիթի սպասող քաղաքականութիւնը:

× «Թանին» կը վերլուծէ սըր Սթաֆըրտ Քրիփսի վերջին ճառը եւ կ'ըսէ թէ ի հարկին հիւլէ ռումբը պիտի գործածուի Ռուսոյ դէմ ու այդ պարագան կը նկատէ «մեծագոյն Աւետիսը, որուն կը սպասէ մարդկութիւնը»:

«Դատական Օրագիր Մարսէյլի մէջ

Այս շաբաթ դիշեր, ժամը 8ին, Salle Mazenod, 88 rue d'Aubagne, հովանաւորութեամբ S. F. I. O. շրջանային վարչութեան եւ նախաձեռնութեամբ Հ. Ց. Դ. Շրջ. Կոմիտէի:

Կը խօսին ընկեր ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼ, Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ, քաղաքացի GASTON DEFFERRE: Երեւոյթան եւ նախորդ քաղաքապետ Մարսէյլի եւ ուրիշներ:

Գեղարուեստական բաժինին կը մասնակցին Լիոնի հանրածանօթ երգչուհին, Օր. Ծովինար Տէր Պետրոսեան, սիրուած ջութակահար Պ. Ս. Զէօրէֆեան: Արտասանութիւններ եւ երգախառն պատկեր մը Կապոյտ Խաչի Սանուհիներու կողմէ: ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Հ. Ց. Դ. ՓԱՐԻԶԻ ԵԳԻՊՏԱՑԻ կոմիտէին ընդհ. ժողովը՝ այս շաբաթ ժամը 8.30ին, ծանօթ հաւաքատեղին:

• ՄԱՐՍԷՅԼԻ Հ. Ց. Դ. Նոր Սերունդի Ե. դասախօսութիւնը՝ այս կիրակի, 18 Նոյեմբեր, առտուան ժամը 9.30ին, ընկերվարականներու սրահին մէջ, 53 rue Grignan: Դասախօս՝ ընկեր Հրանտ Սամուէլ: Կը հրաւիրուին երիտասարդներ եւ երիտասարդուհիներ:

Հ. Ց. Դ. ՄԱՐՍԷՅԼԻ «Քրիստափոր» ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը այս կիրակի, 18 Նոյեմբեր, կէս օրէ վերջ ժամը ճիշդ 3ին, ընկերվարականներու սրահին մէջ, 15 Place Marceau:

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐՈՒԱՆ առթիւ ընկերատհամակրական խնջոյք Իսի լէ Մուլինոյի Հ. Ց. Դ. Զուարեան կոմիտէի կողմէ, 18 Նոյեմբեր կիրակի կէս օրէ վերջ ժամը 3ին, 4 rue de la Défense:

Կը խօսին ընկեր Հ. ԶՐՈՒԱՆԴԵԱՆ, ՅՈՎԻԿ եւ S. F. O. I.ի ներկայացուցիչը:

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ Հ. Ց. Դ. Ս. Մինասեան ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը՝ այս կիրակի, ժամը 2.30ին, ծանօթ հաւաքատեղին:

ԼԻՈՆԻ Հ. Ց. Դ. Վարանդեան կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները, այսօր ուրբաթ, իրիկուան ժամը 8ին, 161 ave. Félix - Faure, Café Ganetի ներքնասրահը:

«ԾԱՌԱՅ» ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ.— Շավիլէն Պ. Մուչեղ Զամուչեան մէկ տարեկան «Ծառայ»ը կը նուիրէ (1000 ֆր.) Պետրոս Նորատեանի, (Վիրոֆլէյ):

Մեծ Համերգ Նուագահանդէս

ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԵՐԳԱՒՈՒՄԲԻ (80 երգիչ) նուիրուած Հայաստանի երաժիշտներու դործակրան (Խաչատրեան, Սպենդիարեան, Տէր-Ղեւոնդեան, Մազմանեան, Զաքարեան, Ստեփանեան, Բարխուդարեան, Տիգրանեան) ղեկավարութեամբ՝ ԱՐԱ. ՊԱՐԹԵՒԵԱՆի (իր երկու առաջին անգամ լսելի գործերով):

Կը մասնակցին՝ Օր. Իրիս Պիւլպիւլեան, Տիկ. Նաթալի Այրամճեան-Արխանկէլսքի եւ Concert Lamoureuxի նուագածուներէն բազկացած գործիական ութեակ մը (Octuor): Տեղի կ'ունենայ կիրակի, 2 Դեկտեմբեր ժամը 17ին, Salle Gaveauի մէջ, 45 rue de la Boëtie, Métro Miromesnil:

Տոմսերու համար դիմել գրասուն Հրանտ Սամուէլ, 51 rue Mr. le Prince, Danton 88-65: Գինն 100, 80, 50 ֆրանք եւ պատուոյ տոմսեր:

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒԿ ՀՈԿՏ. 1—10

Ստացաւիք չնորհակալութեամբ **6500** ֆրանք, վաճառի «Ծառայ»ի բարեկամներուն մէջ հաւաքուած:

ԼԻՈՆ՝ Պալեան 750, Մամուրեան 400, Գործ. 2234, ԱՆԻԼՈ՝ Միքայէլեան 750, ՓԱՐԻԶ՝ Մատիւեան 400, Փափազեան 750, ԳՈՒՐՊԸՎՈՒԱ՝ Հոլասեան 750, ՓԱՐԻԶ (19)՝ Փափազեան 400, ՄԱՐՍԷՅԼ՝ Մինասեան 200, ՊԻՍԷՌ՝ Համալեան 200, ՍԷՎՐԱՆ՝ Դաւտեւրեան 200, ԱՆԻԼՈ՝ Ամիրխանեան 400, ՓԱՐԻԶ՝ Այվազեան 400, ԼԱՄՈՒՇ՝ Փոսայեան 750, ՄԱՐՍԷՅԼ՝ Քէչիչեան 200, ՄԱՐՍՕՔ՝ Պօղոսեան 750 ֆրանք: (Շար.)

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄԵԾ ՃԱՇԱՐԱՆ

Տնօրէնները ԳԼԷՄԱՆ ԵՒ ԳՕՓԱՐԱՆԵԱՆ
6 rue Maubeuge, Paris (9), Métro Cadet, Notre Dame de Lorette: Tél. TRU. 85-47

Առաջնակարգ օդի եւ ամէն տեսակ ըմպելիներ, ընտիր ազանդեր, պոլսական կերակուրներ եւ անուշեղէն: Ընդարձակ եւ օդասէտ սրահ: Ամէն երեկոյ ժամը 7էն սկսեալ, ջութակահար Հայկ, քանոնի Պօղոս, ուտի Ալֆօնս եւ երգիչ Արթաքի կը նուագեն եւ կ'երգեն հայկական եւ արեւելեան երգեր: Գոց է Շաբաթ-Կիրակի օրերը:

«Արիւնատու ստիւր»

ՄՄԲ.— Թուրք մամուլը կը շարունակէ փչել Ս. Միութեան դէմ: Ահաւասիկ նմոյշ մը եւս, քաղուած Սեպտ. 24—25ի թերթերէն.—

« Թասվիր» (Փէյամի Սաֆա).— Ռուսիա կլլեց պալթեան երկիրները: Ռուսիա աշխարհի մէկ վեցերորդ մասը ծածկող իրդիւային ստամոքսը իջեցուց Լեհաստանի կէսը: Ռուսը իր ճանկը երկարեց կեդրոնական Եւրոպա եւ իր հակակշռին ենթարկեց Հունդարիոյ տնտեսութեան կէսը:

Ռուսիա իր հրամաններուն ենթակայ խամաճիկ կառավարութիւններ կազմեց Ռումանիոյ, Պուլկարիոյ եւ Եուկոսլաւիոյ մէջ, ուր «էֆէնտի»ի դիրք ունի: Ռուսիա «էֆէնտի» է նաեւ աթեւեան Գերմանիոյ մէջ: Ռուսիա Նեղուցներուն վրայ խարխոխ կ'ուղէ եւ Կարսն ու Արտահանը կը պահանջէ: Ռուսիա իրաւունք կ'ուղէ Երկոտասան կղզիներուն, Ափրիկեան Տրիպոլսոյ եւ Էրիթրէի մէջ:

Հինգերու Ժողովը կ'աշխատի գծել սահմանը այդ դեւին ախորժակին, որ ուտելով կը բացուի: Բազմաթիւ թերթեր կը գրեն թէ այս պահանջները չուքին մէջ կը ձգեն Հիթլէրի պահանջները: Այս կերպով նոր ժառանգորդ մը երեւան կ'ելլէ Մէյերկրականի իտալական վտանգին:

Ինդիր է թէ դիւանագիտութիւնը ինչպէս պիտի կարենայ լուծել հարցը՝ առանց կաթիլ մը արիւնով լեցուն սրինգ մը, որ կը դիմեցնէ ձգձգողական եւ առիթի սպասող քաղաքականութիւնը:

× «Թանին» կը վերլուծէ սըր Սթաֆըրտ Քրիփսի վերջին ճառը եւ կ'ըսէ թէ ի հարկին հիւլէ ռումբը պիտի գործածուի Ռուսոյ դէմ ու այդ պարագան կը նկատէ «մեծագոյն Աւետիսը, որուն կը սպասէ մարդկութիւնը»:

հոչակեցին, իբրեւ բողոքի ցոյց: Զորեքշաբթի կէս օրէն մինչեւ կէս գիշեր ամէն առեւտուր եւ երթեւեկ դադրեցան: Հրեայ ժողովուրդին յանձնարարուած էր տուներէն դուրս չելլել, խուսափելու համար իշողական ցոյցերէ: Գործադուլէն առաջ 600 հրեայ ուսանողներ բանաձեւ մը քուէարկեցին, որով յանձն կ'առնեն որ եւ է աստն գինուորագրուիլ, «պայքարելու համար ի խնդիր հրեայ ժողովուրդի տարրական իրաւունքներուն»: Համկանայի՝ Հրեաներու գինուորական կազմակերպութեան գաղտնի անթելը կոչով մը հրաւիրեց Պաղեստինի եւ արաստահմանի Հրեաները՝ ձեռնարկել գործօն գիմադրութեան: Կոչը կ'ըսէր, ակնարկելով Պ. Պէվինի յայտարարութեան,— «Ինչ որ Հիթլէր ըրաւ մաքրելով մեր միլիոնաւոր եղբայրները, հիմա կը լրանայ վատօրէն հպատակելով վախկոտ քաղաքականութեան մը: Մենք կը դատապարտունք ապրելու անտանելի կեղծիք մը մէջ (հրէանոց), որպէսզի Եւրոպան չզրկուի իր հրէական տաղանդներէն: Պ. Պէվին կը դատապարտէ մեզ մեր տաղանդներով ծառայել Եւրոպայի բռնակալներուն եւ մարդասպաններուն»:

Հրէական թերթերը կրակ կը տեղան անգլիական կառավարութեան վրայ: Հրէական գործակալութեան նախագահը յայտարարեց,— «Պ. Պէվին կ'ըսէ թէ Հնդկաստանի 90 միլիոն Իսլամները մօտէն կը չահագրգռուին Պաղեստինով: Կը հրաւիրեմ արտաքին նախարարը ապացուցանել թէ նոյնիսկ 90 հազար Իսլամներ կան որ երբեք լսած ըլլան Պաղեստինի անունը: Ամբողջ խնդիրը սա է, — Հրեայ ժողովուրդը տուն - տեղ չունի: Հրեաները փոքրամասնութի՞ւն մը պիտի մնան Պաղեստինի մէջ, ինչպէս ամբողջ աշխարհի մէջ»:

Արաբներն ալ իրենց գժգոհութեանց կարգին կը դանդատին Մ. Նահանգներու միջամտութեան, դանոնք թշնամի համարելով:

ՀԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԵԼԵԿՏՐԱԿԱՆ ՀՈՍԱՆՔԸ, որ չակուած էր վերջերս, նորէն կ'ընդհատուի երեք օրէ ի վեր, կէս օրէն վերջը, խանգարելով թերթին տպագրութիւնը եւ առաքումը: Հաւանաբար չատ մը բաժանորդներ ուշ ստանան իրենց թերթերը:

ԱԻԵԼԻ ՔԱՆ 30.000 ՀՈԳԻ մեռած ըլլալով Տախտակի արգելարանին մէջ, դասի քաշուեցան 40 ամբաստանեալներ, Գերմանիոյ ամերիկեան գրչանին մէջ: Ամբաստանագիրը կ'ըսէ թէ հարիւրաւոր ռուս, Ֆրանսացի եւ լեհ գերիներ սպանուած են տանջանքներով, թէ ճահճատեղի եւ ուրիշ վարակիչ հիւանդութեանց մանրէներ կը ներարկուէին, թէ կալանաւորները պաղ ջուրի մէջ կը նետուէին, հասկնալու համար թէ որքան կրնան դիմանալ եւն.:

ԳԵՐՄԱՆԻՈՑ ՔԻՄԻԱԿԱՆ ՎԻԹԱՄԻՐԻ ԴՈՐ - ԾԱՐԱՆԻՆ, Ֆարպընի երկու չէնքերն ալ օդր հանուեցան առջի օր, ամերիկեան լրչանութեանց կողմէ: Այս հաստատութիւնները «նիթրօ - սկլիւլօզ» կ'արտադրէին (ամիսը 1000 թոն), եւ կ'արժէին 17.500.000 սթերլին:

ՀԻՒԼԷԱԿԱՆ ՈՒԺԻ ՄԱՍԻՆ չատ կարեւոր հետազօտութիւններ կը կատարուին Ռուսերու կողմէ, Քարակիօլ լիճին ափերուն վրայ, Թրխական սահմանէն 88 քիլոմեթր հեռու: «Իզվեստիա» կը դրէ թէ կարեւոր դիւտեր ձգած են եւ թէ գիտական մարմնին նախագահն է Ա. Ի. Ալիխանեան, որուն կ'աշխատակցի ռուս գիտնական Փեթր Քափիցա, ամէնէն ականաւոր մասնագէտ հիւլէական ուժի: Այս վերջինը իր աշխատանքները լրացուցած էր անցեալ օգոստոսին, երբ առաջին հիւլէ ռումբերը արձակուեցան Հիրոչիմայի եւ Նագասաքիի վրայ (Ճափոն): Պ. Քափիցա երկար տեսնէ ի վեր հետազօտութիւններ կը կատարէր հայկական լեռներուն մէջ:

250.000 ԹՈՆ ԹՈՒՆԱԻՈՐ ԿԱԶ դանուեցաւ արեւմտեան Գերմանիոյ մէջ, ինչ որ կ'ապացուցանէ թէ Նացիները քիմիական պատերազմի պատրաստուած էին:

ՖՐԱՆԿՖՈՐԹԻ ԱՐԺԵԶՐԿՈՒՄԸ լրջօրէն կը զբաղեցնէ Ֆրանսան: Ուշադրութեան պաշտօնական շրջանակներուն մէջ կը կարծեն թէ արժեզրկումը անխուսափելի է, բայց տեղի պիտի չունենայ անմիջապէս, մինչեւ որ Ֆրանսա բացորոշապէս չպահանջէ: Բանակցութիւնները կը շարունակուին Անգլիոյ եւ Մ. Նահանգներուն հետ:

ՊԱՂԵՍՏԻՆԸ աշխարհի չորրորդ քարիւղաբեր կեդրոնը պիտի դառնայ մինչեւ երկու տարի, Մ. Նահանգներէն, Մ. Միութենէն եւ Վենեցուէլայէն վերջ: Ամերիկացիները արդէն իսկ պայմանագրութիւններ կնքած են:

ՍՈՒՐԻՈՑ ԴՊՐՈՑՆԵՐՈՒՆ վիակման առթիւ նոր բողոքագիր մը ուղղեցին կաթոլիկ հասարակութեանց պետերը, հանրապետութեան եւ երեսփ. ժողովի նախագահներուն:

ԿԵՂԾԱՐԱՐՆԵՐՈՒ նոր խումբ մը ձերբակալուեցաւ (հնգարնոցներ կեղծած էին եւ կը ծախէին):

ՀՌԵՆՈՍԻ ԵՒ ՌՈՒՐԻ անջատումը պահանջուած է Ֆրանսայի կողմէ, որ մասնաւոր պատուիրակ մը ղրկած է Ամերիկա, այս հարցին առթիւ: Անգլիա վերապահ դիրք մը բռնած է այս մասին:

Այրի Տիկին Սրամ Աղապէկեան եւ զաւակը՝ Ասատուր, Այրի Տիկին Նահապետ Աղապէկեան եւ զաւակները, Գեղանոյշ, Հայկ, Հրանտ եւ Լուիզ, Տէր եւ Տիկին Մինաս Պօյաճեան եւ զաւակները խորին ցաւով կը ծանուցանեն յանկարծական մահը իրենց ամուսնոյն, հօր, քեռայրին, հօրեղբօր եւ փեսին,

Պ. ԱՐԱՄ ԱՂԱՊԷԿԵԱՆի

որ տեղի ունեցաւ երեքշաբթի:

Յուղարկաւորութիւնը պիտի կատարուի վաղը, շաբաթ, 17 Նոյեմբեր, ժամը 10.45ին, Փարիզի Հայոց եկեղեցին:

Մասնաւոր մահագդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբր այդ նկատել:

ԼԻՈՆԻ Ֆր. Երիտ. Միութեան ներկայացութիւնը՝ Մուշ լինի, նուշ լինի, 17 Նոյեմբեր, շաբաթ երեկոյ ժամը ճիշդ 8.30ին, François Coppéeի սրահին մէջ, (8 rue Victorien Sardou): Հայկական հին ու նոր երգեր:

ՀԱՑ ՈՒՍԱՆՈՂԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ կեդր. վարչութիւնը Նոյեմբեր 1էն ի վեր վերսկսած է իր հայերէն լեզուի դասընթացքը շաբաթ օրերը ժամը 4—6, Հայ Ուսանողական Միութեան սրահին մէջ, 7 rue Phalsbourg, Métro Villier:

ՈՒՇԱԴ ՈՒԹԻԿ - Cabaret - Dancing l'Orientale

Նոյեմբեր 10էն սկսեալ ամէն գիշեր մինչեւ առաւօտ արեւելեան նուագախումբ, ղեկավարութեամբ ֆաուսի Յակոբի, Սագի Համբարի, Ուտի Սարգսի, հանեմտ Արթաքի եւ յայտնի պարուհի Տիկին Էլիզի (1931ի Գալէ. ցուցահանդէսէն): 2 Rue Frochot Paris, Métro Pigale: Հեռ. TRU 61-56

Le Gérant : H. AGONEYAN
Imprimerie DER-AGOPIAN, 17, Rue Damesme - 13

ՀԱՐԱՉ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN FRANCE

HARATCH Fondé en 1928 R.C.S. 376.286

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13e)

Tél. : GOB. 15-70 — C. C. P: Paris 1678-63

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ.— Տար. 750, 6ամս. 400, 3ամս. 200 ֆրանք:

Samedi 17 Novembre 1945 Շաբաթ 17 Նոյեմբեր

Թ. ՏԱՐԻ — 17e Année N° 4460-ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ ԹԻ 189 — ԽՄԲԱԳԻՐ՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ — ԳԻՆ՝ 3 ՖՐ

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ՉԱՒՐԵԱՆ

Նոյեմբեր 9ին Փարիզի մէջ մեռաւ հայ գրականութեան արժէքաւոր մշակներէն Յովհաննէս Չաւրեան (Չաւրիւ), 76 տարեկան: Յուղարկաւորութիւնը կատարուեցաւ նոյեմբեր 13ին Հայոց եկեղեցիին մէջ, ներկայութեամբ Փարիզի մտաւորական ընտրանիին: Դամբանականներ խօսեցան Արսէն Ա. քհնյ. Սիմէոնեանց, Պ. Արշամ Մոնդկարեան եւ Պ. Ա. Զօպանեան (Մելքոնեան Ցանձնախումբի կողմէ):

Յովհաննէս Չաւրեան՝ ծնած Թիֆլիզի մէջ՝ կը պատկանէր ընտանիքի մը, որ հայ ժողովուրդին տուած է հայրենասէր եւ մտաւորական գործիչներ: Մեծ եղբայրը՝ բժիշկ Յակոբ Չաւրիւ յայտնի է իբրեւ Դաշնակցական եւ հանրային գործիչ, մեռած Մոսկուայի մէջ առաջին մեծ պատերազմի վերջերը՝ երբ Հայկական Դասի Համար բանակցութիւններ վարելու գացած էր խորհրդային իշխանութեան հետ: Միւս եղբայրը, քիմիագէտ Դաւիթ, դասախօս նշանակուեցաւ Հայաստանի Հանրապետութեան կառավարութեան կողմէ 1918ին, վերաեւչութեամբ փրոֆ. Ղամբարեանի:

Հանգուցեալ Յովհ. Չաւրիւ 7 տարեկան էր, երբ Չաւրեան ընտանիքը փոխադրուեցաւ Ս. Պետերբուրգ (այժմ Լենինկրատ): Յովհաննէս իր ուսումն առաւ Մոսկուայի ռուսական վարժարաններուն մէջ եւ վկայուեցաւ իրաւաբանականհամալսարանէն: Իրրեւ իրաւագէտ հաստատուեցաւ գաբերու մայրաքաղաքին մէջ, ուր եւ մնաց մինչեւ բոլշեւիկեան յեղափոխութիւնը:

Տարիքը առած էր արդէն, երբ փափաք ունեցաւ սորվելու հայերէն լեզուն: Մտերիմ բարեկամն էր հանգուցեալ Պրոֆ. Նիկողայոս Ադոնցի, որուն թելադրութեամբ ու նաեւ աշակցութեամբ յայտնի հայագէտ Նիկողա Մառի՝ սորվեցաւ հայերէնը, մանաւանդ դրաբարը (աշխարհաբարը դժուարութեամբ կը գրէր ու կը խօսէր):

Ռուսական մեծ յեղափոխութենէն վերջ, չաոերուն նման Չաւրեան եւս տարագրութեան ճամբան բռնեց եւ եկաւ հաստատուեցաւ Փարիզ, ուր մնաց մինչեւ իր մահը: Ամուսնացաւ Օր. Նունէ Բէգլարեանի հետ, քրոջ աղջիկը Պ. Աբրահամ Ղուկասեանի, որուն հիմնած բազմալեզու «Նաւթար» տպարանին տնօրէնի պաշտօնը վարեց երկար տարիներ:

Հակառակ իր ստացած ռուսական դաստիարակութեան, Ց. Չաւրեան մնացած էր հոգիով իսկական Հայ մը եւ մեծ պաշտամունք ունէր հայ մշակոյթի եւ գրականութեան հանդէպ: Փարիզի մէջ առաջին մտահոգութիւնը եղաւ հաւաքել Հայոց պատմութեան եւ հայագիտութեան վերաբերեալ բոլոր կարեւոր հրատարակութիւնները, հայերէն եւ օտար լեզուներով: Մեծ գրասէրի համբաւ ունէրեւ յաջողած էր իր մտաւոր աշխատանքին մէջ համախմբել բազմաթիւ հայագիտական գիրքեր, որոնցմէ կ'օգտուէին պրոֆ. Ադոնց եւ բոլոր իր գրասէր բարեկամները:

Հմուտ էր ռուսերէնի (որ մայրենի լեզուն էր), լեհերէնի, վրացերէնի, անգլիերէնի եւ գերմաներէնի: Իր մատենադարանին մէջ կրցած էր հաւաքել Հայերու մասին լեհերէնով հրատարակուած բոլոր գիրքերը: Բայ ի գիրքերէ, կրցած էր ձեռք անցընել նաեւ հայերէն ձեռագիրներ, որոնցմէ մէկէն օգտուած է Հ. Ներսէս վրդ. Ակինեան՝ Երեմիա Չէլէպի Քէօմիւրճեանի մասին իր գրած ուսումնասիրութեան համար:

Կանոնաւորաբար աշխատակցած է ընկեր Ս. Վրացեանի հրատարակած «Վէմ»ին, եւ «Հայրենիք» ամսագրին, գրելով դանդաղ նիւթերու վրայ, զորս ուսումնասիրած է խղճմտօրէն: Իր գրութիւններէնյիշենք՝ Լեհահայերու մասին գրած արժէքաւոր յօդուածները, «Հայ եւ վրացական յարաբերութիւնները», «Մխիթարեան միաբանութեան գործունէութիւնը», Ունիթորներու մասին գրածները եւայլն:

Պատերազմէն առաջ անդամ նշանակուած էր Հ. Բ.Ը. Մ.եան Նուպարեան Մատենադարանի Ցանձնախումբին, Պ. Լեւոն Կիւմիւշկիրտանի եւ հանգուցեալ Արմենակ պէյ Սազլեանի հետ: Անդամ նշանակուած էր նաեւ Մելքոնեան Գրական Ցանձնախումբին, որուն նպատակն է հրատարակել հայագիտական արժէքաւոր գործեր: Պրոֆ. Ն. Ադոնցի մահէն վերջ, Պ. Չաւրեան այս յանձնախումբին կողմէ գնաց Պրիւսէլ եւ հանգուցեալ գիտնականին ձեռագիրները փոխադրեց Փարիզ: Այդ ձեռագիրներուն մէջէն գտնուեցաւ Հայաստանի հին պատմութեան վերաբերեալ կարեւոր աշխատութեան մը առաջին մասը: Պ. Չաւրիւեի հոգածութեամբ Մելքոնեան Ցանձնախումբը հրատարակեց զայն «Histoire de l'Arménie, Tome I, Les Origines» անունով: Ցառաջաբանը գրեց Պ. Ռընէ Կրուսէ, իսկ մանրամասն կենսագրութիւնը՝ Ց. Չաւրիւեէ: Հատորը լոյս կը տեսնէ շուտով:

Մահէն քանի մը շաբաթ առաջ, Ց. Չաւրեան հրաւէր ստացած էր Ամերիկա - Հայկական Մշակութային ընկերութեան անունով դրպետ Պ. Կոստան Զարեանէ, որ աշխատակցի նոր հրատարակութիւնէ «Armenian Quarterly»ի եւ մտադրած էր աշխատակցիլ անոր «Հայ Թիֆլիս»ի մասին գրելով: Սակայն անողոք հիւանդութիւնը (քաղցկեղ) թոյլ չտուաւ իրեն իրագործել այս ծրագիրը:

Կը թողու բազմաթիւ կիսաւարտ ձեռագիրներ: Հաւաքած էր շատ մը նիւթեր, զորս կարգի դնելու ժամանակ չունեցաւ:

Իր դամբանականին մէջ Արսէն քհնյ. Թելլադեց Երեւանի Մատենադարանին նուիրել հայագիտութեան վերաբերեալ իր թանկարժէք գիրքերը, իսկ Պ. Զօպանեան փափաք յայտնեց հատորով մը հրատարակել այս արժէքաւոր, բայց համեստ ու լռակեաց մտաւորականին «Վէմ»ի ու «Հայրենիք»ի մէջ հրատարակած նիւթերը, ատոնց վրայ աւելցնելով անտիպ գործերը:

Մելքոնեան Ցանձնախումբը օգտակար գործ մը պիտի կատարէ՝ հրատարակելով իր ողբացեալ ընկերակցին երկերը: Ատիկա լաւագոյն յարգանքը պիտի ըլլայ այս անշահախնդիր մտաւորականի անմոռանալի յիշատակին:

ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼ

Գաղտնիքը պիտի պահեն

Անգլիոյ եւ Քանատայի վարչապետը եւ Մ. Նահանգներու նախագահը հաւաքական զեկոյց մը հրատարակեցին իրենց վերջերս խորհրդակցութեանց մասին: Զեկոյցը կը հաստատէ թէ Միացեալ Ազգերու Ցանձնաժողով մը պիտի կազմուի, հսկելու համար հիւլէ - ռումբի գործածութեան վրայ: Միեւնոյն ատեն կը յայտարարէ թէ երեք ազգերը պիտի պահեն հիւլէ-ռումբին չինութեան գաղտնիքը, «մինչեւ որ կարելի ըլլայ գտնել ապահովութեան փոխադարձ եւ գործադրելի եղանակ մը, ընդունելի բոլոր ազգերուն համար»: Ծրագրուած միջազգային յանձնաժողովին պաշտօնը պիտի ըլլայ որոշ առաջարկներ ներկայացնել հետեւեալ չորս կէտերու մասին.— 1. Բոլոր ազգերուն միջեւ փոխանակել գիտական տեղեկութիւններ, ամէն նիւթի մասին, խաղաղասիրական նպատակներով.— 2. Հսկողութեան տակ առնել հիւլէական ուժը, ապահովելու համար անոր գործածութիւնը միայն խաղաղասիրական նպատակներու համար.— 3. Ազգային սպառազինութիւններէն զուրս ձգել հիւլէական զէնքերը եւ ուրիշ զլխաւոր զէնքեր որ կրնան զանգուածային աւերումներ պատճառել.— 4. Ազգու միջոցներ ձեռք առնել, ապահովելու համար մասնակցող պետութիւնները՝ բռնաբարումներու եւ խուսափումներու դէմ:

Զեկոյցը, որ հազար բառերէ կը բաղկանայ, իր յառաջաբանին մէջ կը յայտարարէ բացէ ի բաց.— «Գիտենք որ քաղաքակիրթ աշխարհին միակ լիակատար պաշտպանութիւնը գիտական աւերիչ զէնքերու գործածութեան դէմ՝ կը կայանայ պատերազմի խափանումին մէջ: Ապահովութեան որ եւ է միջոց ինքնին ազգու երաշխաւորութիւն մը պիտի չկրնայ կազմել հիւլէական զէնքերու դէմ՝ նախայարձակման տրամադիր ազգի մը կողմէ: Ոչ ալ կ'անդիտանանք թէ կարելի է ուրիշ զէնքեր կամ պատերազմի նոր մեթոտներ հնարել որոնք նոյնքան մեծ սպառնալիք մը պիտի կազմեն քաղաքակրթութեան համար որքան հիւլէական ուժին զինուորական գործածութիւնը»:

× Ինչպէս գրեցինք երէկ, Ռուսերն ալ կարեւոր գիւտեր ըրած են հիւլէական ուժի մասին, հետազօտութիւններ կատարելով հայկական լեռնաշղթաներուն մէջ, բրմական սահմանագլխին մօտ, դեկավարութեամբ հայ գիտնականի մը, Պ. Ալիխանեանի: Թերթերը կը գրեն թէ Մոլոթովի անձնական օդանաւով Մոսկուա մեկնած է ծանօթ գիտնական Ժոլիօ - Քիւրի, որ մասնագէտ մըն է հիւլէական ուժի: Այս մեկնումը տեղի ունեցած է խորհրդային կառավարութեան մասնաւոր հրաւէրով, ինչ որ մեծ ուշադրութիւն գրաւած է Անգլիոյ եւ Մ. Նահանգներուն մէջ:

ԴԱՀԼԻՃԻՆ ԿԱԶՄԱԹԻՒՆԸ

Համաձայնավարներու պահանջը

Դահլիճին կազմութիւնը դժուարութեան մը հանդիպեցաւ վերջին պահուն, իբրեւ հետեւանք համաձայնավար կոսակցութեան դրած պայմաններուն: Կուսակցութեան ընդհ. քարտուղարը, Մարիզ Թորէզ նամակ մը ուղղելով զօր. տը Կոլի, կը յայտնէր իրենց տեսակէտը դահլիճին կազմութեան մասին: Ենթադրելով որ նոր կառավարութիւնը պիտի կազմուի երեք յաղթական հոսանքներէն, Պ. Թորէզ կը պահանջէր որ համաձայնավարի մը յանձնուի երեք կարեւոր նախարարութիւններէն մէկը,— ներքին, արտաքին կամ պատերազմական: Առաջին նամակով, ընդհ. քարտուղարը կ'ըսէր.

— « Պարոն նախագահ, Ֆրանսայի ժողովուրդը կը սպասէ որ կառավարութիւն մը կազմուի համաձայն ազգին արտայայտած կամքին, գործադրելու համար Դիմադրութեան Ազգ. Խորհուրդին ծրագիրը: Համաձայն մեր կուսակցութեան բունահարար կրկնուած որոշումներուն, բարեկամս՝ ժնրք Տիւքլօ եւ ես պատիւ ունեցանք ձեզի յայտարարելու թէ համաձայնավարները պատրաստ են պատասխանատուութեան իրենց լայն մասնակցութիւնն ստանձնելու այն կառավարութեան մէջ որուն կազմութիւնը միաձայնութեամբ ձեզի յանձնեց Սահմանադիր ժողովը: Այս տրամադրութիւնքամբ, մենք ձեզի յայտարարեցինք թէ անհրաժեշտ կը դանենք թիւով եւ կարեւորութեամբ արդար բաժանում մը դանազան նախարարութեանց, եւ պահանջեցինք հետեւեալ երեք մեծ նախարարութիւններէն մէկը,— ներքին, արտաքին եւ պատերազմական: Այս առտու (հինգշաբթի), ձեզի հետ ունեցած տեսակցութեանս ընթացքին, յայտնեցիք թէ կարելի չէք գտներ համաձայնավարի մը յանձնել վերոյիշեալ նախարարութիւններէն մէկը, մեջտեղ դնելով պատճառաբանութիւններ որոնք վիճելի կը դարձնեն մեր կուսակցութեան ազգային հանդամանքը եւ քաղաքականութիւնը: Մենք կրնայինք, անշուշտ մը եւս, յանձն առնել նոր զոհողութիւն մը յանուն ազգային միութեան, հրաժարելով մեր կուսակցութեան կողմէ օրինապէս պահանջուած պաշտօններէն մէկէն: Բայց, չէինք կրնար ընդունիլ այն պատճառները զոր յիշեցիք դուք եւ զոր մենք վիրաւորական կը նկատենք մեր Ֆրանսացի պատիւին համար: Այդ պիտի ըլլար նախատինք մը Ֆրանսայի եւ ազատութեան համար մեռած 75.000 համաձայնավարներու յիշատակին: Այս պայմաններուն մէջ, Քաղաքական Բիւրօն ինծի պաշտօն յանձնեց յայտնել ձեզի թէ կը պնդէ իր պահանջներուն վրայ, համաձայնավարներու մասնակցութեան պայմաններուն մասին»:

Զօր. տը Կոլ անմիջապէս պատասխանեց այս նամակին, մերժելով այն վերադրումը թէ անձի ունեցած խօսակցութիւնը նախատինք մը կը կազմէ Ֆրանսայի համար մեռած ո՛եէ Ֆրանսացիի յիշատակին: «Անհրաժեշտ է որ երկիրը կառավարութիւն մը ունենայ: Զայն կազմելու պաշտօն ստացած ըլլալով միաձայնութեամբ, ձեզմէ խնդրեցի լայն մասնակցութիւն մը եւ պարզեցի պայմանները, ինծի վերապահելով նախարարութեանց բաժանումը: Կը կրկնեմ առաջարկներս եւ կը խնդրեմ որ բարեհաճիք ուրիշ ոեւէ անձ մը ուղղել ձեր վերջնական պատասխանը»:

Պ. Թորէզ պատասխանեց երկրորդ նամակով մը, որ կը պնդէ դրուած պայմաններուն վրայ: Կուսակցութեան քաղաքական Բիւրօն անմիջապէս նիստ գումարելով, քննեց կացութիւնը, լսեց դեկուցումները՝ զօր. տը Կոլի հետ եղած խօսակցութեանց մասին եւ հաւանութիւն յայտնեց Թորէզի գրած նամակին:

Այս կացութեան առջեւ, կարծողներ կան թէ նոր դահլիճը պիտի կազմուի առանց համաձայնավարներու մասնակցութեան: Վարչապետութեան դիւանէն հաղորդուած զեկոյցի մը կ'ըսէ թէ զօր. տը Կոլ վերջացուցած է իր խորհրդակցութիւնները, «որոնց ընթացքին որ եւ է խոչընդոտ երեւան չէ եկած ոչ սկզբունքի, ոչ ալ ծրագրի մասին: Սակայն եւ այնպէս, կարգ մը դժուարութիւններ ծագած են նախարարութեանց բաժանման մասին: Զօր. տը Կոլ ուժգնօրէն յայտնած է իր խօսակիցներուն թէ կը յուսայ որ այսպիսի նկատումներ աւելի պիտի չուշացնեն կառավարութեան կազմութիւնը »:

Թերթերու տեղեկութեանց համաձայն, վարչապետը հասկցուցած է կուսակցապետներուն թէ կ'ուզէ նոր դահլիճին մէջ պահել այն նախարարները որոնց հետ կը դործէր մինչեւ հիմա,— մասնաւորապէս Փլէվէնը (ելմտական), Պիտօն (արտաքին), Սուսթէլը (տեղեկատու), Փլիմօն (պարենաւորման), Թիւեօնր (օդանաւային, համայնավար): Կառավարութեան ծրագիրը պիտի ծանուցուի նախարարներու ցանկին հետ միաժամանակ: Իրազեկներ կ'ըսեն թէ վարչապետը հասկցուցած է որ արտաքին կամ ներքին նախարարութիւնը համայնավարի մը յանձնուելով, կրնան վնասուիլ յարաբերութիւնները կարգ մը օտար պետութեանց հետ:

---

550 ՄԻԼԻՈՆ ՏՈԼԱՐԻ փոխառութիւն մը պիտի ըլլայ Ֆրանսայի, Մ. Նահանգներուն կողմէ:

400.000 ԹՈՆ ԳԵՐՄԱՆԱԿԱՆ ԱԾՈՒԽ պիտի ղրկուի Ֆրանսա, նոյեմբեր ամսուան հաշուին:

Խռովութիւններ Պաղեստինի մէջ

Վերջին լուրերու համաձայն, խռովութիւն - ները կը շարունակուին Պաղեստինի մէջ: Ծանր դէպքեր պատահած են հրէական ոստանին՝ Թել - Ավիվի մէջ: Ամբոխը քարեր նետած ըլլալով անգլիացի զինուորներու վրայ, եօթը - ութ անգամ կրակ բացուած է եւ հրդեհներ ծագած են: Հրեաները պատնէշներ չինած էին, կռուելու համար: Ցուցարարները մեծ մասով երիտասարդներ էին, զինուած զէնքերով եւ քարերով: Հեռագիր մը կ'ըսէ թէ զեկավարները ձերբակալուած են: Քանի մը գործարաններ քանդուած են եւ 30.000 սթերլին արժողութեամբ զգեստներ աւարի կամ կրակի տրուած: Պարպուած է նաեւ անգլ. մեծ վաճառատուն մը: Հրէական դաղտնի անթելը, «Զայնիսթայէլի», կը շարունակէ զրդռիչ աղդանշաններ տալ: Խռովութեանց հետեւանքով երկու հոդի մեռած, 20 հոդի վիրաւորուած են: Լոյսերը մարելու հրաման տրուած ըլլալով, զինուորները հրահանգ ստացած են կրակ բանալ նաեւ քաց պատուհաններու եւ պատշդամներու վրայ, օրինական աղդա - րարութենէն վերջ: Անգլ. մարզպան յայտարա - րութիւն մը հրատարակեց, մահապատիժ սպառ - նալով բոլոր անոնց որ զէնք ունին:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԵԼԵԿՏՐԱԿԱՆ ՀՈՍԱՆՔԻ ԸՆԴՀԱՏՈՒՄԸ մըր - ցանիչը կարեց հինգշաբթի օր: Կէս օրէն վերջ, թերթին տպագրութիւնը հազիւ սկսած, դադրե - ցաւ մէկ ժամ, յետոյ երեք ժամ, 3էն վեց, եւ այ - սպէս շարունակ: Սոխպուեցանք ուրբաթ օրուան թերթը թղթատարին յանձնել ուրբաթ առտու (փոխանակ հինգշաբթի իրիկուան):

ՍՈՒՐԻՈՑ ԿԱՑՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ տեսութիւն մը հրատարակելով, Le Monde (կիսապաշտօնական) կը գրէ թէ Տիւրքիները ինքնավարութիւն կը պահանջեն: Ուրիշ ծանրակշիռ խնդիր մը՝ Ալէքսանդրէթի Սանճաքին հարցն է: Ազդայնականները դիտել կուտան թէ այդ նահանգը Թուրքիոյ յանձնուելուցաւ հակառակ բնակիչներու մեծամասնու - թեան կամքին: «Ալէքսանդրէթի ապագային հետ կապուած է Հալէպի ճակատագիրը, Սուրիոյ երկրորդ մեծ քաղաքը, որուն ամբողջ վաճառակա - նութիւնը տեղի կ'ունենար Միջերկրականի այս նաւահանգիստով: Ընչահեղձ չըլլալու համար, Հալէպի առեւտրական դասը թերեւս պիտի համա - կերպէր որ այս շրջանն ալ միանար Թուրքիոյ: Մնաց որ, արդէն գործօն բարոգութիւն մը կը կա - տարուի այս ուղղութեամբ: Ոչ միայն սուրիական կառավարութիւնը, այլեւ բոլոր արաբ զեկավար - ները մտահոգ են այս մասին: Կը թուի թէ Իրաքի նախկին վարչապետին՝ Նուր փաշայի վերջին այ - ցելութիւնը Թուրքիոյ վարիչներուն՝ սկզբունքի համաձայնութեան մը յանգած է, նոր հանրաքուէ մը կատարելու համար Սանճաքին մէջ: Անգարայի այս զիջումը թերեւս կարենայ կանխել ծանր դէպ - քեր: Կասկած չկայ թէ օտար զինուորներու հեռա - ցումը, զոր բարձրաձայն կը պահանջեն Սուրիոյ աղդայնականները, անհաշուելի խռովութեանց դուռ պիտի բանայ Սուրիոյ մէջ: Ամէն օր ցաւալի ծայրայեղութիւններ կը գործուին ամբոխին թէ պատասխանատու իշխանութեանց կողմէ: Օտա - րատեցութիւնը վրդովիչ ծաւալ կը ստանայ, եւ միայնիքրանսական չահերուն չէ որ կը սպառնայ»:*

ԼԵՀԱՍՏԱՆԻ մէջ հաստատուած ռուս զին - ուորները հետզհետէ կը հեռանան, համաձայն վարչապետին յայտարարութեան, որ այս առթիւ հերքեց թէ Լեհաստանը պիտի զրաւուի կարմիր բանակին կողմէ: Ընտրութիւնները տեղի պիտի ու - նենան 1946ին:

Ա. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԵՒ Մ. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ յա - րաբերութեանց մասին խօսելով, զօր. Այզընհա - ուըը, որուշինկթըն կանչուած էր ամիսդողարար, ըսաւ թէ Ռուսիա ոչինչ պիտի չահի պատերազմե - լով Մ. Նահանգներուն հետ եւ ընդհակառակն կ'ուզէ բարեկամ ըլլալ: Պատասխանելով հարցու - մի մը, զօրավարը յայտարարեց խորհրդարանի դինուորական յանձնաժողովին առջեւ.— «Եթէ դիտնամ թէ նոր պատերազմ մը անխուսափելի է, Աղանտեան ովկիանոսը կը նետուիմ օդանաւէս»: Զօրավարը վստահ է որ պատերազմ չի կրնար ծա - գիլ Անգլիոյ եւ Մ. Նահանգներուն միջեւ:

100 ԳԵՐՄԱՆ ՍՈՒԶԱՆԱՒԵՐ, որոնք անգլիա - կան զուարթը կը գտնուին, պիտի խորտակուին երկու - երեք չաբաթէն, պայթուցիկներու միջո - ցաւ: Այս գործողութենէն վերջ պիտի մնան միայն 18 սուզանաւեր որոնք հաւասարապէս պիտի բաժ - նուին Անգլիոյ, Մ. Նահանգներուն, Ա. Միու - թեան եւ Ֆրանսայի միջեւ, մնացեալ մեծ մարտա - նաւերուն հետ:

ԿԻՆԵՐՆ Ա.Լ. ԾԽԱՏՈՄՍ պիտի ստանան, սկսե - լով 21 տարեկանէն, դեկտեմբերի պարենատոմսին հետ, Նոյեմբերի թիւ 5 կտրօնով: Պէտք է դիմում կատարեն դեկտեմբեր 6էն 31, արձանագրուելով ծխավաճառի մը: Նախապատուութիւն պիտի վա - յելեն սիկառէթներ գնելու, սովորական թէ ըն - տիր:

ԴԱՂԹ. ՎԱՐՉՈՒԹԵԱՆ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆԸ

ՊՐԻՍԷԼ, 10 Նոյ. (Ցառաջ) — Պելժիոյ դա - ղութի ներկայացուցչական մարմինը իր վերջին ընդհ. ժողովին մէջ դաղտնի քուէարկութիւն կա - տարելով, ձայներու մեծամասնութեամբ Դաղթ. Վարչութեան անդամ ընտրեց.—

Մաքսուա Միհրդատեանց՝ նախագահ, Վար - դան Մուրատիկեան՝ փոխ-նախագահ, Մարտիրոս Տէր - Սահակեան՝ քարտուղար, Ալեքս Արեւ - եան՝ Բ. քարտուղար, Տիգրանդարաքէհեան՝ դան - ձապահ, Տիկին Նուարդ Մսրեան՝ խորհրդական, Յակոբ Գալանթարեան՝ խորհրդական:

Գաղութը գոհունակութեամբ ողջունեց սոյն ընտրութիւնը, որ լիովին կը համապատասխանէ ամէնուն բաղձանքին, մասնաւորապէս ինչ կը վե - բաբերի Պ. Մ. Միհրդատեանցի ընտրութեան: Նորընտիր նախագահը 15 տարիէ ի վեր մեծ ձեռն - հասութեամբ կը վարէր ընդհ. ժողովի նախագա - հութիւնը, եւ կամովին հրաժարեցաւ վերջերս: Այս անգամ, ընդառաջ երթալով ընդհանուրի փա - փաքին, սիրով ստանձնեց վարչութեան առենա - պետութիւնը, միանգամ ընդմիշտ վերջ տալով գաղութին անորոշ ու անկերպարան վիճակին:

Ջերմապէս կը շնորհաւորենք նորընտիր վար - չութեան անդամները, եւ կը մաղթենք որ իրենց ջանքերը յաջողութեամբ պսակուին յօգուտ գա - ղութին: — Հ. Տէրոսկի

3000 ՀՈԳԻ ԿԸ ԾԱՓԱՀԱՐԵՆ ՀԱՑ ԽՈՒՄԲԸ

Փորթ տ'Իթալիի Հ. Մ. Ը. Մ.ի ֆութպոլի խումբը որ անցած կիրակի Մէզօն Ալֆորի Ֆրան - սական խումբին յաղթած էր, այս կէրպակի հրա - ւիրուած էր Տրէօյի սէլէֆսիօնի մը դէմ մրցելու, դնդակահարհաշիներուն ի նպաստ տրուած հանդէ - սին առթիւ: Հայ խումբը յաղթուեցաւ 5ի դէմ 2ով: Տեղացիները փայլուն ընդունելութիւն մը ըրին Հայերուն, մինչեւ կայարան նուագախումբով դիմաւորելին, քաղաքապետին առաջնորդու - թեամբ եւ ճաշի հրաւիրեցին:

Ժամը 3ին խումբերու ներկայացումէն վերջ քաղաքապետր բացաւ մրցումը դնդակը նետելով: Հայ խումբը չատ արագ սկսաւ, բայց 10 վայր - կեան վերջը ցաւալի արկածի մը հետեւանքով խումբին քափիթէնը՝ Զէնկինեան պաշտպանու - թեան դիծին վրայ ծունկէն վիրաւորուած, խաղէն քաշուեցաւ մինչեւ վերջ: Հայ խումբը այսպէս տկարացած չարունակեց դարձեալ մրցումը մեծ հառնդով: Ներկաները ջերմապէս կը ծափահա - րէին մանաւանդ Փոլի դլուխի խաղերը եւ Յովսէփեանի երկայն շութերը: Շնորհաւորելի են նոյնպէս երէպաքանեանը որ վիրաւորը փոխարո - դեց եւ Աբիկեան որ երկու կոլերը յաջողցուց:

Խումբին կազմը — Տէր Յակոբեան, Զէնկինեան, Մինաս Սարգիսեան, Երէպաքանեան, Փոլ Նորհատեան, Սիմոն Մինասեան, Ալեքս Ալան - եան, Կապի Յովսէփեան, Աբիկեան, Համբար - ձումեան, Տիգրան: Տ.

ՅԱՂԹԱՆԱԿԻ ՕՐԸ ՇԱՎԻԼԻ ՄԷՋ

Անցեալ կիրակի Շավիլի դաղութը Հայ Ռազ - միկներու Միութեան կողմէ հրաւիրուած էր հոծ բազմութեամբ խմբուիլ քաղաքապետարանին առ - ջեւ: Այս առթիւ Միութեան նախագահը, Պ. Մու - շեղ Ջամուչեան հետեւեալ ուղերձը կարդաց:

— 1914 - 18 եւ 1939 - 45ի Հայ Ռազմիկները երկիւղածութեամբ կը խոնարհին մեր Ֆրանսայի ընկերներուն յիշատակին կանդնուած յիշատակա - րանին առջեւ,— զոհերը երկու մեծ պատերազմ - ներու: Այս յարդանքի ուխտը յօժարակամութեամբ կը կատարեմ, որովհետեւ այն տպաւորութիւնը ունիմ որ՝ այս յիշատակարանը մասամբ ալ մերն է: Մեր եղբայրներէն չատեր ալ անձնուիրաբար մեռան նոյն նպատակին համար: Մենք Ֆը - րանսան կը նկատենք մեր երկրորդ հայրենիքը: Եւ ի՞նչ աւելի մեծ ապացոյց կարելի է տալ, քան մեր կեանքի զոհաբերութիւնը, յանուն հայրենիքի պաշտպանութեան: Մեր մանկութենէն ի վեր, մեր դպրոցներուն մէջ մեզի կը սորվեցնէին Ֆրանսան սիրել, եւ այս սէրը ապացուցուեցաւ գործնապէս: 1914 — 18ին, Հայերը կամաւոր արձանա - գրուեցան Արեւելեան բանակին մէջ: Անոնց մեծ մասը ինկաւ ռազմադաշտերուն վրայ, ուրիշներ վերադարձան հաշմանդամ կամ կոյր, չատերը մասնաւոր յիշատակութեան արժանացան: Մենք, անոնց զաւակները, մեր կարդին ուխտե - ցինք անոնց օրհնական հետեւիլ, ապացուցանելու համար մեր զաւակներուն թէ Ֆրանսան, Ազատու - թեան Մայրը, արժանի է որ իրեն համար ամէն զոհաբերութիւն կատարուի անձնուիրաբար: Մենք բոլորս մեր պարտականութիւնը կատարեցինք բանակին մէջ, Դիմադրական ճակատին մէջ, եւ եթէ հարկ ըլլայ, դիւրին է չատ մը անուններ յի - շել: Հայերս հպարտ ենք ձեր մէջ գտնուելով: Վստահ ենք որ դուք ալ ձեր կարդին մեզ կը նկա - տէք իբրեւ ձեր եղբայրները: կեցցէ յաւիտեան Ֆրանսան»: — Թղթակից

«Դաշնակցութեան Օրը»

ՄԱՐՍԷՑԻ ՄԷՋ

Այս չաբաթ դիշեր, ժամը 8ին, Salle Mazenod, 88 rue d'Aubagne, հովանաւորութեամբ S. F. I. O. չրջանային վարչութեան եւ նախաձեռնութեամբ Հ. Ց. Դ. Շրջ. Կոմիտէի:

Կը խօսին ընկեր ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼ, Շ. ՄԻ - ՍԱՔԵԱՆ, քաղաքացի GASTON DEFFERRE: *Երես - փոխան եւ նախորդ քաղաքապետ Մարսէյլի եւ ու - րիչներ:*

Գեղարուեստական բաժինն կը մասնակցին Լիոնի հանրածանօթ երգչուհին, Օր. Ծովինար Տէր Պետրոսեան, սիրուած չնորհակար Պ. Ս. Զէօրէքճեան: Արտասանութիւններ եւ երգա - խառն պատկեր մը Կապոյտ խաչի Սանուհիներու կողմէ: ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐՈՒԱՆ առթիւ ընկերա - համակրական խնջոյք Իսի լէ Մուլինոյի Հ. Ց. Դ. Չաւարեան կոմիտէի կողմէ, 18 Նոյեմբեր կիրակի կէս օրէ վերջ ժամը 3ին, 4 rue de la Défense:

Կը խօսին ընկեր Հ. ՉՐՈՒԱՆԴԵԱՆ, ՅՈՎԻԿ եւ S. F. O. I.ի ներկայացուցիչը:

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ Հ. Ց. Դ. Ս. Մինասեան ենթա - կոմիտէի ընդհ. ժողովը՝ այս կիրակի, ժամը 2.30ին, ծանօթ հաւաքատեղին:

ՑԵՏԱՋՈՒԱԾ Է Պ. ԱՐԱՄ ԱՂԱՊԻԿԵԱՆԻ թաղումը, որ տեղի պիտի ունենար այսօր, չա - բաթ, ժամը 10.45ին, Փարիզի Հայոց եկեղեցին, օ - րինական քննութիւնները լրացնելու համար:

Այրի Տիկին Նարդուհի Տնկոյեան եւ զաւակ - ները, Տէր եւ Տիկին Հայրապետ Պարսամեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Գէորգ Նալպանտեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Վանիկ Սապոնճեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Գեղամ Տնկոյեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Արշիպեկեան, Տէր եւ Տիկին Եդուարդ Տնկոյեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Անուշեան Շէտիկեան եւ զաւակը, ինչպէս եւ բոլոր ազդականները խորին ցաւով կը ծանուցա - նեն մահը

Պ. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ՏՆԿՈՑԵԱՆԻ

իրենց սիրելի հայր, հօր, մեծ հօր եւ ազդականին, որ տեղի ունեցաւ իր տան մէջ 14 Նոյեմբեր, 71 տարեկանին:

Յուղարկաւորութեան մեծ արարողութիւ - նը պիտի կատարուի այսօր չաբաթ, 17 Նոյեմբեր առաւօտեան ժամը 8.45ին Փարիզի Հայոց եկեղեցին, Rue Jean Goujon: *Իսկ 9.45ին մարմինը պիտի փո - խադրուի* Romainville*ի գերեզմանատունը:*

Մասնաւոր մահագդ չստացողներէն կը խընդ - րուի ներկայս իբր այն նկատել:

Փարիզահայ դերասաններու ընկերակցութիւնը

Միութիւնիս ընդարձակ սրահին մէջ, 24 rue Saint Victor - Métro Mutualité, *կիրակի 25 Նոյեմբեր, ժամը 15ին, կը ներկայացնէ նախաձեռնութեամբ*

Ս. Փափազեանի «ՇՈՒԱՐԱՆ ՎԱՐԺԱՊԵՏԸ»

(Նապարտտին Չօճայի կեանքէ, գաւեշտ **3** արար **1** պատկեր):

Կը մասնակցին՝ Տիկին Լաթիֆեան, Օր. Մի - նասեան, Պ. Պ. Վ. Պաղտասարեան, Ս. Մարին - եան, Յ. Լաթիֆեան եւ Ս. Մախտունեան:

Տոմսերը կը ծախուին՝ Դրատուն Հրանտ Սա - մուէլ, 51 rue Mr. le Prince, Tél. Dan. 88-65, Ֆօթօ Ֆէպիւս, 23 Bld. Bonne Nouvelle, Tél. Louvre 69-83:

ՄԱՌԻՇԱԼ ՓԷՓԷՆ փորթալէի բերդէն փոխա - դրուեցաւ Իէօ կղզին, Պիսքայեան ծոցին մէջ, ուր աւելի բարեխառն է կլիման:— Լաւալի մարմինը Մոնթփառնասի գերեզմանատունը փոխադրուեցաւ:

ՍԻՄԻԼ ՍՈՐԻԼ, հռչակաւոր արուեստագիտու - հին եւ երգիչ Փոռժիւս մէկ տարի պիտի չկրնան բեմ ելլել, սկսելով Նոյեմբեր 15էն եւ 10էն, ամ - բաստանուած ըլլալով իրենք գործակից:

CHEZ SASSOUNI

ՃԱՇԱՐԱՆ Հ. ՍԱՍՈՒՆԻ

ԲՈԼՈՐ ՆՐԲԱՃԱՇԱԿՆԵՐՈՒ ԺԱՄԱԴՐԱՎԱՃԱՐԸ

31 rue d'Alexandrie, Paris (2) Métro: Reaumur

Tél. GUT. 92-65

Հայկական կերակուրներ, ընտիր օղի եւ ա - դանդեր: Հարսնիքի, նչանտուքի, կնունքի մաս - նաւոր սրահ: Ամէն երեկոյ, ժամը 7էն սկսեալ արեւելեան նուագ մասնակցութեամբ երգչուհի Տիկին Սօնիա Գարագաշի: կիրակի օրերը գոց է:

Le Gérant : H. AGONEYAN

Imprimerie DER-AGOPIAN, 17, Rue Damesme - 13

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN FRANCE

HARATCH Fondé en 1928
R.C.S. 376.286

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
17, Rue Damesme — PARIS (13e)
Tél. : GOB. 15-70 — C. C. P. Paris 1678-63

ԲԱԺԱՆԱԳԻՆ.— Տար. 750, Ճամս. 400, Յամս. 200 ֆրանք։

Dimanche 18 Novembre 1945 կիրակի 18 Նոյեմբեր

Թ. ՏԱՐԻ — 17e Année N° 4461-Նոր շրջան թիւ 190 — Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՒԵԱՆ — ԳԻՆ՝ 3 Ֆր

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ԱՅՍ ՄԷ՞Կն ԱԼ ՅԻՇԱՏԱԿ

Մշակոյթի Օր մը ունէինք, պատերազմէն առաջ։ Տարեդարձ մը որ դանազան ձեւերով կը տօնուէր Փարիզէն զատ։ Մինչեւ հեռաւոր գաղութները, Լիբանանէն Իրան եւ Ամերիկա։

Ա՛ւ այժմ լուր չունինք այդ գաղութներէն։ Բայց գիտենք որ, եւրոպական ցամաքին վրայ, միայն Պելժիոյ գաղութն էր որ այս տարի ալ մեծարեց Մշակոյթի Օրը, համեստ հանդէսով մը։

Իսկ Փարի՞զը,— ի՞նչպէս մոռցաւ այս պատմական Օրը, իր անհամար կազմակերպութիւններով։

Տօն մը աւելի, տօն մը պակաս։ Կը բաւէ որ «ազգերնիս կը յառաջդիմէ», պիտի ըսեն բարեմիտներ։

Ընդհակառակն։ Տասը տարեդարձ վաստատերէք հանդիսաւորապէս, անոնց թիւն ու պակը պիտի կազմէր Մշակոյթի Օրը։ Մանաւանդ Արտասահմանի մէջ։

Ամէն պարծանք իր տեղն ունի։ Ամէն տարեդարձ՝ իր հասարակութիւնը։ Եւ կան յիշատակներ որ հետզհետէ կը մոռցուին կամ կը մաշին։

Իսկ Մշակոյթի Օրը կը պատկանի ամէնուն, անխտիր։ Եւ կը մնայ յաւիտենական։ Որ եւ է ժողովուրդի համար։

Մշակոյթին ընդհին է որ հոգիները կը բացուին, միտքերը կը բանին։ Եւ, ինչո՞ւ չէ, կ'աճի, կը զարգանայ ազգային գիտակցութիւնը,— բսէք՝ հպարտութիւնը։

Եկեղեցիներու մէջ կատարուած հանդիսաւոր աղօթքները չեն որ պիտի գոհացնեն այդ պահանջը։

Մենք երբ Մշակոյթի Օրը կը բանաձեւէինք տարիներ առաջ, նկատի չունէինք միայն թարգմանչաց յիշատակը։ «Թարգմանիչներ»ու վաստակը միայն մէկ մասն է թանկագին ժառանգութեան մը, որ ձեւ ու ծաւալ փոխած է գարերու ընթացքին։

Մշակոյթ՝ բառին ամէնալայն իմաստով։ Հետեւաբար յատուկ Օր մը, անոր փառաբանութեան համար։ Օր մը ուր բազմութիւնները մղուին քանի մը ժամ խանդավառուելու, խոկալու, իրենց դիտակցութիւնը սրելու։

Մեր հայրենիքէն հեռու ըլլալով, պիտի չկրնանք թափօրներ կազմել, ինչպէս կ'ընէին Պուկարները, Կիւրեղի եւ Մեթոդիոսի տարեդարձին առթիւ (իրենց Սահակ - Մեսրոպը)։ Բայց կրնանք հետեւիլ, գոնէ, տարագիր Ռուսերուն, որոնք այնքան երկիւղածութեամբ կը տօնէին իրենց մշակոյթի օրը։

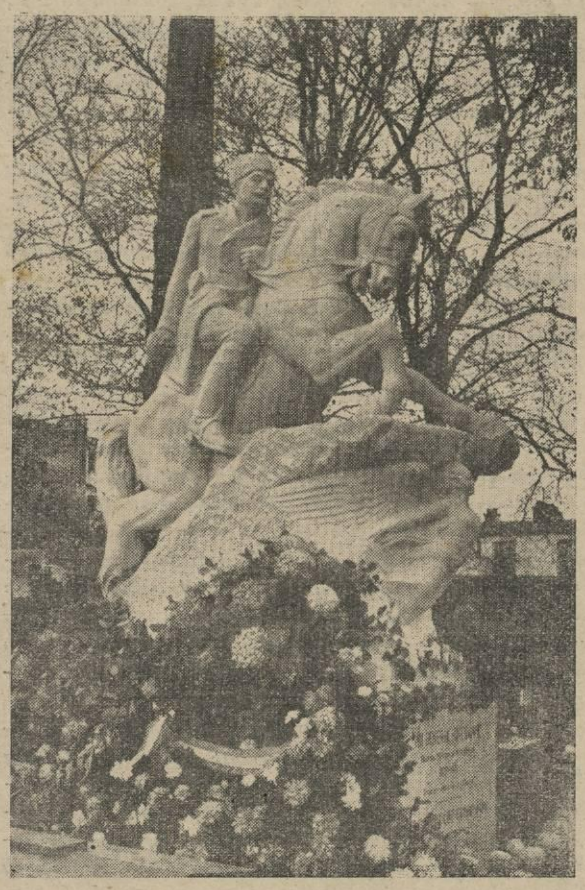
Երբ կը տեսնէինք այսքան տարբական թէլադրութիւններով զբաղիլ, պատճառն այն է որ իսկապէս, վրդովիչ երեւոյթ մը կը կազմէ Մշակոյթի Օրուան մոռացումը, Փարիզի մէջ եւ այլուր։

Հեռաւոր Ամերիկայի մէջ Հայ - Ամերիկեան ընկերակցութիւն մը կազմուած է, օտարներուն ծանօթացնելու համար Հայկական Մշակոյթը։ (Այս առթիւ եռամսեայ հանդէս մըն ալ պիտի հրատարակուի, անգլիերէն)։

Ազատագրութենէն մէկ տարի վերջը, տրամաբանական չէ՞ր որ վերահաստատուէր Մշակոյթի Օրուան տօնակատարութիւնը։ Մանաւանդ այն պահուն երբ ձեռնարկներ կը կատարուին տեւական կապեր հաստատելու համար Հայաստանի հետ։ Եւ երբ տեսակ մը զօրաշարժ կը կատարուի երիտասարդական ճակատի վրայ, ի խնդիր նոր սերունդի վերկութեան։

Կը կարծենք թէ տակաւին ուշ չէ, մտածելու վրիպումը զարմանալու համար։

Շ.

ԱՆԴՐԱՆԻԿԻ ՅՈՒՇԱՐՁԱՆԸ ՓԷՌ ԼԱՇԷԶԻ ԳԵՐԶՄԱՆԱՏԱՆ ՄԷՋ (լուսանկար Արփիար)

ՏԸ ԿՈՂ ՄԵՐԺԵՑ ԿԱԶՄԵԼ ԴԱՀԼԻՃԸ

ՍԱՀՄԱՆԱԴԻՐ ԺՈՂՈՎԻՆ ՆԻՍՏԸ ՎԱՂԸ

Ինչպէս երէկ կը զրէինք, դահլիճին կազմութիւնը դժուարութեան բախած էր՝ իրրեւ հետեւանք համաձայնավարներու պահանջներուն։ Տը Կոլ անդրդուելի մնաց, եւ ի վերջոյ նամակ մը ուղղեց Սահմանադիր Ժողովի նախագահին՝ յայտնելով թէ կը մերժէ պաշտօնը, զոր Ժողովը տուած էր իրեն, կազմել դահլիճը իրրեւ վարչապետ։ Ուրբաթ երեկոյ, Ֆէլիքս Կուէն անմիջապէս իր մօտ հրաւիրեց Սահմանադիր ժողովին քաղաքական խմբակցութեանց նախագահները, անոնց հաղորդելու համար Տը Կոլի նամակին բովանդակութիւնը։ Մխաձայնութեամբ որոշուեցաւ։ 1.— Տը Կոլի նամակին բովանդակութիւնը անմիջապէս հաղորդել Սահմանադիր Ժողովի բոլոր անդամներուն, յետոյ մամուլին, ասոր հետ նաեւ Ֆէլիքս Կուէնի պատասխանը։

2.— Սահմանադիր Ժողովը նիստի հրաւիրել վաղը, Երկուշաբթի, ժամը 3ին։

Մինչ այդ, Տը Կոլի հրաժարեալ կառավարութիւնը պիտի շարունակէ կատարել րնթացիկ գործերը։

Ուրբաթ երեկոյ եւ շաբաթ առաւօտ, հակառակ լուրերը շրջան կ'ընէին Փարիզի մէջ Տը Կոլի որոշման մասին։ Ի վերջոյ հաստատուեցաւ, թէ համաձայնավարներու պահանջները, բանաձեւուած՝ Թորէզի նամակով, զոր հրատարակեցինք երէկ, Տը Կոլը մղեցին հրաժարելու,— բայց Տը Կոլ, այս որոշման յանգած, յարմար նկատեց նախ տեսակցութիւն մը ունենալ Պաւա որ Պուլոնների բնակարանին մէջ, Վէննան Օրիոլի, Տանիէլ Մէյէրի, յետոյ Պիտոյի եւ Շումանի հետ։ Այս տեսակցութեանց մէջ, կ'ըսեն թէ, Տը Կոլ պատճառաբանած է թէ չի կրնար դահլիճ կազմել եւ կառավարել՝ առանց երեք «Մեծերու» գործակցութեան, մանաւանդ ի հեճուկս կուսակցութեան մը որ կարեւոր հատուած մը կը կազմէ Ֆրանսայի ժողովուրդին մէջ։ Օրիոլ եւ Մէյէր դիտել տուած են, որ պէտք է փոխել Սահմանադիր Ժողովի նախագահին ուղղուած նամակին կարգ մը բառերը, հրաժարման մասին։ Կէս օրէ ետքը, Տը Կոլի ներկայացաւ Փէյվէն, ելմտական նախարար, որ տեղեկութիւն տուաւ Սահմանադիր Ժողովի Պալատին մէջ ըստեղծուած կացութեան եւ հակասական զրոյցներու մասին։ Ըսած կ'ըսէին թէ «զօրավարը հրաժարած է վերջնական կերպով», թէ «զօրավարը ձայնասփիւռով ճառ մը պիտի խօսի ժամը 5ին»,

թէ «զօրավարը կը չարունակէ իր խորհրդակցութիւնները»։

Մինչ այս, մինչ այն, Սահմանադիր Ժողովի կուսակցական խմբակցութիւնները ժողով գումարեցին եւ մամուլին հաղորդեցին առանձին դէկոյցներ։

Ընկերվարականներու զեկոյցը կը հաղորդէր թէ կուսակցութիւնը «ամբողջ կապուած կը մնայ նախանձս ընդունուած բանաձեւին, — կազմել կառավարութիւն մը երեք մեծերու գործակցութեամբ»։

Համայնավարներու զեկոյցը կը հաղորդէր թէ «կուսակցութիւնը ջերմօրէն կը չնորհաւորէ Մորիս Թորէզը, որուն կը յայտնէ իր կատարեալ վստահութիւնը»։

Հանրապետական Ժողովրդական Շարժումին վարիչները կը յայտարարեն թէ պիտի օժանդակեն այն կառավարութեան միայն, որուն պիտի Տը կոլն է։

Եւ, այս կացութեան մէջ, զանազան ենթադրութիւններ եւ հաշիւներ։ Ի՞նչ պիտի ընեն ընկերվարականները, կը հարցնէ «Քոմպա», եթէ Հանրապետական Ժողովրդական Շարժումին ներկայացուցիչները մերժեն միանալ իրենց։ Համայնավարները, կ'ըսեն ուրիշներ, պատրաստ են առանձնելու կառավարութիւնը առանց այլեւայլի։ Թերթ մը կ'առաջարկէ նոյնիսկ Թորէզի տալ կառավարութիւն կազմելու պաշտօնը։ Զրոյց կը չրջի նաեւ թէ այդ պաշտօնը պիտի տրուի Ֆէլիքս Կուէնի, որ դահլիճը պիտի կազմէ ընկերվարական - համայնավար մեծամասնութեամբ, առանց միւս երրորդ մեծին մասնակցութեան։

Վերջին պահուն կը հաղորդուի, որ ընկերվարական եւ համայնավար խմբակցութեանց ներկայացուցիչները հանդիպում մը ունեցան։ Ընկերվարական կուսակցութեան հրատարակած մէկ հրահանգին համաձայն, Սահմանադիր Ժողովի ընկերվարական ներկայացուցիչներէն կը խնդրուի փարիզէն չհեռանալ ցնոր տնօրինութիւն։

ՖԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԵԼԵԿՏՐԱԿԱՆ ՀՈՍԱՆՔԻ ընդհատումները կը չարունակուին Փարիզի մէջ։ Այս առթիւ պաշտօնապէս կը հաղորդուի թէ տեւական երաշտ եւ ձմեռնամուտի ցուրտ պատճառ դարձած են, որ հոսանքի խնայողութեան համար՝ ընդհատումները չարունակուին, որովհետեւ չատեր, հակառակ դրուած արգելքին, ելեկտրական ջեռուցիչներ կը գործածեն։

ՆՈՊԷԼի դրական մրցանակը տրուեցաւ, այս տարի, Կապրիէլա Միսթրալի, Չիլիացի բանաստեղծուհիին։ Բնալուծութեան մրցանակը տրուեցաւ Ֆինլանտացի պիտնական մը, Վիրթանէն։ Բնագիտութեան մրցանակը՝ աւստրիացի պիտնականի մը, Վոլֆկանկ Փաուլի։

ԹԷԼ-ԱՎԻՎԻ մէջ կացութիւնը կը մնայ միշտ խռովայոյզ։ Անգլիական զինուորները, որոնց ձեռքը կը դոնուի քաղաքը, հրաման ստացած են կրակել ամէն անցորդի վրայ, որ տունէն դուրս կ'ելլէ տնարգելութեան ժամէն ետքը։ Տունէն դուրս ելլելու արտօնութիւն տրուած է միայն ժամը 7էն մինչեւ 4։ Վերջին ընդհարումներու մէջ՝ 7 հրեաներ հինգ մեռեալ եւ հարիւրի մօտ վիրաւորներ ձգած են։ Լոնտոնէն կը հաղորդեն թէ համաձայն զաղթային նախարարին յայտարարութեանց՝ Թէլ - Ավիվէն զատ ուրիշ տեղ խռովութիւն չկայ։

ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ մէջ կրօնական զգացումը վերստին երեւան եկած է, կը յայտարարէ Հիւլիթ Ճոնսըն, որ կ'աւելցնէ թէ, նոյնինքն Ստալինի վկայութեամբ, վերջ դրուած է եկեղեցիին եւ պետութեան թշնամութեան։

ՄԱՅԻՍԵԱՆ ԱՌԱՒՕՏ

Տե՛ս, մայիսեան արշալոյսի ոսկի լոյսում
Մի օրհնութիւն, մի խաղցրութիւն կայ մեղմօրօր,
Ժպտուն, զեղուն արեգակի ջերմ շողերում
Մի հեզ գգուանք, ճիճոյշ հեշտանք կայ մեղրածոր։

Մերթ թրթռում, մերթ ծփում է տես իմ հոգին
Այս մայիսեան առաւօտուայ շող ու շաղում,
Հովիտ ու լեռ մեզ են կանչում, վեր կաց սիրտ իմ,
Սէրն է բուրում՝ ծաղկեփթիթ ջուր ու հողում ...

Սի՛րտ իմ, զարթի՛ր, տես ի՞նչ անոյշ լաց են եղել
Խեղճ տարփանքից ծիլ ու ծաղիկը ցօղաքուրմ։
Ու տես ինչպէս կեռասենին վիզը թեքել
Ու նշենու ականջին է սէր մրմնջում ...

Զմրուխտ հագած ուռենին է դողում նազիկ,
Հովի ճիճոյշ շոյանքներից մե՞ղմ, թաւիշէ,
Տե՛ս, շշնջում, օրօրւում է յուշի՛կ, հեզի՛կ,
Մինչ առուակը նրա հովում կը կարկաչէ ...

Առուի ափին, կանաչ բարին, սիրտ իմ, նստինք
Ու յանձնուենք հազար ու բիւր շշուկներին,
Լռիկ, մնջիկ, մերթ հրճուենք ու մերթ թախծենք,
Ու գէթ մի պահ մենք մոռանանք չարն ու բարին։

ԱՐՄԱՆՏ

ՀՈՒՐԻ ԻՓԷՔԵԱՆԻ «ՍՕՆԱՏ»Ը

Արտասահմանի մէջ իրարու եռեւէ ի յայտ կուգան օտար լեզուով գրող նորարոյս տաղանդներ: Հուրի Իփէքեան այդ նորերէն մէկն է որ Ֆրանսերէնով կ'երեւայ գրական հորիզոնին վրայ:

Հաւասարապէս քալ՝ Ֆրանսերէնի թէ իր մայրենի լեզուին մէջ, ան պիտի կրնար թերեւս նոյնքան հեշտութեամբ գործածել հայերէնը, իրրեւ արտայայտութեան միջոց, իր գրական ստեղծագործութեանց համար: Այդպէս թոյլ կուտայ մեզ ենթադրել իր տոհմիկ հմայնաւոր դաստիարակութիւնը զոր ստացած է Պէյրութի «Հայ Ճեմարան»ին մէջ, ինչպէս եւ այն իրողութիւնը որ չատ աւելի դեռահաս տարիքի մը մէջ, 1935էն սկսեալ, իր բանաստեղծական առաջին թռիթռումները լոյս տեսնելու արժանացած են Եգիպտոսի «Ճուսա-բիր»ին եւ Ամերիկայի «Հայրենիք» ամսագրին մէջ, Ատրա ծածկանունին տակ: Իսկ այժմ աւարտելէ ետք գրական եւ իմաստասիրական բարձրագոյն ուսմանց ընթացքը Պրիւքսէլի Համալսարանին մէջ, զոր լրացուցած է 1941ին աւարտական թեզով մը եւ ստացած՝ Դպրութեանց եւ Փիլիսոփայութեան Լիսանսիէի աստիճանը, Հուրի Իփէքեան կը թուի վերապահած ըլլալ մայրենի լեզուով հրապարակ գալու իր ժամը եւ կ'ուզէ իր գրական համբաւին հիմքը դնել աւելի լայն չրջանակի մը մէջ, միջազգային լեզուով մը որպիսին է Ֆրանսերէնը, օգտուելով զայն գործածելու իր ակներեւ ընդունակութենէն:

Այս հեռեւութեան կը յանգինք դաւելով իր գործերու նորագոյն չարքէն, որոնց մէկ մասը դեռ մամուլի տակ է կամ ի լոյս եղած, իսկ երկուքը լոյս տեսած են արդէն, մին 1944ին (Couleur de Temps), գողտր բանաստեղծութեանց ժողովածու մը, որուն երեւումը իր առընին արձանագրած ու դնահատած է արդէն հայ թէ օտար մամուլը: Երկրորդը՝ որ դեռ նոր հրապարակ ելաւ Sonate անունին տակ, դլխաւոր թեմաի մը չուրջ, չորս մասէ բաղկացած քերթուած մըն է, որուն ներշնչումը հեղինակը քաղած է Chopinի համանուն գործէն (en si bémol mineur, op. 35) եւ որ իր մէջ կը պարունակէ աշխարհաձանաչի մահերդը:

×

Նոր ու ինքնատիպ իր կազմութիւնով թէ յղացումով, բանահիւսութիւնը ձեւուած է Սօնատի մը յատակագծին վրայ եւ ունի երաժշտական թեմատիկ ընդլայնում, ուր գլխաւոր միտքը կը պարզուի իր զանազան երեսներուն մէջ, երկրորդական թեմաներու հակադրութիւնով եւ չորս բաժանումներէն իւրաքանչիւրին յատուկ leitmotifներու ընդելուզումով ու յաճախակի վերեւումով:

Նիհարն է կենաց եւ մահու յաւիտենական պայքարը, սէրը ընդունելով իրրեւ խորհրդանիշը կեանքի: Սիրոյ արբազան արբչանքն ապրած, բայց անոր կրակէն թեւախանձ՝ ցաւատանջ երգն է սա դեռատի հոգիի մը՝ որ իր սիքածին կորուսէն ետք կը տուայտի մոայլ խոկումներու մէջ: Հոգին ալեկոծ է հակամարտ ուժերու փոթորիկին անձնատուր: Միտքը՝ որ մահուան մէջ կ'որոնէ կամ կը յուսայ դտնել դեղեցիկ վախճան մը, սիրտը՝ որ միշտ կր տրոփէ կեանքին համար եւ իր անդիմադրելի հրամանները ունի, կը մարտնչին իրարու հետ, փոխն ի փոխ տեղի տալով իրարու:

Նախերդանքին մէջ (1er mouvement) աշխարհ կր ներկայանայ իրրեւ բոցավառ խառնարան մը, ուր կեանքն ու մահը մշտական պայքարի մէջ են եւ որուն չուրջ մարդիկ, բոցերու լոյսէն շլացած ու մաղձխռուած, կը մրկեն իրենց երազներու թեւերը: Այդ փոթձառութեան դառնութենէն ըմպած է ինքը բանաստեղծը, ուստի կ'ապերսկ իր եղբայրներուն զգոյշ կենալ սիրոյ կրակին նենգաւոր բոցկերէն եւ չրոնուիլ մրեւնոյն ծուղակին մէջ: Ըստ այնմ երգին կշռոյթը չարաստանջ է եւ կրակոտ, երբեմն դահավէժ ու հեւասպառ, երբեմն հանդարտ ու սրտաբեկ: Գանգատ ու անէծք, ցասում եւ կսկիծ, աղերս ու խոստովանանք իրարու կր յաջորդեն տարբեր թօներու եւ տրոհումներու վրայ, ինչպէս նոյնինքն երաժշտութեան մէջ:

Scherzoն նուիրուած է սիրոյ պանծացումին, իր դերազոյն խորհուրդին մէջ, նրբագդած թէ տենչավառ սիրոյ, որ կատարեալ է, զգայական է եւ մաքուր է միանդամայն: Այստեղ տողերը աւելի քնքոյշ են եւ ձփանուտ, աւելի դաշնահունչ, թարմ ու լուսաւոր: Ախտ՞ս, սակայն, սառն իրականութիւնը հոն է միշտ: Սիրուած էակին բացակայութիւնը եւ անոր թողած պարապը կը մատնեն մահու ստուերին անցքը:

Marche Funèbreին մէջ մահուան դաղափարը կը պատկերանայ որքան իր ծանր ու դժնէ վեհութիւնով, նոյնքան եւ իր ողբերդական իրապաշտութեամբ: Մա՛հը որ կր կազմալուծէ այնքան պաշտելի մարմնեղէն դեղեցկութիւնները, բայց եւ Մա՛հը որ կր ներկայանայ իր մեծվայելուչ լռութիւնովն ու խորհուրդովը, իր պարտադրած խըզումին կամ բաժանումին անողոք ու անդառնալի բնոյթեամբը: Անդրէն մր պէս դեղեցիկ էր սիրականը երբ հրաժեշտ առաւ աչխարհէն, իսկ ան որ կր մնայ սրտահար, միս մրնակ կր զգայ ինք դինք ամենուրեք, կ'ընդվզի ու կը բողոքէ: Բայց

ԶՐՈՑՑ ԴԱՐԵԳԻՆ ԱՐՔԵՊԻ՝ ՀԵՏ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԵՒ ԳԱՂՈՒԹՔՆԵՐՈՒ ՄԱՍԻՆ

Մխթարէ մը վերջ՝ Միջերկրականը այնքան յողնած է, որ ալիք չարժելու ուժ չունի այլեւս: Ճուչկապարիկի մը պէս պառկած է չուետական մեծ չողենաւին ետեւը, ու խնդալէն կը ճաթի կարծես՝ քանի արեւը նոան ծաղիկ կը թափէ իր խոխոտացող պորտին վրայ: Շոգենաւին դահլիճին ապակիները կը հալին վերջալոյսին չողերէն ու դունաւոր հեղուկ մը կը թափի ճամբորդներուն վրայ, զրոյցի նատած մեր բազմութեան վրայ: Մինչ արքեպիսկոպոս մը, Գալֆայեան (Մարսիլիոյ երբեմնի «սիւրմէլի» վարդապետը), սիրա-մարդութիւն կ'րնէ մեր առջեւ, յայնորդարար խօսքի կը բռնուիմ երկու երիտասարդ եպիսկոպոսներու հետ: Ներսոյեան, նախկին հոդեւոր հովիւ Փարիզի, կը խնդայ՝ երբ իրեն կը պատմեմ թէ պատերազմի միջոցին լուր տարածուեցաւ Փարիզի մէջ թէ մեռած է,— «ի՞նչ զրեցին իմ մասիս» կը հարցնէ անմիդ հետաքրքրութեամբ մը, զոր պիտի ունենար ամէն ... յարութիւն առնող: Սիմոն եպիս. կը հետաքրքրուի Փարիզի զրական չարժումով: Վարդան եպ. կր թելադրէ կապ հաստատել Հայաստանի զրողներուն հետ եւ հետեւիլ անոնց հրատարակութիւններուն:

Ա՛խ այս անխուսափելի թելադրանքը, որուն չար բովանդակութեան անտեղեակ կը թուին զայն կրկնողները: Ի՞նչ, թշնամինե՞ր ենք, որ կ'ուզեն հաչտեցնել մեզ: Եթէ կապ չկայ արտասահմանի եւ Երեւանի զրողներուն միջեւ, մե՞րն է մեղքը: Թող զրկեն, եղբա՛յր, թող զիրք զրկեն եւ կարդանք: Բայց թող նախ դիտնան Հայաստանի բոլոր նոր սերտհարները, թէ մենք կը հետեւէինք երկրի մտաւորական չարժումին՝ երբ նոյնիսկ ներսէն փակուած էին դուռները, թէ ամէն միջոցի կը դիմէինք՝ ձեռք ձգելու համար Երեւանի հրատարակութիւնները, թէ վերջապէս «Ճառաչ»ը լեցուցեր եմ Հայաստանի զրական ու դեղարուեստական ստեղծագործութեանց արձագանդներով, ուսում-նասիրութիւններով ու քննադատութիւններով: Երբ Հայաստան սիրելու սրաձ ընող այս մարդիկը Երեւանէն կը վերադառնային խունկով ու մոմով միայն, պատգամաւոր ընկերներէս մին խնդրանքս վրայ դնած կը բերէր քանի մը հատոր զիրք: Եւ այսօր ոչ մէկ Հայաստանասէր այնքան զիրք ունի Հայաստանէն բերուած, որքան այն որուն թելադրուեցաւ հետեւիլ Հայաստանի զրական, դիտական եւ դեղարուեստ. հրատարակութեանց: Սակայն դառնութիւնամբողջապէս չչպարպիչի պատկաւին,— Լա՛ւ, պէտք է կապ հաստատել Երեւանի զրողներուն հետ, բայց միայն մե՞նք ձիղ պիտի ընենք կապ հաստատելու համար Հայաստանի հետ, փորձ եղա՞ւ հետաքրքրուելու Արտասահմանի զրողներով, կամ փորձ կ'ըլլա՞յ արտասահմանի երիտասարդ զրողներուն զործերը Հայաստանի երիտասարդ զրողներուն հետ, հետեւին հայ զրողներուն հրատարակութեանց, եթէ կ'ուզեն որ հաւատանք թէ անկեղծ է իրենց հետաքրքրութիւնը հայ մշակոյթին մասին: Եւ կը յայտարարեմ թէ արտասահմանի մէջ տաղանդներ ունինք, որոնք կրնան քիլոյով ծախու տանել Երեւանի զրողներուն հրատարակուած չատ մր «ստեղծագործութիւններ»:

Ի դէպ, — վերջերս պատահարար ունկնդիր եղայ կարգ մը խորհրդակցութիւններու՝ ի խնդիր «Հայաստանի հետ մշակութային կապ հաստատելու» կամ նման միտքին մր հիմնելու: Կ'ընդունեմ, թէ որոշ չափով բարեմտութիւն կայ այդ ցանկութեան մէջ, բայցրարեմտութիւնը բաւական չէ արդարացնելու համար մեղանչումը մր զրական բարոյականի դէմ: Որքան կրցայ հասկնալ, նոյն այդ բարեմիտները հրապարակ կուգան Հայաստանի մշակութային նուաճումները ծանօթացնելու ոչ թէ օտարին՝ ի սիրուս աչխարհի, այլ... Հայուն, եւ պայմանաւոր, այսինքն թէ Հայաստանի մշակութային նուաճումները պիտի ծանօթացուին միայն այն Հայերուն, որոնք... բաւեկամ են Հայաստանի: Ինդուքս կը զգեմ, որովհետեւ որքան զուարճալի, նոյնքան ամօթալի է պատմութիւնը: Ճիղ է թէ բոլոր այս բարեմիտները զրպարտ չեն նոյնիսկ յիսուն տոկոսով, որպէսզի առաջինը ես ամչնայի: Բայց եւ այնպէս, ես չատ անդամ տեսած եմ, օտար ծանօթ պողոտաներու վրայ, իշխանութեան իր հարկը վճարելու զացող այս սովորութիւնը, որ այսօր ինքզինք կ'արդարացնէ յայտարարելով թէ հարկը այս անդամ կը վճարէ հայ իշխանութեան: Իշխանութեան հաճելի բլուրլուր մարմարը, կամ իշխանութենէն սիրուելու այս փութկոտութիւնը պիտի փորձուէի նեանելընկերային ախտաբանութեան մէջ, բայց կը խորհիմ թէ նախնական ժողովուրդներու մէջ չատ տարածուած է այդ սովորութիւնը: Այսպէս, ստեղծուած են տիպարներ, որոնք խենթ կ'ըլլան ստանալու համար որ եւ է իշխանութեան մէկ չքանչանը, պարզ գնահատութիւնը, կէս ժպիտը,— եւ այդ տիպարները կրնան նոյն երկիւղածութեամբ կրկնել իրենց հաւատարմութեան ցոյցը՝ երբ իշխանութիւնը զոյն փոխէ:

Այս տխպարներուն մասին կը մտածէի, երբ կը լսէի թէ փորձեր կը կատարուին ստեղծելու այնպիսի մշակութային միութիւն մը, որ սիրելի ըլլայ Հայաստանի մշակութային զործերու վարչութեան: Կարծես կրկնելու համար Ֆրանսական հին ձեռնարկ մը, — արդարեւ 1912ին Վանտէրէմ, Ֆիկարոյի մէջ, յիմարաբար կր պահանջէր ստեղծել դեղեցիկ Դպրութեանց նախարարութիւն մը, ճիշտ ինչպէս զոյութիւն ունի կրթական նախարարութիւն մը, — ուրեմն, պիտի հիմնուի մարմին մը, որ,մայր երկրին մշակութային նուաճումները ծանօթացնելու նպատակով, իր փորփականին ուժով՝ նախընտրութեան կարզ մը պիտի հաստատէ Հայաստանի զրականութեան համար, ստորադասութեան մէջ ձգելով արտասահմանեան ստեղծագործութիւնները: Որովհետեւ ո՞վ կրնայ պնդել թէ արտասահմանի զրականութիւնր պիտի թոյլատրուի տարածել երկրէն ներս՝ հաւասար ակնածանքով, եթէ զրողը հաճի չէ կամ Հայաստանի «բարեկամ»:

Բայց մենք չենք ճանչնար զրական երուսզմներ, ուր հաճի կ'ըլլան իշխանութեան սիրական զրագէտներ: Չենք ճանչնար աւանդութիւնը, որ, եթէ թապու կ'ընէ հոդի կտոր մը, թապու կ'ընէ նաեւ այդ հոդի կտորին վրայ մշակուած զրականութիւնը: Եւ վերջապէս մենք կործանեցինք հին կուռքերը, — խելացի ընթերցող մը կրրնայ հաստատել թէ հիմա չատ երիտասարդ են զրագէտները, որոնք կր սիրեն մեր զրական սակարանին, — չնորհիւ մեր յեղափոխական քննադատութեան եւ արդիական դեղեցկագիտութեան: Այժմ մեղ կը չահագրգռէ մէկ բան, — բարձր զրականութիւնը, հայկական հանճարին ամէնէն խոր եւ ինքնատիպ արտայայտութիւնը, Հայաստանի մէջ թէ արտասահմանի:

Ահա թէ ինչու խորհուրդ կուտամ Հայաստանի «բարեկամներուն», — բանալ զրամաճառանոց մր արտասահմանի մէջ, բերել Հայաստանէն ամէն հրատարակութիւն, —եւ մենք առաջինր պիտի բլլանք, որ պիտի դնենք, կարդանք եւ դնահատենք ինչ որ արժանի է դնահատութեան, ու պիտի քննադատենք ինչ որ պակաս կը կշռէ զրական նժարին մէջ: Եւ այսքան: Աւելորդ է ստեղծել զրական հիւպատոսարաններ:

Այստեղ զերակչիռ է քննադատութեան խօսքը, եւ ոչ երբեք այս կամ այն կուսակցութեան տեսակէտր՝ զրական ու դեղարուեստական հարցերու մէջ: Հին քաղքենի սովորութիւններ մեր զիրկը զրած էին անարժէք համբաւներ, չենք ուզեր որ քաղաքական իշխանութեան մր չուրջ մեղի պարտադրէ նոր եւ նոյնքան անարժէք համբաւներ: Գրականութիւնը սուրբ տաճար մըն է, դո՛ւրս հեթանոսները:

— Եթէ, «բարեկամներ» Հայաստանի, անկեղծ է ձեր սէրը հայ գրականութեան մասին, աչխատեցէք ճանչնալ եւ դնահատել նախ այն զրողները, որոնք կ'ապրին ձեր կողքին, ծանօթացնելու համար զանոնք յետոյ մայր երկրին, որ չի ճանչնար արտասահմանի տաղանդները, ընդհակառակն արտասահման քիչ թէ չատ կը ճանչնայ Հայաստանի թապու զրականութիւնը: Եւ այս խորհուրդը՝ առանց դաղափարական թշնամութեան: Հո՞դը՝ եթէ թշնամութիւն տեսնեն զրական այս տեսակէտներուն մէջ: Վերջապէս վարժապետ չեմ ես՝ որ իրենց սորվեցնեմ թէ ո՛ւր է քաղաքականութիւնը, ո՛ւր է զրականութիւնը: Բայց երբ, օր մը, զրազումներս ներքին՝ պիտի ներկայացնեմ թէ ի՛նչպէս հիմնուած է արտասահմանի հետ մշակութային կապ պահող կազմակերպութիւնը Մոսկուայի մէջ, ո՞ր թուականին, ի՞նչ թերթեր հրատարակած, ի՞նչ զիրքեր տպագրած, ի՞նչ աչխատանքներ կատարած եւ ի՞նչ քննադատութիւններու ենթարկուած,— ի պէտս... նոր արքենցողներուն:

× Երբ հրաժեշտ կ'առնեմ Գարեգին արքէն, յանկարծ կը մանկանամ, կը դառնամ այն երախան, զոր զբօսանքի ընկերներէն զատելով՝ կը տանէին Դպրեվանք՝ երբեմնի այս տեսուչին թաւերախաղերուն մէջ մանուկի դերերը սորվեցնելու համար, եւ հին օրերու պէս կր համբուրեմ իր աչքը, մինչ ինք կը համբուրէ ճակատս ու կ'ըսէ.

— Քիչ մը նուազ յանդուգն եղիր, քիչ մր աւելի հանդուրժող:

Շողենաւէն վար կիջնեմ՝ կուլ տալով Պառէսի սա խօսքը.

— Հաւատաք մի՛ ունենաք այն երիտասարդին վրայ որ զրկուած է դժգոհութեան եւ ժխտումի թանկագին ուժերէն:

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

Ց. Գ. — Նախորդ յօդուածիս վերջին տողը, «Տէր Ողորմեա», կը վերաբերի ուրիշ հատուածի մը որ յետագդուած է խմբագրութեան կողմէ:

Ի. ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ ԵՒ Մ. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐԸ չէն կրցած համաձայնիլ Ճափոնի վերստուգիչ յանձնաժողովի մասին: Մոսկուա կր պնդէ որ այդ յանձնաժողովը նոյն իրաւասութիւններն ունենայ ինչ որ Գերմանիոյ մէջ հաստատուած մարմինը:

ահա յիշատակը, որ կ'երեւի նորէն իրիկուան հետ, յիշատակը՝ քնքոյշ ձեւերու դեղեցկութեան ու նուաղած սիրոյն: Բառերը կը դունաւորուին երկնաձիր լոյսով եւ կ'ողեկոչեն արձանային պատկերներ որոնց մէջէն խաղաղ վերացում մը կ'երեւայ դէպի հողեղինացած սէրը: Մինչ քայլերդը կը լսուի նորէն եւ զանգակներու մահասարսուռ ղօղանջին մէջէն կարծես կը վերերեւի սիրուած էակին սառած դէմքը: Սարսափ եւ վհատում, նորէն ընդվզում եւ նզովք, նորէն դանդաղ ու խղճահարութիւն:

Finale*ը կը դնէ մեզ « լինել թէ չլինել »ու առեղծուածին առջեւ: Հոդաթումբը գոցուած է ու լքուած, յուշարկաւոր թափօրը ցրուած, զանգակները կը լռեն, կեանքը կը ստանայ իր առօրեայ ընթացքը: Սգաւոր սիրտը իր մորմոքն ունի միայն իրը ընկեր ու կը մնայ դէմ դիմաց կեանքին հետ, միս մինակ իրրեւ թիրախ, ենթակայ անոր փորձութիւններուն: Հողմերուն խաղալիկ տերեւի մը պէս իր հոգին է որ կը փոթորկի ու կը տապնապի: Ի՞նչ ընել: Շարունակե՞լ կեանքի ճամբան: Ինչո՞ւ եւ ի՞նչ նպատակով: Նոր փո՞սի մը յանձնելու համար: Ո՛չ: Աւելի լաւ է մեռնիլ, մնալ հաւատարիմ անցեալին ու անով պարուրուած՝ զմբռնի մը մէջ զեղեցկօրէն արձանանալ իր կարդին: Սիրտը սակայն ոստում մը կ'ունենայ յանկարծ, ի լուր նաւաստիներու մէկ մեղեդիին՝ « Ո՞րն է անունը այն կղզիին ուր ծառերը կ'երգեն ... »: Ա՛հ ո՛չ: Պէտք է կռուիլ իր մէջ արթնցող այդ նենդաւոր ցանկութեան դէմ: Սարսափահար օգնութեան կը կանչէ իրեն հովերն ու աստուածները եւ կը պաղատի անոնց փրցնել կուրծքէն իր նզովեալ սիրտը: Ցուսահատօրէն կը պայքարի ովկիանոսներու եւ փարոսներու տեսիլքներուն հետ որոնք փոխն ի փոխ գինք կը կանչեն: Ի զուր սակայն, ուժերէն վեր է պայքարը, կեանքը կը պարտադրէ ինքզինք, այդպէս է օրէնքը, ամէն բան ճամբայ մը ունի կտրելիք...: Կ'ուղղուի լուսաւոր առապաստները պարզած նաւուն՝ որ կը սուրայ միշտ դէպի նոր հորիզոններ: Ցաւագին եւ յորձանուտ, հուժկու եւ անդիմադրելի, կարճ լուսթիւններով ու բացագանչութիւններով ընդմիջուած, տողերը կը յաջորդեն մերթ ցասկոտ պոռթկումներով ու մերթ զսպուած հեծկլտանքներով: Հեռուէն հեռու լոյսի նշոյլ մը կը չողայ, նախ վարանոտ, բայց ի վերջոյ յաղթականօրէն կը լուսաւորէ ամբողջ հորիզոնը:*

×

Սովորաբար տրուած բանաստեղծութեան մը նիւթն է որ ներշնչման աղբիւր կը ծառայէ երգահաններուն, երբեմն նոյնիսկ զուտ նուագական ստեղծագործութեանց համար: Իսկ ո՞ւ եւ է մեներգ կամ խմբերգ յօրինուած է անպայման դրական բնագրի մը վրայ: Կարելի է ըսել որ Հուրի Իփէքեան հակադիր աշխատանք մըն է որ կը կատարէ այս անգամ, երաժշտական յայտնի գործէ մը քաղելով եթէ ոչ նիւթը, գոնէ իր ներշնչումը, առնուազն անոր մէջ գտնելով իր առաջադրած նիւթին առաղձն ու ընդլայնումը: Ճիշդ ինչպէս ուէն նուագական գործ կրնայ իրրեւ նիւթ ծառայել պարային յօրինուածքի մը որուն գործողութիւնը իր կշռոյթով թէ ձեւական (plastique) կազմութեամբ կը բխի երաժշտութեան խմաւանէն կամ անոր թելադրութենէն:

Այս մտքով եթէ բաղդատելու ըլլանք, պիտի ըսենք ուրեմն որ Օր. Իփէքեանի գործը խմբերգ մը կամ խմբապար մը չէ, այլ մեներգ մը կամ միանակ պար մը, ներկայ պարագային մենախօսութիւն մը կամ ուրիշ բառով տրամախօսութիւն մը, միակ դերակատարով, որուն համար հեղինակը յղացած է իւրայատուկ բեմադրութիւն մը: Զոյգ վարագոյրներու բացուածքի մը մէջէն բեմին խորքը ցոյց կուտայ աստիճանաւոր գաւիթ մը: Ցառաջամասին ալ կողմը՝ տաւիղ մը իրրեւ սիրոյ խորհրդանիշ, ձախ կողմը՝ թափուր բազկաթոռ մը որուն մէկ թեւին վրայ լքուած կը տեսնուի բացակային ծիրանի պարեգօտը: Այս բեմադրութիւնը որ պատկերաւոր չրջանակի մը մէջ կը դնէ գործողութիւնը, դիտմամբ ժուժկալ է իր դիծերուն թէ չարդարանքին մէջ, բայց չնորհիւ լոյսերու ստեղծած յաջող հակադրութեան եւ երաժշտութեան բերած նպաստին, աքանչելի կերպով կը սաստրէ ուժեղացնելու ապատորութիւնները եւ ստեղծելու ուղուած մթնոլորտը:

Գործ մը որուն ներկայացումը սկիզբէն մինչեւ հոք կը ծանրանայ միակ դերակատարի մը ուսերուն վրայ, յանդգնութիւն մը պիտի համարուէր ստանձնուա տեսնել նոյնիսկ փորձ արուեստագէտի մը կողմէ, բայց Հուրի Իփէքեան չընկրկեր այդ դժուարութեան առջեւ: Ան որքան դգայուն եւ նուրբ բանաստեղծ՝ որքան հանճարեղ եւ իսկատիպ բեմադրող, նոյնքան եւ վարժ ու օժտուած դերասանուհի է, հաւասարապէս իր ձայնով, դիմախաղերով, չարժուձեւերով եւ իր բնական ու տպաւորիչ խաղարկութիւնով: Այս ձիրքերը ընդոծին են իր մէջ, երկնատուր են եւ կր թուին ժառանգաբար ստացուած նախ իր ծնողներէն (մայրը՝ Հռիփսիմէ, ծանօթ իրրեւ դերուսոյց ու դերակատար, հայրը՝ Գասպար, արիւրուն, թատերագիր եւ նոյնպէս դերասան) ապա իր հօրեղբօրմէն հանրածանօթ իր բեմական անունով՝ Արմէն Արմէնեան:

Շնորհիւ իր անթերի եւ սրատեսիլ խաղարկութեան էր որ Օր. Իփէքեան կրցաւ իր ունկնդիրները հրապուրել այնպիսի նիւթով մը որ իր իսկ տասնամեակներու խորութեամբ, մտքի տեւական ու լարուած ճիգ մը կը պարտադրէ եւ այդ իսկ պատճառով թերեւս մատչելի չըլլայ հասարակ ու թեթեւ զուարճութիւններ սպասողներու: Չկար մէկը սակայն ունկնդիրներուն մէջ, բաղկացած մեծ մասամբ պելճիքացիներէ, որ խորապէս ազդուած չըլլար զոնէ խաղարկութեան եւ բեմադրութեան ուշադրաւ ճարտարութենէն: Աւելորդ է ըսել, այդ տպաւորութիւնը աւելի լրիւ էր անոնց համար որ նախապէս ծանօթացած էին գրքին: Անհրաժեշտ է այդ, որովհետեւ ներկայ գրութիւնը իր սեղմ դիծերուն մէջ չի կրնար ճշդրիտ գաղափար մը տալ այս գործի մասին որ ինչպէս կը լսեմ, մօտերս պիտի ներկայացուի նաեւ Փարիզի մէջ:

Պրիւսել — Վ. ՍԱՐԳՍԵԱՆ

ՊՈՒՏՄ ԾԻԾԱՂ

«Ակռաի մեծ կարասին...»

— Ընկերնե՛ր, ժողովը բացուած է: Այսօրուան օրակարգն է նախընթաց ժողովներու չարունակութիւնը՝ Զօրավարին արձանաբացումին առթիւ, դրօշակի խնդիրը: Համակրութեան եւ հպատակութեան փաստը, որ ցոյց պիտի տանք մեր հայրենիքի հանդէպ՝ կը կայանայ դրօշակի մասին մեր բռնելիք դիրքին ...

— Կ'առաջարկեմ անմիջապէս դուրս ձգել օրակարգէն այդ խնդիրը: Դրօշակին ճակատագիրը չատոնց որոշուած է ...

— Ժողովս ուրիշ գրազելիք նիւթ չունի առայժմ:

— Ես դիտողութիւն ունիմ այդ մասին:

— Ընկեր Գլխաւոր, կարդի հրաւիրեցէք: Դիտողութիւն ընելը ելոյթ է:

— Կը բողոքեմ Պ. նախագահ:

— Մենք խօսքի ազատութիւնը կը յարգենք, ընկե՛ր, բայց « բողոքելը » եւ « դիտողութիւն » ընելը, ուրիշներուն խօսքը ու գաղափարը կասկածի տակ դնել, եւ անոնց ազատութիւնը կապտել կը նշանակէ:

— Այո՛, այո՛, ազատ էք խօսելու բայց ոչ դիտողութիւն ընելու ...

— Ընկերնե՛ր, նկատելով որ Հայոց պաշտօնական դրօշակը դոյութիւն չունի, նկատելով, որ դրօշակը լաթէ ու կոթն ալ փայտէ չինուած են, նկատելով, որ եռագոյն (ներդրութիւն) դրօշակը նացիոնալիստա - շովինիստա - բուրժուազիական մի սիմվոլ է, ելոյթի հանգամանք ունի, նկատելով որ այդ դրօշակին պատճառով ...

— Կարճ կապեցէք, բարեկա՛մ:

— Ընկեր Գլխաւոր, կարդի հրաւիրեցէք միջամտողը, իրաւունք չունի ազատութիւնս կապտելու: Նկատելով որ ...

— Կարճ կապէ՛ ըսինք:

— Կը բողոքեմ, պատիւ կը պահանջեմ ...

— Խնդրեմ, հանդարտեցէք ընկերը, եզրակացուցէք կարճ կերպով ...

— Խօսքիս թելը փախցուցի ... Այո՛, պէտք էէ որ եւ է դրօշակ պարզուի, ահա ըսելիքս:

— Հայրենասէր մեծ Զօրավարին արձանաբացումին դրօշակ չպարզելու մասին համամի՞տ էք...

(Բուէարկութիւն՝ տասը «այո», տասը «ոչ»:

— Սաբրաժե կա՛յ ընկերներ ...

— Պարոն նախագահ, այս գործը սկիզբէն կազմակերպողը մեր Հայրենակցական Միութիւնն է, մենք ալ մեր ձայները ունինք այս խնդրին մէջ, կը պահանջենք որ ...

— Իրաւունք չունիք « պահանջել » բառը գործածելու, դուք ձեր ազատ կամքովը մեր հովանիին տակ մտաք, որ մեծ պատիւ է ձեզի համար: Երախտապարտ պէտք է ըլլաք ու հնազանդիք մեր սկզբունքներուն ...

— Մենք զինուորականներ ենք, պէտք է որ մեր դրօշակը ունենանք, առանց անոր, անկարաստ է մեր ներկայութիւնը:

— Ես կ'առաջարկեմ, ընկերներ, դրօշակ պարզուելու պարագային, անոր գոյները նկատի առնել:

(Երկու հոգի, բնական նեղութիւն մը թեթեւցընելու համար դուրս կ'ելլեն):

— Դրօշակի ներկայութիւնը արգիլուած է բնութիւնը: Կ'ուզե՞ք կրկին քուէարկենք: Դրօշակ կ'ուզե՞ք: (Տասը հոգի « ո՛չ », ութ հոգի « այո՛ »): Խնդիրը փակուած է, դրօշակները կոթերուն վրայ փաթթուած պիտի մնան իրենց տեղը:

— Ես կ'առաջարկեմ, ծաղկեպսակներու եւ վրայի ժապաւէններուն գոյները ալ նկատի առնել եւ հսկել որ նարնջագոյն չդտնուի անոնց վրայ ...

— Պռաւօ՛ ...

Թարմ աղաղակ մը: — Նոյնիսկ պէտք է արգիլել չկեղեւած նարինջ ուտելով ներս մտնելը ... (Կեցցէ՛, ձայներ):

(Գերազանցաւոր մը բովնտի, Ա՛լս, եթէ ինձի ձգեն, բոլոր նարինջի ծառերը կը չորցնեմ ...):

Միամիտ ժողովական մը: — Ինչո՞ւ ժամանակին Զօրավարին մարմինը Հայաստան փոխադրուած չէ, քանի որ Հայաստանի բարեկամ էր եւ իր

Խօսակցութիւն մը ճկարիչին եւ փիլիսոփային միջեւ

Գրեց՝ ԶԱՐԵՀ ՄՈՒՐԱՖԵԱՆ

Երբ Սոկրատ նկարիչ Փարրասիոսին կը հարցընէ թէ ինչո՛ւ միայն տեսանելի առարկաներ կը նկարէ եւ չի հետաքրքրուիր բարոյական կեանքով ու վերացական գաղափարներու պատկերացումով, նկարիչը կը պատասխանէ փիլիսոփային. — «Պէտք չէ չփոթել նկարիչը դիմակ չինողներու հետ: Դիմակները դէմքի ծամածռութիւններով կ'արտայայտեն հոգեվիճակներ. մինչդեռ նկարիչը կը հետաքրքրուի միայն նկարչութեամբ: Մտածումի արտայայտութիւնը չէ որ նկարիչը կը փնտռէ, այլ՝ արտայայտութիւնը նկարչական արժէքներու »:

Ասիկա առաջին հանդիպումն է, առաջին խօսակցութիւնը նկարիչին ու փիլիսոփային, որ կը կրկ ամբողջ դարերու նկարչութեան տեսակէտը:

Բայց Սոկրատ չի համոզուիր, ցոյց տալէ վերջ նկարիչին թէ ի՛նչպէս մարդուն մտածելու կերպը կը կազմուի բնութեան օրէնքները դիտելով ու անոր երեւոյթները վերլուծելով, կ'եզրակացընէ. — « Նկարիչը աշխատաւորն է դեղեցիկին, հետեւաբար, պէտք է ծառայէ դեղեցիկի թագուհիին՝ որ փիլիսոփայութիւնն է »:

Սոկրատի այս համոզումը, որ սեփականութիւնը պիտի դառնար ԺԲ. դարու դերման փիլիսոփաներուն, չկրցաւ չեղել նկարիչները բնութեան այլազան ներշնչումներով միայն գեղեցիկը ստեղծելու իրենց կոչումէն: Բայց Սոկրատ կր չարունակէ համոզել. — « կերպաւոր արուեստները իրենց առաքելութիւնը պէտք է փնտռեն իտէալական անտեսանելի իրականութեան մէջ, այլապէս կը մնան միշտ իրենց ծագումը չարունակող նմանութեան արուեստներ »:

Ո՛չ մէկ դարու մէջ ո՛չ մէկ ժողովուրդ ընդունեց փիլիսոփային այս առաջարկը: Նկարչութիւնը հետու մնաց միշտ իմացականութեան ծառայութենէն, որուն չնորհիւ ունեցանք իտալական, Ֆլանտրեան, սպանիական ու Ֆրանսական գեղեցկինեերու բուրումնաւէտ ծագկեփունջը: Ու եթէ Գերմանիան միայն գայն ընդունեց, պատճառը այն էր որ, մտածումի ու երաժշտութեան հայրենիքը դարձած էր, Վինքէլմանի դլխաւորութեամբ, գեղագիտութեան գաղափարապաշտ տեսութիւններուն կեդրոնը, ուր, կերպաւոր արուեստը, ստորագասելով գաղափարին, մնաց բոլորովին հետու ժողովուրդներուն բնապաշտ դեղեցիկէն, մինչեւ արդի ազատարար ձգտումները:

Այս երեկոյթը Գերմանիոյ համար բնական էր, բնական էր որ հոն տիրապետէր Սոկրատի իտէալապաշտ մտածումը:

Գերմանիա հայրենիքն է բարձրագոյն տեսութիւններու եւ դերբնական հարցերու. արուեստը այդ մտաւոր միջավայրին մէջ չէր կրնար չենթարկուիլ իմացական ծառայութեան: « կերպաւոր արուեստները իրենց նիւթերը պէտք է փնտռեն մարդուն ներքին կեանքին մէջ: Նկարչութիւնը եղած է, որպէսզի մարդը տեսնէ իր անտեսանելի մասը, յոյզերուն եւ ապրումներուն պատկերը », կր պատգամէ Հերտէր՝ Վինքէլմանէ վերջ: Այս խօսքերով, Գերմանիոյ մէջ նկարչութիւնը միջոց մը կը դառնայ մտածումը ձեւակերպելու մէջ թանձրացնելու եւ արուեստը սիստեմներու ու գաղափարներու արուեստի մր վերածելու, ինչպէս փիլիսոփայութիւնը:

Գերմանացին, բոլոր ժամանակներու մէջ ալ ունեցած է հոգեկան անյագելի վախք մը, երեւոյթէն աներեւոյթը տեսնելու, Ֆաուստեան ներշնչումին անհունութեան թափանցելու, ու աչխարհի գաղափարական բոլոր երեւոյթներուն մէջ ինքզինքը արտացոլացած տեսնելու բնազդը: Պէտք չէ դարմանալ ուրեմն, եթէ նկարչական արուեստն ալ մտածումին ենթարկուելով կր ծառայէ տիեզերական գառնալու գերման յաւակնութեան:

Գերմանացի դրեթէ բոլոր նկարիչները փիլիսոփաներ են, կր նկարեն նիւթեր փիլիսոփայական կամ գաղափարական: Դիտեցէ՛ք մասնաւորաբար ալ հոն դրկած էր կ'ըսէք: Ան՝ թագուհին վե՞րջը բարեկամ եղած է թէ առաջ:

— Ընկե՛ր, պարզապէս պրովաճացիա է ձեր հարցումը: Նիւթէն կը չեղիք: Եթէ ողջութեանը համակիր ըլլալու պարագան, այսինքն թէ, ինչպէս որ ... Ուրիշ խօսք ուզող կա՞յ:

— Կ'առաջարկեմ, գոնէ միայն դրօշակներու կոթերը բերել հանդէսին ...

— Ժամանակը ուշ է, կրնաք յաջորդ նիստին բերել ձեր այդ առաջարկը: Ժողովը փակուած է ... Կ'երգեն խմբովին՝

Ակռաի մեծ կարասին բոլորտիքն են բազմեր,
Աւազ իշխանիք, ձեր պարմանիք ժողովք են հոն կազմեր:
Սաստիկ է վէճն, մեծ է խնդիրն զոր հոն կը ծեծեն ...
Թէ ինչ կերպով դարման տանին դրօշակի կնճռոին...

Կ. ՊԵՏՈՒՇ

պէս Տիւրէքի gravureները, ուր, բնաղանցումով զաղափարներ պատկերաւորելու բնազդը կը հասնի իր ամէնէն խորին ձեւերուն:

Եթէ, Գերմանիոյ մէջ նկարչական արուեստը ազատ զարգացման մը բնդհանուր ծաղկումին չի հասաւ, Մոկրատի տեսակէտին յաղթանակով, պատճառը որակաւոր արուեստագէտներու պակասը չէր, այլ այն կաշկանդումը՝ որով արուեստը կը ստիպուէր զաղափարին ծառայելու, փոխանակ որոնումներով կերպաւոր արուեստի մէջ պատուոյ տեղ մը բռնելու:

Զ. Մ.

ԷՈՆՏՈՆԻ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴԱԿԱՆ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԸ ԵՒ ՀԱՑԵՐԸ

Լոնտոնի երիտ. Համաշխարհային ժողովը փակուեցաւ 10 Նոյմ. չարաթ օր. կարգ մը կարեւոր որոշումներ տալով:

Հայկական պատուիրակութիւնը (Նէլլիկ Սահակեան, Զաւէն Մեսրոպեան եւ Պօյաճեան) կըրցաւ մասնակցիլ համաժողովին եւ նաեւ Միացեալ Ազգերու ներկայացուցիչներու կողքին:

Ջերմ ընդունելութեան արժանացան հայ երիտասարդները եւ իրենց հասած օրն իսկ Ֆրանսական դեսպանատան կողմէ հիւրասիրուեցան Զօր. տր Կօլի նախկին սպայակոյտի չէնքին մէջ Քարլթըն Կարտըն:

Ամէն դիւրութիւն տրուեցաւ մեր տղոց որպէսզի կարենան չարունակել իրենց աշխատանքները մտնելու համար Միջազգային Համալսարանական Միութեան մէջ: 63 ազգեր հաւաքուած էին այս ժողովին, միջազգային Ուսանողական Երիտասարդութեան ճակատագիրը որոշելու երկար ժամանակի համար:

Քաջալերական է նկատել որ Հայերս չէինք մոռցուած եւ հիմայ մենք ալ մաս կը կազմենք միջազգային մեծ ընտանիքի մը:

Միջազգային դեսպի վրայ չահուած այս դեղեցիկ արդիւնքը ձեռք բերուեցաւ շնորհիւ Փարիզի Հայկական Ուսումնարանի (Institut) Համալսարանական ուսանողներու ջանքերուն:

Ե. Ն. Ճ. Զ.

« ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐ »Ը ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

ՏԷՍԻՆ (Յապաղած). — Նոյ. 11ի կիրակի իրիկունը հայրենասիրական բազմութիւն մը եկած էր լեցնելու Հ. Յ. Դ. Տան սրահը: Օրն էր Դաշնակցութեան, օրը՝ հայրենիքի ազատագրութեան ճամբուն վրայ ինկող յայտնի թէ անյայտ անհամար հերոսներուն:

Հանդէսը բացուեցաւ « Մշակ Բանուոր »ով զոր երգեցին խումբ մը ընկերներ: Նախագահ ընկ. Վ. Հիւսեան համառօտակի պարզեց ոտնակատարութեան իմաստը եւ ոգեկոչելով մեր անմահ հերոսներու յիշատակը, հրաւիրեց ներկաները մէկ վայրկեանի յատնկայա լռութիւն պահել:

Գեղարուեստական բաժինը ընդարձակ էր: Արտասանեցին պատանի Վրէժ Գրիգորեան եւ ընկ. Անդրանիկ Յորչենան՝ զգայուն ու սահուն առոգանութեամբ: Մենելդց Պ. Ռ. Կէնճոյեան, վերազանցելով ինքզինքը: Երկու արտասանութիւնները ըրաւ Պ. Ա. Զօրեան:

Առաջին բանախօսն էր ընկ. Թ. Հերոյեան, որ պատկերացուց Դաշնակցութեան 55 տարիներու յեղափոխական հարուստ ու հայրենանուէր գործունէութիւնը. յաջորդական պայքարներու չարան մը, որու ընթացքին տուած է անձնազոհութեան եւ հայրենասիրութեան մարմնացումը հանդիսացող փաղանգը հերոսներու, փէտայիներու: Ան էր որ ձեւակերպեց հայ յեղափոխութիւնը եւ հրահրեց ժանդոտած ու թմրած հայ միտքը: Ան էր որ կերտեց հայ պետականութիւնը վեց հարիւր տարուան տարկուէնէ վերջ եւ հիմը դրաւ արդի հայրենիքի գործիչին:

Օր. Ս. Մաթոսեան՝ Վիէնէն, անակնկալ մը եղաւ իր զեղեցիկ արտասանութեամբ, նուիրուած Դաշնակցութեան 55ամեակին: Յաջորդապէս երգեցին Տիկ. Մ. Կարապետեան, որ ժողովուրդին բաղձանքով երկրորդ երգ մը երգեց, Տիկ. Հ. Գրիգորեան, Տիկ. Ա. Պօյաճեան եւ Պ. Ռ. Կէնճոյեան՝ երկրորդ անգամ: Հաճելի էր Պ. Լ. Ղարիպեանի փաթէթէգին: Արտասանեցին ընկերներ Մ. Կարապետեան, Յ. Մաթոսեան՝ Վիէնէն եւ Միսաք Մերգէ, նաեւ Տիկ. Թորոսեան՝ Կրընօպլէն, բոլորն ալ յաջող ու ինքնատիպ: Գեղարուեստական բաժինը վերջացուց Օր. Ծովինար Տէր Պետրոսեան, Լիոնի յատնի արուեստագիտուհին, ջերմագին ծափահարութեամբ:

Օրուան բանախօսը, ընկ. Հր. Ակոնեան, զեղեցիկ ճառով փառաբանեց Դաշնակցութեան պատմութեան փայլուն էջերը: Վերլուծեց սորրկութեան վերջին դարաշրջանի հայկական իրականութիւնը, յեղափոխական ցնծագին խորխոռումներով, երկչոտ ու վարանոտ քայլերով եւ այդ ըմբոստացումին չարժառիթները: Դաշնակցութիւն էր որ փորձեց համախմբել ցիրուցան միութիւններ մէկ դրօշի չուրջ, սակայն ապարդիւն անցան իր ջանքերը: Ան հրապարակ իջաւ միայնակ, ապաւինելով ժողովուրդին աջակցութեան: 55 տարիներշարունակ ան եղաւ այդ ժողովուրդին մխին ու ոսկորը, միշտ անոր կողքին, պայքարեցաւ թուրք բռնակալութեան դէմ, ներքին ցեցերուն դէմ, ի խնդիր Հայկ. Դատին իրականացման: Ան պատրաստ է ձեռք երկարելու բոլոր առնոց որ անկեղծօրէն կ'ուզեն գործակցիլ: Դժբաղդաբար, ինչպէս երէկ, այսօր ալ, ծայր տուած են զանազան բարբաջանքները: Այդպիսի պայքարներ չատ տեսած է Դաշնակցութիւնը: Եթէ իրենց նպատակն է քանդել Դաշնակցութիւնը, կը սխալին: Դաշնակցութիւնը կ'ապրի ու պիտի ապրի այնքան ատեն որ հայութիւնը կը թափառի աստանդական հեռու իր հայրենիքէն:

Ֆրանսացի ընկերվարականներու կողմէ համակրական քանի մը խօսք ըրաւ ընկ. Faure: Հանդէսը վերջացաւ երիտասարդներու « Ցառաջ Նահատակ »ով: Ժողովուրդը մեկնեցաւ զոհ տպաւորութեան տակ:

Սիրելի « Ցառաջ », թէեւ քիչ մը երկարեցի, սակայն չատ չեմ տեսներ, տարուան մէջ գոնէ մէկ օր Դաշնակցութեան փառաչեղ անցեալին պէտք է նուիրել էջ մը դիր:

× Կապոյտ Խաչի տեղւոյս մասնաճիւղը որոշած է բանալ Տէսինի դպրոցը: Աչակերտներու արձանագրութիւնները սկսած են արդէն:

ԹՂԹԱԿԻՑ

ՍԱՆՈՒՀԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

ՍԷՆ - ՇԱՄՈՆ. — (Յապաղած). — Հայ Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղին տարիներու լուիկ ու անադմուկ աշխատանքները, միշտ դնահատուած են, մանաւանդ, զրաւման չրջանին երբ աղքատին եւ հիւանդին ու որբին օգնութեան կը հասնէր:

Վերջերս հոս այցելեց Կ. Խաչի Շրջ. վարչութեան ներկայացուցիչը, Տիկին Էլլէն-Բիւզանդ եւ քանի մը տասնեակ տիկիններու եւ նոր սերունդի պատկանող աղջիկներու չրջանակին մէջ, լայնօրէն բացատրեց Կապոյտ Խաչին նպատակը: Այս առթիւ Սանուհիներու Միութիւն մըն ալ կազմուեցաւ, որ անմիջապէս գործի ձեռնարկեց: Նոր սերունդին ազգային զաստիարակութեան բծախնդիր իւրաքանչիւր հայ ընտանիք պէտք է իր աղջիկ զաւակը անդամագրէ այս նոր Միութեան, օգտուելու համար ծրագրուած դասախօսութիւններէն եւ հանդէսներէն:

Ապրի՛ք հայ աղջիկներ: ՍԱՌՕ

« UNIS COMME AU FRONT »

ԱՆԻԼՒՕ.— U. N. C. ի Անիէս - Պուա - Քոլոմպ Քոլոմպի մասնաճիւղին վերջին ընդհ. ժողովին մասնակցեցան նաեւ հայ ռազմիկները: Նախագահ Mr. Ambrieu, իր ընտրութեան առիթով, բացման խօսքին մէջ, ներկայացուց հայ ռազմիկներու խումբը, համակրանքի մասնաւոր արտայայտութիւններով: Ֆրանսացի աշխատակիցներու առաջարկով, նոր վարչութեան կը մասնակցի, իբրեւ պատճան անդամ, Հայ Ռազմիկներու Վարչութեան նախագահը, Յ. Հիսայեան:

Ընդհանրապէս Ֆրանսայի պատասխանատու պարծիչներու տրամադրութիւնը մեր բոլոր ընկերները հետաքրքրող հարցերու մասին՝ մեզ հաւատք կը ներչնչէ իրենց ընտրած նչանաբանին իրագործման,— «Unis Comme au Front», անխտիր, խղդուելութեան դրօշին տակ եւս:— Թղթակից

5000 Ֆր. ՆՇԱՆՏԻՒԻ ՄԸ ԱՌԹԻԻ

ՍԷՆԻ ԷՒԻՆ.— Հոկտեմբեր 22ին տեղի ունեցաւ Սէն Էվիէնի պարասրահի մը մէջ Կապոյտ Խաչի սանուհիներու ընկերուհիներէն Օր. Մարի - Ժան Սաեփանեանի նչանախօսութիւնը Պ. Յակոբ Տէր Մինասեանի հետ (Փարիզ): Սանուհիները զեղեցիկ ծաղկեկողով մը նուիրելով իրենց ընկերուհիին, երգեցին «Աղջի բախտաւոր»ը: Տէր եւ Տիկին Սաեփանեան զգածուելով համակրական ցոյցէն, նուիրեցին 5000 ֆրանք (հինգ հազար ֆրանք) :Ընկերուհի Մարի-Ժան Աբրահամեան անդամ մը եւս ոգեւորեց սրահը, զեղեցկօրէն երգելով հայերէն եւ ֆրանսերէն զողտրիկ կտորներ: Պ. Սաեփանեանի եւ ներկաներու փափաքին վրայ խումբը երգեց Թումանեանի «Անուշ»ի նախերգանքը, որ անվերջ ծափերու արժանացաւ: Կապոյտ Խաչի եւ Սանուհիներու Միութեան իրենց խորին չնորհակալութիւնը կը յայտնեն այս առթիւ:— Արշալոյս Սեդրակեան

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐՈՒԱՆ առթիւ ընկերական համակրական խնջոյք Իսի լէ Մուլինոյի Հ. Յ. Դ. Զաւարեան կոմիտէի կողմէ, 18 Նոյեմբեր կիրակի կէս օրէ վերջ ժամը 3ին, 4 rue de la Défense:

Կը խօսին ընկեր Հ. ԶՐՈՒԱՆԴԵԱՆ, ՅՈՎԻԿ եւ S. F. O. I.ի ներկայացուցիչը Dr. Allessandry:

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ Հ. Յ. Դ. Ս. Մինասեան ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը՝ այս կիրակի, ժամը 2.30ին, ծանօթ հաւաքատեղին:

Օր. ԶԱՊԵԼ ՃԻԶՄԷՃԵԱՆ (Ռօման), եւ Պ. ԱՍԱՏՈՒՐ ՏԷՐ ԳԱՍՊԱՐԵԱՆ (Մարսէյլ)
Ամուսնացած 11 Նոյեմբեր, 1945

Տէր եւ Տիկին Պ. Մելքոն Ճիզմէճեան իրենց խորին չնորհակալութիւնը կը յայտնեն ամէն անոնց որ անձամբ, նամակով եւ հեռագրով խընդակցութիւն յայտնեցին իրենց զաւկին՝ Օր. Զապէլ Ճիզմէճեանի ամուսնութեան առթիւ: Այս առթիւ 200 ֆրանք կը նուիրեն Ֆր. Կապոյտ Խաչի Մարսէյլի մասնաճիւղին:

ՎԱՀԱՆՍԻ ԱԶԳ. ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ

ՎԱՀԱՆՍ, (յապաղած).— Ազգ. Միութեան ընդհ. անդամական ժողովը տեղի ունեցաւ Հոկտ. 20ին, Հայ Երիտ. սրահին մէջ: Ներկայ էին մօտ 160 հայրենակիցներ, ինչ որ կ'ապացուցանէ զադութին համերաչխութեան ոգին: Նախագահ ընտրուեցաւ Պ. Ա. Նալպանտեան, իսկ քարտուղար Պ. Թաբրիզլեան: Վարչութեան կողմէ Պ. Ժամագործեան ընդարձակ դեկոյցով մը պարզեց կատարուած գործունէութիւնը: Վարչութիւնը ունի իր կողքին պրօպականտի եւ մշակոյթի յանձնախումբերը, որոնք իրենց կարելին կ'ընեն օգտակար բլլալու համար զաղութին: Պրօպականտի յանձնախումբի կողմէ կատարուած հանգանակութեան չնորհիւ, վարչութիւնը կրցած է ապահովել կամ հաւասակչռել իր պիւտճէն:

Հանգանակութեան ձեւի մասին թեր ու դէմ կարծիքներ փոխանակուելէ վերջ, ժողովը դնահատեց կատարուած աշխատանքը: Մշակոյթի յանձնախումբը չօչափելի գործունէութիւն մը չէր ունեցած: Պ. Մ. Տէր Սարգիսեան բացատրեց թէ որքան անհրաժեշտ է զաղութի օժանդակութիւնն ու քաջալերանքը, նպաստաւոր արդիւնք մը ձեռք բերելու համար: Ժողովը ջերմօրէն դնահատեց նոյն յանձնախումբին Պ. Քոլհ. Յովհաննէսեանի կատարած աշխատանքները, յաջողութիւն ու յառաջդիմութիւն մաղթելով այս երիտասարդ գեղարուեստասէրին: — Օ. Բ.

ՀԱՑ - ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ

Մասնաւոր նամակ մը կ'իմանանք թէ Հոկտեմբեր 20ի Շր. իրիկուն Նիւ Եորքի Քոլոմպիա Համալսարանի մեծ սրահին մէջ տեղի ունեցած է Ամերիկա - Հայկական Մշակութային ընկերութեան հանդէսը: Ժողած են փրոֆ. Հաճրի Կրէկուար՝ Պրիւքլէյի Ազատ Համալսարանի անօրէնը, փրոֆ. Մանինկ, փրոֆ. Պոնքանդկ եւ յայտնի բիւզանդագէտ Օր. Սիրարփի Տէր-Ներսէսեան: Հանդէսը անցած է չատ յաջող:

Ամերիկա - Հայկական Մշակութային ընկերութեան եռամսեայ պարբերականին՝ Armenian Quarterlyի առաջին թիւը լոյս կը տեսնէ յառաջիկայ Դեկտեմբեր 1ին:

ԿԱՐԱՅԻՆ.— ՋՈՑԳ ՄԸ ՀԼԲԱՒԱԾ, Յ. Հիսաեանի, պին 120 ֆրանք: Դիմել Հ. Բալուեանի եւ Մ. Պարսամեանի զբատուներր եւ հեղինակին, 38 rue du Ménil, Asnières (Seine):

ՀԱՅԵՐՈՒ ԺԱՄԱԴՐԱՎԱՅՐԸ

ՃԱՇԱՐԱՆ **CHEZ ARTHUR** (ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ)
28 Rue Ramponneau, Métro Belleville. Tél. Men. 64-47
Արեւելեան եւ եւրոպական համեղ կերակուրներ, ըմպելի օդի եւ ճոխ աղանդեր: Հինգշաբթի օրերը գոց է:

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒԻՓ

ԹԱՐՊ՝ Ազայիկեան 200, ՄԱՐՍԼԻՑԼ՝ Պօլիկեան 400, ՄԵՏՕՆ՝ Եսայեան 400, ՊՈՒՐԺԻ՝ Խաչէեան 200, ԼԻՈՆ՝ Շահինեան 200, ՊՐԻՒՔՍԷԼ՝ Քարաքհեան 500, ՌՈՄԱՆ՝ Թաչճեան 400, ՓԱՐԻԶ՝ Քիւրքչեան 750, ՓՈՆԹԻ՝ Սարգսեան 750, ՄԱՐՍԻԼ՝ Աւետեան 400, ԱՎԵՐՈՆ՝ Շիմշիրեան 400, ՄԱՐՍԼԻՑԼ՝ Դերձակեան 400, ՄԱՐԹԻԿ՝ Արթինեան 200, ՎԻԼՏԱՎՐԻ՝ Մերմարեան 400, ՆԻՄ՝ Զիմպիլեան 400, ՎՈՒԼԻԻՄ՝ Եալանքլրճեան 200, ՎԻԼԷՕՐՊԱՆ՝ Մուրատեան 400, ՄԱՋԱԿԱՆ՝ Ղուկասեան 750, ԱՆԿԻՆ՝ Վարդանօֆ 750, ՄԵԶՈՆ ԱԼՖՈՐ՝ Արբճեան 800, ՄԱՐՍԼԻՑԼ՝ Գափլանեան 400, Ալթըփարմաքեան 400 ,ԻՄՄԻ՝ Ղուկասեան 200, ՏԻՍԻՆ՝ Պոստանեան 400, ՎԵԶԻՆԷ՝ Սրապեան 750, ՄՈՆՓԷԼԻԷ՝ Քոչոեան 750, ՓԱՐԻԶ՝ Հազարեան 750, ՌՈՄԱՆ՝ Ճիզմէճեան 400, ՓԱՐԻԶ՝ Գումրուեան 750, ՎԻԼԷՕՐՊԱՆ՝ Հոտոեան 400, ՄԵԶՈՆ ԱԼՖՈՐ՝ Ալաեան 200, ՌՈՄԱՆ՝ Շաթըրեան 200, ԱԼՖՈՐՎԻԼ՝ Քամեան 200, ՇԱԹՈՒ՝ Իշխանեան 750, ՄԱՐՍԼԻՑԼ՝ Ատանալեան 750, ԳՈԼՈՄՊ՝ Թաթարեան 200, ՊՈՒՐԿԼԱՐԻՆ՝ Ցակոբեան 200 ֆրանք:

Le Gérant : H. AGONEYAN
Imprimerie DER-AGOPIAN, 17, Rue Damesme - 13

ՅԱՌԱՋԸ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN FRANCE

HARATCH Fondé en 1928 R.C.S. 376.286

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13e)

Tél. : GOB. 15-70 — C. C. P. Paris 1678-63

ԳԻՆԵՐԸ.— Տար. 750, 6ամս. 400, 3ամս. 200 Ֆրանք

Mardi 20 Novembre 1945 երեքշաբթի 20 Նոյեմբեր

ԺԵ ՏԱՐԻ — 17e Année N° 4462. Նորշրջան թիւ 191 խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ ԳԻՆ՝ 3 Ֆր.

ՀԱՑԵՐԷՆ ԼԵԶՈՒԻ ՀԱՐՑԵՐ

—o—

Վրդովիչ է լուրը՝ որ կ'արձագանգէ Պուլկարիայէն: «Պուլկարահայ առաժամեայ Կոմիտէն վերացուցեր է Ուսուցչական համագումարին որոշումը՝ Պուլկարահայ դաղութին մէջ ալ որդեգրելու հայերէն լեզուի նոր ուղղագրութիւնը», այսինքն սխալագրութիւնը, ինչպէս որակեց հայերէն լեզուի հեղինակաւոր մշակ մը՝ Գարեգին Սրբ. Խաչատուրեան:

Այս որոշումը անտեղի եւ աններելի անհեթեթութիւն մըն է, բազմատեսակ պատճառներով:

Պիտի քննենք զանոնք, վանելով այն նախապաշարումը՝ որուն համաձայն Հայաստանի վերաբերող նիւթի մը չուրջը ո՛ր եւ է քննադատութիւն՝ կը մեկնուի իբր «հակահայաստանեան» երեւոյթ:

Իբր հայ ժողովուրդին հայրենիքը՝ Հայաստանի նուիրականութիւնը դէմ չարժուի չէ երբեք՝ անոր մէկ ծուռ կողմը քննադատել, երբ մանաւանդ նիւթը առնչութիւն չունի անոր պետական կազմի ձեւին հետ, այլ կը չօշափէ լոկ մշակութային հարցի էջ մը: Հայաստանը սիրել եւ անոր վերելքին ծառայել չէ երբեք՝ կոյր մոլեռանդութիւնով կուլ տալ եւ մարսել՝ ինչ որ անկէ կու գայ: Ողջամիտ քաղաքացիութեան նշան չէ՝ ամէն պատգամի հնազանդ երկրպագութիւնով խոնարհիլ:

Այս ոգիով է որ՝ Պուլկարիայի Կոմիտէին նոր քայլին մոլարութիւնը փաստել՝ հայ ժողովուրդին կենսական մէկ իրաւունքը պաշտպանելու չափ՝ Հայաստանի ծառայել կը դաւանինք:

Խորհրդային յեղափոխութեան հրաբորբոք չրջանին, Հայաստանի մէջ նոր կարգերու հիմնումէն չլացած միտքեր՝ նոր սերունդին գաղափարական կապը անցեալին հետ խզելու անխմասա քաղաքականութիւնով՝ երբ կը հնարէին նոր ուղղագրութիւնը (ստիպուած կը գործածենք խմաստին հակասող դասական բառը), կա՛մ տգէտ լեզուաբաններ միայն կրնային ըլլալ, կա՛մ իրենց համոզումը ակամայ նահատակող գործիչներ: Անոր դլխաւոր ստեղծիչը՝ Մանուկ Աբեղեան, քաղաքական մթնոլորտին աջցանէն խածնուած, լաւ ուսած մեքենային իբր գործիք ծառայելու համար՝ երբ պարտադրաբար հեղինակ կը դառնար լեզուաբանական ամէնէն այլանդակ բարբարոսութեան, չի կրնար հաւատացուիլ որ հաշտ էր իր խղճմտանքին հետ: Աբեղեան ուղղագրութիւնը ուրացումն է իր լեզուաբանի հեղինակութեան եւ ժրջնտումը գիտական լեզուաբանութեան ո՛ր եւ է պաշտպանելի տեսութեան: Որովհետեւ.

Ա.— Աչքարկի վրայ չկայ դրաւոր լեզու (բացի էսփէրանթոյէն, Վոլափիւքէն եւ սպագրութենէն՝ որոնք գրագիտական օրէնքներով լեզու չեն) որ հիմնուած ըլլայ հնչաբանութեան վրայ, մինչ Աբեղեան ուղղագրութիւնը (լեզու) տարամերժօրէն հիմնուած է հնչաբանութեան վրայ, առանց լեզուի ծագումի օրէնքներու կամ առուգաբանութեան ամփոփոխելի եւ անայլայլելի հիմերու նկատառման: Այդ տեսութիւնը կարելի է հիմնուորել ուրիշ լեզուներէ քաղուած անհամար օրինակներու վաստերով, որոնց վերլուծական թէ՛ ուսումին նեղ են լրագրական այս սիւնակները: Կը բաւէ միայն յիշել այն չատ յատկանշական դէպքը որ՝ ուրիշ ո՛ր եւ է լեզուի վրայ կատարել հնար չեղող լեզուաբանական վիրաբուժութիւն մը՝ անպատասխանատու տհաճութեամբ գործադրուած է հայերէն լեզուին վրայ:

Բ.— Աբեղեան ուղղագրութեան երկրորդ հակալեզուաբանական անհեթեթութիւնը կը կազմէ՝ փոխան դրել - կարդալը դիւրացնելու (ինչ որ նոր լեզուի ստեղծումին իրր պատրուակ կը ծառայեցուէր, մինչդեռ իրական նպատակը ուրիշ բան էր) դժուարութիւն ստեղծող իր բնոյթը: Նիւթին այս էջն ալ կրնայ փաստուիլ պերճաբարբառ օրինակներով:

Այս երկու հիմնական տեսակէտներուն ճղտութեանը տեսական եւ գործնական ի՛նչ աւելի հուժկու փաստ կ'ուզուի, քան այն անկեղծ եւ խիղախ «զարձ»ը կամ «նահանջ»ը՝ զոր Հայաստանի գրական ղեկավարութիւնը կը գործէ, հին սխալները թօթափել փորձելով: Այդ զարձը՝ թէ՛ prestigeի եւ թէ՛ techniqueի պատճառներով անչուշտ չէր կրնար մէկ անդամէն արմատական ըլլալ: Բայց սկզբունքին որդեգրումը՝ նախանչան եւ հաւատիք է որ՝ սխալը պաշտօնապէս ըմբռնուած, ճանչցուած եւ իւրացուած է եւ չանդուդն քայլը առնուած: Այդ ճամբան՝ ժամանակով՝ կրնար տալ անոր, ոստիկանութիւնը, որ կը պաշտպանէ: Եթէ այսպէս չչարժէր, կարելի պիտի չըլլար պահպանել Ֆրանսայի քաղաքական հաւասարակշռութիւնը, այնպիսի պահու մը, որ կը գուգադիպի քաղաքական երկու մեծ ուժերու յարաբերութեանց ամէնէն տագնապալի շրջանին: Սահմանադիր ժողովին կ'իյնայ այժմ որոշել թէ կ'ուղէ՞ երբ մէկը կանչել՝ սառնելու համար կարի՞ մէկը կանչել,— այդ պարագային պիտի քաղաքավարութիւնը,— այդ պարագային պիտի քաղաքավարութիւնը, առանց դառնութեան լքելով դեկավարութիւնը զոր տարեր իմ պատմութեան ամէնէն դժբդաչ օրերուն, հինդ տարի եւ հինդ ամիս: Թէ, ընդհակառակն, ինձի կը չանձնէ դարձեալ նոյն պաշտօնը, որպէսզի չարունակեմ ճիշտ ի նկատի ունենալով Ֆրանսայի պատիւը եւ չահերը»:

Այս ճառէն զատ, Տը Կոլ երկրորդ նամակ մը եւս ուղղեց Սահմանադիր Ժողովի նախագահին: Այդ նամակով կը հարցնէ թէ Սահմանադիր Ժողովը վերջնապէս իրմէ կ'առնէ՞ կառավարութիւն կազմելու պաշտօնը թէ զարձեալ իրեն կը չանձնէ:

Այս ձեւով, օրակարգի հարց մը կը դառնայ նախ ճշդել այս պարագան, որովհետեւ Տը Կոլ պատօնապէս թեկնածու կը ներկայանայ, չետոյ միայն դնել ուրիշ թեկնածուներ:

Երեք կուսակցութեանց խմբակցութիւնները չարունակեցին իրենց խորհրդակցութիւնները,— Համայնավարները որոշեցին այլեւս քուէ չտալ Տը Կոլի, Հանրապետական Ժողովրդականները՝ վերապին Տը Կոլը հրաւիրել կառավարութեան գլուխը, իսկ ընկերվարականները կը չայտարարեն թէ դէմ են որ եւ է կառավարութեան, որ կը կազմուի երկու «մեծ»երու զործակցութեամբ միայն:

Համայնավարները, ուրեմն, մերժելէ եւքը Տը Կոլի թեկնածութիւնը, կը չայտնեն թէ իրենց քուէն պիտի տան Ֆէլիքս Կուէնի, ընկերվարականն:

Իսկ անդին չոյցերտեղի ունեցան ի նպաստ Տը Կոլի: Փարիզի մէջ ուսանողական թաղերնէ կազմուեցան պահանջելով որ Տը Կոլի չանձնուի կառավարութիւնը: Աւելի մեծ էին չոյցերը Սթրազպուրկի, Տիժոնի եւ Մարսիլիոյ մէջ, բոլորը ի նպաստ Տը Կոլի:

« Փոփիւլէր» կը տեղեկանայ թէ կարգ մը մարդիկ թռուցիկներ չրուած են՝ ժողովուրդը հրաւիրելով Քոնքորտի հրապարակին վրայ չոյի, այն պահուն երբ Սահմանադիր Ժողովը երկունքի նստած է,— նոր «Փետրուար վե՛ց« մը կը պատրաստեն, կը հարցնէ:

Արտաքին աշխարհը եւս կը հետեւի Ֆրանսական դահլիճի այս տագնապին: Մոսկուայի մամուլը բացէ ի բաց կ'ամբաստանէ «Միւնիխի մարդիկը» եւ ճիշդ կը դտնէ համայնավար կուսակցութեան դիրքը: Անգլիական մամուլը կը դգուշանայ մեկնութիւններէ:

Իսկ անդին Սահմանադիր Ժողովին մէջ եւ Սահմանադիր Ժողովէն դուրս կը չարունակուին վիճաբանութիւնները, տենդագին եւ յուզումնալից, եւք մը փնտռելու կամ միջին ճամբայ մը դտնելու համար:

Անդամ մը եւս Տը Կոլի տալ կառավարութիւն կազմելու պաշտօնը՝ աւանդական սովորութիւն մըն է եւ կարծես հանրային կարծիքին մէկ թելադրանքը, անչուշտ հաշտեցնելով նաեւ համայնավարները, բայց լուծման պիտի չանքի՞ տագնապը տաւ, երբ կարգը գայ դարձեալ նախարարութիւնները բաժնելու:

Թրխանպատեան միանալ կ'ուզէ Խորհ. Միութեան

—o—

Այս խորագրին տակ, «Փարի - Մաթչ»ն կը հրատարակէ թղթակցութիւն մը Լոնտոնէն.— «Թրքահայաստան, այսինքն թուրքիոյ այն հողամասը, զոր Ռուսիա կը պահանջէ, Հայ Ազգային Կոմիտէին միջոցով փափաք չայտնած է Մոսկուայի թէ կ'ուզէ կցուիլ Խորհ. Միութեան: Այս տեղեկութիւնը այսօր ձայնասփիւռով հրապարակուեցաւ Մոսկուայի ձայնասփիւռի կայանէն»:

«Դաչնակցութեան Օր»ը Մարսիլիոյ մէջ

ԽԱՆԴԱՎԱՌՈՒԹԵԱՄԲ ԵՒ ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ՑՆՑՈՒԹԵԱՄԲ

Մարսիլիոյ մեր թղթակիցը կը հեռագրէ թէ «Դաչնակցութեան Օր»ը Միջերկրականեան այս մեծ քաղաքին մէջ ոգեւորած է մեծաչուք եւ վեհաչեղ Սրահը լեցուած խուռներամ բազմութեամբ, աւելի քան 2500 հոգի: Հ. Բ. Դաչնակցութեան ճառախօսներէն զատ՝ բեմ բարձրացած եւ խօսած են Հինդ Ֆրանսացի ծանօթ դէմքեր: Մանրամասնութիւնները չաջորդով:

—o—

ՊՈՒԼԿԱՐԻՈՑ մէջ ընարութիւններ տեղի ունեցան Կիրակի, առանց ընդդիմադիրներու մասնակցութեան: «Հայրենիքի ձակատն» է որ տարած է չաղթանակը, բայց ամերիկեան կառավարութիւնը կը չայտարարէ թէ չի ճանչնար այդ «չաղթանակը»:

(Վերջը չաջորդով)

ԴԱՀԼԻՃԻ ՏԱԳՆԱՊԻՆ ԼՈՒԾՈՒՄԸ

—o—

Երէկ, Երկուշաբթի, Սահմանադիր Ժողովին ուղղուած էր ամբողջ Ֆրանսայի ուչադրութիւնը, ինչպէս եւ բոլոր երկիրներու մամուլին հետաքրքրութիւնը:

Գրած էինք թէ երբ Տը Կոլ մերժեց կազմել դահլիճը, Սահմանադիր Ժողովի կուսակցական խմբակցութիւնները անմիջապէս խորհրդակցութեան մտան՝ լուծում մը դտնելու համար տագնապին, բայց չուտով տեսնուեցաւ որ զրեթէ անկարելի է լուծումը՝ քանի Երեք Մեծերը անդրդուելի կը մնան իրենց տեսակէտներուն վրայ:

Շարաթ երեկոյ, Տը Կոլ ձայնասփիւռով ճառ մը խօսեցաւ եւ պարզեց այն պատճառները, որ պինք մղեցին Սահմանադիր Ժողովին վերադարձնելու իրեն տրուած պաշտօնը: Դահլիճը կազմելու պաշտօն ստացած միաձայնութեամբ, «ինձի կ'ինար նախարարութիւնները բաժնել համաձայն իւրաքանչիւրին յարմարութեան: Այլապէս ի՞նչ կը նչանակէ կառավարութեան մը պետն ըլլալ: Արդ, դէմ յանդիման դտնուեցայ երեք դլխաւոր կուսակցութիւններէն մէկուն պահանջկոտութեան երբ ինձի պայման դրուեցաւ, իրենց մասնակցութիւնը բերելու համար կառավարութեան կազմութեան, իրենց յանձնել կամ արտաքին, կամ պատերազմական եւ կամ ներքին նախարարութիւնը: Տրամադիր էի այդ կուսակցութեան ներկայացուցիչներուն յանձնել կառավարութեան տնտեսական եւ ընկերային աշխատանքներու տնօրինութիւնը, բայց ոչ երբեք երեք լծակները, որոնք կը վարեն երկրին արտաքին քաղաքականութիւնը,— դիւանագիտութիւնը, որ կ'արտայայտէ երկրին արտաքին քաղաքականութիւնը, բանակը, որ ուժ կու տայ անոր, ոստիկանութիւնը, որ կը պաչտպանէ: Եթէ այսպէս չչարժէի, կարելի պիտի չըլլար պահպանել Ֆրանսայի քաղաքական հաւասարակշռութիւնը, այնպիսի պահու մը, որ կը գուգադիպի երկու մեծ ուժերու յարաբերութեանց ամէնէն տագնապալի շրջանին: Սահմանադիր ժողովին կ'իյնայ այժմ որոշել թէ կ'ուղէ՞ երբ մէկը կանչել՝ սառնելու համար կարի՞ մէկը կանչել,— այդ պարագային պիտի քաղաքավարութիւնը, առանց դառնութեան լքելով դեկավարութիւնը զոր տարեր իմ պատմութեան ամէնէն դժբդաչ օրերուն, հինդ տարի եւ հինդ ամիս: Թէ, ընդհակառակն, ինձի կը չանձնէ դարձեալ նոյն պաշտօնը, որպէսզի չարունակեմ ճիշտ ի նկատի ունենալով Ֆրանսայի պատիւը եւ չահերը»:

Այս ճառէն զատ, Տը Կոլ երկրորդ նամակ մը եւս ուղղեց Սահմանադիր Ժողովի նախագահին: Այդ նամակով կը հարցնէ թէ Սահմանադիր Ժողովը վերջնապէս իրմէ կ'առնէ՞ կառավարութիւն կազմելու պաշտօնը թէ զարձեալ իրեն կը չանձնէ:

Այս ձեւով, օրակարգի հարց մը կը դառնայ նախ ճշդել այս պարագան, որովհետեւ Տը Կոլ պատօնապէս թեկնածու կը ներկայանայ, չետոյ միայն դնել ուրիշ թեկնածուներ:

Երեք կուսակցութեանց խմբակցութիւնները չարունակեցին իրենց խորհրդակցութիւնները,— Համայնավարները որոշեցին այլեւս քուէ չտալ Տը Կոլի, Հանրապետական Ժողովրդականները՝ վերապին Տը Կոլը հրաւիրել կառավարութեան գլուխը, իսկ ընկերվարականները կը չայտարարեն թէ դէմ են որ եւ է կառավարութեան, որ կը կազմուի երկու «մեծ»երու զործակցութեամբ միայն:

Համայնավարները, ուրեմն, մերժելէ եւքը Տը Կոլի թեկնածութիւնը, կը չայտնեն թէ իրենց քուէն պիտի տան Ֆէլիքս Կուէնի, ընկերվարականն:

Իսկ անդին չոյցերտեղի ունեցան ի նպաստ Տը Կոլի: Փարիզի մէջ ուսանողական թաղերնէ կազմուեցան պահանջելով որ Տը Կոլի չանձնուի կառավարութիւնը: Աւելի մեծ էին չոյցերը Սթրազպուրկի, Տիժոնի եւ Մարսիլիոյ մէջ, բոլորը ի նպաստ Տը Կոլի:

« Փոփիւլէր» կը տեղեկանայ թէ կարգ մը մարդիկ թռուցիկներ չրուած են՝ ժողովուրդը հրաւիրելով Քոնքորտի հրապարակին վրայ չոյի, այն պահուն երբ Սահմանադիր Ժողովը երկունքի նստած է,— նոր «Փետրուար վե՛ց« մը կը պատրաստեն, կը հարցնէ:

Արտաքին աշխարհը եւս կը հետեւի Ֆրանսական դահլիճի այս տագնապին: Մոսկուայի մամուլը բացէ ի բաց կ'ամբաստանէ «Միւնիխի մարդիկը» եւ ճիշդ կը դտնէ համայնավար կուսակցութեան դիրքը: Անգլիական մամուլը կը դգուշանայ մեկնութիւններէ:

Իսկ անդին Սահմանադիր Ժողովին մէջ եւ Սահմանադիր Ժողովէն դուրս կը չարունակուին վիճաբանութիւնները, տենդագին եւ յուզումնալից, եւք մը փնտռելու կամ միջին ճամբայ մը դտնելու համար:

Անդամ մը եւս Տը Կոլի տալ կառավարութիւն կազմելու պաշտօնը՝ աւանդական սովորութիւն մըն է եւ կարծես հանրային կարծիքին մէկ թելադրանքը, անչուշտ հաշտեցնելով նաեւ համայնավարները, բայց լուծման պիտի չանքի՞ տագնապը տաւ, երբ կարգը գայ դարձեալ նախարարութիւնները բաժնելու:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՒՏՏՐԻՈՆ կայսերական դերդաստանէն Արհիդուքս Օթթօ, որ զաղտնօրէն Թիրոլեան չրջանը մտած էր, հրաման ստացաւ հեռանալ աւստրիական հողերէն: Արհիդուքսը Փարիզ ապաստանեցաւ:

ԵՐԵՔ ՄԵԾԵՐՈՒ ժողով մը, մասնակցութեամբ Թրումընի, էթլիի եւ Ստալինի, անհատական կը համարուի ներկայիս, ըստ Ուոշինկթընէն հասած կիսապաշտօնական տեղեկութեանց:

ՓԱՆԱՄԱՑԻ չրանցքը որոշուած է վերաչինել, ապահովուած՝ հիւլէական ռումբին դիւտով:

ՓԼԵՒԻՆԷՆ կը հեռագրեն թէ զինեալ ընդհարում մը տեղի ունեցած է չինացի համայնավարներու եւ ամերիկացի զինուորներու միջեւ Թիէնծինի մէջ: Չինաստանի ամերիկեան ուժերու հրամանատարը, Զօր. Վէտմէյէր, հրահանգ տուած է իր զինուորներուն զգուշական ամէն միջոց ձեռք առնել՝ պաշտպանուելու համար համայնավարներու դէմ, որոնք կը յարձակին Թիէն-Ցինի մեկնող չոգեկառքերուն վրայ:

ՅՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ Փարիզի հիւպատոսարանը կը հաղորդէ թէ Ուքրայնայի եւ Բելոռուսիոյ սովետական հանրապետութեանց արեւմտեան չրջաններու բնակիչները, Լեհաստանի նախկին քաղաքացիները կրնան սովետական քաղաքացի դառնալ՝ դիմում կատարելով մինչեւ 31 դեկտեմբեր: Խնդրագիրները պէտք է ուղղել սովետական հիւպատոսարան, 14 Place Malesherbes, Փարիզ (17): Գրասենեակը բաց է ամէն օր ժամը 10—19, բացի կիրակիէ: Ճաւելուածական տեղեկութիւն ստանալու համար կարելի է դիմել դարձեալ նոյն ժամերուն: Այն անհատները, որոնք կ'ուզեն սովետական քաղաքացի արձանագրուիլ, պէտք է դիմեն անձնապէս սովետական դեսպանատան հիւպատոսարանը, կամ փոստով ղրկեն իրենց անցագիրը կամ ինչ վաւերաթուղթ որ կր հաստատէ իրենց լեհական քաղաքացիութիւնը, Ամէն խնդրագիր պէտք է բովանդակէ հետեւեալ տեղեկութիւնները,— Ծննդավայր (նահանգ, քաղաք եւ դիւղ), քանի՞ զաւակ ունի (իւրաքանչիւրին ծնած վայրը), արհեստը, վերջին անգամ ո՞ւր բնակած է Ուկրայնայի եւ Բելոռուսիոյ մէջ, վերջին անգամ ո՞ւր բնակած է Ֆրանսայի մէջ (նահանգ, քաղաք, դիւղ), ինչպէս նաեւ 6 լուսանկար (երեսէն առնուած):

ՄԻԱՑԵԱԼ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ կաթոլիկ եպիսկոպոսներու տարեկան ժողովին մէջ քուէարկուեցաւ բանաձեւ մը, որ կը դատապարտէ Միացեալ Ազգերու քաղաքականութիւնը հանդէպ Իտալիոյ, Գերմանիոյ, Աւստրիոյ եւ Հունգարիոյ, եւ կ'ուզէ որ պէտք է օգնել պարտուած այդ ժողովուրդներուն՝ առանց անոնց հետ վարուելու վրէժխնդրական ոգիով:

ԹԻՀՐԱՆԷՆ կը հեռագրեն թէ անջատողական ըմբոստութիւն մը ծագած է պարսկական Ատրպատականի մէջ,— զօրանոցները պաշարուած են եւ հաղորդակցութիւնները խզուած:

ՆՈՒՐԷՄԲԵՐԿԻ պատերազմական ոճրագործներու դատավարութիւնը պիտի բացուի այսօր: Դատավարութիւնը պիտի տեւէ տասը չաբաթ: Ֆրանսայի եւ Ռուսիոյ ներկայացուցիչները կ'ուզեն, որ այստեղ դատուի նաեւ Քրուփ: Միւս կողմէ, ամբաստանադրին պատրաստութեան համար Ֆրանսացիները եւ Ռուսերը կ'առաջարկեն մէկ ամիս յետաձգել դատավարութիւնը:

Ցաւով կր ծանուցուի մահը Լիոնաբնակ ազգայիններէն Տիար ՄԱՄԱՍ ՃԷՆԿԸՏՐԻԵԱՆի, որ տեղի ունեցած է Նոյեմբեր 17ին:

Ուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այսօր, երեքշաբթի Լիոնի մէջ:

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒԹ

ԼԻՈՆ՝ Պապիկեան 400, *ՎԱԼԱՆՍ՝* Քիւրքճեան 1000, *ԹՈՒԼՈՒ՝* Քոչունեան 200, *ՓԱՐԻԶ՝* Գարագճեան 400, *ՄԱՐՍԷՅԼ՝* Թէրզեան 400, Դուլումճեան 200, Քենտիրեան 1000, *ՎԱԼԱՆՍ՝* Դաւիթեան 750, *ՄԱՐՍԷՅԼ՝* Մղդեան 400, *ՓԱՐԻԶ՝* Նաւասարդեան 200, Մասլաքճեան 400, Վարսամեան 400, Քնեազեան 750, *ՍԵՎՐԱՆ՝* Նազարէթեան 200, *ՄԱՐՍԷՅԼ՝* Սեբոբեան 400, *ՎԵՆՍԷՆ՝* Համբմեան 400, *ԼԻՈՆ՝* Քոճապաշեան 200, *ԼԷՔ ԼԷ ՌՈԶ՝* Ֆենէրճեան 400, *ՓԱՐԻԶ՝* Գազազեան 750, *ՎԻՇԻ՝* Թաչճեան 750, *ԿՐԸՆՈՊԼԸ՝* Գոյթ. 1755, *ՓԱՐԻԶ՝* Թորոսեան 750, *ԼԻՈՆ՝* Սինէմեան 750, *ՇՈՒԱԶԻ՝* Քէօմիւրճեան 200, *ՎԻԼԼԻՒՖ՝* Եամակեան 200, *ՎԻՆԷՆ՝* Կարապետեան 400, Պարոնեան 200, Մաչիկեան 200, *ԷՆ՝* Հայրապետեան 750, *ՔԱՆ՝* Աատուրեան 200, *ՓՈՆԹԷ՝* Կիւրճեան 400, *ՆՈՒԱԶԻ՝* Անդրանիկեան 200, *ՔԻՒՐՊԸ՝* Պամամճեան 400, *ՍԵՎՐԱՆ՝* Իզմիրլեան 200, *ՓԱՐԻԶ՝* Հանըմեան 750 ֆրանք:

ՀԱՑՐԵՆԱԿՑԱԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՑԹ

ԼԻՈՆ.— Պատերազմի ամբողջ տեւողութեան, ինչպէս հայրենակցական եւ այլ միութիւններ՝ նըմանապէս Մալաթիոյ Կրթասիրաց ընկերութեան Ֆրանսայի բոլոր մասնաճիւղերը դադրեցուցած էին իրենց գործունէութիւնը: Այժմ Ֆրանսայի ազատագրումով անոնք վերսկսան իրենց հայրենասիրական գործին եւ Լիոնի մասնաճիւղը ունեցաւ իր առաջին ձեռնարկը:

Նոյեմբեր 4ին տեղի ունեցաւ հայրենակցական ցերեկոյթ - հանդէս մը, ի պատիւ վերութենէ վերադարձած հայրենակիցներու: Օրուան նախագահը, Պօղոս Տէր Պօղոսեան հանդէսը բացուած յայտարարելով՝ ներկաները հրաւիրեց մէկ վայրկեան ոտքի կանգնիլ, յարգելու համար յիշատակը վերջին պատերազմի ընթացքին մեռած հայ.զին - ուորներու կարզին հինգ լեռնաբնակ Մալաթիացիներու, որոնց երեքը ինկան պատերազմի դաշտին վրայ, իսկ երկուքը սպանուեցան Գերմանացիներու կողմէ: Ցետոյ բացատրեց պատերազմին չարիքները, զերի մնացող հայրենակիցներու տառապանքները փշաթելերու ետին, եւ փափաք յայտնեց որ մայր հայրենիքի մէջ ունենանք նմանօրինակ հաւաքոյթներ:

Հայրենակից Անդրանիկ Օպուզեան բացատրեց Կրթասիրացի բարի նպատակը եւ կոչ ուղղեց որ բոլոր Մալաթիացիները համախմբուին սոյն ազգօգուտ Միութեան չուրջը, ինչպէս նախապատերազմեան չրջանին: Եղան արտասանութիւններ եւ երգեր: Երկու պնակ խորոված, երկու չիչ դինի, հաւ մը եւ ճաղար մր վիճակախաղի զրուելով՝ հաւ մը եւ ճաղար մր վիճակախաղի զրուելով՝ չահողներու տուած նուէրներով միասին գոյացաւ 6200 ֆր. մուտք: Ներկայ հայրենակիցներ մեկնեցան գոհ տրամադրութեամբ: — Վարչութիւն

ՎԻՆՆԱՑԻ ՄԻԹԱՐԵԱՆՆԵՐԸ

«Յուսաբեր» կը տեղեկանայ թէ Վիէննայի Միթիթարեանները՝ պատերազմի ամբողջ չրջանին չեն ունեցած ո եւ է կորուստ, անձի կամ ինչքի: Մատենադարանը ու թանգարանը կր մնան անպարտ: Վերջին ռմբակոծումներէն սակայն վնասուած են վանքի եկեղեցին ու ապարանը: Ներկայիս վանքը կը գտնուի ամերիկեան զօտիին մէջ. հոն կ'ապրին 22 հոգի միայն, ամէնքն ալ վաստուժ՝ անօթութենէ: Սովը կր սաստկանի անոնց դլխուն վերեւ:

Իսկ Պուլկարիոյ Փիլիպէ քաղաքին մէջ՝ Միխիթարեան վարժարանի երեք վարդապետներ ձերբակալուած են ու բոնի աչխատանքի դատապարտուած՝ իրենց ղեմմանահպատակութեան պատճառաւ: Մինչ Ֆրանսահպատակ Հ. Դր. Հէպոյեան՝ արձակուրդին ստիպուած է մասնաւորներու դասերով զբաղիլ, ապրեցնելու համար ինքզինքն ու զպրոցի ծառաները:

Փարիզահայ դերասանական ընկերակցութիւնը

Միութիւնիս ընդարձակ սրահին մէջ, 24 rue Saint Victor - Métro Mutualité, *կիրակի 25 Նոյեմբեր, ժամը 15ին, կր ներկայացնէ նախաձեռնութեամբ*

Ս. Փափազեանի *«ՇՈՒԱՐԱԾ ՎԱՐԺԱՊԵՏԸ»*

(Նապէտտին Հօճայի կեանքէ, զաւեշտ **3** արար **1** պատկեր):

Կր մասնակցին՝ Տիկին Լաթիֆեան, Օր. Միհասեան, Պ. Պ. Վ. Պաղտասարեան, Ս. Մարիհան, Յ. Լաթիֆեան եւ Ս. Մահտեսեան:

Տոմսերը կր ծախուին՝ դրասուն *Հրանտ Սմուէլ*, 51 rue Mr. le Prince, Tél. Dan. 88-65, *Ֆօթօ Ֆէպիւս*, 23 Bld. Bonne Nouvelle, Tél. Louvre 69-83:

Պ. Միսաք Պօղոսեան, Տէր եւ Տիկին Արմաղանեան (Կիպրոս) Պ. Զարեհ Դանիէլեան, Խուպէսէրեան ընտանիք, Տիկին Հայկանուշ Նալպանեան (Պրիւսէլ), Պ. Մելքոն Մելքոնեանց, Տիգրան Խան Քէլէկեան (Նիւ Եորք), կը ծանուցանեն մահը իրենց կնոջ եւ աղգականին՝

ՏԻԿԻՆ ԱՆԺԷԼ ՊՕՂՈՍԵԱՆԻ

որ տեղի ունեցաւ 17 Նոյեմբեր 1945ին, 49 տարեկան հասակին մէջ:

Ցուղարկաւորութիւնը տեղի պիտի ունենայ 21 Նոյեմբեր, չորեքշաբթի ժամը 10ին, Փարիզի Հայոց եկեղեցին, 15 rue Jean Goujon:

Մասնաւոր մահագդ ղրկուած չըլլալով, կը խնդրուի ներկայս իբր այդ նկատել:

ՄԱՐՍԷՅԼԷՆ Պ. Նանեան կը փնտռէ եղբայրը, Նուպար Նանեանը, ծնեալ 1909ին: 1939ին զերի (Գերմանիա) 1940—1941ին տեսնուած է Ստալաք XI a, եւ կ'ըսուի թէ մտային խանգարում ունեցած է: Կը խնդրուի դիտցողներէն ճշդել այս վերջին պարագան: Հասցէ Nanian, 6 rue de la Fare, Marseille:

Le Gérant : H. AGONEYAN
Imprimerie DER-AGOPIAN, 17, Rue Damesme - 13

ՄԵՐ ԿԱՊՈՑ ԽԱՉԸ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Կապոյտ Խաչի տեղական վարչութիւնը օգտուելով ընկերուհի Էլլէն Բիւզանդի ներկայութենէն, կազմակերպած էր ընկերասեմական հաւաքոյթ մը նոյեմբեր 10ին, ընկերվարականներու սրահին մէջ: Կ. Խաչուհիներ ու համակիրներ յայտարարուածժամանակէն առաջ լեցուցած էին սրահը: Բացումր կատարեց ընկերուհի տիկին Հազարեան, պարզելով իրենց նպատակը: Ապա խօսքր տուաւ Շրջ. վարչ. ներկայացուցիչին, որ հասկնալի ոճով մր բացատրեց Կ. Խաչին մարդասիրական եւ կրթական աչխատանքները: Այս առթիւ լուսաբանեց չարք մր հարցեր: Ցարգելի ընկերուհին ապադայի խանդավառ յոյսերով վերջացուց իր այնքան պեղեցիկ եւ խրախուսիչ բանախօսութիւնը: Ապա սկսաւ հիւրասիրութիւնը Խաչուհիներու կողմէ պատրաստուած խմորեղէններով եւ ըմպելիներով, պարբերարար եղան խմբերդներ Պուլվար Օսմոյի Սանուհիներու խումբին կողմէ, մեներգներ Օր. Արաքսի Սահակեանի, Օր. Մ. Սահակեանի եւ ներկաներու կողմէ: Ներկաները եւս խոստացան ամէն ալակերտութիւն ընծայել: Մեր սրտագին բարեմաղթութիւնները կապոյտ Խաչի վարչութեան ժրաչան անդամուհիներուն:— Թղթակից

ՄԱՐՉԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՓՈՆ ՏԸ ՇԷՐԻԻ.— Նորակազմ մասնաճիւղիս անդրանիկ ընդհ. ժողովը, տեղի ունեցաւ Նոյեմբեր 1ին, Մեռելոցին առթիւ, ներկայութեամբ բոլոր անդամներուն: Նիւթական եւ բարոյական հաչուետուութենէն վերջ, ընտրուեցաւ նոր վարչութիւն մր հետեւեալ անդամներով.— Պ. Պ. Յակոբ Սիմոնեան՝ատենապետ՝ Պ. Կարապետ Գէօլօղլեան՝ քարտուղար, Պ. Գէորգ Խաչատուրեան՝ զանձապահ, Պ. Անտոն Ղազարոսեան եւ Պ. Յակոբ Քէօսկէեանխորհրդականներ: Իսկ Պ. Ազատ Պալեան որ մեծ արժէք ցոյց տուած է Ֆրանսական մարդական չրջանակի մէջ եւ այս տարի կր վարէ Լիոնի, Տէսինի Հ. Մ. Ը. Մ.ի խմբապետութիւնը, դարձեալ կր մնայ մասնաճիւղիս ղեկավար մարդիկը:

Մասնաճիւղս մեծ չանք կր թափէ սեփական ակումբ մր ունենալու, ապրելով մարզական դասախօսութիւններ, որպէսզի անդամները խաղին եւ Փիլիքականին հետ զարդացնեն իրենց մտաւորական պաչարը:

Գութպոլ.— Հ. Մ. Ը. Մ.ի Ա. եւ Բ. խումբերը նոյեմբեր 4ին իրենց սեփական դաշտին վրայ մրցեցան C. S. Tréptի Ա. եւ Բ. խումբերուն դէմ: Ներկայ էին բաւական թիւով հայրենակիցներ:

Հ. Մ. Ը. Մ.ի Ա. խումբր տարաւ փայլուն եւ անսպասելի յաղթանակ մը C. S. Tréptի Ա.ին դէմ, չնորհիւ մեր ժողոյ ճարպիկութեան եւ արագութեան: Իսկ 3ի դէմ 4 նչանակէտով: Բ. խումբր պարտութեան մատնեց համանուն միութեան Բ. խումբր 0ի դէմ 3 նչանակէտով: Ազատ մարզիկ

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Հ. Ց. Դ. «Նոր Սերունդ»ի Փարիզի մասնաճիւղին Ռաֆֆիի, հերթակ. դասախօսութիւնը, յառաջիկայ չորեքշաբթի, 21 Նոյեմբեր, ժամը 8.30ին Ալէմչահի սրահը, դասախօս՝ Հրանտ Բալեան, նիւթ՝ Արովեանի կեանքն ու գործը: Կեդր. վարչութեան հասցէն՝ Լ. Բաբանեան, 4 rue Lamartine, Paris (9):

ՖՐ. Կ. ԽԱՉի կրթնոպալի մասնաճիւղը կազմակերպած է թէյասեղան մր նոյեմբեր 28ին, կիրակի ժամը 2.30ին, Salle Rambaudի մէջ, Parc Paul Mistral, մուտքը ազատ է: Կր հրաւիրուին փափաքողները:

ՏԻՄԻՆԻ կապոյտ Խաչի ներկայացումը յետաձգուած է նոյեմբեր 25ին:

Ֆ. Կ. ԽԱՉի տարեկան պարահանդէսր տեղի կ'ունենայ Դեկտեմբեր 22ին: Կը խնդրուի նկատի ունենալ այդ թուականը:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄԵԾ ՃԱՇԱՐԱՆ

Տնօրէններ ԳԼԷՄԱՆ ԵՒ ԳՕՓՈՒԱՆԵԱՆ

6 rue Maubeuge, Paris (9), Métro Cadet, Notre Dame de Lorette: Tél. TRU. 85-47

Առաջնակարգ օդի եւ ամէն տեսակ ըմպելիներ, ընտիր ազանդեր, պոլսական կերակուրներ եւ անուշեղէն: Ընդարձակ եւ օդաւէտ սրահ: Ամէն երեկոյ ժամը 7էն սկսեալ ջութակահար Հայկ, քանոնի Պօղոս, ուտի Ալֆոնս եւ երգիչ Արթաքի կր նուագեն եւ կ'երգեն հայկական եւ արեւելեան երգեր: Դուռ է Չորեքշաբթի օրերը:

ԻՐԱՒԱԳԻՏ Պ. Վ. ԵՄՐՃԱՆԵԱՆ առողջացած եւ վերադարձած ըլլալով, իր յաճախորդները կ'ընդունի ամէն օր ժամը 9էն 10 եւ կէսօրէ ետք, 6էն 7 եւ ժամադրութեամբ:

21 Rue Pierre Semart. (Anciennement rue Baudin): Tél. Tru. 29-39, Métro Cadet:

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN FRANCE

HARATCH Fondé en 1928 R.C.S. 376.286

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Dameme — PARIS (13e)

Tél. : GOB. 15-70 — C. C. P. Paris 1678-63

ՊԱԺԵՆԳԻՆ.— Տար. 750, 6ամս. 400, 3ամս. 200 ֆրանք

Mercredi 21 Novembre 1945 Չորեքշաբթի 21 Նոյեմբեր

Թ. ՏԱՐԻ — 17e Année № 4463-Նոր շրջան թիւ 192 — Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ — ԳԻՆ՝ 3 Ֆր.

ՀԱՑԵՐԷՆ ԼԵԶՈՒԻ ՀԱՐՑԵՐ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Բ.— Պուլկարահայ մամուլը չի գործեր Հայաստանի ժողովուրդը սնուցանելու իր հրատարակութիւններով, որպէսզի յաւակնէր առարկել թէ՝ հասկնալի ըլլալու համար կը դիմէ այդ միջոցին: Պուլկարահայ մամուլին հօտը կը սնանի հայերէն նուիրագործուած ճիշդ ուղղագրութեան արտադրութիւններով: Եւ պուլկարահայ ժողովուրդը պէտք չունի մարզուելու նոր ուղղութիւնով, քանի որ դեռ Արտասահմանի մէջ կը գտնուի: Ո՛չ վաղը Հայաստան մուտքի համար անցագիրները պատրաստ են, ոչ ալ պուլկարահայ մամուլը դիտէ թէ պուլկարիայէն քանի՛ հոգի պիտի ընդունուին կամ քանի՛ հոգի վճռապէս պատրաստ են ներդաղթելու: Մօտքով երազէ յափշտակուիլ եւ տուն - տեղ քանդելով ճամբայ ելլել՝ երկու տարբեր բաներ են: Եթէ ներդաղթ տեղի ունենայ,— եւ ցանկալի է որ չուշանայ ան,— Հայաստանի երազուած հողին վրայ ոտք դնող ուշիմ Հայը երկու չաբաթէն կը լսէ դոց կ'ընէ Հայաստանի ուղղագրութիւնն ալ, քերականութիւնն ալ, արեւելահայ բարբառն ալ, առանց կարօտելու որ պուլկարահայ մամուլը առանձնէ ինքնակոչ դերը նախապատրաստական դասընթացք հիմնելու: Պէտք չկայ կարտինալ ձեռնադրուելէ առաջ Ծիրանի պատմուճանով զգեստաւորուելու ծիծաղելի ամապարանքին անձնատուր ըլլալու:

Գ.— Լեզուի մը բառական եւ ուղղագրական կերտուածքը նախանիւթի նմանող հասարակ ապրանք մը չէ՛, որպէսզի ուզողը — համբակ կամ վարպետ — անոր իր մատոյցար առարկային ձեւը տայ: Լեզուն՝ իր բառերով եւ ուղղագրութիւնով՝ դարերու ընթացքին կը կերտուի ժողովուրդին եւ մատենագիրներու կողմէ: Անհատը դեր չունի՝ դարընացին մէջ դամ չինելու պէս լեզու յօրինելու, իր քմայքին համեմատ: Եթէ այդ թէորիին տոգոյզ ըլլար, ամէն ազգի մէջ ամէն մատնապիր ըլլար, ամէն ազգի մէջ ամէն մատնապիր իր ուրոյն լեզուն հեղինակած պիտի ըլլար, ճիշդ կամ սխալ, թէեւ առանց զայն կարենալ ժողովուրդին պարտադրելու: Լեզուն նման է արուեստագիտական հոյակապ տաճարի մը՝ որուն քանդակներուն վրայ ամէն նոր արուեստագէտ (մատենագիր) կրնայ նոր նիշ մը աւելցնել, առանց սակայն զայն հիմէն քանդելու իրաւունք կամ ուժ ունենալու, տեղը ուրիշ յիշատակարան մը դնել յաղողելու ցնորքը սնուցանելով: Ծանօթ է՞, մեր մէջ, վիժումը լեզուական յեղաշրջութեան երկու փորձի՝ զոր կատարած են Ռուսինեան եւ Զերաք:

Դ.— Հայաստանի մէջ գտնուածին չափով, Արտասահմանի անհուն երկինքներուն տակ այ ծագող հայ մամուլ մը կայ, Սուրիայէն մինչեւ Հար. Ամերիկա, անցնելով Եւրոպայէն, թերթի եւ դիրքի տատանումներուն հրատարակութիւններով, որոնց մէջ կը տիրէ մէկ լեզու եւ մէկ ուղղագրութիւն, այն որ հայ գրականութեան նուիրագործուած ժառանգն է եւ հայ ժողովուրդին անբռնաբարելի սեփականութիւնը: Երբ այդ տատանումները մէջ ո՛չ մէկ նշան կամ շարժում չի ցուցուիր դասական հայ լեզուէն հրաժարելով՝ նոր յերիւրածոյ (հետեւաբար սխալ եւ արատաւոր) լեզու մը որդեգրելու, պուլկարահայ Կոմիտէին՝ հակառակ իր թոյլ կազմին՝ գաղութին անունով տիտանի քայլ մը առնելու ամապարանքը ուրիշ չարժուեր չէ՝ բայց եթէ իմաստակ տգիտութիւն մը «յոտս գահոյից» եւ ապաշնորհ ցոյց մը բովանդակ արտասահմանեան հայ մամուլին դէմ:

Շարունակ «դեմոկրատական» վարդապետութեան անունով երդուընցող որ եւ է վարչաձեւ անպաշտպանելի հակասութեան մէջ է ժողովուրդի մը պարտադրելով լեզուի բռնաստեղծ օրէնք մը՝ որ բարեշրջութեան օրէնքով ժողովուրդին կերտածը չէ՛, այլ դարերու մը մէջ կամայական օրէն արհեստաւորին ձուլածը: Ըմբռնելի պիտի ըլլար որ՝ Անգլիա կամ Ֆրանսա՝ որ եւ է նշանաբանի անունով՝ յանկարծ օրին մէկը քուէարկէին լեզուական - ուղղագրական օրէնք մը եւ զայն պարտադիր դարձնէին մամուլին եւ ժողովուրդին, երբ մանաւանդ այդ լեզուները ըլլային անդլիերէնը եւ ֆրանսերէնը, որոնք այնքան կը կարօտին՝ հնչաբանութեան սկզբունքներու համաձայն՝ յեղաշրջուելու, չենք ըսեր բարեշրջուելու, որովհետեւ կատարուածը չէր կրնար ըլլալ բարեշրջութիւն, այլ տառեշրջութիւն, ինչպէս է հայերէնի յեղաշրջուած նոր ուղղագրութիւնը: Եւ փորձն դիւրին կարդալու եւ գրելու, այդ պարտադիր ուղղագրութիւնը դիւրի՞ն ստեղծած պիտի ըլ-

Պարսկական Ատրպատականի ընտրութիւնը

Երէկ քանի մը տողով արձագանգ տուինք անջատողական ըմբոստութեան մը չարժումին որ ծագած է անցեալ Ուրբաթ պարսկական Ատրպատականի մէջ: Լոնտոնի զինուորական չրջանակներուն ստացած տեղեկութեանց համաձայն, հեռագրական ամէն հաղորդակցութիւն խզուած է Թաւրիզի եւ Միանայի միջեւ, (Միանա կը գտնուի Թաւրիզէն 160 քիլոմեթր հարաւ - արեւելք): Թաւրիզի մէջ տեղի ունեցած են մի քանի ռմբակոծումներ եւ ճառագիր խօսուած են Թէհրանի կեդրոնական կառավարութեան դէմ: Մարագայի մէջ հրացան եւ դնդացիր բաշխած են ժողովուրդին, — զէնքերը բերուած էին ռուսական բեռնատարներով: Զինեալ խումբեր դրաւած են Միանայի կայարանն ու քաղաքը, կրակին մէջ սպաննուած են հօթը պարսիկ պաշտօնեաներ:

Իրանի պատերազմական նախարարը, Զօր. Բիազի, եւ սպայակոյտին պետը, Զօր. Արֆա, դիմած են ռուս զինուորական կցորդին, որ խոստացած է դիմումը հաղորդել Իրանի ռուսական բանակի հրամանատարութեան: Ռուսերը մերժած են սակայն Թաւրիզի իրանեան ուժերու հրամայատարին խնդրանքը, օդանաւով սպայ մը դրկել Թէհրան, որպէսզի կացութիւնը պարզէ կեդրոնական կառավարութեան:

Արպատիլի, Աստարայի, Իլդայիէի իրանեան պահակազօրքերը պաշարուած են: Ըմբոստները կը քալեն դէպի Զինճան, որ երկաթուղիի հանգոյց մըն է Թաւրիզէն 280 քիլոմեթր դէպի հարաւ — արեւելք, եւ դէպի Զազվին, որ կը գտնուի Թէհրանէն 152 քիլոմեթր հիւսիս - արեւմուտք:

Ճամբորդներու տուած տեղեկութեանց համաձայն, ըմբոստները կը բաղկանան Կովկասցիներէ, Հայերէ եւ Ռուսերէ (Մոնոմ): Ռուսերը բաղաքային ղեկտ հաղած զինուորներ են Պաքուի չրջանէն:

Լոնտոնի մէջ որոշ ջղայնութիւն ցոյց կուտան այս դէպքերուն առթիւ, յայտնելով որ ներքին ըմբոստութիւն մը չէ այս, այլ արտաքին (ռուսական) դրդումով կատարուած չարժում մը:

լար, թէ աւելը եւ լարիւրինթոսը: Համոզուելու պէտք կա՞յ: Ահա՝ հնչարանութեան չնաշխարհիկ օրէնքին վրայ ձեւուած.— La mer (mère) du mer (maire) se benyé (se baignait) dan (dans) la mer. Ուրեմն կեցցէ՛ յէվ (եւ):

Լեզուի մը տէրերը ո՛չ վարչաձեւերն են, ո՛չ ալ անհատները: Լեզուի մը կերտիչը եւ տէրը ժողովուրդն է եւ ան է որ իր հաւաքական իմաստութեան իշխանութիւնով՝ ունի հեղինակութիւնը իր սեփականութիւնը ձեւափոխելու, ժամանակի եւ մշակութային պահանջներու համաձայն, եթէ կան:

Կոմիտէն, որ կը թուի իր առաջնակարգ մտածումներէն մէկը բրած ըլլալ հայ մամուլը, անփոխարինելի ծառայութիւն մատուցած կ'ըլլար հայ դպրութեան, եթէ չնայած այդ մամուլը ամէն կերպով ներկայանալի եւ պատուաբեր տարազի մը մէջ մտցնել, իբր բեմ քաղաքական առողջ ըմբռնումներու, ընկերային աշխուժական բարոյականի, աղատագրուած լայնախոհ նկարագիրի, հայրենասիրական ողջամիտ գաղափարականի:

Սողունի մատնայատուկ դիւրութիւնով չափիկ փոխելէ առաջ, Կոմիտէ եւ մամուլի գործիչներ արդեօք կրնա՞ն հասարակութեան ներկայանալ իբր իրենց հօրենական լեզուն շիտակ գրել գիտցող անհատներ, թէ մամուլ ըսելով կը հասկնան բարբարոս սխալներով լեցուն լեզուով եւ անճոռնի չարագրութիւնով չինականացած տիրացուութիւն - ներով ճերմակ թուղթը սեւի ներկել, ինչպէս են հայ մամուլին մէջ կարդ մը բեմեր, ողբերգական-օրէն:

Պուլկարահայ Կոմիտէն իր անխորհուրդ փութկոտութիւնով՝ զոր ոչ մէկ պատրուակ կրնայ արդարացնել՝ առած է վանտալական աւերիչ քայլ մը, որուն դէմ պէտք է բողոքարկու ըմբոստացումով ծառանայ բոլանդակ արտասահմանեան հայ մամուլը, արդիւնաւէտ համար արմատ բռնելը ախտաւոր մտայնութեան մը՝ որ բողբոջելով կրնայ վարակիչ համաճարակի պէս ծաւալիլ կորիզին հեռու հորիզոններու տակ ալ:

ԵՆՈՎՔ ԱՐՄԷՆ

ՏԸ ԿՈԼ ԻՇԽԱՆՈՒԹԵԱՆ ԳԼՈՒԽ 163ի դէմ 400 ձայնով

Ինչպէս երէկ կը դրէինք նախատեսութեամբ մը, Սահմանադիր Ժողովը երկուշաբթի օր դարձեալ Տը Կոլի յանձնեց կառավարութիւն կազմելու պաշտօնը, 163ի դէմ 400 ձայնով (համայնավարները դէմ քուէարկած էին): Բայց, դարձեալ, ի չպէս կը դրէինք, կառավարութեան գլուխը կանչելով Տը Կոլը՝ դժուար է ըսել թէ լուծուած է տագնապը: Արդարեւ, քուէարկութիւնը հազիւ վերջացած, երեսփոխանները իրարու կը հարցնէին թէ նախարարական պաշտօնները բաշխուած ժամանակ պիտի չծագի՞ դարձեալ տագնապը:

Երկուշաբթի, կէսօրէ ետքը, որոշեալ ժամէն քիչ մը ուշ, բացուեցաւ Սահմանադիր Ժողովը: Բոլոր երեսփոխանները ներկայ, կառավարական ամպիոնը պարապ: Հրաւիրեալներու յատկացուած շարքը լեցուած: Ներկայ է Միացեալ - Նահանգներու դեսպանը, աջակողմեաններուն ետեւը: Անգլիոյ դեսպանը՝ կեդրոնին ետեւ: Ռուսիոյ դեսպանը՝ ձախակողմեաններուն ետեւ:

Նախագահը, Ֆէլիքս Կուէն, ժողովը կը բանայ եւ կը կարդայ Տը Կոլի նամակները, որոնք ծանօթ են մեր ընթերցողներուն: Անմիջապէս կը սկսի դժուարութեանց չրջանը»: Այսուհանդերձ լաւատես է եւ կը յուսայ թէ կարելի է գտնել հաճերաչխութեան եզր մը:

Ճեասլ բեմ կը բարձրանայ Անտրէ Մարի, Ազատականներու ներկայացուցիչը, որ կը յայտարարէ թէ վէճը պարզ է, բայց կան մարդիկ որոնք կ'ուզեն բարդացնել: Կ'ափսոսայ, որ ջնջուած է 1875ի Սահմանադրութիւնը, յարմար՝ նման վէճերու կարգադրութեան: Բայց, ի՞նչ հարկ «լալ թափած կաթին վրայ», ինչպէս կ'ըսէ անգլիական հին առած մը:

Այս անգամ բեմ կը բարձրանայ Ժ. Տիւքլօ, Համայնավարներու ծափերուն մէջ, որ կը յայտարարէ թէ թափուածը կաթ չէ, այլ քացախ: Ու կը պատմէ վէճը, որ ծագեցաւ Տը Կոլի եւ Համայնավարներուն միջեւ, ստեղծելով ներկայ տագնապը: «Մեզի կը մերժեն տալ իշխանութեան մեր բաժինը, եւ իբրեւ պատճառաբանութիւն կուտան բացատրութիւն մը, որ կ'արատաւորէ Ֆրանսացիի վէրք արժանապատուութիւնը, բայց մենք կը մերժենք նման բացատրութիւններ, որոնք կը պղտիկցնեն մեզ, կամ կը վերածեն մեզ քաղաքացիներու, որոնք ընդունակ են կատարելու այսինչ գործը, եւ ընդունակ չեն կատարելու այնինչ գործը: Մենք կը մերժենք ընդունիլ թէ կան երկու դասակարգի Ֆրանսացիներ,— Ֆրանսացիներ որոնք մեռնիլ գիտեն եւ Ֆրանսացիներ որոնք իշխել գիտեն: Համայնավար մը ի՞նչպէս չի կրնար արտաքին նախարար ըլլալ, — եթէ կապրիլէ Փէրի ողջ ըլլար, ցանկալի չէ՞ր այդ պաշտօնին: Ոչալ, պատերազմակո՞ն նախարարութեան: Պատերազմական նախարարութիւնը վերապահուած է միայն Տիէթլիմի նման դիմադրականի՞ մը...»:

Տիէթլիմ ոտքի կը ցատկէ, բարկութենէն կրկին դոյն առած: Տիւքլօ սակայն կը չարունակէ իր քննադատութիւնները, յիշելով ուրիշներու կարգին Ֆրանսուա Մորիաքը որ «այսօրուան յարմարողը» չէ: Ճեասլ բառաքննական ձեւով մը, կ'աշխատի համոզել թէ երբ Տը Կոլ իրեն վստահուած պաշտօնը կը յանձնէ Սահմանադիր Ժողովին, կը նկատուի հրաժարեալ, մինչդեռ Տը Կոլ փորձ մը կը կատարէ՝ մեծ դուռը ձգած՝ պղտիկ դռնէն մտնելու:

Տիւքլօյի կը յաջորդէ Անտրէ Ֆիլիփ, Ռոնի ընկերվարական երեսփոխանը, որ բաւական կը քսէ դիւրազգածութեանց վրայ, կը չանայ հարթել տագնապին պատճառ դժուարութիւնները, կը յայտարարէ թէ վաղուան կառավարութիւնը պիտի կազմուի երեք «մեծերու» մասնակցութեամբ եւ գործակցութեամբ, առանց երբեք բաժնուելու այն անձէն (Տը Կոլ), որ 1940 Յունիս 18ին փրկեց Ֆրանսայի պատիւը:

Այս յայտարարութիւնը առարկայ դարձաւ ընդհ. ծափահարութեան, որուն չմասնակցեցան միայն համայնավարները:

Մօտելու կ'ելլէ այս անգամ, Մօրիս Շուման, ներկայացուցիչ Հանրապետական - Ժողովրդական չարժումին, որ կը յայտարարէ թէ Տը Կոլի հեռանալով երկիրը կը կորսնցնէ անկախութեան, ազատութեան եւ յաղթանակի խորհրդանշանը:

Այնուհետեւ կը սկսի քուէարկութիւնը: 39ի դէմ 358 ձայնով, կ'ընդունուի ընկերվարականներու մէկ բանաձեւը, որ կը ճշդէ վաղուան կառավարութեան բաղկացուցիչ տարրերը, (համայնավարները կը մերժեն մասնակցիլ քուէարկութեան, իսկ արմատականները կը քուէարկեն բանաձեւին դէմ): Ճեասլ, 163ի դէմ (համայնավարները եւ իրենց դաշնակիցները), 400 ձայնով կ'ընդունուի բանաձեւը, որ կը հրաւիրէ Տը Կոլը չարունակել

Նուրեմպէրկի դատավարութիւնը

Գրեցինք թէ երեքշաբթի Նուրեմպէրկի մէջ սկսաւ դատավարութիւնը Գերմանիոյ երբեմնի գահակալներուն, որոնք այժմ կը նստին ոճրագործի աթոռի վրայ:

Դատավարութիւնը տեղի կ'ունենայ Արդարութեան Պալատին մէջ: Կիները պարտաւոր են բանալ եւ ցոյց տալ իրենց պայուսակները երբ ներս կը մտնեն կամ դուրս կ'ելլեն պալատէն: Դատասարահին մէջ արգիլուած է վերարկու (փարտեսիւ) կրել: Արգիլուած է մտնել կամ դուրս ելլել վճռաբանութեանց ընթացքին: Աչխարհի բոլոր անկիւններէն Նուրեմպէրկ թափած են 400 թղթակիցները:

Արդարութեան Պալատին առջեւ կը հսկեն ամերիկեան զինուորները՝ արձանի պէս անշարժ: Ժամը 9ին, դերման աչխատաւորները տակաւին պրաղած են կարմիր դորգերու զետեղումով եւ աթոռներու թուադրումով: Երբ վերջին անդամ սեղաններու եւ աթոռներու վրայէն փոչին կ'առնեն, ներս կը մտնեն ամերիկեան հանրային ապահովութեան ոստիկանները, մանրազնին քննութենէ մը կ'անցընեն ամէն ծակ ու ծուկ: Ժամը 10ին 20 վայրկեան մնացած, ներս կը մտնեն լրագրողները եւ մուտքի տոմս ունեցողները,— արդէն ամբաստանեալի աթոռներու չարքին վրայ են Գերմանիոյ երբեմնի գահակալները:

Մթամած օր մը: Սրահը, որ այնքան ալ ընդարձակ չէ, լուսաւորուած է ձեղունի ջահով մը եւ կողմնակի լուսարձակներով:

Ամբաստանեալները, ըստ արձանագրութեան, 24 հոգի են, բայց ինչպէս կը յիչեն մեր ընթերցողները՝ անձնասպան եղաւ Լէյ, աչխատանքի նախարար: Ատկէ զատ կը պակսին նաեւ երեք հոգի, — Պորման, Հիմլէրի խորհրդականը, որ ձերբակալուած չէ տակաւին, Քալթընպրունները, Աբսոտրիոյ ոստիկանութեան տնօրէնը, որ հիւանդ է, Քրուփ, պատերազմական ճարտարարուեստի վարիչ, որ մահամերձ է:

Ամբաստանեալները տեղաւորուած են սրահին ձախ կողմը:

Կէօրինկ, որուն ճարպերը թափած են քիչ մը, դորչ տառտուռ մը հագած, մատներով զարդարուն ձեռքերը խաչաձեւ ծալած: Հէս, փոքրիկ գլուխով, անարիւն եւ նիհար դէմքով, ջղային: Ռիպպընթրոփ, մտածկոտ, կը կարդայ թուղթ մը որ իրեն երկարից պաչտպան փաստաբանը: Ռէտոբը, մեծ ծուխակալը, քաղաքային զգեստով: Տէօնից, որ յաջորդից Հիմլէրի: Ֆոն Շիրախ, Աբսոտրիոյ վերջին մարզպանը, երիտասարդ, լաւ հագուած, կնոջական դեղեցկութեամբ: Ֆոն Փափէն, վոսն ինկած աչքերով, պրկուած շրթներով: Թողէնպէրկ, որ ակնոցներուն տակ կը ծածկէ արհամարհոտ եւ հարցական նայուածք մը: Քալթէյ, համազգեստով, բայց առանց զինուորական աստիճանի, գլուխը եռեւ նետած, ամբարտաւան: Շթրայխէր, վայրենի ժպիտով, Սայս Ինքուարթ, դերման տարէց ուսանողի դիմագիծով: Վերջապէս Շախթ, Ֆոն Նոյրաթ, Ֆրից, Ֆրանք, Եոտլ, Ֆունկ, Ֆրիք, Սաուքէլ:

Անոնց դէմքին վրայ ոչ մէկ նչան բարոյական տառապանքի, ոչ մէկ նչան յոգնութեան կամ նեղութեան:

Ա՛ջ կողմը, ամբաստանեալներուն դէմ յանդիման, Գերագոյն Ատեանը: Սրահին մէջտեղը, չորս սեղան՝ Դաչնակիցներու ներկայացուցիչներուն յատկացուած: Սրահին խորքը՝ քարտուղարուհիները: Թարգմանները սպասարան կը կրեն, կանգնած՝ իրենց ձայնասարներուն առջեւ:

Ժամը 10ին ներս կը մտնեն դատաւորները: Գերագոյն Ատեանի նախագահը, անգլիական արդարութեան լորտերէն՝ Լօրէնս, կը հրաւիրէ կարդալ ամբաստանագիրը, որ երկար է, անվերջանալի կարծես: Նիւթը՝ «կազմակերպուած դատադրութիւն»: Ատիկա պատմութիւնն է նացի կուսակցութեան, Գերմանիոյ պատերազմական պատրաստութեանց: Կէօրինկ չատ ուչադիր է, բայց Ֆրանք ուսերը կը թօթվէ եւ կարծես կը դողայ կատաղութենէն՝ երբ կը խօսուի Լեհաստանի ապստամբութեան մասին: Հէս բաներ մը կը հարցնէ Ռիպպընթրոփի, որ չի պատասխաներ: Ֆոն Փափէն կը ծռի Ֆրանքին կողմը՝ բաներ մը ըսելու համար, բայց ամերիկացի զինուոր մը, հարուածով մը, կարգի կը հրաւիրէ:

Ամբաստանեալներուն առջեւ՝ պաչտպան փաստաբանները, սեւ կամ մանիչակագոյն զգեստներով, գրութիներուն վրայ խոյրեր զանազան ձեւերով: Անոնց մէջ՝ երիտասարդ սպայ մը, ուչադիր եւ ծանրախոհ, Ֆոն Փափէնի տղան է, դերի, բայց հայրը պաչտպանելու համար՝ իր խնդրանքով Ամերիկացիներու կողմէ ազատ արձակուած:

Կ'ըսուի թէ Չըրչիլ եւս պիտի լսուի, իբրեւ վկայ, այս դատավարութեան ընթացքին:

Վանի չրջանին մէջ երկրաչարժի դօրաւոր ցնցում մը տեղի ունեցած է, ինչպէս կը հեռագրեն Անգարայէն: Կարեւոր վնասներ եւ մեծ թիւով մեռեալներ:

ՆՈԵՄԲԵՐ 11Ը ՍԷՆ ՇԱՄՈՆԻ ՄԷՋ

ՍԷՆ ՇԱՄՈՆ (Ցառաջ).— Համաչխարհային Ա. եւ Բ. պատերազմներու ու Դիմադրական Ճակատի զոհերուն յիչատակը յարգելու համար քաղաքապետութիւնը բացառիկ ցոյց մը կազմակերպած էր: Կը մասնակցէին, աւելի քան յիսուն մութիւններ եւ խմբակցութիւններ: Կիրակի օր, առաւօտեան ժամը 10ին, ամբողջ քաղաքը եռուզեռի մէջ էր: Ժամադրավայրը՝ Ազգային պարտէզը, զարդարուած էր բնական եւ արուեստական ծաղիկներով: Մեծ թիւ մը կը կազմէին դպրոցականները:

Հայկ. դպրոցի աչակերտները եւս առաջնորդութեամբ ընկեր Յ. Ամէմեանի, իրենց մասնակցութիւնը բերած էին հանդիսին դեղեցիկ ծաղկեպսակով մը:

Անձանօթ զինուորին գերեզմանին առջեւ, դրաւոր ճառեր խօսեցան 1914 — 18ի վեթերան մը եւ Սէն Շամոնի մեր երիտասարդ քաղաքապետը, Mr. Bayer:— Սաfo

ԹՈՒՐ.— Լինար - է - Լուար նահանգի պալէն Միրէ կոչուած դիւղաքաղաքին մէջ, 11 նոյեմբերի տարեդարձին առթիւ մասնաւոր պատուի արժանացաւ մեր հայրենակիցը Պ. Կարապետ Գրզըլեան իր 1940 Մայիս 19ին ըրած քաջագործութեան համար: 1914—18ին ինկող զինուորներու դամբարանին առջեւ դիւղաքաղաքապետը Mr. Barnault որ բաւական ծանօթ է հայկական պատմութեան, ուղերձով մը փառաբանեց հայրութիւնը եւ մասնաւորաբար Պ. Կ. Գըզըլեան, որ Ֆրանսայի համար պատրաստ է եղած իր կեանքը զոհելու:

Յետոյ նախկին վիրաւորեալ պատերազմիկ մը պատերազմական խաչը կ. Գըզըլեանի կուրծքէն կախեց եւ օրուան սովորական հանդիսութիւնները չարունակուեցան հայ անուն անդամ մըն ալ Ֆրանսացի ժողովուրդին ծանօթացուելով:

ՄԵՐ ԿՈՇԿԱԿԱՐՆԵՐԸ

ՄԱՐՍԷԼ.— 1930 Ապրիլ 8ին «Յառաջ»ի մէջ «Պատկերներ Մարսէյլի կեանքէն» վերնագրով յօդուածով մը պարզեր էի հայ արհեստաւորներու կեանքը որոնց կարդին նաեւ կօշկակարներու մասին: Երկար թուումներէ վերջ թելադրեր էի կօշկակարներու ընկերակցութիւն մը կազմել, համերաչխութեամբ տակաւին համար հրամանադիր օրէնքներու, նա մանաւանդ վերջ տալու մրցակցութեան:

Տասնը հինդ տարի վերջ ուրախ ենք յայտնելու որ խումբ մը գործարանատէրեր գործի լծուած են կօշկակար - գործարանատէրերու անուն ընկերակցութիւն մը կազմելու, դիմադրելու համար վաղուան մրցակցութեանց: Արդէն կօշիկի սպառումը մեղմացած բլլալով, բազմաթիւ գործարանատէրեր մեծաքանակ կօշիկներ ամբարած յամախորդի կը սպասեն, իսկ եթէ վաղը, Ֆրանսական մեծ գործարանները սկսին արտադրութեան, անհատ գործարանատէրեր, բնականօրէն պիտի վակեն իրենց աչխատանոցները: Որով հայ գործարանատէրերը այժմէն իսկ մտահոգ, ձեռնարկած են ընկերակցութեան կազմութեան:

Երեք - չորս խորհրդակցական ժողովներէ վերջ, պատրաստուած է կանոնագիր ծրագիրը, հաւաքական դնումի, արտադրութեան եւ սպառումի կեդրոնացման հիման վրայ:

Վերջին ժողովը տեղի ունեցաւ Նոյեմբեր 5ին, Պ. Բ. Չիլճեանի աչխատանոցին մէջ ուր ներկայ էին քսան հինդ աւելի գործարանատէր: Կանոնագիրը - ծրագրին ընթերցումէ վերջ, ընտրուեցաւ 12 հոգինոց յանձնախումբ մը որ ծրագիրը քննելով պիտի ներկայացնէ յառաջիկայ ընդհ. ժողովին: Յանձնախումբի անդամներն են, Պ. Պ. Բ. Չիլճեան, Մ. Չաթըքեան, Ա. Խաեան, Գ. Մարդարեան, Յ. Մարդարեան, Յ. Պետրոսեան, Կ. Պօպեան, Ն. Տէր Մինասեան, Ս. Տէր Զաքարեան, Տ. Մինասեան, Պ. Խմիրեան եւ Մանուկեան:

Շնորհաւորելով սոյն դեղեցիկ ձեռնարկը կը մաղթենք յաջողութիւն:

Պարբեւ

ՀԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՉՕՐ. ԱՇՉԸՆՀԱՈՒՐԸ յայտրդ նչանակուեցաւ Չօր. Մարչալի, իրրեւ նախագահ ամերիկեան սպայակոյտին:

ՊԱՂԵՍՏԻՆ հրէական օջախ մը պիտի բլլայ, եւ ոչ երբեք հրէական պետութիւն մը, յայտարարեց էթլի, Քանատայի մէջ:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄԵԾ ՃԱՇԱՐԱՆ

Տնօրէնները ԳԼԻՄԱՆ ԵՒ ՓՕՓԱՐԱՆԵԱՆ

6 rue Maubeuge, Paris (9), Métro Cadet, Notre Dame de Lorette: Tél. TRU. 85-47

Առաջնակարգ օդի եւ ամէն տեսակ ըմպելիներ, ընտիր ադանդեր, պոյսական կերակուրներ եւ անուչեղէն: Ընդարձակ եւ օդաչէտ սրահ: Ամէն երեկոյ ժամը 7էն սկսեալ, ջութակահար Հայկ, քանոնի Պօղոս, ուտի Ալֆօնս եւ երգիչ Արթաքի կը նուագեն եւ կ'երգեն հայկական եւ թուելեան երգեր: Գոց է Շորեքչարթի օրերը:

Օր. ԷԼԻԶ ԵՆՂՃԵԱՆ եւ Պ. ՆՈՒՊԱՐ ՄԵԼՏՈՆԵԱՆ ամուսնացած:

15 Նոյեմբեր 1945 Մարսէյլ

ՍԱԼԷՆ ՏԸ ԺԻՐՕ.— Այստեղ կ'ապրի հայ գաղութ մը որ կը բաղկանայ 20 ընտանիքէ: Այս վերջերս կազմած է Հ. Ա. Ճ. մասնաճիւղ մը որ ձեռնարկեց հանգանակութեան մը երկու չրջանի մէջ, Սալէն եւ Արլը, որուն հասոյթը պիտի յատկացուի Թրքահայ Դատի պաչտպան մարմնին: Նոյ. 11ին արարողութեան մասնակցելու համար, տեղւոյս իչխանութեան կողմանէ ստացանք պաշտօնական հրաւէր մը, բերինք մեր պատչաճ մասնակցութիւնը: Հաւաքավայր Քափէ Քրըպէն, կարզադրիչ յանձնախումբը կարդաց անունները, մասնակցող ազգերուն թափորը կազմելու համար: Ծաղկեփունջերու չարանր ճամբայ ելաւ դէպի անծանօթ զինուորի դամբարանը, եօթը մասնակցող ազգերու մէջ Հայերը, երրորդ տեղը կը բռնէին: Սալենցի

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՏԻՄԻՆԻ Ֆ. Կ. Խաչի մասնաճիւղը կը ներկայացնէ «Աչխարհի Դատաստանը», վիչտի եւ տխրութեան կարող ուժերով: Տեղի կ'ունենայ Դաչնակցութեան սրահին մէջ, կիրակի 25 Նոյեմբեր, ժամը 3ին:

ՌԱՖՖԻ խումբի ժողով, չարաթ 24 Նոյեմբեր, ժամը 8.30ին ծանօթ հաւաքատեղին:

ԼԻՄՆԻ Հ. Յ. Դ. վարանդեան կոմիտէն, ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրէ իր ընկերները, 23 Նոյեմբեր, ուրբաթ իրիկուն ժամը 8ին, ընկերվարականներու սրահը, 14 Cours Lafayette: Կը խնդրուի ընկերներէն ճչդապահ բլլալ:

ՈՒՐՖԱՅԻ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԻ 30 ԱՄԵԱԿԸ

կը տօնուի 9 Դեկտեմբեր կիրակի ժամը 2ին Salle des Ingenieurs Civils, 19 Rue Blanche Métro Blanche, Trinité

Նախագահութեամբ Պ. Լ. Մելոյեանի, կը խօսին Պ. Պ. Ա. Զօպանեան, Զ. Վարպետեան, Շ. Միսաէեան, Լ. Զորմիսեան եւ Յ. Հիսայեան:

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին Տիկին Ա. Սարգիսեան, Օր. Լ. Թորոսեան, Օր. Ռ. Յովհաննէսեան, Պ. Պ. Ֆ. Ալաջաջեան եւ Պ. Գր. Յովհաննէսեան (Քաո): Մուտքը ազատ է:

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ Ե. ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ 25ԱՄԵԱԿ ՏՕՐԵԴԱՐՁԸ կը տօնուի Դեկտեմբեր 1ին, չարաթ ժամը 2.30ին, 252 rue de Fbg. St. Honoré, Մալ Փլէյէլի մէջ Հոմանուագութեամբ Խոր. վարդ. Պ. Պոկամոլեանի եւ նախագահութեամբ Պ. Մարմարեանի: Բանախօսութիւններ, երգ, նուագ, պար եւ արտասանութիւն:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ պիտի տօնուի 9 Դեկտեմբեր, կիրակի երեկոյ ժամը 8.30էն մինչեւ լոյս՝ Գաղա Տիթալիաի չքեղ սրահներուն մէջ: Գեղարուեստական բաժին՝ բանախօսութիւն, երգ, արտասանութիւն, կէս գիչերէն մինչեւ լոյս եւրոպական պար: Մուտքը ազատ է:

ԼԻՄՆԻ մէջ պիտի տօնուի 1 Դեկտեմբեր 1945, Շարաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, Ֆրանսուա Քոփէի սրահին մէջ: Մանրամասնութիւնները տեղւոյն վրայ առանձին յայտարարութեամբ:

Տիկին Ռեբեկա Կարմիրեան (Պրուսայի Մեծ Նոր Գիւղէն) կը փնտռէ իր ամուսինը Եղիչէ եւ զաւակները Ազատն, Հայկ: Տաճարիկ, Մկրտիչ, Իսկուհի որոնք 1914ի մեծ եղեռնին տեղահանուեցան Մեծ Նոր գիւղէն, առանց իրենց մօր որ Պոլիս կը գտնուէր այդ միջոցին: Իմացնել Տիկին Ռեբեկա Մարտիանի, 234 Bld. de la Madeleine, Nice, France: Արտասահմանի թերթերէն կը խնդրուի արտատպել:

Փարիզահայ դերասանուհիներու ընկերակցութիւնը

Միւթիւալիթէի ընդարձակ սրահին մէջ, 24 rue Saint Victor - Métro Mutualité, կիրակի 25 Նոյեմբեր, ժամը 15ին, կը ներկայացնէ նախաձեռնութեամբ Ս. Փափազեանի «ՇՈՒՐԱՄԻ ՎԱՐԺԱՊԵՏԸ» (Նապէտտին Հօճայի կեանքէ, գաւեշտ 3 արար 1 պատկեր):

Կը մասնակցին՝ Տիկին Լաթիֆեան, Օր. Միւասեան, Պ. Պ. Վ. Պաղտասարեան, Ս. Մարինեան, Յ. Լաթիֆեան եւ Ս. Մահսուտեան:

Տոմսերը կը ծախուին՝ դրասուն Հրանտ Սամուէլ, 51 rue Mr. le Prince, Tél. Dan. 88-65, Ֆօթօ Ֆէպիս, 23 Bld. Bonne Nouvelle, Tél. Louvre 69-83:

ՇՈՒՏՈՎ լոյս կը տեսնէ «Զոյգ մը Հէքեաթ»ի հեղինակ Յ. Հիսայեանի «Անմահ Տիպարներ»ը նկարազարդուած Պետոյի կողմէ:

Le Gérant : H. AGONEYAN

Imprimerie DER-AGOPIAN, 17, Rue Damesme - 13

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN FRANCE

HARATCH Fondé en 1928 R.C.S. 376.286

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13e)

Tél. : GOB. 15-70 — C. C. P. Paris 1678-63

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ.— Տար. 750, 6ամս. 400, 3ամս. 200 ֆրանք։

Vendredi 23 Novembre 1945 Ուրբաթ 23 Նոյեմբեր

Թ. 38ԴԻ — 17e Année N° 4465-Նոր շրջան Թիւ 194 Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ ԳԻՆ՝ 3 Ֆր.

ԹՐՔԱԿԱՆ ՓՐՈՓԱԿԱՆՏԸ

ԺԸՆԵՒ.— Երբ աչքէ անցընենք ժողովուրդներու փոխյարաբերութիւնները, անպատճառ պիտի տեսնենք թէ իւրաքանչիւր ժողովուրդ ունեցած է եւ կամ ունի «ժառանգական թշնամի մը՝ ուրիշ ժողովուրդ մը։

«Ժառանգական թշնամի»ի այս պարագան կը պարտադրէ որ, երկու կողմերէն մին միշտ պաշտպանողականի վրայ մնայ, մինչ միւս կողմը յարձակող դիրք մը կ'ունենայ։

Այսպէս է որ «քաղաքակրթուած» եւ «կազմակերպուած» ժողովուրդները, երբեմն իրենց «ժառանգական» հաշիւները կը մաքրեն ճակատամարտի դաշտերուն վրայ, սուրի եւ հուրի միջոցաւ։ Ասոր համար է որ, հակառակ զեղեցիկ ճառերու եւ սկզբունքներու, պատերազմը միշտ դոյութիւն ունեցած է եւ պիտի ունենայ։

Մենք Հայերս ալ ունինք մեր դարաւոր «ժառանգական թշնամին»։ Թէեւ շատ պիտի փափաքէինք բացառութիւն մը կազմել ընդհանուր կանոնէն եւ չունենալ թշնամի։ Բայց այս բանը մեր կամքէն կախում ունեցող հարց մը չէ։ Այնպէս որ, ստիպուած ենք պաշտպանողականի վրայ մնալ, մեր ապրելու իրաւունքը պաշտպանելու համար, մինչդեռ «ժառանգական թշնամին» սերունդէ սերունդ կը փոխանցէ Հայը հալածելու եւ ոչնչացնելու իր յանկութիւնը։

Եւ որովհետեւ մենք, քաղաքակրթուած ժողովուրդներու նման չունինք ինքնապաշտպանութեան պայմանները, որովհետեւ կը վրիպինք, 1915էն ասդին, թշնամիին «եաթաղան»էն, ան մեզ կ'ուզէ հալածել այլ միջոցներով՝ որոնք երեւութապէս խաղաղ են եւ անվնաս եւ որ՝ ժամանակի ընթացքին կրնան դառնալ շատ վտանգաւոր։

Այս երեւութապէս անվնաս միջոցներուն գլխաւորն է «փրոփականտը»։ Փրոփականտին կարեւորութիւնը չեշտելու հարկ չկայ, ամէնքս ալ գիտենք անոր ինչ զօրաւոր զէնք մը ըլլալը։ Ան այսօր գիտութեան մը աստիճանին բարձրացած է։

Փրոփականտին նպատակն է յամրաբար, բայց հաստատապէս գետին պատրաստել ապագայ զօրաւոր ձեռնարկներու որոնց արդարացումը կանխաւ կը պատրաստուի բոլորովին անվնաս միջոցներով։

Այս տեսակէտէն Թուրքերը Ջանք չեն խնայէր։ Իրենց աշխատութիւնը նայած միջավայրէն կը փոխուի։ Կան երկիրներ ուր անոնք նախապատրաստական աշխատութեանց վրայ են, օրինակ Զուիցերիան՝ ուր բանախօսութիւններով եւ դասախօսութիւններով, թերթերու մէջ իրենց ի նպաստ գրուածքներով կը ջանան սիրաշահիլ սիրտերը։ Կան ալ ուրիշ երկիրներ, օրինակ՝ Եգիպտոսը, ուր նախապատրաստական աշխատութիւնները յաջող կերպով լմնցած ըլլալով կ'անցնին առելի բուռն աշխատութեան մը։ Իրենց սիրաշահած սիրտերը մեզի դէմ գրգռելով։ Այնպէս որ բոլորովին մեզի չվերաբերած խնդիրներէ մղուելով, բորբոքած ամբոխը կուգայ Հայոց վրայ կը յարձակի ։

Եթէ մենք հակամիջոցներ ձեռք չառնենք, նման գրգռութիւնները մեզի դէմ պիտի տարածուին Մօտաւոր Արեւելքի մէջ։ Բնական է ասիկա կրնայ քաղաքական բարդութիւններ յառաջ բերել, օտար միջամտութիւններու դուռ բանալով։ Բայց ասիկա մեզ չի հետաքրքրեր առ այժմ։ Մեզ զբաղեցնող խնդիրը պէտք է ըլլայ նման անախորժութեանց մեր միջոցներով առաջքը առնելու ձեւը գտնելուն մէջ եւ ասոր համար ալ պէտք է իւրաքանչիւր երկրի յարմար փրոփականտի ձեւեր գտնել եւ մանաւանդ գործադրել։

Ըսի՝ «գործադրել»։ Արդարեւ՝ կը ջանանք օրակարգի նիւթ դնել մեր դարաւոր, արդար պահանջքը, աղատ եւ խաղաղ ապրելու իրաւունքը մեր հայրենիքին մէջ։ Արդեօք ունի՞նք կազմակերպութիւն մը որ աշխատի սիրտերը եւ միտքերը մեզի դրաւելու։ Կարճ խօսքով, ունի՞նք մասնաւորաբար պատրաստուած մարմին մը փրոփականտ վարելու։ Փրոփականտը պատահական միջոցներով, անկանոն եւ անծրագիր չի կատարուիր, պէտք է այս խնդրով զբաղող մարմին մը ունենալ, քիչ թէ շատ այս նիւթէն հասկցողներէ կազմուած։

Մենք կը նմանինք այն վաճառականին, որուն խանութը լեցուն է աղնիւ ապրանքներով եւ սակայն չի դիտեր դանոնք արժեցնել, մինչդեռ անկիւնի խեղճուկ փերեզակը իր վարնոց ապրանքը կը ծախէ դիւրաւ, շնորհիւ հռետորականութիւնը իր կողմը քաշելու դիտութեան ։

Մեր դիրքը Թուրքին հանդէպ սա վերը յիշուած վաճառականին եւ փերեզակին դիրքն է։

Այս խորհրդածութեանց եկայ, անցեալ օր, ԺԸՆեւի մէջ տրուած դասախօսութեան մը առթիւ, Թրքական դեղարուեստի մասին։

Երբ տեղական դեղարուեստական շրջանակները դժկամակութիւն ցոյց կուտան հայկական իրական արժէքներու մասին խօսք լսելու, մեծ մեծ կը բանան իրենց հաստատութեանց դուռները Թրքական սխալ ու սուտ դասախօսութեանց համար ։

Մի ոմն տիկին Մէլէք ձէլալ Սօֆու, նկարչուհի, խօսեցաւ ԺԸՆեւի ցեղագրական մուզէին մէջ Թրքական դեղարուեստին մասին։

Ցաւդ մեր գիտցածը այն էր թէ քէմալական Թուրքիան ինքզինքը հիմնադրեան չառաւիղ կը ներկայացնէր։ Արդ, Տիկին Սօֆու Թիւրքմէնական ծագում մը ցոյց կուտայ, Ասիոյ խորերէն եկած։ Ինչո՞ւ այս փոփոխութիւնը եւ ինչո՞ւ Թուրանական չէշտը դասախօսին։ Ինական է Արեւելքի խնդիրներուն անտեղեակ եւրոպացի մտաւորականը ուղղակի կը կլլէ իրեն հրամցուած բոլոր մեծ սուտերը։ Տիկին Սօֆու խօսեցաւ Թիւրքմէն դեղարուեստին ազդեցութիւններուն մասին, չինական եւ հնդկական դեղարուեստներուն վրայ, բայց խոհեմաբար զգուշացաւ Թիւրքմէններու ճիշդ ու ճիշդ Թուրանի մէջ ձգած դեղարուեստական յիշատակարաններուն մասին խօսելէ։ Դասախօսուհին իրաւունք ունէր, որովհետեւ չատ պիտի նեղուէր իրական յիշատակարան մը կարենալ ցոյց տալու համար։

Իրապէս զարմանալի քաղաքակրթութիւն, որ չունի ոչ մէկ հետք իր օրրանին՝ Թուրանի մէջ իսկ, բայց այլուր, ամէնուրեք իբրեւ Թէ դոնուին իր հետքերը։

Դասախօսուհի Տիկին Սօֆու խօսեցաւ նաեւ Թրքական ճարտարապետութեան մասին, եւ որովհետեւ Թուրքերը չունէին աւելի քանդել գիտեն, ստիպուած եղաւ ոչ-Թուրք ճարտարապետները ներկայացնել իբրեւ Թուրք։ Նուրը Օսմանիէն շինող վարպետ Մակարը, Սիւլէյմանիէն շինող վարպետ Սինանը՝ կեսարացի, վերջապէս Պէյլէր Պէյի, Զրազանի, Տօլմա Պահչէի պալատներուն ճարտարապետները բոլորը, բոլորը ներկայացան իբրեւ Թուրք, ի մեծ հիացում միամիտ Եւրոպացիներուն։

Որքան դիւրին է սուտ գլտորել Եւրոպացիին առջեւ։ Բայց այսպէս է որ Թուրքը կը դրաւէ սիրտերը եւ կը ներկայանայ իբրեւ քաղաքակիրթ ժողովուրդ մը, ճիշդ այն պահուն երբ Եւրոպան կորսնցնելու վրայ է քաղաքակրթութեան իմաստը նսկ ։

Իսկ մենք ի՞նչ կ'ընենք։ Ո՞վ է օտարին առջեւ պանծացնողը մեր Դանիէլները, Տրդատները, Մակարները, Սինանները, Պալեանները։ Եւ չեմոյ կը զարմանանք թէ Եւրոպացին կը խորշի «Հայ» անունէն, կարծես թէ մուրացկաններ ըլլայինք ։

Հրամայական պահանջ մըն է ձեռնարկել պիտակն հիմերով կազմակերպուած փրոփականտի մը։ Փրոփականտ ամէն մարզի եւ ամէն միջավայրի մէջ։

ՊԵՐՃ

ԵՐԵՔ ՄԵԾԵՐԸ նոր հանդիպում մը պիտի ունենան Ցունուար ամսուն սկիզբները, յայտարարեց նախագահ Թրումըն, որ չարունակելով իր խօսակցութիւնները մամուլի ներկայացուցիչներուն հետ, ըսաւ թէ Մ. Նահանգներ պիտի չարունակեն հիւլէական ռումբ չինել, թէ լայտաես է խաղաղութեան մասին. «Կը գտնուինք, աւելցուց, մարդկութեան բարձրագոյն դարաշրջանին սեմին վրայ, եւ հիւլէական ռումբին մասին անդլեամերիկեան համաձայնութիւնը մեծապէս պիտի նպաստէ Միացեալ Ազգերու կազմակերպութեան»։

Այս առթիւ Թրումըն կարեւոր յայտարարութիւն մը ըրաւ մամուլի ներկայացուցիչներուն առջեւ, մեծ տպաւորութիւն գործելով Ուշինկթընի դիւանագիտական շրջանակներուն մէջ։ Նախահայրերուն այդ յայտարարութեանց համաձայն, այլեւս ոչ մէկ զիջողութիւն Խորհ. Միութեան ի նպաստ, մինչեւ որ Մոսկուա «չբանայ իր խաղաթուղթերը»։

ՆՈՒՐԸՄԲԷՐԳի դատավարութիւնը կը չարունակուի մեծ հետաքրքրութիւն արթնցնելով ամէն կողմ։ Ամբաստանեալները կը մերժեն ամէն պատասխանատուութիւն, յայտարարելով թէ երկիր մը իրաւունք ունի իր ճակատագիրը վարելու իր ուզած ձեւով։ Եւ միջազգային որ եւ է օրէնսդրութիւն գոյութիւն չունի՝ դատելու համար երկրի մը առաջնորդները իրենց պատերազմի ոճրագործ։ Վիճաբանութեանց մանամասնութիւնները՝ վաղը։

Ֆրանսայի նոր կառավարութիւնը

Տը Կոլ ի վերջոյ, չորեքշաբթի կէսօրէ ետքը, յաջողեցաւ կազմել իր դահլիճը, եւ այսօր, Ուրբաթ, ժամը 3ին՝ զայն պիտի ներկայացնէ Սահմանադիր Ժողովին ։

Համերաշխութեան սրտառուչ կոչերէ եւ տենդոտ խորհրդակցութիւններէ վերջ, ինչպէս նախատեսեր էինք՝ Սահմանադիր Ժողովը դարձեալ Տը Կոլի յանձնեց կառավարութիւնը կազմելու պաշտօնը, բայց վախ մը կար ամէնուն սրտին մէջ որ Զօրավարը այս անգամ ալ կը ձախողի՝ նախարարութիւնները բաշխելու ժամանակ։ Որոշ յոռետեսութիւն կը տիրէր, սակայն Տը Կոլ խնդրած էր որ եւ է լուր չտալ խորհրդակցութեանց մասին։ Հակառակ ատոր՝ օրուան թերթերը, ըստ իրենց բարի սովորութեան, կը դիմէին խմբագրութեան ձեւի մը, որ կը կոչուի «մայոնէզ»։ Բոլոր ենթադրութիւններէն եւ նախատեսութիւններէն վերջ, թէ դահլիճը պիտի կազմուի անդլիական ձեւով, թէ դահլիճը վեց զլխաւոր նախարար միայն պիտի ունենայ, «սեղմ դահլիճ», թէ միայն մասնագէտներու յանձնախումբի ձեւ պիտի տրուի դահլիճին, ի վերջոյ Չորեքշաբթի կէսօրէն ետքը լաւատեսութեան հով մը սկսաւ եւ դահլիճին պատկերը երեւցաւ դարձեալ աւանդական ձեւով։

Դահլիճը կը բաղկանայ 21 նախարարներէ։ Ունի չորս անպաշտօն նախարարութիւններ։ Վեց նախարարութիւններ ընդլուսած են կամ ձուլուած քոյր նախարարութեանց մէջ,— Հանրային առողջութեան նախարարութիւնը միացուած է Ընտանիքի եւ Ժողովուրդի նախարարութեան։ Պարենառուրման նախարարութիւնը՝ Հողագործական նախարարութեան։ Ընդլուսած է Գերիներու եւ Տարագիրներու նախարարութիւնը, գործերը մասամբ յանձնուած Ելմտական, մասամբ՝ Վերաշինութեան նախարարութեանց։ Նոյնպէս Ազգային պաշտպանութեան նախարարութեան մէջ ստեղծուած են երկու դեր - նախարարութիւններ՝ Զինուորական եւ Սպառազինութեան։ Ընդլուսած են Ծովային եւ Օդային նախարարութիւնները։

Ահաւասիկ դահլիճին կազմը.—

Տը Կոլ, վարչապետ եւ պետ Ազգային պաշտպանութեան,— իր անօրէնութեան տակ պիտի գործեն Էմոն Միշլէ, իբրեւ զինուորական դեր - նախարար, եւ Շարլ Թիյեոն, իբրեւ սպառազինութեան դեր - նախարար, առաջինը՝ Հանրապետական - Ժողովրդական, երկրորդը՝ Համաչխ. վերք։ Դատական՝ Թէթժէն (Հանր. Ժող.)։ Ներքին՝ Թիքսիէ (Ընկերվարական)։ Արտաքին՝ Պիտօ (Հանր. Ժող.)։ Ազգ. տնտեսութիւն՝ Պիլեու (Համաչխ.)։ Ելմտական՝ Փլէվէն (Հանրապետական)։ Ճարտարարուեստական արդիւնաբերութիւն՝ Մարսէլ Փօլ (Համաչխ.)։ Հողագործութիւն եւ պարենաւորում՝ Թանկի Փրիժան (Ընկերվարական)։ Հանրային շինութիւններ եւ փոխադրութիւն՝ Փիլ Մոք (Ընկերվարական)։ Աչխատանք՝ Քրուազա (Համաչխ.)։ Կրթական՝ Փիաքոպի (արմատական)։ Գաղթային՝ Սուսթէլ (Հանրապետական)։ Թղթատարական - հեռագրական՝ Իօժէն Թոմա (Ընկերվարական)։ Ընտանիք եւ ժողովուրդ՝ Ռոպէր Փրիժան (Հանրապետական)։ Վերաշինութիւն՝ Տօթրի (մասնագէտ)։ Տեղեկատուութիւն՝ Անտրէ Մալռօ, գրագէտ (Ազատագրական չարժումէն)։ Եւ չորս անպաշտօն նախարարներ՝ Թորէզ (Համաչխ.), Վէնսան Օրիոլ (Ընկերվարական), Ֆրանսիսկ Կէ (Հանր. Ժող.) եւ Լուի Ժաքինօ, որ, կ'ըսեն թէ, կը փոխարինէ Լուի Մարէնը։

Դահլիճին կուսակցական պատկերը.—

Համաչխարհներ, ընկերվարականներ, Հանրապետական - Ժողովրդական՝ հինգական հոգի։ Արմատական՝ մէկ։ Հանրապետական ընկերվարական՝ մէկ, եւ ուրիշ հոսանքներ՝ մէկ կամ 2 ։

Այս 21 նախարարներէն ինը հոգի նոր են, միւսները՝ յաճախ «նախարարացած»։

Օրիոլ կուգայ փաստաբաններու ասպարէզէն։ Պետական մարդու իր կեանքին մէջ՝ մասնագէտ դարձած է տնտեսական եւ ելմտական հարցերու։ 1936ին ելմտական նախարար էր։ 1940ին բանտարկուեցաւ իբրեւ հակառակորդ Փէթէնի։ Բանտէն ելլելէ վերջ փախաւ եւ Լոնտոն գնաց 1943ին, մասնակցեցաւ Ազէլի պատմական ժողովին։

Ժիլ Մոք կուգայ բաղմարուեստական վարժարանէն, նոյնպէս խուսափած Վիշիի հետապնդումներէն, միացած Տը Կոլի նաւային ուժերուն իբրեւ ճարտարագէտ։ Իր զաւակներէն մին սպաննուեցաւ ճակատին վրայ։ Ընկերվարական կուսակցութեան մէջ մասնագէտ կը համարուի տնտեսական հարցերու եւ ելմտացոյցի։

Թորէզ 12 տարեկան էր՝ երբ Ֆրանսայի հիւսիսային նահանգներուն մէջ հանքածուխի հորերը իջաւ։ Շուտով բարձրացաւ համաչխարհ կուսակցութեան գլուխը։ 1930էն ի վեր ընդհ. քարտուղարն է, եւ երեսփոխան։

Ֆրանսիսկ Կէ հրատարակչական տունի մը վարիչներէն մէկն է եւ հեղինակ, (կինն ալ դրող մըն է)։

Գրագէտ մըն է նաեւ Անտրէ Մալռօ, հեղինակ բազմաթիւ վէպերու, պատկառելի՝ կոնքուրի մըրցանակով։

✕ Նոր նախարարները մեծ մասով երիտասարդներ են: Սուսթէլ, այժմ գաղթային նախարար, 33 տարեկան է: Ռոպէռ Փուիժան, Ազգաբերութեան նախարարը, 35 տարեկան են.: Տեղեկատու նախարարը, Անտռէ Մալռօ, յեղափոխական դրագէտ մըն է, խիզախ եւ կորովի: Պատած է Զինուռան, մասնակցած՝ սպանիական կռիւներուն, իսկ պատերազմի առեն, մինչեւ ազատագրութիւնը՝ եղած է Դիմադրականձակատի զէնուոր կազմակերպիչներէն:

Իրան Մոսկուայի կը դիմէ

Իրանի դեսպանը նախադահ Թրումընի դիմեց՝ խնդրելով որ ամերիկեան կառավարութիւնը իր աղեցութիւնը ի գործ դնէ վերջ տալու համար «սովետական օժանդակութեան՝ ի նպաստ Իրանի ապստամբներուն»:

Դեսպանը, Հիւսէյին Ալա, իր դիմումներէն վերջ, մամուլին ներկայացուց նաեւ այն յուշագիրը, զոր Թէհրանի կառավարութիւնը յանձնած է Մոր. Միւոլեան դեսպանին: Այս յուշագիրը կը բովանդակէ հետեւեալ կէտերը.—

1.— Ապստամբները թուրք եւ տպագրական մեքենայ ճարած են Մոր. Միւոլեանէն, տարածելու համար իրենց քարոզչութիւնները:

2.— Մոլլա Մուսթաֆա Պարզանի, ապստամբութեան քիւրտ պետը, զէնք ստացած է Մոր. Միւոլեանէն, եւ սովետական իշխանութիւնը դոր ծունէութեան ամէն ազատութիւն տուած է՝ արգիլելով որ Թէհրանի կառավարութիւնը իր իշխանութիւնը ի գործ դնէ Ատրպատականի մէջ:

3.— Մոր. Միւոլեանը մերժած է ճամբայ տալ Իրանի կանոնաւոր բանակին, որ փորձած է մտնել սովետական գրաւման շրջանը՝ վերահաստատելու համար կարգը:

4.— Սովետական իշխանութիւնները կ'ապահրեն այն Իրանցիները, որոնք կ'ընդդիմանան ապստամբներուն, մինչդեռ ամէն պաշտպանութիւն կ'ընծայեն ըմբոստներուն:

Եթէ Իրանի կառավարութիւնը չյաջողի զսպել ըմբոստութիւնը Ատրպատականի մէջ, ամբողջ պատասխանատուութիւնը կ'իյնայ սովետական բանակի հրամանատարութեան վրայ:

Հիւսէյին Ալայի յայտարարութեանց համաձայն, կացութիւնը ծանր է, բայց Իրան կը յուսայ թէ Մ. Նահանգները բացատրութիւն պիտի ուզեն Մոսկուայէն եւ պիտի միջամտեն վէճին, որովհետեւ ռուսական այս «թափանցումով» կը վտանգուին նաեւ ամերիկեան եւ անգլիական շահերը Մերձ. Արեւելքի մէջ:

Թէհրանէն հասած տեղեկութեանց համաձայն, դահլիճը դաղտնի նիստ մը գումարեց, իսկ Երեսփ. ժողովին մէջ՝ վարչապետ Իպրահիմ Հաքիմի յայտարարեց թէ օտար տարրերն են եղած ապստամբութեան դրօշը պարզողները: Իրանի կառավարութիւնը բանակցութիւն կը կատարէ ներկայիս եռանդամ դաշնագիրը ստորագրող պետութեանց հետ, միւս կողմէ առաքելութիւն մը դրկած է Մոսկուա, նախկին վարչապետ Շավէն Սաղթանէի նախագահութեամբ:

Լոնտոնէն կը հեռագրեն թէ դեսպան Սէյիտ Հասան Թաքիզատէ, այցելութիւն մը տալով Պէվինի, պարզած է իր կառավարութեան տեսակէտները Ատրպատականի ապստամբութեան մասին: Այսպէս, Իրանի կառավարութիւնը կը խորհի թէ սովետական իշխանութեանց ներկայ դիրքը, հիւսիսային Իրանի մէջ, կը հակասէ անգլեամերիկեան բանեան դաշնագրին տրամադրութեանց, որոնք կը պաշտպանեն Իրանի հողային ամբողջականութիւնը, քաղաքական անկախութիւնը եւ վերահսկողական իրաւունքները:

Իրանի կառավարութիւնը ցաւ կը յայտնէ որ երկրին հիւսիսային նահանգներու վարչական մեքենան բոլորովին քայքայուած է իրրեւ հետեւանք ըմբոստութեան:

Անգարայէն հասած լուրերու համաձայն, պարսկական Ատրպատականի դէպքերը մեծ յուզում պատճառած են Թուրքիոյ մէջ: Ապստամբութեան յաջողութեամբ կը վախցուի որ Թուրքիան կ'անջատուի Իրանէն, որուն կապուած է Սաատապատի դաշինքով: Կը կարծուի թէ ապըստամբները նպատակ ունին գրաւել Թէհրանը: Այսուհանդերձ Թուրք մամուլը կ'աշխատի հանդարտ երեւալ՝ հետեւելով դէպքերուն զարգացման:

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ խնամատարը, Մետրոպոլիտ Տամասքինոս, հրաժարեցաւ: Փոխանորդարար, ընթացիկ գործերը կը վարէ Քանեղոփուլոս:

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ «Թռչուն բերդ» մը կոտրեց աշխարհի մրցանիշը՝ առանց հանդիպելու Թռելով 13.116 քիլոմեթր հեռաւորութեան մը վրայ:

PLEYEL
ՐԱՖՖԻ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ
252 Fbg. St. Honoré Métro: Ternes
ԴԱՇՆԱԿԱՀԱՐ
Շաբաթ 24 Նոյեմբեր 1945, ժամը 9ին
CHOPIN - LISZT

ՎԵՑ ՏԱՐԻ ՎԵՐՋ — ՊՈՄՈՆ

ՄԱՐՍԷԼ.— Հայաշատ եւ լաւագոյն արուարձաններէն մէկն է Պոմոն: Հոս կը գտնուին հին ու նոր հայ հարուստներ: Հոս մեռան ընկեր Միքայէլ Վարագեան, Պալաքեան եպիսկ., ընկեր Գարեգին Շահլամեան եւ դեռ վերջերս, Փայլակ Սանասարը: Հոս իր տոժանելի օրերը կ'ապրի Աւետիս Ահարոնեան իր կնոջը հետ:

Արուարձանը կը բաղկանայ երկու մասէ, հին Պոմոնը որ կ'երկարի մինչեւ Մոնթ Օլիվէ, եւ Լա Ռոզիէրը՝ վերջին հողամասը որ կը տարածուի մինչեւ Քայօլ: Այս վերջինը դրեթէ ամբողջութեամբ հայաբնակ է, ունի գեղեցիկ վիլլաներ ընդարձակ պարտէզներով: Գրեթէ ամէն տուն ունի վարձուր ընտանիքներ: Վերջերս դպրապետ Պ. Լ. Ճէլալեանի կողմէ կատարուած մարդահամարին համաձայն, Պոմոն իր շրջաններով ունի 700 հայ բնտանիք (3200 անձ): 1942 սեպտեմբերէն մինչեւ 1944 սեպտեմբեր ունեցած է 115 ծնունդ, 20 հարսանիք եւ 49 մահ:

Այս պիւղը, կազմակերպական առաջին տարիներուն, բաւական եռանդով սկսաւ գործել, մասնաւորապէս կրթական մարզին մէջ, բայց յետոյ թուլնալով կամ աւելի ճիշդը «եւրոպականալով» դարձաւ չքեղասէր: Պատերազմի տարիներուն թաղականութիւնը հանգանակութեամբ մեծ դումարներ ծախսեց մատուռին վրայ, բայց նոր սերունդին կրթութիւնը մնաց երեսի վրայ: Այն պէս որ փողոցներու թէ հանրակառքի մէջ, պաշտօնական հաւաքոյթներու առեն եւ նոյնիսկ, կիրակի օրերը եկեղեցիին բակը, հայ բերանները կը լսես ֆրանսերէն խօսակցութիւնն եւ անուններ, Ջիլլ, Ֆիֆի, Ժողֆիին, Հանրի, Ալպէր, Պէրնար եւն.:

Քիչ անդին խումբ մը տարէցներ կը վիճին, «Հինգ Մեծ»երու տալիք որոշումներուն եւ ներդաղթի մասին: Երբ կը հարցնեմ թէ՝ ինչո՞ւ իրենց զաւակներով ալ չեն հետաքրքրուիր, կը պատասխանեն:

— Ձեռքով ջուր քաշելով ջաղացք չի դառնար, ներդաղթը միայն կը փրկէ մեզ եւ որքան կարելի է չուտ: Եթէ 5—10 տարի եւս անցնի ներդաղթի համար, չոգենաւերը Հայ չգտնելով պարապ պիտի վերադառնան:

Ազատագրումէն վերջ, սակայն, Պոմոնն ալ սկսաւ չտրժիլ: Հոս եւս կազմուած է ազդ. միութեան մասնաճիւղ մը, որ իր կարգին կազմեց կարմիր Խաչ մը, երիտասարդաց Միութիւն մը, նաեւ կրթական Յանձնախումբ մը, նոր սերունդի փրկութեան համար: Բայց կեդրոնի ուսումնական խորհուրդի որոշման համաձայն, մէկդի դնելով մնայուն մանկապարտէզի խնդիրը, կառչած են մասնաւոր դասընթացքներու, որոնք չեն տուած, այսուհետեւ ալ պիտի չտան ապահոված արդիւնք: Տիկին Նալպանտեան անգլիերէնի եւ հայերէնը: Տիկին Նալպանտեան անգլիերէնի եւ հայերէնի մասնաւոր դասեր կուտայ: Բայց ինքն ալ կը խոստովանի թէ աւելի շատ դիմում կայ անգլիերէնի, որով ստիպուած է հետեւեալ պայմանը դնել.— Անոնք որ հայերէն դասերու չեն հետեւիր, անգլիերէնի համար ալ չեն կրնար ընդունուիլ»:

Պոմոնի ազդային եւ կրթական դրեթէ բոլոր դործերը ներկայիս կը գտնուին երիտասարդ հայրենակիցներու ձեռքը: — Պարթեւ

ՔԻՄԻԱԳԻՏ ԶԱՐԵԻԱՆԴ

Ժամանակին գրած ենք թէ Մ. Նահանգներու պատերազմական նախարարութեան քիմիական բաժնին վարիչը Հայ մըն է, դօր. Հայկ Շէքճեան: Ամերիկեան թերթերը դովեստով կը խօսին նաեւ ուրիշ հայ դիտնականի մը, Զաւէն Նալպանտեանի մասին, որ կը պաշտօնավարէ նոյն նախարարութեան գիտական հետազօտութեանց բաժնին մէջ, հաղարապետի աստիճանով:

Զ. Նալպանտեան մեր հանրածանօթ «Զարեւանդն» է, քիմիագէտ, որ այս պատերազմին մէջ մեծ համբաւ չահեցաւ քիմիական պատերազմի ճիւղին մէջ կատարած աշխատանքներով: Ան հմուտ է եւրոպական եւ ասիական լեզուներու: Պատերազմէն առաջ կը ծառայէր զանազան ընկերութեանց գիտական աշխատանոցներու մէջ: Հետզհետէ բարձրացաւ եւ գինուորական ծառայութեան կանչուելով դարձաւ տնօրէն խորհրդական հրձիգ ռումբերու տնօրէն տարրալուծական բաժնին եւն.:

Նալպանտեան կիլիկեցի է, ուսարտած՝ Հար վըրտ եւ Քոլոմպիա համալսարանները: 1926ին լոյս ընծայեց «Միացեալ Անկախ Թուրանիա» դիրքը, Զարեւանդ ծածկանունով: Այս դիրքը ռուսերէնի թարգմանուեցաւ 1930ին, Պ. Ա. Խոնդկարեանի կողմէ, Մանուէլեմիլեանաջարանով եւ բաւական աղմուկ հանեց: Վերջերս Թէհրանի մէջ ալ պարսկերէնի թարգմանեցին: Կը սիրէ նաեւ բանաստեղծութիւնը, եւ, ինչպէս կ'իմանանք «Հայաստանի Կոչնակ»էն, կատարած է շարք մը թարգմանութիւններ ամերիկացի, գերմանի, ֆրանսացի եւ պարսիկ բանաստեղծներէ: Այս պատերազմի ընթացքին թարգմանած է հայրիրի չափ քառեակներ Օմար Խայեամէն:

Հ. Ց. ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ կը տօնուի Կրընոպլի մէջ, Նոյեմբեր 25ին, կիրակի կէս օրէ վերջ ժամը 2.30ին, Sacré - Coeur-ի սրահին մէջ, մասնակցութեամբ տեղւոյս ֆրանսացի ընկերվարականներու: Կը բանախօսէ՝ փարիզի ընկերներէն Սահակ Յովհաննէսեան: Գեղարուեստական ճոխ բաժին:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՏԷՍՒՆԻ Ֆ. Կ. Խաչի մասնաճիւղը կը ներկայացնէ «Աչխարհի Դատաստանը», Վիէնի եւ Տէսինի կարող ուժերով, Դաշնակցութեան սրահին մէջ, կիրակի 25 Նոյեմբեր, ժամը 3ին:

Հ. Ց. Դ. ՌԱՖֆիի խումբի ժողովը՝ չր. 24 Նոյ., ժամը 8.30ին, ծանօթ հաւաքատեղին:

ԼԻՈՆԻ Հ. Ց. Դ. Վարանդեան կոմիտէն, ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրէ իր ընկերները, 23 Նոյեմբեր, ուրբաթ իրիկուն ժամը 8ին, ընկերվարականներու սրահը, 14 Cours Lafayette: Կը խընդրուի ընկերներէն ճշդապահ ըլլալ:

Հ. Ց. Դ. Մարսէյլի «Քրիստափոր» ենթակոմիտէն իր խնդակցութիւնը կը յայտնէ ընկեր Ց. Եաղճեանի ընտանիքին, իրենց աղկան ամուսնութեան առթիւ:

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅՑ Կ. Խաչի Կրընոպլի մասնաճիւղը կազմակերպած է թէյասեղան մը նոյեմբեր 28ին, ժամը 2.30ին, Salle Rambaud-ի մէջ, Parc Paul Mistral: Մուտքը ազատ է: Կը հրաւիրուին փափաքողները:

ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 10ին իր տարեկան բաժանորդագրութիւնը վճարող Պր. Հանըմեանէ կը խնդրուի իր ճիշդ հասցէն տեղեկացնել վարչութեանս:

Պ. Ց. Տամլամեանի եւ Օր. Անայիս Ս. Պահթիյարեանի նշանառութիւնն առթիւ փոխան ծաղիկի նուիրած են հազար հինգ հարիւրական Ֆր. Պ. Պ. Բարսեղ Տամլամեան, Տօքթ. Ա. Տամլամեան, Զարեհ Մուրթաֆեան եւ Գրիգոր Հայթայեան, Փարիզի Աղքատախնամին:

Ա. ՀԱՑԱՍՏԱՆԻ 25րդ տարեդարձը կը տօնուի Հանդիսաւորութեամբ 25 Նոյեմբեր 1945, կիրակի ժամը 8.30ին, Շավիլի Salle des Fêtes-ի մէջ: Գեղարուեստական ճոխ բաժին, եւ անակնկալներ: Մուտքը ազատ է:

ՍՏԱՅԱՆՓ.— «Սիոն», ամսագիրը կրօնական, դրական եւ բանասիրական, Մայիս - Օգոստոս թիւերը միացեալ: Տպ. Երուսաղէմ:

«Նայիրի», ամսագիր դրականութեան եւ արուեստի, Սեպտեմբերի թիւը: Տպ. Հալէպ:

Փարիզահայ դերասանութեան ընկերակցութիւնը

Մի քանի ընդարձակ սրահին մէջ, 24 rue Saint Victor - Métro Mutualité, կիրակի 25 Նոյեմբեր, ժամը 15ին, կը ներկայացնէ նախաճեռնութեամբ Ա. Փափազեանի «ՇՈՒԱՐԱՄ ՎԱՐԺԱՊԵՏԸ»

(Նասրէտտին Հօճայի կեանքէ, գաւեշտ 3 արար 1 պատկեր):

Կը մասնակցին՝ Տիկին Լաթիֆեան, Օր. Միւնասեան, Պ. Պ. Վ. Պաղտասարեան, Ս. Մարիքեան, Ց. Լաթիֆեան եւ Ս. Մահտունեան:

Տոմսերը կը ծախուին՝ ղրասուն Հրանտ Սամուէլ, 51 rue Mr. le Prince, Tél. Dan. 88-65, Ֆօթօ Ֆէպլիս, 23 Bld. Bonne Nouvelle, Tél. Louvre 69-83:

Մեծ հաւաքոյ նուագահանդէս

ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՑԿԱԿԱՆ ԵՐԳԱՀՈՒՄԲԻ (80 երգիչ) նուիրուած Հայաստանի երաժիշտներու գործերուն (Խաչատրեան, Սպենդիարեան, Տէր-Ղեւոնդեան, Մազմանեան, Զաքարեան, Ստեփանեան, Բարխուդարեան, Տիգրանեան) ղեկավարութեամբ՝ ԱՐԱ ՊԱՐԹԵՒԵԱՆԻ (իր երկու առաջին անգամ լսելի գործերով):

Կը մասնակցին՝ Օր. Իրիս Պիւլպիւլեան, Տիկ. Նաթալի Այրամեան-Արխանկէլսկի եւ Concert Lamoureux-ի նուագածուներէն բաղկացած գործիքական ութեակ մը (Octuor): Տեղի կ'ունենայ կիրակի, 2 Դեկտեմբեր ժամը 17ին, Salle Gaveau-ի մէջ, 45 rue de la Boëtie, Métro Miromesnil:

Տոմսերու համար դիմել ղրասուն Հրանտ Սամուէլ, 51 rue Mr. le Prince, Danton 88-65: Գին 100, 80, 50 ֆրանք եւ պատուոյ տոմսեր:

ԻՐԱՒԱԳԻՏ Պ. Վ. ԵԱՐՃԱՆԵԱՆ առողջացած եւ վերադարձած ըլլալով, իր յաճախորդները կ'ընդունի ամէն օր ժամը 9էն 10 եւ կէսօրէ ետք, 6էն 7 եւ ժամադրութեամբ:

21 Rue Pierre Semart. (Anciennement rue Baudin): Tél. Tru. 29-39, Métro Cadet:

Le Gérant : H. AGONEYAN
Imprimerie DER-AGOPIAN, 17, Rue Damesme - 13

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN FRANCE

HARATCH Fondé en 1928
R.C.S. 876.286

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
17, Rue Damesme — PARIS (13e)
Tél. : GOB. 15-70 — C. C. P. Paris 1678-63

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ.— Տար. 750, 6ամս. 400, 3ամս. 200 ֆրանք.

Samedi 24 Novembre 1945 Շաբաթ 24 Նոյեմբեր

Թ. տարի — 17e Année N° 4466-Նոր շրջան թիւ 195 Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ Գինը՝ 3 Ֆր

ԹՈՒՐՔԻԱՆ ԵՐԿՆ ԵՒ ԱՅՍՕՐ

Աւելի ոտ թիզ մը հող կը զրաւեան այսօր...

(Մասնաւոր թղթակցութիւն «Յառաջ»ի)

Հաղորդեր էի իր ժամանակին, թէ քուռն պայքարի մը լծուած են Հալէպի կուսակից եւ Հահակալը լրագրողները, որոնց կարգին՝ մասնաւորաբար «Ուլուս»ի խմբագրապետ երեսփոխան Ֆալիհ Րըֆքի Աթայ, եւ «Վաթան»ի խմբագրապետ Ահմէտ Էմին Եալման: Ինչպէս կը չեշտուէր այդ առթիւ, ժողովրդապետութեան չուրջ սկզբ - ած այդ վիճաբանութիւնը հետզհետէ անձնական հաչիւներ մաքրելու հանդիսաւոր ցոյցի մը հանդամանքը ստացած էր: Մինչեւ այսօր, 2 Նոյեմբեր, մեզ ու պզտիկ իրար կը դատափետեն, թերթերու խմբագրական սիւնակները վերածելով ձիարձակարանի...:

24 եւ 25 Հոկտեմբերի «Ուլուս», «Այս բոլորը պիտի չկարենանք մոռնալ» խորագրին տակ, կ'անդրադառնայ երբեմնի «Վաքըթ» թերթին եւ այժմու «Վաթան»ի խմբագրապետ Ահմէտ Էմինի քաղաքական եւ ազգ. տեսակէտներուն, եւ այդ առթիւ կը հրատարակէ հատուածներ անոր երկու խմբագրականներէն, որոնք կը չօշափեն Հայկ. Հարցը, 1919ին: Կը թարգմանենք հիմնական մասերը, յիշեցնելու համար թէ ի՛նչ կը խորհէին երէկ անո՛նք, որ այսօր «թիզ մը հող իսկ» չեն զիջիր Հայաստանին:

4 Օգոստոս 1919.— «Ամերիկայի մէջ, Ջազդրդութիւն կը տիրէ Թուրքիոյ դէմ: Անհրաժեշտ է, ամէն բանէ առաջ, անհետացնել այդ Ջազդրդութիւնը: Ահա թէ ինչու, պէտք է Ջանանք Հայկ. խնդրին համար գտնել տեւական հաչուեյարդարք եզրակ մը, որ ընդունելի ըլլայ կողմերուն համար:

Ամէն բանէ առաջ, պէտք է ընդունիլ՝ թէ Հայկական Հանրապետութեան հողերը աւերակ են, ընդունելու Թուրքիաբնակ Հայերը: Հայերը Ազգ. տունի մը փէր դարձնելու, եւ Հայկական խնդիրներէն եւ անոր յարակից էնթրիկներէն յուխտենասէր ազատելու համար, անպայման ինչ մը հող պէտք է աւելցնել Հայաստանի Հանրապետութեան վրայ: Բնականաբար, բանաւոր համաժամաւթիւն մը պէտք է գոյութիւն ունենայ Հայաստան փոխադրելի Հայերու թիւին, եւ Հայաստանի Հանրապետութեան կցելի հողամասերուն միջեւ: Այս առթիւ, Հայերու հետ պէտք է փոխանակել այդ չրջաններու Թուրք բնակչութիւնը» («Վաքըթ», առորագրութիւն՝ Ահմէտ Էմին):

26 Օգոստոս 1919.— *«Արեւելեան Հարցի առկախ հիմնական մասը լուծելու համար, պէտք է սրբագրել Հայաստանի սահմանը, որպէսզի Հայերը կարենան ունենալ իրենց Ազգ. Տունը: Անոնք որ կը փախչին, կրնան հոն երթալ. իսկ մնացեալ Հայերը կը գառնան օսմանեան քաղաքացիներ, անխտրական եւ հաւասար իրաւունքներով»:*

ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՍԵՐՈՒՆԴ «ԿԵՂԲԱՑՐԱՆԱՆՔ»...

22 Հոկտեմբերի «Թանին», «Թրքութիւն եւ ցեղապաշտութիւն» խորագրին տակ, կ'անդրադառնայ Փոքրամասնութենց հանդէպ պետութեան ընթացքին, ու կը խորհրդածէ.

— «Անկեղծ ու բացսիրտ ըլլալու համար, անհրաժեշտ է նայիլ կենսական հարցի մը, որ գոյութիւն ունի Թուրքիոյ մէջ, Սահմանադրութենէն ասդին: Մեր երկրին մէջ, ոչ Թուրք հայրենակիցներու հանդէպ, քիչ թէ շատ տարբեր վերաբերում ցոյց կը տրուի: Այս խորհրդանիշեան պատճառը պէտք է փնտռել ոչ թէ մեր ցեղապաշտական ոգիին, այլ Պատմութեան մէջ: Ցայտնի է, թէ Սահմանադրութեան օրերուն ոչ Թուրք տարրեր ինչպէս աչխատեցան Թրքութեան դէմ, եւ պայքարեցան այս երկրին դէմ: Ներկայի ցրտութիւնը այդ օրերու փոխադարձ թշնամութեան մնացորդն է, մրուրը: Պէտք է հաստատել թէ տարուէ տարի կը մեղմանայ այդ անբարեացակամութիւնը, ու սերունդէ սերունդ, կ'եղբայրանան Թուրք եւ ոչ Թուրք բոլոր տարրերը: Այսօր, Թուրքիոյ մէջ, Թուրք եւ ոչ Թուրքերու միջեւ ամուսնութիւնները իսկ բնական դարձած են: Թուրք Հանրապետութիւնը, տակաւ կը բառնայ բոլոր անպատեհութիւնները, եւ կը լուծէ բոլոր տարակարծութիւնները: Պիտի մոռցուին, անշուշտ, անցեալի բոլոր դառն յիշատակները, բայց՝ անհրաժեշտ է որ թաւալին տարիներ: Անգամ մը որ խաղաղութիւնը վերահաստատուի վերջնականապէս, ու դեմոկրատութիւնը լայն ծաւալ ստանայ, կարելի կը դառնայ վերջ տալ բոլոր անախորժ երեւոյթներուն»:*

«ՁԵՐ ԳԼԽՈՒՆ ՁԱՐԸ ՆԱՁԵՑՔԻՔ...»

«Վաթան»ի մէջ, խմբագրապետ Ահմէտ Էմին Եալման կը խորհրդածէ (9 Հոկտ.).—

«Կարգ մը ռուս պետական վարիչներ չատ դէշ գործ տեսած են, չարունակ աչք տնկելով մեր հողին ու ինչքերուն: Մենք եւս, մեր կարգին, նո՛յնքան դէշ գործ տեսած ենք, նոյն կերպի փոխադարձութենց մասին միայն խորհելով: Եթէ Ռուսիոյ մէջ եւս գոյութիւն չունենար բռնակալութիւն մը,— ինչպէս գոյութիւն չունի Թուրքիոյ մէջ —, ռուսեւթուրք ժողովուրդները հնարաւորութիւն կ'ունենային իրար լաւագոյն կերպով ճանչնալու: Այդ պարագային, պիտի տեսնէինք եւ հաստատէինք, թէ Ռուսերն ալ մեզի նման լաւ մարդիկ են: Միւս կողմէ, եթէ վերջնականօրէն համոզուած ըլլայինք, թէ չենք կրնար փոխհրութեան ենթարկել աչխարհագրական եւ պատմական պայմաններ, վստահաբար աւելի կարեւորութիւն պիտի տայինք Ռուսիան մօտէն ճանչնալու անհրաժեշտութեան: Այդ պարագային, Ռուսիոյ յարձակողական նպատակներուն հանդէպ պաշտպանողական անհրաժեշտ միջոցները ձեռք առնելով հանդերձ, պիտի աչխատէինք ապահովել ռուս ժողովուրդին բարեկամութիւնը, կամուրջ հիմնելու համար երկու ազգերուն միջեւ:

Մորհրդային վարչաձեւը սիրենք կամ չսիրենք, պարտաւոր ենք իրական գաղափար մը կազմել ռուսական աչխարհի մասին: Հակառակ անոր, որ հին աչխարհակալութիւնը կրկին յարութիւն առած կը թուի, Ռուսիոյ մէջ կատարուած են այնպիսի նուաճումներ, որոնցմէ կրնանք օգտուիլ ո՛չ միայն մենք, այլ եւ բովանդակ աչխարհ: Այս նկատումներով, պէտք է մի՛շտ բաց դռուռ թողունք ռուս բարեկամութեան առջեւ:

Համաչխարհային ապահովութիւնը երաչխաւորելու կոչուած Սան Ֆրանչիսքոյի վաւերագրին մէջ ընդունած չորցած, Ռուսիա՝ յանուն իր ապահովութեան ձեռք երկարեց մեր ապահովութեան, մեր գոյութեան, եւ մեր անկախութեան՝ հողեր պահանջելով Թուրքիայէն, որուն հողային ամբողջութիւնը նուիրագործուած է մեր Ազգային Ուխտով:

Անկարելի էր չբարկանալ, բայց բարկութիւնը անբաւարար միջոց է: Երբ Ամերիկա կը գըտնուէր Սան Ֆրանչիսքոյի ժողովին առիթով, եւ խօսքի նիւթ կը դառնայինՌուսիոյ ցանկութիւնները՝ մեր հողերուն վրայ, հետեւեալ պատասխանը կուտային մեզի դանդաղ թերթերու խմբագիրները, ձայնասփիւռի մեկնաբաններ եւ քաղաքական դէմքեր. —

« Վա՜խ վախ, շատ կը ցաւինք ...: Բայց ատիկա մեր դատը չէ: Չենք կրնար Ռուսիոյ այդ ընթացիքն պատճառով պատերազմի մտնել: Դուք ձեր գլխուն ճարը նայեցէք »:

Նոյն անտարբերութիւնը հաստատեցի նաեւ Նիւ Եորքի մէջ: Ձեռքէս եկածը ըրի, չահակից չրջանակները լուսաբանելու համար, եւ ստացայ նո՛յն պատասխանը: Այն եզրակացութեան յանգեցայ թէ պարտաւոր ենք անյապաղ զարգացնել ժողովրդապետական չարժումը, բարեկամներ ու կողմնակիցներ չահելու համար: Քանի որ նպատակ չունինք Ռուսիոյ դէմ պատերազմելու, պէտք է ամէ՛ն միջոցի դիմենք՝ պատերազմի առաջքը առնելու համար: Ամէ՛ն ազգի պարտականութիւնն է պահպանել իր գոյութիւնը, զարգանալու հնարաւորութիւններ ստեղծելով: Մ՛է մէկ չահ ունինք զուր տեղը մեր դրացին գրգռելու մէջ: Փորձառութիւնը հաստատած է, թէ կարելի եւ անհրաժե՛շտ է Թուրքեւռուս բարեկամութիւնը»: Մ.

ՑՈՒՆԱՍՏԱՆի նոր դահլիճը կազմեց Պ. Սոֆուլիս, ազատականներու պետը: Միապետութեան վերահաստատումէ ջուրն ինկած կը հաստատի:

ՖԻԼԻՓ ԱՆՒՒՈՑի ահաբեկիչներէն Տիմուլէն սպաննուած էր, զոհ երթալով դաւադրութեան մը: Այժմ կը դատուին պաղավաճառ Մարքատէ եւ ինքնակոչ կոմսուհի մը, Պէրնարտի, որ յայտարարեց թէ պարտականութիւն սեպած էր ձերբակալել տալ «դաւաճան մը, աւազակ մը, դող մը, հանրային վտանգ մը, մէկ խօսքով մարդասպան մը»: Մէկ միլիոն ֆրանք պարգեւ խոստացուած էր այս գործին համար: Կոմսուհին նախապէս քարտուղար եղած էր Փուանքառէի եւ Քայյոյի:

Դահլիճը գործի սկսաւ

Նախարարական խորհուրդը իրաւացին նիստին որոշեց երեքչաբթի օր քննել վարկի եւ ելեկտրականութեան ազգայնացման ծրագիրները: Նիստը տեւեց երկու ժամ: Երէկ, ուրբաթ, նոր կառավարութիւնը ներկայացաւ Սահմանադիր ժողովին, պարզելու համար իր գործունէութեան ծրագիրը: Մինչ նախարարները կը խորհրդակցէին, Սահմանադիր ժողովն ալ զբաղեցաւ իր աչխատանքներու դասաւորումով: Այս առթիւ որոշուեցաւ 42 անդամներէ բաղկացեալ յանձնաժողով մը ընտրել, մչակելու համար նոր սահմանադրութիւնը: Պիտի կազմուին նաեւ զանազան մասնախումբեր:

Նախարարական խորհուրդին մէջ, ելմտական նախարար Փլէվէնի եւ ճարտարագործական արտադրութեան նախարար Մարսէլ Փոլի (համաչնավար) յանձնարարուեցաւ ծրագիր մը կազմել ելեկտրականութեան եւ վարկի ազգայնացման մասին: Միեւնոյն առեն ճշդուեցան չորս անպաչտօն նախարարներուն պարտականութիւնները: Այդ նախարարներէն Մորիս Թորէզ, համաչնավար կաւսակցութեան ընդհ. քարտուղարը, պիտի զբաղի վարչական բարենորոգումներով եւ պետական պաչտօնեաներով: Վէնսան Օրիօլ (ընկերվարական) պիտի ծառայէ իբրեւ կապ կառավարութեան եւ Սահմանադիր ժողովին միջեւ: Ֆրանսիսկ Կէ (ժողովրդական) պիտի զբաղի Գերմանիոյ եւ Աւստրիոյ վերաբերեալ խնդիրներով, իսկ Լուի Ժաքինօ (աչակողմեան) Ալզաս Լոռէնի եւ գաղթային կայսրութեան՝ մասնաւորապէս Հիւս. Ափրիկէի վերաբերեալ խնդիրներով: Օրակարգի անմիջական հարցերէն մէկին ալ բանակին վերակազմութիւնն է: Շատեր կը դանգատին թէ մինչ քաղաքացիները իրենց իւղով կը տապկուին, զօրականները հանդիստ կեանք մը կը վարեն, ամէն դիւրութիւն ստանալով քնակութեան եւ պարենաւորման համար: Ուրիչ բազմաթիւ խնդիրներ ալ կան, բայց ազգ. ժողովին գլխաւոր պարտականութիւնը պիտի ըլլայ մչակել նոր սահմանադրութիւնը, մինչեւ վեց ամիս (եօթը ամիսէն մէկը անցաւ արդէն): Մանրակչիռ խնդիր մը կը կազմէ ելմտական կացութիւնը, որ ամբողջական վերակազմութեան կը կարօտի: Ֆրանքին վիճակն ալ կը զբաղեցնէ ոչ միայն Ֆրանսան, այլեւ Մ. Նահանգները:

× *Ֆրանսական մամուլը ընդհանրապէս գոհ կ'երեւայ նոր կառավարութեան կազմէն, որ հիմնուած է ազդային միութեան վրայ: Կարգ մը թերթեր կը վախնան որ երկար չտեւէ այս միաբանութիւնը: Գրեթէ բոլոր հոսանքներն ալ ներկայացուցիչներ ունին դահլիճին մէջ. այնպէս որ մեծ ընդդիմութիւն չսպասուիր Սահմանադիր ժողովին կողմէ: Պայքար կրնայ ծագիլ երեք յաղթական կուսակցութեանց միջեւ: Միջազգային մամուլն ալ գոհ է որ յանգուցեալ լուծուեցաւ կառավարական տագնապը:*

ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ ԻՐԱՆի ՄԷՋ

Անգլիա եւ Մ. Նահանգները մտահոգ

Վերջին լուրերու համաձայն, կացութիւնը հետզհետէ կը ծանրանայ Իրանի հիւսիսային արեւելեան չրջանին մէջ (Ատրպատական): Վարչապետ երէկ տեսակցութիւն մը ունեցաւ խորհրդային դեսպանատան գործակատարին հետ: Այն վաչտերը որոնց յառաջխաղացութիւնը խափանուած էր Ռուսերուն կողմէ, իրենց կեցած տեղը պիտի մնան, սպասելով նոր հրահանգներու: Կը հաստատուի թէ վեց հազար ռուս զինուորներ դիրք բռնած են Թէհրանի մօտ:

Անգլիոյ երեսփ. ժողովին մէջ, արտաքին նախարարը յայտարարեց թէ Անգլիա կը չարունակէ քաչել իր օրքը: Այս առթիւ դիտել տուաւ թէ խորհրդային օրքը երկարաձգելով իր ներկայութիւնը, «նոր դժուարութիւններ կը պատճառէ Իրանեան կառավարութեան, Ատրպատականի ապստամբութեան հանդէպ»: Իսկ Մոսկուայի մէջ կը կարծեն թէ Ատրպատականի դէպքերը կրնան ստիպել կարմիր բանակը որ յետաձգէ պարպումը: (Դաչնակիցները համաձայնած են իրենց զինուորները քաչել 1946 Մարտին):

Լոնտոնի թերթերը կը պնդեն թէ Բիւրտերը կ'օգտուին առիթէն, անջատուելու համար, եւ թէ Ատրպատականի խորհրդային իչխանութիւնները կր քաչալերեն ապստամբները: Միւս կողմէ, Թուրքիա եւ Իրաք կը վախնան որ քրտական ապստամբութիւնը տարածուելով կրնայ սահմանէն անդին անցնիլ:

× *Անգլիոյ երեսփ. ժողովին մէջ երկար ճառ մը խօսեցաւ Պ. Իրըն, արտաքին գործերու նախկին նախարարը, մասնաւորապէս ծանրանալով Իրանի դէպքերուն վրայ: Այս առթիւ չեչտեց թէ խորհրդային իչխանութեանց բռնած դիրքը կը հակառակ անդլեւռուսեւերանեան դաչնագրին (1942) եւ Թէհրանի խորհրդաժողովի յայտարարութեան (1943): Եւ մանրամասնօրէն պարզեց դէպքերու ընթացքը, սկսելով 1940էն, մանաւանդ 1941էն*

Կարս խաղաղ

ՀԱՅՈՑ ՏԻՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ ԺԱՄԱՆԱԿ

Գ.

Աչոտ Երկաթ զաւակ չունենալով, երբ մեռաւ 929ին կամ 930ին, արքայական ժառանգութիւնը ինկաւ իր եղբօր, որ նախ զինակից եւ ապա սպարապետ եղած էր:

Աբաս, Հայոց Թագաւորը, իրեն կեդրոն ընտրեց Վանանդ գաւառը, եւ կարս քաղաքը եղաւ Հայոց մայրաքաղաք: (Արդէն սպարապետներու կեդրոն էր Բագրատունեաց հիմնադիր Աշոտի օրերէն սկսեալ):

Աբաս Թագաւոր ամուր կարսը աւելի զօրացուց բերդերով եւ պայծառացուց դեղեցիկ պալատովն ու կաթողիկէով: Շինարարութեան ցայտուն նկարագիրը ցոյց կուտայ թէ, Աբաս, քաղաքական հանդարտ վիճակ մը ունեցաւ, որուն յաջողութեան գլխաւոր պարագաները նախ եղան արաբական տէրութեան ներքին խառնակումները, յետոյ Արաբներու դէմ Պարսիկներու ըմբոստացումը, միւս կողմէ Յոյներուն արշաւանքները, որոնց գունդերուն կը հրամայէին երկու հայ եղբայրներ, Յովհաննէս եւ Գուրգէն, որ համաձայն M. Ph. Le Bas֊ի Asie Mineure, depuis les temps les plus anciens պատմութեան, նշանաւոր յաղթութիւններ տարին, հազարի չափ քաղաքներ եւ բերդեր հանեցին Արաբներուն ձեռքէն, հասնելով մինչեւ Վան:

Աբասի իշխանութիւնը չուտով տարածուեցաւ իր սահմաններուն վրայ, եւ մինչեւ այդ առեն անկախ գործող Սիւնեաց իշխաններն անգամ ընդունեցին անոր դերագահութիւնը:

Աբաս, իր դիրքը կանոնաւորելէ ետք ձեռնարկեց ջնջելու Ափխազներու, Վրացիներու, Սարմատացիներու եւ ուրիշ կովկասաբնակ աւազակաբոյ ազգերու կողմէ կազմուած ասպատակները, որոնք քալէներուած Հայոց ներքին դժուարութիւններէն եւ տկարութիւններէն՝ չարունակ կ'ինչնչէին հայկական գաւառները, կ'աւերէին ու աւարներով կը վերադառնային իրենց լեռները:

Ասողիկ կը պատմէ թէ, այդ գունդերուն հրամանատարն էր Ափխազներու Բէր կամ Թեւդաս Թագաւորը, որ ամբարտաւան պատգամ մը ղրկեց Աբասին: Թեւդաս, իր պատգամին մէջ կը յայտարարէր որ Կարսի մէջ չինած կաթողիկէին նաւակատիքը՝ չփութացնէ մինչեւ որ ինք գալով որոշէ ձեւը, Աբաս, այդ պատգամէն վիրաւորուած՝ միացուց հայկ. գունդերը, ինքն ալ անոնց գլուխն անցած՝ քալեց Թշնամիին դէմ: Կուր գետի մօտ մղուած ճակատամարտին, ասպատակները ցիրուցան փախան, դերի ձգելով Բէրը զոր Աբաս շղթայելով կարս բերաւ, եւ, իր չինած կաթողիկէն ցուցնելով ըսաւ՝ « Տեսցես զգեղեցկաշէն եկեղեցիդ, զի այլ ոչ տեսանիցոց ես »: Ու հրամայեց փորել անոր աչքերը: Ցետոյ, անգամ մըն ալ Հայաստանի վրայ չյարձակելու պայմանով եւ ծանր փրկանքներով իրենց երկրին վերադարձուց կուրացած Բէրը: Այսպէս, Աբասի ձեռքով « եղեւ խաղաղութիւն աշխարհին Հայոց, զի եթարձ զխոռովարար աւազակսն», կ'աւելցնէ Ս. Անեցին:

Աբաս, 24 տարի Թագաւորելէ վերջ մեռաւ 951-4ի առեններ: Անոր որդիներէն երէցը Անիի Թագաւորութիւնը հաստատեց եւ Բագրատունեաց հմուտ եւ չինարար Թագաւորներէն մէկը եղաւ, որ մեզի աւելի ծանօթ է Աշոտ Ողորմած անունով: Իսկ կրտսեր որդին՝ Մուշեղ մնալով կարս, իբրեւ իր հօրը Թագաւորանիստ քաղաք, իրեն Թագաւորական անուն եւ ազատ իշխանութեան ձեւեր պահեց, բայց Աշոտի հեղինակութիւնը չունենալով եւ անորմէ անբաժան մնալով կարսը դարձաւ Հայոց Բ. մայրաքաղաք:

Մուշեղ մեռաւ 984ին: Իրեն յաջորդեց իր որդին, Աբաս «լի հանճարով եւ իմաստուն » որ իշխեց 45 տարի: Աբաս, իր իշխանութեան երկար տարիներուն, մանաւանդ սպանած Անիի զեղեցկութեան փառքը կազմող Սմբատ Տիեզերակալի գործերէն, հաստատեց կարգապահական եւ դատարանական օրէնքներ, կատարեց բազմաթիւ շինութիւններ: Ասողիկ հիացումով կը խօսի անոր մասին, եւ Մալմլայ դէմ Դաւիթ Կիւրապաղատի օգնութեան գացող հայ բանակին մէջ Աբասի « կարմրագգեստ » գունդը ամէնէն զեղեցիկ ձեւով հագուած ու զինուած կը ներկայացնէ: Այս զգեստաւորման մասին, ուրիշ տեղ մը կը կարդանք. « Եկն առ նա թագաւորն Վանանդայ մանուկն Աբաս, ի ձիավարելն ունենալով զնշան ֆաջութեան արիականաւ զարդարեալ գեղու, ընդ որս առաւել ուրախ եղեւ թագաւորն Վասիլ »:

Աբասի յաջորդեց որդին Գագիկ եւ իշխեց մինչեւ 1054 թուականը: Գագիկ, որ կոչուած է նաեւ Խռովայոյզ անչուշա վրայ հասնող ազէտներուն պատճառաւ, իրմէօրը նման արժանաւորապէս Թագաւորեց, բայց տաժանելի ժամանակ մը, Ժա. դարու կիսուն, երբ կործանեցաւ Անիի Բագրատունեաց չքեղ Թագաւորութիւնը:

Անին, Գուրգէն ձեռքը մատնուելէն վերջ, կարսի մեր Թագաւորութիւնը դեռ 10 կամ ըստ ուրիշներու 20 տարի հասուտուն մնաց:

ԿԻՒՐԵՂ ԽՐԱՔԵԱՆ

Պ. Խրըն իր պատասխանին մէջ յայտնեց թէ որ եւ է կանոն չի կրնար խափանել աշխարհի կործանումը ապագայ պատերազմի մը ընթացքին, եթէ հիւլէ ռումբը պատրաստ ըլլայ գործածութեան համար: Ցետոյ ծանրանալով անդլեւռուս յարաբերութեանց վրայ, ըսաւ.— «Մենք կ'ուզենք որ Ռուսերը լիովին մասնակցին աշխարհի գործերուն, հաւասարութեան հիման վրայ: Մենք գիտենք որ Ռուսիոյ ձեռնարկները մեզի դէմ ուղղուած չեն: Եւ կ'ուզենք որ Ռուսիան հաւատայ թէ մեր ձեռնարկները իրեն դէմ ուղղուած չեն»:

Գերմանիոյ վարիչներուն դատը

« ԿԸ ՍՏԱՆՁՆԵՄ ՊԱՏԱՍԽԱՆԱՏՈՒԻՈՒԹԻՒՆԸ »

Նիւրընպէրկի դատավարութեան Գ. օրը Հէրման Կէօրինկ յայտարարութիւն մը յանձնեց, որով կը ստանձնէ ամէն պատասխանատուութիւն այն բոլոր գործերուն համար որ կատարուած են իր հրամաններուն վրայ, իբրեւ մատչել եւ վերին հրամանատար Գերմանիոյ օդանաւային ուժերուն: «Այդ գործերը կատարուեցան միայնեմիայն զերման ժողովուրդին բարօրութեան համար, եւ համաձայն իմ կողմէ Առաջնորդին եղած երդումին: Թէեւ ես այդ արարքներուն համար պատասխանատու եմ միայն զերման ժողովուրդին եւ կրնամ դատուիլ միայն զերման դատարանի մը առջեւ, պատրաստ եմ ամէն անհրաժեշտ տեղեկութիւն հաղորդել եւ ամբողջ ճշմարտութիւնը յայտնել, առանց ջանչնալու այս առեանին իրաւասութիւնը: Բայց եւ այնպէս, ուժգնօրէն կը մերժեմ այն ամբաստանութիւնները թէ ոճրագործական են այն արարքները որոնց պատասխանատուութիւնը կը ստանձնեմ: Կը մերժեմ նաեւ ընդունիլ պատասխանատուութիւնը ուրիշներու գործած արարքներուն որոնք ծանօթ չեն ինծի եւ զոր եթէ գիտնայի, պիտի դատապարտէի»:

Դատարանին նախագահը լսեց այս յայտարարութիւնը, առանց որ եւ է խորհրդածութեան: Այս առթիւ դատաւորները յայտնեցին Ֆօն Ռիպպընթրոփի (արտաքին նախարար) փաստաբանին թէ մինչեւ երեք շարաթ չեն կրնար պատասխանել իր այն խնդրագրին որով կ'ուզէր իրրեւ վկայ կանչել կարգ մը անգլիացի լորտեր:

× Դատավարութեան ընթացքին, ամերիկացի զնդապետ Սթորի պատմեց թէ ինչպէս դատաւորները ուսումնասիրելով դասաւորեց հարիւրաւոր փաստաթուղթեր: «Ամերիկեան բանակին մէջ կը գտնուէր մասնագէտներու կազմակերպութիւն մը որուն պաշտօնն էր տեղեկութիւններ հաւաքել փաստաթուղթերով, տեղեկագիրներով եւն.: Գերմաններըը ահագին վաւերագիրներ ունէին մասնաւոր արձանագրութիւններով որոնք բռնուեցան ընդհ. սպայակոյտի կեդրոններու, կառավարական չէնքերու, աղահանքերու մէջ կամ գետնին տակ թաղուած, կամ յատկապէս շինուած պատերու մէջ: Այսպէս, ամբաստանեալ Ռոզենպէրկի Թղթակցութիւնները գտնուեցան կեդծ պատի մը ետին, դղեակի մը մէջ: Օդատորմիլի ընդհ. սպայակոյտին դիւանաթուղթերը գտնուեցան պավարիական Ալպեաններու զանազան մասերուն մէջ եւն.: Այս բոլոր նիւթերը զտուելով ցուցակագրուեցան, յետոյ փոխադրուեցան Նիւրընպէրկ, ուր նորէն քննուեցան եւ թարգմանուեցան: Այսպէս պատաւորուեցան եւ լուսանկարուեցան աւելի քան 2500 փաստաթուղթեր, որոնց քանի մը հարիւրը միայն պիտի ներկայացուին այսուհետ: Դատարանին յանձնուած են չարք մը փաստաթուղթեր իրենց վաւերական թարգմանութիւններով, ինչպէս եւ գերմաններէն բնագիրներով: Պաշտպան փաստաբանները պիտի կրնան կարդալ դանոնք: Լուսանկարներ պիտի դրուին իրենց տրամադրութեան տակ: Այս առթիւ դատաւորներուն ներկայացուեցաւ հսկայ տախտակ մը, որ կը պարզէ նացի կազմակերպութեան պատկերը, գլուխն ըլլալով Առաջնորդը:

× Ամերիկեան ամբաստանագիրը կ'ըսէ թէ Եւրոպայի 9.600.000 Հրեաներէն 60 առ հարիւրը կորսուած են: 5.700.000 Հրեաներ անհետացած են իրենց բնակած շրջաններէն: «Պատմութիւնը չէ արձանագրած որ եւ է օրինակ այսքան հսկայական ոճիրի մը»: Ամբաստանագրին այս գլուխը հիմնուած է Յախջախիչ փաստաթուղթերու վրայ: 1942 փետրուար 26ին Հիթլէր կը յայտարարէր.— «Հրեաները պիտի բնաջնջուին»: Աւելի վերջը, Ցրանք ցաւ կը յայտնէր որ չի կրնար մէկ տարիէն բնաջնջել ամբողջ «հրէական ճճին»:

ՀԱՆԻ ՄԸ ՏՂԱՅՈՎ

ԱԺՈՒԻԻ ԽՆԴԻՐը նորէն մտահոգութիւն կը պատճառէ: Ցրանսա այս ամիս 313.000 Թոն ածուխ պիտի առանար Ռուրի արտադրութենէն, բայց առաջին երկու չարաթներու ընթացքին ստացած է միայն 13.700 Թոն, այսինքն 4ուկէս առ հարիւրէն ալ պակաս: Բանակցութիւնները կը չարունակուին:

ՀՈՒՆՈՒՍԸ անջատելու եւ Ռուրի շրջանը միջադգայնացնելու պահանջը, որուն վրայ կը պնդէ Ցրանսա, լրջօրէն կը դրաւեցնէ անգլիական եւ ամերիկեան կառավարութիւնները: Ցրանսա չուզեր որ կեդրոնական կառավարութիւն մը հաստատուի Գերմանիոյ մէջ, առանց այս խնդիրները կարգադրելու:

ՊՈՒԼԿԱՐԻՈՑ ընտրութեանց մասնակցած են քուէարկուներու 86 առ հարիւրը: Կառավարութիւնը չահած է 75 առ հարիւր, ուրիշ խօսքով՝ 276 երեսփոխան: Ընդդիմադիրները ձեռնպահ մնացած են եւ անվաւեր կը հռչակեն պաշտօնական թիւերը:

3.500.000 ԳԵՐՄԱՆՆԵՐ, որոնք արտաքսուած են Լեհաստանէն, պիտի տեղաւորուին Գերմանիոյ ռուսական եւ անգլիական շրջաններուն մէջ: Զեխոսլովաքիայէն, Աւստրիայէն եւ Հունգարիայէն արտաքսուած 3.150.000 Գերմաններ ալ պիտի փոխադրուին Գերմանիոյ ամերիկեան, ռուսական եւ Ֆրանսական շրջանները: Ուրեմն համագումար 6.650.000 տարագիր:

Մ. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒՆ մէջ հետզհետէ կը ծաւալին գործադուլները: Ինքնաչարժի աշխատաւորներու ընդհ. սէնտիքան հրամայեց դադրեցնել աշխատանքը գործարաններուն մէջ: Բանթողնեւրուն թիւը կը հաչուեն 200.000, ըստ ոմանց 350 հազար: Ամէնէն մեծ գործադուլը՝ պատերազմէն վերջ:

ՄԱՐՍԷՅԻ Հ. Ց. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ԲԱՑՄԱՆ ՀԱՆԴԷՍԸ

Այս կիրակի, 25 Նոյեմբեր, ժամը 8ին, Salle Mazenod, 88 Rue d'Aubagne, նախաձեռնութեամբ Պոմոնի, Պուլվար Օտոտի, Սէն Լուի, Կարաւանի եւ Մարսէյլ քաղաքի խումբերուն: Կը խօսին Ցրանս. երեսփ. Ընկերվարականներու կողմէ՝ GIUDICELLI, Հ. Ց. Դ. Նոր Սերունդի Կեդր. վարչութեան կողմէ՝ Ց. ԵՂԻԱԶԱՐԵԱՆ: Գեղարուեստական ճոխ բաժին եւ թատերական ներկայացում: Պարեր եւ անակնկալներ: Մուտք 50 Ֆրանք:

PLEYEL
ՐԱՖՖԻ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ
252 Fbg. St. Honoré Métro: Ternes
ԴԱՇՆԱԿՀԱՀԱՐ
Շաբաթ 24 Նոյեմբեր 1945, ժամը 9ին
CHOPIN - LISZT

Le Gérant : H. AGONEYAN
Imprimerie DER-AGOPIAN, 17, Rue Damesme - 13

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN FRANCE

HARATCH Fondé en 1920 R.C.S. 370.286

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13e)

Tél. : GOB. 15-70 — C. C. P. Paris 1678-63

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ.— Տար. 750, 6 ամս. 400, 3 ամս. 200 Ֆրանք:

Dimanche 25 Novembre 1945 Կիրակի 25 Նոյեմբեր

ԺԷ. ՏԱՐԻ — 17e Année N° 4467-նոր շրջան թիւ 196 — Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ — ԳԻՆ՝ 3 Ֆր

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Բառե՛ւ, կուկուկ-ադքար

Ամառը, յատկիւօրէին, մեր գաշտերու թռչունութեան մէջ հանդիսական պահ մը կայ, երբ խոչունները եւ միջատները, հոգվրայ ծաղիկներն ու բարձրաբերձ ծառերը, ջուրերու ալեխոսիկ շրթունները կը լռեն յանկարծ, կարծես հրաչքի մը կը սպասեն կամ յաւերժահարսներու երեւման:

Լռութիւնը կ'երկարի՛ վառող անուշահոտ խէժերու ծուէններու պէս:

Քա՛ղցր է այդ պահը, երբ մարդոց սիրտերը կը լեցուին դիմի հրայրքով, եւ պատուհաններն ծոցը՝ մեղրով:

Ընդհանուր պինդութեան եւ երազի այդ պահուն, յանկարծ, անտառին խորէն կը լսուի քրմական ձայն մը.

— Կուկո՛ւկ...

Քա՛ղցր է այդ ձայնը: Մենք, դիւզացի լսենը, վարտիք կապելու տարիքին հասած ալլեւս, երբ գաշտ կ'իջնենք ու կը լսենք կկուին ձայնը, յանկերդ կուտանք իրեն.

— ... Պիպի՛կ...

Եւ կուկուկ - պիպիկը կը լեցնէ գաշտ ու ձոր: Մենք պիպիկ, ան կուկուկ, փոխատացութիւնը կը չարունակուի ժամերով: Մենք, երբ դեռ պիպիկ էինք, կը հաւատայինք թէ կկու թռչունը պիտի ամէնուս տարիքը: Ատոր համար, թաթիկենց տղան կը հարցնէր կկուին.

— Կուկո՛ւկ - ապրար, քանի՞ տարեկամ եմ:

Եւ կկուն կը սկսէր կրկնել իր կուկուները ժամացոյցի պէս,— քանի՛ անգամ կուկուկ լսէր, տարիքը ա՛յնքան կ'ըլլար: Զարմանալի էր որ կկուն միշտ կը դիտնար մեր տարիքը: Անդա՛մ մը միայն սխալեցաւ: Բոնբոն հարցուց թէ քանի՛ տարեկան է, եւ կկուն սկսաւ կրկնել իր ձայնադարձները, քայց այնքան երկար՝ որ Բոնբոն, ճամբան ելլելը, Ադամին ցնցուղով անուխ ջրելու վրայ, գոլցը ձգեց, բարկացաւ եւ պոռաց.

— Կուկո՛ւկ - ապրար, այդ համբաղ մեծ հօրս տարիքն է:

Այնքան սխալած չունէր կկուն, նայնիսկ երբ Թաթիկին տղան, արեւահանձ մամուռով պէս ու մօրուք չհնած, մեծ հօրը ձայնով իր տարիքը կը հարցնէր, կկուն չէր խարուեր եւ 12 անգամ կուկուկ կը կանչէր:

Կկուն մեզ չատ կը սիրէր, մեր հաւէն կուպար՝ ուր որ երթայինք: Երբ մենք, պիպիկները, Խալկին - Տէրէ կ'երթայինք, ձորին յատակը՝ կակուղ քարէ անկողինին վրայ ճիշդ խալկինի ձեւով բացուած փոսերուն մէջ լողնալու, կուկուկ կը պոռայինք եւ արեւաչէր ջուրին մէջ կը թաղէինք մեր դլուխը: Զարմանալի՛ բան, կկուն կը պիտնար թէ ո՛ւր թաղուած ենք, կուկուկ կը պոռար մեր դլխուն վերեւէն:

Բայց դիւղին մեծերը չէին սիրեր այս թռչունին ձայնը: Ոչ եղանակ ունի, ոչ ալ երգել դիտէ, կ'ըսէին: Արդարեւ, կկուին ամբողջ դիւացածը երկու վանկ է միայն, եւ օրն ի բուն կուկուկ կ'երգէ, միա՛յն կուկուկ: Ինչք չունի որ ուրիշ բան ըսէ, — կը պնդէին:

×

Հապա եթէ մեր դիւղացիները դիտնայի՞ն թէ կկու մըն ալ կայ հայ հրապարակագրութեան մէջ: Արդարեւ, խմբագիրներ ունինք որոնք կուկուկ մը առաջ են, ու կուկուկ կը կանչեն ամէն օր: Անտանելի այդ եղանակին համար, որ դլուխ կ'ուռեցնէ այլեւս, ի՞նչ պիտի ըսէին մեր դիւղացիները: Գէթ ան՝ պիպիկ պիտի չըսէի այլեւս, այլ օրէը վանկով ուրիշ բան մը, մեր դիւղին պատկերազարդ լեզուէն:

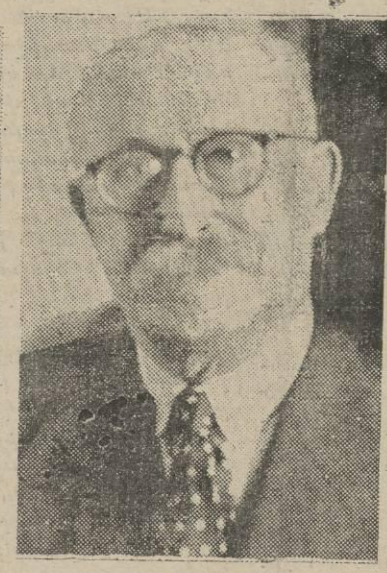
ԱՐԱԶ

ՆԻՒՐՆԻՊԷրկի ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹԵԱՆ Դ. նիստին մէջ չարք մը հետաքրքրական յայտնութիւններ եղան: Կարդացուեցաւ Հիթլէրի մէկ ճառը (1939 Մայիս.) որով կը պատուիրէր իր բանակին անողոքմարար վարուիլ Լէհերուն հանդէպ: Կարդացուեցան նաեւ տասը ջախջախիչ փաստաթուղթեր: Այս առթիւ կարդ մը միջազգային պատահեցան եւ պաշտպան փաստաբաններ սպառնացին առնել - քալել: Ամբաստանեալները արտօնուած են իրարու հետ խօսելու:

ՄԱՀՈՒԱՆ ԴԱՏԱՊԱՐՏՈՒԵՑԱՆ առեւտրական մը, Լրմէոսիի եւ «կոմսուհի» պէնզնարտի, որոնք մահնաց եւ սպաննել տուած էին Ֆիլիփ Անռիոյի ահարեկիչներէն մէկը, Տիմուլէն:

ՇՈՒՄԱՆ (M. R. P.) ԼԻՕՆ ՊԼՈՒՄ (S. F. I. O.) ՄՈՐԻՍ ԹՈՐԻՋ (P. C.)
ԵՐԵՔ ՅԱՂԹԱԿԱՆ ՀՈՍԱՆՔՆԵՐՈՒ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑԻՉՆԵՐԸ

Սուրիոյ ևախագահը Հալէպի առաջնորդարանին մէջ

ՀԱԼԷՊ (Յառաջ), 8 Նոյ.— Նոյ. 5ին Հալէպ հասաւ Սուրիոյ Հանրապետութեան նախագահ Շիւքրիւ Քուաթլի, որ քննական պատմի մը ձեռնարկած է Հիւս. Սուրիոյ մէջ: Ընթացիկ բոլոր ձեռակերպութիւնները ու հանդիսաւոր ընդունելութեան մը բոլոր պատրաստութիւնները տեսնուած էին, անոր ժամանումէն առաջ: Ժողովուրդը խանդավառ ընդունելութիւն մը ըրաւ իր Նախագահին, որ այցելեց բոլոր պետական հաստատութիւնները, հետաքրքրուելու համար անոնց դործով եւ պահանջներով:

Նախագահը նոյ. 7ի երեկը այցելեց նաեւ Ապ. Առաջնորդարանը, ուր Հայ համայնքի ներկայացուցիչները փառաւոր ընդունելութիւն մը ըրին իրեն: Առաջնորդ Զարեհ Ծ. Վրդ. եւ Քաղաք. Ժողովի առենապետ Պ. Յ. Պապիկեան պատուեցին ժարդելի հիւրը, որ կէս ժամու չափ մնաց Առաջնորդարանի դահլիճին մէջ, ընկերակցութեամբ Հալէպի կուսակալին, Ոստիկանապետին, դինուորական եւ քաղաքային իշխանութեանց ներկայացուցիչներուն: Զարեհ Վրդ. բարի դալուստ մաղթեց Նախագահին, եւ այս առիթով հայ ժողովուրդին երախտադիտութիւնը յայտնեց արաբ Ժողովուրդին: Շեշտեց, թէ քաոսով դարէ ի վեր, Հայն Արաբ, իրրեւ եղբայր կ'ապրին այս հողին վրայ, եւ յոյս յայտնեց՝ որ այդ եղբայրութիւնը պիտի դառնայ ապագայ աւելի բարօր կեանքի մը ապդակներէն մին:

Պ. Քուաթլի իր կարդին չէշտեց, թէ արաբ ժողովուրդը եւ սուրիական իշխանութիւնները կը դուրդուրան համայնքներու վրայ, եւ թէ Սուրիա խոր չի դներ իսլամին եւ քրիստոնեային, Հայուն եւ Արաբին միջեւ: Յարդ իրրեւ եղբայր ապրեցանք, ու պիտի չարունակենք ապրիլ իրրեւ եղբայր: Անհրաժեշտ է ամէն դետնի վրայ ներդաշնակել մեր ձգտումները:

Ընդունելութեան ներկայ էին բոլոր Ապ. մարմիններու ներկայացուցիչները: Հ. Մ. Ը. Մ.ի նուագախումբը արժեցուց ինքզինքը: Եկեղեցիի կից փողոցները կը յորդէին ժողովրդական բազմութեամբ: Մ.

ԵՐԵՔ ՄԵԾԵՐՈՒ յատաջիկայ ժողովը Ուսչինկթընի մէջ դումարել կ'ուդէ նախագահ Թրուման: Տակաւին հրաւէր ուղղուած չէ, բայց նախագահը պիտի պնդէ այս կէտին վրայ:— Մ. Նահանդները ուչադրութեամբ կը հետեւին Իրանի դէպքերուն: Արտաքին նախարարը այս մասին տեսակցութիւն մը ունեցաւ Ուչինկթընի իրանեան դեսպանին հետ որ կրկնեց թէ խորհրդային իշխանութիւնները դեր ունեցած են Ատրպատականի խռովութեանց մէջ: Բանակցութիւնները կը չարունակուին:

ԿԻՆԵՐՈՒ միջազգային կարեւոր ժողով մը պիտի դումարուի վաղը, երկուշաբթի, Միւթիւալիթէի մեծ սրահին մէջ, ի դիմաց հարիւր միլոն կիներու որոնք իրենց կարդին կը պայքարին ժողովրդավարութեան եւ ընկերային - տնտեսական բարօրութեան համար:

Միաձայն վստահութիւն նոր դահլիճին

Նոր կառավարութիւնը Սահմանադիր Ժողովին ներկայացաւ ուրբաթ օր: Այս առթիւ փոխանակ աւանդական յայտարարութեան, զոր· ը կոչ ճառ մը խօսեցաւ, պարդելով դահլիճին հիմնական առաջադրութիւնները: Հապիւ քանի մը դիտողութիւններ եղան եւ Ժողովը վստահութիւն յայտնեց միաձայնութեամբ, ինչ որ չատ լաւ ապատրութիւն ձգեց թէ երկրի եւ թէ արտասահմանի մէջ:

Զոր· ը կոչ իր ճառին մէջ ընդհանուր ակնարկ մը նետելով ներքին քաղաքականութեան վրայ, բաւ թէ չուտով Սահմանադիր Ժողովին պիտի ներկայացուի ծրագիր մը, ապդայնացնելու համար վարկը (սկսելով Պանք ը Ֆրանսէն) եւ էլեկտրական ուժը: Յետոյ կարդը պիտի դայ ապահովագրական ընկերութեանց: Այս առաջադրութիւնները դարմանք չպատճառեցին, քանի որ մաս կը կազմեն Դիմադրական Ճակատի եւ ձախակողմեան հռանքներու ծրագրին: Հետդհետէ պիտի կատարուին վարչական եւ դատական բարեկարդումներ: Զարկ պիտի տրուի արտադրութեան: «Կարելի չէ որ եւ է դործ սկսինք, եթէ երկիրը չվերազատնայ անսկսական հզօր գործունէութեան մը: Այս պատերազմը արժեց մեր ազդային հարստութեան կէսը: Կեանքի մակարդակի որ եւ է բարձրացում, որ եւ է բարեկարդման ապագան կախում ունին մեր արտադրութեանմէն: Կառավարութիւնը վստահ է թէ Սահմանադիր Ժողովին աջակցութիւնը պիտի վայելէ, վերաչինելու համար այն ահռելի աւերակները զոր կրեց մեր երկիրը»: Յետոյ ծանրանալով ելմտական կացութեան վրայ, չէշտեց թէ անհրաժեշտ է մինչեւ Դեկտեմբեր 31 վաւերացնել 1946ի ելմտացոյցը: Միջոցներ պիտի առաջարկուին, բարւոքելու համար դաս մը պետական պաշտօնեաներու վիճակը. «բայց կառավարութեան պարտականութիւնն է այնպէս մը չարժիլ որ զրամը հաստատուի անվիճելի հիմերու վրայ: Ուրեմն ծախքերը պէտք չէ անցնին հասոյթի եւ վարկի կարելի սահմաններըը, այլապէս պիտի տուժեն թէ անհատները եւ թէ հանրութիւնը »:

Անցնելով միջազդային կացութեան, վարչապետ բացատրեց թէ «հիւլէական ուժին անյուր հնարաւորութիւնները՝ թէ քանդումի եւ թէ յառաջդիմութեան համար՝ այսուհետեւ բացարձակ անհրաժեշտութիւն մը կը դարձնեն միջազդային կարդմակերպութիւնը, ի խնդիր խաղաղութեան: Այդպէս մարդկային ցեղը պիտի դատապարտուի աներեւակայելի փորձութեանց: Ֆրանսան վճռած է ամէնէն զործօն եղանակով մասնակցիլ Միացեալ Ազդերու ծրագրած բոլոր հաստատութեանց: Եւրոպայի, Ափրիկէի թէ Ասիոյ մէջ, աւանդութեամբ հակած միանդամայն դէպի արեւմուտք եւ դէպի արեւելք, Ֆրանսան կրնայ եւ կ'ուզէ ըլլալ կապ մը, բայց երբեք դրաւ մը: Այսպիսի քաղաքականութիւն մը երբեք չի հակասեր մասնաւոր համաձայնութեանց այս կամ այն պետութեան հետ· ընդհակառակն: Այսպէս էր որ մենք մօտ

(Շարունակութիւնը կարդալ Դ· էջ)

Ե· ՀԱՑԱՍՏԱՆԻ ՄԱՍԻՆ

Nouvelles Soviétiques, Փարիզի խորհրդային դեսպանատան տեղեկատուն, ամէն չաբթու էջ մը կը յատկացնէ 16 խորհրդային Հանրապետութեանց, պարդելով անոնց կազմը եւ կեանքը: Այս չաբթուան էջը (6րդ) յատկացուած է Ե· Հայաստանի, դանազան պատկերներով,— ձախ կողմը՝ պետական զինանշանը, ալ կողմը՝ Գերագոյն խորհուրդի նախագահ Մատակ Պապեանի նկարը, յետոյ տեսարան մը Սեւանի լիճէն, ուրիչ մը՝ «Արարատ» դործարանէն եւն.: Թարգմանութիւնը՝ յաջորդով:

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ ՊԷՅՐՈՒԹԻ ԵՒ ՀԱԼԷՊԻ ՄԷՋ

(Մասնաւոր թղթակցութիւն «Ծառաջ»ի

Նոյեմբեր 4ի կէրակի օր, մեծ չուքով եւ ժողովրդական լայն զանգուածներու մասնակցութեամբ, տօնուեցաւ Դաշնակցութեան Օրը, Պէյրութի եւ Հալէպի մէջ:

Պատերազմը պատճառ էր դարձած, որ ցարդ լուռ կերպով տեղի ունենար ամէն հանդիսութիւն: Այս վերջինը, սակայն, կատարուեցաւ հրապարակաւ: Պէյրութի տօնակատարութիւնը՝ Ռոքսէի ընդարձակ սրահին մէջ, իսկ Հալէպի հանդիսութիւնը՝ Զաւարեան Ակումբին մէջ:

Պէյրութի մէջ, ժողովուրդը ժամ մը առաջ լեցուցեր էր արդէն Ռոքսին: Նստողներուն թիւէն աւելի հանդիսականներ կը մնային ոտքի, սրահին մէջ: Իսկ հազարէ աւելի համակիրներու բազմութիւն մը՝ կը մնար սրահէն դուրս, Ռոքսէի հրապարակին վրայ: Հանրակառքերու եւ այլ փոխադրական միջոցներու երթեւեկը դադրեցաւ պահ մը:

Հանդէսը չսկսած, սրահ մտաւ փոխ - վարչապետ Հապիպ պէյ Ապի Շահլա, որ ստիպուած ըլլալով քիչ վերջ Եգիպտոս մեկնիլ՝ իրրեւ Արաբական Դաշնակցութեան Լիբանանեան պատուիրակութեան անդամ, փափաքած էր անմասն չմընալ այս տօնակատարութենէն: Իր համակրութիւնը յայտնելէ վերջ, հրապարակաւ, Հ. Ց. Դաշնակցութեան, մեկնեցաւ բուռն ծափերու մէջ: Իրմէ վերջ, սրահ հասան հեզհեզ Առողջ. Նախարար Տոքթ. Թալհուք, նախկին վարչապետ Ապտալլա Եաֆի, պատերազմ. Նախարար Էմիր Մէճիտ Արսլան, նախկին Արտ. նախարար Հանրի Ֆարաօն, նախկին Հանր. Նախարգահ Այֆրէմ Նապդաշ, խալամ Երիտ. Կազմակերպութեան ներկայացուցիչները, թղթակիցներ, եւն.:

Հանդէսը սկսաւ ժամը 10ին: Օրուան նախագահն էր ընկերը Գ. Իփէկեան, որ մէկ վայրկեան յոտնկայս յուզութեան հրաւիրեց հանդիսականները, ի յարգանս Դաշնակցութեան նահատակներուն: Հեզհեզէ խօսք առին ընկերներ Արամ Սահակեան, Կ. Սասունի եւ Մ. Տէր Գալուստեան: Բանախօսները ողկոյզեցին յիշատակը Դաշնակցութեան հիմնադիրներուն, եւ բացատրեցին անոնց գործը, որ իրրեւ հնութենական ատենը փոխանցուեցաւ յաջորդ սերունդներուն:

Ժամը ճիշդ 11.15ին, սրահ հասան Հանրապետութեան Նախագահ Պշարա էլ Խուրի եւ վարչապետ Սամի Սոլհ: Նախագահը մեկնեցաւ չուտով, իսկ վարչապետը ընդհ. խանդավառութեան մէջ առաջնորդուեցաւ ներս, ուր ընդունուեցաւ Լիբանանեան քայլերգով:

Մեծ խանդավառութիւն ստեղծեց նախկին վարչապետ Ապտալլա Եաֆիի ճառը.

— « Հայ ժողովուրդը ամէն ազդ ունի պայքարեցաւ անկախութեան ու ազատութեան դատը վարելու համար: Արաբ երկիրները իրենց թմբիրէն ազատեցան այն չղթաներու ազմուկէն, զոր իրենց ոտքերուն վրայ կը քաշկռտէին հայ հայրենասէրները: Ազատութեան սիրով վառ հայ բանասիրտներու երդերը արձագանգեցին արաբ ղեկավարներու հոգիէն ներս: Այս ասպարէզին մէջ, Հայերը մեր ուսուցիչները եւ ռահվիրաները եղան: Արաբ երկիրները հետեւեցան Հայերու օրինակին: Որով, Հայերուն կ'իյնայ առաջին պատիւը» :

Ապտալլա Եաֆի իր ջերմ համակրանքը յայտնեց հայ ժողովուրդին, եւ չեշտեց ընդունակութիւնները հայ տարրին, որ Լիբանանի մէջ ուշագրաւ դիրք կը գրաւէ: Շնորհաւորեց Հ. Ց. Դաշնակցութեան ղեկավարները, եւ իր սէրը յայտնեց Սուրիոյ եւ Լիբանանի ամբողջ հայ համայնքին:

Հալէպի տօնակատարութիւնը նոյնքան վայելուն ու համաժողովրդային եղաւ: 2000է մօտ բազմութիւն մը լեցուցած էր Զաւարեան ակումբը, Զաւարեան վրժ.ի բակը, եւ շրջակայ փողոցները: Բարձրախօսներ ղեռեղուած էին: Կը նախագահէր Տոքթ. Ա. Գապպազեան, որ խօսեցաւ Դաշնակցութեան դերին ու ոգիին մասին: Օրուան բանախօսն էր ընկեր Ա. Ծառուկեան, որ պատմականօրէն փաստելէ վերջ Դաշնակցութեան վերանորոգիչ եւ փրկագործ առաքելութիւնը, անդրադարձաւ նաեւ անոր հակառակորդներու պատեհապաշտական ձգտումներուն: Ահա իր ինքնատիպ մէկ նմանութիւնը.

— « Ներկայ Հայաստանը իր գոյութիւնը խարսխեց Հանր. Հայաստանի վրայ: Ա. Հայաստանը՝ զաւակն է Հանրապետական Հայաստանի : Բանտրհինդ տարի առաջ, հայր ու որդի պատճառներ ունէին ցրուութեամբ նայելու մէկզմէկու: Հայրը դժգոհ էր, որ իր որդին կ'ամուսնանայ օտարի մը հետ: Դժգոհ, մանաւանդ այն պատճառով՝ որ զաւակը կը բաշխէր կամ կը վատնէր հօրենական ժառանգը... : Տարիներ թաւալեցան, ու ինչպէս կեանքի մէջ կրնայ պատահիլ ո եւ է հօր, նոյնպէս եւ այս պարագային՝ Հայր Հայաստան տեսաւ, որ չատ երջանիկ է Որդի Հայաստանը, իր «օտար» ամուսինին հետ: Որդի եւ Հայր չուտով հասկցան իրար, եւ տարիներու սառոյցը չուտով հալեցաւ: Բայց անոնք որ կ'ուզէին միշտ դժուտած տեսնել հայր ու զաւակ, եւ մանաւանդ անոնք որ կը շահագործէին այդ դժուտութիւնը իրենց յետին հաշիւներուն համար, մինչեւ այսօր չեն կրնար հաշտուիլ պայծառ իրականութեան հետ: Մեր հակառակորդները պիտի սխալին իրենց այս պատեհապաշտութեան մէջ, ինչպէս սխալեցան մինչեւ այսօր»:

Հանդէսը խոր տպաւորութիւն ձգեց: Մ.

«Սայաթ Նովա» անունը

Սայաթ Նովա *անունը ստուգաբանելու փորձը, զոր ըրած է Պ. Զիթունի* (Ցառաջ, 11 Նոյ.) *բնաւ համոզիչ չէ:*

1.— Նովա - Օվանի եւ Սարգիս = Սիգրասի *միջեւ հանդիսութիւն* (analogie) *գոյութիւն չունի, հետեւաբար վերջին ձեւը չի կրնար առաջինը ձեւը բացատրելու ծառայել:* Սիգրաս *կանոնաւոր չրջումն է* Սարգիսի : Նովա *կանոնաւոր չրջումը չէ* Օվանիի : *Հանդիսութիւն գոյութիւն պիտի ունենար եթէ* Օվանին *փոխարէն* Նավօ *ունենայինք : եթէ « վանկաչրջումի գաղտնիքը » չի կայանար միայն բառի մը կանոնաւոր չրջումին մէջ եւ անունի վանկերը, վանկաչրջումի առնն, կը փոխանակին իրենց ձայնաւորները — ինչ որ կրնայ ըլլալ — այդ պարագային պէտք է օրինակներով հաստատել, ըսել, օրինակի համար, թէ* Յակոբ *կ'ըլլայ* Բակոյ *եւ ոչ՝ միայն* Բոկայ *կամ* Գէորգ *կ'ըլլայ ոչ միայն* Գրոէգ, *այլեւ* Գէրոգ *եւն. : եթէ Պ. Զիթունի այս տեսակ օրինակներ տուած ըլլար, իր մեկնութիւնը բանաւոր կ'ըլլար :*

2.— *Ընդլու համար թէ* Սայաթ *արաբերէնէ փոխառեալ պարսկերէնն եւ թուրքերէնն (ոչ թէ արաբերէնն) սէյիտ բառն է, պէտք է հաստատել օրինակներով թէ կովկասեան բարբառներուն եւ մանաւանդ Թիֆլիսի բարբառին մէջ* սէյիտը սայաթ *կ'արտասանուէր : եթէ այս պարագան չի կրնար հաստատուիլ,* սայաթը *կարելի չէ* սէյիտին *ազատաղեալ կամ բարբառային մէկ ձեւը նկատել :*

Սայաթը *արաբերէն* սայյադէն (*որսորդ*) *հանելու համար ալ պէտք է հաստատուի թէ* սայյատ *բառը գործածական էր Կովկասի մէջ :*

3.— *Կը տարակուսիմ որ* սէյյիտ (սէյիտ) «*ազնուական*» *եւ «իշխանազուն» իմաստները ունենայ : «Մեծ, տեղապետ, տէր», այո՛ : Ամէն գատ* սէյյիտները, *մահմետական աշխարհին մէջ, Մուհամմէդէն սերած անձերուն կամ այդպէս յաւակնողներուն յատուկ տիտղոս մըն է :*

4.— *Հաստատական կերպով ըսելէ վերջ թէ «ուրեմն* Սայաթ Նովա *անունը պիտի նշանակէ իշխանազուն Օվան», Պ. Զիթունի երկրորդ մեկնութիւն մը եւս կուտայ, չատ աւելի անհաւանական, որ կը սկսի «կրնայ ըլլալ որ»ով : եթէ երկրորդ մեկնութիւնն ալ կարելի է, ուրեմն առաջին մեկնութիւնը ստուգութիւն մը չէ, այլ լոկ կարելիութիւն մը, եւ հետեւաբար անհրաժեշտ էր պայն ալ այդ ձեւով ներկայացնել : Կա՞յ մէկը որ ըսէ. «ծնած եմ 1887ին, բայց թերեւս ծնած ըլլամ 1886ին» :*

5.— *Չեմ գիտեր թէ ինչո՞ւ Պ. Զիթունի իշխանազուն ձեւը կը զործածէ, երբ, տարակոյս չկայ, գիտէ ճիշդ ձեւը՝ իշխանազն : Բառը ժողովրդական լեզուին մէջ գործածական չէ որ աղաւաղումը նուիրագործուի գրական լեզուին մէջ :*

6.— *Եթէ սէյիտ «իշխանազուն» նշանակէր, կը մնար տակաւին բացատրել թէ ինչու համար Սայաթ Նովա այդ իմաստով կեղծանուն մը որդեգրած էր :*

7.— *Ստուգաբանութիւնները առաւել կամ նուազ հաւանական նմանութիւններու վրայ հիմնուելով չէ որ կը կատարուին, այլ լեզուական օրէնքներու վրայ, որոնց կիրարկումը կը պահանջէ անսայթաք տարողութիւն : Մարդ իրապէս կը նեղուի այս տողերը գրելու, բայց եթէ ձայն հանող չըլլայ, չատ չանցած հրապարակը պիտի ողողուի քահանայ ստուգաբանութիւններով :*

Սայաթ Նովա անունին ստուգաբանութիւնը տուած է Գ. Լեւոնեան, աչուղին երգերուն հաւաքածոյին (Սայաթ Նովա, Պետհրատ, Երեւան 1931) *ներածական տեսութեան մէջ : Իր մեկնութիւնը հետեւեալ կերպով կարելի է ներկայացնել.*

Սայաթ Նովա անունը գրուած է ուրիշ ձեւերով ալ. բայց ամէնքն ալ այս ձեւին փոփոխակներն են : Հիմնական ձեւը Սայաթ Նովա *է :*

Սայաթ *կամ* սայադ *արաբերէնէ պարսկերէնի մէջ անցած* սայյադ (sayyâd) «*որսորդ*» *բառն է, որ այս իմաստով գործածուած է հայ աչուղներու կողմէ : Հետեւաբար* սայաթ *բառին ծագումին մասին կասկած չի մնար : Նովա բառը կը գտնուի ուրիշ աչուղներու անուններուն մէջ ալ : Այսպէս կան Քեչիչ Նովա, Քեչեկ Նովա, Գուրջի Նավէ, Սքանդար Նովա անուն աչուղներ : Այս բոլոր անուններուն մէջ* Նովա, Նավէ, Նովէ *կը նշանակին «որդի, թոռ» եւ պարսկերէն նաւա բառին փոփոխակներն են : Քեչիչ Նովա կը նշանակէ Քեչիչ օղլի, այսինքն Քեչիչի (քահանայի կամ վարդապետի) զաւակ : Սայաթ Նովա ալ ըստ այժմ կը նշանակէ «սայա -*

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ԶՈՒԻՑԵՐԻԱՑԷՆ

ՅԱՋՈՂ ՆԿԱՐԱՀԱՆԴԷՍ ՄԸ

Զուիցերիոյ հայ գաղութը կարծես կ'արթընգայ: Անցեալ օր՝ պատերազմէն ի վեր առաջին պատարագը ունեցաւ. երէկ՝ դաշնակցական Ժաշտուբեանի նուագահանդէսն էր՝ Ժընեւի մէջ. այսօր նկարիչ Պետիկեանի ցուցահանդէսը՝ Լօզանի մէջ:

Անշուշտ Փարիզի գաղութին ծանօթ է Գրիգոր Պետիկեանը, քանի որ Փարիզէն կուգայ:

Մարդ հպարտութիւն մը կը զգայ հայ տաղանդներու երեւումովը այս երկրին մէջ, ուր՝ ընդհանրապէս Հայը կը ներկայացնէն եւ կամ կ'երեւակայէն, յաւիտենապէս ցնցոտիներ հագած, սովալլուկ որբի մը կերպարանքով : Իրաւ է թէ այժմ այս պատկերը միայն ու միայն Հայոց մեռնիլորէը չէ :

Պետիկեան Լօզանի մէջ ցուցադրած է 43 նկարներ, մէկը միւսէն աւելի յաջող : Նկարներուն նիւթերը ամբողջութեամբ առնուած են Զուիցերիոյ բնական տեսարաններէն եւ առօրեայ կեանքէն : Լեռնային եւ գիւղական տեսարաններ, դիմանկարներ :

Թէեւ՝ Լօզանի մէջ տարին տասնեակներով նկարահանդէսներ կը տեսնենք, սակայն Պետիկեանի ընծայած գեղարուեստական վայելքը՝ ուրիշ բան է : Նկարիչը սիրացած է ուշադրաւ « թէքնիք»ի մը եւ գեղարուեստական իրական եւ խոր ներշնչումի մը : Ան կատարեալ արուեստագէտ մըն է :

Ցուցադրուած նկարներէն ո՞րը յիշատակեմ : Ահա «Homme à la Cave»ը, մառանին մէջ, տակառէն գինի քաշող մարդու մը նկարը, իրական գլուխ - գործոց մը, հազուագիւտ բան մը Լօզանի համար : Ահա նկարին առջեւ այցելուները չեն կրնար զսպել իրենց հիացումը : Ահա «Méditation»ը, փոքրիկ նկար մը՝ առաջինին չափ զօրաւոր, լոյսի եւ չուքի խազերու եւ ներշնչումի իրական հրաշալիք մը : Ահա «Այծ»ը, ախոռին մէջ, նոյնպէս փոքրիկ նկար մը, որ ցուցահանդէսը հազիւ բացուած կը ծախուէր 1500 դուիցերիական ֆրանքի : Ահա «Homme coupant le pain»ը, այնքան արտայայտիչ որ կարծէք նկարին մարդը պիտի խօսի ձեզի հետ : Ահա «La Vieille Femme»ը, իրական մեծ մայր մը որուն դէմքը կ'արտայայտէ տարիներու անհեսանելի բեռը : Ահա «Montagne Finhaut», Ալպեանները տեսարան մը ուր՝ փարիզի պէս մեծ քաղաքի մը մէջ մեծցած ու կազմուած այս նկարիչը յաջողած է ըմբռնել բարձրարերձ լեռներու ոգին եւ զայն նիւթականացնել իր երանգապնակին միջոցաւ : Ահա «Սալանֆ»ը, ուրիշ տեսարան մը — Ալպեան լեռներէն : «Պաթիա» տանող սա ճամբան, նկարուած երկու անգամ, տարուան երկու տարբեր եղանակներու : Ապա պարուհի «Սօնիչքա»ն, հանդստի պահուն, մտածկոտ, ապագայ յաջողութիւններու յոյսով : Եւ ապա էս 43 նկարներ իրարու կը յաջորդեն, գեղեցկօրէն չրջանակուած :

Բարեբախտութիւնը ունեցայ ներկայ ըլլալու

թի զաւակ», սայաթ ըլլալով աչուղին հօրը մականունը կամ վերադիրը եւ կամ թուրքերէն անունին (ամճի, Ամճեան) թարգմանութիւնը : Սայաթ Նովա, որ երիտասարդ հասակին իսկ այս կեղծանունը որդեգրած է, բնականաբար չէր կրնար իրեն համար գրուտաալից կեղծանուն մը ընտրել տասնիններորդ դարուն : Այդ տեսակ մականիր մը ուրիշներուն կողմէ եւ համբաւի տէր ըլլալէն վերջն է որ կրնար տրուիլ իրեն : Նավա բառը կը գտնուի նաեւ վրացիներու անուններուն մէջ, ինչպէս Յուցանավա, ուր Նավա կը համապատասխանէ վրացերէն շվիլի, «որդի» բառին :

Այս փաստարկութեան վրայ կարելի է նաեւ աւելցնել որ աչուղները եւ բանաստեղծները ընդհանրապէս յատուկ իմաստ մը արտայայտող կեղծանուններ ընտրած են, եւ ոչ թէ առեղծուածային անուններ :

Գ. Լեւոնեանի ստուգաբանութիւնը համոզիչ է եւ տեղական բարբառներուն ծանօթութեան լոյսին տակ կատարուած ըլլալու առաւելութիւնն ալ ունի : Կայ մը կայ միայն որ լուսաբանութեան կը կարօտի : «Որդի, թոռ» իմաստով պարսկերէն նաւա բառ մը գոյութիւն ունի՞ : Կը կարծեմ որ Գ. Լեւոնեան պարսկերէն նափ, նափա բառն է որ նաւա ձեւով գրած է, կամ նա-ան նավա ձեւը առած է կովկասեան բարբառներուն մէջ : Նափ, նափա արդարեւ կը նշանակեն «պորտ» եւ հետեւաբար «սերունդ» (հայերէն նահապետ) : ա'նեմ պատրեմ որ Գ. Լեւոնեան, որ Սայաթ Նովա անունը ստուգաբանելու քանի մը անյաջող փորձեր ըրած է նախապէս, այս կէտը ճշդած է տեղւոյն վրայ : Ամէն պարագայի մէջ, իր վերջին ստուգաբանութիւնը մինչեւ հիմա առաջարկուածներուն մէջ ամէնէն բանաւորն է :

ՀԱՅԿ ՊԷՐՊԷՐԵԱՆ

Ց. Գ.— Սայաթ Նովա-ի բուն անունն է Արութին եւ ոչ Օվան : Օվան գաւիթն անունն է, իսկ հայրը կը կոչուէր Կարապետ :

Հայ հասարակ մը...

— Ընչե՞ր ըսեր է ինչ ուղղակի ինձ համար, որ ձեզի այսքան կը հետաքրքրէ...

— Ընչե՞ր, Տաճէա՛ն կ՚ըսէ, ընչե՞ր պիտի ըսեր. ինչ որ ամէն օր կ՚ըսէ, ինչ որ ամէն օր կը լսենք, ինչ որ ամէն օր կը կրկնենք...

Ներսէսեան ծոպոց միլիոնատէր Ալեքսանի հետ կը խօսակցէր Տաճէան, որ ամէն օր կ՚այցելէր անոր, ինչպէս նաեւ ուրիշ շատ մը հարուստներ, որոնց հետ կը ծանօթանար՝ ամէն առիթ ձեռք բերելով։ Ան կը ջանար ամէն կերպով ներկայանալ իբրեւ ազնիւ, ազնուական, ուղղամիտ, ազգասէր, ազգանուէր եւ ազգային գործերու մէջ ամէն տեսակ զոհողութեան պատրաստ անձ մը

Հայր Արամի Թրեւիներէ

Կայ եղեր, կ'ըսեն, Արամ անունով ծերունի մը որ չատ կը սիրէր բարիք ընել: Այս Հայը, ամբան առաւօտ մը, համբորդութեան կ'ելլէ: Շատ կ'երթայ, քիչ կ'երթայ, վերջապէս կը հասնի լեռնաղաչտ մը, որ կ'ըսես Աստուծմէ պատժուած՝ ոչինչ կը կրէր իր ծոցին մէջ:

Աչն դաշտը, որուն համբէն կը քալէր միս միտնակ, անհուն տարածութիւն մը ունէր: Հարաւը՝ քարքարուտ, բարձր չղթայ մը: Հիւսիսը՝ նոյն ձեւն ու պատկերը: Արեւելքն ու արեւմուտքը՝ կարմիր փոշիներուն մէջ թաղուած երկու հեռաւոր հորիզոններ, որ կանանչ ովկիանոսի մը պատրանքը կուտային աչքին:

Տաքը հեղհեղուկ կը ծանրանար: Արեւը կ'այրէր: Ու ճառագայթները Աստուծոյ այս ճրագին, ելեկտրական չամփուրներու պէս կը զամուէին մարմնին բոլոր մասերուն մէջ:

Ցոզնած՝ դրաւ ծրարը դետին եւ, մէջքը չտկեց ու կեցաւ: Իրմէ վերջ, իրմէ առաջ ճամբորդներ: Ամէնուն ճակտին վրայ կնճիռներ կային: Լուռ են եւ քրթնաթաթախ:

Հայր Արամ, անչարժ, միչտ կը նայէր: Փոքրիկ մը կար մտքին մէջ: Կը մտածէր: Ի՞նչ, ոչ ոք գիտցաւ այդ: Անցան քանի մը վայրկեաններ: Ցետոյ լուռ, դարձեալ նետեց ծրարը ուսին՝ եւ, կամաց կամաց սկսաւ յառաջանալ:

Վերջապէս գիւղ մը: Մառազարդ հրապարակի մը վրայ աղբիւր մը կը ղղլար, կանդ առաւ քովը: Լուաց ձեռքերը, յագեցուց պապակը եւ, սկսաւ ծխել: Այս հանդստին մէջ, յանկարծ, աչքերը զամուեցան սիրուն պարտէզի մը: Կարդ մը ծառեր ուշադրութիւնը դրաւեցին: Մօտեցաւ: Պատանի մը, մացառին եռեւ ակօսները կը քրքրէր:

— Բարեւ, որդի, բաւ անոյշ ժպիտով մը:

— Աստուծոյ բարին, պատասխանեց երիտասարդը:

— Թթենիի երեք ճիւղեր չե՞ս ծախեր ինծի:

— Ձեմ ծախեր, այլ կուտամ:

Ու պարտիզպանը քաչեց երեք ծիլեր, փաթթեց արմատները ջեխով ու երկարեց: Հայր Արամ ուրախութեամբ առաւ, դրաւ ուսը եւ վերադարձաւ:

Ճիշդ այնտեղ ուր արեւին ճառագայթները խարազաններ էին զինքը, ուր տաքը աւելի ճնշէր էր, դրաւ բերը վար ու սկսաւ փոսեր բանալ:

Քանի մը համբորդներ հեղնելով եկան ու անցան: Անցան ուրիչներ ալ ծիծաղ մը իրենց չբրթներուն: Ահա երկու հոգի եւս լուռ եւ ժպտուն: Բայց չատ չանցած կանգ առին ասոնք:

— Բարեւ, հայրիկ, ըսին միասին:

— Աստուծոյ բարին, պատկներս:

— Այդ ի՞նչ կը բանիս:

— Ծառ կր տնկեմ:

— Բայց հայրիկ, հոս ոչ ջուր կայ եւ ոչ ալ մէջդ զանոնք ապրեցնելու: Տաքէն պիտի չորնան:

— Մարդկութեան ծառայող բան մը Աստուած կը պահէ:

Երկու երիտասարդները պահ մը իրարու նայեցան: Եւ ահա անդրանիկը առաջարկեց.

— Մենք ալ կրնա՞նք օգնել, հայրիկ:

— Այո, պատկս, քանի որ վաղը, այն ամէն մարդու պիտի ծառայէ:

Եւ կայծ մը հրահրեցաւ անոնց կուրծքին տակ: Մէկը իր դաշոյնովը, միւսը իր փայտովը փորեցին: Հայր Արամ ուրախ, իր ձեռքովը տեղաւորեց հողին մէջ: Երբ աշխատանքը լմնցաւ, ծերունին առաջարկեց.

— Դէ՛հ, հիմայ երթանք ջուր բերենք:

Ու գացին հեռաւոր գիւղ մը, լեցուցին իրենց կոնքերը եւ վերադարձան:

Այսպէս քանի մը անգամ, յոգնած եւ քրթնաթաթախ, գացին ու եկան: Թթենիները օրէ օր աճեցան: Դարձան խոշոր ծառեր: Պտուղներ եւ չուք տուին:

Ամէն անգամ երբ մարդիկ այդ համբէն կ'անցնէին, իրենց բեռները վար դնելով կը նստէին չուքը: Չէր ըլլար չբթունք մը որ գոց մնար, որ երկար ու հանգիստ կեանք չմաղթէր այդ բարի ծերունիին:

Անցան տարիներ: Հայր Արամ չկար: Բայց իր երեք թթենիները դեռ կը մնային անունին պէս բարձր եւ գեղեցիկ:

ԾԱՏՈՒՐ ՊԼՐՊՐԵԱՆ

Հ· Յ· Դ· ՕՐԸ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Քաղաքացի Félix Gouin, Նախագահ Սահմանադիր Ժողովի եւ Պուչ-ռու-Ռոնի Նահանգային ժողովի, որ հրաւիրուած էր խօսելու Դաշնակցութեան Օրուան առթիւ, Մարսէյլի մէջ, նոյ· 17ին, հետեւեալ նամակով կը յայտնէր իր հաւանութիւնը· —

« Կրնամ վստահեցնել ձեր բոլոր ընկերները որ՝ եթէ քաղաքական դէպքերը բացարձակապէս անհրաժեշտ չդարձնեն Փարիզէն չհեռանալ այս պահուն, պարտականութիւն եւ հաճոյք պիտի համարիմ խօսք առնել ձեր հանդիսութեան առթիւ»:

Արդարեւ, ժողովատարութիւնը տեղի ունեցաւ ճիշդ այն օրը երբ անելի մը մատնուած էր դահլիճին կազմութիւնը եւ ընկերվարական կուսակցութիւնը պատուիրած էր իր անդամներուն չհեռանալ Փարիզէն:

Նոյն պատճառներով չկրցաւ մասնակցիլ նաեւ Պուչ-ռու-Ռոնի երեսփոխանը եւ նախկին քաղաքապետը, քաղաքացի Gaston Defferre որ հակա· 30 թուակիր նամակով կը յայտնէր թէ՝ « Հաճոյքով ներկայ պիտի ըլլամ ձեր կուսակցութեան 55րդ տարեդարձին »:

Ինչպէս հաղորդած էինք, ականաւոր դէմքերուն փոխարէն խօսեցան հինգ Ֆրանսացի ընկերներ, մասնակցելով ընդհ· խնդակցութեան: Իրենց հետ ներկայ էին 15-20 հիւրեր որոնք մնացին մինչեւ կէս գիշեր:

ԿՈՓԱՄԱՐՏԻԿ ՎԱՐԴԱՆԵԱՆԻ ՅԱՋՈՂՈՒԹԻՒՆԸ

Այս ուրբաթ գիշեր Սիոք ա'Իվէրի մէջ կոփամարտի մրցում մը տեղի ունեցաւ պարսկահպատակ Պ· Ժորժ Վարդանեանի եւ Ֆրանսացի Անտրէ Լբսաժի միջեւ (ծանր կչիռ): Վարդանեան իր հակառակորդէն 6 քիլօ պակաս ունենալով հանդերձ, երկրորդ բառնտին Ֆրանսային չատ տկարացած, արիւններու մէջ կրցաւ վերջացնել, բայց երրորդին պայքարը թողուց: Վարդանեան որ Քիվէվն եկած էր, հինգ ամիսէ ի վեր Փարիզ գտնուելով, երեք մրցում կատարած եւ երեք անգամ ալ իր մրցակիցներուն երկրորդ բառնտին յաղթած է:

Վարդանեան չատ երիտասարդ է, 23 տարեկան, ղեղեցիկ եւ ուժեղ, բայց դեռ սորվելիք ունի արհեստին մէջ: Միայն իր ուժին վրայ կը կռթնի, իսկ չի գիտեր խուսափիլ հակառակորդին հարուածներէն: Իրեն կը պակսի մրցակիցին տրկար րոպէներէն օգտուելու արուեստը:

Կը յուսանք որ իր կրթութիւնը կը զարգացնէ լաւ ուսուցիչի մը ձեռքը եւ կը գտնայ միջազգային դասակարգի կոփամարտիկ մը:— Տոր

ԵԼԵԿՏՐԱԿԱՆ ՀՈՍԱՆՔԻՆ ընդհատումը կը չարունակուի ամէն օր, կէս օրէն վերջ, տեւելով 4 — 5 ժամ եւ խանգարելով մեր բոլոր հաշիւները: Մինչ առաջ իւրաքանչիւր ընդհատում կր տեւէր 15 վայրկեան, այժմ կ'անցնի մէկ ժամը:

ԿԱՐՆԵՑԻՆԵՐՈՒՆ· — Ի պատասխան մեզի եղած հարցումներու, կը յիշեցնենք թէ Նիւ Եորքի Բարձր Հայքի Հայր· Միութիւնը որ եւ է հանդերձեղէն եւն· գրկած չէ մեզի, այլ միայն իրենց հասցէն, որպէսզի փաթաքողները ուղղակի դիմեն: Ահա նորէն կը նչանակենք հասցէն, որ տրպուած էր ՅԱՌԱՋի հակա· 28ի թիւին մէջ. — Vahram Midinian, 1900 Lexington Ave. New York, 35, N. Y. (U. S. A.):

ՅԱՒՈՒ է Մառչան Փոռէնի «փաթանք մը», «Պոնէթրըի - Մառօքինըռի, առթիւքը տը Փառի»: Դիմել Պ· Յովիկեանի, 22 rue de Maubeuge (9): Հեռաձայն Tru. 12-90:

ԿԱՐԴԱՅԻ՞Ք.— ՋՈՑԳ ՄԸ ՀԷՔԵԱԹ, Ց· Հի - սաեանի, գին 120 Ֆրանք: Դիմել Հ· Բալուեանի եւ Մ· Պարսամեանի զրասուններէն եւ հեղինակին, 38 rue du Ménil, Asnières (Seine):

ԻՐԱՒԱԳԻՏ Պ· Վ· ԵԱՐՃԱՆԵԱՆ աստղացած եւ վերադարձած ըլլալով, իր յաճախորդները կ'ընդունի ամէն օր ժամը 9էն 10 եւ կէսօրէ ետք, 6էն 7 եւ ժամադրութեամբ:

21 Rue Pierre Semart. (Anciennement rue Baudin): Tél. Tru. 29-39, Métro Cadet:

CHEZ SASSOUNI

ՁԱՇԱՐԱՆ Հ. ՍԱՍՈՒՆԻ

ԲՈԼՈՐ ՆՐԲԱՁԱՇԱԿՆԵՐՈՒ ԺԱՄԱԴՐԱՎԱՅՐԸ

31 rue d'Alexandrie, Paris (2) Métro: Reaumur

Tél. GUT. 92-65

Հայկական կերակուրներ, ընտիր օղի եւ գինիներ: Հարսնիքի, նչանուքի, կնունքի մասնաւոր սրահ: Ամէն երեկոյ, ժամը 7էն սկսեալ արեւելեան նուագ մասնակցութեամբ երգչուհի Տիկին Սօնիա Գարագաշի: Կիրակի օրերը գոց է:

Անգլիոյ հոգերը

Անգլիոյ արտաքին նախարարը չատ կարեւոր ճառ մը խօսեցաւ երեսփ· ժողովին մէջ, մասնաւորապէս պաշտպանելով Միացեալ Ազգերու կազմակերպութիւնը եւ Ֆրանսայի հետ համաձայնելու անհրաժեշտութիւնը: Այս առթիւ ցաւ յայտնեց որ փոխադարձ կասկածներ կը մթագնեն քաղաքական հորիզոնը: «Մէջտեղ դնենք մեր բոլոր պահանջները, բոլոր խաղաթուղթերը: Եթէ ո եւ է մեծ կամ փոքր պետութիւն կը կասկածի Մեծն Բրիտանիայէն, կը հրաւիրեմ զանոնք բացէ ի բաց ըսել ինծի թէ ի՛նչ են իրենց կասկածները եւ ես անկեղծօրէն պիտի դիմաւորեմ զանոնք: Ես չեմ հասկնար թէ ինչու կասկած պէտք է միրէ տակաւին: Մենք հաւանած ենք Միացեալ Ազգերու կազմակերպութեան եւ դիտենք մեր պարտաւորութիւնները: Ես չեմ կրնար ընդունիլ այն տեսակէտը թէ բրիտանական կառավարութեան քաղաքականութիւնը պէտք է ամբողջովին հիմնուի երեք Մեծերուն վրայ: Ես կ'ընդունիմ թէ այդ մեծ մէկ տարի առաջ զինակցութեան դաշնագիր մը կնքեցինք Ռ· Ռուսիոյ հետ, որ, ինչպէս մենք, ամէն բանէ առաջ չահագրգռուած է դերմանական որեւէ ոտպառնալիքով: Այսպէս է որ կ'ուզենք բարեկամութեան յարաբերութիւններ պահպանել Ամերիկայի հետ եւ կը ջանանք ներդաշնակել մեր քաղաքականութիւնը Մեծն Բրիտանիոյ հետ որուն չահերը կը նոյնանան մեր չահերուն հետ Հռենոսի վրայ — ուր կը գտնուի մեր ապագայի բանալին ինչպէս մեր անցեալին գաղտնիքը»:

Զօրավարը նոյն հաւաստիքներն ընծայեց նաեւ միւս պետութեանց հանդէպ եւ եզրակացնելով, յորդորեց համախմբուիլ եւ միասնաբար աչխատիլ, վերակազմելու համար Ֆրանսան: «Որովհետեւ, աւելի քան երբեք, երկիրը պէտք ունի իր բոլոր զաւակներուն աջակցութեան»:

Ժողովականները ջերմապէս ծափահարեցին վարչապետին ճառը: Ցետոյ խօսք առին կուսակցութեանց ներկայացուցիչները: Պ· Շուման պատճառութեամբ ողջունեց Ազգարնակչութեան նախարարութեան հաստատումը: «Ի՞նչ պիտի ըլլայ մեր երկրին ապագան, եթէ, 1985ին պիտի ունենայ միայն 29 միլիոն բնակիչ, որուն 8 միլիոնը ծերեր, չորս միլիոնը մանուկներ»: Համայնավար ներկայացուցիչը յայտարարեց թէ «ժամը հասած է խիզախ վճիռներ արձակելու, բայց այդ արդելք մը չէ իմաստութեամբ եւ խոհեմութեամբ չարժելու»: Ընկերվարական ներկայացուցիչը քանի մը դիտողութիւններէ վերջ նոյնպէս վստահութիւն յայտնեց: Պ· Լոիս մամուլի ազատութիւն պահանջեց: Զօր· տր Կօլլ պատասխանէն վերջ, ժողովը միամտութեամբ քուէարկեց վստահութեան բանաձեւը:

Փարիզահայ դերասանուհիներու ունկերակցութիւնը

Միութիւնիս ընդարձակ սրահին մէջ, 24 rue Saint Victor - Métro Mutualité, կիրակի 25 նոյեմբեր, ժամը 15ին, կր ներկայացնէ նախաճեռնութեամբ Ս· Փափազեանի «ՇՈՒԱՐԱԾ ՎԱՐԺԱՊԵՏԸ»

(Նասրէտտին Չօճայի կեանքէ, զաւեշտ 3 արար 1 պատկեր):

Կր մասնակցին՝ Տիկին Լաթիֆեան, Օր· Միւնասեան, Պ· Պ· Վ· Պաղտասարեան, Ս· Մարին - եան, Ց· Լաթիֆեան եւ Ս· Մախսուտեան:

Տոմսերը կը ծախուին՝ գրասուն Հրանտ Մամուէլ, 51 rue Mr. le Prince, Tél. Dan. 88-65, Ֆօթօ Ֆէպիւս, 23 Bld. Bonne Nouvelle, Tél. Louvre 69-83:

Le Gérant : H. AGONEYAN
Imprimerie DER-AGOPIAN, 17, Rue Damesme - 13

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN FRANCE

HARATCH Fondé en 1928 R.C.S. 376.286

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damrémont — PARIS (18e)

Tél. : GOB. 15-70 — C. C. P. Paris 1678-63

ԲԱԺՆԵՑԻՆ.— Տար. 750, 6 ամս. 400, 3 ամս. 200 ֆրանք

Mardi 27 Novembre 1945 երեքշաբթի 27 Նոյեմբեր

ՏԱՐԻ — 17e Année N° 4468-Նոր շրջան թիւ 197 խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ ԳԻՆ՝ 3 ֆր.

ԽՍՀՄ. ՀԱՅԱՍՏԱՆ

(R. S. S. D'ARMÉNIE)

ԽՄԲ.— Ստորեւ՝ այն գրութիւնը որ հրատարակուած է NouvellesSoviétiques-ի վերջին թիւին մէջ, վեց պատկերներով (24 Նոյեմբեր).—

Հայաստանի ընկերվարական - խորհրդային հանրապետութիւնը հաստատուած է այն լեռնաշղթաներուն վրայ որ կը տարածուին Կովկասի հարաւակողմը, Ս. Միութիւնը, Թուրքիան եւ Իրանը բաժնող սահմանագուխներուն երկայնքը: Ձմեռը ընդհանրապէս խիստ է, իսկ ամառ չոր եւ տաք: Այս յատկանշային կլիմային եւ անձրեւներու սակաւութեան հետեւանքով, հողագործութիւնը մեծ չափով կախում ունի ոռոգումէն: Ենթահողը հարուստ է թէ հորութեամբ եւ թէ մահկերեսով, պղինձի, «մոլիպտէն»ի եւ ուրիշ հանածոներու խաւերով:

Խորհրդային իշխանութեան հաստատումէն առաջ, այս հարստութիւնները քիչ օգտագործուած էին: Ձարտարագործութիւնը կը սահմանափակուէր պղինձի արտադրութեամբ եւ պատրաստութեամբ, շատ փոքր ատիճանի մը վրայ, դիններով եւ ոդելից ըմպելիներով:

Ցարական իշխանութիւնը դիտակցօրէն պահպանում կը սերմանէր երկիրը բնակող Հայերուն, Քիւրտերուն եւ Թուրքերուն միջեւ եւ պարբերաբար սոսկալի Ջարդեր տեղի կ'ունենային: Ցարականութիւնը կը սանձէր հայկական հին մշակոյթին զարգացումը եւ հայ ժողովուրդը դատապարտուած էր տգիտ եւ թշուառ կեանքի մը: Ժողովուրդին միայն 15 առ հարիւրը կարդալ - գրել գիտէին:

1920ին հաստատուեցաւ Հայաստանի ընկերվարական - խորհրդային հանրապետութիւնը: (Ցառաջ.— Ոչ մէկ խօսք հանրապետութեան հիմնարկութեան մասին): Նոր շրջան մը կը բացուէր հայ ժողովուրդին առջեւ, երբեմն իր գոյութեամբն իսկ վտանգուած, քաղաքական անկախութեան հասաւ եւ վերահաստատեց իր ազատութիւնները: Տասնեակ հազարաւոր Հայեր, որոնք պաղթած էին ցարական իշխանութեան օրով եւ օտար միջամտութեան շրջանին, 1918էն 1920, իրենց հայրենիքը վերադարձան:

Երկրին մէջ կը բնակին Հայեր (որոնք բնակչութեան 4/5ը կը կազմեն), Ազէրիներ, Քիւրտեր, Ռուսեր, Վրացիներ, Պարսիկներ եւ Թուրքեր որոնք կ'ապրին եւ կ'աշխատին կատարեալ ներդաշնակութեամբ: Բնակչութիւնը կ'աւելնայ արագօրէն: Տասներկու տարուան մէջ, 1927էն 1939, բնակչութիւնը աւելցած է 45 առ հարիւր:

Կրթութիւնը արագ յառաջդիմութիւններ կը կատարէ: 1939ին բնակչութեան 74 առ հարիւրը կարդալ - գրել գիտէր: Նոյն տարին արհեստագիտական (թէքնիք) վարժարաններուն ուսանողներու թիւը կ'անցնէր 1913ի թիւին ութ անգամը: Ուսումը կը տրուի հանրապետութեան զանազան ազգութեանց լեզուներով: Կը հրատարակուին 50 թերթեր եւ հանդէսներ: Հայաստանի Ս. Ս. Հանրապետութիւնը ունի 9 բարձրագոյն կրթութեան հաստատութիւններ եւ 60 արհեստագիտական վարժարաններ, որոնց մեծ մասը կը սկսին յեղափոխութեան շրջանէն:

Խորհրդային իշխանութեան գոյութենէն ի վեր, Հայաստանի ազգային անտեսութիւնը հիմնական փոփոխութիւն մը կրեց: Շնորհիւ ռուս եւ ուրիշ ժողովուրդներու օգնութեան, Հայաստանը դարձած է ճարտարագործական եւ հողագործական արդիական երկիր մը: Աւելի քան երկու միլիառ րուբլի յատկացուած է իր զարգացման: Հայ պիւղացիները կազմակերպուած են կոլխոզներու մէջ (հաւաքական հողագործութիւն), օժտուած ամէնէն արդիական մեքենաներով եւ կազմածներով, շնորհիւ խորհրդային կառավարութեան: Պատերազմէն առաջ, աւելի քան 1000 մեքենաշարժ արօրներ (տրակտոր) եւ հարիւրաւոր հնձող - կամնող մեքենաներ կը բանէին Հայաստանի կոլխոզներուն մէջ: 1938ին 400.000 հէքթար հող մշակուած էր, այսինքն 26.5 առ հարիւր աւելի քան համաշխարհային առաջին պատերազմէն առաջ:

Բամպակի դաշտերը, այդիները, բանջարանոցները եւ ծխախոտի արտերը հովիտներու մէջ եւ լեռներու ստորոտը կը ջրուին նոր փորուած ջրանցքներու ամբողջ ցանցով մը: Բամպակը կը մշակուի 16.800 հէքթար տարածութեան մը վրայ, գլխաւորապար Արաքսի ստորին հովիտին մէջ, իսկ այդիները 13.600 հէքթարի վրայ, ինչ որ կը ներկայացնէ եռապատիկը՝ խորհրդային իշխանութեան հաստատումէն առաջ եղած մշակութեան: Հայաստանի խաղողը կ'արտադրէ ընտիր գինիներ եւ պատուական ալքոլ մը: Համբաւաւոր են երկրին պտուղները եւ մասնաւորապէս դեղձերն ու ծիրանները: Մետաքսագործութիւնը կը յառաջդիմէ: Լեռնադաշտերուն վրայ դիւղացիները կը մշակեն վարսակ, գարի, շաքարի ճակնդեղ եւ իւղաբեր տունկեր: Եղջիւրաւոր անասուններու (ուներն օքանչելի կաթնատու կովեր), ոչխարներու, այծերու եւ ձիերու բուծանումը կարեւոր տեղ մը կը գրաւէ ազգային տնտեսութեան մէջ: Վերջապէս աննկաւան ճարտարագործութիւնը մեծապէս զարգացած է եւ հաստատուած են պտուղի եւ միսի պահածոներու բազմաթիւ գործարաններ, ինչպէս եւ կաթնատուներ:

Ձարտարարուեստն ալ մեծ զարկ ստացած է, հիմնուելով երկրի հանքային հարստութեանց օգտագործման վրայ: 1937ին Հայաստանի ծանր ճարտարարուեստի արտադրութիւնը 7.6 անգամ կը գերազանցէր համաշխարհային առաջին պատերազմին սկիզբը եղած քանակութիւնը: Հայաստանի համար բոլորովին նոր ճարտարարուեստ մը, քիմիականը, կ'արտադրէ արհեստական ձգախիժ (քաուչուկ) եւ պարարտացուցիչ նիւթեր: Մեծապէս աւելցած են պղինձի եւ շինանիւթերու — օրինակ՝ երկանաքար, չէչաքար, մարմարիոն, պազալտ եւ անկէզ կաւի արտադրութիւնները: Հաստատուած են բազմաթիւ գործարաններ որոնք կ'օգտագործեն երկրին բամպակը եւ մետաքսը: Գործերու շինութիւնը կ'ածի եւ կը զարգանայ:

Այսօր բազմաթիւ էլեկտրակայաններ կը բարձրանան Հայաստանի հեղեղատներուն վրայ: Այժմ իրագործուելու վրայ է մեծ ծրագիր մը, օգտագործելու համար Սեւանի լիճը որ հաստատուած է ծովու մակերեսէն 2000 մեթր բարձրութեան վրայ եւ որուն ջուրերը պիտի թափին Զանգու գետին մէջ, էլեկտրական կեդրոններու ցանցով մը:

Ձարտարագործական գլխաւոր կեդրոնները են Երեւան, Լէնինական, Կիրովական, Ալաւերդի, Քանաքեռ, Զանգեզուր (Ջանգեզուր):

Ազգային արուեստը կը ծաղկի այժմ: Հայկական հնչակաւոր դիւցազներգութիւնը, «Սասունցի Դաւիթ», օր հազար տարուան կեանք ունի եւ ուրիշ ժողովրդական զրոյցներ, գրաւոր թէ բերանացի, ի պատուի են: Սրդի գրականութիւնը զարգացած է: Բացի 25 քաղաքի եւ գիւղի թատրոններէ, բացուած են երաժշտանոց մը (կոնսէրվատուար), հինգ վարժարաններ երաժշտութեան համար եւ նկարասրահ մը: Մեծ խնամք կը տարուի հայկական հին ճարտարապետութեան յիշատակարաններու եւ քանկագին ձեռագիրներու պահպանութեան համար: Նոր թանգարաններ եւ գիտական հետազօտութեանց յատուկ 23 ուսումնարաններ կը չարունակեն իրենց գործունէութիւնը դիկավարութեամբ Հայաստանի Գիտութեանց Ակադեմիային:

ՑԵՂԵԿԱՑՈՒ ՆԱԽԱՐԱՐԸ, գրագէտ *Մալոյ*, *ղործի ձեռնարկելէն անմիջապէս վերջը յայտարարեց թէ կարելին պիտի փորձէ խուղճ ճարելու համար, որպէսզի թերթերը կարենան չորս էջով հրատարակուիլ: Երբ թուղթի խնդիրը կարգադրուի, այլեւս անհրաժեշտ պիտի չըլլայ նախապէս արտօնութիւն ստանալ թերթի հրատարակութեան համար:*

ԼԵՀԱՍՏԱՆԷՆ Անգլիա հասած լուրերու համաձայն, հազարաւոր նախկին գինուորներ, որոնք նախապէս Լոնտոնի լեհական կառավարութեան հրամանին տակ էին, կը չարունակեն իրենց ստորերկրեայ գործունէութիւնը, անտառներու եւ պիւղերու մէջ: Կարգ մը թերթեր մինչեւ կէս միլիոն (?) կը հաշուեն այս գաղտնի բանակին թիւը, բոլորն ալ գինուած:

ՑՈՒՆԱՍՏԱՆԻ նոր դահլիճը, որ կազմուեցաւ Սոֆուլիսի վարչապետութեամբ, կը ջանայ լուծել բազմաթիւ ծանրակչիռ խնդիրներ: Եթէ խնամակալը, Դամասկինոս արք. պնդէ իր հրաժարականին վրայ, դահլիճը ինք պիտի վարէ խնամակալութեան պաշտօնը, մինչեւ որ վերջնական կարգադրութիւն մը ըլլայ: Երեսփ. ընտրութիւնները յետաձգուած են առ այժմ, Անգլիոյ թելադրութեամբ.

ԱԻՍՏՐԻՈՑ մէջ ազատ ընտրութիւններ կատարուեցան կիրակի օր (առաջին անգամն ըլլալով 1932էն ի վեր): Ընտրողներուն 61 առ հարիւրը կիներ են:

ԹՈՒՐՔԻԱ ՄՏԱՀՈԳ

ԻՐԱՆԻ ԴԷՊՔԵՐԷՆ

« Տէյլի Մէյլ»ի թղթակիցը կը հեռագրէ Պոլսէն, շաբաթ օրուան թուականով.— Հաբեւան Իրանի վերջին դէպքերուն հանդէպ հանրային կարծիքին ընծայած կարեւորութիւնը երթալով կ'ածի եւ կը սպառնայ միջազգային խնդիր մը դառնալ: Թուրք թերթերը կ'ըսեն թէ Իրանի դէպքերը հետու են սահմանափակուելէ եւ թէ ապստամբները կը վարէ Իրանի Քիւրտերուն առաջնորդը, որուն ինքնավարութեան պահանջը դրդուած է Ռուսիոյ կողմէ: Այս իսկ պատճառով անհանգստութիւն կը տիրէ աշխարհի այս մասին մէջ: Մինչեւ հիմա ձախող դէպքեր չեն պատահած Թուրքիոյ սահմանին վրայ, բայց եթէ Քիւրտերը ամբողջովին պայքարին մէջ նետուին, աւելի պիտի սաստկանայ մտահոգութիւնը Թուրքիոյ եւ Իրանի մէջ: Կարգ մը Թուրք քաղաքական դէմքեր կը կարծեն թէ Ատրպատականի խռովութիւնները կը խմորուէին տասը տարիէ ի վեր, իսկ ուրիշներ դիտել կուտան թէ Ռուսիա սպասեց մինչեւ որ հասնին Իրանը պարպելու յանձնառութեան օրերը:

Շատեր երկիւղով կը դիտեն կացութիւնը, ենթադրելով թէ Ռուսիոյ ցանկութիւնը Ատրպատականի մասին կրնայ յանգիլ երրորդ համաշխարհային պատերազմի մը: Թրքական այն շրջանակները որ բարեկամ են Ռուսիոյ կը յուսան թէ խորհրդային վարիչները պիտի ըմբռնեն կացութեան ծայրագոյն ծանրութիւնը եւ պիտի փոխեն իրենց քաղաքականութիւնը: Անոնց կարծիքով Մեծն Բրիտանիա եւ Մ. Նահանգները պիտի չընդունին կատարուած իրողութիւնը, եթէ ապստամբները դրաւեն Թէհրանը աջակցութեամբ Մոսկուայի: Իրաք, Թուրքիա եւ Աֆղանիստան աչալուրջ հսկելով հանդերձ Իրանի դէպքերուն վրայ, իրենց աչքերն ուղղած են Լոնտոն եւ Ուաշինկթըն, ուր դիւանագիտական բանակցութիւնները կը կատարուին, համախորհուրդ գործելու համար:

Թրքական սահմանագլուխէն հասած վերջին լուրերու համաձայն, արխնալի ընդհարումներ պատահած են Միհանէի եւ Զինճանի մէջ:

× Վերջին լուրերու համաձայն, անդորրութիւնը վերահաստատուած է Ատրպատականի մէջ, բացի Միհանէի շրջանէն: Հաղորդակցութիւնները վերահաստատուած են Թէհրանի եւ Թաւրիզի միջեւ:— «Իմանիթէ»ի թղթակիցը կը հեռագրէ թէ Թաւրիզի Մակուի եւեն մէջ գումարուած հրապարակային ժողովներուն մէջ պահանջուեցաւ մայրենի լեզուն սորվեցնել պարսկերէնի հետ, գիրքեր եւ թերթեր հրատարակել, դատարաններու մէջ գործածել տեղական լեզուն եւեն: Այս չարժումին կը մասնակցէին ժողովուրդին բոլոր խաւերը, — պիւղացի, բանուոր, առեւտրական, մտաւորական, կալուածատէր, պաշտօնեայ, կղեր:

ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐ ԹԱՒՐԻԶԻ ՄԷՋ

Մոսկուայի հեռադրական գործակալութիւնը կը ծանուցանէ թէ Ատրպատականի ժողովրդական համագումարը կարգ մը բանաձեւեր քուէարկած է, պահանջելով իրական ինքնավարութիւն: Համագումարը տեղի ունեցած է երեքշաբթի օր, Թաւրիզի մէջ: Նախապէս հրապարակային ժողովներ գումարուելով 744 պատգամաւորներ ընտրուած էին հիւս. Իրանի քաղաքներուն մէջ: Համագումարին նախագահն էր Հաճի Ազիմ խան, «Ատրպատականի ժողովրդավար չարժումին ակնառուոր առաջնորդներէն մէկը», ինչպէս կ'ըսէ Մոսկուայի գործակալութիւնը: Թէհրանի մէջ այս ժողովրդավար չարժումին կը վերագրեն վերջին խռովութիւնները եւ թերթերն ալ անոյշատոզական ապստամբութիւն հռչակեցին զայն:

× Ուոշինկթընի Իրանեան դեսպանը մասնաւոր դեկոյցով մը յայտարարեց թէ խորհրդային բանակը իրաւունք չունի արդիլելու իրանեան գօրքին մուտքը գրաւեալ շրջանին մէջ, այդպիսի պայման դրուած չըլլալով 1942 յունուար 29ի դաշնագրին մէջ: Դեսպանը միեւնոյն ատեն հրապարակ հանեց Իրանի արտաքին նախարարութեան վերջին ծանուցագիրը որ բացատրութիւն կը պահանջէր Թէհրանիխորհրդային դեսպանատունէն թէ ինչո՛ւ համար կէս ճամբան կեցուցած էին այն գօրքը որ Ատրպատական կ'երթար, բարեկարգութիւնը վերահաստատելու համար: Ծանուցագիրը կը չեշտէր թէ անհրաժեշտ է որ անդորրութիւնը վերահաստատուի Ատրպատականի մէջ եւ այդ գործը կարելի է դլուխ հանել միայն փութացնելով իրանեան գօրքին առաքումը:

Թէհրանի թերթերը բաց նամակ մը ուղղելով օտար դեսպաններուն եւ թղթակիցներուն, կը թելադրեն խորհրդարանական քննիչներ դրկել Ատրպատական, Ամերիկայէն, Անգլիայէն եւ Ֆրանսայէն, ստուգելու համար թէ «ապստամբութիւնը Իրանցիներու կողմէ սարքուած չէ, այլ աջակցութեամբ եւ դեկավարութեամբ անոնց որ կ'ուզեն այս դէպքը նախարան մը համարիլ ուրիշ ծրագիրներու, սպառնալով Իրանի անկախութեան»:

ՁԱՓՈՆ 166.750.000 մթերքին պիտի վճարէ, իբրեւ ծախք ամերիկեան դրաւման բանակին:

Դրական կեցուվը Սուրիոյ եւ Լիբանանի մէջ

(Մասնաւոր թղթակցութիւն ԾԱՌԱՅԻ)

Սուրիա թէ Լիբանան, չեն թմրած։ Ընդհակառակն, պատերազմի ընթացքին թէ պատերազմէ վերջ, մտաւորական շարժումը զգալի է։ Այս վերկայութիւնը՝ ի պատիւ երիտասարդութեան, որ կը կարդայ ու կը ճդնի։ Դասախօսական հաւաքոյթները մասնաւորաբար, կը խթանեն նոր սերունդը՝ աւելի մեծ ժամանակ, եւ չհապրդռութիւն ցոյց տալով՝ մեր գրականութեան ու պատմութեան մեծագոյն դէմքերուն եւ հերոսական դրուագներուն հանդէպ։ Պէյրութի մէջ, « Համազգային »ը կը չարունակէ իր գործունէութիւնը։ Գ. Խիչկեան, Ն. Աղբալեան, Ղ. Զարըգ, Կ. Սասունի, Մ. Իշխան եւ ուրիշներ կը դասախօսեն պարբերաբար։ Հալէպի մէջ, Հայ Ուսանողական Միութիւնը կը չարունակէ ձմեռնային ու ամառնային իր դասախօսութիւնները։ Ե. Տանապետեան, Մ. Թէօլէօլեան, Ա. Ծառուկեան, Գ. Պօզարեան եւ ուրիշներ կը դասախօսեն յաջորդաբար։ Հալէպի մէջ, Շ. Շահնուրի հանդէպ մեծ չհապրդռութեան « պատճառ » հանդիսացաւ Մ. Թէօլէօլեանի մէկ դասախօսութիւնը», «Նահանջը առանց երգի » վէպին դէմ։ Ոմանք, ըստ սովորութեան եւ ախորժակի, Շահնուրի հանդէպ ցոյց մը նկատեցին այս դասախօսութիւնը, որ, իրականին մէջ, « Գրական Դատաւարութեան » մը մաս կը կազմէր։ « Շահնուրի Համակիրներ »ը ձեռնարկեցին հանդանակութեան մը, որ յաջողեցաւ բարեբախտաբար։ Մօտ 10.000 Ս. Ո. ղրկուեցաւ հիւանդ գրագէտին։

Գրական հանդէսները մեծ ընդունելութիւն կը գտնեն։ « Ակօս » կը չարունակէ լոյս տեսնել երկու ամիսը անգամ մը։ « Նայիրի »ի վերհրատարակութիւնը, Հալէպի մէջ, նոր չարժում առաջ բերաւ Սուրիոյ մէջ։ Կարգ մը տղաք կը հրատարակեն « Դէպի Երկիր » ու « Սեւան » անունով պարբերականները, բարի եւ աղնիւ նպատակներով։ Իրենց քրտինքը եթէ մեծ բան չի բերեր իրենց արդիւնք, մխիթարութիւն մըն է սակայն։ « Ազդակ » ու «Ազդարար » չարաթաթերթերը գրական էջեր կուտան պարբերաբար։ Ամէն հոսանք ունի հանդէս մը, աւելի կամ պակաս ճաչակաւոր։

Դժուար՝ տեղքայլ կամ ետ-քայլ չկայ։ Միշտ դէպի առաջ, փոյթ չէ թէ փոքրիկ քայլերով, Ա. Ծառուկեանի « Հէ՛յ Ջան Երեան »ը, Մ. Թէօլէօլեանի «Մթնոլորտ»ը, Եր. Պօյաճեանի «Սէր եւ վիշտ »ը, Ա. Անոյշի « Դարերու Երգը », բանաստեղծական հատորներ բոլորն ալ, կը փաստեն ծաղկումը սուրիահայ գրականութեան։ Մ.

Նիւրնպէրգի դատավարութիւնը

Գերմանիոյ նախկին վարիչներուն փաստաբանները պահանջեցին իրենց վկայ հրաւիրել կարգ մը անգլիացի եւեւելիներ,— երեսփոխան Տիկին Ասթոր, լորտ Համիլթըն, Զըրչիլի մէկ զարմիկը եւն.։ Այս վերջինը դերի բռնուած էր Նարվիքի մէջ 1940 ապրիլին եւ հրաւիրուած է մառէչալ Քայթըլի կողմէ, որ կ'ուզէ ապացուցանել թէ Անգլիացիները որոշած էին Նորվեկիա արշաւել եւ գերման բանակը ստիպուեցաւ միջամտել։ ուրեմն Գերմանիա նախայարձակ չէր, այլ աւելի արագ չարժեցաւ։ Տոքթ. Շախթ, երմտական նախարարը, որ ամբաստանուած է իրրեւ վարիչ միտքը Գերմանիոյ վերազինման, պիտի հրաւիրէ ամերիկացի վկաներ։ Ռիպպընթրոփ, արտաքին նախարարը, իրրեւ վկայ ներկայացուցած է ամերիկացի զօրավար մը, որուն առաջին անունը չի յիշեր։ Հանս Ֆրանք, որ պատասխանատու կը համարուի միլիոնաւոր Լեհերու մահուան, հրաւիրած է երկու լեհ վկաներ, հաստատելու համար թէ ինք «անձամբ հետաքրքրուած էր լեհ ժողովուրդին բարօրութեամբ»։ Եթէ դատարանը վաւերական պատճառներ գտնէ, նշանակուած վկաները պիտի կանչուին, պայմանաւ որ պատկանին պատերազմի ոճրագործներու կանոնագիրն ստորագրող 18 երկիրներէն մէկուն։

Պաշտպան փաստաբաններէն քանի հոգի նեղացուցիչ հարցումներ ստացան հարիւր թղթակիցներէ։ Ցեղոյ խորհրդակցեցան ամերիկեան դատաւորներուն հետ, խնդրելով որ իրենց տրամադրուին փաստաթուղթերուն գերմաններէն բնագիրները, առեանին ներկայացուելէ առաջ։ Բանակցութիւնները վերջացած չեն տակաւին։ Պաշտպան փաստաբաններէն ոմանք յայտարարեցին թէ պիտի մերժեն ճանչնալ դատարանին ձեռնհասութիւնը եւ պիտի պահանջեն նոր տեսան մը կազմել, մասնակցութեամբ գերման դատաւորներու, համաձայն Լա Հէյի 1907ի պայմանագրութեան։ Փաստաբան մը այս առթիւ դիտել տուաւ որ եթէ Գերմանիա պատերազմը չհաճ ըլլար, Զըրչիլ դատի պիտի չքաշուէր։

× Պաշտպան փաստաբաններուն բոլոր ծախքերը պիտի վճարուին ամբաստանեալներուն, եւ ոչ թէ գերման ժողովուրդին կողմէ։ Բոլոր ամբաստանեալներն ալ հաչուբընթացներ ունին դատաւորներուն մէջ։ Այս դատարանը արդէն տակաւ առնուած ըլլալով, գինուորական իշխանութիւնը հրամայած է 50.000 մարքի կանխաւճար մը տրամադրել, անմիջական ծախքերու համար։

Երբ ձուկը գլխէն է հոտիր

(Մասնաւոր թղթակցութիւն ԾԱՌԱՅԻ)

Բաւական բան ըսեր էի, պարզելու համար պոլսահայ կեանքի ներկայ քաոսային վիճակը։ Այս անգամ, Պոլսոյ « Մարմարա »ի 21 հոկտեմբերի թիւէն կ'արտագրեմ հետեւեալ « Հրապարակային հարցումը », որ կը կրէ ստորագրութիւնը ուսուցիչ եւ հրապարակագիր Պ. Ց. Փալադաշեանի.

— « Հասան աղայի կարկանդակներու պատմութիւնը ծանօթ է բոլորին։ Մեր եկեղեցիներու հասոյթներն ալ նոյն վիճակին ենթարկուած են հիմա, անհատ մտածողներու (թէմ միւքէվէլլի) դրութեան հաստատումէն ի վեր։ Ձաչակեցէք եւ կերէք Հասանին կարկանդակները։ Ո՛չ առնողը յայտնի է, ո՛չ ծախողը։ Հակակշռի բացարձակ բացակայութիւն։ Էվգաֆի հակակշիռն ալ անուանական եւ անպօր »։

Զարմանալի չէ՞ ուրեմն արդի վիճակը, երբ ձուկը գլխէն է հոտիր ...։ Արսլանեան արք.-արդեօք իր անձին օրինակով չի՞ քաջալերեր չարաշահութիւնները։ Ունինք նեպոտականութեամբ պատրիարքարան սպրդած պաշտօնեաներ, որոնք չարքաշ մէկ օր, Արսլանեան արք.-ի հետ կ'իջնեն Գում Գափու,եւ ամբողջութեամբ կը զանձեն իրենց չնորհուհակ ամսականը, հակառակ անոր՝ որ ո՛չ տեսած եւ ո՛չ ալ տեսնելիք գործ մը ունին պատրիարքարանի մէջ, ուր մուկերը բռնուելէ կը խաղան։ Մօտքս մասնաւորապէս այն պաշտօնեային համար է, զոր վարչութիւնը հարկաւոր նկատած էր պաշտօնազրկել՝ իբրեւ անպէտ եւ աւելորդ։ Արսլանեան արք. իրեն հետ պատրիարքարան քաշեց զայն, որպէսզի իր տրամադրութեան տակ ունենայ զրպարտութեան եւ բամբասանքի վարժ եւ պիղծ բերան մը, երկրին ներսն ու դուրսը, գործի լծուած է յարաչարժ այդ կղակը, վարկաբեկելու համար լուսահոգի Նարոյեան պատրիարքը ու մ'նաւանդ վարչութիւնը։

Եկեղեցական մը, որ չենձու կրօն. ժողովի մը աթոռապաշտութեան եւ հնութեան ապաւինած՝ տեղապահութիւն կը խաղայ, ազգին մէջ գծուծութեան որոմներ միայն կը սերմանէ, եւ որ չաբթուան մէջ մէ՛կ օր միայն (Բշ.)հոն մնալով իր 300 ոսկի ամսականը բանեցնելու եւ գանձելու հոգը միայն ունի, (որ կը պահէ նաեւ Ղալաթիոյ եւ Պէյօղլուի քարոզիչի իր պաշտօնները՝ կլորիկ դուարներ ապահովելու համար) չարաչահութեան կարկառուն օրինակ մը չի՞ հանդիսանար արդեօք իր անձով։

Արսլանեան արք. ազգին դրամով էջմիածին տարաւ եւ բերաւ ինքզինքը եւ իրենները, առանց ազգին հաւանութեան եւ ինչ որ աններելի է՝ էվզաֆէն ստացաւ 1000 ոսկի, հոգալու համար ծախքը իրեն ընկերացող «պատուիրակներէն մէկուն»։ կը հարցնենք.— Ի՞նչ իրաւունքով իր նպատակէն կը չեղեցնէ մեր եկեղեցապատկան դումարները։ Ժողովուրդը կ'ուզէ դիանալ, թէ ի՛նչ ազգիւրներէ դումարներ առնուած են, Կաթող. ընտրութեան պատրուակով։ Արսլանեան արք. պէտք է յարգէ ի վերջոյ իր «հօտ»ին հեղինակութիւնը։ Թ.

ՁԱՆԻ ՄԸ ՏՂՈՎ

ՊԱՂԵՍՏԻՆԻ Արաբները որոշեցին մերժել ծրագրուած անգլիամերիկեան յանձնաժողովը, առարկելով թէ Ամերիկան անդամ չէր Ազգերու Դաշնակցութեան, երբ Անգլիոյ յանձնուեցաւ հոդատարութիւնը։ Արաբները միեւնոյն առեն կը մերժեն հրէական ներգաղթը եւ դիտել կուտան թէ արդար չէ Եւրոպայի Հրեաներուն ճակատագիրը կապել Պաղեստինի հարցին հետ։

ԱՆԳԼԻՈՅ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴԱԿԱՆ կազմակերպութիւնը, որ 4.500.000 անդամ կը հաչուէ, պատուիրակութիւն մը պիտի ղրկէ Ռուսիա, քննական պատյտ մը կատարելու համար մինչեւ մէկ ամիս։

60 ԴԵՐՄԱՆ ՄԵԾ ԳՈՐԾԱՐԱՆՆԵՐ Ֆրանսա պիտի փոխադրուին, իրրեւ հատուցում։ Պահանջուած գործարաններուն մէջ կը գտնուին մեծագործական վիթխարի հաստատութիւններ։

ՆԵՂԾ ՀԱՍԱՐՈՅՆԵՐՈՒ նոր գործ մը երեսան հանուեցաւ Փարիզի մէջ։ Երեսուն հոգի ձերբակալուեցան քաղաքին մէջ։ Ձերբակալութիւններ կատարուեցան նաեւ Մարսէյլի, Թուլոնի, Սէնթ Էթիէնի եւ Պոռտոյի մէջ։ Տասը միլիոն կը հաչուէն չրջաբերութեան հանուած կեղծ հազարնոցներու դումարը։ Մեղսակիցներ 500—600 ֆրանքի կը գնէին այս թղթադրամները, ցրուելու համար։

ՀԱՄՊՈՒՐԿԻՆ կը հետազրեն թէ հինգ անգլիացի գինուորներ սպաննուած են դաւադիրներու կողմէ։ Գերմանիոյ ամերիկեան չրջանին մէջ ալ խուզարկութիւններ կատարուելով բազմաթիւ զէնքեր երեւան հանուեցան եւ 3000 Գերմաններ ձերբակալուեցան։

ԻՏԱԼԻՈՅ գահլիճ հրաժարեցաւ, երկու կառավարութիւններ հոսանքներ ետ քաշած ըլլալով իրենց ներկայացուցիչները։ Կը կարծուի թէ նոր գահլիճը պիտի կազմէ նախկին վարչապետ Օրլանտօ։ Կը վախցուի որ քաղաքացիական պատերազմ ծագի Իտալիոյ մէջ։

1944ի ՋՕՐԱԴԱՍԵՐԷՆ անոնք որ ծնած են 1924 Յունուար 1էն Յունիս 30 պիտի կանչուին յառաջիկայ ապրիլին, 1924 Յուլիս 1էն Դեկտ. 31 ծնածները՝ մայիսին, իսկ անոնք որ ընտանեկան պատճառներ ունին՝ Յունիսին։

Հ. Մ. Ը. Մ.Ը ՄԱՐՍԷՅԻ ՄԷՋ

ՄԱՐՍԷՅ.— Հ. Մ. Ը. Մ.ի Մարսէյլի մասնաճիւղը կուգայ հրապարակաւ իր չնորհակալութիւնը յայտնել մարսելահայ պաղութիւն, որ միշտ սիրայօժար կ'ընծայէ իր բարոյական եւնիւթական օժանդակութիւնը, ամէն կիրակի խուռներամ բազմութեամբ մը ներկայ ըլլալով Հ. Մ. Ը. Մ.ի մարզադաշտը։

Վարչական կազմ.— Միութիւնը կը վարեն Հ. Մ. Ը. Մ.ական երիտասարդ եւ տարեց մարզիկներ, ամէն գոհողութիւն յանձն առնելով եւ ընթանալով այն ուղիղ ճամբէն որ դծուած է քսան տարիէ ի վեր, Մարսէյլի մէջ։

Մարզական կազմ.— Անդամներուն թիւը, դործօն, բարերար կամ օժանդակ, կը հասնի 300ի որ հետզհետէ աւելնալով կը յուսանք մօտ ատենէն 500ը անցնիլ։ Միութիւնը ունի 7 կանոնաւոր խումբեր որ ամէն կիրակի կը մասնակցին Փութպոլի խաղերուն։ Ա. խումբը փայլուն յաղթանակներով բաժակը եւ հռչակաւոր ախոյեան 1ere Division Bouches du Rhône եւ Basse Alpesի նահանգներուն եւ պատիւը ունեցաւ հրաւիրուելու փութպոլի խաղարկութեան մը Stade Municipaleի մէջ եւ 35.000 հանդիսականներու առջեւ հաւասար արդիւնք (2—2) ձեռք բերաւ ռուս եւ Ֆրանսացի գինուորական փութպոլիստներէ կազմուած խումբին դէմ։

Junior, Cadet եւ Minimes խումբերը հասան իրենց կարգին ախոյենութեան վերջնամրցներ խաղարկութեանց։

Նիւթական.— Միութեանս կազմակերպած տարեկան պարահանդէսը Colisée-Plageի մէջ եղաւ մեծ անակնկալ մը։ Հայ եւ Ֆրանսացի երիտասարդներ խուռներամ բազմութեամբ մը ներկայ եղան երեկոյթին։ Պարերը եւ անակնկալները չբունակուեցան մինչեւ առաւօտ, ճոխ պիւֆէով մը։ Ընդհանուր հասոյթ եղաւ 370.000 Ֆրանք։ Տարեշրջանը փակուեցաւ մնուտակին մէջ պատրաստ դրամ ունենալով 250.000 Ֆրանք։

ՎԱՀԱՆ ՇԱՄԼԵԱՆ

Ֆ. Կ. ԽԱՉԻ Փարիզի մասնաճիւղին պարահանդէսը տեղի պիտի ունենայ Դեկտեմբեր 23ին, կիրակի կէսօրէ վերջ մինչեւ կէս գիշեր։ Կը խնդրուի նկատի ունենալ այդ թուականը։

Ս. ԼՈՒԻԶԻՆ.— Թրքահայ Դատի Պաշտպան վարչութիւնը ժողովի կը հրաւիրէ Փոնտի եւ փրոփականտի յանձնախումբը այս հինգշաբթի, ժամը 20ին, Հայոց եկեղեցին։

Մեծ հանգերձանոցիս

ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԵՐԳԱՀՈՒՄԲԻ (80 երգիչ) նուիրուած Հայաստանի երաժիշտներու գործերուն (Խաչատրեան, Սպենդիարեան, Տէր-Ղեւոնդեան, Մազմանեան, Զաքարեան, Ստեփանեան, Բարխուդարեան, Տիգրանեան) դեկավարութեամբ՝ ԱՐԱ ՊԱՐԹԵԻԵԱՆԻ (իր երկու առաջին անգամ լսելի գործերով)։

Կը մասնակցին՝ Օր. Իրիս Պիւլպիւլեան, Տիկ. Նաթալի Այդամենան-Արխանկէլսքի եւ Concert Lamoureuxի նուագածուներէն բաղկացած գործիական ութեակ մը (Octuor)։ Տեղի կ'ունենայ կիրակի, 2 Դեկտեմբեր ժամը 17ին, Salle Gaveauի մէջ, 45 rue de la Boëtie, Métro Miromesnil։

Տոմսերու համար դիմել գրատուն Հրանտ Սամուէլ, 51 rue Mr. le Prince, Danton 88-65։ Գին 100, 80, 50 Ֆրանք եւ պատուոյ տոմսեր։

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄԵԾ ՃԱՇԱՐԱՆ
Տնօրէններ ԳԼԷՄԱՆ ԵՒ ԳՕՖԱՐԱՆԵԱՆ
6 rue Maubeuge, Paris (9), Métro Cadet, Notre Dame de Lorette: Tél. TRU. 85-47
Առաջնակարգ օղի եւ ամէն տեսակ ըմպելի - ներ, ընտիր ազանդեր, պոլսական կերակուրներ եւ անուշեղէն։ Ընդարձակ եւ օդաւէտ սրահ։ Ամէն երեկոյ ժամը 7էն սկսեալ Ջութակահար Հայկ, քանոնի Պօղոս, ուտի Ալֆօնս եւ երգիչ Արթաքի կը նուագեն եւ կ'երգեն հայկական եւ արեւելեան երգեր։ Դուռ է Զորեքշաբթի օրերը։

Le Gérant : H. AGONEYAN
Imprimerie DER-AGOPIAN, 17, Rue Damesme - 13

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN FRANCE

HARATCH Fondé en 1928 R.C.S. 878.286

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13e)

Tél. : GOB. 15-70 — C. C. P. Paris 1678-63

ԱՃԱՆԳԻՆ.— Տար. 750, 6ամս. 400, 3ամս. 200 ֆրանք

Mercredi 28 Novembre 1945 Չորեքշաբթի 28 Նոյեմբր

ՏԱՐԻ — 17e Année — № 4469-Նոր շրջան թիւ 198 — Խմբագիր՝ Ե. ՄԻՍԱՔԵԱՆ — ԳԻՆ՝ 3 ֆր.

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ՀԱՐԱՒ. ԱՄԵՐԻԿԱՑԻՆ

ՁԵՌՆԱՐԿՆԵՐ
Հայկական Դատին համար

ՊՈՒԷՆՈՍ ԱՅՐԷՍ, 12 Նոյ.— Ինչպէս աշխարհի ամէն վայրերու մէջ ուր քուռ մը տարագիր հայութիւն կայ, նոյնպէս եւ Հարաւային Ամերիկայի հեռաւոր ափերուն վրայ ցիրուցան բազմութիւններ կողմէ միահամուռ ջանքեր կ'ըլլան նպաստելու Հայկ. Դատին:

Դեռ անցեալ տարի, երբ ամբողջ մարդկութեան ղէմուն Դամոկլեան սուրը կախուած էր եւ պատերազմը առաւօրէն իր անողորմ հունձքը կը քաղէր, կարելի եղաւ զարկ տալ բանաւոր քարոզութեան, ուելի մօտէն ծանօթացնելու համար մեր ազգ. տենչերը: Առաջին առթիւ սպաներէնի թարգմանուելով լոյս տեսաւ ընկեր Ս. Վրացեանի անգլերէն հրատարակութիւնը, Հայկ. Դատի մասին:

Առանց նիւթական դժուարութիւններէ խուսափելու, անմիջապէս քանի մը հազար հատորներու նախապատրաստութիւնը սկսաւ, որու ընթացքին չպակսեցան խրախուսանքները: Ցետոյ երբ հատորը արդէն հրապարակի վրայ էր, չեղաւ Հայ մը որ չուզէր քանի մը օրինակներ ունենալ: Լա Փլաթայի այս ափերուն վրայ, առաջին լուրջ փորձը էր որ կ'ըլլար, փոքր ազգի մը անկախութեան խոյանքն ու անասելի վերիվայրումները հանրային ու քաղաքական աշխարհին ներկայացնել: Մամուլին, դիւանագիտական ներկայացուցիչներուն, հանրային կարեւոր բոլոր դործիչներուն, մատենադարաններուն եւ այլ պետական հաստատութեանց բազմաթիւ օրինակներ ղրկուելէ ետք, մնացեալներն ալ նորահաս հայ սերունդին համար իսկական հրաչք մը եղան, որով կրցան զաղափար մը կազմել իրենց հայրերու դարաւոր գոյամարտին եւ ազգային պահանջներու մասին:

Երբ պատերազմը վերջացաւ, Հարաւային Ամերիկայի մէջ եւս ինքնաբուխ ձեռնարկներ եղան:

Յատկապէս Փոցտամի խորհրդաժողովի ընթացքին կարելի եղաւ արժեցնել համազգային դործակցութիւնը: Բոլոր խաւերու ներկայացուցչական խորհրդակցութենէ մը վերջ, երեք Ջոկերուն յղուեցաւ Հարաւային Ամերիկայի հայութեան ծանօթ հեռագիրը, որով տարահալած այս չուրջ երեսուն հազար հայութիւնը եւս կուգար իր ձայնը միացնել ընդհ. պահանջին:

Այժմ ալ ուելի գործնական աշխատանքներ կը թափուին այս ուղղութեամբ: Տրուած որոշման համաձայն, թէ՛ Արժանթինի եւ թէ՛ Ուրուկուայի հանրապետութիւններու մէջ Հայկ. Դատին համար հանդանակութիւններ կը կատարուին: Ուելի ճիշդ, նախապատրաստական աշխատանքներ կը թափուին, գործը լիակատար յաջողութեամբ պսակելու համար: Մոնթեվիտէոյի մէջ չուրջ տասնեակ մը խառն յանձնախումբեր կազմուած են, Գորտոպայի շրջանը արդէն իսկ փոքրաթիւ շրջանակի մը մէջ համեմատաբար չօշափելի դումար մը գոյացուցած է, որմէ վերջ, ուելի լայն ու ծաւալուն թափով նոր կարգադրութիւններ պիտի ըլլան: Հանդանօրէն մօտերս նոյնանման յանձնախումբեր կազմուին Պուէնոս Այրէսի մէջ, իսկ հեռաւոր Պրազիլիոյ համար ալ գործնական միջոցներ կը խորհուին:

Ճիշդ այս օրերուն տեղի կ'ունենայ նաեւ՝ Հ. Բ. Ը. Միութեան կէս միլիոն տոլարի հանդանակութիւնը: Ամէն շրջաններու մէջ կազմուած են համապատասխան մարմիններ՝ որպէսզի խաչաձեւումներ չըլլան: Երկու կողմերը կրցած են համաձայնիլ, որ նախ մէկը կատարուի ,ապա միւս հանդանակութիւնը սկսի: Հանրութիւնը սիրայօժար կուտայ թէ մէկին եւ թէ միւսին:

Արմենիա երիտ. Միութիւնը եւ Կ. Խաչն ալ ջանքեր կը թափեն նոյն նպատակին համար: Մէկ խօսքով, ջերմագին գնահատելի են Հարաւ. Ամերիկայի գաղութին ճիգերը, թէ Հայկ. Դատին եւ թէ աղէտեալներու օգնութեան համար:

ՍՄԲԱՏ ԹՈՐԳՈՄԵԱՆ

ԱԽՍՏՐԻՈՑ ԸՆՏՐՈՒԹԵԱՆՑ մէջ յաղթանակը չահեցան ընկերվարական եւ ժողովրդական կուսակցութիւնները, առաջինը՝ 74—77 աթոռ, երկրորդը՝ 86—88, իսկ համայնավարները՝ 3—5: (Ընկերվարականները չահած են 1.359.441 ձայն, ժողովրդական կուսակցութիւնը՝ 1.508.045, համայնավարները՝ 169.115): Վիէննայի մէջ ընկերվարականները կ'ունենան 26 աթոռ, ժողովրդականները՝ 16, համայնավարները՝ 2:

Շատ գիտցողը շատ կը սիալի

Ժէռօմ եւ Ժան Թառօ եղբայրները յօդուած մը հրատարակելով երէկուան «Ֆիկարօ»ի մէջ, կը նկարագրեն «յեղափոխական Թաւրիզը»: Քանի մը հատուածներ.

— « Ձինուորական տեսակէտով, Իրանի մէջ չկայ քաղաք մը որ բաղդատուի Թաւրիզի հետ: Այդ քաղաքէն կը սկսի այն ճամբան որ կը տանի Թուրքիա, Անգարա, Տրապիզոն, Սամսոն՝ Սեւ Ծովու վրայ. ուրիշ ճամբայ մը կը տանի Մոսկուա, — իրաքի քարիւղին, երրորդ ճամբայ մը կ'ուղղուի դէպի Թիֆլիս եւ Բագու (նորէն քարիւղ) , կովկաս եւ Ռուսիա, վերջապէս Թաւրիզէն կը սկսի այն ճամբան որ կը տանի Թէհրան, իրանեան լեռնաշղթային սիրտը: Ո՛վ որ կը դրաւէ Թաւրիզը , տէրն է ամբողջ Իրանի, կը տիրապետէ Միջագետքի, Մօսուլը եւ Միջին Արեւելքի ճամբաներուն, ինչպէս եւ Հնդկաստանի դլխաւոր ճամբաներէն մէկուն: Այս է պատճառը որ Իրանի հին Շահերը չեշտելու համարթաւրիզի արժէքը, իրենց անդրանիկ զաւկին (գահաժառանգին) կը յանձնէին այդ քաղաքը կառավարելու պատիւը:

Պատիւ եւ միանդամայն ապերախտ պաշտօն մը, որովհետեւ իր խառն բնակչութեան պատճառով, երբեք դիւրին չէ եղած կառավարել Ատրպատականը: Մանաւանդ որ, Պարսիկները սիրուած չեն այդ շրջանին մէջ: Այս պարագան հաստատեցաւ նախորդ պատերազմէն վերջը, երբ, ճիշդ այսօրուան պէս, Քիւրտերը եւ Հայերը ապստամբեցան Շահին դէմ եւ մեծ ջարդի մը մատնեցին Իրանցիները, ամբողջ շրջանին մէջ: (ՑԱՌԱՋ.— Մեր գիտցածն այն է որ Հայերը ոչ թէ ապստամբեցան, այլ կռուեցան Թուրքերուն դէմ, փրկելով եւ՛ իրենց եւ՛ Պարսիկներուն կեանքը): Այդ ժամանակէն ի վեր, նահանգը երբեք անդորրութիւն չտեսաւ: Իր անջատողական վաղեմի տրամադրութեան վրայ աւելցաւ դժգոհութեան նոր պատճառ մը, ուելի վտանգաւոր իրանեան միութեան համար: Առ հասարակ, Պարսիկը սէր չունի համայնավարութեան հանդէպ: Բայց, վերջին դարէն ի վեր Ատրպատականի մէկ մասը ղարձած է ռուսական նահանգ մը եւ բնականաբար խորհրդային ազդեցութիւնը զգալի դարձած է իրանեան մասին մէջ: Համայնավարութիւնը այնտեղ նպաստաւոր դետին գտած է մանաւանդ անոր համար որ այդ շրջանին մէջ ճարտարարուեստը ուելի զարդացած է քան Իրանի մնացեալ մասին մէջ: Ռուսի, Պարսիկները չեն, այլ Հայերն են որ խորհրդ. վարդապետութեանց քարոզիչները կը հանդիսանան այնտեղ: Եւ որովհետեւ Արեւելքի մէջ քարոզութիւն մը կը յաջողի համոզել միայն այն առեն երբ կը ներկայանայ վաղեմի հեղինակութեան մը հմայքով, յեղափոխականները իրենք զիրենք կը հռչակեն իբրեւ աշակերտները իրանեան հին բարեկորոգիչի մը, ոմն Մազդակի, որ Ե. դարուն կը քարոզէր թէ հասարակաց սեփականութիւն են կիները եւ ինչքերը...»:

ՏԱՐՏԱՆԵԼԻ մասին անգլ. կառավարութիւնն ալ ծանուցագիր մը ուղղեց Թուրքիոյ, ըսելու համար թէ համաձայն է որ վերաքննուի Մոնթրէօյի պայմանագիրը: Անգլիա եւ Ամերիկա համաձայն են Նեղուցները միջազգայնացնելու, իսկ Թ. Միութիւնը, որ լուռ կը մնայ, կը պահանջէ առանձնաշնորհեալ դիրք:

ԵՐՈՒՍԱղԷՄԷն կը հեռագրեն թէ անգլիական օդանաւեր զարնելով հրէական դիւղ մը, խիստ խուզարկութիւններ կատարեցին եւ բազմաթիւ զէնքեր գտան: Այս առթիւ սպաննուեցան չորս հոդի, վիրաւորուեցան 50 հոդի եւ ձերբակալուեցան բազմաթիւ Հրեաներ: Ուրիշ դէպքեր ալ պատահեցան Պաղեստինի հրէական շրջաններուն մէջ: Գաղտնի անթելեր կը հրաւիրէ Հրեաները պատրաստ ըլլալ:

ՀԻԹլԷրի ԿՏԱԿԸ կարդացուեցաւ Նիւրընպէրկի դատավարութեան ե. նիստին մէջ: Հրատարակուած տեղեկութիւններէն կ'երեւայ որ Հիթլէր վճռած էր բռնի Գերմանիոյ կեդրոնները: Դեռ 1937 Նոյեմբեր 5ին, գաղտնի ժողովի մը մէջ կ'ազդարարէր կէօրինկի, բանակի եւ նաւատորմի հրամանատարներուն թէ պէտք է շուտ չարժիլ: Ամերիկեան դատախազը հատիկ հատիկ կարդաց ուրիշ հատուածներ Հիթլէրի մէկ յայտարարութենէն որ կ'ըսէր — «Քարոզութիւնը անհրաժեշտ է. կարեւորութիւն մի տաք թէ ինչ պիտի ըսեն: Մարդիկ հաշիւ չեն պահանջեր յաղթականէն: Ոչ մէկ դէմ: Ամէնէն հզօրը միշտ իրաւունք ունի: 80 միլիոն Գերմաններ կը սպասեն որ ապահովենք իրենց իրաւունքները»:

ԻՐԱՆԻ ԴԷՊՔԵՐԸ
Անգլիոյ եւ Ամերիկայի հարցումները Ռուսիոյ

Անգլիա եւ Մ. Նահանգները ծանուցագիրներ ուղղեցին Ե. Միութեան, բացատրութիւն պահանջելով Իրանի վերջին դէպքերուն առթիւ:

Մոսկուայի անգլիական դեսպանը Լոնտոնէն ստացած հրահանգներուն վրայ երկուշաբթի օր Պ. Մոլոթովի յանձնեց նամակ մը, որ կը պարզէ իրանեան կառավարութեան կրած դժուարութիւնները, իբրեւ հետեւանք խորհրդային զինուորական իշխանութեանց չհամաձայնութեան՝ հիւս. Իրանի մէջ: (Ռուս հրամանատարութիւնը կէս ճամբան կեցուցած էր այն իրանեան զօրամասը որ Թէհրանէն Ատրպատական կ'երթար, ապստամբութիւնը զսպելու համար): Ծանուցագիրը այս առթիւ կը յիշեցնէ անդլեռուսեւիրանեան դաշնագիրը եւ Թէհրանի մէջ եղած յայտարարութիւնը 1943ին, եւ թիւրիմացութեան վերագրելով Ատրպատականի խորհրդային իշխանութենէ բռնած դիրքը, յոյս կը յայտնէ թէ Մոսկուա պիտի հրահանգէ որ չխանգարեն իրանեան զօրքին չարժումները:

Անդլեռուսեւիրանեան դաշնագրին համաձայն, խորհրդային եւ անդլիական զօրամասերու ներկայութիւնը Իրանի մէջ երեք զինուորական գրաւում չի նշանակեր: Ընդհակառակն, բացորոշապէս համաձայնութիւն գոյացած էր թէ իրանեան զինուորները պիտի կրնան ազատօրէն գործել:

Ուշինկթընէն կը հեռագրեն թէ Մ. Նահանգներն ալ նոյնիմաստ ծանուցագիր մը ուղղած են, նոյն առեն թելադրելով Անգլիոյ եւ Ե. Միութեան որ երեք պետութիւնները պարպեն իրենց զօրքը մինչեւ 1946 յունուար: Ծանուցագիրը, որ Պ. Մոլոթովի յանձնուած էր չաբաթ օր, կ'ուելցնէ թէ ամերիկեան կառավարութիւնը ետ պիտի քաշէ իր զօրքը նշանակուած թուականին, առանց սպասելու Ե. Միութեան եւ Անգլիոյ պատասխանին:

ԱՊՍՏԱՄԲՆԵՐԸ ԻՆՔՆԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆ ԿԸ ՊԱՀԱՆՋԵՆ

Իրանեան կառավարութիւնը երկու նոր ծանուցագիրներ ուղղեց Մոսկուա, բողոքելով Ռուսերու գործունէութեան դէմ Ատրպատականի խլրտումներուն մէջ: Լոնտոնի թերթերը կը գրեն թէ Անգլիոյ եւ Մ. Նահանգներու քաղաքական շրջանակներուն մէջ յարաճուն մտահոգութիւն կը տիրէ Ատրպատականի կացութեան մասին: Իրանեան ծանուցագիրներէն մէկուն մէջ զանգատ կը յայտնուի թէ կարմիր բանակը թոյլ տուած է որ Դեմոկրատ կուսակցութեան յեղափոխական զինուորները դործեն մինչեւ իսկ Զինճանի շրջանին մէջ ուր «անծանօթ մարդիկ» զէնք եւ ռազմանիւթ կը բաժնեն: Երկրորդ ծանուցագիրը դիտել կուտայ թէ ռուս զինուորները չեն քաշուած Թէհրանէն, ինչպէս խոստացուած էր եւ թէ կարմիր բանակին սպաները եւ զինուորները քաղաքային զգեստ հագնելով, «կարդ մը չարժումներ կը կատարեն Իրանի մայրաքաղաքին մէջ»:

Թէհրանէն հաղորդուած լուրերու համաձայն, Ատրպատականի Ազգ. Համագումարը ծանուցագիր մը ուղղելով իրանեան, անգլիական, ամերիկեան, ռուսական, Ֆրանսական եւ չինական կառավարութեանց, ինքնավարութիւն կը պահանջէ, համաձայն Ալանտեանի Դաշինքին: Համագումարին յայտարարութիւնը, որ կը բաղկանայ ութ կէտերէ, կ'ըսէ թէ ընտրուած է նոյեմբեր 23ին, Թաւրիզի մէջ, 150.000 պատուիրակներու կողմէ, «իրանեան կառավարութեան եւ դաշնակից պետութեանց հաղորդելու համար իրենց արդար եւ օրինական պահանջները»: Ցետոյ կը բացատրէ թէ Ատրպատականի նահանգը ունի իր ազգային լեզուն, սովորութիւնները եւ աւանդութիւնները եւ հետեւաբար իրաւունք ունի վարելու իր սեփական ճակատագիրը, առանց վտանգելու Իրանի ազատութիւնը:

Անդլիոյ արտաքին նախարարութեան մէկ ներկայացուցիչը յայտարարեց թէ Ատրպատականի ինքնակոչ անջատողական պետութիւնը պիտի չճանչցուի բրիտանական կառավարութեան կողմէ: Ներկայացուցիչը հաստատեց թէ ապստամբները ծանուցագիր մը յանձնած են Թէհրանի անգլ. դեսպանին, բայց Անգլիա պիտի չպատասխանէ, նկատելով որ պատասխանը պիտի համարուի միջամտութիւն Իրանի գործերուն մէջ:

Դրամատուներու ազգայնացումը

Նախարարական խորհուրդը երէկուան նիստին մէջ զբաղեցաւ վարկի ազգայնացման ծրագրով: Թերթերու քաղած տեղեկութեանց համաձայն, ծրագիրը կը պարունակէ հետեւեալ տրամադրութիւնները.—

1. Պետութեան փոխանցել Պանք տը Ֆրանսի եւ վեց մեծ դրամատուններու բաժնեթուղթերը (Քոէտի Լիոնէ, Սօսիէթէ Ժէնէրալ, Քոնթուար տ'Էսքոնթ, B. N .C. I., Քոէտի Ֆնտիւսթրիէլ է Քոմէրսիալ, Քոէտի Քոմէրսիալ տը Ֆրանս):— 2. Այս հաստատութեանց վարչական խորհուրդներուն տեղ պիտի կազմուին նոր խորհուրդներ պե-

Մի քիչ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ

Երեք պետութիւնները՝ Ռուսիա, Անգլիա եւ Ֆրանսա կը կազմեն բարեկործութեանց մի նախագիծ (8 յունիս 1913), որ կ'ընդդրկէր Կարին, Վան, Բաղէշ, Տիգրակերտ, Խարբերդ, Սեբաստիա եւ Տրապիզոնի նահանգները: Ծրագրին դէմ խօսուեր կէտերը,— Ընդհանուր նահանգապետը պիտի լինի քրիստոնեայ-օսմ. հպատակ կամ որ աւելի նախադասելի է՝ եւրոպացի, որ նշանակուի Սուլթանէն, պետութիւնների համաձայնութեամբ: Վեց խորհրդականներ (3ը քրիստոնեայ, 3ը մահմետական): Ոստիկանութիւնը կազմուի նահանգի մահմետական եւ քրիստոնեայ բնակիչներէն կէս առ կէս: Կազմակերպումն ու հրամանատարութիւնը յանձնուի Քրքական ծառայութեան մէջ գտնուող եւրոպացի սպաներին: Խաղաղութեան ժամանակ նահանգի զինուորցուները ծառայութիւնը կատարեն իրենց բնակած տեղին մէջ: Քրտական Համիտիէի զօրագնդերն արձակուին: Միայն նստակեաց բնակիչները կ'օգտուեն ընտրողական իրաւունքէ... Հայերը եւս կը առնան խլուած հողերը կամ նրանց փոխարժէքը դրամով կամ հողով: Արդիւնաւէտ է Քուրք գաղթականներ (մուհաճիր) տեղաւորել եօթը նահանգներու հողերուն վրայ: Նոյն սկզբունքներով պիտի բարւոքի վիճակը այն Հայերուն որոնք ապրում են նահանգի սահմաններէն դուրս, մանաւանդ Կիլիկիայում: Պետութիւնները հետեւում են բոլոր այս որոշումների գործադրման:

Այդ նախագծին դէմ կեցան՝ Գերմանիա, Իտալիա, Աւստրիա: Երկար վէճերէ վերջ 1914 Փետրուար 18ին Թուրքիոյ արտաքին նախարարը Սայիտ - Հալիմ փաշան առաջարկեց Հայաստանի բարենորոգումների համաձայնագիրը որուն **արամադրութեամբ Հայաստանը կը բաժնուէր երկու** շրջաններու,— 1. Կարինի, Տրապիզոնի եւ Սեբաստիայի նահանգները, 2. Վանի, Բաղէշի, Խարբերդի եւ Տիգրակերտի նահանգները: Երկու այդ շրջաններին համար նշանակուում են մէկ մէկ եւրոպացի մարզպաններ: Զինուորական ծառայութիւնը կատարուում է տեղին վրայ, բայց ցնոր տնօրինութիւն տեղական որոշ զօրքեր ուղարկուում են Արաբիա: Ծովային զինուորները հաւաքուում են ամբողջ պետութիւնից: Համիտիէի զունդերը վերածուում են պահեստի հեծելազօրքի եւ զէնք կը առնան միայն զինակոչի ժամանակ: Կրթական էմմացոյցին մէջ ամէն ազգի բաժինը համեմատական է նոյն ժողովրդից զանձուած կրթական տուրքին: Մի եւնոյն դատարութեան պատկանող համայնքների անդամները պահում են իրենց սեփական դպրոցները: Պետական պաշտօնների բաշխման եւ ոստիկանութեան կազմակերպութեան մէջ գործադրում է մահմետականների եւ քրիստոնեաների հաւասարութեան սկզբունքը, բան հնարաւորութեան»:

Ինչպէս տեսնում ենք, վարչական կարգադրութիւններ են, առանց անջատողական տրամադրութեանց: Թուրքերը սակայն քէն կապեցին Հայերի դէմ: Ռուսերը աւելի էին դրդում Թուրքերը: Ռուս ներկայացուցիչ՝ Գուլկեւիչը ասում էր — «Ի հարկ է Հայերը չստացան ինքնավարութեան այն լայն իրաւունքները զոր ուզում էր պահպանել ռուսական ծրագիրը: Հայերը չեն կարող անդիտանալ որ այժմ առնուած է առաջին քայլը՝ դիրենք Թրքի լուծէն ազատելու համար»: Թուրքերը հակացան բարենորոգումների իմաստը եւ դանակները սրեցին, Հայերի հետ հաշուի նստելու համար:

(7) ՀԱՑԱՏԱՆՑԻ

«Աւուշ հովիկ, փչէ դադիկ»...

Փրոֆ. Սուպհի Նուրի Իլէրի, նորընծայ Հիւր Սէս Թերթի նոյեմբեր 1ի թիւին մէջ, ստորագրած է փոքրամասնութեանց նուիրուած դրուխին մը, ուրկէ կը քաղենք հետեւեալ հատուածները:

— « Թուրքիա դէպի լայն ժողովրդապետութիւն կը դիմէ: Որոշուած է, արդէն իսկ, Զին. վարժարան ընդունիլ նաեւ ոչ-Իսլամները, որոնք, ցարդ, իրաւունք չունէին զինուորական (սպայ) դառնալու: Եւ սակայն, անբաւական է այս քայլը: Անհրաժեշտ է, որ քաղաքային վարչութեան մէջ եւս հաւասար իրաւունքներ վայելեն անոնք:

« Օգտակար պիտի ըլլայ ստիճանաբար նախարարութիւններու մէջ եւս պաշտօնի կոչել փոքրամասնութիւնները: Պետական պաշտօններէ առաջ, կան քաղաքական բարձրաթիւ պաշտօններ, — հանրակառքի կառավար, տոմսակավաճառ, քաղաքապետական ոստիկան, նաւապետ, եւլեկտրաղէտ, եւայլն:

« Նկատելով որ փոքրամասնութիւնները իսթանպուլ կը դանուին առաւելապէս, օգտակար պիտի ըլլար դանոնք գործածել քաղաքապետական եւ մեներնորհի վարչութեան, նո՛յնիսկ Պետ. Երաժշտանոցի մէջ: Կարելի է օգտուիլ անոնց բժիշկներէն, դեղագործներէն, ճարտարապետներէն, ուսուցիչներէն եւ փաստաբաններէն: Կարելի է քանի մը դատաւոր, ընդհ. դատախազ, ոստիկանական տեսուչ, նահիյէի կառավարիչ կամ գայմագամ կարգել անոնցմէ:

« Այս երկիրը ո՛չ թէ վնաս, այլ օգուտ տեսած է Քարաթէոտորի փաշաներէն, Սազըզ Օհանէս փաշաներէն, Վարդան, Տիրան Քէլէկեան եւ Ոսկան էֆէնտիներէն: Ինչո՞ւ մեր ծոցը չբանանք անոնց թոռներուն:

« Մեզմէ՛ են բոլոր անոնք որ հոս կ'ապրին, տուրք կը վճարեն, զինուորական պարտականութիւն կը կատարեն, կը շահին, մեզի հետ կը տըխրին կամ կ'ուրախանան: Մեր ոչ-Թուրքերը սրտվեցան նաեւ Թուրքերէնը: Նո՛յնիսկ իրենց անունները փոխեցին: Անոնց պապերը եւս ծնան,ապրեցան եւ մեռան այս հողերուն վրայ:

« Մոռնանք, եւ այլեւս ներենք զինադադարի դէպքերը, եւ ինչպէս ըրաւ Աթաթիւրք, մեր փոքրամասնութիւնները Թուրք նկատենք»:

ԱՆԳԼԻԱ՝ ՍԱՄԷՆ ԳՆՈՎ ԹՈՒՐՔԻՈՑ ՊԱՇՏՊԱՆ »

Պոլսոյ « Վաթան » թերթի Լոնտոնի թղթակիցը կը հաղորդէ հոկտեմբեր 31 թուականով.

— « Անգլիոյ արտաքին նախարարը՝ Պէվին, որ ներկայ եղաւ Լոնտոնի Թուրք դեսպանատան հանրապետական հանդիսութեան (29 հոկտ.), մեծ ճառով մը չեչտեց Թուրքեւանգլիական անքակտելի չահերը, եւ ըսաւ.

— Թուրքիա օրրանն է աշխարհի քաղաքակրթութեան: Անգլիոյ մեծագոյն փափաքն է զօրաւոր եւ բարգաւաճ Թուրքիա մը տեսնել, որուն պէտք ունի: Անգլիա պիտի չդադրի, որ Միջերկրականի եւ Մերձ. Արեւելքի մէջ արդելք ըլլան Թուրքիոյ վերականգնումին: Կենսական է, Անգլիոյ համար, Թուրքիան պահպանել ո եւ է վտանգի դէմ: Թուրքիա կրնայ վստահիլ Անգլիոյ լիակատար օժանդակութեան: Մեծագոյն փափաքս է առաջին տեղի Թուրքիա տրցնել »: Մ.

Հ· Մ· Ը· Մ·Ը ՄԱՐՍԷՑԼԻ ՄԷՋ

Մարսէյլ· — Տարեկան ընդհ· ժողովը դնահատեց Վարչութեանս գործունէութիւնը եւ իր քուէները կեդրոնացուց Միութեան ժրաջան նախագահին՝ Պ· Լեւոն Մնացականեանի եւ միեւնոյն Վարչութեան վրայ: Վարչութեան առաջին գործը եղաւ սկաուտական մասով հետաքրքրուիլ եւ այս նպատակին համար պաշտօն յանձնեց աւագ խմբապետ Պ· Մկրտիչ Փափազեանի որ պէտք եղած միջոցներուն դիմէ, վերակազմելու համար Հ· Մ· Ը· Մ·ի սկաուտները: Այս առթիւ տրամադրեց սկաուտական անմիջական պէտքերուն համար 80.000 ֆրանքի գումար մը, խոստանալով հետզհետէ աւելին ընել, սկաուտական կազմին կատարեալ յաջողութեան համար:

Մարգպահ· — Նոր տարեշրջանի խաղարկութեանց սկզբնաւորութեան Միութիւնը հրաւիրուեցաւ St. Julienի Comité du Quartierի կազմակեր-

ՍԱՐՍԸՑԼԻ Ա· ԽՈՒՄԲԸ

պած Ֆութպոլի խաղարկութեանց մասնակցելու, եւ անդամ մը եւս Հ· Մ· Ը· Մ·ի խառն խումբը ծանր պարտութեան մատնեց Ֆրանսական խումբերը եւ խլեց բաժակը: Առաջին անգամ ըլլալով հայ անունը փորագրուած կը վայլէ սոյն բաժակին վրայ:

Գալով ախոյենական մրցումներուն, Միութեան կարգը բարձրացած է եւ կը մասնակցի Promotion de 1re Divisionի մրցումներուն: Մինչեւ հիմա վեց մրցում կատարած է, — 3 յաղթութիւն, 2 հաւասար եւ 1 պարտութիւն եւ կրկին իր groupeին առաջինն է: Ոգեւորութիւնը մեծ է Ֆութպոլիստներուն եւ ժողովուրդին մէջ: Կը յուսան խլել ախոյենութեան դափնին: Եթէ յաջողինք, ի՛նչ պատիւ հայ երիտասարդութեան համար:

ՎԱՀԱՆ ՇԱՄԼԵԱՆ

ԾՈՒՇԱՏԵՏՐ

Իսիի Հ· Ց· Դ· Զահարեան կոմիտէի ընդհ· ժողովը՝ այս չաբաթ ժամը 8ին, «Խրիմեան» սրահին մէջ:

Ացրի Տիկին Զահրիէվ եւ իր զաւակները իրենց խորին չնորհակալութիւնը կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք անձամբ կամ դրաւոր իրենց ցաւակցութիւնը յայտնեցին ողբացեալ Պ· Ցովհ· Զահրիէվի մահուան առթիւ:

Հանդէս - Ներկայացում Ֆրանսահայ կապոյտ խաչի Մարսէյլի մասնաճիւղին կողմէ, գեղարուեստական ճոխ բաժինով, կիրակի, 2 դեկտեմբեր, ժամը 20ին, Սալ Մազըճոյի մէջ, 88, rue d'Aubagne: Կը ներկայացուի, մեծ պատրաստութեամբ՝ Թովմաս Թէրզեանի « ՍԱՆԴՈԽՏ ԿՈՑՍ » պատմական յուզիչ տուամբ: Բանախօսութիւն, երգ, նուագ եւ արտասանութիւն: Հանդէսին հասոյթը ամբողջապէս պիտի յատկացուի յունահայ կարօտեալներուն:

ՆԱՄԱԿԱՑՈՒԹ 11 Հոկտ.—21 Հոկտ.

Անիւն՝ Ց· Ա· 400, Վաւլանմ՝ Սր· 200, Մարսէյլ՝ Թոր· 200, Աբսլ· 400, Փիւրօ՝ Մովս· 200, Կանճի՝ Պէգ·— 200, Վաւլանմ՝ Զոք· 400, Լիոն՝ Գործ· 2380, Կարտան՝ Գործ· 2940, Քարիջ՝ Գազ· 450, Գ· Գրա· 400, Լմ Պանիէռ՝ Տէր· 200, Գրավանճ՝ Սել· 750, Մարսէյլ՝ Թեմ· 200, Վաւլանմ՝ Պեր· 750, Լիոն՝ Ֆեր· 200, Քարիջ՝ Գ· Գ· 200, Գասկոլանճաք՝ Ճրթ· 750, Հալէպ՝ Թաշ· 750, Պերրը՝ Վարգ· 200, Վաւլանմ՝ Գոմ· 400, Պուրլ՝ Էվր· 400, Քարիջ՝ Տիկ· Ժ· 200, Կարտան՝ Աստ· 750, Սէն Լուի՝ Գործ· 2225, Պ· Քոլոմպ՝ Շահ· 750, Արնուվիլ՝ Եկե· 750, Պելֆոր՝ Թաթ· 750, Շուազի՝ Սերոբ· 200, Պէզրուի՝ Հիս· 200, Ռոնի՝ Շաք· 750: Շար·

ԳՈՐԾԱԿԻՑ ՀՐԱՊԱՐԱԿԱԳԻՐ ՄԸ, Ռոպէռ Պօվլան, որ թէ կ'աշխատակցէր «Իլլիւթրասիօն»ի, «Մաթէն»ի եւ ուրիշ դերմանասէր թերթերու եւ թէ կը խօսէր անթելի վրայ, այս միջոցին կը դասուի մասնաւոր առեանի մը առջեւ: Ինքզինքը պաշտպանելու համար կ'ըսէ թէ հաւատարմօրէն կը հետեւէր Փէթէնի հրահանգներուն: Աղջիկը, որ ամուսնացած է զօր. տը Կօլի հետեւորդներէն մէկուն հետ, Լոնտոնէն փարիզ եկաւ, հօրը գլուխը փրկելու համար:

ԿԻՆԵՐՈՒ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ համադումարը բացուեցաւ երկուշաբթի օր, Մխիթարեանց մեծ սրահին մէջ: Մեծ տպաւորութիւն գործեց խորհրդային պատուիրակութիւնը, որուն անդամուհիներէն մէկը զօրավար է, մէկը՝ դնդապետ, մէկը՝ օդաչու, երեքը՝ թատրոնի եւ չարժանկարի դերասանուհիներ, մէկը՝ վարիչ մեքենաչարժ արօրի, մէկը՝ քաղաքական գործիչ եւն.: Այս պատկառելի պատգամաւորուհիները փարիզ հասան երեք օդանաւերով:

Հ· Ա· Ը· Մ· Մուլհուզի Մ·ճիւղի ընդհ· ժողովը՝ 30 Նոյեմբեր, Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, Խրիմեան դպրոցի սրահը 2 Rue de la Défense, Issy: Կարեւոր օրակարգ: Կը հրաւիրուին Մուլհուզի, Գլամարի, Մէօտոնի չրջանի անդամատեսր ունեցողները եւ վերադարձող Ֆրանսահայ դերիները, իրենց յատկացուած նիւթական նուէրները ստանալու համար:

ՀԱՅԵՐՈՒ ԺԱՄԱԴՐԱՎԱՅՐԸ

ՃԱՇԱՐԱՆ CHEZ ARTHUR (ՑԱՐՈՒԹԻԻՆ)

28 Rue Ramponneau, Métro Belleville. Tél. Men. 64-47

Արեւելեան եւ եւրոպական համեղ կերակուրներ, ընտիր օղի եւ ճոխ աղանդեր: Հինգշաբթի օրերը գոց է:

Le Gérant : H. AGONEYAN

Imprimerie DER-AGOPIAN, 17, Rue Damesme - 13

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN FRANCE

HARATCH Fondé en 1921 R.C.S. 876.286

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13e)

Tél. : GOB. 15-70 — C. C. P. Paris 1678-63

ՓԱԺԵՆԳԻՆ.— Տար. 750, 6ամս. 400, 3ամս. 200 ֆրանք

Jeudi 29 Novembre 1945 Հինգշաբթի 29 Նոյեմբր

ՏԱՐԻ — 17e Année № 4470-Նոր շրջան թիւ 199 խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ ԳԻՆ՝ 3 ֆր.

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ՆՈՐ ԵՒՐՈՊԱՆ

Պատերազմը ոչ միայն վեր ի վայր շրջեց քարտէսները, այլեւ հիմէն սարսեց քաղաքական եւ ընկերային կարգուսարքը:

Ամբողջ Եւրոպան կը խմորուի, կ'եփի նոր գաղափարներով: Այլեւս փչրուած են հին տախտակները: Ամէնէն առաջ՝ ազատագրուած երկիրներուն մէջ:

Տեղ - տեղ աչքն ու ձախր միացան առժամապէս, պատերազմին աւերները դարմանելու, անմիջական պահանջներ գոհացնելու համար: Իսկ ուր որ ընդհ. ընտրութիւններ կատարուեցան, յատկապէս աչքի կը զարնէ ձախակողմեան հոսանքներուն յաղթանակը: Օրինակ՝ մեր բնակած երկիրը, Ֆրանսան, որ կը փորձէ իր վերածնունդի ճամբան գտնել յեղափոխական նշանախօսքերով:

Արտադրութեան աղբիւրներու, մեծ հարստութեանց ազգայնացման գաղափարն անգամ ցընորք կը երեւի: Իսկ այսօր տեղի կ'ունենայ օրինական միջոցներով: Առանց դիմադրին ցնցումներու, բայց եւ այնպէս խոր ճեղքեր բանալով երկուստեք կարգուսարքին վրայ: Արդէն իսկ ձեռնարկուած է սեղանաւորական վիթխարի հաստատութեանց, ամենակուլ Դրամատուներու եւ ելեկտրական ուժի ազգայնացման: Հետզհետէ՝ միւս մենաշնորհեալ, մեծահարուստ հաստատութիւնները, համաձայն Դիմադրական ճակատի եւ մասնաւորապէս ձախակողմեան հոսանքներու ծրագրին:

Այս յեղափոխական մթնոլորտին բերումով, համայնավարները, որոնք մինչեւ հիմա հեռու կը մնային կառավարական աթոռներէն, այսօր տիրապար բազմած են ամէնէն պատասխանատու դիրքերուն մէջ,— գլխաւոր. նախարարութիւն, ճարտարագործական արտադրութիւն, ազգային տնտեսութիւն եւ աշխատանք: Անոնք նոյնիսկ վճռացան, երբ վարչապետ կը վարանէր իրենց յանձնել երեք «բանալի-նախարարութիւն»ներէն մէկը,—ներքին, արտաքին կամ պատերազմական:

Այս խաղաղ յեղաշրջումին առաջին օրինակը տուաւ Անգլիա, կառավարութեան գլուխ յանձնելով ընկերվարականներուն, որոնք ջախջախիչ մեծամասնութիւն մը չհաւաք էին Ճերճիլ. ընտրութեանց մէջ: (Համայնավարները ունէին միայն մէկ երեսփոխան. աթոռ մը եւս չհաւնցան):

Դարձեալ, ընկերվարականներն էին որ յաղթեցին Շուէյտի եւ Նորվեկիոյ մէջ. իսկ այս կիրակի՝ Աւստրիոյ, ինչ որ անակնկալ մը կը համարուի: (Վերջին տեղեկութեանց համաձայն, ընկերվարականները չհաւաք են 72 աթոռ, կաթոլիկ-ժողովրդականները՝ 84, համայնավարները՝ երեք:

Տեղական թերթ մը քննելով եւրոպայի զանազան երկիրներուն վարչական պաշտօնները, կը հաստատէ հանրածանօթ իրողութիւն մը,— Համայնավարները ճկուն դիրք մը բռնելով, տիրական դեր կը կատարեն Մէյնին եւ Արեւելեան Եւրոպայի կառավարութեանց մէջ:

Այսպէս, Լեհաստանի վարչապետ բնկերվարական մըն է, Մորաւսկի, իսկ փոխ-վարչապետ եւ առողջապահական նախարարը համայնավար են:

Ռումանիոյ մէջ, վարչապետը համայնավար է, կրոցէա, սերտօրէն կապուած խորհրդային իշխանութեան հետ: Համայնավար են նաեւ ներքին եւ դատական եւ քարոզութեանց նախարարները:

Պուլկարիոյ մէջ ալ համայնավարներն են որ կը տիրապետեն, Հայրենասիրական Ճակատով: Երեսփ. ընտրութիւնները դեռ նոր կատարուեցան (18 Նոյեմբեր) եւ 284 աթոռներէն 98ը չահեցան համայնավարները: (Թերեւս ոչ մէկ երկրի մէջ «մաքրադործումը» այնքան արմատական եղաւ որքան Պուլկարիոյ մէջ, ուր 2007 հոգի մահուան, 3064 հոգի ալ թիապարտութեան դատապարտուեցան, առաջին առթիւ):

Եուկոսլաւիոյ մէջ եւս յաղթեց համայնավար Թիթոյի միակ ցանկը, վերջին ընտրութեանց առեն: Իսկ դահլիճին անդամներէն ուժը համայնավար են:

Հունգարիոյ մէջ Նոյեմբեր 4ի ընտրութիւնները չահեցան փոքր կալուածատէրերը: Բայց ընկերվարականները եւ համայնավարները Նոյեմբեր 18ի ընտրութեանց, — առաջիններն՝ 71, միւսները՝ 67 աթոռ: Համայնավարները չորս նախարար ունին նոր դահլիճին մէջ, չորս ալ՝ ընկերվարականները:

Չեխոսլովաքիոյ 22 նախարարներէն ուժը համայնավար են (երկուքը փոխ-վարչապետ):

Ի՞նչ կը հետեւի այս պատկերէն:

Շ.

ԹՈՒՐՔԻԱՆ ԵՐԿՆ ԵՒ ԱՑՍՕՐ

ԹՐՔԱԿԱՆ ԿԱԹՍԱՆ ԵՒ ՄԻԱՑԵԱԼ ԱԶԳԵՐՈՒ ԿՐԱԿԸ...

(Մասնաւոր թղթակցութիւն ՅԱՌԱՋԻ)

Դիւանագիտական նոր եռուզեռ մը ծայր տրուած է Անդարայի մէջ, ուր չոգեպլինդ չփումներ ու տեսակցութիւններ տեղի կ'ունենան անգլ. եւ ամերիկեան դեսպաններուն, եւ Թուրքիոյ արտաքին գործավար Հասան Սաքայի միջեւ:

Թուրքեւսովիէթ հարցը ստացաւ տեսակ մը սակարանային խաղի հանդամանք, յորմէհետէ « ծանուցադրերու » տարափ մը սկսաւ տեղալ, եւ Թրքական կաթսան ենթարկուեցաւ Միացեալ Ազգերու յարափոփոխ կրակին ...: Օր նոր, տրագերու յարափոփոխ կրակին ...: Օր նոր, տրադերու յարափոփոխ կրակին ...: Օր նոր, տրադերու յարափոփոխ կրակին ...: Օր նոր, տրադ

բանի եւ Ատրպատականի միջեւ ծագած վէճը : Ինգիրը այն է որ Մոսկուան եւ Թէհրանն ալ համաձայն չեն, այս հարցի մասին :

Նոյն աղբիւրին համաձայն, Մոլոթովի օդնականը՝ Տեկանոզով հետեւեալ առաջարկները ներկայացուցած է Իրանի կառավարութեան :—

1.— Կատարեալ ինքնավարութիւն Ատրպատականի, տեղական խորհրդարան մը ընտրելու իրաւունքով :— 2. Երջանային կառավարութիւն մը Թաւրիզի մէջ, պատասխանատու այս խորհրդարանին առջեւ : Այս կառավարութիւնը սկզբունքով պիտի ճանչնայ Իրանի պետութեան գերիշխանութիւնը, սակայն պիտի ըլլայ բացարձակապէս անկախ տեղական հարցերու մէջ :

Թէհրանի կառավարութիւնը յուշագիր մը յանձնելով Մոլոթովի օդնականին, կը պնդէ գերիշխանութեան վրայ, սակայն դուռը բաց կը ձգէ նոր բանակցութեանց համար :

ԱՆԳԼԻԱ ԵՒ ԱՄԵՐԻԿԱ ՄՏԱՀՈԳ

Անգլ· կառավարութիւնը հրատարակեց բնագիրը այն ծանուցագրին որ յանձնուած է Ա· Միութեան եւ որ դանդատ կը յայտնէ կարմիր բանակին միջամտութեան դէմ : Ծանուցագիրը «թիւրիմացութեան» վերագրելով այս պարագան, կը յիշեցնէ թէ Իրանեան կառավարութեան իրաւունքն է պահպանել իր երկրին բարեկարգութիւնը : Կը յիշեցնէ նաեւ թէ Անգլիա եւ Ռուսիա խոստացած են յարգել Իրանի «հողային ամբողջութիւնը, վեհապետութիւնը եւ քաղաքական անկախութիւնը » :

Նշանակալից պարագայ մը՝ այս առթիւ, — «Իզվեստիա», Մոսկուայի կառավարական օրկանը, լայն տեղ կուտայ Ատրպատականի Ազդ· համագումարին յայտարարութեան, որ կը սպառնայ ի հարկին կռուիլ ազգային ինքնավարութեան համար, եթէ իր պահանջները չընդունուին : Միւս կողմէ, Թէհրանի խորհրդարանին մէջ երեսփոխան մը հարցուց թէ ինչո՞ւ համար 200 իրանեան ոսոխական - դիւնուորներ որոնք հրաման ստացած էին Մազանտարան երթալ, երեք ամիս վար դրուած են գիւղի մը մէջ : Հարցուց նաեւ թէ ինչո՞ւ վից ամիս առաջ, մէկ վաշտ հետեւակազօրք նոյնպէս վար դրուեցաւ, երբ հրաման ստացած էր որոշ վայր մը երթալ : Եւ վերջապէս հարցուց թէ ինչո՞ւ Շարիֆպատաի մէջ վար դրուած են քանի մը կառավարական վաշտեր, որոնք Թաւրիզ պիտի երթային, բարեկարգութիւնը վերահաստատելու համար : Հարցապնդող երեսփոխանը այս առթիւ մեղադրեց թէ «խորհրդային իշխանութիւնները կը գործեն հակառակ երբեակ դաշնագրին Դ· յօդուածին եւ Թէհրանի յայտարարութեան արամադրութեանց» :

Ուրիշ նշանակալից պարագայ մը,— Լորտեր ժողովին առջի օրուան նիստին մէջ, լորտ Քրէնպորն, նախկին խորհրդական արտաքին նախարարութեան, խոր մտահոգութիւն յայտնելով Երրորդ աշխարհամարտի մասին, ողբաց տիրող կասկածամտութեան վրայ եւ թելադրեց որ Ա· Միութիւնը «բանայ սահմանները, եւ դիւրութիւններ ընծայէ լրագրողներուն եւ բանիմաց դիտողներու : Այս կերպով պիտի մեղմանայ ձգտումը» :

Այս ամբողջ անցուդարձին մէջ Ա· Միութիւնը լուռ կը մնայ, թէեւ թերթերը կը գրեն թէ Պ· Մոլոթով խոստացած է Մոսկուայի իրանական դեսպանին յարգել Իրանի գերիշխանութիւնը Ատրպատականի մէջ :

Ամերիկա կը պնդէ որ գաղնակից զօրամասերը հեռանան Իրանէն մինչեւ Յունուար 1 եւ Անգլիան ալ համաձայն է, բայց Ա· Միութիւնը բնաւ տրամադիր չերեւար քաշելու իր զօրքը, բուն պայմանաժամէն՝ 1946 Մարտ 2էն առաջ :

Մոսկուայի անթելը կը յայտարարէ թէ Ատրպատականի ժողովրդավար շարժումը չի ձգտիր անջատուիլ Իրանէն : Այս առթիւ կը մեղադրէ յեսատիմականները թէ զրպարտութիւններ կը տարածեն, վարկաբեկելու համար ժողովրդավար շարժումը :

× Combat*ի մասնաւոր թղթակիցը, որ քննական պտոյտ մը կը կատարէ Մօտաւոր Արեւելքի մէջ, կը գրէ թէ Ատրպատականի շարժումը նախապատրաստուած է բրտական ընդհանուր ապստամբութեան մը որ կրնայ միաժամանակ վարակել Իրաքը, Իրանը եւ Թուրքիան : Մանրամասնութիւնները՝ յաջորդով :*

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԴՐԱՄԱՏՈՒՆԵՐՈՒ ԱԶԳԱՅՆԱՑՄԱՆ Ծրագիրը ամբողջ հինգ ժամ քննուեցաւ նախարարական խորհուրդին կողմէ, որ դմյն վերջնական ձեւի մը վերածելէ եռք, ուրբաթ օր պիտի ներկայացնէ Ամմանադիր ժողովին :

18.000 ՆՈՐ ԳՈՐԾԱԿԻՑՆԵՐ երեւան պիտի հանուին, հազարաւոր նոր փաստաթուղթեր գըտնուած ըլլալով : Ոստիկանութեան չրջանակներէն կը հաղորդեն թէ բռնուած են Փարիզի գերմանական դեսպանատան եւ Օթէլ Մաժէսթիքի գերման հաստատութեանց բոլոր դիւանաթուղթերը, որոնք անմիջապէս դասաւորութեամբ թարգմանուած են հազար գերման մասնագէտներու կողմէ : Այս փաստաթուղթերը չունդալից յայտնութիւններ կը պարունակեն մասնաւորապէս առեւտրական գործառնութեանց մասին : Կը կարծուի թէ արտակարգ դատարաններուն պաշտօնավարութիւնը պիտի երկարաձգուի, իբրեւ հետեւանք այս նոր յայտնութեանց :

ՄԱՀՈՒԱՆ ԴԱՏԱՊԱՐՏՈՒԵՑԱԻ Հրապարակադիր Ռոպէռ տը Պօիլան, 64 տարեկան, որ գերաման չրջանին կը խմբագրէր կարգ մը թերթեր եւ քարոզութիւններ կը կատարէր անթելի վրայ : Թերթերը կը գրեն թէ մահապարտը վճիռը լսեց ժպտելով եւ մնաք - բարով ըսելով, իսկ աղջիկը, որ զոր· տը կոլի միացած էր 1940ին եւ եկած էր հօրը պլուխը փրկելու, մարեցաւ դատարանին մէջ :

ՊԱՂԵՍՏԻՆԻ վերջին դէպքերուն հետեւանքով սպաննուած են 9 Հրեաներ եւ վիրաւորուած՝ 80 հոգի : Ձերբակալուած են 200 Հրեաներ, որոնք դիրք բռնած էին քանի մը դիւղերու մէջ : Հրեաները 30 վայրկեան փակեցին իրենց խանութները, «իբրեւ նշան սուգի եւ յարղանքի» : Խլրտումները եւ հետապնդումները կը շարունակուին :

ՆԻՒՐԸՆՊԷՐԿԻ ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹԵԱՆ առթիւ, ամերիկեան դատախազը կարգաց նոր փաստաթուղթեր որոնք ամբաստանութեան կ'ենթարկեն զօր· Եօդլ եւ ուրիշ դիւնուորական վարիչներ : Բոլոր փաստաթուղթերն ալ կը հաստատեն թէ Հիթլէր նախապատրաստուած էր յարձակման համար, թէ կը ջանար Սպանիան ալ պատերազմին մէջ քաշել եւն :— Գերմանիոյ ամերիկեան չրջանին հրամանատարը յայտարարեց թէ գրաւումը պիտի տեւէ առնուազն տասը տարի եւ թէ Նացիները ամէն բանէ առաջ սեւ աչխատանքի պիտի դործածուին :— Վիչինսկի, Ա· Միութեան ներկայացուցիչը, Նիւրընպէրկ հասնելով պահանջեց դատավարութիւնը վերջացնել 1946 Յունուար 20ին եւ յանցաւորները մահապատժի ենթարկել Յունուար 30ին (հիթլէրական իշխանութեան տարեդարձը) :

ԱՆԳԼԵՖՐԱՆՍԱԿԱՆ բանակցութիւնները յաջող ճամբու մէջ են : Կը յուսացուի մօտերս հաստատուիլ մը կնքել Սուրիոյ եւ Լիբանանի մասին : Ասով ճամբան պիտի հարթուի երկու երկիրներուն դիւանագիտական համար : Կ'ըսուի թէ Անգլիա տրամադիր է ընդունելու Ֆրանսայի տեսակէտը՝ Ռուրի եւ Հռենոսի չրջաններուն անցաման մասին :

ՏՈՒՐՔԻ ԱԶԱՏ համարուած դումարը, որ 20.000 ֆրանք էր, բարձրացաւ 40.000 ֆրանքի : Ընտանեկան հողերու յատուկ զեղչն ալ 3000 ֆր·ի բարձրացաւ առաջին երկու զաւակներէն իւրաքանչիւրին համար եւն· :

ՁԵՒՈՒԼՈՎԱՔԻՈՑ երկու միլիոն Գերմաններուն 50 առ հարիւրը պիտի փոխադրուին Պավարիա, մնացեալները՝ ուրիշ գերմանական նահանգներ : Առաջին կարաւանը, 200.000 հոգի, ճամբայ պիտի հանուի Դեկտեմբերին : Յետոյ 100.000 Յունուարին, նոյնքան Փետրուարին, 200.000 Մարտին, 400.000ական ապրիլին, մայիսին եւ յունիսին, վերջին 200.000ը՝ յուլիսին : Հունգարիան ալ պիտի արտաքսէ Գերմանները :

ՓԱՐԻԶԸ ՄԱՔՐԱԳՈՐԾԵԼՈՒ ձեռնարկուած է Յունուարէն ի վեր : Մինչեւ Հոկտեմբեր 15 հարցաքննուած են 262.906 հոգի, որոնց 2004ը ձերբակալուած են : Ամբաստանեալները կէսերը կը շարունակուի : Շաբաթ գիշեր ոստիկաններ հարցաքննեցին 4250 հոգի, որոնց 50ը պահականոց առաջնորդուեցան, իսկ ուրիշ վար դրուեցան (հինգը դող, երկուքը գինուորական դասալիք, մէկը՝ պէնք ունէր առանց արտօնութեան) : Միեւնոյն գիշերը ոստիկանները ցանց մը կազմեցին քաղաքին մէկ թաղին մէջ եւ կեցուցին 250 ինքնաշարժներ : Թերթերը կը գրեն թէ տասը ամսուան ընթացքին երեւան հանուած են նաեւ 323 ամերիկացի եւ ֆրանսացի գասալիք գինուորներ : Այս առթիւ հաստատուած է որ ամէն գիշեր միջին հաշուով 13 ինքնաշարժ կը դողցուի որոնց հազիւ 3—4ը կը գտնուին : 1945ի առաջին ութ ամիսներու ընթացքին 3234 ինքնաշարժներ դողցուած են Փարիզի մէջ եւ միայն 997ը երեւան հանուած : Գողերէն ձերբակալուած են 285 հոգի :— Կիրակի գիշեր հարցաքննուեցան 300 հոգի, որոնց 20ը վար դրուեցան :

Թ. ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ 25 ամեակը Փարիզի մէջ

Կը տօնուի Դեկտեմբեր 1ին, չաբաթ ժամը 2.30ին ,252 rue du Fbg. St. Honoré, Սալփէթրիէի մէջ, հովանաւորութեամբ Ա·Որ· դեսպան Պ· Պոկոմոլովի եւ նախագահութեամբ Պ·Մարմարեանի : Բանախօսութիւններ, երգ, նուագ, պար եւ արտասանութիւն : Պիտի խօսի նաեւ Պրոֆ· Տիկին Արէշեան, դրականութեան դասախօս Հայաստանի համալսարանի :

ՏՐԱԿԻՆՆԵՐԱՆ.— Հապարակով խորին չնորհակալութիւն կը յայտնեմ Տէր եւ Տիկին Լօռէնեաններու որոնք ամբողջ պատերազմի ընթացքին հազատատ եղբօր մը պէս հոգացին եւ խնամեցին զիս, նիւթապէս ու բարոյապէս : Զարեհ Ոսկեբէրեան

Պ· ԲԱՐՍԵՂ ՆՇԱՆԵԱՆ եւ Օր· ՍԻԼՎԻ ԵՓՐԵՄԵԱՆ ամուսնացած :

Փարիզ, 24 Նոյեմբեր 1945

ԳԵՂԵՑԻԿ ՕՐԻՆԱԿ ՄԸ

Վիէն.— Մօտ 12 տարիներէ ի վեր Ֆրանսական բանակին մէջ ծառայող հայ երիտասարդ մը, Բարունակեան Հրանտ, կէմէրլինգի, Ատճիւտան շէֆ, 1940ին նահանջի ժամանակ իր պետր վիրաւորուած ըլլալով, հրամանատարութիւնը կը ստանձնէ եւ մեծ յաջողութեամբ կը կատարէ իր պարտականութիւնը : Ցետոյ դերի կ'իյնայ եւ Գերմանիա կը մնայ հինդ տարի, ինչպէս շատերը : Վերադարձին դարձեալ, իր գինուորական գործին դլուխը անցնելով կը շարունակէ ծառայել նոյնքան անկեղծութեամբ : Ստացած է պատերազմի խաչ դափնիով : Նոյեմբեր 18ին իր նշանախօսութիւնը տեղի ունեցաւ Օր· Արաքսի Մարգարեանի հետ, Ս· Մ· դպրոցի սրահին մէջ, ներկայութեամբ հայրենակիցներու եւ բարեկամներու : Դպրոցին հոդարարձութեան կողմէ Օր· Շաթաֆեան նուիրեց գեղեցիկ ծաղկեփունջ մը : Այս առթիւ նուէրներէն դոյացաւ 6000 ֆրանք, ի նպաստ դպրոցին որ ունի 70 աշակերտներ, ուսուցչութեամբ հայր Տէրմոյեանի :— Հ· Թ·

ՋԱՇ ՄԸ ԱԼՊԱՆԻԱՑԻՆ

Թիրանայէն դրուած նամակէ մը կը տեղեկանանք թէ ընկեր Ց· Պուրնազեան, որ հոն հաստատուած է երկար տարիներ է ի վեր, վերջերս Փրանսերէն բանախօսութիւն մը կատարած է հայ ժողովուրդի եւ Հայաստանի մասին, մեծ յաջողութիւն դոնելով : Այժմ կը պատրաստէ երգահանդէս մը, որուն համար խնդրած է դրկել քանի մը կտորներ Կոմիտասի գործերէն :

ՊԱՏԻ ՕՐԱՑՈՑՑ 1946Ի

Պատկերազարդ : Ընտիր հատուածներ ականաւոր դրադէտներու գործերէն : Հրատարակութիւն տպարան Փողհարեանի, 70 Rue Paul Bert, Lyon : Գինն 50 ֆրանք : Մեծաքանակի համար կանխաւոր դեղչ :

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԻՄԻՒ Հ· Ց· Դ· ՋԱՒԱՐԵԱՆ կոմիտէի ընդհ· ժողովը՝ այս չաբաթ ժամը 8ին, «Արիմեան» սրահին մէջ :

ՀԱՆԴԷՍ - ՆԵՐԿԱՑԱՑՈՒՄ Ֆրանսահայ կապոյտ խաչի Մարսէյլի մասնաճիւղին կողմէ, գեղարուեստական նոյս բաժինով, կիրակի, 2 դեկտեմբեր, ժամը 20ին, Սալ Մազընոյի մէջ, 88, rue d'Aubagne : Կը ներկայացուի, մեծ պատրաստութեամբ՝ Թովմաս Թէրզեանի « ԱԱՆԴՈՒԻՒՏ ԿՈՑՍ » պատմական յուզիչ տոռամը : Բանախօսութիւն, երգ, նուագ եւ արտասանութիւն : Հանդէսին հասոյթը ամբողջապէս պիտի յատկացուի յունահայ կարօտեալներուն :

ՀԱՑԿԱԿԱՆ ՄԵԾ ՃԱՇԱՐԱՆ

Տնօրէնները ԳԱԷՄԱՆ եւ ԴՕՓԱՐԱՆՆԵԱՆ

6 rue Maubeuge, Paris (9), Métro Cadet, Notre Dame de Lorette: Tél. TRU. 85-47

Առաջնակարգ օդի եւ ամէն տեսակ ըմպելի - ներ, ընտիր ադանդեր, պոլսական կերակուրներ եւ անուշեղէն : Ընդարձակ եւ օդաւէտ սրահ : Ամէն երեկոյ ժամը 7էն սկսեալ ջութակահար Հայկ, քանոնի Պօղոս, ուտի Ալֆօնս եւ երդիչ Աբգաքի կը նուագեն եւ կ'երգեն հայկական եւ արեւելեան երգեր : Գոց է Զորեքչաբթի օրերը :

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ԼԱՆՍԼԷՑ՝ Ո· Ց· 400 : ՎԻԼԷՈՐՊԱՆ՝ Օհան 200 : ՆԻՍ՝ Ի· Ար· 200 : ԼԻՒՍ՝ Հել· 200 : ՎԻՐՕՃԼԷՑ՝ Օհան· 400 : ԻՄԻ՝ Հապ· 200 : ՇԱՎԻԼ՝ Սար· 200 : ՇԱՎԻԼ՝ Մկր· 200 : ՎԻՐՕՃԼԷՑ՝ Պետ·400 : ԼԻՈՆ՝ Քէլ· 1000 : ՊԻՑԵԱՆՔՈՒՐ՝ Աբր· 200 : ԿԱՐՏԱՆ՝ կարպ· 200 : ՊՈՐՏՕ՝ Հայր· 750 : ՍԷՆ-ՇԱՄՈՆ՝ Ընտ· 750 : ՏՐԱԿԻՆԵԱՆ՝ Ռաֆ· 400 : ՄԻՐԻՊԻԼ՝ Ձելօ 200 : ՓԱՐԻԶ՝ Մայ· 200 : ՓԱՐԻԶ՝ Տէկ· Պ· 200 : ԼԻՒՍ՝ Մարգ· 200 : ՍԷՆԹ-ԼԻԹԻՆ՝ Մ· Ա· 200 : ՎԻՆ՝ Ղազ· 200 : ՎԻՆ՝ Ղ· Կր 600 : ՎԻՆ՝ Փ· Մ· 350 : ՎԻՆ՝ Բար· 400 : ՎԻՆ՝ Լօք 550 : ՎԻՆ՝ Սլիք· 400 : ՎԻՆ՝ Քէլէ· 400 : ՎԻՆ՝ Թոր· 400 : ՎԻՆ՝ Պրծ· 400 : ՎԻՆ՝ Մաթ· 400 : ՓԱՐԻԶ՝ Հավ· 200 : ՊՐԻՒՔՍԷԼ՝ Քար· 900 : ՓԱՐԻԶ՝ Մատ· 200 : ՄԱՐՍԷՑԼ՝ Հ· Մ· 400 : ՍԷՆ-ՌԱՖԱԷԼ՝ Զիմ 750 : ՓԱՎԻՕՆ՝ Տ· Մ· 400 : ՄԱՐՍԷՑԼ՝ Մեր· 200 : ՄԱՐՍԷՑԼ՝ Պօյ· 200 : ՄԱՐՍԷՑԼ՝ Կրպ· 200 : ՄԱՐՍԷՑԼ՝ Տօն· 200 : ՄԱՐՍԷՑԼ՝ Սաեփ· 200 : ՄԱՐՍԷՑԼ՝ Մուր· 200 : ՄԱՐՍԷՑԼ՝ Օսկ· 200 : ՄԱՐՍԷՑԼ՝ Պ· Մ· 200 : ՄԱՐՍԷՑԼ՝ Տ· Ց· 200 : ՄԱՐՍԷՑԼ՝ Պօղ· 200 : ՄԱՐՍԷՑԼ՝ Աֆ· 200 : ՄԱՐՍԷՑԼ՝ Ռաֆ· 200 ֆրանք :

Le Gérant : H. AGONEYAN
Imprimerie DER-AGOPIAN, 17, Rue Damesme - 13

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN FRANCE

HARATCH Fondé en 1928 R.C.S. 876.286

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Dameme — PARIS (13e)

Tél. GOB. 15-70 — C. C. P. Paris 1678-65

ԱԺՆԵԳԻՆ.— Ցար. 750, 6ամս. 400, 3ամս. 200 ֆրանք

Vendredi 30 Novembre 1945 Ուրբաթ 30 Նոյեմբեր

ՏԱՐԻ — 17e Année № 4471-Նոր շրջան թիւ 200 Խմբագիր՝ Ե. ՄԻՍԱԿԵԱՆ ԳԻՆ՝ 3 Ֆր.

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

«ԱՄԵՆԱՑՆ ՏԵՂ...»

Աթէնքի «Ազատ Օր»ը, որ երէկ ստացանք, Նոյեմբեր 15ի թիւին մէջ հրատարակած է Ա. Հայաստանի Գերագոյն Խորհուրդի նախագահ Սիմակ Սահակեանի մէկ յօդուածը, արտատպելով Հայ-Ֆայլ «Միութիւն» շաբաթաթերթէն:

Յօդուածին խորագիրը՝ «Արդարացուած վըստահութիւն»: Տակը՝ «Ամենայն տեղ մահը մի է — Մարդ մի անգամ պիտ' մեռնի.— Բայց երանի որ իր ազգի.— Ազատութեան կը գոհուի»:

Յօդուածագիրը ջերմապէս կը գնահատէ հայ պինուորին մասնակցութիւնը դերմանական պատերազմին: Եւ ի՞նչ սրտառուչ պատկերներով.

— « Իր ճակատ մեկնող որդւոյն բարի երթ մաղթելով, հայրը կը պատուիրէր անոր՝ կռուիլ քաջաբար: Մայրը, քոյրը կամ նշանածը, երբ կը բաժնուէին իրենց սրտահատորէն, հաստատ գիտէին թէ ան պիտի չարատուորէր Հայուն անունը: Եւ հայ զինուորը լիովին արդարացուց իր երկրին վստահութիւնը: Ան իմքգիմքը արժանի ցոյց տուաւ իր նախնիքներուն.— վարդան Մամիկոնեանի, Գէորգ Մարզպետունիի, Դաւիթ Բէկի եւ ուրիշ մեծ հերոսներու որոնց գոհուած են իրենց ժողովուրդին համար»:

Այս առթիւ կը յիշէ Գէորգ Մարզպետունիի պատմական երդումը: Եւ կը պատմէ թէ՝ 1942 Դեկտեմբերին հայ ժողովուրդը նամակ մը ուղղեց ճակատի զինուորներուն, նամակ մը ուր «նոր ուժով կը հնչէին մեր ազնիւ նախնի՝ Մի քայէլ Նալբանդեանի վսեմ խօսքերը»·—

Ամենայն տեղ մահը մի է (*ամբողջ տունը*):

Յօդուածին չարունակութենէն կ'իմանանք թէ «հայ ժողովուրդին այս նամակը ղրկուեցաւ ճակատ եւ հասաւ (դրքի ձեւով) իւրաքանչիւր հայ մարտիկի եւ հրամանատարի ձեռքը»:

Երա՞ղ թէ իրականութիւն: Ճիշդ այն պահուն երբ այստեղ, Ատրատահմանի մէջ, մարդիկ «յեղափոխական» եւ «հայրենասիրական» պարտականութիւն կը սեպեն վարկաբեկել, նսեմացնել, մոռացութեան դատապարտել ամէն ինչ որ կը խօսի ժողովուրդի սրտին,— Մայիս 28, Եռագոյն, «Մեր Հայրենիք» եւն:

Մենք «Մեր Հայրենիք»ի հիացողներէն չենք: Լալկան է երգը, թէեւ կապ չունի այսօրուան հայրենիքին հետ եւ կը վերաբերի թրքական Հայաստանի: (Կրնաք առաջին տունին երկրորդ տողը, մեր թշնամեաց ոռնակոխ»ր երգել՝ թուրք թըշնամեաց...):

Եւ սակայն, ո՛ր երանելին էր որ առաջին անդամ համարձակեցաւ սղոտրել մխիթարը եւ առեղծուածին վերմանել այնքան սրտառուչ եղանակի մը դէմ: Ո՛ր տմարդին սրտին մէջ ծառած մնալ աթոռին վրայ, երբեւ ցոյց, երբ ուրիշներ, ամբողջ բազմութիւններ կ'երգեն գայն, յոռնկայա...

Մօտ երկու տարի առաջ նոր երգ մը սորվեցանք խորհրդահայ վերիններէն,— «Մաղկի՛ր, ազատ իմ հայրենիք»: Եւ բոլորս խանդավառ կ'երգենք յոռնկայա: Առանց միտքէ անցընելու թէ... բոլշեւիկեան է:

Որ եւ է երգ կամ խորհրդանշան, որ եւ է պատմական դէպք որ հետք մը ձգած է ժողովուրդներու սրտին մէջ եւ կը ծառայէ իրրեւ լուսաղբիւր անոնց խանդավառութեան եւ հպարտութեան, արժանի է յարգանքի: Տարբական բարեկրթութիւնն ալ այդ կը պահանջէ: Մնացեալը՝ իմաստակութիւն է եւ անպարկեշտութիւն:

Վկայ՝ Սիմակ Հահակեան,— Ա. Հայաստանի Գերագոյն Խորհուրդին նախագահը:

Պատերազմ է,— եւ այդ բարձր պաշտօնատարը պատմութիւն ըղձատեղով, ներշնչուամի, հպարտութեան, խրախոյսի էջեր կը վիճուէ,— պատմական դէմքեր ու դէպքեր, ժողովրդական երգի մը ելեւէջները:

Անցուդարձ օր մը Գէորգ Զաւրեան ու Անդրանիկն ալ կը յիշեն, ինչպէս եւ Մայիս 28ը, որուն կը պարտին իրենց այսօրուան խարիսխը,— ասի մը հոգ հայրենի ժառանգութենէն:

«Ամենայն տեղ» հոգը մի է,— Ազատութիւն եւ Հայրենիք:

Երգերը եւ խորհրդանշանները միայն դէպի մահ, դէպի ռազմադաշտ հրաւիրելու համար չէ որ յօրինուած են: Անոնք հոգեւոր անուագ են ամենօրեայ հայ կեանքի թաւալումներուն մէջ: Մանաւանդ օտար ափերու վրայ:

Շ.

«Դաշնակցութեան Օր»ը Մարսիլիոյ մէջ

ԱՆՆԱԽԸՆԹԱՑ ԽԱՆԴԱՎԱՌՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՐՍԷԼ (*Յատկաղած*).— Նոյեմբեր 17ին, Շաբաթ երեկոյեան ժամը 8ին, տօնուեցաւ Դաշնակցութեան Օրը, Salle Mazenod մէջ:

Յայտարարուած ժամանակէն առաջ՝ ժամը 7ին, ժողովուրդը սկսած էր խուժել սրահը՝ տեղ մը ապահովելու համար: Այնպէս որ, ժամը 8էն առաջ, սրահը եւ յարակից ներքնայքները ամբողջութեամբ լեցուած էին յորդելու աստիճան եւ անկարելի էր որ եւ է շարժում փորձել: Ներկաներու թիւի մասին գաղափար մը տալու համար, բաւեմ որ սրահին տնօրէնը յայտնեց թէ երբեք այսքան խուռներամ բազմութիւն տեսնուած չէր այս սրահին մէջ: Մօտաւոր հաշուով՝ ներկաներու թիւը կ'անցնէր 2500ը, առանց հաշուելու անոնք՝ որ ճարահատ ետ դարձան: Հակառակ ճնշիչ օդին, կողք - կողքի սեղմուած եւ ոտքի վրայ մնալու հարկադրանքին՝ այս հսկայ բազմութիւնը մինչեւ վերջ, համբերութեամբ տոկաց եւ ուշադրութեամբ հետեւեցաւ օրուան ճառախօսներուն եւ դեղարուեստական բաժնի պէսպիսութիւններուն:

Վարագոյրի բացուելուն, բեմին վրայ երեւցան Կապոյտ Աչքի սանուհիները, որոնք երգեցին «Մարսէյէզ»ը եւ «Մշակ բանուոր»ը: Երկուքն ալ ունկնդրուեցան յոռնկայա:

Ապա, օրուան նախագահը, ընկեր Տ. Թաղոյեան, բեմ գալով՝ բացատրեց Դաշնակցութեան Օրուան նշանակութիւնը եւ խորհուրդը՝ ըսելով թէ՝ այս Օրը, ինչպէս անցեալին, այնպէս ալ այսօր, մենք կը նկատենք վերազնահատութեան, վերանորոգումի եւ Հայ Ազատագրութեան համար մղուած անթիւ մարտերուն, եւ այդ առթիւ ինկած հազարաւոր հերոսներուն պանծացումի օրը: Ետոյ հրաւիրեց ներկաները՝ յոռնկայա յարգել յիշատակը բոլոր անոնց որոնք ինկան հայրենիքի մը ազատութեան համար՝ Ֆրանսացի ըլլան թէ Հայ, Ֆրանսայի համար մեռած ըլլան թէ Հայաստանի:

Հ. Ց. Դաշնակցութեան Շրջ. Կոմիտէի կողմէ Ֆրանսերէն ուղերձ մը կարդաց ընկեր Ս. Սարդիսեան, ներկայ Ֆրանսացի հիւրերուն բացատրելով օրուան խորհուրդն ու նշանակութիւնը:

Ատրատանից Օր. Մ. Գասպարեան, նախ Liberté (Մ. Նալբանդեանի «Ազատ Աստուած»ը) ապա, Սիամանթոյի «Ախ մը մոխիր»ը հայերէն, խորապէս յուզելով ներկաները:

Գեղարուեստական բաժնին մէջ՝ իր մասնակցութիւնը կը բերէր Լիոնահայ ծանօթ երգչուհին՝ Օր. Մովինար Տէր Պետրոսեան որ գեղեցիկ ձայնով մը երգեց օրուան պատշաճ հայերէն եւ Ֆրանսերէն քանի մը երգեր: Նոյնպէս շատ յաջող կերպով արտասանեցին օրիորդներ Ս. Պարոնեան (Դաշնակցուհի), Սէրէնկիւլեան, եւ Գուրգէն Քրմոյեան՝ «Ես իմ անուշ Հայաստանի»ն (Ե. Զարենց): Հանդիսին իր մասնակցութիւնը բերած էր նաեւ Մարսիլահայ ծանօթ ջութակահարը՝ Պ. Ս. Զէօրէքճեան որ դաշնակի ընկերակցութեամբ նուագեց հայերէն եւ Ֆրանսերէն կտորներ:

Օրուան առաջին բանախօսն էր՝ Հայ Գաղթականաց Խորհուրդի նախագահ ընկեր Հրանտ Ասմունէ՝ յատկապէս Փարիզէն հրաւիրուած՝ որ ծաւերու մէջ բեմ բարձրանալով՝ Ֆրանսերէն խօսեցաւ Հ. Ց. Դաշնակցութեան ծագման, կատարած աշխատանքներուն եւ Հայկ. Դատին մասին, մի առ մի թուելով անունները այն Ֆրանսացիներուն որոնք խօսքով եւ դրիչով՝ իրենց հեղինակաւոր ձայնը բարձրացուցին ի նպաստ հայ ժողովուրդին եւ անոր արդար դատին: Վերջացնելէ առաջ՝ յոյս յայտնեց որ Ֆրանսացի ընկերվարականները իրրեւ հետեւորդները Ժօռէսներու, Փէյսանէներու, Անաթօլ տը Ֆրանսներու, Ալպէռ Թոմաններու եւ Ժան Լոնկէներու աւանդութեանց, այսօր ալ, երբ առիթը ներկայանայ, իրենց ձայնը պիտի բարձրացնեն ի նպաստ հայ ժողովուրդին եւ Հայկական Դատին: Ընկերոջ բանախօսութիւնը արժանացաւ ներկայ Ֆրանսացիներու եւ Հայերու ջերմ ծափերուն:

Նախագահը կարդաց բանախօսելու հրաւիրուած Ֆրանսացի երկու կարեւոր դէմքերու, երեսփոխան Gaston Defferre եւ Սահմանադիր ժողովի նախագահ քաղաքացի Felix Gouin նամակները: Երկուքն ալ փարիզ մնալու հարկադրուած ըլլալով, չէին կրցած ներկայ ըլլալ: Կարդացուեցան նաեւ ընկերվարական գանազան մասնաճիւղերու շնորհաւորական նամակները, որոնք իրենց ուրախութիւնը կը յայտնէին Դաշնակցութեան Օրուան առթիւ:

Մարսէյլի եւ շրջանի ընկերվարական դաշնակցութեան կողմէ խօսեցաւ ընկերվարական շաբաթաթերթի խմբագրապետ ընկեր Joseph Yzombard, որ բացատրելով Սահմանադիր ժողովի նախագահ Ֆէլիքս Կուէնի եւ երեսփոխան Կասթոն Տէֆէրի բացակայութեան պատճառները, հաղորդեց բոլոր Ֆրանսացի ընկերվարականներուն ողջոյնները, միաժամանակ վստահ յայտնելով որ այսպիսի ձեռնարկներ եւ հանդիպումներ յաճախակի տեղի ունենան երկու քոյր կուսակցութեանց միջեւ: Ետոյ կարդով խօսեցան ընկերներ M. Boggi, քարտուղար 12րդ Sectionի, Paul Trompette, 7րդ Sectionի կողմէ եւ Giudicelli, երիտասարդ ընդհ. քարտուղարը: Կարտանի քաղաքապետը հիւանդութեան պատճառաւ բացակայ ըլլալով, իր ներկայացուցիչը՝ ընկեր Roger Lerda անոր չնորհակալութիւնները յայտնեց եղած պատրիւն համար: Բոլորն ալ իրենց ուրախութիւնը յայտնեցին այս հանդիսութեան առթիւ եւ խոստացան այսուհետեւ իրենց կարելի աջակցութիւնը ընծայել Հայ ընկերներուն, երբ պէտք ունենան անոնք:

Վերջին բանախօսն էր Շ. Միսաքեան որ տեղատարափ ծափերու մէջ բեմ բարձրանալով հայերէն դեղեցիկ ճառ մը խօսեցաւ:

«Դաշնակցութեան Օրը մենք չենք սահմանափակեր մեր զոհերով եւ հերոսներով: Մենք միեւնոյն տեսն կը խոնարհինք բոլոր անոնց առջեւ որ ինկան ազատագրութեան ճամբուն վրայ, առանց պատանդի խարուսիկի, այս կամ այն դրօշին տակ, ըլլան անոնք Դաշնակցական թէ համակիրներ, արմենական, հնչակեան կամ ոամկավար: Միախառնուինք բոլոր անոնք որ զոհուեցան գաղափարի մը համար,— Ազատութիւն եւ Հայրենիք»: Ետոյ մի առ մի վերլուծեց այն գաղտնիքները որ կանգուն եւ գործօն կը պահեն Դաշնակցութիւնը, հակառակ բոլոր հալածանքներուն եւ անուանարկութեանց, հակառակ հայրենի հողէն հեռու ըլլալուն: «Հայ ժողովուրդին աչքերը միշտ յառած են Հ. Ց. Դաշնակցութեան: Անոր խօսքին եւ գործին կարօտն է որ կ'ամբարտաղատի տարագիրը բազմութեանց կորովը: Վկայ՝ 55 տարուան անընդհատ գործունէութիւնը: Գաղտնիքը այն է որ Դաշնակցութիւնը իր ներշնչումը կր ստանայ բուն իսկ ժողովուրդի երակներէն, կը մնայ միշտ արի եւ անվհատ, հաւատարիմ իր իտէալին: Քսանըհինդ տարի դիմացանք օտարութեան մէջ: Դեռ 25 տարի կրնանք ծառայել նոյն յարատեւութեամբ: Անոնք որ տմէն մեղք մեր վրին փաթթելով կը կարծեն անձնատարութեան մղել մեզ, չարաչար կը սխալին: Անոնք որ զանազան քսութիւններով, ղրպարտութիւններով եւ առասպելներով կր յուսան հրապարակէն քշել Դաշնակցութիւնը, այդ օրը չեն տեսներ»:

Այս խօսքերը արժանացան հանդիսականներու բուռն ծափերուն եւ ընկերը բեմէն վար իջաւ նոր ծափերու մէջ:

Հանդէսի վերջաւորութեան, Կապոյտ Աչքի սանուհիներու կողմէ ներկայացուեցաւ յեղափոխական կեանքէ երգախառն պատկեր մը՝ որ իր կարգին՝ արժանացաւ ջերմ ծափերու:

Հանդէսին նախագահը շնորհակալութիւն յայտնելով օրուան հիւրերուն, ճառախօսներուն դեղարուեստական բաժնի դերակատարներուն՝ փակուած յայտարարեց տօնակատարութիւնը: Ժողովուրդը մեկնեցաւ խոր տպաւորութեամբ:

ԹՂԹԱԿԻՑ

Ատրպատականի ըմբոստները Թեհրանի վրայ կը խաղան

Իրանեան կառավարութիւնը պաշտօնապէս հաղորդեց թէ Ատրպատականի ապստամբ ուժերը Թեհրանի վրայ կը քալեն: Իշխանութիւնները հրամայեցին ամէն դնով պաշտպանել քաղաքը:

Կառավարութիւնը մէեւնոյն ատեն կը հաստատէ թէ ապստամբները դրաւած են Զէնճան քաղաքը, որ կը գտնուի Թեհրանէն 272 քիլոմեթր դէպի հիւսիս արեւմուտք: Ուրիշ ապստամբ ուժեր ալ դրաւած են Տաղստանը,— փոքր կայարան մը Ղազուինէն 14 քիլոմեթր դէպի հիւսիս - արեւմուտք: Ապստամբ ուժերուն յառաջապահները հասած են Ղարսին, Նոյեմբեր 26ին: Այդ միջոցին դլխաւոր ուժերը կը յառաջանային Ատրպատական — Թեհրան երկաթուղիին երկայնքը: Իրազեկները չեն կարծեր թէ այս ուժերը պիտի կրնան չարունակել իրենց յառաջխաղացութիւնը դէպի Թեհրան, որովհետեւ բազմաթիւ պինուորներ եւ հրասայլեր կը գտնուին Շարիֆապատի մէջ, Ղազուինէն վեց քիլոմեթր դէպի հարաւ-արեւմուտք:

Կարդ մը լուրերու համաձայն, ապստամբները դրաւած են նաեւ Աստարան, Կասպից ծովուն վերայ, ռուսական սահմանին մօտ: Մեմբ մը երիտասարդ հայրենասէրներ Շահէն արտօնութիւն խնդրած են ազդային պահակախումբ մը կազմելու եւ Ատրպատականը պաշտպանելու: Ուրիշ հայրենասիրական խմբակցութիւններ ալ կը յայտարարեն թէ ի հարկին իրենց կեանքը պիտի զոհեն, պահպանելու համար երկրին միութիւնը: Հեռագրի մը համաձայն, քրտական եւ Պախթիարի ցեղախումբերը հաւատարմութեան ուղերձներ ղրկած են Շահին:

Խութիւնը կը յայտնէին Դաշնակցութեան Օրուան առթիւ:

Մարսէյլի եւ շրջանի ընկերվարական դաշնակցութեան կողմէ խօսեցաւ ընկերվարական շաբաթաթերթի խմբագրապետ ընկեր Joseph Yzombard, որ բացատրելով Սահմանադիր ժողովի նախագահ Ֆէլիքս Կուէնի եւ երեսփոխան Կասթոն Տէֆէրի բացակայութեան պատճառները, հաղորդեց բոլոր Ֆրանսացի ընկերվարականներուն ողջոյնները, միաժամանակ վստահ յայտնելով որ այսպիսի ձեռնարկներ եւ հանդիպումներ յաճախակի տեղի ունենան երկու քոյր կուսակցութեանց միջեւ: Ետոյ կարդով խօսեցան ընկերներ M. Boggi, քարտուղար 12րդ Sectionի, Paul Trompette, 7րդ Sectionի կողմէ եւ Giudicelli, երիտասարդ ընդհ. քարտուղարը: Կարտանի քաղաքապետը հիւանդութեան պատճառաւ բացակայ ըլլալով, իր ներկայացուցիչը՝ ընկեր Roger Lerda անոր չնորհակալութիւնները յայտնեց եղած պատրիւն համար: Բոլորն ալ իրենց ուրախութիւնը յայտնեցին այս հանդիսութեան առթիւ եւ խոստացան այսուհետեւ իրենց կարելի աջակցութիւնը ընծայել Հայ ընկերներուն, երբ պէտք ունենան անոնք:

Վերջին բանախօսն էր Շ. Միսաքեան որ տեղատարափ ծափերու մէջ բեմ բարձրանալով հայերէն դեղեցիկ ճառ մը խօսեցաւ:

«Դաշնակցութեան Օրը մենք չենք սահմանափակեր մեր զոհերով եւ հերոսներով: Մենք միեւնոյն տեսն կը խոնարհինք բոլոր անոնց առջեւ որ ինկան ազատագրութեան ճամբուն վրայ, առանց պատանդի խարուսիկի, այս կամ այն դրօշին տակ, ըլլան անոնք Դաշնակցական թէ համակիրներ, արմենական, հնչակեան կամ ոամկավար: Միախառնուինք բոլոր անոնք որ զոհուեցան գաղափարի մը համար,— Ազատութիւն եւ Հայրենիք»: Ետոյ մի առ մի վերլուծեց այն գաղտնիքները որ կանգուն եւ գործօն կը պահեն Դաշնակցութիւնը, հակառակ բոլոր հալածանքներուն եւ անուանարկութեանց, հակառակ հայրենի հողէն հեռու ըլլալուն: «Հայ ժողովուրդին աչքերը միշտ յառած են Հ. Ց. Դաշնակցութեան: Անոր խօսքին եւ գործին կարօտն է որ կ'ամբարտաղատի տարագիրը բազմութեանց կորովը: Վկայ՝ 55 տարուան անընդհատ գործունէութիւնը: Գաղտնիքը այն է որ Դաշնակցութիւնը իր ներշնչումը կր ստանայ բուն իսկ ժողովուրդի երակներէն, կը մնայ միշտ արի եւ անվհատ, հաւատարիմ իր իտէալին: Քսանըհինդ տարի դիմացանք օտարութեան մէջ: Դեռ 25 տարի կրնանք ծառայել նոյն յարատեւութեամբ: Անոնք որ տմէն մեղք մեր վրին փաթթելով կը կարծեն անձնատարութեան մղել մեզ, չարաչար կը սխալին: Անոնք որ զանազան քսութիւններով, ղրպարտութիւններով եւ առասպելներով կր յուսան հրապարակէն քշել Դաշնակցութիւնը, այդ օրը չեն տեսներ»:

Այս խօսքերը արժանացան հանդիսականներու բուռն ծափերուն եւ ընկերը բեմէն վար իջաւ նոր ծափերու մէջ:

Հանդէսի վերջաւորութեան, Կապոյտ Աչքի սանուհիներու կողմէ ներկայացուեցաւ յեղափոխական կեանքէ երգախառն պատկեր մը՝ որ իր կարգին՝ արժանացաւ ջերմ ծափերու:

Հանդէսին նախագահը շնորհակալութիւն յայտնելով օրուան հիւրերուն, ճառախօսներուն դեղարուեստական բաժնի դերակատարներուն՝ փակուած յայտարարեց տօնակատարութիւնը: Ժողովուրդը մեկնեցաւ խոր տպաւորութեամբ:

ԹՂԹԱԿԻՑ

կած են Շահին եւ կառավարութեան: Կ'ըսուի թէ իրանեան զօրքին արտօնութիւն տրուած չէ Ղազուին երթալու, իբրեւ օդնական ուժ: Միւս կողմէ ճիւնը կը խանգարէ հաղորդակցութիւնները Ատրպատականի մէջ, ուր արդէն գիծերը կտրուած են տեղ - տեղ:

Իրանի խորհրդարանը 16 երեսփոխաններ նշանակեց որոնք յարաբերութիւն պիտի պահեն կառավարութեան եւ խորհրդարանին միջեւ: Վարչապետը նոր տեսակցութիւն մը ունեցաւ Թէհրանի խորհրդային դործակատարին հետ:

× Լոնտոնի մէջ մտահոգութեամբ կը հետեւին դէպքերու ընթացքին: Վախ կայ որ դաշնակից զինուորները հարկադրուին միջամտել, եթէ ապստամբութիւնը ծաւալի, քաղաքային պատերազմի մը հանդամանքն առնելով կամ վտանգելով ներկայ կառավարութեան դիրքը: Անգլ. զօրքին յանձնարարուած է չմիջամտել: Միայն կառավարութիւնը կընայ փոխել այս որոշումը, ապահովելու համար բարեկարգութիւնը: Ամերիկեան զինուորները կը հետեւանան Իրանէն: Անգլիա եւս տրամադիր է վերջացնելու պարպումը, մինչեւ 1946 յունուար, բայց կը սպասէ որ Ե. Միութիւնն ալ քաշէ իր զօրքը:

Խորհրդային մամուլը բացէ ի բաց կը խրախուսէ Ատրպատականի ինքնավարութեան շարժումը, խստօրէն քննադատելով Թէհրանի կառավարութիւնը: Զրոյցի մը համաձայն, Իրանի վարչապետը հաղորդած է խորհրդային կառավարութեան թէ պատրաստ է փոխելու իր դիրքը ժողովրդապետական հոսանքներու հանդէպ եւ հանրաքուէ կատարելու Ատրպատականի մէջ, միջազգային հսկողութեամբ: Սակայն ուրիշ հեռագրի մը համաձայն վարչապետը հաղորդած է ամերիկեան կառավարութեան թէ Ատրպատականի անջատումը տնտեսապէս ազետալի հետեւանքներ պիտի ունենայ Մ. Նահանգներուն համար:

Մոսկուայի մէջ Իրանի դէպքերը կը համարին «ներքին խնդիրներ», աւելորդ դանելով արտաքին միջամտութիւնը:

Կեսնական տարածութիւն Աւստրիական սինչեւ Թուրքիա

Նիւրընպէրկի դատավարութիւնը օրէ օր կը ճոխանայ դղրդադին յայտնութիւններով: Զորեքշաբթի օրուան նիստին մէջ կարդացուեցաւ Վիէննայի ամերիկեան նախկին դեսպանին՝ Մէսըրսմիթի յայտարարութիւնը, որ կը պատմէ ի մէջ այլոց,— «1934 Յունիս 30ին այցելեցի Ֆօն Փափէնի, որ կը գործէր իբրեւ դերման դեսպան Աւստրիոյ մէջ: Ֆօն Փափէն կոպտօրէն յայտարարեց թէ ինք Աւստրիա եկած է տիարացնելու համար աւստրիական կառավարութիւնը: Ցետոյ բացէ ի բաց բսաւ թէ հարաւային - արեւելեան Եւրոպան, մինչեւ Թուրքիոյ սահմանները Գերմանիոյ ներքնաչարհը կը կազմէ եւ թէ ինք նշանակուած է գլուխ հանելու համար այդ գործը»:

Թերթերը կը դրեն թէ Ֆօն Փափէն այլայլեցաւ այս վկայութենէն, ուժգնօրէն թոթվելով գլուխը· եւ ցասկոտ նայուածք մը արձակելով:

Ամերիկեան դեսպանին յայտարարութիւնը շատ երկար էր եւ ուրիշ յայտնութիւններ ալ կ'ընէր, հաստատելով թէ Գերմանիա շատոնց որոշած էր կցել Աւստրիան, ինչպէս կը թելադրէ Հիթլէրի գիրքն ալ: Բոլոր նացի պարիչները բացէ ի բաց կը յայտնէին այս մտադրութիւնը, դիւանադիտական խօսակցութեանց ատեն:

Վկայութիւններէն վերջը, չարժանկար մըն ալ պիտի ներկայացուի դատարանին մէջ, ապացուցանելու համար բոլոր մեղադրանքները: Աւստրիոյ դէմ սարքուած դաւերուն մէջ Ֆօն Փափէնի ազ բաղուկը եղած է Զայս - Ինքվարթ, որ հաւատարմութեան դիր մը ուղղած էր Հիթլէրի: Այս վերջինը զայն իր դղեակը կը կանչէ 1937ին, եւ ահա 1938 փետրուար 12ին Զայս-Ինքվարթ կը դառնայ ներքին գործերու նախարար Աւստրիոյ մէջ: Ամերիկեան դատախաղը այս առթիւ յայտարարեց թէ Զայս - Ինքվարթ առաջին հուսլիներն էր եւ օրինակ հանդիսացաւ միւս բոլոր դաւաճաններուն:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՂՈՎ

ՄԱՀՈՒԱՆ ԴԱՏԱՊԱՐՏՈՒԵՑԱԻ ձօն էմբրի, Անգլիոյ նախկին նախարարներէն մէկուն 33 տարեկան որդին, որ քարոզութիւններ կը կատարէր ի նպաստ Գերմանիոյ, մանաւանդ Ֆրանսայի մէջ: Ամբաստանեալը խոստովանեցաւ թէ յանցաւոր է եւ կ'ընդունի ութ մեղադրանքները: Ցետոյ, աւանդական հարցումին պատասխանելով, ըսաւ թէ ուրիշ ըսելիք չունի: Ասոր վրայ դատաւորը սեւ գոգակը դրաւ եւ յայտարարեց,— «Դուք խոստովանեցաք թէ դաւաճանած էք ձեր թագաւորին եւ հայրենիքին: Դուք կորնցուցած էք ապրելու իրաւունքը»: Ցետոյ կարդաց մահավճիռը: Դատապարտեալը ամէն բան խոստովանած ըլլալով, չի կրնար վերաքննութիւն պահանջել եւ պէտք է կախուի երեք շաբաթէն: Միայն ազդականները կամ հանրութեան մէկ մասը կրնան խնդրագիր մը մատուցանել թագաւորին, որպէսզի նուէ:

ՅՈՒՆԱՀԱՑ ԲԱՆՏԱՐԿԱՒՆԵՐ ԱՐՁԱԿՈՒՄԱԾ

Աթէնքի «Ազատ Օրէն կ'իմանանք թէ Տիմոթիքայի մէջ (Թրակիա) բանտարկուած 20 Հայեր դատուելով, 17ը անպարտ արձակուած են, իսկ երեքը դատապարտուած են մէկ մէկ տարի բանտարկութեան:

× Ծանօթ դրող Սօս-Վարդի, տնօրէն Գալալայի աղջ· վարժարանին, նոյեմբեր 8 թուակիր նամակով մը (հայերէն) տեղեկութիւններ կը հաղորդէ Վահան Ցարութիւնեանի, Կարապէի, դեղագործ Հայկ Գամպուրեանի, ատամնաբոյժ Միհրան Ներսէսեանի եւ ուրիշ բարեկամներու մասին որոնք ողջ առողջ են եւ իրենց դործերով կը զբաղին: Ցաւով կ'իմանանք մահը Սկիւտարի (Պոլիս) մեր վաղեմի ընկերներէն Ռուբէմամ Սվաճեանի: Արդէն կաթուածահար, մեր դժբախտ բարեկամը մեռած է 1943ին, յետին չքաւորութեան մէջ: Նախապէս կ'աշխատէր Մըսրեաններու ծխախոտի գործարանը:

ԱԼԷՔՍԱՆԴՐԻԹԻ Սանճաքին դրաւման տարեդարձին առթիւ (նոյեմբեր 29), Սանճաքցիներու կոմիտէն հրամայեց գործադուլ հռչակել, բողոքելու եւ Սանճաքը ետ պահանջելու համար: Այս առթիւ «Իմանիթէ» կը գրէ թէ 1939ի Փրանսական կառավարութիւնները էին որ Թուրքիոյ յանձնեցին Սանճաքը, առանց նկատի առնելու շրջանի հայ ժողովուրդին կամքը եւ բռնաբարելով Ազդերու Դաշնակցութեան որոշումները: «Պոնէ եւ Տալատիէ, որոնք քանի մը ամիս վերջը բանակ մը պիտի ղրկէին Սուրիա, Ե. Միութեան դէմ արշաւելու համար, շատ ալ հոդ չէին ըներ Ալեքսանդրէթի Սանճաքը յանձնելով Թրքական ահռելատիին, կը բաւէր որ ապահովէին Անդարայի մեղսակցութիւնը, իրենց հակախորհրդային ծրագիրներուն համար»:

ԶԸՐՋԻԼ բուռն ճառ մը խօսելով պահպանողականներու ժողովին մէջ, յայտարարեց թէ Անգլիան կաշկանդուած է 1945 Յունուարէն ի վեր, իբրեւ հետեւանք աշխատաւորական կառավարութեան քաղաքականութեան որ կը բաղկանայ «տարտամ երազներէ եւ անիրագործելի ծրագիրներէ»: Այս առթիւ բացատրեց թէ իր կուսակցութեան ընտրական պարտութիւնը «ամենամեծ աղէտներէն մէկն է» եւ թէ ինք պիտի չարունակէ պայքարը: «Ընտրութեամբ, սակայն առանց երկիւղի կը նախատեսեմ թէ յառաջիկայ քանի մը տարիներու ընթացքին հիմնական կռիւներ պիտի մղենք այս երկրին մէջ: Անկարելի է ծածկել թէ դէպքերը պիտի յանգին, կը յանգին հետեւեալ ելքին,— ժողովուրդը եւ ընկերվարականները դէմ դիմաց»:

ՄՈՍԿՈՒԱՑԻն կը հետապրնդ թէ ծանօթ դիտնական մը, Սամանչէնքօ, յօդուած մը դրելով կեդր· կոմիտէի օրկանին մէջ, կ'ըսէ թէ Ե. Միութիւնը մօտերս պիտի զտնէ հիւլէական ուժին դաղտնիքը: «Այս կարդի դիւտերը չեն կրնար երկար տեւն այս կամ այն երկրին միակ սեփականութիւնը մնալ»:

ՎԱՐՁԱԿԱԼՈՒԹԵԱՆ երկու դործակալութիւններ փակուեցան Փարիզի մէջ, չարաչահութիւններ կատարած ըլլալով, ինչպէս կը ծանուցանէ ազդ· տնտեսութեան նախարարութիւնը: Դործակալութիւններէն մէկը, որ կը զտնուի ռիւ Լաֆայէթի վրայ, յարկաբաժին մը առաջարկած է տարեկան 6000 ֆրանք վարձքով, բայց 200.000 ֆրանք ռըփոիզ պահանջած է կարասիներու համար որոնք հազիւ 50.000 կ'արժէն: Միւսը նոյնպէս յարկաբաժին մը դտած է տարեկան 27.000 ֆրանք վարձքով, բայց պահանջած է 1.100.000 ֆրանք ռըփոիզ, դարձեալ կարասիներու համար որոնց օրինական գինն է 500.000 ֆրանք:

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆի ՀԱՄԱՐ ներկայացուցիչ մը նշանակեց Ե. Միութիւնը: Ուրեմն պիտի ճանչնայ ներկայ կառավարութիւնը:

ԳԵՐՄԱՆԻՈՑ կացութիւնը օրէ օր կը ծանրանայ, համաձայն ամերիկեան դրաքննիչ Պ. Փրայսի, որ մանրամասն տեղեկագիր մը ղրկած է նախարար Թրումընի: Այս առթիւ դիտել կուտայ թէ Ֆրանսական կառավարութեան բռնած դիրքը մեծապէս կը դժուարացնէ Դաշնակիցներուն դործը: Տեղեկագիրը կ'առաջարկէ զինուորական իշխանութեան տեղ հաստատել քաղաքային իշխանութիւն:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ.— Փարիզի Հայոց Աղքատախնամ ընկերութիւնը իր խորին շնորհակալութիւնը կը յայտնէ օրիորդներ՝ Ն. Զարիֆեանի, Տէր Սահակեանի, Ն. Զուհաճեանի, Եւդինէ Պէրպէրեանի, Մեսրոպեանի, Ա. Ամէմեանի, Մատ. Աճէմեանի, Գավէզեանի, Կ. Ցակոբեան քոյրերու, Սեւունեի եւ Պարոններ՝ Ե. Արապեանի, Արամ Փէշտիմալճեանի, Դանիէլեանի, Գ. Ամէմեանի, Եդ. Ամէմեանի, Մ. Ղազարեանի, Ժիրայր եւ Դօգօ Ֆրէնկեանի եւ Արման Զուհաճեանի, որոնք իրենց օգտակար աջակցութիւնը բերին 11 նոյեմբերին կատարուած երեկոյթին՝ հովանաւորութեամբ Պ. Ա. Ֆրէնկեանի:

CAFÉ DES SPORTS «CHEZ AZAD», նշանաւոր, հարմարի, ընկերական եւ բարեկամական ամէն տեսակ խնջոյքներու համար վարձու սրահ: Դիմել 8 օր առաջ, 4 rue de la Défense, Issy les Moulineaux (Seine), Métro Mairie d'Issy, Tél. Mic. 37-03:

ԴՊՐՈՑԱՍԵՐԻ ԳՈՐԾԵՐԸ

ԽՄՐ.— Դպրոցասէր Տիկնանց Ընկերութեան մէկ գեղեցիկ կը բացենք հետեւեալ տեղեկութիւնները·—

Դպրոցասէր Տիկնանց Ընկերութիւնը իր ընդհ· ժողովը դումարեց 22 յունիս 1945ին, Ռէնսիի վարժարանին մէջ, եւ ձեռնարկեց վերակազմութեան: Ժողովը լսեց վարժարանին տեսչուհի՝ Տիկ· Ա· Մ· Պօյաճեանի տեղեկագիրը, պատերազմի ընթացքին Ընկերութեան գործունէութեան մասին եւ զայն գտաւ գոհացուցիչ: Ապա ժողովը զբաղեցաւ կրթական նոր ծրագրի մը պատրաստութեան խնդրով, եւ միաձայնութեամբ որոշեց դործադրել երկրորդական վարժարանի ծրագիրը:

Երկրորդական վարժարան մը քաղաքակրթութեան այս ոստանին մէջ բնականաբար կոչուած է կարեւոր նպաստ մը բերելու հայ աղջկանց դաստիարակութեան դործին եւ պիտի լրացնէ պակաս մը որ զդալի է արտասահմանի մէջ: Արդէն Լիսէի պաշտօնական արտօնութիւնը ձեռք բերուած է Տիկիններ՝ Զ· Պահրիի եւ Ա· Մ· Պօյաճեանի անուններով, սակայն անոր դործադրութիւնը՝ անհրաժեշտ կը դարձնէ վարժարանին չէնքին նորոգութիւնը, որու մասին խորհրդակցութիւններ կատարուած են արդէն:

Ընդհ· ժողովը ընտրեց նոր կեդր· վարչութիւնը հետեւեալ կերպով· — Տիկիններ Զ· Ճէվահիրճեան՝ պատ· նախագահ, Զ· Պահրի՝ նախագահ, Ա· Տէմիրճեան՝ Բ· նախագահ, Ա· Մ· Պօյաճեան՝ վարիչ-քարտուղար, Օր· Ա· Փիրփիրեան՝ քարտուղար, Տիկիններ Պ· Մաղըմեան՝ դանձապահ, Ա· Ն· Դաւիթեան՝ հաշուապահ, Ա· Թումմայեան եւ Օր· Ն· Տէր Միքայէլեան:

Պիտի վերակազմուի նոյնպէս Մարսէյլի մասնաճիւղը պատուոյ նախագահութեամբ Տիկին Ս· Սահաթճեանի, որ Դպրոցասէրի առաջին շրջանաւարտուհիներէն է, եւ նախագահութեամբ Տիկին Մ· Թէքէեանի:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԻՄԻՒ Հ· Ց· Դ· ՋԱՒԱՐԵԱՆ կոմիտէի ընդհ· ժողովը՝ այս չաբաթ ժամը 8ին, «Երիմեան» սրահին մէջ:

ՇԱՒԻԼԻ մատուռին մէջ այս կիրակի պիտի պատարագէ եւ քարոզէ Արսէն Ա· քահանայ Սիմէոնեանց:

«ՑԱՒԱՋ» ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ.— Պ· Մանուկ Մարկոսեան մէկ տարեկան «Ցաւաջ» կը նուիրէ Պ· Խաչիկ Կէօղիմեանի (Վոքլիւզ):

Պետրոս Պալապանեան, Քոյր Նունէ Պալապանեան, Օր· Լիւսի Պալապանեան (Պոլիս), Ցովհ. Պալապանեան (Շիքաղօ), Տէր եւ Տիկին Ալիքսան Պալապանեան, Տէր եւ Տիկին Տէր Ցակոբեան եւ բոլոր ազդականները ցաւով կը ծանուցանեն մահը

ՍՏԵՓԱՆ ՊԱԼԱՊԱՆԵԱՆի

իրենց զաւկին, եղբօր եւ ազդականին, որ տեղի ունեցաւ 26 Նոյեմբ·, 43 տարեկան հասակին մէջ:

Յուղարկաւորութիւնը պիտի կատարուի 1 Դեկտեմբեր չաբաթ օր, ժամը 10.45ին Հայ Կաթողիկէ եկեղեցիին մէջ, 10bis Rue Thouin, Paris (5):

Մասնաւոր մասնագ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբր այն ընդունել:

ԻՄԻՒ Հ· Ց· Դ· ՋԱՒԱՐԵԱՆ կոմիտէն Դաշնակցութեան Օրուան տօնակատարութեան առթիւ շնորհակալութիւն կը յայտնէ ամէն անոնց որ լիաստա մասնակցեցան աճուրդին, եւ մասնաւորաբար Տէր եւ Տիկին Զարեհ Սարգիսեանին, որ աճուրդի դրուած հաւը նուիրած էր: Իսկ տեղին անձկութեան պատճառով վերադարձողներէն ալ նոր ողորմութիւն կը խնդրուի ներկայիս:

ՅՐ· Կ· ԽԱՉԻ ԿՐՃՆՈՑԻ վարչութիւնը իր խորին ցաւակցութիւնը կը յայտնէ Սահակեան ընտանիքին, իրենց զաւկին դառնակսկիծ կորուստին առթիւ:

ՈՒՐՖԱՑԻ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԻ 30-ԱՄԵԱԿը
16 ԴԵԿՏ· ԿԻՐԱԿԻ ԺԱՄՈՒ ՏԻՆ

Salle de Géographie, métro : St-Germain-des-Prés

Կը նախագահէ Պ· Գ· ՄԵԼՈՑԵԱՆ, կը խօսին ՊՊ· Ա· ՉՕՊԱՆԵԱՆ, Զ· ՎԱՐՊԵՏԵԱՆ, Շ· ՄԻՍԱՔԵԱՆ, Լ· ՉՈՐՄԻՍԵԱՆ եւ Ց· ՀԻՍՍՑԵԱՆ:

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին Տիկին Ա· ՍԱՐԳԻՍԵԱՆ, Օր· ԱՍՏՂԻԿ ԱՌԱՔԵԼԵԱՆ, Պ· Ֆ· ՂԱԶԱՐԵԱՆ, եւ Փարիզահայ երգչախումբը՝ դեկավարութեամբ Ա· ՊԱՐԹԻԼԵԱՆի:

ԿՐՃՆՈՑ.— Հ· Ա· Ը· Միութիւնը պիտի տօնէ Ե. Հայաստանի 25րդ տարեդարձը, այս կիրակի, ժամը 15ին, Sacré Coeurի սրահին մէջ:

Le Gérant : H. AGONEYAN
Imprimerie DER-AGOPIAN, 17, Rue Damesme - 13